

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS KONUSUNDA
TÜRKİYE'DE YAPILAN BİLİMSEL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE
AÇIKLAMALI BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ**

ELİF SARAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZİRAN, 2019
MUĞLA**

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS KONUSUNDA TÜRKİYE'DE YAPILAN
BİLİMSEL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AÇIKLAMALI BİBLİYOGRAFYA
DENEMESİ

ELİF SARAL

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 19.06.2019

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Aysun DURSUN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mehmet Surur ÇELEPİ

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

HAZİRAN, 2019

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 24/05/2019 tarih ve 289/3 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (24/7) maddesine göre, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Elif SARAL'ın "Somut Olmayan Kültürel Miras Konusunda Türkiye'de Yapılan Bilimsel Çalışmalar Üzerine Açıklamalı Bibliyografya Denemesi" başlıklı tezini incelemiş ve aday 19/06/2019 tarihinde saat 10.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra70.... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine *aybı* ile karar verilmiştir.

Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet Surur ÇELEPİ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Aysun DURSUN

Üye

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Somut Olmayan Kültürel Miras Konusunda Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmalar Üzerine Açıklamalı Bibliyografya Denemesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 19/06/2019

Elif SARAL

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS KONUSUNDA TÜRKİYE'DE YAPILAN BİLİMSEL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AÇIKLAMALI BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

ELİF SARAL

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sibel Turhan TUNA

Haziran 2019, 376 sayfa

UNESCO tarafından 2003 yılında imzalanan Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'ne Türkiye de üç yıl sonra 2006 yılında dahil olmuştur. Bu sözleşmeyle teknoloji ile birlikte hızla değişen dünya şartları karşısında unutulmaya yüz tutmuş gelenek, görenek ve sözlü anlatımların korunması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte sözleşmenin başka toplulukların somut olmayan kültürel mirasına saygı duymak, konuyla ilgili farkındalık düzeyini artırmak, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği sağlamak gibi amaçları da vardır.

Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi merkezli olan bu çalışmanın amacı sözleşmenin ilanından günümüze kadar geçen sürede somut olmayan kültürel miras bağlamında hazırlanan bilimsel kitap, doktora tezi, yüksek lisans tezi, makale ve bildirilerin bibliyografyasını oluşturmak; bilimsel kitaplardan envanter niteliğinde olanların analizine yer vermektir. Belirlenen amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yaklaşımı kullanılmıştır.

Bu çalışma girişle birlikte toplam beş bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın problem cümlesi, amacı, önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları konusunda bilgi verilmiştir. İkinci bölümde somut olmayan kültürel miras terimi ile sözleşme öncesi ve sonrası dönemlerde yapılan halk bilimi çalışmaları konularında açıklamalar yapılmıştır. Üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde araştırma sonucu tespit edilen bulgular kitap, doktora tezi, yüksek lisans tezi, makale ve bildiri başlıkları altında sunulmuştur. Elde edilen bulguların türlere ve yıllara göre dağılımını gösteren grafiklere yer verilmiştir. Bu bölümde belirlenen katagorilerdeki bilimsel çalışmaların künyelerine de yer verilmiştir. Atıf yapılan çalışma sayısındaki oran dikkate alınarak bu çalışmaların künyeleri farklı başlıklar altında ayrıca ele alınmıştır. Ardından somut olmayan kültürel miras bağlamında hazırlanan envanter niteliğindeki kitapların analizine yer verilmiştir. Kitap analizleri yapılırken özetsel bir yaklaşım izlenmiştir. Beşinci bölüm çalışmanın genel bir değerlendirmesinin yapıldığı tartışma, sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.

Anahtar kelimeler: somut olmayan kültürel miras, Türkiye, bibliyografya, analiz

ABSTRACT

A DETAILED BIBLIOGRAPHY ON INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE IN TURKEY

ELİF SARAL

Master Thesis, Turkish Language Teaching Department

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Sibel Turhan TUNA

June 2019, 376 pages

In 2006 Turkey became a party to the Intangible Cultural Heritage Treaty signed by UNESCO in 2003. This treaty aims to preserve traditions, customs and oral traditions facing the threat of being forgotten in the face of rapidly changing World standards because of technology. The treaty also aims to teach how to respect other society's intangible cultural heritages, to raise awareness about the issue, providing cooperation nationally and internationally, etc.

This bibliographical study that focuses on the Intangible Cultural Heritage Treaty aims to put together academic books, dissertations, theses, articles and presentations on the topic since the announcement of the treaty and to analyse the academic books that have inventory qualities. In accordance with this aim, this thesis makes use of documentation analysis and content analysis approaches.

This study comprises of five chapters including the introduction. The first chapter informs the reader on the thesis statement, aim, significance, hypotheses and limitations of the thesis. The second chapter focuses on the definition of the term "intangible cultural heritage" and the folklore studies on it before and after the treaty. The third chapter focuses on the method of the study. The fourth chapter lists the documents found under the titles of books, dissertations, theses, articles and presentations. The bibliographies of these studies have also been analysed in terms of the number of references made to them. Then an analysis of the books that have inventory qualities in terms of intangible cultural heritage will be provided. While analysing the books, a summarising approach has been applied. The fifth chapter comprises of a general evaluation of the study that includes discussion, conclusion and suggestions.

Key words: Intangible Cultural Heritage, Turkey, bibliography, analysis

ÖN SÖZ

16 Kasım 1945 tarihinde kurulan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu olan UNESCO; eğitim, bilim ve kültüre verilen değeri artırmak, bu alanlarda yapılan çalışmalara destek vermek ve farklı kültürleri kaynaştırmak için uluslararası çalışmalar gerçekleştiren bir kurumdur. Kurumun 2003 yılına kadar kültür alanında yaptığı çalışmalar, tarihi yapılar gibi somut kültür varlıkları ile ilgilidir. Nitekim son yıllarda bilim ve teknolojide meydana gelen değişiklikler sonucu ortaya çıkan aynışma, özünden koparak tek tip insan haline gelme durumu somut olmayan kültür alanında da çalışmalar yapmaya sebebiyet vermiştir. Bu doğrultuda 2003 yılında SOKÜM Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşme ile sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller, şöenler, doğa ve evrenle ilgili uygulamalar ve el sanatları alanlarında belgeleme, koruma, güçlendirme ve gelecek kuşaklara aktarmanın amaçlandığı ifade edilmiştir.

Sözleşmenin ilanından günümüze kadar 178 devlet, sözleşmede belirtilen alanlarda tespit ettikleri kültürel unsurları somut olmayan kültürel miras listelerine ekleyebilmek için raporlar hazırlamaktadır. Son yıllarda bu alanda yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Türkiye’de de alanla ilgili çok sayıda rapor oluşturulmuştur ve oluşturulmaya devam edilmektedir. Bu araştırmada, “Somut Olmayan Kültürel Miras” konusunda halk bilimi, eğitim alanında çalışan yahut disiplinlerarası çalışma yapmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmek amacıyla bilimsel bir çalışmanın da hazırlık safhasını oluşturan genel bir bibliyografya sunmak ve bazılarının analizine yer vermek amaçlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümü olan girişte, problem durumu belirlenmiş, somut olmayan kültürel mirasla ilgili alanyazında bibliyografya çalışmasına rastlanılmadığına değinilmiştir. Bu bağlamda alanyazında ilk olma özelliği taşıyan çalışmanın önemi vurgulanmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacına, sınırlılıklarına, sayıtlılarına ve araştırmada geçen temel kavramlara yönelik tanımlamalara yer verilmiştir.

İkinci bölümde, “Somut Olmayan Kültürel Miras Terimi” başlığında sözleşmenin ilanıla kullanılmaya başlanan somut olmayan kültürel miras teriminin ortaya çıkış süreci açıklanmıştır. Sonrasında “SOKÜM Sözleşmesi Öncesi Halk Bilimi Çalışmaları”, “Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi ve Türkiye” başlıkları altında geçmişten günümüze halk bilimi ve somut olmayan kültürel miras konularında yapılan çalışmaların tarihsel süreci ele alınmıştır. Bölüm sonunda ilgili yurtiçi araştırmalar başlığında alanyazında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın modeli ve diğer başlıklar açıklanmıştır. Sonrasında veri toplama araçları tanıtılmış, elde edilen verilerin sayısal değerlerine yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan kitap, doktora tezi, yüksek lisans tezi, makale ve bildiriler elde edilen bulgular ışığında değerlendirilmiştir. Tespit edilen çalışmaların nicelik ve niteliğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Bu bölümde, Türkiye’de yapılmış somut olmayan kültürel miras çalışmalarının bibliyografyası yer almaktadır. Tespit edilen çalışmaların künyeleri kitap, doktora tezi, yüksek lisans tezi, makale ve bildiri başlıkları altında verilmiştir. Ayrıca makale ve bildiri türlerinde atıf yapılan çalışma sayısının çokluğu göz önünde bulundurularak “Atıf Yapılan Makaleler” ve “Atıf Yapılan Bildiriler” başlıkları altında bu çalışmalar sıralanmıştır.

Sonrasında somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan envanter niteliğindeki kitapların analizine yer verilmiştir. Analiz çalışmalarının kitaplardaki bütün bölümleri kapsar nitelikte oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Detaylı bir şekilde hazırlanan analiz çalışmasının alanda çalışanlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Beşinci bölümde tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Bu bölümde elde edilen bulgular üzerinde durularak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışma sonucu elde edilen bulgular türlere göre ele alınmış, sonuçlar üzerinde durulmuştur. Sonrasında araştırmanın sonucuna göre geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Tez çalışmasının sonunda ise çalışmada faydalanılan kaynakların listelendiği kaynakçaya yer verilmiştir.

Hazırlanan bibliyografya çalışmasında ulaşılan yayınların tamamına yer verilmiştir. Bununla birlikte gözden kaçan bazı yayınların ya da basım aşamasında olan çalışmaların olması mümkündür. Türkiye’de yapılmış SOKÜM ile ilgili yayınlara ait bu çalışma sonraki yıllarda yapılan çalışmalar ile genişletilebilir.

Tez konusunun belirlenmesinden çalışmanın sonuna kadarki her aşamada bilgisinden yararlandığım, çalışmam sırasında desteğini benden esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA’ya teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca çalışmam süresince maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili aileme saygı ve şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
GRAFİKLER DİZİNİ	xii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
EKLER DİZİNİ	xv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	5
1.2. Problem Cümlesi.....	6
1.3. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3.1 Alt Amaçlar	6
1.4. Araştırmanın Önemi	7
1.5. Araştırmanın Sayıltıları.....	8
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1.7. Tanımlar.....	9

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kuramsal Çerçeve.....	10
2.1.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Terimi.....	10
2.1.2. SOKÜM Sözleşmesi Öncesi Halk Bilimi Çalışmaları	12

2.1.3. Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi ve Türkiye.....	18
2.2. İlgili Araştırmalar	26
2.2.1. İlgili Yurtiçi Araştırmalar	26

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni)	34
3.2. Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu.....	34
3.3. Verilerin Toplanması	34
3.4. Verilerin Analizi	35

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Bilimsel Kitaplara İlişkin Bulgular	37
4.2. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Doktora Tezlerine İlişkin Bulgular.....	38
4.3. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerine İlişkin Bulgular	38
4.4. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Makalelere İlişkin Bulgular	39
4.5. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Bildirilere İlişkin Bulgular	40
4.6. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Envanter Niteliğindeki Kitaplara İlişkin Bulgular	41
4.7. Künyeler.....	46
4.7.1. Kitaplar	46
4.7.2. Doktora Tezleri.....	49
4.7.3. Yüksek Lisans Tezleri	50
4.7.4. Makaleler.....	54
4.7.5. Bildiriler	63

4.7.6. Atıf Yapılan Makaleler.....	71
4.7.7. Atıf Yapılan Bildiriler	94
4.8. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Envanter Niteliğindeki Kitaplar	99
4.8.1. Kitap Analizleri	102

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma	361
5.2. Sonuç	365
5.3. Öneriler	368
KAYNAKÇA	369
EKLER	374
ÖZ GEÇMİŞ	375

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Enventer Niteliğindeki Kitapların Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı	41
Tablo 2. Bursa Köylerinde Çocuk Oyunları	208

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası	102
Görsel 2. Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası	118
Görsel 3. Somut Olmayan Kültürel Miras: Barana Dursunbey-Balıkesir	128
Görsel 4. Kars İlinin Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritalandırılması	140
Görsel 5. Ankara'nın Somut Olmayan Kültürel Mirası	155
Görsel 6. Yalvaç'ın İnsan Birikimleri Yalvaç'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası	172
Görsel 7. Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası.....	192
Görsel 8. Bursa Köyleri-I	205
Görsel 9. Bursa Köylerinde Çocuk Oyunları ve Oyuncakları-I.....	207
Görsel 10. Bursa Köylerinde Ekimden Hasata, Hasattan Sofraya Yemek ve Mutfak Kültürü-I	210
Görsel 11. Bursa Köylerinde Gelenek ve Görenekler-I.....	213
Görsel 12. Bursa Köylerinde Geleneksel Mimari ve Arkeoloji-I.....	221
Görsel 13. Bursa Köylerinde Halk Hekimliği, Uygulama Örnekleri ve İnanışları-I....	224
Görsel 14. Bursa Köylerinde Maniler, Ninniler, Ağıtlar, Türküler, Giyim Kuşam ve Halk Oyunları-I	230
Görsel 15. Bursa Köylerinde Sözlü Anlatımlar-I	236
Görsel 16. Doğu Karadeniz'de Bir Zirve Kazıkbeli Yaylası.....	243
Görsel 17. Somut Olmayan Kültürel Miras	253
Görsel 18. Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirasları Envanteri	262
Görsel 19. Eskişehir'de Yaşayan Kırım Tatarlarının Somut Olmayan Kültürel Mirası	276
Görsel 20. Yaşayanların Kaybolanlara Yolculuğu Denizli'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası	293
Görsel 21. Gölcük Somut Olmayan Kültürel Mirası.....	319
Görsel 22. Kıtaları Buluşturan Tarihsel Geçiş Hattı Üzerinde Bir Kent: Gebze Somut Olmayan Kültürel Mirası.....	338
Görsel 23. Yaşayan Sözlü Edebiyat Ürünleri-Sinop Örneği	352

KISALTMALAR DİZİNİ

DTCF: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

DUFAD: Dursunbey Folklor Araştırma Eğitim ve Turizm Derneği

HAMER: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi

İSSOMBİ: İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları İlanı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

SOKÜM: Somut Olmayan Kültürel Miras

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

TDK: Türk Dil Kurumu

THBMER: Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi

TÜRKMER: Kars Kafkas Üniversitesi Türk Halkbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi

TÜRKSOY: Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UNİMA: Uluslararası Kukla ve Gölge Oyunları Birliği

UTMK: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu

YİH: Yaşayan İnsan Hazinesi

YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

TO-KAT: Ulusal Toplu Katalog

vb.: ve benzer

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Dilekçe	375
----------------------------	-----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Milletleri ayakta tutan ve milletlerin en önemli öğelerinden biri olan kültür, insanoğlunun geçmişten günümüze kadar taşıdığı gelenek, görenek, inanış ile yaratmaların toplamından meydana gelmektedir. Gökalp (2013), kültürü bir milletteki düşünceyle ilgili görüşlerle, duygusal alandaki bütün manevi değerlerin tamamı olarak nitelendirmekte ve kültürün toplumların özdeki gelişmelerinden meydana geldiğini açıklamaktadır. Özdeki gelişmeler geçmişten günümüze gelen örf, adet ve gelenekler ile değerlerin bütününden meydana gelmektedir. Topçu (2016), bir milletin kültürünün toplumaki bütün fertlerin sahip olduğu, yaşantıları karşılayan duyuş şekilleriyle bütün tarihi içinde meydana getirdiği değer hükümleri olduğunu ve dünyamızın kültürle ruh kazandığını ifade etmiştir. Türkçe sözlükte ise tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçlar bütünü kültür olarak tanımlanmıştır (TDK, 2006). Tanımlarda kültürle ilgili ortak olan yargı; kültürün toplumların yüzyılları aşarak geçmişten günümüze getirdiği, yaşantılar yoluyla oluşmuş maddi ve manevi değerler bütünü olmasıdır.

Kültür konusu maddi ve manevi kültür olarak iki başlıkta ele alınmaktadır. Kültürün maddi ve manevi öğelerini birbirinden ayrı düşünmek imkansızdır. Bu kültür öğelerinde meydana gelen değişiklikler kültürel unsurlarda bir domino etkisi yaratmaktadır. Durağan olmayan kültür zamanla değişim gösterir, özellikle maddi kültür unsurlarında büyük değişimler görülür. Kocabaş (2006), maddi kültüre medeniyet de denildiğini belirterek maddi kültürün gözle görülür maddi unsurlardan oluştuğunu, bununla birlikte manevi kültürün milletlerin öz şahsiyetini belirleyen örfler, adetler, kolektif davranışlar ve tutumlardan meydana gelen kültür bütünü olduğunu açıklamıştır. UNESCO kültür koruma yaklaşımlarını ele alan çalışmalarında maddi kültür unsurlarını kapsayan çalışmaları somut kültür unsurları, manevi kültür unsurlarını kapsayan çalışmalara da

somut olmayan kültür unsurları olarak tanımlamıştır. Ong (2014), sözlü kültürde geçmişi atalarımızın hüküm sürdüğü ve bugünkü varoluşumuza ilişkin bilincimizi tazeleyebileceğimiz kaynak olarak görür ve sözlü geleneğin liste, belge ve sayı tanımadığına değinir. Bununla birlikte Özbay (2005), kuşaklar arasındaki kültür aktarımını daima canlı tutan ve kuvvetlendiren bağın yazılı eserler olduğunu açıklayarak Orhun Kitabeleri'nin Türklerin VIII. yüzyıldaki yaşayış şekli, dünya görüşü hakkında bizlere bilgi verdiğini ifade etmiştir.

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren teknolojide meydana gelen gelişmeler bireyleri milli kültüründen uzaklaştırmaya başlamıştır. Biyolojik olarak birbirine benzeyen insanlar zamanla teknolojik gelişmeler neticesinde olayları algılayış tarzı bakımından da ayrılaşmaya başlamışlardır. Bu durum tüm dünyada tek tipleşmenin meydana gelmesine neden olmuştur. Rzayeva (2018), 4. sanayi devrimi olarak nitelendirilen bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin küresel ilişkilerin doğasını kökten değiştirdiğini, özellikle gençlerin ellerindeki tablet ve telefonlarla bu akımın peşinden giderek sosyo-kültürel açıdan etkilediğini ve iletişim teknolojilerinin somut olmayan kültürel miras unsurlarının unutulmasına yol açtığını belirtmiştir. Son dönem iletişim araçlarının kullanıcısında mekan ve zaman hissini ortadan kaldırdığı, bireylerin sorgulamadan popüler olanın peşine takılmasına neden olduğu açıktır.

Karakoç (2007), medyanın popüler kültürün geniş kitlelere aktarılmasında önemli fonksiyonlar üstlendiğini, alıcı konumunda bulunan izleyici/okuyucu ve dinleyici kitlesinin kültür endüstrisinin ekonomik, kültürel, ideolojik temelinin öznesi durumuna dönüştürdüğünü belirtmiştir. Bu özne, medyanın kendisine sunduklarını olduğu gibi kabul etmekte ve yayınlara eleştirel gözle bakmamaktadır. Günümüz medyasının kültürel değerlerin korunması ya da kültürel değerlerin genç kuşaklara tanıtılması anlamında yeterli çalışma yaptığını söylemek oldukça güçtür.

Owen (2005), popüler kültürün yirminci yüzyılla ortak değerlere sahip olduğunu; yaygın sinema çalışmaları, okunan şeyler, gelenekler, pop müzik, radyo-televizyon, gazetecilik, toplu geziler ve çağdaş yaşamın diğer özellikleriyle etkin bir şekilde var olduğunu belirtmiş ve folklorun ileride gelir geçer bir moda olarak hatırlanacağına değinmiştir. Günümüzde popüler kültür medya, akıllı telefonlar ve internet aracılığıyla

tüm dünyada etkinliğini artırmaktadır. Bununla birlikte popüler kültürün geleneksel kültür gibi kalıcılık sağlayamadığı da ortadadır.

Teknolojinin olumlu yönlerinin olduğu muhakkaktır ama olumsuz yönlerinin de olduğu inkar edilemez bir gerçektir. Rzayeva (2018), dijital teknoloji ile kültürel farklılıkların ortadan kalktığını, sohbet geleneğinin yok olduğunu, sözlü kültür ürünlerinin unutulmaya yüz tuttuğunu, geleneksel oyunların ve geleneksel el sanatlarının unutulduğunu ifade etmiştir. Akıllı telefonlar ve sosyal medya hesapları ile dünyanın farklı kıtalarındaki insanlar eş zamanlı olarak aynı yayınları izleyebilmekte, çevrimiçi arkadaşlıklar kurup oyunlar oynayabilmektedir. İnternet başında geçen uzun saatler aile muhabbetlerine ayrılan zamanın daralmasına hatta tamamen ortadan kalkmasına sebep olmaktadır. Neticede aile içinde büyüklerle edilen sohbetlerin sonlanması bir yerde sözlü kültürün, gelenek ve göreneklerin genç kuşaklara aktarılamamasına neden olmaktadır. Ong (2014), teknoloji ile birlikte ikincil sözlü kültürün oluştuğunu fakat günümüzde hala atalardan kalan sözlü kültürün alttan alta devam ettiğini açıklamıştır. Bu noktada radyo, televizyon ve internet kanalıyla tüm halka seslenen medyanın kendi kültür unsurlarımıza gönderme yaparak atalarımızdan günümüze kadar taşınan fakat geri planda kalan sözlü kültür unsurlarımıza yer vermesi gerekmektedir. Günümüzde ne yazık ki bir banka Bremen Mızıkacıları masalından etkilenerek reklam filmi çekmekte, dizilerde yer alan hizmetliler Külkedisi gibi çalıştırılmaktadır. Bununla birlikte çocuklara yönelik yayın yapan bazı çizgi film kanalları bu konuya son yıllarda hassasiyet göstermeye başlamıştır. Sözlü kültür ürünlerimizden olan “Dede Korkut Hikayeleri” ve “Keloğlan Masalları” çizgi film haline getirilmiş, çocukların beğenisine sunulmuştur. Bunların dışında Türk örf ve adetlerini, Türklerin yaşayışını yansıtan çizgi filmler de çekilmiştir. Bu çalışmalar sevindirici olmakla beraber yetersiz kalmaktadır. Unutulmamalıdır ki televizyonun her evde en güzel yerde ağırlandığı, özel kanalların çıktığı yıllardaki nesil Grimm Kardeşler’in masallarıyla büyümüştür. Burada bizim kültür alanındaki çalışmalara Avrupa’dan yüz yıl sonra başlamamızın da büyük etkisi olduğu söylenebilir.

Oğuz (2007a); toplulukların, grupların ve bireylerin, kültürel belleklerinin oluşup geliştiği ve kültürel üretimlerinin kuşaktan kuşağa aktarılıp yaşatıldığı ritüel mekânlarını terk etmelerinin ve modern yaşamın peşinden giderken geçmişle bağlarını büyük ölçüde kopartmalarının da kültür unsurlarının unutulmasına neden olduğunu

açıklamıştır. Nitekim kültürel değerlerin gelişip kök saldığı toprakların terk edilmesi kültürel unsurların unutulmasına sebebiyet vermektedir. Bunda köyden şehre göç eden insanların şehir hayatının hızına yetişme çabasının ve yeni yaşam alanına her anlamda uyum sağlama isteğinin etkili olduğu söylenebilir.

Sanayileşme sonucu köyden kente yaşanan göçlerin ve dijital çağın tüm dünyada tek tipleşme, aynılaşma gibi küresel sorunlar doğurması sonucu UNESCO önceleri sadece somut kültür unsurlarını korurken 2003 yılında imzalanan Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi ile somut olmayan kültür unsurlarını da korumayı amaçlamıştır. Bu bağlamda Türkiye’de de bilimsel çalışmalar yapılmakta, projeler geliştirilmektedir. Somut olmayan kültürel miras çalışmalarını desteklemesi açısından kamunun, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve gönüllülerin çalışmaları yadsınamaz derecede önem arz etmektedir.

Yıldız (2018), sivil toplum kuruluşlarının uzman ve kapasite eksikliği ve maddi imkansızlıklar nedeniyle sürece dahil olamadığını, sözleşmenin insanı merkeze koymaya çalışmasına rağmen beklenen seviyede katılımcı yaklaşımının gerçekleşmediğini ifade etmiştir. Bu alanda yaşanan eksiklik ülkemiz için de geçerlidir nitekim 2016 yılında sürece sadece 6 STK dahil olmuştur.

Çokişler (2018), uluslararası kamuoyunda kabul görmüş birçok sözleşmenin insan hayatını kurtaramadığı bu devirde farklı kültürlerin bir arada yaşamasının o topluma zenginlik katacağı anlayışının sadece inanan kişiler tarafından gerçekleştirilebileceğine, SOKÜM Sözleşmesi’nin bu noktada koruma gücü kalmayacağına değinmiştir. Bu anlamda sözleşmenin tanıtılması suretiyle bireylerde, gruplarda ve toplumlarda kültürel unsurları koruma ve gelecek nesillere aktarma hususunda bilinç oluşturulması gerekmektedir.

Özünel (2018), ise UNESCO’nun koruma yaklaşımlarında küreselleşmenin olumsuz etkilerinden nasibini almamış Afrika ülkelerine yönelmesi ile Amerika kıtasını keşfeden 16. yüzyıl kaşiflerinin karşılaştıkları yerel gruplara olan hayranlıkları arasında benzerlik görmektedir. UNESCO’nun Afrika ülkelerine yapılan saflık ve bozulmamışlık vurgusuna dikkat çeken Özünel, önümüzdeki yıllarda Afrika ülkelerinde meydana gelecek gelişmelerin dikkatle takip edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Teke (2018), temsili ve acil koruma gerektiren listeye kaydettirilen el sanatları geleneği üzerinden listelerdeki yaşayan miras ve sabitlenen gelenek algısını tartışmıştır. Çalışmada el sanatlarının ne kadar eşsiz ve otantik olduğunun konuşulması eleştirilmiştir. Önemli olanın el sanatlarının günümüze kadar nasıl geldiğinin değerlendirilmesi olduğu açıklamıştır.

SOKÜM Sözleşmesi bağlamında Türkiye’de son yıllarda yapılan çalışmalarla sözleşmeye her açıdan eleştirel yaklaşıldığı görülmektedir. Bu tarz bir bakış açısının sözleşmeyi daha iyi anlamamıza yardımcı olduğu söylenebilir.

1.1. Problem Durumu

Somut olmayan kültürel miras, son yıllarda ulusal ve uluslararası çerçevede üzerinde durulan yeni bir çalışma alanıdır. Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi ile somut olmayan kültürel mirası korumak; ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek; somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerlilik sağlama; uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak amaçlanmıştır (Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi). Sözleşmeye 2006 yılında taraf olan ülkemizde de sözleşme bağlamında çalışmalar yürütülmektedir. Yapılan çalışmalar ülkemizdeki kültür unsurlarının kayıt altına alınmasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında büyük öneme sahiptir. Nitekim SOKÜM bağlamında oluşturulan bibliyografik çalışmanın alanda çalışan akademisyenlere yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Envanter niteliğindeki kitapların analizi geçmişte yapılan çalışmaların bütüncül bir şekilde görülmesini sağlayacaktır.

1. 2. Problem Cümlesi

Bu çalışma ile somut olmayan kültürel miras alanında yazılmış olan kaynakların bir taraması gerçekleştirilmiş ve envanter niteliğinde olan kitapların analizi yapılmıştır. Bu nedenle araştırmanın problemi;

Sözleşmenin ilan edildiği 2003'ten bugüne kadar Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi alanındaki bilimsel kitaplar, doktora tezleri, yüksek lisans tezleri, makaleler ve bildiriler hangileridir? Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi bağlamında hazırlanan envanter niteliğindeki kitaplar hangileridir? Envanter niteliğindeki kitapların içeriği nasıldır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı; “Somut Olmayan Kültürel Miras” alanında çalışılmış konuları tespit ederek araştırmacılara konu seçimiyle ilgili yol göstermek ve disiplinlerarası çalışma yapmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmek amacıyla bilimsel bir çalışmanın da ilk basamağını oluşturan genel bir bibliyografya sunmak ve envanter niteliğinde olan kitaplardan tespit edilenlerin tamamının analizine yer vermektir.

1.3.1 Alt Amaçlar

Genel amaç doğrultusunda şu alt amaçlara cevap aranmıştır:

- a) “Somut Olmayan Kültürel Miras” alanında yayınlanan bilimsel kitaplar hangileridir?
- b) “Somut Olmayan Kültürel Miras” alanında hazırlanan doktora tezleri hangileridir?
- c) “Somut Olmayan Kültürel Miras” alanında hazırlanan yüksek lisans tezleri hangileridir?
- ç) “Somut Olmayan Kültürel Miras” alanında hazırlanan makaleler hangileridir?
- d) “Somut Olmayan Kültürel Miras” alanında hazırlanan bildiriler hangileridir?

e) Bir yerleşim biriminin (il, ilçe, belde vb.) SOKÜM Sözleşmesi bağlamında envanterini konu alan kitaplar hangileridir? Envanter niteliğindeki kitapların içeriği nasıldır ve kitaplarda SOKÜM Sözleşmesi'ne göre belirlenen halk bilimi kadrolarından hangilerine yer verilmiştir?

1.4. Araştırmanın Önemi

UNESCO kuruluş yılı olan 1946'dan günümüze kadar geçen sürede eğitim, bilim ve kültür alanında çeşitli çalışmalara, sözleşmelere ve projelere imza atmıştır. UNESCO çatısı altında kültür korumaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya yönelik çok sayıda çalışma yapılmıştır. 1970 yılında UNESCO Genel Direktörü UNESCO'nun amaçlarından birinin kültür olması gerektiğini belirtmiştir. Bu gelişmeden sonra "kültür" kavramı UNESCO'nun pek çok çalışmasına konu olmuştur (Özer, 2010).

UNESCO'nun kültür alanındaki çalışmaları somut kültür ve somut olmayan kültür mirasları ile ilgilidir. Somut kültür varlıkları olarak uygarlıkların göstergesi olan tarihsel yapılar, sit alanları ve doğal güzellikler kastedilmektedir. Somut kültür varlıklarının korunmasına yönelik çalışmalardan 16 Kasım 1972 tarihli Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi ve 2 Kasım 2001 tarihli Sualtı Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi öne çıkmaktadır (Oğuz, 2007b). Bizim çalışmamızın konusu olan somut olmayan kültürel miras ile kastedilen ise sözlü ve geleneksel kültür unsurlarıdır. Bu alanda öne çıkan sözleşmeler 17 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ve 20 Ekim 2005 tarihinde kabul edilen Kültürel Anlatımların Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi'dir (Oğuz, 2007b).

UNESCO üyesi devletler somut olmayan kültürel mirası önceleyen SOKÜM Sözleşmesi'ne büyük ilgi göstermişlerdir. UNESCO üyesi 195 devletten 178'i uluslararası bir deneyimi temsil eden sözleşmeye 15 yıl gibi kısa bir sürede taraf olmuştur. Sözleşmenin küreselleşmenin kültürler üzerindeki olumsuz etkilerine karşı sürdürülebilir kalkınma ve koruma önlemlerini desteklemeyi, kültürel miras unsurlarını köklerinden koparmadan ve farklılaştırmadan koruma tedbirleri üretmeyi sağladığı belirtilmiştir (Coşkun ve diğerleri, 2013). Bu doğrultuda yapılması gerekenin somut

olmayan kültürel miras unsurlarının belirlenmesi, derlenmesi, arşivlenmesi olduğu açıklanmıştır (Aral, 2018).

Somut olmayan kültürel mirasa gösterilen ilginin sebebi küreselleşme nedeniyle ön plana çıkan popüler kültürün yıkıcı etkisinden kurtulabilmektir. Küreselleşme tüm dünyada toplumları ekonomik, sosyal ve kültürel alanda olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle somut olmayan kültürel miras unsurlarını belirleme sürecinde il envanterlerinin oluşturulması gerekmektedir. İl envanterleri hazırlanırken İl SOKÜM Komisyonları, sivil toplum kuruluşları ve araştırma merkezleri kurulması icap etmektedir. Sözleşme doğrultusunda temsili listeler oluşturulmakta, hazırlanan temsili listeler UNESCO'ya önerilmekte ve UNESCO listelerine kaydettirilmektedir. Yapılan çalışmalarla unutulmaya yüz tutmuş gelenekler gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu çalışmalar gerçekleştirilirken eski kuşak ile yeni kuşağın bir araya geldiği ve kuşaklar arası iletişim sağlandığı unutulmamalıdır. Yapılan çalışmaların medya desteği ile yurt genelinde belgesel niteliğinde yayınlanarak toplumun her kesiminden insana ulaştırılması sağlanmalıdır.

Yapılacak olan bibliyografya çalışması ile somut olmayan kültürel miras alanında eksik kalan ve çalışılması gereken konuların tespitinin sağlanacağı öngörülmektedir. Envanter niteliğindeki kitapların analizinin de yapılacak envanter çalışmalarına ışık tutacağı farz edilmektedir. Somut olmayan kültürel miras alanında yapılan çalışmaları bir arada sunmaya yönelik bir çalışma bulunmaması göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın araştırmacılara kılavuzluk edeceği düşünülmektedir.

Bu çalışma somut olmayan kültürel miras alanında çalışan araştırmacılara çalışmalarında gerekli olan kaynaklara ulaşmalarında kolaylık sağlaması, araştırmacılara hız kazandırması ve alanda yapılmış çalışmaları görünür kılması açısından önemlidir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Türkiye'de somut olmayan kültürel miras konusunda yapılan bilimsel çalışmaların dağılımına bakıldığında sözleşmenin ilan edildiği 2013 yılından 2019 yılına kadar 48

bilimsel kitap, 4 doktora tezi, 25 yüksek lisans tezi, 424 makale, 136 bildiri tespit edilmiştir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'ne taraf olduğu 2006 yılından günümüze kadar Türkiye'de yapılan bilimsel çalışmaların bibliyografyası ve envanter niteliğinde olan 23 kitabın analizi ile sınırlıdır. Araştırmada sadece Türkçe yayınlara yer verilmiş, araştırmaya yabancı dildeki yayınlar dahil edilmemiştir.

1.7. Tanımlar

Kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçlar bütünü, hars (TDK, 2006).

Somut olmayan kültürel miras: Toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar (Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi, 2005).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇEREÇVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde Somut Olmayan Kültürel Miras Terimi, Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi Öncesi Halk Bilimi Çalışmaları, Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi ve Türkiye konuları üzerinde durulmuştur.

2.1.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Terimi

Somut olmayan kültürel miras terimi SOKÜM Sözleşmesi'nin kabul edildiği 2003 yılından beri ülkemizde ve yurt dışında tartışma konusu olmuştur. Bazı halk bilimciler maddi ve manevi kültür, halk bilimi ya da folklor varken neden somut olmayan kültürel miras teriminin seçildiğini sorgulamışlardır.

Oğuz, UNESCO'nun somut kültür unsurlarının dışında kalan kültürel mirasın korunmasına ilişkin ilk çalışmasının 1971 yılında güncellenen Yazar Hakları Evrensel Sözleşmesi'ne Folklorun Korunması Protokolü olduğunu belirtmiştir (Oğuz, 2013a). Çalışmada, somut olanın dışındaki kültür unsurları, yani sözlü anlatımlar ve gelenekler folklor olarak nitelendirilmiştir.

Tan (2013), folklor teriminin ilk olarak 22 Ağustos 1846 tarihinde William John Thoms tarafından kullanıldığını ifade etmiştir. Halk ve bilim kelimelerinin birleşmesi neticesinde oluşan folklor terimi ülkemizde de kabul görmüştür. Boratav (2015), ortak yazı dilleri Almanca olan dillerde folkloru “volkskunde” denildiğini, Fransa'da ise folklor kelimesinin onunla adlandırılan bilimlere yerine o bilimlerin konusu olan çeşitli olguları çağrıştırdığı için tercih edilmediğini ifade etmiştir. Anlaşıldığı üzere folklor terimi farklı dillerde farklı anlamlarda kullanıldığı için kavramsal karışıklıklara neden olmuştur. Oğuz (2013a), folklor teriminin Almandada tercih edilmemesi, Rusçada sözlü

edebiyat anlamında kullanılması ve folk kelimesinin halkı temsil etmesi nedeniyle köysüz kültürlerde folklorun olmadığına dair yorumların olmasının folklor terimin sözleşmede kullanılmamasına neden olduğunu ifade etmiştir. Neticede somut olmayan kültürel miras terimi uluslararası bir sözleşmenin adı olarak hukuki bir boyut kazanmıştır.

Sözleşmede; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler -ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar- “somut olmayan kültürel miras” olarak tanımlanmıştır. Somut olmayan kültürel miras teriminden asıl kasıt somut olanın arkasında kalan kültürdür. Çocuğun dünyaya gelmesi, doğum somut bir olay olmakla birlikte doğum sonrasında gerçekleştirilen tuzlama, ad koyma, kırk basması, kırklama, kırk uçurma gibi inanışlar ve uygulamalar soyuttur. Çocuğun dünyaya gelmesinden sonra gerçekleştirilen eylemler, uygulamalar toplumdan topluma değişiklik göstermektedir.

Oğuz (2013a), somut olmayan kültürel miras teriminin yeni bir disiplin adı veya bir disiplinin yeni adı olmadığını belirterek UNESCO’nun somut olmayan kültürel miras terimine gelene kadar sırayla folklor, popüler ve geleneksel kültür, maddi olmayan miras, sözlü ve somut olmayan kültürel miras gibi terimleri kullandığını ifade etmiştir. Sonrasında geleneksel ve popüler kültür tanımı kullanılmış fakat 2003 yılında sözleşme metninde “somut olmayan kültürel miras” olarak kesinlik kazanmıştır. Somut olmayan kültürel mirasın folklorla göre daha geniş bir alanı kapsadığından tercih edildiği belirtilerek sözleşmenin adındansa içeriğine dikkat çekilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Oğuz, 2013a).

SOKÜM Sözleşmesi’nde somut olmayan kültürel mirasla sadece halk bilimi kadroları kastedilmemekte bu kadroların yaşatılarak korunması hususuna dikkat çekilmektedir. Ekici (2013), somut olmayan kültürel mirası yaşatarak korumak için somut olmayan kültürel mirasa “görünürlük” ve “sürdürülebilirlik” kazandırmak; bu konuda “kültürel bellek oluşturmak”, somut olmayan kültürel mirasa “sahip çıkmak”, bu mirası “korumak” ve “aktarmak” gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsünde, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı’nda aşıklık geleneği, geleneksel sohbet toplantıları, Karagöz oyunu, Evliya Çelebi konularını işleyen dört proje yapılmış, yaşatarak koruma yaklaşımı ile somut olmayan kültürel

mirasın görünürlük kazanması ve geniş kitlelere duyurulması amaçlanmıştır. Ekici (2008), halk bilgisi ürünlerinin bazılarının artık yaratılmadığını belirterek yaratılanların kaybolmadan "koruma" altına alınması gerektiğini ifade etmiştir. Açıklamalardan da anlaşılacağı gibi sözleşme koruma ve yaşatma odaklıdır.

Gürçayır (2011), Türk kültür çalışanlarının maddi ve manevi kültür kavramlarına alışkın olduğu için "somut olmayan" adlandırmasını benimseyemediğini ifade etmiştir. Somut olmayan kültürel miras taşıyıcılarının bu terim hakkında fikir sahibi olmadığı 2007 yılında Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin düzenlediği "Somut Olmayan Kültürel Miras: Yaşayan Aşık Sanatı Sempozyumu'na katılan Aşık Kul Nuri'nin sözleşmenin adına ilişkin "İki gündür gördüğümü söyleyim/ Önce stresini attı aşıklar/ Sonra somut değil dediniz bize/ Hayal denizine battı aşıklar" deyişiyle örneklendirilmiştir. Anlaşıldığı üzere sadece halk bilimciler değil uygulayıcılar da sözleşmenin adına yönelik eleştirilerde bulunmuşlardır.

Somut olmayan kültürel miras terimi sözleşmeye taraf olan devletler için yeni bir terimdir. Terimin kendisinden ziyade manasının ne olduğu önemlidir. Somut olmayan kültürel miras ile halk bilimi alanındaki akademisyenlerin çalışma alanı olan halk bilimi kadroları kastedilmektedir. Terim her ne kadar tartışılsa da sözleşmeye taraf olan ülkeler alanda çalışmalar yapmaya başlamış hatta son yıllarda yapılan çalışmalar oldukça hız kazanmıştır.

2.1.2. SOKÜM Sözleşmesi Öncesi Halk Bilimi Çalışmaları

Folklorun dünyada bir bilim dalı olarak kabul görmesi iki yüzyıl öncesine dayanmaktadır. Folklor bir bilim dalı olarak öncelikle Avrupa'da kabul görmüştür.

İstanbul'un fethi sonrası ticaret yollarında meydana gelen değişiklikler neticesinde Avrupalılar yeni topraklar keşfetmişlerdir. Keşfedilen yeni topraklarda ilkel kabilelerle karşılaşan Avrupalı gezginler, kendilerinden farklı olan bu ilkel insanların dünyasını incelemişlerdir. Kasımoğlu (2018), yapılan araştırmalar sonrasında Batı insanının kendi kültürü hususunda araştırma yapma isteği duyduğunu açıklamıştır. Halka yönelik yapılan çalışmalar sonucunda Ossianizm akımı doğmuştur. Ossianizm akımıyla birlikte James Machperson adlı İngiliz şair, 1760 yılında İskoç yaylalarından derlenmiş eski şiir

parçalarını yayımlamış, Almanya’da Herder akımının savunuculuğunu yapmış ve yine Almanya’da Grimm Kardeşler ilk masal araştırmalarını başlatmıştır (Oğuz, 2004).

Ülkemizdeki halk bilimi araştırmaları ise XIX. yüzyılda başlamıştır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde öncelikle folklor kelimesine dikkat çekildiği, ikinci olarak ana dilin kullanılması ve korunması bağlamında çalışmalar yapıldığı, üçüncü olarak dernekler ve dergiler yoluyla halk bilimi ürünlerinin derlendiği ve son olarak da üniversitelerde halk bilimi eğitimi vermeye başlandığı görülmektedir.

Boratav (2015), bizde halk bilimi çalışmalarının XIX. yüzyılın sonlarında başladığını belirterek öncesinde Kaşgarlı Mahmut’un Divan-ı Lugat-it Türk, Evliya Çelebi’nin de Seyahatname adlı eserleriyle farkına varmadan Türk halk bilimine katkıda bulduklarına değinmiştir. Divan-ı Lugat-it Türk yazıldığı dönemin dil, kültür ve tarihi özelliklerini yansıtır nitelikte hazırlanmış kapsamlı bir çalışmadır. Seyahatname’de Evliya Çelebi’nin gezdiği yerlerin coğrafî, fiziki özelliklerinin yanı sıra yörenin kültürel özelliklerine de değinilmektedir. Bu eserlerdeki bilgiler bize yazıldıkları dönemdeki halk bilimi unsurları konusunda veri sağlamaktadır.

XIX. yüzyılda yapılan çalışmaların temelinde Türkçülük hareketini geniş kitlelere yayarak, milli bir dil oluşturmanın amaçlandığı belirtilmiştir (Kasımoğlu, 2018). En büyük sözlü kültür taşıyıcısının dil olduğu düşünüldüğünde kültürümüzün korunması ve devamlılığının sağlanması açısından ana dilimizin büyük önem arz ettiği ortadadır. Nitekim İslamiyetin kabul edilmesinden Tanzimat dönemine kadar geçen yıllar dilde yabancılaşmanın yoğun olarak yaşandığı, halk edebiyatının revaçta olmadığı yıllardır.

Boratav (2015), Türk halk edebiyatını bir bilim konusu olarak ele alan, Türk halk biliminin ilk temel taşı koyan kişinin Macar bilgini İgnaz Kunos olduğunu belirtmiştir. Boratav, Kunos’un Rumeli, Anadolu ve İstanbul’dan halk edebiyatının çeşitli türlerinde derlemeler yaptığını ve Batılı diğer bilim adamlarına Türk halk bilimi araştırmaları yapmaları konusunda öncülük ettiğini ifade etmiştir.

Tanzimat döneminde Oğuz’a göre Batı’da gelişen folklor hareketlerini bizde en iyi kavrayan Ziya Paşa, İbrahim Şinasi ve Namık Kemal’dir (Oğuz, 2016). Ziya Paşa “Şiir ve İnşa” (1868) makalesinde Türk diline önem verilmesi gerektiğini belirtmiş, halka ve halk ürünlerine dikkat çekmiştir (Kasımoğlu, 2018). Yıldırım (1994) ise bu dönemde Ziya Paşa, İbrahim Şinasi ve Namık Kemal’in dilde sadeleşme konusunda yaptığı çalışmaların görmezlikten gelinemeyeceğini fakat bu çalışmaların siyasi amaca yönelik

çalışmalar olduğunu belirtmiştir. Özteke (2010), folklorun bağımsız bir araştırma sahası olarak Osmanlı aydınlarının gündemine “dil”, “millet”, “vatan” ve “medeniyet” kavramlarıyla eş zamanlı olarak girdiğini belirterek Namık Kemal’den Şinasi’ye, Ziya Gökalp’ten Selim Sırrı’ya kadar uzanan son dönem Osmanlı aydınlarının folklor konusuna ve türlerine yönelik çalışmalar yaptığını belirtmiştir. Bu dönemde yapılan çalışmalar, Cumhuriyet döneminde yapılacak folklor araştırmaları açısından önem arz etmektedir.

Yıldırım’a göre (1994) folklor konusuna ilk temas eden Esad Efendi’dir. Yıldırım, Esad Efendi’nin Arap halk edebiyatında bulunan ‘Zecel’lerden bahsederken söylemiş olduğu sözlerin karşılaştırmalı folklor araştırmalarına örnek teşkil ettiğini belirtmiştir.

Tanzimat döneminde İbrahim Şinasi’nin kaynak kişiye yönelen çalışmalar yaptığı, Durub-ı Emsal-i Osmaniye adlı eserinde 2000 kadar atasözü yayımladığı belirtilmiştir. Şinasi’nin dilde sadeliği, edebiyatta halk yaratıcılığını savunarak halk bilimi çalışmalarına kaynaklık ettiği açıklanmıştır (Oğuz, 2016). Namık Kemal ise divan edebiyatını eleştirerek Türkçenin kullanımı konusunda hassasiyet gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Osmanlı aydınlarının dildeki uyanışları halk kültürüne ilgilerini de artırmıştır. Bu dönemde Osmanlı kültürünü temsil ettiği düşünülen el sanatları önem kazanmış ve 1846’da açılan Müze-i Hümayun’da birçok halk sanatı örneği sergilenmiştir (Özteke, 2010). Yıldırım (1994), folklor terimini Ahmet Vefik Paşa’nın I. Kunos’la yaptığı konuşması sırasında kullandığını ifade etmiştir. Köprülü, Ahmet Vefik Paşa’nın Doğu incelemeleri, Türkiyat sahasında yapılan çalışmalar, Türk tarihi ve Türkçenin başka lehçeleri konularında bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Ahmet Vefik Paşa’nın Anadolu Türklerinin büyük Türk milletinin bir parçası olduğunu herkese öğretme gayretiyle çalıştığını ifade etmiştir (Köprülü, 2014). Batıdaki öze dönüş ve kendi kültürünü keşfetme çabasının bizde olumlu yansımaları olmuş ve divan edebiyatı etkisinden uzaklaşmıştır. Bu uzaklaşma neticesinde de halk edebiyatı dolayısıyla da halk kültürü ile yakın temaslar kurulmaya başlanmıştır.

Dünyada meydana gelen kültür akımlarının temelinde toplumsal ve siyasal olaylar yatmaktadır. 1789 Fransız İhtilali sonrasında milliyetçi fikirler ön plana çıkmıştır. Oğuz (2016), II. Meşrutiyetin ilanından sonra Türkçülük çalışmalarına önem verildiğinin Türk Derneği (1908), Türk Yurdu Derneği (1911), Türk Ocağı (1912) derneklerinin kurulmasından ve bu derneklerin çatısı altında Türk Derneği Mecmuası, Türk Yurdu

Dergisi ve Genç Kalemler dergilerinin yayınlanmasından anlaşılacağı belirtmiştir. Bu dergilerin yapmış olduğu çalışmalar milliyetçilik fikirlerini, milli edebiyatı ve folklor ürünlerini incelemektir.

Kasımoğlu (2018), Türk folklor çalışmalarının başlangıcı niteliğindeki en önemli kaynakların çeşitli dergilerde yayınlanan makaleler olduğunu belirtmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde Ziya Gökalp'in halk bilimi alanında önemli çalışmalara imza attığı görülmektedir. Oğuz (2016), Halka Doğru dergisinde yayınlanan "Halk Medeniyeti - I Başlangıç" ve "Resmi Teşkilat, Halk Teşkilatı" başlıklı yazılarının folklor çalışmaları açısından büyük önem taşıdığını ifade etmektedir. Gökalp (2013), Halk Medeniyeti - I Başlangıç başlıklı yazısında halk bilimini kuralları yazılı olmayan ancak ağızdan ağıza geçerek bir soyda uzayıp giden ve manevi medeniyeti konu alan ilim olarak tanımlamıştır.

Ziya Gökalp'ten kısa bir süre sonra Fuad Köprülü "Yeni Bir İlim Halkiyat: Folk-Lore" başlıklı bir yazı yazmıştır. Yıldırım (1994), bu yazının folklor adını taşıyan ilk yazı olduğunu ve folkloru bir disiplin olarak Türk okuyucusuna tanıtmaya çalıştığını belirtmiştir. Oğuz (2013), Köprülü'nün halk kültürünü işgal altındaki vatan topraklarının tapusu olarak gördüğünü ifade etmiştir. Dağılmakta olan Osmanlı Devleti ve içinde yaşayan milletler düşünüldüğünde ne kadar haklı olduğu ortadadır. Sonuçta milliyetçilik akımının da etkisiyle Osmanlı Devleti, Balkanları ve Arap Yarımadası'nı kaybetmiştir. Milli şuur oluşturulmasında ve Anadolu'nun kaybedilmemesinde halka yönelik yapılan çalışmalar oldukça etkili olmuştur. Köprülü, üniversitelerde folklor üzerine çalışmalar yapmış ve Türkiyat Enstitüsünü kurmuştur. Özteke, Köprülü'nün Osmanlı camiasında halk biliminin kurumsallaşamamasından yakındığını belirtmiştir (Özteke, 2010).

Folklor kelimesini bilimsel anlamda kullananlardan biri de Rıza Tevfik Bölükbaşı'dır. Bölükbaşı, tekke ve tasavvuf edebiyatının aydınlar arasında kabul edilmesinde etkili olmuştur. O dönemin en büyük sorunlarından biri halk ile aydın kesim arasındaki uçurumdur ve Bölükbaşı bu sorunu fark ederek konuya yönelmiştir. 1914 yılında yayınlanan 'Folklor-Folklore' başlıklı yazısında anonim halk edebiyatı örneklerine yer vermiştir (Kasımoğlu, 2018).

II. Meşrutiyet döneminde yayınlanan bazı dergilerin yaptığı çalışmalar Türk dili ve halk bilimi açısından önem taşımaktadır. Bu dönem dergileri Türk Derneği Mecmuası

(1909), Genç Kalemler (1911), Türk Yurdu (1911), Halka Doğru (1913), Türk Sözü (1914) dergileridir. Sonrasında 1933 yılında ‘Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi’, 1944 yılında ‘Folklor Postası’, 1949 yılında ‘Türk Folklor Araştırmaları Dergisi’ gibi dergiler yayınlanmıştır.

Oğuz (2016), Türk halk biliminin ilk bağımsız bilimsel çalışmasının 1927 yılında kurulan Anadolu Halk Bilgisi Derneği olduğunu belirterek derneğin halk bilgisi derleyicilerine kılavuzluk edecek bir rehber hazırlamasının önemine dikkat çekmiştir.

Cumhuriyet döneminde Atatürk’ün dediği “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür.” sözü folklor çalışmalarını yönlendirmesi ve desteklemesi açısından önemlidir. Cumhuriyet dönemi öncesi aydınlar ve yazarlar bu konuda teşvik edilmemiştir. Yaşadıkları dönemde düşüncelerinden, yazdıklarından dolayı eleştirilere ve engellenmelere maruz kalmışlardır. Ne yazık ki aynı siyasi etkiler Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. 1931 yılında Türk halk bilimi araştırmaları açısından büyük öneme sahip olan Türk Ocakları siyasi nedenlerle kapatılmıştır. Ardından 1932 yılında Halkevleri kurulmuştur. Halkevleri derleme çalışmaları yapmış ve bu derlemeler büyük bir koleksiyona ulaşma imkanı sağlamıştır. Kasımoğlu (2018), Ankara Halkevi’nin yayın organı olan ‘Ülkü’ dergisinin Türk halk bilimi çalışmaları açısından oldukça önemli oluşuna dikkat çekmiştir. Yalnız tarih tekerrür etmiş ve halkevleri de benzer sebeplerden ötürü kapatılmıştır. Bu kapatmalar aslında kurumları ve kurum çalışanlarını değil de Türk milletini cezalandırmıştır. Sonrasında Halkbilimi (1973), Milli Folklor Kültür Araştırmaları (1988), Folklor/Edebiyat (1994) dergilerinin halk bilimsel çerçevede hazırlandığı görülmektedir (Kasımoğlu, 2018).

Cumhuriyet döneminde Pertev Naili Boratav halk bilimi adına önemli çalışmalara imza atmıştır. Tan (2013), 1938-1948 yılları arasında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde Prof. Dr. Pertev Naili Boratav ve asistanları tarafından Türk halk edebiyatı derslerinin verilmesinin halk biliminin üniversitelere girmesi açısından bir ilk olduğunu belirtmiştir. Pertev Naili Boratav, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde halk edebiyatı kürsüsü kurmuş ve öğrencileri ile birlikte köy köy gezerek dönemin zor şartlarında derleme çalışmaları yapmış, özgün eserler ortaya koymuştur. Sonrasında siyasi sebeplerden dolayı Türkiye’deki çalışmalarına devam edememiştir. Oğuz, Boratav’ın siyasal görüşünden dolayı DTCF’deki halk edebiyatı kürsüsünün kapatılmasının Türk folklor çalışmalarına sekte vurduğunu ve günümüzde köklü, bilimsel halk bilimi

programlarına sahip olamamızın sebebi olduğunu belirtmiştir. Çocukların gelecekteki yaratıcılıklarını belirleyecek kültür eğitiminden yoksun yetişmesine sebep olduğunu ifade etmiştir (Oğuz, 2016). Günümüzde popüler kültürün, kültürümüzün önüne geçtiği ve bu kaygıyla koruma çalışmalarına yöneldiği düşünülürse haklı bir tespit olduğu anlaşılmaktadır.

Tan (2013), üniversitelerde halk bilimi bağımsız bir bölüm olarak ele alınmayınca 1966 yılında MEB bünyesinde Millî Folklor Enstitüsü kurulduğunu, enstitünün halk biliminin bütün dallarında derleme ve araştırmalar yapmakla görevli olduğunu açıklamıştır.

Boratav'ın gidişiyle açılan boşluk Mehmet Kaplan tarafından doldurulmuştur. Oğuz (2016), Kaplan'ın halk edebiyatının yeniden üniversitelerde çalışılmasına vesile olduğunu, onun yetiştirdiği hocaların günümüzde halk bilimi bölümlerinin hocaları olarak çalışmalarına devam ettiğini açıklamıştır.

Cumhuriyet sonrasında halk biliminin üniversitelerde önce ders sonrasında da bölüm olarak yer bulma sürecinde dönemin halk bilimcilerinin gösterdiği çaba ortadadır. 2019 yılı itibariyle Türkiye'de 175 üniversite vardır ve bunlardan çok azında halk bilimi bölümü vardır. Bünyesinde Türk Halk Bilimi Bölümü barındıran üniversitelere örnekler:

1. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Ankara)
2. Erciyes Üniversitesi (Kayseri)
3. Gazi Üniversitesi (Ankara)
4. Hacettepe Üniversitesi (Ankara)
5. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Nevşehir)
6. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (Sivas)
7. Uşak Üniversitesi (Uşak)

Halkbilim çalışmaları üniversiteler bünyesinde açılan Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezleri tarafından da sürdürülmekte olup günümüzde faaliyet gösteren merkezlere örnekler:

1. Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER)
2. Afyon Kocatepe Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi

3. İstanbul Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi
4. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi
5. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (HAMER)
6. Anadolu Üniversitesi Halkbilim Araştırmaları Merkezi
7. Kastamonu Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi
8. Kars Kafkas Üniversitesi Türk Halkbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÜRKMER)
9. Ardahan Üniversitesi Türk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi
10. Adıyaman Üniversitesi Kent Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi
11. Selçuk Üniversitesi Türk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi
12. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi
13. Sakarya Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi
14. Erzincan Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi

Türkiye’de halk bilimi adına yapılan çalışmaların geçmişten SOKÜM Sözleşmesi’nin kabulüne kadarki süreci değerlendirildiğinde; Tanzimat döneminde halk bilime eğilim gösterilmekle beraber uygulamaya geçilemediği, sonraki dönemde derleme çalışmaları yapılmaya başlandığı, yapılan çalışmaların genelde siyasi nedenlerden ötürü sekteye uğradığı anlaşılmaktadır. Üniversitelerde halk bilimi eğitimi verilmeye başlandıktan sonra, alandaki çalışmaların hız kazandığı söylenebilir.

2.1.3. Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi ve Türkiye

UNESCO kurulduğu tarihten günümüze kadar eğitim, bilim ve kültür alanında sayısız çalışmaya imza atmıştır. 1945 yılında kurulan UNESCO’ya Türkiye 1946 yılında üye olmuştur ve sonrasında UNESCO bünyesinde yapılan çalışmalara, sözleşmelere iştirak etmiştir. UNESCO tarafından hazırlanan ve 2003 yılında kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi’ne Türkiye 2006 yılında taraf olmuştur. SOKÜM Sözleşmesi’nin oluşturulma amacı küreselleşme ve sanayileşme sonucu kaybolan veya kaybolmaya yüz tutan kültürel değerlerin korunması amacını gütmektedir.

Sözleşmenin gayesi somut olmayan kültürel mirası korumak, bu mirasa saygı duymak, konuyla ilgili duyarlılığı artırmak ve bu süreçte uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamaktır. Sözleşmenin kısa sürede büyük ilgi görmesi ve ülkelerin aktif çalışmalar yürütmesi sözleşmenin küreselleşme ve teknolojinin hızı karşısında eriyip giden kültürel değerleri sistemli, bilinçli ve bilimsel bir metotla koruma altına alma isteğinden kaynaklanmaktadır. Özünel (2013), kültür aktarımlarının uzun yıllar süren ağır ve sabırlı bir yürüyüşü olduğuna, çağımızın son derecede hızlı değişerek zaman, mekan ve iletişim algısını ters yüz ettiğine ve kültürün sabırlı yapısının yok oluş sürecine girmiş gibi algılandığına değinerek kültürel canlandırma ve koruma planları yapıldığını belirtmiştir.

Sözleşmenin amaçları doğrultusunda “somut olmayan kültürel miras” olarak aşağıdaki alanlar belirlenmiştir:

- a) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar;
- b) Gösteri sanatları;
- c) Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler;
- d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar;
- e) El sanatları geleneği (Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi).

Oğuz (2007b), UNESCO’nun SOKÜM Sözleşmesi’nden önce hiçbir bölge ve ülke ayrımı yapmaksızın insanlığın bugüne kadar yaratmış olduğu uygarlıkların birer göstergesi olan tarihsel yapıların, sit alanlarının ve doğal zenginliklerin korunmasını amaçladığını belirtmiştir. SOKÜM Sözleşmesi ile somut olmayan kültürel miras alanlarına baktığımızda ise geçmişten günümüze ağızdan ağıza gelen sözlü anlatımlar, milletlerin doğa ve evrenle başa çıkma yöntemleri, bayramları, kutlamaları ve geleneksel el sanatlarının yer aldığı görülmektedir. Dünyada var olan uygarlıklar ve bu uygarlıkların kültürel farklılıkları düşünüldüğünde ortaya muazzam bir miras çıkacağı şüphesizdir. Oğuz (2017), sözleşmeye taraf olan ülke sayısının 2017 yılında 175’e ulaştığına değinerek sözleşmenin uluslararası toplumdaki görünürlüğünün arttığını belirtmiştir.

Ulusal düzeyde somut olmayan kültürel mirasın korunmasında taraf devletlerden kendi toprağı üzerinde bulunan somut olmayan kültürel mirasın korunmasını güvence altına almak için gerekli önlemleri almaları, kendi toprağı üzerinde bulunan somut olmayan

kültürel mirasın çeşitli öğelerini grupların, toplulukların ve ilgili hükümet dışı kuruluşların katılımıyla belirlemeleri ve tanımlamaları beklenmektedir. Taraf devletlerin, koruma maksadıyla kendi toprağı üzerindeki somut olmayan kültürel mirasın bir veya daha fazla envanterini kendi durumuna uygun olacak biçimde hazırlaması ve bu envanterleri düzenli olarak güncelleştirmesi beklenmektedir (Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi). Türkiye’de yukarıda belirtilen sözleşmenin 11 ve 12. maddeleri ışığında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu içinde Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi kurulmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, folklor arşivini güncelleştirmek ve erişebilirliğini sağlamak için deşifre işlemleriyle elektronik ortama aktarım çalışmalarını hızlandırmıştır. 2007 yılında Somut Olmayan Kültürel Miras Yönetimi Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Somut Olmayan Kültürel Miras Yönetimi Şube Müdürlüğü, somut olmayan kültürel miras ulusal envanter ve UNESCO listelerine dosya hazırlama görevlerini yerine getirmeye başlamıştır. UNESCO Milli Komisyonu Genel Kurul Üyesi ve Türkiye’deki somut olmayan kültürel miras çalışmalarının merkezi durumundaki Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi konuyla ilgili bilimsel çalışmalar yaparak, yayımlar hazırlayarak, toplantılar düzenleyerek sözleşme maddelerinin gereğı olan bilimsel çalışmaları gerçekleştirmeyi amaçlamıştır.

Sözleşmenin koruma önlemlerine yönelik yapılan çalışmalardan birisi de Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi’dir (Oğuz, 2013: 66). Şimşek (2015), Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi’nin araştıran, uygulayan, yaşayan, yaşatan, aktaran, interaktif bir müze olduğunu belirterek müzede günlük ve dönemsel olarak gerçekleştirilen etkinliklerin uygulamalı halk bilimi müzeciliğine örnek olduğunu ifade etmiştir. Müzeye gelen ziyaretçilerin mani atışması, aşık faslı, Karagöz oyunu, keçecilik vb. birçok kültürel değeri yaşaması ve deneyimlemesi sağlanmaktadır. Akyol (2015), Gazi Üniversitesi Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi ve Yaşayan Müze (Beypazarı)’nın örgün eğitimde SOKÜM eğitimine katkıda bulunduğunu açıklamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullar Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi’ne geziler düzenlemektedir. Bireysel gezilerde randevu alınmazken kalabalık okul gezileri öncesinde randevu alınması gerekmektedir. Randevu sistemi ile geziye katılan tüm öğrencilerin müzede gerçekleştirilen kültürel etkinliklere katılması sağlanmaktadır.

Sözleşmenin 14. maddesi eğitim, duyarlılığın ve kapasitenin güçlendirilmesi gereği ortaokul öğrencileri için bir saatlik “Halk Kültürü” dersi seçmeli olarak okutulmaya başlanmıştır. Ders 2006-2007 eğitim öğretim yılında uygulamaya girmiş olmakla beraber seçmeli statüsünde olduğu için rağbet görmemiştir. Kutlu (2009), İlköğretim Okulları (6. 7. 8. sınıf) Halk Kültürü Dersi Öğretim Programları ile halk kültürünü gelecek kuşaklarla örgün eğitim alanında buluşturmanın yanı sıra somut olmayan kültürel mirasın tanınmasını, sözleşmeye saygı duyulmasını ve sözleşmenin geliştirilmesini sağlamada, sözleşmeden doğan yükümlülüklerimizi yerine getirmede somut bir adım attığımızı belirtmektedir. Neticede ders seçmeli olarak bir saatten iki saate çıkarılmakla beraber vaadedildiği gibi zorunlu hale getirilmemiştir. Eğitim camiasındaki çoğu eğitimcinin sözleşmeden habersiz olduğu düşünüldüğünde seçmeli ders olarak okutulma ihtimalinin düşük olduğu açıktır.

Halk Kültürü dersi İlköğretim Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı esas alınarak işlenmektedir. Öğretmenlere ve öğrencilere ders kitabı verilmemektedir. İlköğretim Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı’nda öğrencilerden sıklıkla derleme çalışması yapması beklenmektedir. Günümüzde şehirde yaşayan nüfusun fazlalığı ve şehir insanının halk ürünlerinin doğup geliştiği mekandan uzak oluşu düşünüldüğünde derleme çalışmalarının olumsuz sonuçlanacağı aşıkardır. Görev yaptığım köy okulunda öğrenciler sadece yöredeki efsaneleri ve türküleri derleyebilmişler, diğer halk edebiyatı türlerine örnek bulamamışlardır. Bu açıdan bakıldığında Halk Kültürü dersi işlenirken daha farklı yöntemler uygulanması gerektiği söylenebilir. Milletlerin geçmişten günümüze gelmesini ve gelecekte de var olmasını sağlayan millî kültürün, değişim veya dönüşüm sürecinde, yozlaşmasına ve unutulmasına izin verilmemelidir (Tuna ve Saral, 2018).

Sözleşmenin 9. maddesinde somut olmayan kültürel miras alanında yetkileri kabul edilmiş olan hükümet dışı kuruluşların komiteye akredite edilmesi gerektiği açıklanmıştır. Sözleşmenin 15. maddesinde ise somut olmayan kültürel mirasın korunması etkinlikleri çerçevesine, toplulukların, grupların ve gerekli durumlarda bu mirası yaratan, sürdüren ve nakleden bireylerin, mümkün olan en geniş biçimde katılımlarını sağlamaya ve bunların yönetime etkin olarak iştiraklerini gerçekleştirmeye gayret edilmesi gerektiği belirtmektedir (Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi). Türkiye’de sözleşmenin bu maddeler gereğince Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (Gazi THBMER) ile UNESCO Türkiye Milli

Komisyonu (UTMK) tarafından TÜRKSÖY, UNİMA ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nün katkılarıyla 2009 yılında düzenlenen “SOKÜM ve Sivil Toplum Kuruluşları” konulu çalıştay, Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının SOKÜM'ün ulusal ve uluslararası alanda korunması süreçlerine destek vermiş ve akabinde 2013 yılına kadar 6 STK SOKÜM Sözleşmesi'ne akredite olmuştur (Oğuz, 2013b). THBMER kapsamında kurulan “Örgün ve Yaygın Eğitimde Somut Olmayan Kültürel Miras UNESCO Kürsüsü” dünyadaki dördüncü kürsü olma özelliğini taşımaktadır. Sözleşme maddeleri doğrultusunda yapılan çalışmalar umut verici olmakla beraber çalışma yapan kurum sayısının oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Diğer üniversitelerin halk bilimi bölümlerinin de konuya aynı duyarlılığı göstermesi beklenmektedir. Oğuz (2007b), UNESCO sözleşmelerinin Türk üniversitelerinde yeterince incelenmediğini, konu üzerinde yeterince eleştirel düşünce üretilmediğini ve tezler yapılmadığını ifade etmiştir.

Sözleşme doğrultusunda bilimsel çalışmalara ağırlık verilse de kamuoyunda etkili bir çalışma yapıldığı düşünülmemektedir. Özdemir, kamudaki kurumlaşmanın, örgün ve yaygın eğitim kurumları ve medyanın sözleşmeyi sahiplenmesi ile sözleşmenin daha işlerlik ve etkinlik kazanacağına değinmiştir (Özdemir, 2015). Nitekim, henüz Anadolu'nun birçok yerinde pek bilinmeyen “Işık Dili” nin UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne oy birliğiyle kaydedildiği medyanın gündemine taşınmıştır. İzleyici ışık dilinden haberdar edilmiştir ama somut olmayan kültürel mirasın ne olduğuna dair bilgilendirilmemiştir. Medyanın temsil listelerini açıklamaktan öte somut olmayan kültürel miras duyarlılığı kazandırma yönünde çalışmalar yapması gerekmektedir. Bu televizyon haberinde ön plana çıkan ışık dilinden ziyade UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'dir. Sonuçta ışık dili haber olma değerini listeye alındıktan sonra kazanmıştır. Oğuz, medyanın kendi kültürüne değil de yabancı kültürlerle gönderme yaptığını belirterek, Köroğlu varken Robin Hood'un, Kerem ile Aslı varken Romeo ile Jüliet'in, Koncolos varken Drakula'nın tercih edildiğini ifade etmiştir (Oğuz, 2013b). Ülkemizde televizyon izleme oranının ne kadar yüksek olduğu ve bu sürenin yabancı kültürlerle ait göndermelerle doldurulduğu düşünüldüğünde yeni neslin Köroğlu'nu, Leyla İle Mecnun'u bilmesini beklemek boşunadır.

Özdemir, medyanın temel işlevlerinin başında kültürel işlevin geldiğini açıklamıştır. RTÜK'ün katkılarıyla özel sektörün yayın planlarının da SOKÜM Sözleşmesi'nin amaçları doğrultusunda düzenlenebileceğini açıklamıştır (Özdemir, 2015).

Toplumumuzda kültür bilincini etkili bir şekilde kazandırmak amacıyla bireylerin kültürleriyle çocukluk çağlarından itibaren tanıştırılması gerekmektedir. Günümüzde geniş aileden çekirdek aile yaşantısına geçtiğimiz, anne ve babaların çalıştığı ve çocukların kreşlerde büyüdüğü düşünüldüğünde kültürün taşıyıcısının kim olacağı sorusu akıllara gelmektedir. Bu konuda en büyük sorumluluk Milli Eğitim Bakanlığına düşmektedir. Çocukların eğitim öğretim hayatına atıldıkları ana sınıftan üniversiteye kadar geçen sürede halk kültürü konularını ortaokulda seçmeli olarak görmesinin (2006 yılından beri) yetersizliği günümüz gençliğinde açıkça görülmektedir. Bu nedenle halk kültürü dersinin ilkokul, ortaokul ve orta öğretimde ders olarak bilinçli ve sistemli bir şekilde işlenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de SOKÜM listelerine unsur yazdırmak için çalışmalar yapılmış ve raporlar hazırlanmıştır. 2006 yılından günümüze kadar geçen sürede Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi'nin yürüttüğü çalışmalar sonucu seçilen *Yaşayan İnsan Hazine*leri:

1. Tacettin DİKER (1923-2014) - Karagöz Sanatçısı
2. Orhan KURT(1930-2017) - Karagöz Sanatçısı
3. Metin ÖZLEN - Karagöz Sanatçısı
4. Hayri DEV - Çam Dütüğü Yapımcısı ve İcracısı
5. Şeref TAŞLIOVA (1938-2014) - Aşık
6. Sıtkı OLÇAR(1948-2010) - Çini Ustası
7. Mehmet GİRGİÇ - Keçe Ustası
8. Bekir TEKELİ(1932-2013) - Bağlama Yapımcısı
9. Uğur DERMAN - Klasik Kitap Sanatçısı
10. Hasan ÇELEBİ - Hüsn-ü Hat Sanatçısı
11. Neşet ERTAŞ (1938-2012) - Mahalli Sanatçı, Ozan
12. Mehmet GÜRSOY - Çini Sanatçısı
13. Fuat BAŞAR - Ebru Sanatçısı
14. Veli AYKUT (Dertli Divani) - Zakir
15. Emine KARADAYI - Dokumacı ve Doğal Boyamacı

16. Yaşar GÜÇ - Horlatma Kaval- Dilli/Dilsiz Kaval Yapımcısı ve İcracısı
17. Tahsin KALENDER - Taş Ustası
18. İrfan ŞAHİN - Kispet Ustası
19. Cemil KIZILKAYA - Ahşap Baskı-Yazma Ustası
20. Mahmut SÜR - Nazar Boncuğu Ustası
21. Celal YILMAZ (Mersiyehan) - Mersiyehan
22. Mehmet ACET (Âşık Sefai) (Âşık-Zakir) - Âşık-Zakir
23. Cahide KESKİNER (Minyatür Sanatçısı) - Minyatür Sanatçısı
24. İslam SEÇEN (Klasik Kitap Sanatçısı) - Klasik Kitap Sanatçısı
25. Salih BALAKBABALAR (Sedefkâr) - Sedefkâr
26. Muammer Semih İRTEŞ (Kalemişi) - Kalemişi
27. Ahmet Yaşar KOCATAŞ (Keçe Ustası) - Keçe Ustası
28. İsmail NAR (Âşık) - Âşık
29. Osman EFENDİOĞLU Şair (Atma Türkü) - Şair (Atma Türkü)
30. MACAHEL YAŞLILAR KOROSU (Çoksesli Şarkı Söyleme Geleneği) - Çoksesli Şarkı Söyleme Geleneği (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr>) (Erişim tarihi: 17.04.2019)

Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi'nin işbirliği ile Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi'ne dahil edilen kültürel unsurlarımız (16. Madde):

1. Meddahlık (2008) / The Art of the Meddah (2008)
2. Mevlevi Sema Töreni (2008) / Mevlevi Sema Ceremony (2008)
3. Aşıklık Geleneği (2009) / Âşıklık (Minstrelsy) Tradition (2009)
4. Karagöz (2009) / Karagöz (2009)
5. Nevruz (2009) / Nevruz (Multinational File with Azerbaijan, India, Iran, Kirgizstan, Pakistan, Uzbekistan and Turkey) (2009)
6. Geleneksel Sohbet Toplantıları (2010) / Traditional Sohbet Meetings (2010)
7. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (2010) / Kırkpınar Oil Wrestling Festival (2010)
8. Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah (2010) / Semah, Alevi- Bektaşî Ritual (2010)
9. Tören Keşkeği Geleneği (2011) / Ceremonial Keşkek Tradition (2011)
10. Mesir Macunu Festivali (2012) / Mesir Macunu Festival (2012)
11. Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği (2013) / Turkish Coffee Culture and Tradition (2013)

12. Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı (2014) / Ebru: Turkish Art of Marbling (2014)
13. Geleneksel Çini Ustalığı (2016) / Traditional Craftsmanship of Çini-Making (2016)
14. İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka (2016) / Flatbread Making and Sharing Culture: Lavash, Katırma, Jupka, Yufka (2016)
15. Bahar Kutlaması: Hıdrellez / Spring Celebration: Hıdrellez (2017)
16. Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği (Azerbaycan ve Kazakistan ile Ortak Dosya, 2018) (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr>) (Erişim tarihi: 17.04.2019)

UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi (17.

Madde):

1. Işık Dili / Whistled Language (2017) (<http://www.unesco.org.tr>) (Erişim tarihi: 17.04.2019)

Türkiye'nin Yaşayan İnsan Hazine Listesi, Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi ve UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne kayıt ettirdiği toplam unsur sayısı 46'dır. 2017 yılında yapılan 12. Hükümetler Arası Komite Toplantısından sonra UNESCO'nun resmi internet sitesindeki verilere göre üç listedeki toplam unsur sayısının 470 olduğu belirtilmiştir (Oğuz, 2017). UNESCO üyesi ülkelerin en çok kayıt yaptırdıkları liste Temsili Liste olmakla beraber Türkiye'nin en çok Yaşayan İnsan Hazine Listesi'ne kayıt yaptırdığı görülmektedir.

Gürçayır, listelere unsur yazdırmanın bir yarışa dönüştüğünü belirterek bazı ülkelerin bu süreçte kendi kültürünü keşfettiğine ve hatta yeniden icat ettiğine değinmiştir (Gürçayır, 2011). Bu durum ülkelerin kültürlerini öğrenmesi, keşfetmesi açısından olumlu gözükse de sahte folklor ürünlerinin ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Gürçayır (2011), listelere unsur yazımı için gelen dosyaları inceleyen alt-organın yetersiz materyalle bu işi sağlıklı bir şekilde yapmasının zor olduğunu ifade ederek ileride listelere unsur yazımı sürecinin daha da zorlaşacağına dikkat çekmiştir.

Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'nin kabulünden günümüze kadar geçen sürede 195 UNESCO üyesi devletten 175'inin sözleşmeye taraf olduğu düşünüldüğünde sözleşmenin önemi ortaya çıkmaktadır. Oğuz (2017), on dört yıl gibi kısa bir sürede bu kadar çok devletin sözleşmeye taraf olmasını ve yükümlülüklerini yerine getirmesini sözleşmenin uluslararası alanda görünür olduğunun göstergesi olarak kabul etmektedir.

Bununla birlikte listelere fazla unsur yazdırılmasının sözleşmenin değerliliğini azalttığını; listelere unsur yazımı yapılırken şaibeli durumlar yaşanmasının üye ülkelerin Temsili Liste'ye odaklanmalarının güvenilirliği azalttığını belirtmiştir.

Sonuç olarak Türkiye'nin sözleşmeye taraf olduğu 2006 yılından beri sözleşme maddelerini uygulamaya çalıştığı görülmekle beraber bilim çevrelerinde ve toplumda konuyla ilgili duyarlılık geliştirmek, konunun eğitim boyutunu daha aktif bir şekilde hayata geçirmek gibi bazı konularda yetersiz kaldığı görülmektedir. SOKÜM Sözleşmesi'nin daha etkili bir şekilde uygulanabilmesi için konuyla ilgili çalışan kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin sayısında artış olması gerekmektedir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'nin 17 Ekim 2003 tarihinde imzalanması sebebiyle ilgili araştırmaların taranmasında 2003 yılından Mayıs 2019'a kadar geçen sürede yapılan çalışmalar esas alınmıştır.

2.2.1. İlgili Yurtiçi Araştırmalar

Aral (2018), "Somut Olmayan Kültürel Miras ve Eğitim: Eğitimin Periyodik Raporlardaki Görümüne Eleştirel Bir Bakış" adlı makalesinde somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik tedbirlerden biri olarak eğitim faaliyetlerinin periyodik raporlarda farkındalık artırma ve eğitim programları, eğitim programlarındaki yansımaları, yerel deneyimler açısından öne çıkan iyi uygulamalara ve UNESCO'nun seçim grupları sınıflandırmasını temel alan bakış açılarına da dikkat çekilerek taraf devletlerin periyodik raporlarının yanı sıra sözleşme metni ve uygulama yönergesi üzerinden yorumlanmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Raporlarda kapasite geliştirme çalışmalarında öğretmenlere yeterince yer verilmediği, somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilmesi için gerekli mekan ve alanların korunmasına yönelik çalışmalarda eksiklikler görüldüğü açıklanmıştır. Sonuç olarak somut kültür varlıklarını korumaya yönelik üstün gayretin somut olmayan kültürel miras için de söz konusu olabilmesinin eğitime daha fazla imkân tanınmasıyla mümkün olabileceği belirtilmiştir.

Çokişler (2018), “Uluslararası Hukuk Açısından Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Rejimi” adlı makalesinde somut olmayan kültürel miras rejiminin etkinliğinin rejim inşası mekanizmaları açısından değerlendirilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Çalışmada SOKÜM unsurlarının korunması için yeterli düzeyde farkındalık oluşturulmadığı açıklanmıştır. Az gelişmiş devletlerin bu rejime uyum sağlayabilmesi için gerekli olan idari, mali ve teknik kaynaklara sahip olmadığı belirtilmiştir. Sonuç olarak somut olmayan kültürel mirasın korunması rejiminin şekilsel olarak doğru araç ve kurumlarla donatıldığı fakat rejimin çözmek istediği problemin sebep-sonuç ilişkisi ve çözüm önerilerinin tartışmaya açık olduğu belirtilmiştir.

Özünel (2018), “Yeni Hümanizm ve Kırılgan Miraslar: Küresel Köyün Yeni Soylu Vahşileri ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” adlı makalede sözleşmenin küreselleşme yaklaşımı irdelenmiştir. Çalışmanın küreselleşmenin sözleşme açısından ne anlama geldiğinin sözleşmenin ilanından itibaren oluşturulan metinler ve tartışmalı alanlar üzerinden incelemek amacıyla yazıldığı belirtilmiştir. Somut olmayan kültürel mirasın yerel, ulusal ya da evrensel gibi söylemleri ve bu söylemlerin Avrupa merkezci bakış açısından ne kadar etkilendiğinin soylu vahşi, kozmopolitanizm, topluluğun ruhu, hümanizma gibi kavramlarla birlikte düşünülerek yorumlanacağı da belirtilmiştir. Makalede sözleşme kendi kuyruğunu ısırarak yılan Ouroboros’a benzetilmiştir. Sözleşmenin Afrika önceliğini yalnızca maddi yoksunlukla açıklamanın yetersiz kalacağı, Afrika ülkelerine insani bir katkı olarak da yorumlanabilecek bu durumun gelecekte nereye evrileceğinin tartışılmasının gerektiği vurgulanmıştır.

Yıldız (2018), “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde Topluluk Katılımının Çıkmazları” adlı makalesinde 2003 yılında imzalanan sözleşmenin somut olmayan kültürel mirasın korunması konusunda nesnelere yanı sıra onu üreten ve kuşaktan kuşağa aktaran insanın önemine vurgu yaptığı açıklanmıştır. Makalede SOKÜM Sözleşmesi’nin katılımı ile ilgili dikkatinin İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi ve Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi üzerinden verilen örneklerle sorgulanarak sözleşme ve uygulama arasındaki ilişkinin tartışılmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Araştırma sonucunda sivil toplumun sözleşmenin yönetimine ya da somut olmayan kültürel mirasın korunması sürecinde yönetime katılma aşamasına ulaşamadığı sonucuna varılmıştır.

Oğuz (2017), “Onuncu Yılında Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri: Görünürlük, Değerlilik ve Güvenirlik” adlı makalesi sözleşmenin görünürlük, değerlilik ve güvenirliliğini değerlendirmek amacıyla yazılmıştır. Sözleşmenin uluslararası görünürlüğü, değerliliği ve güvenirliliği üzerine yapılan bütün değerlendirmelerin merkezinde Temsili Listenin yer aldığı belirtilmiştir. Dünya Miras Komitesi’nin, kültür ve doğal varlıkların insanlığın ortak mirası niteliğini taşıyıp taşımadığı, coğrafi açıdan veya mirasın özelliği bakımından dengeli olup olmadığı ve bunlarla bütünleşik olarak güvenilir bir kayıt süreci ve listeleme yapıp yapılmadığı gibi konular üzerinden bir çeşit iç muhasebe yapıldığı ve olumsuzlukları önlemeye yönelik tedbirler almaya çalışıldığı belirtilmiştir. Temsili listelere kaydedilecek unsurlara ait dosyaları inceleyen ve Hükümetler Arası Komiteye tavsiyede bulunan Değerlendirme Organında yer alan STK’ların, sözleşmenin özellikle kalkınmakta olan ülkelerde tabana yayılma ve toplulukların katılımı bakımından yeterli görünürlüğe ulaşmadığı belirtilmiştir. Sözleşmeye taraf olan devletler açısından gruplara dağılımın dengeli olduğunu belirtilerek, Akredite STK’ların seçim gruplarına dağılımında aynı denge ile karşılaşılmadığına değinilmiştir. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’nin listelerinin görünürlüğü, değerliliği ve güvenirliliği bakımından topluca yorumlandığında uluslararası toplumun varlığı, amacı ve hedefleri bakımından sözleşmeyi benimsediğinin ve süreçlere katılma yönünde iradesini ortaya koyduğunun grafiklerden anlaşıldığı belirtilmiştir. Sözleşmenin görünürlüğü ve listelerin değerliliği ve güvenirliliği bakımından komitelerin kuralları tavizsiz uygulamaları gerektiği, yetersizlikler varsa tedbir alınması için süreç başlatmalarının önem taşıdığı belirtilmiştir. Listeye usulsüz dosya kaydı yapılmasının sözleşmenin ve listelerin görünürlüğünü, değerliliğini, güvenirliliğini azalttığı ve sürdürülebilirliğini tehlikeye attığı açıklanmıştır.

Akyol (2015), “Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) ve Eğitim: Halk Kültürü Dersi Örneği” adlı doktora tezinde SOKÜM Sözleşmesi’nin “okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma” kavramının daha derinlemesine dile getirildiği sözleşmenin “Eğitim, Duyarlılığın ve Kapasitenin Güçlendirilmesi” başlıklı 14. maddesinin ve bu sözleşmeyi imzalayan taraf devletlerin somut olmayan kültürel mirasın örgün eğitime dâhil edilmesi konusunda ne tür çalışmalar yaptıklarının araştırılması, Türkiye’de yapılan çalışmalarla karşılaştırılarak daha önce yapılan çalışmalara farklılık katacak yeni bir örneğin oluşturulması amacıyla yazmıştır.

Belirlenen amaçlar doğrultusunda sözleşme ve sözleşmenin eğitim ayağı, periyodik raporlar, Türkiye’de örgün eğitim alanında yapılan SOKÜM ile ilgili çalışmalar ve teknolojiyi halk kültürü dersine dahil etme konuları üzerinde durulmuştur.

Çalışma sonucunda Halk Kültürü dersinin zorunlu olması, derse alanında uzman öğretmenlerin girmesi, derse giren öğretmenlerin teknolojiyi kullanma yönünden kendilerini geliştirmeleri gerektiği açıklanmıştır. Halk Kültürü dersinin bu hususlara dikkat edilerek verilmesi durumunda SOKÜM Sözleşmesi’nde dile getirilen hedeflere ulaşılabileceği ifade edilmiştir.

Coşkun ve diğerleri (2013), “Gelenekten Geleceğe: Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Miras” adlı kitabın giriş bölümünde SOKÜM Sözleşmesi, sözleşmenin temel koruma perspektifi ve uygulamaları, Türkiye’nin sözleşmeye taraf olma süreci açıklanmıştır.

Kitabın birinci bölümünde uluslararası somut olmayan kültürel miras çalışmaları, temsili listeler, programlar ve projeler hususunda bilgi verilmiştir. Sonrasında 2013 yılı itibarıyla Temsili Liste’de yer alan unsurlar konusunda bilgi verilmiştir.

İkinci bölümünde ulusal koruma çalışmaları, Türkiye Ulusal Envanteri oluşturma süreci, Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri’ne kayıtlı olan unsurların listesi, Yaşayan İnsan Hazinele Türkiye Ulusal Envanteri ve envantere kayıtlı yirmi somut olmayan kültürel miras taşıyıcısı konularında açıklama yapılmıştır.

Oğuz (2013), “Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?” adlı kitabında somut olmayan kültürel miras kavramı, somut olmayan kültürel miras rejiminin Türkiye’deki yansımaları ve yapılması gerekenler konusunda bilgi vermiştir. Giriş kısmında UNESCO hakkında genel bilgilere yer verilmiş ve UNESCO’nun kültür koruma politikalarına değinilmiştir. Türkiye’nin bu sözleşmelere katılım göstermekle beraber sözleşmeleri tam anlamıyla uygulayamadığı açıklanmıştır. Çalışmada Türk entellektüelinin UNESCO konusunda önyargılı olduğu, UNESCO sözleşmelerinin yeterince incelenip düşünülmediği ifade edilmiştir. Sonrasında ilerleyen bölümlerde adı geçecek olan UNESCO’nun kültür konulu önemli belgeleri sıralanmıştır.

İlk bölümde SOKÜM Sözleşmesi’ne gelmeden önce, bu sözleşmenin ortaya çıkmasını sağlayan önemli üç UNESCO çalışması tanıtılmıştır. İkinci bölümde SOKÜM Sözleşmesi’nin Türkiye’deki uygulama sürecine değinilmiştir. SOKÜM Sözleşmesi’nin

kabul edilmesinin ardından konuyla ilgili yeterince bilimsel çaba gösterilmediği, toplumsal bilincin oluşturulmadığı açıklamıştır. Toplumsal bilincin oluşturulması için enstitü, araştırma merkezi, vakıf ve dernek gibi akademik birimlere ve sivil toplum kuruluşlarına büyük görev düştüğü belirtilmiştir.

Oğuz, SOKÜM Sözleşmesi'ne gelmeden önce yapılan kültür koruma yaklaşımları konusunda sözleşmenin önemini ve amacını kavramaya yardımcı olacak nitelikte bilgi vererek okuyucu sözleşmeye hazırlanmıştır. SOKÜM Sözleşme'sinin kabul ve uygulama süreçleri ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir.

Oğuz (2013), "Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras" adlı çalışmasını somut olmayan kültürel miras teriminin ne anlama geldiğini ve neden tercih edildiğini açıklamak amacıyla yazmıştır. Objeye odaklı kültür unsurlarının somut kültür unsurları, sözlü anlatımlar ve gelenekler ile ilgili kültür unsurlarının da somut olmayan kültür unsurları olarak ifade edildiğini belirtmiştir. Somut ve somut olmayan kültürel miraslarla ilgili yapılan sözleşmeler sıralanmıştır. Sonrasında neden folklor teriminin kullanılmadığı açıklanmıştır. Folklor teriminin farklı toplumlarda farklı anlamlara geldiği veya bazı toplumlarda tercih edilmediği belirtilmiştir. Anlam karışıklığı olmaması için somut olmayan kültürel miras teriminin tercih edildiği ifade edilmiştir. Önemli olanın nasıl adlandırıldığı değil, ne amaçladığı üzerinde durulması gerektiği olduğu açıklanmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde araştırmacıların sözleşmeyi, süreçleri ve icra edenleri eleştirerek, yanlış yapılanları ortaya koyarak, doğru yapılanları teşvik ederek bilime katkı sağlayabileceği vurgulanmıştır.

Gürçayır (2011), "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma" adlı makalesinde sözleşmenin ilanından itibaren taraf devletlerin sözleşme gereklerini yerine getirmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Buna rağmen bazı sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir. Türkiye'de sözleşmenin adıyla ilgili ve amaçlarına yönelik milliyetçi endişelerin olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, sözleşme metnine ve sözleşmenin uygulamalarına yönelik eleştirileri analitik bir bakış açısıyla çözümlenmek amaçlanmıştır. Geleneklerin zamanla yok olmasının ve yerlerine yenilerinin geçmesinin doğal ve kaçınılmaz bir süreç olduğu belirtilerek sözleşmenin "beyhude bir çaba" olduğu belirtilmiştir. Diğer bir bakış açısında da sözleşmenin somut olmayan kültürel mirasın korunması, tanıtılması, somut olmayan kültürel miras konusunda bilinç ve duyarlılık kazandırması açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Sözleşmenin "yeni ve

acemi”, korumayı amaçladığının “kadim ve mahir” olduğu belirtilerek uygulama konusunda sıkıntılar yaşandığı ifade edilmiştir. Sözleşmenin ilanından günümüze kadar geçen sürede önemli başarılarla imza attığı açıklanmıştır. Türkiye’nin somut olmayan kültürel miras konusunda önemli bir birikime ve çeşitliliğe sahip olduğu belirtilerek sorunlara çözüm bulma konusunda katkı sağlayabileceği ifade edilmiştir. Türk araştırmacılarının konuya eleştirel ve analitik sorular sormaya devam etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Çalış (2010), “UNESCO ve İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları ve Kültür Politikalarına Etkisi” adlı yüksek lisans tezinde UNESCO’nun başyapıt ilanları çerçevesinde Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi’ne giden yoldaki tarihi gelişiminin verilmesi ve İSSOMBİ kapsamında somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik gerek uluslararası gerekse ulusal düzeyde geliştirilen ve üretilen politikaların tespiti amaçlanmıştır.

Birinci bölümde konunun ana hatlarıyla UNESCO tarihi içerisinde nasıl geliştiği ve hangi amaçların bu ilan programını doğurduğunun daha net açıklanabilmesi için ilan programının tarihi gelişimi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise İSSOMBİ Listeleri ile kültür ekonomisi/endüstrisi ve kültürel miras yönetimi, medya, eğitim, kültür tescili, politika, hukuk, toplum ve turizm arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında, sözleşmenin programa taraf ülkelerin somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda bilinçlerinin uyanmasını sağladığı dile getirilmiştir. İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları İlanları’nın kültür politikaları üzerinde kısmen de olsa etkili olduğu ve temsili liste aracılığıyla da ilerleyen zamanlarda etkisini uzun süre hissettireceği sonucuna ulaşmıştır.

Erkal (2010), “UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Sistemleri’nin, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşatılmasına ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasına Etkisi Üzerine Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Birinci bölümde UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi Sistemlerini oluşturan Çek Cumhuriyeti, Fransa, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Senegal, Tayland, Nijerya ve Filipin Cumhuriyeti’nin sistemleri açıklanmıştır. İkinci bölümde YİH sistemleri, UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Sistemlerinin Kurulmasına İlişkin Kılavuz İlkeler’de yer alan Yaşayan İnsan Hazinesi Sistemlerinin Kurulmasına İlişkin Unsurlar çerçevesinde karşılaştırılmıştır. Üçüncü bölümde ise

Türkiye sistemi açıklanarak YİH sistemini uygulayan diğer ülke sistemleriyle karşılaştırılmıştır.

Çalışmada, bütün sistemler genel olarak değerlendirildiğinde Japonya ve Kore Cumhuriyeti'nin oluşturdukları sistemlerin daha kapsamlı ve detaylı olduğu belirtilmiştir. Bu ülkelerde yaşayan insan hazinelerinin ulusal kahraman gibi telakki edildiği veya başöğretmen olarak kabul edildiği açıklanmıştır. Türkiye Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Sistemi'nin ise bu ülke sistemlerinin örnek uygulamaları ile karşılaştırıldığında somut olmayan kültürel mirasın yaşatarak korunmasını sağlayacak yetkinlikte olmadığı açıklanmıştır. Bunun başlıca nedeninin söz konusu sistemlerin süreklilik bağlamında korumayı hedefleyen sistemler olduğu ifade edilmiştir. Ülkemizde yaşayan insan hazinelerinin, sürekli eğitim verebilecekleri bunun yanı sıra gösteri ve performans sergileyebilecekleri “eğitim merkezleri” niteliğinde mekânlar bulunmadığı belirtilerek sözleşmede önemle vurgulanan yaygın ve örgün eğitim olanaklarının somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak korunmasında etkili bir şekilde kullanılması konusunda hissedilen önemli bir eksiklik olduğu vurgulanmıştır.

Özer (2010), “UNESCO’nun 1989 Tarihli Popüler ve Geleneksel Kültürün Korunması Tavsiye Kararı’nın Halkbilimi Çalışmalarına Etkisi” adlı yüksek lisans tezinde, 1989 Tavsiye Kararı’ndan 2003 Sözleşmesi’ne kadarki sürecin küresel ve bölgesel yön ve etkilerini ayrıntılı bir biçimde incelemek amacıyla yazılmıştır.

Birinci bölümde, 1989 Tavsiye Kararı’na giden sürecin entelektüel ve yönetsel neden ve sonuçları üzerinde durulmuş, ayrıca Tavsiye Kararı’nın folklor araştırma ve koruma çalışmalarına yaklaşımı sorgulanmıştır. İkinci bölümde ise, Tavsiye Kararı’nın kabul edilmesinin ardından UNESCO’ya üye devletlerde, 1995-1999 yılları arasında kararın uygulanmasına yönelik yapılan bölgesel toplantı ve diğer çalışmalar ele alınmıştır. Sonuç olarak Tavsiye Kararı’ndaki bazı eksikliklere rağmen UNESCO, somut olmayan kültürel alanında bu Tavsiye Kararı’nın folklorun korunmasına yönelik uluslararası zeminde ilk önemli resmî belge olduğu belirtilmiştir. 1999 Washington Konferansı’nda şekillenen 2003 SOKÜM Sözleşmesi’ne günümüzde 124 devletin taraf olduğu açıklanarak folkloru koruma sürecinin ilgi çekici olduğu belirtilmiştir.

Oğuz (2009), “Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği” adlı makalesinde kültürel ifade çeşitliliğinden kastedilenin somut olmayan kültürel miras olduğunu belirtmiştir. Amacın ifade çeşitliliğinin nasıl korunacağını açıklamak olduğu

ifade edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Somut olmayan kültürel mirastan kastedilenin folklor olduğunu belirtilerek son yıllarda Türkiye'nin folklor ürünlerini yeni nesillere taşıyamadığı ifade edilmiştir. Bundan dolayı da kültürel ifade çeşitliliğinin kaybolmaya başladığını vurgulanmıştır. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ve Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmeleri ile toplumsal bilinç kazandırılması amaçlanmıştır. SOKÜM Sözleşmesi'ne kısa sürede taraf olan devlet sayısının fazlalığına dikkat çekilerek, kültür tartışmalarında önemli birer uluslararası enstrüman olma potansiyeline sahip olduğu açıklanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni)

Araştırma konusuna “yorumsamacı” nitel yaklaşımda, “temel nitel araştırma” deseni ile yaklaşmıştır. Merriam (2009), bütün nitel araştırmaların yorumsamacı olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple tüm bu yorumsamacı çalışmaları “temel nitel araştırma” olarak tanımlamayı uygun görmektedir. Temel nitel çalışmalar, bütün disiplinler ve uygulama alanlarında görülebilirken eğitim alanında daha yaygın araştırma biçimidir.

Çalışma verileri döküman taraması ile elde edilmiş olup bu veriler yine döküman analizine tabi tutulmuştur.

3.2. Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini; somut olmayan kültürel miras alanında yayınlanan bilimsel çalışmalar, örneklemini ise Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında yayınlanan bilimsel çalışmalar oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada kitapların tespiti için YÖK akademik web sitesinden ve TO-KAT Ulusal Toplu Katalog arama motorundan faydalanılmıştır.

Doktora ve yüksek lisans tezlerinin tespiti için ulusal tez merkezinin arama motorundan faydalanılmıştır.

Makale ve bildirilerin tespiti için Google Akademik ve YÖK Akademik arama motorundan, Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi ve academia. edu internet sayfalarından yararlanılmıştır. Tarama yapılırken somut olmayan kültürel miras ya da SOKÜM sözcüklerinin çalışmanın başlığında veya anahtar kelimelerinde yer almasına dikkat edilmiştir. Çalışmalarda başlık ve anahtar kelimeler dışında SOKÜM'e bir bölüm olarak yer verildiği veya sadece somut olmayan kültürel miras kavramına atıfta bulunduğu görülmüştür. Bu çalışmalar atıf yapılan makale ve bildiriler başlıkları altında listelenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmanın künyeler bölümünde tespit edilen yayınlar; bilimsel kitaplar, doktora tezleri, yüksek lisans tezleri, makaleler ve bildiriler başlıkları altında ele alınmıştır.

Şimşek, Yıldırım (2018); döküman analizinde araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizinin yapıldığını, döküman incelemesinin ek bilgi kaynağı olarak da kullanıldığını belirtmektedir.

Çalışmanın somut olmayan kültürel miras alanında yayınlanan envanter niteliğindeki kitaplar bölümünde, SOKÜM'le ilişkilendirilmiş envanter niteliğindeki kitaplardan tespit edilenler döküman analizine tabi tutulmuştur.

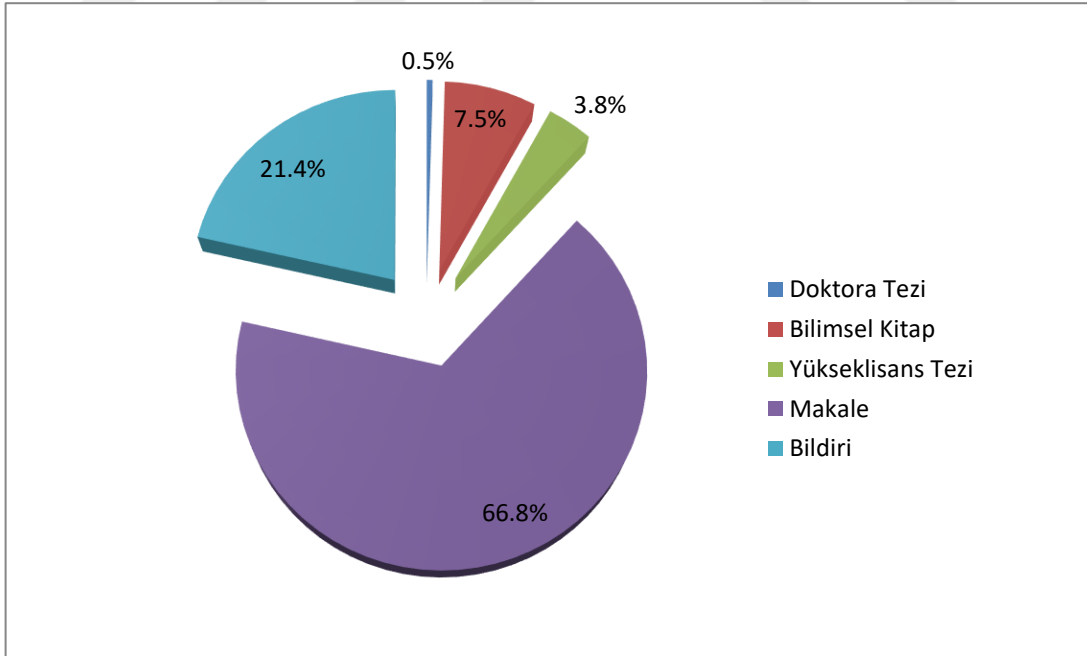
BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde somut olmayan kültürel miras alanında yapılmış bilimsel çalışmalar alt problemlere dayalı olarak altı başlıkta kısaca ele alınmıştır. Maddeler tek tek ele alınmadan önce SOKÜM alanındaki kaynakların türlerine göre dağılımına bakıldığında % 66,8 oranla en fazla çalışmanın yapıldığı tür makale olarak tespit edilmiştir. İkinci sırada % 21,4 oranla bildiri, üçüncü sırada %7,5 oranla bilimsel kitap, dördüncü sırada % 3,8 oranla yüksek lisans tezi ve beşinci sırada % 0,5 oranla doktora tezi yer almaktadır.

Grafik 1

SOKÜM Alanındaki Kaynakların Türlerine Göre Dağılımı

4.1. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Bilimsel Kitaplara İlişkin Bulgular

Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan 48 kitap tespit edilmiştir. Tespit edilen kitaplardan 6 tanesi bildiri kitabıdır. Bir yerleşim biriminin ya da bir topluluğun somut olmayan kültürel mirasının envanteri niteliğinde olan kitapların sayısı ise 23’tür. SOKÜM alanındaki kaynakların türlere göre dağılımı incelendiğinde kitapların % 7,5’lik bir orana sahip olduğu görülmüştür.

Hazırlanan kitapların basım tarihleri göz önünde bulundurulduğunda sözleşmeye taraf olmadan önce de alanda çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Sonraki yıllarda envanter niteliğinde kitaplar hazırlanmıştır. Envanter niteliğinde kitap hazırlamak için alan çalışması yapmak gerekmektedir. Alan çalışması yapacak olan ekibi bir araya getirmenin güçlüğünden ya da alan çalışmasını yapabilmek için gerekli maddi şartların sağlanamamasından dolayı envanter niteliğindeki çalışma sayısının az olduğu söylenebilir. Envanter niteliğinde çalışma sayısında artış olması için çalışmaların kurum ve kuruluşlarca desteklenmesi gerekmektedir. Nitekim, kitap yayınlamak diğer türlere göre daha zahmetlidir.

4.2. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Doktora Tezlerine İlişkin Bulgular

Çalışmada Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan 4 doktora tezi tespit edilmiştir. Doktora tezleri somut olmayan kültürel miras alanında yapılan çalışmaların % 0,5’lik bir kısmını oluşturmaktadır. Doktora tezlerinden 2 tanesi 2018, 1 tanesi 2016, diğeri de 2015 yılına aittir. Yapılan çalışmalardan iki tanesinde somut olmayan kültürel mirasın eğitimle ilişkisi ele alınmıştır. Çalışmalarda Sosyal Bilgiler ve Halk Kültürü dersleri somut olmayan kültürel miras bağlamında incelenmiştir. Çalışmalardan biri Kosova’da yaşayan Kırım Türklerini ele almaktadır. 20016 yılında hazırlanan çalışma da Konya iliyle ilgilidir.

Doktora çalışması yüksek lisans çalışmasına göre daha uzun soluklu ve yorucudur. Bundan dolayı az sayıda doktora çalışması yapıldığı söylenebilir. Bununla birlikte SOKÜM bağlamında yapılacak doktora tezleriyle somut olmayan kültürel unsurların

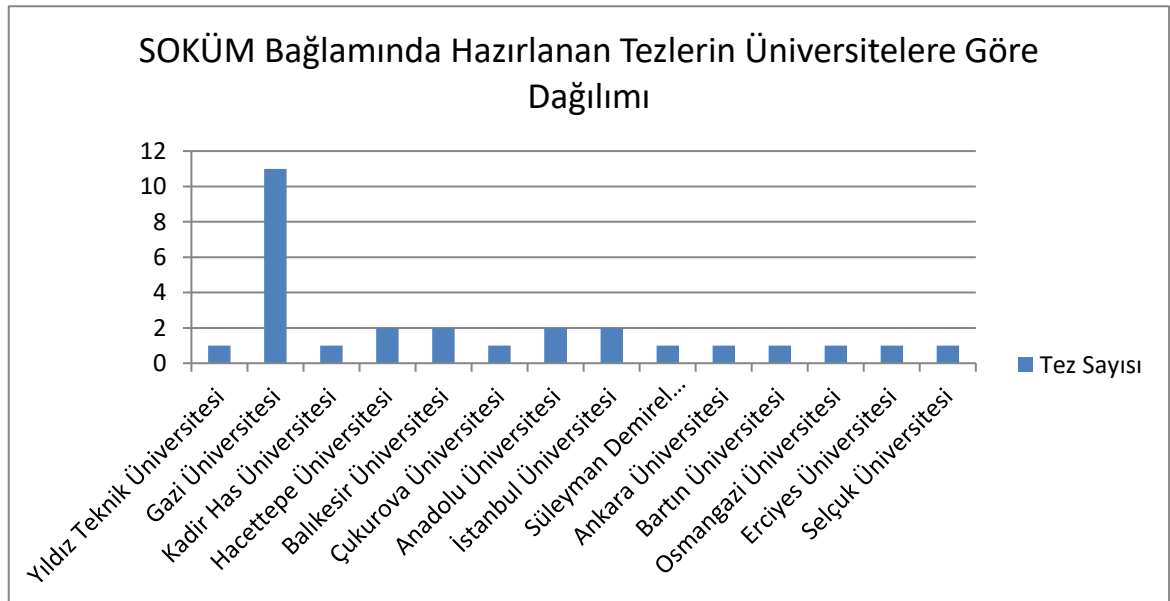
tespiti sağlanabilir, tespit edilen unsurların yaşatılmasına katkı sağlayacak, örnek teşkil edecek çalışmalar yapılabilir.

4.3. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerine İlişkin Bulgular

Elde edilen bulgular incelendiğinde 25 yüksek lisans tezine ulaşılmıştır. Yüksek lisans tezleri somut olmayan kültürel miras alanında yapılan çalışmaların % 3,8’lik bir kısmını oluşturmaktadır. Yüksek lisans tezlerinin halk bilimi, mimarlık, eğitim ve öğretim, turizm, müzecilik, sanat tarihi, el sanatları, antropoloji gibi alanlarda yapıldığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin yayınlanma tarihleri incelendiğinde 2018 ve 2015 yıllarında sekizer, 2016 yılında 3, 2017 ve 2010 yıllarında ikişer; 2006, 2013 ve 2014 yıllarında ise birer çalışma yapıldığı görülmektedir. SOKÜM alanında yazılan tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde sözleşmeye taraf olduğumuz 2006 yılında ilk çalışmanın yapıldığı, 2015 ve 2018 yıllarında tez çalışmalarında artış olduğu görülmüştür. Gazi Üniversitesi’ndeki tez çalışmalarının fazla olması UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Başkanı Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ’un halen Gazi Üniversitesi’nde görev yapmasıyla ilişkilendirilebilir.

Grafik 2

SOKÜM Alanında Yayınlanmış Tezlerin Yıllara ve Üniversitelere Göre Dağılımı

4.4. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Makalelere İlişkin Bulgular

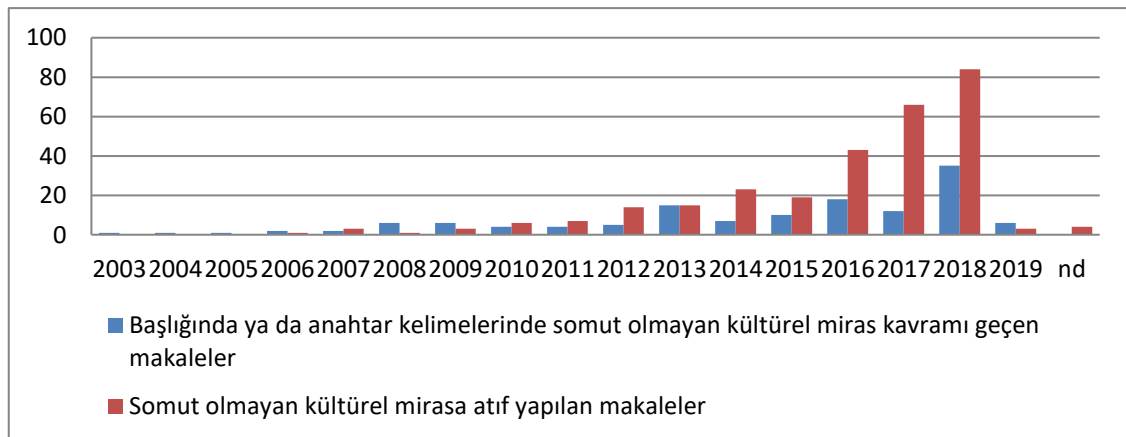
Çalışmada Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan 423 makaleye ulaşılmıştır. Tespit edilen makaleler somut olmayan kültürel miras alanında yapılan çalışmaların % 66,8’lik bir kısmını oluşturmaktadır. Makale türünde sayının fazla olmasının kitap ve teze göre daha kolay hazırlanmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte somut olmayan kültürel miras konusu hayatın her aşamasında yer aldığı için farklı ana bilim dallarının da çalışma konusu olmuştur. Makaleler incelendiğinde üniversitelerin halk bilimi, eğitim fakültesi, tıp, turizm, ulaşım, medya, mimarlık, gastronomi, denizcilik gibi birçok bölümünden çalışmalar olduğu görülmektedir.

Somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan makalelerin 135 tanesi SOKÜM konusunu doğrudan ele almıştır. 288 makalede ise SOKÜM konusuna içerikte yer verilmiştir. Akademik çevrede konuya gösterilen ilgiyi ortaya koymak için atıf yapılan çalışmaların künyesine ayrı bir başlık altında yer verilmiştir.

SOKÜM alanında yazılmış makalelerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde sözleşmenin ilan edildiği yıl, sadece bir makalenin yazıldığı; sözleşmeye taraf olduğumuz 2006 yılından itibaren ise makale sayısında her geçen yıl artış olduğu görülmektedir. Özellikle 2016, 2017 ve 2018 yıllarında somut olmayan kültürel miras terimine atıf yapılan çalışma sayısındaki artış dikkate değerdir.

Grafik 3

SOKÜM Alanında Yayınlanmış Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

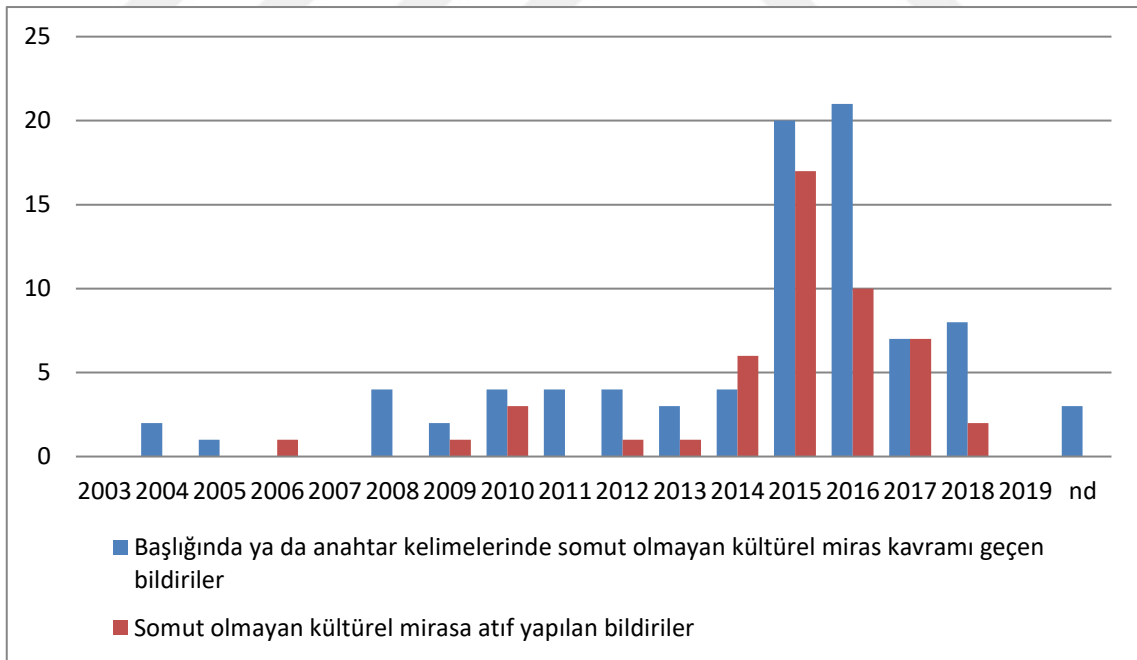
4.5. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Bildirilere İlişkin Bulgular

Çalışmada Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan 136 bildiriye ulaşılmıştır. Bildiriler somut olmayan kültürel miras alanındaki çalışmaların % 21,4’lük bir kısmını oluşturmaktadır. SOKÜM konusunu doğrudan ele alan bildiri sayısı 86’dır. Tespit edilen 50 bildiride de SOKÜM konusuna içerikte yer verilmiştir. Atıf yapılan çalışmaların künyesine ayrı bir başlık altında yer verilmiştir.

SOKÜM alanında yazılmış bildirilerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde sözleşmenin ilan edildiği ilk yıllarda az sayıda çalışma olmakla birlikte son yıllarda yayın sayısında artış olduğu görülmektedir. İlk yıllarda çalışma sayısının az olması sözleşmenin akademik çevrede tam olarak anlaşılmasından ya da tanınmamasından kaynaklanmış olabilir.

Grafik 4

SOKÜM Alanında Yayınlanmış Bildirilerin Yıllara Göre Dağılımı

4.6. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Envanter Niteliğindeki Kitaplara İlişkin Bulgular

Somut olmayan kültürel miras alanında yayınlanan envanter niteliğindeki kitapların dağılımı incelendiğinde şu ana kadar edindiğimiz bilgi ve belge bağlamında 14 yerleşim biriminde, 23 envanter niteliğinde çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise bazı yerleşim birimlerinde birden fazla çalışma yapılmasıdır.

Tablo 1

Envanter Niteliğindeki Kitapların Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı

Yerleşim Yeri	Kitap Sayısı
Bursa	8
Eskişehir	2
Kars	2
Ankara	1
Balıkesir	1
Bayburt	1
Denizli	1
Gebze	1
Gölcük	1
Kazıkbeli Yaylası	1
Sinop	1
Türk Dünyası	1
Türkiye	1
Yalvaç	1

Bir yerleşim biriminin somut olmayan kültürel mirasının birden fazla çalışmada ele alındığı illere ilişkin bulgular:

Bursa'nın somut olmayan kültürel mirası 8 kitaptan meydana gelmektedir. Bursa konulu 8 çalışma olmasının nedeni somut olmayan kültürel miras konusunu sekiz ana başlıkta ayrı ayrı incelenmesinden kaynaklanmaktadır. Çalışmada aynı konuların sık sık tekrarlandığı görülmektedir. Buna çalışma oluşturulurken her köyün somut olmayan kültürel mirasının ayrı ayrı incelenmesinin sebep olduğu söylenebilir. Toplam 130 köyde derleme çalışmasının yapıldığı düşünüldüğünde ve gidilen her köyde kültür unsurlarının tek tek ele alındığı göz önünde bulundurulduğunda tekrarlara düşmemenin imkansız olduğu ortadadır. Neticede derleme çalışmaları farklı köylerde yapılsa da

çalışmanın yapıldığı coğrafya çok geniş olmadığından tespit edilen kültürel unsurlarda büyük farklılıklar görülmemektedir. Bursa konulu kitaplar diğer envanter çalışmalarından tamamının kaynak kişilerden derlenen bilgiler doğrultusunda oluşturulması bakımından farklılık göstermektedir.

Kars konulu kitaplardan Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmada somut olmayan kültürel miras unsurlarından sadece sözlü gelenekler ve anlatımlar ele alınmıştır. Bu çalışmada derleme sonucu elde edilmiş kültürel unsurlara değil de önceden kayıt altına alınmış unsurlara yer verilmiştir. Çalışma hazırlandığı dönemin somut olmayan kültürel mirasını yansıtır mahiyette değildir.

Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritalandırılması adlı çalışmada Kars'ın somut olmayan kültürel miras unsurları SOKÜM Sözleşmesi'ne göre belirlenen halk bilimi kadroları esas alınarak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada yer alan kültürel unsurlar derleme sonucu elde edilmiştir. Bu nedenlerden dolayı Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritalandırılması adlı kitabın yörenin somut olmayan kültürel mirasını diğer çalışmaya nazaran geniş kapsamlı yansıttığı söylenebilir.

Eskişehir konulu Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmada yörenin somut olmayan kültürel miras unsurları SOKÜM Sözleşmesi'ne göre belirlenen halk bilimi kadroları göz önünde bulundurularak verilmiştir. Eskişehir'de Yaşayan Kırım Tatarlarının Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmada ise sadece o yörede yaşayan Kırım Tatarlarının somut olmayan kültürel mirasına yer verilmiştir. Bu çalışma oluşturulurken de SOKÜM Sözleşmesi'ne göre halk bilimi kadroları esas alınmıştır. Bu çalışmayı diğerlerinden ayıran özellik ise bir yörenin değil de o yörede yaşayan topluluğun somut olmayan kültürel mirasının ele alınmasıdır. Her iki çalışmada da yer alan kültürel unsurlar yapılan derleme faaliyetleri sonucunda elde edilmiştir.

Bir yerleşim biriminin somut olmayan kültürel mirasının yalnız bir çalışmada ele alındığı yerleşim birimleri: Ankara, Balıkesir, Bayburt, Gebze, Gölcük, Kazıkbeli Yaylası, Sinop, Türkiye ve Yalvaç'tır. Bu yerleşim birimlerinde yapılan çalışmalarda SOKÜM'e göre halk bilim kadrolarında yer alan başlıklar esas alınmıştır.

Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirasları Envanter Çalışması adlı kitapta, çalışmanın yayınlandığı tarihe kadar SOKÜM listelerine kayıt ettirilen ya da aday gösterilen unsurlar hakkında bilgi verilmiştir.

Envanter niteliğindeki çalışmalar incelendiğinde çalışmalardan 17 tanesinin proje ürünü olduğu görülmüştür.

Proje ürünü olan envanter niteliğindeki çalışmalar ve yer aldıkları projeler:

1. “Yaşayanların Kaybolanlara Yolculuğu” - Denizli’nin Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2017 hibe desteği tarafından desteklenen “Yaşayanların Kaybolanlara Yolculuğu” projesinin ürünüdür. Çalışma, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Denizli Gençlik Merkezi ve Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Halkbilimi Anabilim Dalı’nın ortak çalışmasıdır.

2. Gölcük Somut Olmayan Kültür Mirası adlı çalışma, Gölcük Vizyon 2023 Projesi’nin “Kent Kimliği ve Aidiyeti” adlı alt projesinin ürünüdür. Kitap; Kocaeli Üniversitesi, Gölcük Belediyesi, Gölcük Kent Konseyi’nin ortak çalışmasıdır.

3. Eskişehir’de Yaşayan Kırım Tatarlarının Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma, TÜBİTAK SOBAG 1001 Projesi kapsamında yürütülen, 114K112 numaralı “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Bağlamında Kırım Tatar Geleneksel Halk Kültürünün Tespiti ve İncelenmesi: Eskişehir Örneği” adlı projenin ürünüdür. Çalışmanın finansal desteğini TÜBİTAK yapmıştır, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nin de projeye kurumsal destek vermiştir.

4. Somut Olmayan Kültürel Miras adlı çalışma, Eser Kuzeydoğu Kalkınma Ajansı’nın desteklediği Geleceğe Açılan Kapılar Projesi’nde yer alan “Somut Olmayan Kültürel Miras” adlı araştırma kapsamında hazırlanmıştır. Çalışma; Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı, Baksı Kültür Sanat Vakfı, Bayburt Üniversitesi, Okan Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı’nın ortak çalışmasıdır.

5. Bursa’nın somut olmayan kültürel mirasını ele alan sekiz çalışma:

Bursa Köylerinde Halk Hekimliği Uygulama Örnekleri ve İnanışları-I

Bursa Köylerinde Gelenek ve Görenekler-I

Bursa Köylerinde Geleneksel Mimari ve Arkeoloji-I

Bursa Köylerinde Çocuk Oyunları ve Oyuncakları-I

Bursa Köylerinde Ekimden Hasata, Hasattan Sofraya Yemek ve Mutfak Kültürü-I

Bursa Köylerinde Sözlü Anlatımlar-I

Bursa Köylerinde Ninniler, Maniler, Türküler, Giyim- Kuşam ve Halk Oyunları-I

Bursa Köyleri-I

Bursa'nın somut olmayan kültürel mirasını ele alan sekiz çalışma, Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 2010 yılında kurulan Bursa Araştırmaları Merkezi'nde yürütülen Somut Olmayan Kültürel Miras Projesi'nin ürünüdür.

6. Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma, Eskişehir Somut Olmayan Kültürel Miras Envanterinin Çıkarılması ve Turizme Kazandırılması Projesi ile Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) "2012 Yılı Turizm Tanıtım Mali Destek Programı"nın ürünüdür. Çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi işbirliği ile hazırlanmıştır.

7. Somut Olmayan Kültürel Miras: Barana Dursunbey-Balıkesir adlı çalışma, Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) "2012 yılı Turizm Tanıtım Mali Destek Programı"nın ürünüdür. Çalışma, Dursunbey Folklor Araştırma-Eğitim ve Turizm Derneği, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü iş birliği ile Sinema ve Telif Hakları Genel Müdürlüğü'nün işbirliği ile hazırlanmıştır.

8. Yalvaç'ın İnsan Birikimleri Yalvaç'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma, Yalvaç Kültürel-Doğal Değerlerin Korunması, Geliştirilmesi ve Turizmin Çeşitlendirilmesi Projesi'nin ürünüdür. Çalışma, Yalvaç Belediyesi, Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL Vakfı, Kültür Bakanlığı, Antalya Mimarlar Odası ve üniversitelerden uzmanların işbirliği ile oluşturulmuştur.

9. Kars İlinin Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritilendirilmesi adlı çalışma, Birleşmiş Milletler Ortak Programı Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine Ulaşma Fonu çerçevesinde, Doğu Anadolu'da Kültür Turizmi İçin İttifaklar Birleşmiş Milletler Ortak Programı Sözleşmesi'nin TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, TC Dış İşleri Bakanlığı, UNDP, UNESCO, UNWTO, UNİCEF ortaklığında yürütülmüş bir projenin ürünüdür. Proje finansmanlığını İspanya Hükümeti yapmıştır.

10. Ankara'nın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma, Ankara Kalkınma Ajansı'nın 2011 Yılı Mali Destek Programı'nın desteklediği "Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi" projesi kapsamında yapılan çalışmalar sonucu elde edilen

verilerden seçilerek hazırlanmıştır. Çalışma Ankara Kalkınma Ajansı, Gazi Üniversitesi, Altındağ Belediyesi ve Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı'nın ortak ürünüdür.

11. Yaşayan Sözlü Edebiyat Ürünleri-Sinop Örneği adlı çalışma, Sinop Üniversitesi Proje Yönetim Ofisi başkanlığınca desteklenen FEF-1901. 14-03 (2018) numaralı proje çerçevesince oluşturulan “Sinop İli Sözlü Edebiyat Ürünleri Üzerine Bir Değerlendirme” adlı projenin ürünüdür. Kitabın oluşturulmasında Sinop Üniversitesi'nin katkı sağladığı açıklanmıştır.

Envanter niteliğindeki çalışmaların oluşturulmasında katkı sağlayan kurum ve kuruluşlara ilişkin bulgular:

Envanter niteliğindeki çalışmaların oluşturulmasında belediyelerin büyük katkı sağladığı tespit edilmiştir. Tespit edilen çalışmalardan Bursa ili, Gebze ilçesi, Yalvaç ilçesi ve Gölcük ilçesine ait olanlar bağlı oldukları belediyeler tarafından desteklenmiştir.

Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma Kars Valiliği, “Yaşayanların Kaybolanlara Yolculuğu” - Denizli'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma da T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından desteklenmiştir. Doğu Karadeniz'de Bir Zirve Kazıkbeli Yaylası adlı kitap ise tamamen bireysel bir çalışmanın ürünüdür.

Envanter niteliğindeki çalışmaların oluşturulmasında üniversitelerin ve akademisyenlerin katkısına ilişkin bulgular:

“Yaşayanların Kaybolanlara Yolculuğu” - Denizli'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası, Gölcük Somut Olmayan Kültür Mirası, Eskişehir'de Yaşayan Kırım Tatarlarının Somut Olmayan Kültürel Mirası, Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası, Somut Olmayan Kültürel Miras: Barana Dursunbey-Balıkesir, Kars İlinin Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritilendirilmesi, Ankara'nın Somut Olmayan Kültürel Mirası, Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirasları Envanter Çalışması, Kıtaları Buluşturan Tarihsel Geçiş Hattı Üzerinde Bir Kent: Gebze Somut Olmayan Kültür Mirası adlı çalışmalar üniversitelerle işbirliği içinde üretilmiştir ve akademisyenlerce hazırlanmıştır.

Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası, Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı kitaplar akademisyenler tarafından hazırlanmıştır. Bununla birlikte kitaplar hazırlanırken herhangi bir üniversite ile işbirliği yapılmamıştır.

Bursa ilinin somut olmayan kültürel mirası çalışmaları sırasında akademisyenlerin görüşüne yer verilmiş yalnız kitapların oluşturulma sürecinde halk bilimi araştırmacıları etkin rol oynamıştır.

4.7. Künyeler

4.7.1. Kitaplar

1. Ekici, M. (2004). *Somut olmayan kültürel miras neden ve nasıl korunmalı ve nasıl müzelenmeli sorunlar, çözümler ve ülkelerden örnekler*. M.Ö. Oğuz, T. Saltık Özkan (Editörler). Ankara: Başak Matbaa.
2. Oğuz, Ö. (2004). "Açılış konuşması", *somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi sempozyum bildirileri*. M. Ö. Oğuz-T. S. Özkan (Editörler). Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi ve Uygulama Merkezi Yayınları.
3. Ölçer Özünel, E. (2004). "Söz" artık müzede: *kültürel bellek, küreselleşme ve eğitim bağlamında sözlü kültürün korunması ve duyarlılık geliştirilmesi üzerine*. M.Ö. Oğuz ve T. S. Özkan (Editörler). Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları.
4. Türkoğlu, S. (2004). *Somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesinde genel prensipler ve bazı uygulamalar*. Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları.
5. Oğuz, M. Ö. (2006). *Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve halkbilimi*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
6. *Somut olmayan kültürel miras/yaşayan karagöz uluslararası sempozyum bildirileri*. (2006). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
7. Aslan, A., Aykanat, N., Beden, D., vd. (2008). *Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirası*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
8. Oğuz, M. Ö. (2008). *Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirası*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

9. Oğuz, Ö. M. (2008). *Çağdaş kentin kültürü ve somut olmayan kültürel miras*. Ankara: Yeni Reform Matbaacılık.
10. Karabasa, S. (2009). *T.C. kültür ve turizm bakanlığı araştırma ve eğitim genel müdürlüğü somut olmayan kültürel miras çalışmaları*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
11. Oğuz, Ö. (2009). *Somut olmayan kültürel miras nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayınevi.
12. Erkal, H. (2010). *UNESCO yaşayan insan hazineleri ulusal sistemlerinin somut olmayan kültürel mirasın korunmasındaki etkileri üzerine ulusal sistemler analizi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.
13. Arıkan, M., Alın, K., Özkaya, İ., ve Kop, Y. (2010). *Kars'ın somut olmayan kültürel mirası*. Y. Özkaya (Editör). İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.
14. Güllüdağ, N. (2011). *Kars ilinin somut olmayan kültürel mirasının haritalandırılması*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
15. Oğuz, M. Ö.(Editör). (2012). *Ankara'nın somut olmayan kültürel mirası*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
16. Akyol, P. (2013). *Somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi*. "Türkiye'nin yaşayan insan hazineleri programı". Ankara: Grafiker Yayınevi.
17. Arı, A. (2013). *Gelenekten geleceğe: Türkiye'de somut olmayan kültürel miras*. A. Arı. (Proje Koordinatörü). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
18. Kutlu, M. M. (2013). *Somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi*. Ankara: Grafiker Yayınevi.
19. Oğuz, M. Ö. (2013). *Somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi*. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Yayınları.
20. Ölçer Özünel, E. (2013). *Somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi*. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları.
21. Ölçer Özünel, E. (2013). *Camakan canlı performans somut olmayan kültürel miras ve müzeler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
22. Özünel, E. (2013). *Somut olmayan kültürel miras için yenilikçi bir bağlam: sürdürülebilir kalkınma, somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi*. Ankara: Grafiker Yayınevi.

23. Özdemir, N. (2013). *Somut olmayan kültürel mirasın geleceği*. Ankara: Grafiker Yayınevi.
24. Teke, S. (2013). *Somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi*. Ankara: Grafiker Yayınevi.
25. Yakıcı, A. (2013). *Somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi, bilimsel kuruluşlarda somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmalar*. Ankara: Grafiker Yayınevi.
26. Coşkun, S., Sever, A. U., Adanalı, Y., Erkmek, S.E., Kaynakçı, A. G., Erkal, H., ve Un, H. (2013). *Gelenekten geleceğe Türkiye'de somut olmayan kültürel miras*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
27. Ekici, M. (2013). *Somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi*. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.
28. Ekici, M. (2013). *Somut olmayan kültürel miras barana Dursunbey-Balıkesir*. İzmir: Ege Tan.
29. Öncü F. (2013). *Yalvaç'ın insan birikimleri*. Ankara: Yalvaç Belediyesi Kültür Yayınları.
30. Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde ekimden hasata, hasattan sofraya yemek ve mutfak kültürü- I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş.
31. Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde çocuk oyunları ve oyuncakları-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş.
32. Elbas, A. (2014). *Bursa köyleri-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş.
33. Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde ninniler, maniler, ağıtlar, türküler, giyim kuşam ve halk oyunları-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş.
34. Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde sözlü anlatımlar-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş.
35. Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde gelenek ve görenekler-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş.
36. Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde geleneksel mimari ve arkeoloji-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş.
37. Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde halk hekimliği uygulama örnekleri ve inanışları-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş.
38. *Geçmişten geleceğe yaşayan kültür mirasımız, Türkiye somut olmayan kültürel miras ulusal envanteri*. (2014). Ankara: Kültür Bakanlığı.

39. Koç, A., Sarı, Y., ve Kaşlı, M. (2014). *Eskişehir'in somut olmayan kültürel mirası*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
40. Koç, A., Timur, B., Yılmaz, B. H., ve Demirci, B. (2014). *Eskişehir'in somut olmayan kültürel mirası*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
41. Gündoğdu T. (2014). *Doğu Karadeniz'de bir zirve Kazıkbeli Yaylası*. Neyir Matbaacılık.
42. Çağıldak, A. (2015). *Somut olmayan kültürel miras*. Bayburt: Baksı Kültür Sanat Vakfı Yayınları.
43. Yılmaz M. (2015). *Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasları envanter çalışması*. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı.
44. Yolcu M. A. (2016). *Eskişehir'de yaşayan Kırım Tatarlarının somut olmayan kültürel mirası*. Kütahya: Academia Yayınevi.
45. Arslan, M., Çelepi, M. S., Yılmaz, M., ve Sarı, H. (2018). “Yaşayanların kaybolanlara yolculuğu” *Denizli'nin somut olmayan kültürel mirası*. Denizli: Boy Yayınları.
46. Cengiz T B. (2018). *Gölcük somut olmayan kültürel mirası*. Kocaeli: Çınar Ofset.
47. Cengiz T.B. (2018). *Kıtaları buluşturan tarihsel geçiş hattı üzerinde bir kent: Gebze somut olmayan kültürel mirası*. İstanbul: Mavi Ofset.
48. Çek, S., Tırıl, A., ve Özdemir, M. O. (2018). *Yaşayan sözlü edebiyat ürünleri-Sinop örneği*. Ankara: Pegem Akademi.

4.7.2. Doktora Tezleri

1. Akyol, P. K. (2015). *Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ve eğitim: halk kültürü dersi örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
2. Saçlı, Ç. (2016). *Destinasyon tercihinde somut olmayan kültürel miras değerlerinin kültür tipolojisi açısından önemi: Konya örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.

3. Gürel, D. (2018). *Somut olmayan kültürel miras etkinliklerinin 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanımı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
4. Hydaverdi, E. (2018). *Kosova'da yaşayan Türklerin somut olmayan kültürel mirası üzerine bir çalışma*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Ankara.

4.7.3. Yüksek Lisans Tezleri

1. Çankaya, E. (2006). *Somut olmayan kültürel mirasın müzecilik bağlamında korunması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
2. Çakır, C. Ş. (2010). *Somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
3. Erkal, H. (2010). *UNESCO yasayan insan hazineleri ulusal sistemleri'nin, somut olmayan kültürel mirasın yasatılmasına ve gelecek kusaklara aktarılmasına etkisi üzerine bir inceleme*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
4. Anmaç, G. (2013). *Somut olmayan kültürel miras kapsamında kuyumculuğun İstanbul örneğinde incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kadir Has Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
5. Çiçekoğlu, N. (2014). *Somut olmayan kültürel miras taşıyıcıları:Rize el sanatı ustaları üzerine bir inceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
6. Ar, H. (2015). *Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rolü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
7. Ayan, T. (2015). *Beydili köyünün (Ankara - Nallıhan) somut olmayan kültürel mirası üzerine bir inceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

8. Demir, E. S. (2015). *Türkiye’de somut olmayan kültürel mirasın ekoturizm bağlamında değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
9. Gürkan, B. (2015). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras açısından incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
10. Karadeniz, G. (2015). *Unesco Türkiye millî komisyon tarihi ve somut olmayan kültürel miras çalışmaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
11. Pehlivan, A. (2015). *Açık ve örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğelerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
12. Şahinoğlu, Ş. (2015). *Somut olmayan kültürel miras kavramına farklı bir yaklaşım: mutfak müzeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
13. Şimşek, Ç. (2015). *Halk bilimi müzeciliğine bir örnek 'Ankara somut olmayan kültürel miras müzesi'*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
14. Altunsabak, E. (2016). *Somut olmayan kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarımı ve gençlik; Kars ili örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
15. Çakır, N. (2016). *Türkiye müzecilik belleğinde somut olmayan kültürel mirasın araştırılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
16. Akcaoğlu, C. (2017). *Somut olmayan kültürel miras ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü: Ankara.
17. Kaya, N. S. (2017). *Somut olan ve somut olmayan kültürel mirasın Yalvaç Hisarardı köyü üzerinden incelenmesi ve koruma önerilerinin geliştirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü: Isparta.
18. Atasoy, Ö. A. (2018). *Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında icracı kurum T.C. kültür ve turizm bakanlığının çalışmaları üzerine bir değerlendirme*,

- (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
19. Ayvaci, H. (2018). *Türkiye'deki turizm animasyonlarında somut olmayan kültürel miras ulusal unsurlarının kullanımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Ankara.
 20. Bademci, F. (2018). *Mevleviliğin somut ve somut olmayan kültürel mirasının bütünlük korunması; Konya örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
 21. DüNDAR, E. (2018). *İngilizce ders kitaplarında somut olmayan kültürel mirasın yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Adana.
 22. Ekici, S. E. (2018). *Somut olmayan kültürel miras unsurlarından el sanatları geleneğinin kırsal turizm bağlamında değerlendirilmesi: Muğla-Milas örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Muğla.
 23. Sağ, Ç. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras eğitimine yönelik etkinlik temelli bir eylem araştırması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Bartın.
 24. SümeYra, Ş. (2018). *48-66 aylık çocuklara sayı kavramı öğretiminde somut olmayan kültürel miras öğelerinin kullanımı üzerine örnek bir uygulama*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
 25. Ulukan, A. N. (2018). *Japonya'nın unesco somut olmayan kültürel miras (soküm) çalışmaları ve koruma yöntemleri üzerine bir inceleme*. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kayseri.

4.7.4. Makaleler

1. Oğuz, M. Ö. (2003). Halkbilimi çalışmalarının yeni dönemi: somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi. *Milli Folklor*, 15(60), 247-253.
2. Ekici, M. (2004). Bir Sempozyumun Ardından: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi. *Milli Folklor*, 16(61), (?).

3. Oğuz, M. Ö. (2005). somut olmayan kültürel miras: Türkiye’de nevrüz/yenigün. *Millî Folklor*, 17(65), 5-8.
4. Akay, A. S. (2006). Somut olmayan kültürel mirasın tarih araştırmalarında kaynak olma özelliği. *Milli Folklor*, 70, 38-58.
5. Ersoy, R. (2006). Gaziantep eğlence yaşamında karagöz oyunu ve SOKÜM bağlamında Gaziantep’li Karagöz ustası Mehmet Parlaksoy’un koleksiyonu. <http://turkoloji.cu.edu.tr>.
6. Kalkan, A. (2007). Gelenekten geçmişi yorumlama çabası: Gökeyüp (Salihli-Manisa) çömlekçiliğinin etnoarkeolojik bakış açısıyla değerlendirilmesi. academia.edu.
7. Karakul, Ö. (2007). Tarihî Çevrelerde Halk Mimarisi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşama Mekânları. *Millî Folklor*, 19(75), 151-163.
8. Arıkan, M. (2008). Küreselleşme ve millî kimlik açısından somut olmayan kültürel mirasın korunması. *Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8(2), 1-8.
9. Kım, Y. (2008). Kore Cumhuriyeti ve Japonya’nın somut olmayan kültürel hazine politikası. *Millî Folklor*, 20(78), 12-21.
10. Oğuz, M. Ö. (2008). Unesco ve insanlığın sözlü ve somut olmayan mirası yapıtları. *Millî Folklor*, 20(78), 5-11.
11. Oğuz, M. Ö. (2008). Unesco ve geleneğin ustaları. *Milli Folklor*, 77, 5-9.
12. Oğuz, M. Ö. (2008). Soküm’ün korunması sözleşmesine giden yolda 1989 tavsiye kararı. *Millî Folklor*, 20(80), 26-32.
13. Eroğlu, E., ve Köktan, Y. (2009). Küreselleşme ve somut olmayan kültürel mirasın korunması. *Folklor Kurumu Dergisi*, 7(67), 3-10.
14. Kolaç, E. (2009). Küreselleşme sürecinde somut olmayan kültürel mirasımıza dilimize sahip çıkma sorumluluğu. *Eğitişim*,(?)
15. Kolaç, E. (2009). Somut olmayan kültürel mirası koruma, bilinç ve duyarlılık oluşturmada Türkçe eğitiminin önemi. *Millî Folklor*, 21(82), 19-31.
16. Kutlu, M. M. (2009). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında eğitime yönelik ilk adım: halk kültürü dersi. *Milli Folklor*, 21(82), 13-18.
17. Oğuz, M. Ö. (2009). Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. *Millî Folklor*, 21(82), 6-12.

18. Özdemir, N. (2009). Kültür ekonomisi ve endüstrileri ile kültürel miras yönetimi ilişkisi. *Millî Folklor*, 21(84), 73-86.
19. Arslan, M. (2010). Denizli yöresinde masal anlatma geleneği. *Millî Folklor*, 22(86), 50-57.
20. Karakul Türk, Ö. (2010). İbrahimpaşa köyünde somut olmayan kültürel miras. *Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 13, 39-41.
21. Yakıcı, A. (2010). Somut olmayan kültürel mirasın somut mekânı: Konya barana odaları. *Millî Folklor*, 22(87), 94-100.
22. Yıldız, T. (2010). İnsanlığın sözlü ve somut olmayan mirası başyapıtları Japonya: Nogaku tiyatrosu. *Millî Folklor*, 22(88), 126-132.
23. Gürcayır, S. (2011). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi üzerine eleştirel bir okuma. *Millî Folklor*, 23(92), 3-12.
24. Kasımoğlu, H. (2011). Van halk masal ve hikâyelerinin icra bağlamı olarak divanhane (duvakhane) geleneği. *Millî Folklor*, 23(89), 170-179.
25. Özünel, E. Ö. (2011). Kültür turizminde “yöresel” ve “otantik” olanı sorgulamak ve tüketilmiş mekânları yeniden üretmek üzerine. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(4), 255-262.
26. Yalçınkaya, R. G. (2011). Afyonkarahisar’da keçecilik. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 6(1), 1863-1870.
27. Akkuş, Ç., Akkuş, G., ve Bayraktar, Y. (2012). Somut kültürel mirası koruma çalışmaları: Erzincan-Kemaliye sit alanı. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 69-89.
28. Burgul, F. (2012). Neşet Ertaş’ın hayatının öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının kültürel farkındalıkları üzerine etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 7(14), 80-92.
29. Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203.
30. Koç, A. (2012). Kütahya’da geleneksel kadın giyim-kuşam kültürünün sürdürülebilirlik açısından uyum ve anlamlılığı. *Millî Folklor*, 24(93), 184-199.

31. Türker, A., ve Çelik, İ. (2012). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak geliştirilmesine yönelik alternatif öneriler. *Yeni Fikir Uluslararası Hakemli Fikir ve Araştırma Dergisi*, 1(9), 86-98.
32. Basat, E. M. (2013). Somut ve somut olmayan kültürel mirası birlikte koruyabilmek. *Millî Folklor*, 25(100), 61-71.
33. Çalışkan, V. (2013). Somut olmayan kültürel bir mirasın güncel bir değerlendirmesi: Anadolu devecilik kültürü ve geleneksel deve güreşi şenlikleri. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 11, 137-166.
34. Davulcu, M. (2013). Antalya yöresinde geleneksel bir çerez ve geleneksel bir meslek olarak tirmis ve tirmişçilik. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 347-360.
35. Davulcu, M. (2013). Bartın yöresinde ahşap tekne yapımcılığı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 5(1), 23-52.
36. Davulcu, M. (2013). Makedonya yörüklerinde halk mimarisi geleneği üzerine bir inceleme. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 1019-1044.
37. Ekici, M., ve Fedakar, P. (2013). “Ege Üniversitesi” deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası yaşatarak koruma. *Millî Folklor*, 25(100), 50-60.
38. Evcin, E. (2013). Türk halk kültürü araştırmaları için önemli bir kaynak: halk kültürü bilgi ve belge merkezi. *Millî Folklor*, 25(100), 225-242.
39. Kurulgan, M. (2013). Bilgi teknolojilerinin kütüphane/bilgi-belge merkezlerine etkisi: toplumsal, yapısal, yönetsel ve işlevsel açılardan bir inceleme. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(3), 472-495.
40. Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor*, 25(100), 5-13.
41. Ökten, A. N., ve Evren, Y. (2013). Somut olmayan kültür mirasının sürdürülmesi için üç sektörlü bir model: İstanbul tarihi kent merkezi için ‘kuyumculuk mahallesi’ önerisi. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*, 23(1), 35-44.
42. Özünel, E. Ö. (2013). ‘Yeni miras’lar ve uluslararası sözleşmelerde sürdürülebilir kalkınma stratejileri. *Millî Folklor*, 25(100), 14-30.

43. Şimşek, G. (2013). Somut olmayan kültür mirası SOKÜM ve kadın. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 3(1), 225-236.
44. Tan, N. (2013). Unesco somut olmayan kültürel miras kavramı çerçevesinde Nasreddin Hoca fıkralarının sürdürülebilirliği. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 36, 93-105.
45. Teke, S. G. (2013). Geleneksel tarzlar, modern modeller: resmî, resmî olmayan eğitim ve somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor*, 25(100), 31-39.
46. Türkyılmaz, D. (2013). Somut olmayan kültürel miras çalışmaları bağlamında Türksoy bölgesel seminerlerine ilişkin bir değerlendirme. *Millî Folklor*, 25(100), 41-49.
47. Akhan, N. E. (2014). Sosyal bilgiler derslerinde somut olmayan kültürel miras öğretimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(3), 722-736.
48. Ekici, M. ve Fedakar, P. (2014). Gelenek aktarma dönüşüm ve kültür endüstrisi bağlamında nazar ve nazar boncuğu. *Milli Folklor*, 13(101), 40-50.
49. Karabaşa, S. (2014). Uygulamaları açısından somut olmayan kültürel miras ve folklor. *Folklor/Edebiyat*, 20(80), 99-105.
50. Oğuz, M. Ö. (2014). Çağdaş kentte bir yeniden canlandırma örneği: çiğdem günü. *Milli Folklor*, 26(101), 25-39.
51. Özkan, R. (2014). Aşık Veysel’de somut olmayan kültürel miras. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 569-583.
52. Üstten, A. U. (2014). Türk romanının somut olmayan kültürel miras aktarımı açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(3), 20-31.
53. Yolcu, M. A. (2014). Nevşehir’de yaşayan geleneksel mesleklerin değişim ve dönüşümü. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/2, 1719-1738.
54. Ar, H., ve Uğuz, S. U. (2015). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerine yönelik turist algıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 1406-1418.
55. Arıoğlu, İ. E., ve Aydoğdu Atasoy, Ö. (2015). Somut olmayan kültürel miras kapsamında geleneksel el sanatları ve kültür ve turizm bakanlığı. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(16), 109-126.

56. Atlı, S. (2015). Somut olmayan kültürel mirasa bir örnek: Balıkesir Pamukçu erfene sohbet toplantıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 7-25.
57. Çokişler, N., ve Türker, A. (2015). Mutfak kültürünün turizm ürünü olarak kullanım etkinliğinin incelenmesi: Ayder turizm merkezi örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 14, 122-136.
58. Davulcu, M. (2015). Antalya’da demircilik ve bıçakçılık mesleklerine dair tespit ve değerlendirmeler. *Kalemşi*, 3(6), 17-57.
59. Davulcu, M. (2015). Ahlat yöresi taş ustalığı geleneğinin somut olmayan kültürel miras açısından önemi ve yapı ustası Tahsin Kalender. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(7), 48-80.
60. Davulcu, M. (2015). Günümüzde Karadeniz bölgesinde ahşap tekne yapıcılığı. *Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 53-90.
61. Davulcu, M. (2015). Karadeniz bölgesinde ahşap tekne yapıcılığı ve günümüzdeki durumu. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 93-123.
62. Davulcu, M. (2015). Ormana yöresi geleneksel konut mimarisi ve yapıcılık geleneği. *Kalemşi Dergisi*, 3(5), 47- 96.
63. Karakul, Ö. T. (2015). Tantavi Ambarı’ndan somut olmayan kültürel miras müzesine. *Mimaran*, (?).
64. Akkuş, Ü. (2016). Somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında Arguvan türkülerinin sürdürülebilirliği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6, 418-427.
65. Apak, F. T. (2016). Kültür eğitimi ve bulmacalar. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 110-115.
66. Akyol, P. K. (2016). Somut olmayan kültürel mirasın örgün eğitime uygulanması: ağarştırması (webquest) örneği. *Millî Folklor*, 28(111), 149-170.
67. Çağlayan , T. K., ve Karakuş C. (2016). Hayat bilgisi öğretim programında ve ders kitaplarında somut olmayan kültürel mirasın yerinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 45, 393-405.
68. Çapar, G., ve Yenipınar, U. (2016). Somut olmayan kültürel miras kaynağı olarak yöresel yiyeceklerin turizm endüstrisinde kullanılması. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(1), 100-115.

69. Çelepi, M. S. (2016). Somut olmayan kültürel miras ve üniversite gençliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 15-35.
70. Çevik, S., ve Yıldırım Saçılık, M. (2016). Somut olmayan kültürel miras ürünlerinin turizm ürünlerine dönüştürülmesi bir örnek olay incelemesi. *Journal of Academic Social Sciences Studies*, 47, 331-341.
71. Demirtürk, S. (2016). Kars'ın somut olmayan kültürel mirasından örnekler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(15), 433.
72. Erkan, S. (2016). Kültürel miras ve müzik: Türkiye'de müzik arşivi sorunsalı ve dünyada müzikal miras yönelimleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 24, 91-110.
73. Göde, H. A., ve Tatlıcan, N. (2016). Geleneksel Isparta ekmeği etrafında şekillenen somut olmayan kültürel mirasın turistik, eğitimsel ve ekonomik işlevlerinin yaratılmasına yönelik yaklaşımlar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 125-143.
74. Kalkan, A. (2016). Gelenekten geçmişi yorumlama çabası: Gökeyüp (Salihli-Manisa) çömlekçiliğinin etnoarkeolojik bakış açısıyla değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1073-1088.
75. Karagöç, M. (2016). Sipsi ve sipsi yapımcısı Mehmet Bedel. *Electronic Turkish Studies*, 11(2), 653-664.
76. Karakuş, N. (2016). Maysa ve Bulut isimli animasyon çizgi filmin kültürel öğeler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 134-149.
77. Kop, Y. (2016). Sosgertli Âşık Mehmet Hicrani'ye ait derlenmemiş bir defter: vatanım için. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16, 130-155.
78. Pehlivan, A., ve Kolaç, E. (2016). Açık-örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğeleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(19), 655-670.
79. Savaşkan, V. (2016). Ortaöğretim Türk edebiyatı program ve ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras öğeleri açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1302-1323.

80. Tanaç Z. M., Yelkenci S. F., ve Yılmaz K. Ö. (2016). Somut olmayan kültürel miras olarak mekanın akustik karakteri İzmir sefarad sinagogları örneği. *Yapı Dergisi*, 418, 132–139.
81. Ünal, S., ve Çallı, A. (2016). Göller bölgesi amulet kültürü. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 29, 29-44.
82. Akyol, E. (2017). Kültürün korunması ve aktarımı bağlamında Beypazarı'nda telkârî sanatı ile ustaları üzerine bir derleme ve değerlendirme. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(40), 90-109.
83. Ayvacı, H., ve Gülcan, B. (2017). Türkiye'de turizm animasyonlarında somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ulusal unsurlarına bakış. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4 (Özel Sayı 1), 207-223.
84. Azizoğlu, N. İ. ve Okur, A. (2017). Yurtdışında yaşayan Türklerin eğitiminde somut olmayan kültürel miras unsurlarının yeri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), 747-757.
85. Balcı, N. (2017). Somut olmayan kültürel mirasımızdan bir örnek: Milas halıcılığı. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, (?), 354-365.
86. Belber, B. G., ve Sözbilen, G. (2017). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak incelenmesi: Kapadokya örneği. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 85-102.
87. Deniz, T., Diker, O., ve Çetinkaya, A. (2017). Somut olmayan kültür ögesi olarak yerel iklim bilgisi ve halk takvimi: Safranbolu'da (Karabük) bir saha araştırması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(38), 205-226.
88. Gürel, D., ve Çetin, T. (2017). Ortaokul öğrencilerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumları. *In ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)*, 2, (?).
89. Karakuş, C. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programı somut olmayan kültürel miras kazanımlarında ilişkilendirmelerin yeri. *International Journal of Innovative Research in Education*, 4(1), 8-16.
90. Kaynar, H. (2017). Somut olmayan kültürel miraslardan el örgüsü çoraplar: Gölova yöresi örneği. *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 10(19), 288-306.
91. Ölçer, E. Ö. (2017). "İnsanlar, gezegen ve refah için bir eylem planı": somut olmayan kültürel miras ve 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerine eleştirel yaklaşım. *Milli Folklor Dergisi*, 15(116), 18-32.

92. Öter, Z., ve Ünal, E. (2017). Somut olmayan kültürel mirasın Beypazarı turizm destinasyonunda yerel ekonomiye katkıları. *Uluslararası Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-37.
93. Tekin, G. (2017). Dönüşen müzecilik ve müzede öğrenme: Ankara somut olmayan kültürel miras müzesi örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 155-166.
94. Adıgüzel, B., ve Dülger, A. S. (2018). Türkiye'nin kalbinde somut olmayan kültürel miras müzesi. *Jomat Disiplinlerarası Akademik Turizm Akademisi*, 3(1), 51-65.
95. Akmaz, A., ve Sürme, M. (2018). Somut olmayan kültürel miras kapsamında mevlevi sema törenleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(84), 425-431.
96. Aral, A. E. (2018). Somut olmayan kültürel miras ve eğitim: eğitimin periyodik raporlardaki görünümüne eleştirel bir bakış. *Millî Folklor*, 30(120), 59-72.
97. Atıf, Ö. (2018). Destinasyon tercihi somut olmayan kültürel miras değerlerinin önemi: uluslararası kültür turistleri üzerine bir uygulama. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 1-13.
98. Atlı, S. (2018). Türkiye'deki geleneksel sohbet toplantıları üzerine bir değerlendirme. *Milli Folklor*, 30(117), 88-101.
99. Baysal, K., ve Özgürel, G. (2018). Aydın yöresi gencer geleneğinin kültür turizmi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 8(1), 97-104.
100. Çalık, İ., ve Ödemiş, M. (2018). Gümüşhane ilinin somut olmayan kültürel miras değerlerinin sürdürülebilir turizm çerçevesinde incelenmesine yönelik nitel bir araştırma. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 233-249. doi: 10.13114/MJH.2018.419
101. Çetin, Ş., ve Üzer, M. (2018). Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî kültür unsurlarının incelenmesi. *Itobiad: Journal of the Human ve Social Science Researches*, 7(3), 2049-2079.
102. Çetinkaya, N., ve Yıldız, S. (2018). Somut olmayan kültürel miras unsuru Erzurum lavaş (acem) ekmeğinin turistik ürüne dönüştürülmesine yönelik bir çalışma. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 430-452.
103. Çevik, İ. F. (2018). Somut olmayan kültürel anlatıların korunmasında canlandırma film kullanımı. *The Journal of Academic Social Science*, 6(83), 608-618.

104. Çokişler, E. (2018). Uluslararası hukuk açısından somut olmayan kültürel mirasın korunması rejimi. *Millî Folklor*, 30(120), 5-18.
105. Çokişler, N. (2018). Kapadokyalı teyzenin savunması: turizm açısından kültürel mirasın otantikliği sorunu. *Millî Folklor*, 30(120), 119-130.
106. Davulcu, M. (2018) Alanya yöresinde ipek ve ipekböcekçiliği kültürü üzerine halkbilimsel bir inceleme. *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, 1(3), 63-86.
107. Ekici, M. (2018). UNESCO soküm temsili listesinde Türkiye'nin çok uluslu dosyaları. *Millî Folklor*, 30(120), 81-89.
108. Eren, F. Y., ve Sezgin, A. C. (2018). Kültürel miras açısından Türk kahvesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(10), 697-712.
109. Eyvazova, Y. (2018). Kültürel mirasın müzeler aracılığıyla hayata geçirilmesi. *Yegâh Mûsikî Dergisi*, 1(1), 79-92.
110. Fedakar, P., ve Demir, K. G. (2018). Yaşayan insan hazineleri programının somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirliği bağlamında değerlendirilmesi. *Millî Folklor*, 30(120), 90-101.
111. Güven, A. Z. (2018). Yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurlarının yeri ve kullanımı. *International Journal of Language Academy*, 6(1), 369-378.
112. Kahraman, A. G., ve Islak, B. (2018). Balıklı'da yaşatılan somut olmayan kültürel miras: kaz pilavı geleneği (elfana). *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 2(1), 1-5.
113. Karakul, Ö. (2018). Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras müzesini tasarlamak: bir iç mimari tasarım stüdyosu deneyimi. *Millî Folklor*, 30(120), 140-157.
114. Kunt, S. (2018). Seyahat acentelerinin bakış açısıyla bir niş pazarın profili: somut kültürel miras yaklaşımı ile yedi kiliseler. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(1), 6-22.
115. Metin, T. C. (2018). Animasyon hizmetleri kapsamında Türk gecelerinin somut olmayan kültürel miras unsurları bağlamında değerlendirilmesi. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences*, 1(1), 34-44.
116. Nalcioğlu, Z. S. B. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi ve müze: yaklaşımlar, uygulama örnekleri, risk alanları. *Millî Folklor*, 30(120), 131-139.

117. Özbek, Ö. ve Çevik, S. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı olarak geleneksel el sanatları: Gönen ilçesinin yaşayan mirası. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4), 588-603.
118. Özer, A., ve Aygenç, E. (2018). Aizanoi'da masal ve kinetik heykel yardımıyla kültürel miras eğitimi. *Millî Folklor*, 30(118), 63-76.
119. Özinel, E. Ö. (2018). Yeni hümanizm ve kırılğan miraslar: küresel köyün yeni soylu vahşileri ve somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi. *Millî Folklor*, 30(120), 32-45.
120. Öztürk, G., ve Çivici, M. E. Ö. (2018). Küreselleşme kapsamında Türkiye turizm tanıtım afişlerinde somut olmayan kültürel miras öğelerinin kullanımı: bir gösterge bilim analiz örneği. *Journal of Travel and Tourism Research*, 13, 69-95.
121. Rzayeva, S. (2018). Küreselleşme kapsamında iletişim teknolojileri ve somut olmayan kültürel miras ilişkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5, 45-55.
122. Şahin, S., ve Özdemir, Ö. (2018). İl kültür ve turizm müdürlükleri internet sitelerinde Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras ürünlerinin tanıtılması. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 563-583.
123. Taşkıran, M. (2018). Sillyon arkeolojik kültürel miras araştırması: Kocagözler Mahallesi sakinleri gözünden somut kültürel miras bilinci. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 269-276.
124. Teke, S. G. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi listelerinde yaşayan miraslar ve sabitlenen gelenekler. *Millî Folklor*, 30(120), 19-31.
125. Tekin, G. (2018). Dönüşen müzecilik ve müzede öğrenme: Ankara somut olmayan kültürel miras müzesi örneği. *Millî Eğitim Dergisi*, 46(214), 155-166.
126. Turhan, S., ve Saral, E. (2018) Somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında Türkiye'de eğitim alanında yapılan bilimsel çalışmalar üzerine bir bibliyografya denemesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 68-78.
127. Üçler, F. (2018). Yedi iklim Türkçe ve İstanbul kitaplarında yer alan somut ve somut olmayan kültürel mirasların değerlendirilmesi. (?), 5(14), 731-748.
128. Yıldız, T. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinde topluluk katılımının çıkmazları. *Millî Folklor*, 30(120), 73-80.

129. Çokişler, E. (2019). Silahlı çatışmalar sırasında kültürel malların korunması rejimi: tarihsel gelişimin analizi. *Uluslararası İlişkiler*, 16(61), 55-74.
130. Dağı, F., ve Deniz, T. (2019). Somut olmayan kültürel miras kapsamında türk destanlarında kurt ata kültürünün Anadolu'ya yansması: Safranbolu örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 293-303.
131. Diker, O. (2019). Somut olmayan kültürel miras ile ilişkisi bağlamında etnik turizm. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 671-684.
132. Gürel, D., ve Çetin, T. (2019). Somut olmayan kültürel miras tutum ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 82-102.
133. Küçük, A. (2019). Somut olmayan kültürel miras bağlamında Giresun yöresi geleneksel bıçak üretimi üzerine bir değerlendirme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(1), 75-84.
134. Maner, Ç., ve Menteş, A. (2019). İvriz Köyü'nde toplum arkeolojisi için bir girişim: kırsal kalkınma ve miras koruma sürecinde arkeolojik mirasın rolü. *TUBA-AR*, 23(1), 227-240.
135. Pelit, E., ve Türkoğlu, T. (2019). Somut olmayan kültürel miras değerlerinin turizme yansmaları: ebru sanatı üzerine bir inceleme. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 101-118.

4.7.5. Bildiriler

1. Ekici, M. (2004). Somut olmayan kültürel miras neden ve nasıl korunmalı ve nasıl müzelenmeli? sorunlar, çözümler ve ölkelerden örnekler. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyumu: 4-6 Mart 2004, Ankara*.
2. Durbilmez, B. (2004). Somut olmayan kültür mirası: halk hikayeciliği ve Kars yöresi aşıkları. *Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, 341-364.
3. Eroğlu, E., ve Köktan, Y. (2005). Küreselleşme ve somut olmayan kültürel mirasın korunması. *Halk Kültürlerini Koruma-Yaşatma ve Geleceğe Aktarma Uluslararası Sempozyumu*.

4. Çavuşgil, B. (2008). Çanakkale'deki Türkmen köylerinin somut olmayan kültürel miras unsurlarının turizm açısından değerlendirilmesi. *Çanakkale İli Değerleri Sempozyumları, Çanakkale*.
5. Demir, N. (2008). Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve Türk dünyası kültür haritalarının hazırlanması. *6. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Celalabad*.
6. Erdal, T. (2008). Somut olmayan kültürel miras bağlamında geleneksel meslekler ve ahilik. *I. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu*.
7. Karakul, Ö. T. (2008). Koruma ve somut olmayan kültürel miras. *ODTÜ Mimarlık Bölümü, Restorasyon Lisansüstü Programı, Ankara*.
8. Erdal, T. (2009). Somut olmayan kültürel miras sözleşmesi ve somut olmayan kültürel miras müzesi. *Uluslararası Kültürel ve Sanatsal Organizasyonlarda Geleneksel Kültürlerin Korunması ve Tanıtılması Açısından Sorunlar ve Çözüm Yolları Küçük Çekmece Belediyesi ve CIOFF Türkiye Uluslararası Sempozyumu, İstanbul*.
9. Karakul, Ö. T. (2009). Somut olmayan kültürel miras ve koruma. *ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Arkeometri Anabilim Dalı, Ankara*.
10. Evcin, E. (2010) Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi ışığında halk kültürü bilgi ve belge merkezi'nde yeniden yapılanma. *I. Kültür ve Turizm Uzmanları Paylaşım Sempozyumu Bildirileri, Ankara*.
11. Küçükbasmacı, G. (2010). Somut olmayan kültürel mirasın korunması yaklaşımıyla bir inceleme. *Kastamonu Basın Sempozyumu*.
12. Yılmaz, B. H. (2010). Somut olmayan kültürel miras: Karagöz öğreniyorum projesi. *İstanbul Kültür Üniversitesi III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, TUDOK, 2, 1521-1526*.
13. Yüce, O. N. (2010). Türkiye'de halkbiliminin üniversitelerdeki son durumu ve somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi. *İstanbul Kültür Üniversitesi III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, TUDOK, 2, 1527-1530*.
14. Cerrahoğlu, M. (2011). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında derneklerin önemi bir örneklem olarak Osmaniye. *Folklor Araştırmaları Derneği Yayın Yeri: VIII. Milletler Arası Türk Halk Kültürü Kongresi*.

15. Öter, Z., ve Ünal, E. (2011). Somut olmayan kültürel miras ve turizm etkileşiminin Beypazarı ilçesinde yerel ekonomiye katkıları. *8. Milletlerarası Türk Halkbilimi Kongresi*, 21-24.
16. Sağlam, S., ve Solmaz, E. (2011). Orta öğretim Türk edebiyatı ders kitaplarında somut olmayan kültürel mirastan yararlanılması üzerine bir değerlendirme. *IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*.
17. Danacıoğlu Tamur, H. E. (2012). Somut olmayan kültürel miras ve sözlü tarih. *Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma ve Sürdürülebilirlik, ÇEKÜL*.
18. Karakul, Ö. T. (2012). Kapadokya’da somut olmayan kültürel miras ve koruma. *Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Doğal ve Kültürel Miras Çalıştayı, Nevşehir*.
19. Karakul, Ö. T. (2012). Somut olmayan kültürel miras ve koruma 1972-2003 sözleşmeleri somut olmayan kültürel miras ilişkileri. *UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Somut Olmayan Kültürel Miras Komitesi Toplantısı, Ankara*.
20. Kayalık, D. Ş. (2012). Somut olmayan kültürel miras bağlamında Türkiye’nin meddahı ve İran’ın naqqalı üzerine bir inceleme. *TUDOK II*.
21. Aydoğdu, Ö. A. (2013). Somut olmayan kültürel bir miras unsuru olarak tören keşkeği geleneği: dünü, bugünü ve yarını. *VIII. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi (Kültürel Miras Temalı), Eskişehir*.
22. Gönen, S. (2013). Somut olmayan kültürel miras bağlamında çocuk oyunlarının günümüzdeki kültürel dönüşümü. *VII. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu/Sanat Etkinlikleri-VII, Bakü*.
23. Topaloğlu, C., ve Gümüş, F. (2013). Somut olmayan kültürel mirasın kültür turizmi kapsamında değerlendirilmesi Muğla türküleri örneği. *Muğla Değerleri Sempozyumu, Muğla*.
24. Akkuş, Ü., Akkuş, G., ve Andaç, F. (2014). SOKÜM bağlamında Arguvan türküleri. *Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi*, 655-666.
25. Biçer, Z. (2014). Kimlikli kentler ve Türkiye’de kent müzeleri. *Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi*, 401-406.
26. Öcal, T. (2014). Somut olmayan kültürel miraslardan halıcılığın Niğde’de yaşatılıp sürdürülebilirliği. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı, 4-6 Haziran, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*.

27. Özdemir, Y. (2014). Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi'nde geleneğin aktarımı: 'Karagöz örneği'. *Hacettepe II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu*.
28. Acat, M. B., Çimen, E. E., ve Çiftçi, Ş. K. (2015). Türk dünyasında somut olmayan kültürel mirasın matematik öğretiminde kullanılması. *I. Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Öğretiminde Kullanılması Oyuncakları Kurultayı*, 239.
29. Cerrahoğlu, M., ve Arvas, A. (2015). Somut olmayan kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında oyunun önemi/bir örneklem olarak Çankırı'da çocukların ve yetişkinlerin oynadığı ortak geleneksel oyunlar. *I. Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*, 155.
30. Altınay, M., ve Yavuz, E. (2015). Rekreasyon etkinliklerine katılımında somut olmayan kültürel mirasın rolü. *3. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi*.
31. Başkan, K., ve Avcıkurt, C. (2015). Kültürel miras değeri olarak somut olmayan geleneksel tören keşkeği incelenmesi. *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 618-626.
32. Çakırer, Y. Ö. (2015). Geleneksel çocuk oyunları için sokak temelli geleneksel oyun alanlarının yeniden keşfi. *I. Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*, 264-269.
33. Çalık, İ., ve Ödemiş, M. (2015). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi Gümüşhane ili örneği. *16. Ulusal Turizm Kongresi, Çanakkale*.
34. Çevik, S., ve Yıldırım Saçılık, M. (2015). Somut olmayan kültürel miras ve yenilikçi turizm ürünleri 40 yıllık hatıranın turu. *Uluslararası Gastronomi Turizmi Kongresi, İzmir*.
35. Çokişler, N. (2015). Somut olmayan kültürel mirasın paket turlarda kullanımı konusuna seyahat acentelerinin bakış açıları Karadeniz turları örneği. *I. Eurasia International Tourism Congre Current Issues, Trends, and Indicators (EITOC-2015), Konya*.
36. Demirbulat, Ö. G., Özdemir, S. S., ve Bozok, D. (2015). El sanatları ve turizm ilişkisi çerçevesinde Türk halı dokumacılığının UNESCO somut olmayan kültürel miras listesinde yer alan örnekler doğrultusunda değerlendirilmesi. *14. Geleneksel Turizm Paneli, Bildiriler Kitabı*, 564-579.

37. Değişgel, S. (2015). Beş yıldızlı otel yöneticilerinin somut olmayan kültürel miras farkındalığı Marmaris örneği. *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi*.
38. Değişgel, S., Bingöl, Z., ve Tatar, S. (2015). Beş yıldızlı otel yöneticilerinin somut olmayan kültürel miras farkındalığı–Marmaris örneği. *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 627-635.
39. Ekici, M. (2015). UNESCO için Dede Korkut'un önemi. *Düşünce Hayatımızda ve Kültürümüzde Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu, Bayburt*.
40. Ersoy İnci, P. (2015). Türk sinemasında çocuk oyunlarının kullanımı ve somut olmayan kültürel miras. *Uluslararası Oyun ve Oyuncak Kongresi, Erzurum*.
41. Ersoy İnci, P. (2015). Somut olmayan kültürel miras Türk sineması ve çocuk oyunları ilişkisi. *I. Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı, Ankara*.
42. Ersoy İnci, P. (2015). Somut olmayan kültürel miras kavramı çerçevesinde Kazan'ın Tekke, Saraç ve Ciğir köylerinde yaşayan çocuk oyunları. *III. Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu*.
43. Küçükbasmacı, G. (2015). Taşköprü'nün sahip olduğu somut olmayan kültürel miras ve bu mirasın müzelenmesi. *Geleceğe Taşköprü'den Bakış Çalıştayı 12-14 Kasım 2015, Kastamonu-Taşköprü*.
44. Oğuz, M. Ö. (2015). Karagöz somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinde katılım ve demokratikleşme Türkiye'den bir örnek Karagöz. *Somut Olmayan Kültürel Miras Etik Yönetimi İçin Ortak Geleceğin İnşası Uluslararası Kolokyumu, Alamos Sonora*.
45. Sarıoğlan, M. (2015). Somut olmayan kültürel miras Türk kahvaltı kültürü. *I. Eurasia International Tourism Congress, Konya*.
46. Tatlıcan, N., ve Göde, H. A. (2015). Burdur halk çalgılarının somut olmayan kültürel miras açısından önemi ve geleceğe aktarılması üzerine bir yaklaşım. *I. Teke Yöresi Sempozyumu, Isparta*.
47. Tokcan, H., Hacer, O., ve Yasemin, K. (2015). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras öğeleri. *24. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*.

48. Çalışkan, V. (2016). Kültürel bir miras olarak anadolu devecilik kültürü ve deve güreşi şenliklerinin bugünü ve geleceği. *I.Uluslararası Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu Bildiriler, I.Cilt, Sosyal Bilimler*, 200-219.
49. Akçabozan, A., ve Durusoy, E. (2016). Kadın ve somut olmayan kültürel miras ilişkisi üzerine bir değerlendirme sarıkız efsanesi. *Kültürel Miras ve Kadın Sempozyumu, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın*.
50. Arık, D. (2016). Somut olmayan kültürel mirasın ipek yolundaki izleri. *Uluslararası İpek Yolu'nun Yükselişi ve Türk Dünyası Bilgi Şöleni, Ankara*.
51. Aslan, M., ve Esen, H. (2016). Somut olmayan kültürel mirasımız: Kıbrıs'taki karagöz ve kadın figürler. *Kültürel Miras ve Kadın Sempozyumu, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın*.
52. Aydoğdu, Ö. A. (2016). Sözleşmenin onuncu yılında somut olmayan kültürel mirasın farkındalığı. *IV.Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu, Ankara*.
53. Ayva, A. (2016). Yaşayan insan hazinesi bağlamında Bozkırlı Mithat Arı sözlü kültür geleneğine katkısı ve bir öneri. *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır, 06-08 Mayıs 2016, Konya*.
54. Ekici, M. (2016). UNESCO SOKÜM sözleşmesi ve geleneksel sohbet toplantıları. *Anadolu Sohbet Gelenekleri ve Yaren, Çankırı*.
55. Gürel, D., ve Çetin, T. (2016). Türkiye'de somut olmayan kültürel miras ve bunun sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları. *5. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu, Denizli*.
56. Güven, A. Z. (2016). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras unsurları açısından incelenmesi. *25. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Antalya*.
57. Dinçer, F. İ., ve Şahinoğlu, Ş. (2016). Somut olmayan kültürel miras kapsamında mutfak kültürünün güncellenmesi. *II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi Antalya, 141-157*.
58. Karakul Türk, Ö. (2016). Somut ve somut olmayan kültürel miras ögesi olarak pişmiş toprağın geleneksel mimaride kullanımı. *10. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu*.
59. Koyuncu Okca, A. (2016). Somut olmayan kültürel miras listesi adaylığında Denizli ve sudan koyun geçirme geleneği. *V. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve*

Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ Armağanı 13-16 Nisan 2016-Komrat/Moldova.

60. Kutlu, M. M. (2016). Somut olmayan kültürel miras ve eğitim. *Panel, Gaziantep.*
61. Mil, Z. (2016). Kırsal turizmde el sanatlarının önemi ve somut olmayan kültürel miras çerçevesinde değerlendirilmesi. *Ulusal Kırsal Turizm Sempozyumu.*
62. Özünel E. Ö. (2016). Yenilebilir miraslar: somut olmayan kültürel mirasın korunması ve çok uluslu mutfak politikaları. *Tatların Benzer Dünyası : Türk-Macar Ortak Yemek Kültürü, 25-30.*
63. Sarıtaş, S. (2016). Somut olmayan kültürel miras açısından Gönen oyları ve kadınları. *Kültürel Miras ve Kadın Sempozyumu, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.*
64. Temiz, G., ve Çetinsöz, B. C. (2016). Somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirliği Anamur’da düğün geleneği. *I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Elazığ.*
65. Türker, A., ve Türker, G. Ö. (2016). Deneysel pazarlamanın halk bilimi ürünlerinde kullanımı: yaşayan müze örneği. *II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, 257-272.*
66. Türkyılmaz, D. (2016). Eğlencenin tadı: Türk ve Macar kültürlerinde bayram ve festival yemekleri. *Tatların Benzer Dünyası: Türk-Macar Ortak Yemek Kültürü, 31- 37.*
67. Üst, Ç., Solmaz, C., ve İnaltekin, D. (2016). Kars ili kültürel miras kaynaklarının korunmasına yerel paydaşların bakışı. *II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, 289-304.*
68. Yıldız, S., ve Arslan Kalay, H. (2016). Somut olmayan kültürel miras turizmi kapsamında Knidos’lu Eudoxus. *3rd International Congress on Social Sciences, Chine to Adriatic, Antalya.*
69. Derdiçok, N. S., ve Ersöz, D. (2017). Toprağın dönüşümü: çömlekçilik ve bir çömlek ustası Taner Yılmaz. *Halk Kültüründe Toprak Uluslararası Sempozyumu 13-15 Ekim, Sivas, 1-8.*
70. Kasap, P. A. (2017). Örgün eğitimde somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ve halk kültürü dersi. *V. Uluslar Arası Halk Kültürü ve Sanat Etkinlikleri Sempozyumu, 308-322.*

71. Ölçer Özünel, E. (2017). Somut olmayan kültürel mirasın karanlık yüzleri: turistifikasyon, bağlamından koparma, millileştirme, müzeifikasyon, otantifikasyon ve aşırı ticarileşme. *Kültürel Mirasın Korunması Uluslararası Bursa Sempozyumu*.
72. Saçlı, Ç., ve Avcıkurt, C. (2017). Destinasyon tercihinde somut olmayan kültürel miras değerlerinin önemi: uluslararası kültür turistleri üzerine bir uygulama. *18. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 1006-1019.
73. Saltık, E. (2017). Ekoloji emperyalizmi bağlamında somut olmayan bir kültür mirası olarak Angora. *5. Uluslararası Halk Kültürü ve Sanat Etkinlikleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Cilt 2, Gazi Üniversitesi: Ankara*, 419-433.
74. Toylan, N. V., Ar, H., Kayıkçı, M. Y., ve Bozkurt, A. K. (2017). Somut olmayan kültürel mirasla zenginleşen kültürel deneyimler. *I. Uluslararası Turizmin Geleceği Kongresi: İnovasyon, Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik Kongresi*, 221-230.
75. Yaşar, Ö. (2017). Somut olmayan kültürel miras mizahın z kuşağındaki görümü. *XXII. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, Üsküp*.
76. Akyol, P. K. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması (SOKÜM) sözleşmesi ve Türkiye deneyimine bir bakış. *XVI. European Conference on Social and Behavioral Sciences*.
77. İpekçi, S. (2018). Dijital akustik arşivler somut olmayan kültürel mirasın yönetiminde yeni bir tür önerisi. *8. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu*, 32.
78. Öğüt Eker, R. G. (2018). Millî kimlik inşası ve SOKÜM bağlamında Kağızman kültürel belleği ve Kağızmanlı Hıfzı. *Ölümünün 100. Yılında Kağızmanlı Hıfzı Uluslararası Sempozyumu*.
79. Özkan, Ç. (2018). Somut olmayan kültürel miras ve gastronomi: Ayvacık örneği. *19. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*.
80. Polat, Z. S. (2018). Somut olmayan kültürel miras değerlerinden ebru sanatının engelli çocuklar üzerindeki etkisi. *III. Uluslararası Akdeniz Sanat Sempozyumu Kültürel Mirasın Korunması ve Yaşatılması Bildiriler Kitabı*, 490.
81. Tepeköylü, İ. (2018). Somut olmayan kültürel miiras listelerinde Türkiye ve korumaya yönelik bir inceleme. *I. Uluslararası Eğitimde ve Kültürde Akademik Çalışmalar Sempozyumu*.

82. Türker, A., ve Köksal, G. (2018). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistlere aktarılmasının turist rehberleri açısından değerlendirilmesi. *I. Turizm Rehberliği Kongresi, Balıkesir*.
83. Yılmaz, G., ve Akman, S. (2018). Ata geleneklerimizden günümüze miras kalan helva kültürü. *Cittaslow Türkiye III. Eko-Gastronomi Kongresi Programı*, 42-43.
84. Kutlu, M. M. (?). Somut olmayan kültürel mirasın örgün ve yaygın eğitimde değerlendirilmesi. *KKTC SOKÜM Ulusal Konseyi Toplantısı, Lefkoşa*.
85. Kutlu, M. M. (?). Kültürün Korunması UNESCO ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi. *6. Çanakkale Müzeler Buluşması, Çanakkale*.
86. Kutlu, M. M. (?). Örgün öğretimde somut olmayan kültürel mirasın yeri ve önemi. *Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinin Oluşturulmasına Yönelik TÜRKSOY Çalışma Toplantısı, Ankara*.

4.7.6. Atıf Yapılan Makaleler

1. Taşlıova, M. M. (2006). Elektronik cönk kavramı ve Türk halkbilimi'nin değeri bilinmeyen kaynakları. *Türkiyat Araştırmaları*, 5, 88-192.
2. Arslan, F. (2007). Kars yöresi âşıklarının usta-çırak geleneği bakımından değerlendirilmesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 35, 41-78.
3. Çobancaoğlu, T., Güler, K., ve Okyay, G. G. (2007). Küçük Ayasofya Mahallesi geleneksel ahşap konut mimarisinin dönüşümü ve koruma açısından değerlendirilmesi. *Tasarım+ Kuram Dergisi*, 11(19), 55-75.
4. Oğuz, Ö. (2007). UNESCO, kültür ve Türkiye. *Millî Folklor*, 19(73), 5-11.
5. Ekici, M. (2008). Türk halk kültürü araştırmalarında dün, bugün ve yarın. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 1(1), 11-26.
6. Alp, S. (2009). Balkanlar'da Osmanlı dönemi maddi kültür mirası evreni. *Millî Folklor*, 21(84), 151-161.
7. Altinkaynak, E. (2009). Küreselleşme ve uygulamalı halk bilimi örneğinde Giresun kültür araştırmaları merkezi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 1(1).

8. Şahin, H. İ. (2009). Dalyan ve Köyceğiz çevresinde gelenek, turizm ve folklorizm. *Milli Folklor*, 21(82), 50-58.
9. Arslan, M. (2010). Kula'da eğlenerek öğreten bir sosyal kurum: yaren. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 3(6), 74-80.
10. Çetin, T. (2010). Cumalıkızık köyünde kültürel miras ve turizm algısı. *Millî Folklor*, 22(87), 181-190.
11. Doğan, E. T. (2010). Zanaatkârlığın günümüzde yeniden yorumlanması: yeni zanaatkârlık mı?. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3(1), 67-85.
12. Gülcan, B. (2010). Türkiye'de kültür turizminin ürün yapısı ve somut kültür. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 99-120.
13. Hatipoğlu, E. (2010). XVIII. Asırda bestelenmiş üç hicâz mevlevî âyîninde hicâz makâmı anlayışı âyîninde hicâz makâmı anlayışı. *İSTEM*, 8(15), 259-269.
14. Öter, Z. (2010). Türk el sanatlarının kültür turizmi bağlamında değerlendirilmesi. *Millî Folklor*, 22(86), 174-185.
15. Basat, E. M. (2011). Modern dünyanın sanal mitleri: bilgisayar oyunları. *Milli Folklor*, 23(92), 143-151.
16. Çeliker, D. (2011). Geçmişten günümüze Türklerde keçecilik ve keçe yapımında yeni teknikler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E*, 4(8), 1-22.
17. Feyzioğlu, N. (2011). Gelin kaya efsaneleri ve taş kesilme motifi üzerine bir değerlendirme. *Gazi Türkiyat*, 9, 115-133.
18. Toksöz, İ. (2011). Batı Trakya Türk topluluğunun rodoplardaki buluşma noktası: Seçek yaylası tarihi Seçek yağlı güreşleri ve kültür etkinlikleri. *Milli Folklor*, 23(91), 164-174.
19. Uçar, B. (2011). Urfa sıra gecelerinde Şair Abdî'nin gazelleri üzerine. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2, 9-11.
20. Yakici, A. (2011). Konya ovasında yaşayan Türkmenlerde modern teknolojiden geleneksele dönüşün adı: bastırık. *Milli Folklor*, 23(91), 157-163.
21. Yüce, O. N. (2011). Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde halkbilimi çalışmalarının kurumsallaşması sürecinde Prof. Dr. Gürbüz Erginer'in yeri. *Milli Folklor*, 23(89), 21-27.
22. Girmen, P. (2012). Eskişehir folklorunda çocuk oyunları ve bu oyunların yaşam becerisi kazandırmadaki rolü. *Millî Folklor*, 24(95), 263-273.

23. Kaya, E. (2012). Yapılandırmacı coğrafya öğretiminde halk kültürüne dayalı bir durum çalışması. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(1), 79-96.
24. Küçükbasmacı, G. (2012). Halk anlatısının sözlü kültür ortamlarında değişim ve dönüşüm: oda ve konak. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2), 769-792.
25. Koç, A. (2012). Üryan Hızır Ocağı taliplerinden Zehra Kayacık ve memoratlarının etkisiyle oluşan nefesleri üzerine. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 63, 265-296.
26. Kolukırık, K., ve Çelik, A. (2012). Batı Anadolu'da 1925 yılında derlenmiş zeybekleri içeren "Yurdumuzun Nağmeleri" adlı kitap üzerine bir inceleme. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(1), 787-803.
27. Okay, Y. (2012). Türk halkbilimi ve etnografya tarihi açısından 'Türk etnografya dergisi'. *Journal of Türklük Bilimi Araştırmaları*, 17(31), 211-222.
28. Okuyucu, A.,ve Somuncu, M. (2012). Kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanılmasında yerel halkın algı ve tutumlarının belirlenmesi: Osmaneli ilçe merkezi örneği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(1), 37-51.
29. Taş, H. (2012). Mustafakemalpaşa'da kaybolmaya başlamış mesleklerin son temsilcileri. *Turkish Studies*, 7(2), 1023-1043.
30. Tutu, S. B. (2012). Türkiye sahası aşıklık geleneğinde bir terim tartışması: makam. *TSA*, 16(3), 93-100.
31. Yakici, A. (2012). Geleneksel şiirden türküye dönüşümün yaratıcı ve aktarıcısı olarak Âşık Veysel'in kültürel mirasa katkısı. *Milli Folklor*, 24(93), 101-111.
32. Yalçın, H., ve Koçak, N. (2012). Fonksiyonel olmayan inanç ve uygulamalar tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2, 157-163.
33. Yüce, O. N. (2012). Derin kökler belgeseline görsel antropolojik bir bakış. *Milli Folklor*, 24(96), 157-169.
34. Türkmen, N. (2012). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 139-158.
35. Yılmaz, A. (2012). İlköğretim okulları seçmeli halk kültürü dersi öğretim programlarının sınıflar düzeyinde karşılaştırılması. *Millî Folklor*, 24(93), 112-124.

36. Alioğlu, E. F. (2013). Rekonstrüksiyon ya da yeniden yapma, hangi yapı için? Taksim Topçu Kışlası için bir değerlendirme. *Megaron*, 8(1), 1-7.
37. Arıkan, İ., ve Doğan, Y. (2013). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel mirasla ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerce incelenmesi (Adıyaman örneği). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(15), 29-64.
38. Ay, T. S., ve Fidan, N. K. (2013). Öğretmen adaylarının "kültürel miras" kavramına ilişkin metaforları. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 1135-1152.
39. Çakır, E. (2013). Türk folklor tarihinde gizli kalmış bir manifestocu: Abdülaziz Bey ve kültür koruma yaklaşımı. *Milli Folklor*, 25(99), 77-90.
40. Çetin, T., ve Gürgil, F. (2013). İlköğretim öğrencilerinin halk kültürü dersi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*, 5(2), 73-86.
41. Demir, Z. S. (2013). Halk Bilimi Müzeciliğinde Deneysel Yaklaşımlar: Yaşayan Müze. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8(9)*, 1111-1125.
42. Duman, M. (2013). Türkiye’de 2000-2012 yılları arasında halk bilimi alanında hazırlanan doktora tezleri üzerine bir değerlendirme. *Milli Folklor*, 25(99), 15-174.
43. Durbilmez, B. (2013). Halk bilimi araştırmalarının 100. Yılında: ‘halk bilimi’ ile ‘edebiyat’ın ortak alanları’ ve ‘halk edebiyatı’ üzerine bir değerlendirme. *Millî Folklor*, 25(99), 101-112.
44. Gülersoy, A. E. (2013). Doğal mirasın korunması açısından sosyal bilgiler (ortaokul) ve coğrafya (orta ve yükseköğretim) müfredat programlarının değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 315-354.
45. Oğuzhan, Ö. (2013). Kültürel ifadelerin çeşitliliğinin korunması ve geliştirilmesi sözleşmesi’nin çelişkileri ve eleştirisi. *Millî Folklor*, 25(100), 72-86.
46. Okur, A. (2013). Millî kültür ve folklorun Türkçe ders kitapları aracılığıyla aktarımı. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 877-901.

47. Semiz, Ö. (2013). Geleneksel bilgi, folklor ve fikri mülkiyet hukuku: yerel kolektif bilginin hukuki korunması. *Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı*, 377-402.
48. Ünal, F. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan halk kültürü öğelerinin değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı*, 6(14), 611-641.
49. Yalçın, H., ve Koçak, N. (2013). Gebelikle ilgili geleneksel inanç ve uygulamalar ve Karaman örneği. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 6(13), 18-34.
50. Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 405-420.
51. Akyüz, Ç. (2014). Halk biliminde “kısa süreli bellek”: e-bilgi kaynakları. *academia.edu*, 1-11.
52. Aydemir, Ö. K. (2014). Lübnan Türkmenleri ve dilleri. *Tehlikedeki Diller Dergisi-ISSN: 2148-130X*, 3(3), 240-257.
53. Bayraktar, Z. (2014). Âşıklık geleneğinin yaşatılmasında kültürel icra mekânı olarak eğitim kurumlarının rolü: İzmir halk âşıkları derneği örnekleme. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1).
54. Can, A. (2014). Yerel yönetimler ve kültür politikaları bağlamında İstanbul’da kentsel koruma sorunlarına sürdürülebilir çözüm önerileri. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, 55-81.
55. Cansız, S. Ç. (2014). Ziya Gökalp’in düşünce sistemi ve folklor bakışı. *Millî Folklor*, 26(103), 59-68.
56. Çençen, N., ve Berk, N. A. (2014). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler programlarında Türk halk kültürü öğelerinin yeri ve önemi. *e – Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 13-25.
57. Çelikoğlu, Ş., ve Atış, E. (2014). Bir kültürel coğrafya incelemesi: Zonguldak ilinde hıdrellez etkinlikleri. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 1181-1202.
58. Dönmez, C., ve Yeşilbursa, C. C. (2014). Ortaokul öğrencilerinin tarih algısı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD)*, 415-436.
59. Ekici, M. Pınar Fedakar. (2014). Gelenek, aktarma, dönüşüm ve kültür endüstrisi bağlamında nazar ve nazar boncuğu. *Millî Folklor*, 26(101), 40-50.

60. Eyvazova, Y. M. (2014). "Şaheser" fenomenine anıt statüsü açısından yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 32, 93-96.
61. Fırat, M. (2014). Yemeğin ideolojisi ya da ideolojinin yemeği: kimlik bağlamında yemek kültürü. *Folklor/Edebiyat*, 20(80), 129-140.
62. Gürşahbaz, N., ve Güngör, M. (2014). Beypazarı kültürel örgelerinin moda ürün aksesuar tasarımında kullanılması. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2(3), 6-14.
63. Halıcı, G. Y. (2014). Gök Tanrı'nın temsilcileri: koruyucu kuşlar. *Folklor/Edebiyat*, 20(77), 71-81.
64. Kamacı, E. (2014). 2863 sayılı KTVKK'nın uluslararası yasal düzenlemeler bağlamında değerlendirilmesi. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 31(2), 1-23.
65. Meydan, A., ve Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 402-422.
66. Ortakçı, A. (2014). Halkevleri müze ve sergi (tarih) subesi'nin faaliyetlerinde halk kültürünü koruma düşüncesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(30), 181-189.
67. Özdemir, M. (2014). Bozkırın üzerine doğan güneş: "bozkırın sırrı Türk peygamber". *Electronic Turkish Studies*, 9(9), 827-841.
68. Özer, S. U., Köse, B. Ç., ve Küçükaltan, D. (2014). Kültürel bir destinasyon olarak Edirne yabancı turist potansiyelini belirlemeye yönelik bir tahmin (forecast) analizi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3(1), 1-11.
69. Özünel, E. Ö. (2014). Kendini seyreden öteki: halk kültürü temsillerinde öz oryantalist yaklaşımlar. *Millî Folklor*, 26(102), 5-16.
70. Sivri, M. (2014). Güvenç Abdal Ocaklıları adlı çalışma üzerine bir değerlendirme. *Folklor/Edebiyat*, 20(80), 345-351.
71. Süt, A. (2014). İslam ve turizm ilişkisi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9(11), 479-497.
72. Tan, N. (2014). Bir büyük gölge oyunu ve kukla ustası Tacettin Diker. *Folklor/Edebiyat*, 20(79), 219-224.

73. Üsküdar, Ş., Çakır, M., ve Temizkan, S. P. (2014). Yerli turistlerin Eskişehir'in kültür turizmine ilişkin algıları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(2), 67-76.
74. Abdurrezzak , A. O. (2015). Yaygın eğitim bağlamında sosyo-kültürel işlevleri açısından köy odaları: Kastamonu örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(7), 33-47.
75. Aktaş, G. (2015). Nart'ları toy küne (Nartların kutlama günü). *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 8(16), 357-378.
76. Âlicenap, Ç. T. (2015). Kültürel mirasın çizgi film senaryolarında kullanılması. *TÜBAR-XXXVII*, 139-158.
77. Aral, A. E. (2015). Uygulamalı halk bilimi açısından eğitim sürecinde Dede Korkut. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 15(2), 123-138.
78. Çobancaoğlu, T., Güler, K., ve Okyay, G. G. (2015). Küçük Ayasofya Mahallesi geleneksel ahşap konut mimarisinin dönüşümü ve koruma açısından değerlendirilmesi. *Tasarım+ Kuram Dergisi*, 11(19), 55-75.
79. Demir, G. K. (2015). Kent imgelerinin değerlendirilmesi bakımından Manisa. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 500-512.
80. Erdal, K., ve Erdal, G. (2015). Kaybolan kültür, kaybolan oyun: kibrit oyunu. *Electronic Turkish Studies*, 10(4), 507-516.
81. Feyzi, A. (2015). Darü'l Elhan'a ait Anadolu halk şarkıları defterlerinde Erzurum türküleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 54, 829-856.
82. Giritlioğlu, İ., ve Bulut, E. (2015). Yerel halkın bakış açısına göre Gaziantep turizmi ve sürdürülebilirlik. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 1, 25-31.
83. Gülüm, E. (2015). Yaratıcı turizm-halk kültürü ilişkisi ve yerelin popülerleşmesi. *Millî Folklor*, 27(105), 87-98.
84. Güneş, E., ve Alagöz, G. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin kültürel miras tutumları üzerine bir araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(29), 753-777.
85. Güngör, M. , Özdemir, M. F., ve Akça, F. (2015). Beypazarı ilçesi geleneksel erkek giyim kültürü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(15), 226-235.

86. Kaya, B., ve Sönmez, Ş. (2015). Siyah-beyaz fotoğraflarla Karadeniz Ereğli sözlü tarih çalışmasının yerel tarih ve kültür dersi (seçmeli) kapsamında değerlendirilmesi. *Journal of Educational Sciences*, 1-15.
87. Külcü, Ö. T. (2015). Kültürel miras kavramının eğitim açısından önemi. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi* 1(1), 27-32.
88. Polat, C., Akkaya, M. A., ve Binici, K. (2015). Haziran 2015 Türkiye genel seçimleri parti bildirgelerinde bilgi ve belge yönetimi ve kütüphanecilik. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(2), 296-308.
89. Sökmen, S. (2015). Ahlat'ta geleneksel taş işçiliği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 99-119.
90. Şakacı, B. K. (2015). Doğal ve kültürel mirasın hayati sorunu: istisnai evrensel değer (UNESCO dünya mirası listesi). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 455-472.
91. Şimşek, E. (2015). Meddahlıkta, 'yaşayan insan hazineleri listesi'ne eklenmesi gereken bir isim: Kadırlılı Yusuf Sıra. *Millî Folklor*, 27(106), 5-13.
92. Üçüncü, K. (2015). Doğu Karadeniz bölgesi kültür envanteri ve doğal ve kültürel miras listesinin hazırlanmasının önemi. *Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 1-9.
93. Akbaş, B., ve Ünal, S. Ö. (2016). Oyuncaklarla oynanan geleneksel Gaziantep oyunları. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 25-42.
94. Akkuş, O., ve Güneş, G. (2016). Mersin-Aydıncık ilçesi ve çevresinin kültür turizmi potansiyeli açısından değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 73-98.
95. Aral, A. E. (2016). 'Hayat bilgisi' ve 'halk kültürü' dersleri üzerinden kültür koruma yaklaşımlarının karşılaştırmalı değerlendirmesi. *Millî Folklor*, 28(112), 107-119.
96. Arslan, M., ve Çelepi, M. S. (2016). Kültür araştırmalarında yüz yıllık ufuk: Fuat Köprülü ve metodolojisi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(2), 1-31.
97. Aslan, Z., ve Çokal, Z. (2016). Profesyonel turist rehberinin kültürel değerlere katkısına ilişkin turist algılamaları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 4(1), 53-69.

98. Ateş, H. (2016). Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde turizm algısı ve turizmin geliştirilmesi stratejileri. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 11(2), 111-140.
99. Atlı, S. (2016). Erzincan-Kemaliye (Eğin) sıra gezme sohbet toplantıları ve 'Eğin fasıl grubu'. *Karadeniz Araştırmaları*, 51, 273-300.
100. Avcı, M., ve Memişoğlu, H. (2016). Kültürel miras eğitimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1).
101. Ayaz, N., Apak, Ö. C., ve Batı, T. (2016). Yöneticilerin kültür turizmi algısı: Safranbolu destinasyonu örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 84-96.
102. Bostan, H. (2016). Antropoloji, kültür ve güvenlik. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-31.
103. Büyüksahin, F., ve Güneş, G. (2016). Geleneksel ekolojik bilginin önemi: Sarıkeçili yürükler örneği. *sdergi.hacettepe.edu.tr*.
104. Csáki, É., Kamalı, H., ve Yıldırım, R. S. (2016). Macar halk oyunlarına dair. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 9(17), 199-204.
105. Çek, S. (2016). Popüler kültür ekseninde halk kültürünün yeniden üretimi: "utanmaz adam" tipi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 37-44.
106. Çiftci, G., Çakır, A., ve Çakır, G. (2016). Trakya kalkınma ajansı'nın Trakya bölgesi (tr21) turizmi üzerindeki rolü. *Journal of Tourism Theory and Research*, 2(2), 159-172.
107. Çiftci, G., Çakır, G., ve Çakır, A. (2016). Politik krizlerin kültürel miras üzerindeki etkileri: Türkiye örneği. *Journal of Tourism Theory and Research*, 2(2), 126-138.
108. Çokişler, N., Arslan, A., ve Çokişler, E. (2016). Silahlı çatışmaların somut kültürel miras üzerindeki etkilerinin turizm bağlamında değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 15-25.
109. Er, Ö., ve Bardakoğlu, Ö. (2016). Kültürel mirasın sürdürülebilir turizm ürünü çeşidi olarak değerlendirilmesi: Edirne örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 17(2), 95-111.
110. Fedakâr, P., ve Derdiçok, N. S. (2016). Meslek folkloru bağlamında kıyı Ege kadın balıkçı folkloru. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36), 95-106.

111. Fidangoç, A. N. Ş. (2016). Yereli korumak ve Türkiye’de kent müzeleri. *İdealkent*, 19, 936-965.
112. Genç, K. (2016). Destinasyonun seyahat işletmeleri tarafından tercih edilebilirliği üzerine bir değerlendirme (Mudurnu örneği). *Journal of International Social Research*, 9(46), 1013-1018.
113. Gül, S., ve Yılmaz, A. (2016). Vezirköprü yöresi kültür turizmi potansiyelinin analitik hiyerarşi yöntemi ile belirlenmesi ve swot ölçütlerinin temel kültür turizmi kriterleriyle olan ilişkisi. *Osmanlı Hakimiyet Sahası Çalışmaları*, 6(11), 43-63.
114. Gülersoy, A. E., ve Gülersoy, Ö. (2016). Hitit başkenti Şapinuva perspektifinde Ortaköy (Çorum)’ün doğal, sosyo-kültürel miras değerleri ve turizm potansiyeli. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2), 485-530.
115. Hoşcan, N., Genç, K., ve Şengül, S. (2016). Bolu kent markası oluşturma sürecinde aşçılık kültürü ve gastronomi turizminin önemi: BOLGAMER önerisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(1), 52-76.
116. İğüs, E. (2016). Balkanlar'dan Anadolu'ya boza ve türleri ile Türkiye'deki Balkan kökenli bozacılar. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 101-111.
117. Karaca, M. (2016). Çocukların kültürel gelişiminde oyun faktörü Çankırı yöresinde oynanan çocuk oyunları. *Millî Folklor*, 28(109), 241-256.
118. Keser-Kayaalp, E. (2016). Geçmiş ve şimdi arasında: Harput'taki Meryem Ana Kilisesi'nin kültürel ve fiziksel biyografisi. *Sanat Tarihi Dergisi*, 25(2), 193-212.
119. Kırman, A., ve Çetin, Z. (2016). Dünyada ve Türkiye’de erken çocukluk dönemine yönelik oyuncak kütüphaneleri çalışmaları. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 249-260.
120. Kızıldağ, H. (2016). Anakronik bir kahraman:“Keloğlan aramızda”. *International Journal of Social Science*, 53, 447-458.
121. Kozak, M. A. (2016). 2013 Türk kültür başkenti olmasının ardından Eskişehir. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36), 419-427.
122. Okca, A. K. (2016). Denizli’de kaybolmaya yüz tutmuş kimi geleneksel meslekler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 58, 201-223.

123. Oruç, Z. (2016). Müzede yeni gerçeklik. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 6(2), 273-290.
124. Özcan, K., ve Akci, A. (2016). Kırsal kalkınma için model önerisi: köy kümeleri. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 13-23.
125. Özsevgeç, L. C., ve Saka, A. (2016). Çocukların izledikleri çizgi filmler ve bu tercihlerinin karakterleri ile ilişkisi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(2), 725-734.
126. Serçek, S. (2016). Turizm paydaşları açısından Diyarbakır'ın marka algısı ve geleceği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 56, 194-219.
127. Sinmez, Ç. Ç., ve Yaşar, A. (2016). Konya bölümü folklorik veteriner hekimliğinde ruminantlarda doğum bilgisi ve jinekoloji. *Kafkas Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 22(3), 409-415, doi: 10.9775/kvfd.2015.14853
128. Tan, N. (2016). Türk gölge oyunu Karagöz'ün Yunan gölge oyununa etkisini onaylayan bir kitap: 'Hayalî Sotiris Spatharis' in anıları'. *Türk Dünyası*, 41, 231-235.
129. Teke, S. G. (2016). "Değişen kültürel mekânlar, dönüşen gelenekler: Ankara'da hıdırellez kutlamaları ve Hamamönü hıdırellez şenlikleri". *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 44-59.
130. Udmuş, T. S. (2016). "On İki Makam" metinlerindeki halk türküleri ve halk destanlarında ifade edilen toplumsal fikirler. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 133-142.
131. Ulsan, E., ve Yıldırım, A. E. (2016). Temsili, dengeli ve güvenilir bir liste için: Türkiye'nin dünya mirası adaylıklarının gözden geçirilmesi. *İdealkent*, 19(7), 444-473.
132. Ülger, D. K., ve Külcü, Ö. (2016). Dijitalleştirme çalışmalarına kültürel miras ölçeğinde genel bir bakış: VEKAM örneği. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 42-55.
133. Yanar, A., ve Akpınarlı, F. (2016). Geleneksel Ankara sof dokumaları. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 170-179.
134. Yazıcı, Ö. (2016). Cumhuriyet dönemi Türk kâğıt paralarındaki coğrafi unsurlara dair öğrenci görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 366-380.

135. Ada, E. (2017). Türkiye’de kırsal peyzaj yaklaşımı ve Avrupa ülkeleri çerçevesinde bir karşılaştırma. *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), 8-13.
136. Adıgüzel, F. B. (2017). Edebiyat müzeleri ve müzede edebiyat eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 85-104.
137. Akça, S. (2017). Kültürel miras yönetimi; İstanbul tarihi yarımada örneği değerlendirme ve öneriler. *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 8(22), 577-596.
138. Akmehmet, K. T. (2017). Yaşayan müze kavramı üzerine bir inceleme. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 1-15.
139. Albuz, N., Akın, A., Akın, A., ve Bulut, E. (2017). Gaziantep yerel halkının şehrin kültürel zenginliklerine yönelik algısı. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 317-328.
140. Aliagaoglu, A., ve Uzun, A. (2017). Üniversite öğrencilerinin şehir imajlarına yönelik bir araştırma: Balıkesir Üniversitesi örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 39-58.
141. Arslan, F., Çağlar, İ. M. ve Gürbıyık, C. (2017). Kültürel miras kapsamında kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel meslekler: Turgutlu örneği. *Osmanlı Hakimiyet Sahası Çalışmaları*, 7(13), 211-247.
142. Atlı, S. (2017). Köy seyirlik oyunlarından “deve oyunu” üzerine bir değerlendirme ve Balıkesir-Pamukçu deve oyunu. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 3(2), 16-40.
143. Aykaç, O. (2017). Avrupa’da âşıklık geleneğinin icrası ve bu geleneği ‘geleceğe’ taşımanın yolları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 341-352.
144. Barakazı, M., ve Öncel, S. (2017). Rekreatyonel turizm faaliyeti olarak Urfa sıra geceleri. *Journal of Multidisciplinary Academic Tourism*, 2(1), 87-97.
145. Bayburtlu, Ç. (2017). Şile bezinin yeniden yorumlanması ve özgün ürünlere dönüştürülmesinin önemi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 449-460.
146. Beydilli, E. T., Güven, Ö. Z., ve Akça, İ. (2017). Kütahya ilinde bulunan tarihi konakların kültür turizmi kapsamında değerlendirilmesi. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 252-259.

147. Buzlukçu, C., Oflaz, M., Köroğlu, A., ve Avcıkurt, C. (2017). Yaşayan müze ziyaretçilerinin algıladıkları deneyimsel değer, memnuniyet düzeyleri ve davranışsal niyetleri ilişkisinin incelenmesi. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 109-125.
148. Can, M. (2017). Kırsal turizmde yöresel el sanatlarında özgünlüğün korunması. *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 55-57.
149. Cengiz, S. A. (2017). 6. halk kültürü araştırma sonuçları sempozyumu'nun ardından. *Folklor/Edebiyat*, 23(92), 209-226.
150. Cömert, M., ve Çetin, K. (2017). Gastronomi temalı yerel festivaller üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 1092-1101.
151. Çıldır, Z., ve Karadeniz, C. (2017). Okulöncesi öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında müze ve müzede eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 359-383.
152. Çınardal, F. C., Çınardal, L., Çelik, A. (2017). Yöresel müzik kültürünün yaşatılmasında sivil toplum kuruluşlarının rolü: Kars ili örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 115-131.
153. Çorapçıoğlu, G. Ö., ve Binan, D. U. (2017). Su değirmenlerine yönelik bir belgeleme ve koruma yöntemi. *Megaron*, 12(2), 228-248.
154. Ekici, R., ve Güven, A. (2017). Sanal gerçeklik teknolojisinin turizm endüstrisindeki rolü. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 403-418.
155. Eröz, S. S., Özgürel, G., ve Yılmaz, N. (2017). Kültürel mirasın aktarılmasında kültür evlerinin rolü: Kırklareli örneği. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 126-141.
156. Göde, H. A., ve Yiğit, G. (2017). Isparta yöresi festivallerinin kültür turizmi ve ekonomisi bağlamında değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 61-71.
157. İçigen, E. T., ve Gültekin, S. (2017). Turizm eğitimi programlarının kültürel miras dersi açısından incelenmesi. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 126-136.
158. İnci, P. E. (2017). Türk sinemasında çocuk, oyun ve oyuncak imgeleri üzerine düşünceler. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 10(19), 27-42.

159. Karaca, Ş. Y., Akkuş, G., Şahbudak, E., ve Işkın, M. (2017). Kültürel miras farkındalığı: Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerine yönelik bir uygulama çalışması. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 9(16), 86-100.
160. Karayazı, N. (2017). Cumhuriyet dönemi çeviri çocuk masallarında kültürel değişim (eski harfli Çocuk Yıldızı Dergisi örneği). *Journal of the Human ve Social Science Researches*, 6(5), 3326-3397.
161. Kaynak, İ. H., Tekin, Ö. (2017). Konya’da inanç temelli soyut kültürel mirasın farkındalığı (Sille’de bir araştırma). (?), 4(18), 172-183
162. Kazancı, N., Erdem, N. Ö., ve Erturaç, M. K. (2017). Kültürel jeoloji ve jeolojik miras; yerbilimlerinin yeni açılımları. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 60(1), 1-16.
163. Korkmaz, Ç. (2017). Sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve kültürel öğeler bağlamında “Küçük Hezarfen” çizgi filmi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 49-62.
164. Köroğlu, Ö., Türkmen, M. T., Kılıç, A., ve Acun, A. (2017). Kültürel mirasın aktarılmasında müzelerin rolü: Edremit Tahtakuşlar Etnografya Müzesi. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 42-55.
165. Kuşçuoğlu, G. Ö., ve Taş, M. (2017). Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi. *Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 58-67.
166. Levi, E. A., ve Taşcı, B. (2017). Ege’de kırsal mimari araştırmaları: Bayındır köyleri. *Megaron*, 12(3).
167. Muşkara, Ü. (2017). Kırsal ölçekte geleneksel konut mimarisinin korunması: özgünlük. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37, 437-448.
168. Muşkara, Ü. (2017). Yeni medyanın kültürel miras konulu uygulamaları. *Erdem*, 73, 89-110.
169. Negiz, N. (2017). Kentlerin tarihsel sürdürülebilirliğinde kültürel miras: önemi ve değeri üzerine düşünmek. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 159-172.
170. Oflaz, M., Köroğlu, A., Avcıkurt, C., ve Buzlukçu, C. (2017). Yaşayan müze ziyaretçilerinin algıladıkları deneyimsel değer, memnuniyet düzeyleri ve davranışsal niyetleri ilişkisinin incelenmesi. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 109-136.

171. Okyay, G., ve Binan, D. (2017). Karaköy-Tophane Bölgesi'nin kültürel değerlerinin çağdaş bir bağlamda korunması ve sürdürülmesi. *Tasarım+ Kuram Dergisi*, 13(23), 15-38.
172. Ortakçı, A. (2017). Beş yıllık kalkınma planlarında kültür ve kültürün korunması üzerine bir inceleme. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1725-1758.
173. Öner, M. (2017). Türk el sanatlarının kültürel belleği: el emeği göz nuru Antep işi. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 233-272.
174. Özbir, N. (2017). Mutfak bağlamında Van evi tasarımı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 9(1), 63-77.
175. Özcan, K. (2017). Kırsal miras koruma stratejisi Sandıma köyü, Bodrum. *Milli Folklor Dergisi*, 15(113), 40-53.
176. Özdemir, M. (2017). Tarih öncesine bir yolculuk: tabiat tarihi müzesi. *Töre*, 5(47).
177. Öztemiz, S., ve Yılmaz, B. (2017). Kültürel bellek kurumlarında dijitalleştirme: kültürel miras ürünlerine yönelik uygulamalar üzerine bir araştırma. *DTCF Dergisi*, 57(1), 493-523.
178. Öztürk, A., ve Caber, M. (2017). Kültürel miras ve üniversitelerin turizm rehberliği bölümlerinde (lisans/önlisans) kültürel miras eğitimi üzerine bir durum tespiti. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 1-12.
179. Polat, S., ve Bekdemir, Ü. (2017). 4. sınıf sosyal bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanındaki ders işleniş sürecinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(3), 1844-1860.
180. Polat, D. D., ve Gezen, A. (2017). Gastronomide sokak yiyecekleri ve satıcıları: teorik bir çalışma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(2), 117-124.
181. Saçılık Y. M. ve Toptaş A. (2017). Kültür turizmi ve etkileri konusunda turizm öğrencilerinin algılarının belirlenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 4(2), 107-119.
182. Sami, K. (2017). Halk kültürü bağlamında hamamların toplumsal ve mekânsal dönüşümleri, Diyarbakır tarihi "Suriçi" örneği. *Electronic Journal of Social Sciences*, 16(64), 1531-1546.

183. Sargın, S., ve Belge, R. (2017). Kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı değerlendirilmesi üzerine bir araştırma: tarihi İstanbul hamamları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2).
184. Sargın, S., ve Dinç, Y. (2017). Kültür mirasının korunmasına yönelik mekânsal bir değerlendirme: eski (geleneksel) Antakya evlerinin fonksiyonel değişimi. *Electronic Turkish Studies*, 12(13), 477-506.
185. Sarı, E. N., ve Yılmaz, S. (2017). Erzurum kentinde bulunan tescilli yapıların kültürel miras kapsamında yeniden kente kazandırılması ve kültür rotası oluşturulması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3).
186. Sarıtaş, S., ve Hacıoğlu, C. (2017). Çamlıca'da eski bir Balkan kutlaması: çocuk gecesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(2), 328-335.
187. Sert, S. Ç. (2017) Bir fikir mirası olarak Atatürk Orman Çiftliği'nin somut ve somut olmayan değerleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 225-256.
188. Sezer, İ. (2017). Kültür turizmi olanaklarının değerlendirilmesi: Şebinkarahisar ilçesi örneği. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 59, 37-60.
189. Sezer, İ. (2017). Kültürel mirasın turizm açısından değerlendirilmesi: Taşköprü ilçesi örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 175-198.
190. Şimşek, A., ve Yıldız, S. (2017). Kültürel miras açısından yöresel yemekler: Muğla ili örneği. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 56-67.
191. Tapdık, S. (2017). kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimlerin rolü: Filyos antik kenti üzerinden bir değerlendirme. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 433-445.
192. Temur, N. (2017). Türk kültür dünyasında Kudhurçuk'tan Kovırsak'a: Kazak kukla sanatı orteke. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi*, 2(2), 1-11.
193. Tepeköylü, İ. (2017). Türkiye'deki üniversitelerde yeni dönem halk bilimi çalışmaları. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 313-319.
194. Tırıl, A. (2017). Hüzün turizmi bağlamında Sinop tarihi cezaevi. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 21-41.

195. Tuna, M., Çelen, O., Aydın, M., ve Özkan, B. İ. (2017). Kilis ilinin UNESCO yaratıcı şehirler ağı kapsamında değerlendirilmesi. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*, 366-388.
196. Tural, A. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmalarına ilişkin tutumları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(3), 1409-1419.
197. Yeğenağa, O. H., ve Özer, Y. S. (2017). Kentsel kimliğin dönüşümünde kentsel politikaların etkisi: Şişhane bölgesi. *İdealkent*, 22(8), 451-482.
198. Yılmaz, B., ve Öztemiz, S. (2017). Kültürel bellek kurumlarında dijitalleştirme: kültürel miras ürünlerine yönelik uygulamalar üzerine bir araştırma. *DTCF Dergisi*, 57(1), 493-523.
199. Yıldırım, M. (2017). Kültürel turizm ve kültürel mirası koruma: Diyarbakır Hasan Paşa Hanı örneği. *DÜMF Mühendislik Dergisi*, 8(2), 335-344.
200. Açııcı, F. K., ve Konakoğlu, Z. N. (2018). Kültürel mirasın izlerini kent müzelerinde sürmek: Trabzon müzeleri. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 668-682.
201. Akın, A. (2018). Gaziantep'in gastronomi şehri olarak belirlenmesinde demografik değişkenlerin etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 299-316.
202. Akmeşe, H., Ataman, D., ve Aras, S. (2018). Somut kültürel mirasın turizm açısından değerlendirilmesi: Mardin ili örneği. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 5(29), 3598-3607.
203. Akyürek, S., ve Zeybek, H. İ. (2018) Gümüşhane ilinin gastronomi turizmi açısından değerlendirilmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 4(15), 869-882.
204. Alagöz, G., Çalık, İ., ve Güneş, E. (2018). Kültürel miras turizmi açısından Erzincan bakır işleme sanatının mevcut durumu ve sürdürülebilirliği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 174-191.
205. Alkan, A. (2018). Alternatif bir turizm rotası: kurtalan ekspresi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4), 1016-1038.
206. Alyakut, Ö., ve Küçükkömürler, S. (2018). Geleneksel bir ekmek çeşidi: yufka ekmeği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(3), 379- 395.
207. Apak, F. T. (2018). Halk bilimi müzeciliğinde yeni bir müze önerisi: kırk odalı masal müzesi. *Studies Of The Ottoman Domain*, 8(14), 179-194.

208. Atasoy, F., İnceöz, S., ve Öztürk, İ. (2018). Kırsal turizm kapsamında gerçekleştirilen kültür turizmi: Divriği Ulu Camii ve darüşşifası örneği. *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 2(1), 6-14.
209. Ayaz, N., Apak, Ö. C., ve Sünbül, K. (2018). Kültürel miras alanları üzerine bir meta analizi: Safranbolu ilçesi örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-14.
210. Aykan, B. (2018). Kültürel miras hakkı: kültürel mirasa insan hakları temelli güncel yaklaşımlar. *Alternatif Politika*, 10(2), 231-252.
211. Aytekin, O., ve Razi, A. (2018). Baksı müzesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(18), 225-250.
212. Ayyıldız, S., ve Yaman, M. (2018). Sürdürülebilir turizm kapsamında gastronomik kültürel mirasın önemi; Eflani hindi bandırması örneği. *Atlas International Refereed Journal On Social Sciences*, 4(13), 1139-1150.
213. Bakırer, Ö. (2018). Tarihi yapılarda zanaat-mimari bütünlüğü ve çağdaş tasarımlarda sürdürülebilirliği üzerine bir değerlendirme. *Art- Sanat Dergisi*, 10, 168-195.
214. Büyükaşahin, F. (2018). Kaybolan çocuk oyunlarının kültür ve çevre bağlamında incelenmesi: Sarıkeçili yörük örneği. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 881-892.
215. Canbulat, T., ve Kaya, G. (2018). Hayat bilgisi dersi değerlerinin öğretiminde halk ozanlarının önemi: Neşet Ertaş örneği. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 147-159.
216. Çavuşoğlu, M., ve Çavuşoğlu, O. (2018). Gastronomi turizmi ve Kıbrıs sokak lezzetleri üzerine bir araştırma. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 637-651.
217. Çelik, S., ve Toprak, L. S. (2018). Şırnak geleneksel el sanatlarının turistik ürün olarak değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 687-692.
218. Çeliktemel-Thomen, Ö., Erdoğan, N., Gürata, A., Kaya, D., Özyılmaz, Ö., Özen, S., ve Şavk, S. (2018). Osmanlı/Türkiye sinema tarihi: yöntem, kaynak ve yaklaşımlar. *Sinema Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 183-197.
219. Çevirme, H. (2018). Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programı'nın kültürel işlevi. *Turkish Studies*, 13(23), 37-52.

220. Çobancaoğlu, T., ve Güler, K. (2018). İstanbul tarihi yarımada'da ahşap konut mimarisinin belgelenmesi: geleneksel Haydar Mahallesi ve koruma sorunları. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 35(1), 1-23.
221. Demirel, A. (2018). Yerel halkın Kaleiçi kültür turizmi potansiyeline ilişkin algıları. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 335-351.
222. Deniz, T., ve Kalem, M. Y. (2018). Turizm coğrafyası: çalışmalar, sorunlar ve yaklaşımlar. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 41-54.
223. Dere, İ., ve Emeksever, A. (2018). Hayat bilgisi derslerinde sözlü tarihle kültürel mirasın öğretimi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2(4), 40-47.
224. Dervişoğlu, M. (2018). Türk güreşinde kispet, kispet ustalığı ve kispet üzerine inanışlar. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8(16), 204-222.
225. Doğan, E., ve Doğan, E. (2018). Yeniden işlevlendirme yoluyla kültürel mirasın korunması: Belgrad Vuk ve Dositej Müzesi örneği. (?)5(11), 165-174.
226. Ekin, Y., ve Akbulut, O. (2018). Türk dünyası sürdürülebilir turizm destinasyonlarında kullanılabilirlik ağ örneği: ab-eden ağı. *Electronic Turkish Studies*, 13(10), 213-224.
227. Erdal, G. (2018). Kocaeli türkülerinin müzikal analizi. *Çevrimiçi Müzik Bilimleri Dergisi*, 3(3), 70-115.
228. Erdem, Ö., Mızrak, M., ve Aratoğlu, C. (2018). Festivallerin bölge turizmine katkıları ve sürdürülebilirliği: uluslararası Mengen açılış ve turizm festivali örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(1), 228-245.
229. Erdem, Ö., Mızrak, M., ve Kemer, A. K. (2018). Yöresel yemeklerin bölge restoranlarında kullanılma durumu: Mengen örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 44-61.
230. Eröz, S. S., ve Bozok, D. (2018). Çay turizmi ve Rize ili potansiyeli. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(3), 1159-1176.
231. Ertürk, M. (2018). Kıbrıs Türk mutfağında macunlar. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 317-333.
232. Eryazıcıoğlu, E., ve Cengiz, H. (2018). İnsan hakları odaklı bir kültürel miras sistemi için değerlendirme modeli. *Megaron*, 13(4), 636-650.
233. Gül, S. (2018). Göç ve kültürel bütünleşme bağlamında Samsun'da yaşayan Gümüşhaneliler. *Osmanlı Hakimiyet Sahası Çalışmaları*, 8(14), 195-217.

234. Gül, S. (2018). Kültür coğrafyası açısından Vezirköprü yöresinde dokuma kültürü. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 38(38), 117-131.
235. Güneş, E., ve Alagöz, G. (2018). Turizm eğitimi alan öğrencilerin kültürel miras tutumları üzerine bir araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(29), 753-777.
236. Gürel, D., ve Çetin, T. (2018). Sosyal bilgiler dersi ve kültür aktarımında edindiği rol üzerine bir inceleme. *Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction*, 6(2), 22-40.
237. Görkem, O., ve Öztürk, H. M. (2018). İthal gıda ürünü kullanımının yöresel lezzetler üzerine etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 213-228.
238. Halaç, H. H., Yıldırım, Ö. C. ve Kalak, M. (2018). Denizli Hulusi Oral Evi yapısal bozulmalar ve koruma sorunları. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-31.
239. Kalay, H. A. (2018). Bitlis Etnografya Müzesi'nde bulunan Osmanlı dönemine ait bakır mutfak kaplarından örnekler. *History Studies*, 10(3), 107-120.
240. Kalkan, A., ve Gönül, E. (2018). Aşağı Büyük Menderes Havzası'nda, kargı kamışı (*arundo donax* l.) örücülüğünün turistik ürüne dönüştürülmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 297-310.
241. Karadeniz, C., ve Okvuran, A. (2018). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye'de müze eğitimi: tarihsel gelişim ve gelecek tasarıları. *Millî Folklor*, 30(118), 101-113.
242. Karadeniz, C., ve Özdemir, E. (2018). Hangi müze? müzecilikte değişim ve yeni müzebilim. *Millî Folklor*, 30(120), 158-169.
243. Karaman, G. Ö., ve Levi, E. A. (2018). Turgutlu Yukarı Bozkır köyü evleri ve koruma sorunları. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 16(16), 163-177.
244. Kardaş, C. (2018). Zamanın yükü: Muş'ta geleneksel semerciliğin son temsilcisi Burhan Usta. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 40-50.
245. Kaya, M., ve Yılmaz, C. (2018). Kültür coğrafyası ve kültürel miras açısından doğu Karadeniz'de "otçu göçü geleneği ve Kadırğa otçu şenlikleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, 71, 69-79.

246. Kaynak, İ. H. (2018). Konya'nın somut kültürel miras değerlerinin inanç turizmi bağlamında değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(21), 207-216.
247. Kayhan, A. K. (2018). Uluslararası hukukta insanlığın ortak kaygısı kavramı. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1, 221-246.
248. Kıracı, A. B., Coşkun, B. S., ve Erdoğan, D. (2018). Küçükçekmece Osmanlı Kibritleri Fabrikası'nın endüstriyel miras kapsamında değerlendirilmesi. *Megaron*, 13(1), 67-84.
249. Koca, N., Yazıcı, H., ve Ekiz, E. (2018). Afyonkarahisar'da keçecilik ve keçeciliğin kültürel turizm açısından değerlendirilmesi. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(18), 939-957.
250. Koçak, B., ve Can, H. (2018). Kültürel mirasın korunmasında belediye birliklerinin rolü: Koca Yusuf projesi örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 148-164.
251. Kodaş, B. (2018). Yiyecek içecek çalışanlarının pozitif psikolojik sermayeleri ile işe angaje olma davranışları arasındaki ilişki. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-14.
252. Kozak, R., ve Günay, C. (2018). Tango etkinliklerinin başarısında tüketici değeri. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 244-261.
253. Köroğlu, A., ve Yağcı, P. (2018). Türkiye'deki şehirleri simgeleyen logoların doğal ve kültürel miras unsurları açısından çözümlenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 63-85.
254. Köroğlu, Ö., Yıldırım, H. U., ve Avcıkurt, C. (2018). Kültürel miras kavramına ilişkin algıların metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 98-113.
255. Kurak, A. F., ve Konakoğlu, Z. (2018). Kültürel mirasın izlerini kent müzelerinde sürmek: Trabzon müzeleri. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(3), 668-682.
256. Kutgi, D., ve Maden, I. S. (2018). Bölgesel yenilik sistemlerinde yeni bir yaklaşım: akıllı uzmanlaşma stratejisi ve teorik temelleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 142-156.
257. Küçükkömürler, S., Şırvan, N. B., ve Sezgin, A. C. (2018). Dünyada ve Türkiye'de gastronomi turizmi. *Uluslararası Turizm, Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(2), 78-85.

258. Nas, E. (2018). Türk eyiz kültürü çevresinde sözsüz iletişim dili olarak gelişen milli söz hazinesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(18), 991-1005.
259. Oğuz, . (2018). UNESCO'nun 1972 ve 2003 sözleşmelerinin tavsiye organları: deneyimler ve sorunlar. *Milli Folklor*, 30(120), 46-58.
260. Oral, M. A., ve Kılıç, R. (2018). Sakin Şehir (cittaslow) hareketinde kültürel miras ğeleri: Elmalı ilçesi rneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 824-838.
261. zcan, K., ve Başdere, Ő. Ő. (2018). Tarihi çevrede morfolojik analiz; Kaleiçi, Denizli rneği. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 491-501.
262. zdemir, M. A., Acar, A., ve Dinçer, F. İ. (2018). Dünden bugüne spiritüel turizm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 594-604.
263. zdemir, N. (2018). Geleneksel bilgi ve kültür ekonomisi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 18(1), 1-28.
264. Öztürk, A. ., nver, H., Alptekin, O., ve Burnak, T. M. (2018). Orta Asya Türk mimari kültürünün ağdaş bir yorumu: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk dünyası yaşayan müze projesi. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(13), 645-662.
265. Pineda, J. B. (2018). Kendini kırbaçlama performansının görsel-işitsel sunumunda batı aksiyon filmlerindeki Őiddet estetiğinin keşfi. *Folklor Akademi Dergisi*, 2, 89-96.
266. Sevindik, A. (2018). Köy odalarından hareketle bir Orta Anadolu köyünün halk hukuku algısı. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 39, 27-48.
267. Soygden, A. (2018). 656. Kırkpınar yağlı güreşlerine katılan seyircilerin sosya-demografik özellikleri ve katılım sebepleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 337-352.
268. Soysaldı, A. (2018). Kültür, sanat ve beşeriyet ilişkisi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 22, 305-315.
269. Süslü, G. (2018). Kültür varlıklarının korunmasında mali kolaylıklar rejimi. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 3(2), 37-84.
270. Şahin, İ., Güzel, F. ., Yağmur, Y., Erdem, ., Karasakal, S., ve nal, C. (2018). Antalya'nın destinasyon kişiliği ve imajına ilişkin keşfedici bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 13(50), 125-139.

271. Şahin, S., ve Şad, B. (2018). Müzelere yönelik e-yorumların içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(1), 199-232.
272. Şenesen, R. O. (2018). Halk hikâyesi metinlerinin nesne dünyasından örnekler. *ANS*, 6(12), 272-296.
273. Şengül, S. (2018). Turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri ile ilgili algıların girişimcilik niyeti üzerine etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 212- 228.
274. Tarlakazan, B. E. (2018). Türk gölge oyunu “Karagöz”de doğüstü tasvir ve semboller. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 915-923.
275. Türker, N. (2018). Gastrodiplomasi Türk mutfağının tanıtımında bir araç olabilir mi?. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 14-29.
276. Ünlüer, G. (2018). Sosyal bilgiler dersinde kültür öğretiminde türkülerden yararlanma. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 581-594.
277. Yarkin, D. Ş. (2018). Denizcilerin Türkçeye kazandırdıkları iki terim:“sütliman” ve “körbaston”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 66(1), 63-71.
278. Yasa, A. A. (2018). Öğretmen adaylarında kültürel ve doğal mirası koruma bilincini geliştirmek üzere yapılmış örnek bir çalışma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(4), 76-83.
279. Yeğenağa, O. H., ve Özer, Y. S. (2018). Kentsel kimliğin dönüşümünde kentsel politikaların etkisi: Şişhane Bölgesi, İstanbul. *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 8(22), 451-482.
280. Yolcu, M. A. (2018) Folklor araştırmalarında kültürel rölativist tutumların eleştirisi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(21), 48-52.
281. Yücel, S. D. K., ve Salt, E. (2018). Kültürel peyzajların tarihsel süreç içerisindeki değişimlerinin tespiti: Bursa İznik örneği. *Planlama*, 28(1), 40-55.
282. Zengin, H., ve Sütçü, Ç. (2018). Düzce kültüründe ev ile ilgili inanç ve uygulamalarda eski inanışlara dair izler. *Itobiad: Journal of the Human ve Social Science Researches*, 7(2), 1139-1148.

283. Halaç, H. H., ve Benzer, M. (2019). Küçük yerleşim yerlerinin turizme açılmasında kültürel mirasın rota ile kurgulanması. *Geomatik Dergisi*, 4(1), 23-29.
284. Kılıç, S. (2019). Yaşayan kültürel mirasın medya yolu ile aktarımında cinsiyet faktörü: Fındık Veresiye filmi uygulaması. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(30), 761-770.
285. Okca, A. K., Bilici, B. (2019). Denizli’de sürdürülebilir kentsel koruma için kent müzesinin gerekliliği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 29-37.
286. Fedakar, P. D., ve Gültekin M. (?). Kente göç eden âşıklar ve kent ortamında âşık olmak. *academia.edu*.
287. Ocak, Z. İ., ve Tanyeli, G. (?). Erzurum tabyaları ve koruma sorunları. *academia.edu*, 1-15.
288. Orlandi, A. C., ve Erkan, Y. K. (?). Zanaatın inovasyonla sınavı: Kapalıçarşı kuyumculuğunun inovasyon potansiyelinin tespitine yönelik bir tasarım araştırması. *academia.edu*, 203-215.

4.7.7. Atıf Yapılan Bildiriler

1. Arslan, M. (2006). Küreselleşme ve yerellik ikileminde Buldan halk kültürü. *Buldan Sempozyumu*.
2. Artun, E. (2009). Türk dünyası âşıklık geleneğinin geleceğe taşınması. *XVII. Uluslararası Kıbataek Edebiyat Şöleni (Balkanlar Türk Edebiyatı ve Kültürü)*, 13-18.
3. Durak, Ö. (2010). Çorum Alaca ilçesi Koçhisar Köyü’nde zorunlu göç nedeniyle yaşatılmayan folklor ve halk edebiyatı ürünleri sorunu üzerine bir inceleme. *İstanbul Kültür Üniversitesi III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, TUDOK*, 2, 1049-1052.
4. Sönmez, B. (2010). Korunan bölgede iki enstrüman: gayda ve bağlama. *Türkiye-Bulgaristan Sınırındaki Halkların Yaşayan Müzik Formları ve Geleneksel Kültürleri Çalıştay Bildirileri*, 83-87.

5. Sönmez, N. D. (2010). Geleneksel müziğin icrasında cinsiyetin rolü. *Türkiye-Bulgaristan Sınırındaki Halkların Yaşayan Müzik Formları ve Geleneksel Kültürleri Çalıştay Bildirileri*, 49-52.
6. Özünel, E. Ö. (2012). Peri bacalarına sihirli değnek: Nevşehir turizminin kültürel animasyon ve uygulamalı halkbilimi bağlamında değerlendirilmesi. *I. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 93-102.
7. Bilal, E. (2013). Dijital çağın, dijital topluma “Edirne Belediye Başkanlığı Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali’nin Sayısallaştırması Projesi”. *ÜNAK 2013 Konferansı*, 76-82.
8. Aslan, E., ve Güneş, G. (2014). Avrupalı seçkin destinasyonlar (eden) kapsamında engelsiz şehirler ve turizm “ulusal yazılı medyada engelsizlik üzerine bir tarama”. *15. Ulusal Turizm Kongresi Bildirisi*, 2-15.
9. Ayaokur, A. ve Yılmaz, B. (2014). Bilgi olarak müze nesnesi ve bilgi merkezi olarak müze. *Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi*, 583-592.
10. Durmaz, U. (2014). Kültür ekonomisi ve sürdürülebilir kalkınma açısından geleneksel bir oluşum olan panayırlara bir örnek: Gönen Panayırı. *Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi 2. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu*, 108-120.
11. Özden, B., ve Barmak, B. (2014). Müzecilikte sayısal çağ ve Adalar Müzesi örneği. *Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi*, 601-614.
12. Özel, N. (2014). Kültürel miras varlıklarının dijitalleştirilmesi sürecinde planlama çalışmalarının ve üstveri tanımlamalarının önemi. *Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi, Urla*, 160-166.
13. Özer, B., Duran, V., Hızlı, S., ve Çınar, G. (2014). Erasmus programıyla Türkiye’ye gelen yabancı uyruklu öğrencilerin Türk kültürü ve yaşayışı hakkındaki düşünceleri. *Gençlik ve Kültürel Mirasımız / Uluslararası Kongre*, 347-358.
14. Balcı, F. (2015). Yerleşim birimi esasına dayalı kültürün çekilmiş fotoğrafları: köy monografisi çalışmaları ve önemi. *II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri*, 48-57.

15. Çalık, İ., ve Batman, O. (2015). Doğu Karadeniz Bölgesi sürdürülebilir turizm göstergeleri araştırması. *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 122-134.
16. Çelik, A. (2015). Günümüz televizyon dizilerindeki kültürel unsurların sürekliliği. *II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri*, 87-94.
17. Demirci, C. (2015). Fen ve teknoloji dersinin öğretiminde Hacivat Karagöz oyununun öğrenci başarısına etkisi. *I. Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*, 185.
18. Durmaz, U. (2015). Kültür ekonomisi ve sürdürülebilir kalkınma açısından geleneksel bir oluşum olan panayırlara bir örnek: Gönen Panayırı. *II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri*, 107-118.
19. Gülüm, E. (2015). Ankara'nın öne çıkan kentsel imgelerinin sanal seyahatnamelerdeki yansımaları. *II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri*, 151-163.
20. Gülüm, K., ve Boobekova, K. (2015). Ata yurttan anayurda yaşayan geleneksel çocuk oyunları. *I. Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*, 188.
21. Kaya, M. (2015). Bir şehir kültürü olarak Şanlıurfa sıra gecesi geleneği. *3. Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi, Şanlıurfa*.
22. Nahya, Z. N. (2015). Toplumsal cinsiyet ve halkbilimini bir arada düşünmek: bir sempozyumun ardından. *ODTÜ THBT Toplumsal Cinsiyet ve Halk Kültürü Sempozyumu, 20-22 Mart, Ankara*, 166-173.
23. Özdemir, N. (2015). Kültürel ekonomik ve endüstriyel bir alan olarak oyun ve oyuncak sektörü. *I. Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*, 258.
24. Sarpkaya, S. (2015). Batı mitolojisine on dakika ara beyaz perdede Türk mitolojisi: 2004-2014 arası Türk korku filmlerinin halk bilimi açısından incelenmesi. *II. Genç Akademisyenler Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 215-231.
25. Şarman, S. (2015). Geleneksel çocuk oyunlarının temel yaşam becerilerinin geliştirilmesine işlevsel katkı açısından yeni bir sınıflandırma çözümlemesi - Seferihisar çocuk oyunları örneği. *Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi - İletişim Fakültesi Uluslararası Oyun ve Oyuncak Kongresi Bildiriler Kitabı*, 1093-1102.

26. Şaşmaz, Z., Kazdal, E., ve Çiçek, B. (2015). Milli ve manevi değerlere dayalı kültürel miraslarımızın okul öncesi dönemde geleneksel oyunlar ile tanıtımı ve aktarımı. *I. Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*, 13.
27. Şukrieva, M. (2015). Bulgaristan'ın şumnu bölgesinde yaşayan Türklerin halk kültüründeki çocuk oyunları. *I. Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*, 303.
28. Şukrieva, M. (2015). Deliorman Türklerinin halk kültüründeki çocuk oyunları. *I. Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*, 102.
29. Tekin, Ö., Bideci, M., ve Aydın, A. (2015). Kültürel mirasın aktarımında mobil rehber uygulamaları ile profesyonel turist rehberlerinin yetkinliğinin karşılaştırması (Konya Mevlana Müzesi örneği). *I. Eurasia International Tourism Congre Current Issues, Trends, and Indicators (EITOC-2015)*, 679-686.
30. Zıvralı, İ., ve Cabbar, Ü. N. (2015). Kültür varlıklarında risk yönetimi; gelişimi, güncel durum ve öneriler. *5. Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu*, 155-159.
31. Avcı, E., Özoğul, G., ve Yıldız, İ. (2016). Selçuk Efes deve güreşlerinin festival turizmi kapsamında değerlendirilmesi. *I.Uluslararası Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu Bildiriler, I.Cilt, Sosyal Bilimler*, 220-243.
32. Çetin, N., ve Kalender, E. (2016). İzmir'in son güreş devesi havutçusu Torbalı'dan Bekir Yavaş ve havut yapımcılığı. *I.Uluslararası Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu Bildiriler, I.Cilt, Sosyal Bilimler*, 502-529.
33. Davulcu, M. (2016). Antalya halk kültüründe deve, devecilik ve geleneksel Kumluca deve güreşleri. *I.Uluslararası Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu Bildirileri, I.Cilt, Sosyal Bilimler*, 258-291.
34. Düzgün, E., ve Acar, A. (2016). Safranbolu turizminin sürdürülebilir gelişiminde UNESCO'nun etkileri. *II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 322-339.
35. Ertürk, D., ve Gökdemir, Ö. (2016). Sonuç bildirisi. *I.Uluslararası Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu Bildiriler, I.Cilt, Sosyal Bilimler*, 643-649.

36. Genç, K., Şengül, S., ve Türkay, O. (2016). Ahilik geleneğinin destinasyon çekim unsuru olarak kullanılması: Mudurnu esnaf duası örneği. *Uluslararası Osmaneli Sosyal Bilimler Kongresi*, 1436-1444.
37. Koç, A. (2016). Yemek, kültür ve kimlik: Türk ve Macar mutfağı üzerine. *Tatların Benzer Dünyası : Türk-Macar Ortak Yemek Kültürü*, 61-67.
38. Ortakçı, A. (2016). UNESCO dünya miras listesine kabulünün 30. yılında bir kent imgesi olarak Hattuşa: Hitit başkenti. *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu*, 373-385.
39. Özdemir, C. (2016). Unutulmakta olan bir kültürün diriliş hikâyesi: “Maysa ve Bulut”. *I.Uluslararası Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu Bildiriler, I.Cilt, Sosyal Bilimler*, 373-391.
40. Sandıkçı, M., ve Çelik, S. (2016). Sürdürülebilir turizm kapsamında yöresel yemeklerin beş yıldızlı otel menülerinde kullanımı: Afyonkarahisar örneği. *II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 127-140.
41. Burkut, E. B. (2017). Yavaş şehirlerin (cittaslow) kültürel miras ve turizme etkilerinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi*, 297-306.
42. Erdem, Ö., Mızrak, M., ve Kemer, A. K. (2017). Yöresel yemeklerin bölge restoranlarında kullanılma durumu: Mengen örneği. *1st International Sustainable Tourism Congress/November 23-25*, 18-32.
43. Kalyoncu, M. , ve Yüksek, G. (2017). Konaklama işletmelerinin web sayfa tasarımının ve pazarlama uygulamalarının incelenmesi: Eskişehir örneği. *18. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 592-602.
44. Mızrak, M., Aydoğdu, A., ve Yaşarsoy, E. (2017). Sürdürülebilir turizmde yöresel yemeklerin rolü ve önemi; Kastamonu örneği. *1st International Sustainable Tourism Congress/November 23-25*, 999-1000.
45. Oruç, M. C., ve Yıldırım, İ. M. (2017). Amasya müzelerinin kültürel miras yönünden değerlendirilmesi. *In International West Asia Congress Of Tourism (Iwact'17)*, 259-270.
46. Özdal, F., ve Avcı, N. (2017). Alternatif turizm çeşidi olarak zaman yolculuğu: Mardin örneği. *18. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 966-973.

47. Sönmez, Y. B., (2017). Somut olmayan kültürel miras unsurlarından olan Çiğdem Şenliği'nin Malatya'da yeniden canlandırılması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(15), 589-595.
48. Yeşilyurt, H., Yeşilyurt, C., Güler, O., Özer, S. (2017). Otel işletmelerinin menülerinde yöresel yemek kültürünü yaşatmak: Adıyaman örneği. *In International West Asia Congress Of Tourism (IWACT'17)*, 173-183.
49. Duvarcı, A. (2018). Divan-ü Lügati't Türk'teki yeme-içme kültürünün Kocaeli Manav Türkmenlerindeki yansımaları. *kocaelitarihisempozyumu.com*, 1809-1819.
50. Şahin, S., Tanrıseven, C., ve Pamukçu, H. (2018). Geleneksel Türk okçuluğunun turizme kazandırılması. *Uluslararası Turizmde Yeni Jenerasyonlar ve Yeni Trendler Konferansı, Bildiriler Kitabı-I*, 128-133.

4.8. “Somut Olmayan Kültürel Miras” Alanında Yayınlanan Envanter Niteliğindeki Kitaplar

Çalışmanın bu bölümünde envanter niteliğinde hazırlanan kitapların analizine yer verilmektedir. Analiz çalışmaları sıralanırken eski çalışmalardan yeni çalışmalara doğru gidilmiştir.

Analizlere geçmeden önce Öcal Oğuz'un (2013) “Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?” adlı çalışmasında yer alan SOKÜM'e göre halk bilimi kadrolarına yer verilecektir. Analiz çalışmasının ardından kitaplar aşağıda verilecek halk bilimi kadroları bağlamında değerlendirilecektir.

A. Yaşayan İnsan Hazineleeri Geleneği / Geleneğin Ustaları

1. Aşıklar / Ozanlar, 2. Mahalli Sanatçılar, 3. Halk Oyunları Ustaları, 4. Geleneksel El Sanatları Ustaları, 5. Halk Hekimleri, 6. Ortak Belleğe Ait Değerli Bilgilerin Ender Bulunur Taşıyıcıları, 7. Bu Kategorilere Girmeyen Diğer Usta /Taşıyıcı/Sanatçı Kişiler

B. I. Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar

- 1.Mitler, 2.Efsaneler (Kır Efsaneleri, Kent Efsaneleri, Memoratlar, Menkıbeler), 3.Destanlar (Epos, Epope), 4.Masallar, 5.Halk Hikayeleri,

6.Fıkralar, 7. Deyimler, 8.Atasözleri, 9.Küfürler, 10.Argo Sözler, 11.Yemin Sözleri, 12.Selamlaşma Sözleri, 13.Adlar (Kişi Adları, Yer Adları, Sülale Adları, Lakaplar, Diğer), **14.Sözlü Tarih, 15.Halk Şiiri** (Ninniler, Maniler, Türküler, Ağıtlar, Destanlar, İlahiler, Tekerlemeler, Bilmeceler, Alkışlar, Kargışlar, Diğer), **16.Sözlü Anlatımın Yardımcı Unsurları** (Jestler, Mimikler), **17.Diğer**

B. II. Gösteri Sanatları

1.Halk Müziği [Aşık Müziği ve Gösterimleri (Aşık Fasılları, Aşık Fasılları, Türkü ve Hikayeler, Diğer), Tekke Şiiri ve Gösterimleri (Zikir, Sema, Semah, Diğer), Anonim Müzik ve Gösterimleri (Türkü Türleri ve Ezgileri, Türkülü Atışmalar, Sıra Geceleri, Yaren Sohbetleri, Barana Sohbetleri, Kına Geceleri, Düğün Eğlenceleri, Diğer), Halk Çalgıları (Vurmalı Halk Çalgıları, Üflemeli Halk Çalgıları, Tezeneli Halk Çalgıları, Yaylı Halk Çalgıları, Diğer)], **2.Halk Oyunları** (Halay, Zeybek, Bar, Horon, Köçek, Diğer), **3. Halk Tiyatrosu** (Köy Seyirlik Oyunları, Karagöz, Kukla, Orta Oyunu, Pantomim, Meddah, Diğer)

B. III. Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler

1.Törenler, Kutlamalar ve Ritüelleri [Geçiş Törenleri (Doğum, Diş Hediği, Sünnet, Nişan, Düğün, Askerlik, Gurbete Çıkma, Hacca Gitme, Ölüm, Diğer), Kutlamalar (Bayramlar, Panayırlar, Festivaller,Yıl Dönümleri, Anma Günleri, Kandiller, Özel Günler, Diğer), Ziyaret Yerleri, Adak-Kurban Uygulamaları (Türbe-Yatır, Adak-Kurban, Sihir-Büyü, Fal-Kehanet, Rüya, Bolluk ve Bereket Ritüelleri, Nazar, Uğur, Diğer)], **2.Halk Hukuku** [Töre, Gelenek, Görenek, Halk Hukuku Uygulamaları (Kan Davası, Namus Davası, Yemin, And İçme ve Sözünde Durma, Konuk Ağırılama, Yardımseverlik,Toplumsal Statü ve Farkındalık Ölçütleri, Akralalık Tanımı ve Biçimi, Diğer)], **3.Halk Sporları** [Cirit, Güreş, Bilek Güreşi, Nişan, Boğa Güreşleri, Deve Güreşleri, Horoz Döğüşleri, Köpek Döğüşleri, Çocuk Oyunları ve Oyuncakları (Çocuk Oyunları, Oyuncaklar), Diğer]

B. IV. Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar

1.Mitik, Şamanik, Kozmogonik, Eskatolojik Halk İnanışları (Tanrı, Melek, Şeytan, Cin, Peri, Hızır, Alkarısı/Albasması, Goncalus, Enkebut, Karabasan, Diğer), **2.Dünya ve Evrenin Yaradılışı ile İlgili Bilgi ve İnançlar** (Güneş, Ay, Yıldızlar, Dünya, Diğer), **3.Kıyamet** (Kıyamet İşaretleri, Kıyamet Günü, Kıyamet Sonrası), **4.Halk Hekimliği** (Ocaklar ve Tedavi Yöntemleri, Halk Hekimleri, Halk İlaçları, Sınıkçılar, Diğer), **5.Halk Baytarlığı ve Zoolojisi**, **6.Halk Takvimi ve Meteorolojisi** (Halk Takvimi, Halk Meteorolojisi), **7.Halk Biyolojisi**, **8.Halk Botaniği**, **9.Halk Matematiği** (Ölçü Birimleri, Tartı Birimleri, Hesaplama Yöntemleri, Diğer), **10.Halk Mimarisi** (Konutlar ve Yapım Teknikleri, Ev İçi Mimari ve Dekorasyon, Hayvan Barınakları ve Samanlıklar, Yiyecek-İçecek Depoları, Fırınlara ve Diğer Ekmek Pişirme Yerleri, Kulübeler, Çamaşırhane ve Yunaklar, Çeşmeler, İbadethaneler, Diğer), **11.Halk Ekonomisi** (Takas, Hizmet Karşılama, İmece, Diğer), **12.Halk Taşımacılığı** (Kara Taşımacılığı, Tekerlekli Araçlar, Kızaklı Araçlar, İrmak, Göl ve Deniz Taşımacılığı), **13.Halk Haberleşme Teknikleri** (Haberci/Ulak, Hayvan Kullanımı, Simge Eşya, Mektup, Diğer), **14.Halk Tarım ve Hayvancılığı** (Ekincilik, Toplayıcılık, Avcılık, Hayvancılık, Balıkçılık, Diğer), **15.Halk Mutfağı** (Gıda Depolama Kültürü, Yerel Bilgi ve Becerilerle Üretilen Yemekler, Mutfak, Araç ve Gereçleri, Kutsal ve Törenselleşmiş Yemekler)

B. V. El Sanatları Geleneği

1.Geleneksel Meslekler (Demircilik, Bakırcılık, Kalaycılık, Yorgancılık, Semercilik, Marangozluk ve Oymacılık, Urgancılık, Tenekecilik, Dokumacılık, Oyacılık, İşlemecilik, Dericilik, Saraçlık, Ebruculuk, Hattatlık, Nakkaşlık, Halk Resmi, Diğer), **2.Giyim-Kuşam ve Süslenme** [Kadın Giyimi (Bebek, Çocuk, Genç Kız, Nişanlı Kız, Gelin, Evli Kadın, Hamile, Dul, Yaşlı Kadın, Günlük Giyim, Tören Giyimi, Diğer), Erkek Giyimi (Bebek, Çocuk, Sünnet Giyimi, Delikanlı, Damat, Yaşlı Adam, Günlük Giyim, Tören Giyimi, Mesleki Giyim, Diğer), Süsleme (Boya, Takı, İşleme, Oya, Diğer)]

4.8.1. Kitap Analizleri

Görsel 1

1. Oğuz M. Ö. (2008). Türkiye'nin Somut Olmıyayan Kültürel Mirası. Grafiker Yayınlar: Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınlarından olan çalışmanın giriş bölümünde UNESCO'nun kuruluşundan günümüze somut ve somut olmayan kültürel mirasları kayıt altına almak ve korumak için yaptığı çalışmalar konusunda bilgi verilmiştir. Çalışmada, somut olmayan kültürel miras bağlamında yazılan makalelerden bölümler verilerek konuya dikkat çekilmiştir. Makalelerde sözlü edebiyat ürünlerinden geleneklere, bayramlardan oyunlara, düğün adetlerinden gösteri sanatlarına birçok alanda zamanla özünden uzaklaşan, unutilan ya da yabancılaşan unsurlar konusunda açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmada eğitim politikalarındaki yanlışlıklar, kitle iletişim araçlarının duyarsızlığı gibi nedenlerden dolayı zamanla unutilan ya da farklı kültürlerdeki benzerleriyle yer değiştiren unsurlar konusunda örneklere yer verilmiştir. Çalışmada Köroğlu'dan Robin Hood'a, Kerem ile Aslı'dan Romeo ve Juliet'e, Küpten Süpürgeye: Cadı, Yüz Görümlüğü'nden Gelinlikle Görmenin Uğursuzluğu'na, Yenge'den Nedime'ye, Damat

Hamamı'ndan Bekarlığa Veda Partisi'ne, Ali'den Aşıl'e, Nardaniye Hanım'dan Pamuk Prenses'e, Medyanın Atasözü ve Deyim Kullanımı başlıklarıyla kültürümüzdeki yozlaşma gözler önüne serilmiştir.

Ardından SOKÜM Sözleşmesi'nde yer alan baş ana başlık çerçevesinde Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirası incelenmiştir.

Sözlü Anlatımlar ve Gelenekler bölümünde ninni, deyim, alkış, kargış, bilmece, efsane, fıkra, halk hikayeleri, masal, aşık sanatı, ağıt konuları ele alınmıştır.

Ninnin çocuğu uyutmak ve sakinleştirmek için ezgili olarak söylenen sözlü tür olduğu belirtilmiştir. Verilen ninni örneklerinden biri Denizli, biri Manisa illerine aittir. Diğer 5 ninninin nereye ait olduğu konusunda bilgi verilmemiştir.

Deyimlerin asıl anlamından uzaklaşarak farklı anlamlar kazanan kalıp sözler olduğu belirtilerek bazı deyimlere hikayeleriyle yer verilmiştir.

Alkış ve Kargışlar başlığında konuyla ilgili örneklere yer verilmiştir.

Bilmecelerin eğlence amacı olmasının ötesinde çocukların kelime dağarcığını geliştiren, yargılama becerilerini arttıran bir oyun olduğu belirtilerek 4 örneğe yer verilmiştir.

Efsanelerin olağanüstü unsurlar içermesine rağmen toplum tarafından gerçek kabul edildiği açıklanmıştır. Sonrasında Kızılcahamam Taşlıca köyünde anlatılan Geçiş Kayası Efsanesine yer verilmiştir.

Fıkraların günlük olayları konu eden, güldürü ve eleştiri unsurları barındıran kısa ama yoğun anlatımlar olduğu açıklanmıştır. Divan başlıklı Temel fıkrasına, Bizde Kibir Yok adlı Nasrettin Hoca fıkrasına ve Bayramdan Bayrama adlı Bektaşî fıkrasına yer verilmiştir.

Halk hikayelerinin aşıklar tarafından nazım-nesir karışık şekilde belli bir kalıba uygun olarak anlatıldığı açıklanmıştır. Aşıkların hikaye anlatımından önce tek başına ya da çırağıyla saz faslı yaptığı, sonrasında hikayenin bölümlerine dikkat ederek anlatıma geçtiği ifade edilmiştir. Aşıkların hikayenin aslını bozmayacak şekilde değişiklikler yapabilecekleri belirtilmiştir. Çalışmada Kerem ile Aslı hikayesinden bir bölüme yer verilmiştir.

Masal başlığında masalların eskiden uzun kış gecelerinde eğlenmek amacıyla genellikle kadınlar tarafından anlatıldığı belirtilmiştir. Çalışmada masalların inandırıcılık kaygısı taşımadığı ve dinleyicinin terkerleme ile masal dünyasına çekildiği ifade edilmiştir. Sonrasında Çalı masalına yer verilmiştir.

Aşık sanatının İslamiyet öncesinde Dede Korkut masallarında bahsedilen ozan baskı geleneğinin devamı niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Aşıkların XVI. yüzyıldan itibaren halk edebiyatında ortaya çıkan halk şairleri olduğu açıklanmıştır.

Çalışmada aşıklık geleneğinde aşığın mahlas olarak kendi adını kullandığı veya adını ustasından aldığı belirtilmiştir. Aşık olmak için aşıkların bir usta yanında yetişmesi ya da rüyasında aldığı yetenekle saz çalıp şiir söylemeye başlaması gerektiği ifade edilmiştir.

Aşıkların seyirci karşısında mizahi bir şekilde atışma adeti olduğu açıklanmıştır. Aşıkların bazen yazdıkları şiiri kahveye astığı ve diğer aşıkların kültür ve bilgi birikimini ölçtüğü belirtilmiştir. Aşık karşılaşmalarından biri olan lebedeğmezde dudak seslerinin kullanılmadan şiir söylenmesi gerektiği, yoksa dudağa sıkıştırılan iğnenin battığı ifade edilmiştir.

Ağıtlarda ölen kişilerin özelliklerinin, yaşadıklarının ve başarılarının dile getirildiği açıklanmıştır. Ağıtların ölünün başındaki kadınlar tarafından yakıldığı ve ezberlenerek gelecek kuşaklara aktarıldığı açıklanmıştır. Güzel Kız Ağıdı ve El Veriyor Ağıdı hikayeleriyle çalışmada yer almıştır.

Gösteri Sanatları bölümünde gölge oyunu, kukla, meddah, köy seyirlik oyunları, sema, semah, halk çalığıları, halk sporları, çocuk oyunları konularında bilgi verilmiştir.

Gölge oyunu alt başlığında, Karagöz ve Hacivatı öldürten Orhan Gazi'nin çok pişman olduğu, Şeyh Küşteri'nin de padişahı avutmak için bu oyunu hazırladığı belirtilmiştir.

Gölge oyununda kullanılan tasvirlerin özellikleri ve gölge oyunun bölümleri hususunda bilgi verilmiştir. Gölge oyunlarında Karagöz ve Hacivat dışında yer alan tipler sıralanmıştır. Eskiden beri oynanan oyunlara kar-ı kadim, yeni oyunlara ise nev-icat denildiği belirtilmiştir. Aptal Bekçi oyunundan bir bölüm aktarılmıştır.

Kuklanın Anadolu'da çok eskiden beri oynanan bir seyirlik oyun olduğu belirtilerek halk arasındaki farklı adlandırmalarına yer verilmiştir. Anadolu'da köylülerin kuklaya bebek, çömçe gelin, karaçör gibi isimler verdiği belirtilmiştir. Oyunun konusunu günlük

hayattan ve edebi hikayelerden aldığı açıklanmıştır. Kukla oyununa örnek 1 metin verilmiştir.

Meddah kelimesinin çok öven anlamına geldiği ve Müslüman ülkelerde peygamberi ve İslami kişilikleri öven kişilere meddah denildiği ifade edilmiştir.

Meddahların gösteride baston ve mendili çok amaçlı olarak kullandıkları açıklanmıştır. Meddahların gösterilerini Osmanlı sarayında, şehirlerde, kasabalarda, ramazan gecelerinde, sünnet düğünlerinde, kahvehanelerde yaptıkları açıklanmıştır.

Meddahların herkesin bildiği hikayelerin yanısıra kendi oluşturdukları hikayeleri de anlattıkları, meddah gösterisine giriş yapılırken ve gösteri sonlandırılırken kalıp sözler söylendiği ifade edilmiştir. Ardından “Sandıktaki Kız” hikayesinden bir bölüme yer verilmiştir.

Köy seyirlik oyunlarının uzun kış gecelerinde, düğünlerde ve bayramlarda eğlenmek için oynandığı açıklanmıştır.

Anonim özellik taşıyan oyunlarda basit düzeyde dekor, makyaj ve kostüm olduğu belirtilmiştir. Oyunlarda kılık değiştirildiği ya da hayvan kılığına girildiği belirtilmiştir. Köydeki yaşlılardan yeteneği olanların oyunu yönettiği ifade edilmiştir. “Dillala Oyunu”nun nasıl oynandığı açıklanmıştır.

Sema gösterisinin Mevleviliğin sembolü haline geldiği, zamanla da tören halini aldığı açıklanmıştır. Sema gösterilerinin yapıldığı alana “semahane” denildiği belirtilmiştir. Dervişlerin bilgeliğe ulaştıkça siyah posttan beyaz posta geçtiği, kırmızı postun mevlanın makamı olduğu açıklanmıştır.

Semazenlerin giydikleri kıyafetlerin, yaptıkları hareketlerin ifade ettiği anlamlar açıklanmıştır. Ney sesi eşliğinde yapılan sema gösterisinin aşamaları aktarılmıştır. Semahın Anadolu ve Türkmen Alevi inancındaki kutsal on iki hizmetten biri olduğu ve Cem uygulamalarında yer aldığı açıklanmıştır.

Semah gösterisi sırasında bağlama, keman, kudüm, tef, zil gibi müzik aletleri eşliğinde nefes ve duvazların okunduğu ifade edilmiştir. Kadın erkek birlikte icra edilen semahta başka bir dünyaya yolculuk edildiği, semahın dini bir ritüel olduğu açıklanmıştır. Anadolu’da semaha verilen farklı isimlere ve samah türlerine yer verilmiştir.

Halk algıları alt başlığında; bağlama, cura, kemee, kabak kemane, tar, kopuz, tambura, cümbüş, ney, sipsi, zurna, cığırtma, kaval, davul, nağra, bendir, tef, darbuka, zilli maşa, kaşık gibi algılar konusunda bilgi verilmiştir.

Halk Sporları alt başlığında, irit ve yağlı güreş konularında bilgi verilmiştir.

Cirit oyunun eskiden düğün ve bayramlarda oynanan, revaçta bir oyun olduğu açıklanmıştır. Günümüzde fazla oynanmayan irit oyununda kullanılan terimler konusunda bilgi verilmiştir.

Yağlı güreşin Kırkpınar adıyla özdeşleşmiş halk sporlarımızdan olduğu açıklanmıştır. Önceleri güreş musabakalarını güreş ağalarının ayarladıkları, güreş ağalarının yarışmalara maddi destek sağladıkları, örf ve adetlere uygun bir şekilde yapılmasına vesile oldukları açıklanmıştır. Günümüzde ise güreş musabakalarının belediyeler tarafından tertiplendiği belirtilmiştir. Güreş unsurlarından olan kıspet ve cazgır konusunda bilgi verilmiştir.

Çocuk Oyunları alt başlığında; sapan, topaç çevirme, akkoç- karakoç, aşık, iz, hodak, yedi kale, çember, sütlü kemik, eşlerim beş, karaör, hei, halka, uçan halka, altın top, elmecik, ot, eğir, fidefter, çubuk, gı gı, yıldız kaydı, tik tak, kanatlı ceviz, tel araba, ebe beni kurda verme, kız kaçırma, hostik, holi, elik omak, tornet, kızak, kağnı oyunlarının nasıl oynandığı açıklanmıştır.

Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve şölenler bölümünde doğum, sünnet, kız isteme, nişan, kına, düğün, çeyiz, asker uğurlama, ölümlle ilgili pratikler ve inanışlar, saya gezme, iğdem günü, Hıdırellez, mesir macunu şenlikleri, mayıs yedisi konuları ele alınmıştır.

Doğum alt başlığında; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası yapılan pratiklere yer verilmiştir.

Türk toplumunda kısırlık ile ilgili uygulamaların kadına yönelik olması, ailenin ocuk sahibi olamamasının kadından kaynaklandığı inancına bağlanmıştır. Kısırlığı gidermek için yapılan uygulamalar buğuya oturmak, yatır ve türbe ziyaret etmek, kurban adamak, bele havlu ve çömlek vurmak, ağaçlara adak bezi bağlamak, muskacılara gitmek şeklinde sıralanmıştır.

Hamile kadının aşerdiği şeylerin çocuğun cinsiyeti konusunda ipucu verdiği açıklanmıştır. Anne keçi eti yerse çocuğun inatçı olacağına, tavşan eti yerse korkak,

keklik eti yerse güzel olacağına inanıldığı açıklanmıştır. Hamile kadının vücudunun şekline bakarak veya farklı yöntemler deneyerek bebeğin cinsiyetinin tahmin edildiği açıklanmıştır. Bu uygulamalardan biri hamile kadının göğsüne süt geldiğinde bir bardak suya süt damlatılması ve sütün aldığı şekle göre tahminde bulunulması şeklindedir. Süt bir arada durursa çocuğun erkek, dağılırsa çocuğun kız olacağına inanıldığı açıklanmıştır.

Doğumun kolay olabilmesi için kadının saç bağlarını çözmek, kilitli şeyleri açmak, kadını yüksek bir yerden atlatmak, kadını bir beze koyarak sallamak, kadını sırtı alıp silkelemek, kuşlara yem atmak gibi uygulamaların yapıldığı ifade edilmiştir.

Çalışmada çocuğun göbek bağı yüksek yerlere atılırsa çocuğun istikbalinin yüksek olacağına inanıldığı belirtilmiştir. Göbek bağına yatağın altına konulmasına uykuluk denildiği açıklanmıştır.

Çocuğun terinin ya da nefesinin kokmaması için tuzlama adetinin olduğu belirtilmiştir.

Al karısının yeni doğum yapan kadına ve bebeğe yalnız kaldıklarında musallat olduğu ifade edilmiştir. Al karısından korunmak için anne ve bebeğin bulunduğu ortama Kuran, süpürge, nazarlık, bıçak, soğan, sarımsak, ekmek konulduğu açıklanmıştır. Çalışmada eskiye nazaran azalma olsa da bu uygulamalara devam edildiğine değinilmiştir.

Doğum yapan kadına kırklı denildiği, annenin arınması ve sosyal hayata katılması için çocuk kırk günlük olduğunda kırklama yapıldığı belirtilmiştir. Kırklamadan sonra mevlit okunduğu ve bebeğin kırkını uçurmak için akraba evlerine gidildiği açıklanmıştır. Akrabaların da çocuğa kızsak kumaş, erkekse altın hediye ettiği, saç beyazlayana kadar yaşasın diye saçına un sürdüğü ifade edilmiştir. Kırklı kadınların aynı ortamda bulunmasının iyi olmadığına inanıldığı belirtilmiştir. Kırk karışmaması için Tunceli’de annelerin dikiş iğnelerini değiştirdiği açıklanmıştır.

Çalışmada kırk çıktıktan sonra bebek görme ziyaretinin başladığı, yakınların bebeğe altın taktığı ya da giysi hediye ettiği, ev sahibinin de onları ikramlarla ağırladığı açıklanmıştır. İleride aynı şekilde karşılık verileceği için kimin ne hediye ettiğinin öğrenildiği belirtilmiştir.

Türk toplumunda ilk dişin çıkmasının törenle kutlandığı, eğlenmenin amacının yiyeceği kutsamak, bebeğin rızkını arttırmak ve bereketi arttırmak olduğu ifade edilmiştir. Diş

buğdayı için hazırlanan yemeğin komşulara dağıtıldığı, komşuların da bebeğe hediye verdiği açıklanmıştır.

Sünnet alt başlığında, sünnet olacak çocuğun sünnet kıyafetini giyerek birkaç gün önceden el öpmeye çıktığı ve insanları sünnet düğününe bu şekilde davet ettiği açıklanmıştır. Sünnet düğününde davul zurna çalındığı, arabayla gezildiği, kurban kesilip yemek verildiği, mevlit okutulduğu ifade edilmiştir.

Sünnet çocuğunun kirvesi olduğu ve kirvenin düğün masraflarını karşıladığı, iki aile arasında ölene kadar sürecek olan bir bağ kurulduğu belirtilmiştir.

Kız İsteme ve Nişan alt başlığında, gençlerin evlenme isteklerini büyüklere bildirmek için yaptıkları uygulamalara yer verilmiştir. Ayakkabıyı ters çevirmek, ayakkabıya çivi çakmak, ayakkabıya tuz dökmek, yorganı ters kullanmak, tabak çanak kırmak, pilava kaşık saplamak gibi uygulamalar yapıldığı açıklanmıştır. Afyon'da genç kızın kilitlenmiş kiliti Kız Kulesi'ne götürdüğü, yaşlı bir kadının kiliti kızın başının üstünde açtığı ve genç kızın evlenme isteğini şehre doğru bağırarak ifade ettiği açıklanmıştır.

Ailelerin evlenmek isteyen gençler için görücülük yaptığı, evlenilecek kızın becerikli olmasına dikkat edildiği belirtilmiştir.

Kız istemeye aile büyüklerinin gittiği, kız tarafının genelde ilk istemede rıza göstermediği ifade edilmiştir. Kızın bu işte gönlü yoksa, ayakkabılarına su veya tuz koyduğu, ikramda bulunmadığı açıklanmıştır.

Konya'da istemeye karar verildiğinde oğlanın annesinin, tuz alıp kullanmaya başladığı, tuz bitene kadar herhangi bir olumsuzluk yaşanmazsa kızın uğurlu olduğuna kanaat getirildiği ve istemeye gidildiği açıklanmıştır. İstemeden sonra aile arasında ya da büyük nişan yapıldığı ifade edilmiştir.

Kına gecesinin gelin almadan bir gün önce yapıldığı ve kız baba evinden ayrılacağı için hüzünlü bir ortam olduğu belirtilmiştir. O gece gelinle damada kına yakıldığı, gelinin kınasını yengesinin yaktığı ve gelinin avucunu açmak için kayınvalideden hediye beklediği açıklanmıştır. Kına ve kına gecesinde dağıtılacak çerez masraflarının erkek tarafından karşılandığı belirtilmiştir.

Gelin almanın önceden davul zurna ile yapıldığı, günümüzde ise genellikle konvoy eşliğinde olduğu belirtilmiştir.

Çeyiz alt başlığında; çeyiz serme adeti olduğu, çeyizi almaya gelen arabaya gömlek veya kumaş hediye edildiği, çeyiz serildikten sonra erkek tarafının çeyiz serenlere ve çeyize bakmaya gelenlere yemek verdiği açıklanmıştır.

Sonrasında kız çeyizinde bulunan sandık, bohça, dantel örtüler, yastık kılıfı, mushaflık, dikiş makinası, kömürlü ütü, ayna, tahta bavul, gülabdan, yazmalar, tel kırma, altın akçeli yazma, boncuklu oyalı tülbent, tığ oyalı başörtüsü, iğne oyası, gerdanlık, küpe, halhal, çorap, patik gibi eşyalar hakkında bilgi verilmiştir.

Asker uğurlama alt başlığında, kutsal bir görev olan askerlikten önce askere gidecek olan gençlerin dinlendirildiği, gençlerin akraba ve yakınları ziyaret ettiği, asker adayının yemeğe davet edildiği belirtilmiştir.

Bazı yörelerde askere giden gence kına yakıldığı, türbe ziyareti yapılıp dua okunduğu, davul zurna eşliğinde eğlenceler düzenlendiği ifade edilmiştir. Askerin törene katılan herkesle helalleştiği, onların da askere bahşiş verdiği açıklanmıştır.

Ölümlle ilgili pratik ve inanışlar alt başlığında; köpek, baykuş, karga gibi hayvanların uzun uzun ötmesinin hayra yorulmadığına değinilmiştir. Kırıkkale’de ölüm döşeğindeki hasta hep aynı yöne bakıyorsa Azrail’in ordan geleceğine inanıldığı açıklanmıştır. Şeytanın ölüm döşeğindeki kişiyi kandırmaması için kişinin dudaklarının ıslatılması veya kişiye su içirilmesi gerektiği aktarılmıştır. Girasun’da ölünün kokmaması için gülsuyu döküldüğü belirtilmiştir. Karaman’da ölünün yüzünün sarı olmasının ölü için iyilik olduğuna, Hakkari’de mübarek gün ve gecelerde ölen kişilerin iyi kul olduğuna inanıldığı açıklanmıştır. Gaziantep’te yedi gün sonra ölünün canı için tuz dağıtıldığı, kırkıncı günde mevlit okutulduğu, üç ay sonra ölünün canı için helva dağıtıldığı ve bir yıl sonra da kurban kesildiği açıklanmıştır.

Saya gezmesinin eski Türk inanışlarından olduğu ve günümüze kadar geldiği belirtilmiştir. Geçmişte kötü ruhlardan korunmak için yapılan saya gezmesinin günümüzde birlik beraberliği sağlayan bir oyun olarak algılandığı açıklanmıştır.

Saya gezmesinde önde deve ve deveyi yönlendiren kişi, arkasında kaval ve tef çalan kişiler, ardından gelin ve ayı, en sonda da çocuklar ve köy halkı bulunduğu açıklanmıştır. Saya gezmesi sırasında ayının gelini kaçırdığı, sonrasında gelinin çevredekiler tarafından kurtarıldığı belirtilmiştir. Bu temsilin kıştan bahara geçişin simgesi olduğu ifade edilmiştir.

Çiğdem gününün yazın gelişini kutlamak amacıyla yapılan bir etkinlik olduğu açıklanmıştır. Çiğdem çiçeğinin kutsal sayıldığı ve doğayı canlandıran çiğdemden yapılan pilavın sağlık getireceğine inanıldığı ifade edilmiştir. Çocuğu olmayanlara çocuk, hamile olanlara sağlık, gelecekte çocuklara iyi bir iş, hayvancılıkla uğraşanların hayvanlarına sağlık getirdiğine inanıldığı belirtilmiştir.

Çocukların küsküç adı verilen sopa ile kar altından çiğdemleri bulup topladıkları açıklanmıştır. Toplanan çiğdemlerin bebek, çiğdem üzerindeki dikenli dalların da çocuğu olmayan kadınları sembolize ettiği ifade edilmiştir.

Çocukların topladıkları çiğdemleri maniler eşliğinde konu komşuya dağıttıkları, pilav için malzeme veya bahşış topladıkları belirtilmiştir. Sonrasında toplanan malzemelerden yapılan pilavın birlikte yenildiği açıklanmıştır.

Hıdırellez'in baharın gelişini kutlamak için yapıldığı açıklanmıştır. Hızır ile İlyas'ın buluştukları bu günde doğanın canlandığına inanıldığı belirtilmiştir. Hızır ve İlyas'a dair efsanelerden birine yer verilmiştir. Hıdırellez günü dilenen dileğin kabul olacağına inanıldığı açıklanmıştır. Bu sebeple gül ağacı dibine dilek dilendiği, dileklerin taşlarla sembolize edildiği, ağaç dallarına çaput bağlayarak dilek dilendiği belirtilmiştir. Hıdırellez günü kurulan salıncakta ne kadar yükseğe çıkılırsa veya ağaç dalına bağlanan çaput ne kadar yüksekte olursa günahlardan o denli arınılacağına inanıldığı ifade edilmiştir.

Balıkesir ve Aksaray'da bereket getirmesi amacıyla ambarların, yiyecek torbalarının ve cüzdanların açık bırakıldığı açıklanmıştır. Ankara'da kadınların bereket getirmesi için Hıdırellez sabahı hamur işi yaptıkları ifade edilmiştir.

Mesir macununun 41 çeşit baharattan şifa olması amacıyla yapıldığı açıklanmıştır. Mesir macununun bir türlü iyileşemeyen Hafsa Sultan'a deva olması amacıyla Merkez Efendi tarafından yapılan bir macun olduğu ifade edilmiştir. Macundan sonra iyileşen Hafsa Sultan'ın mesir macununun her yıl Nevruz'da hastalara ve halka şifa olarak dağıtılmasını istediği açıklanmıştır.

Şenlikte Hafsa Sultan, Sultan, Merkez Efendi'nin temsili olarak yer aldığı, halk oyunları ekipleri ile yürüyüş yapıldığı belirtilmiştir. Temsili olarak mesir macunu karıldığı ve şenliğin son gününde saçım töreni yapıldığı açıklanmıştır. Mesir macunu saçımında tek macun yakalanırsa dileklerin o yıl gerçekleşeceğine inanıldığı ifade edilmiştir.

Mayıs yedisinin mayıs ayının yirmisine denk geldiği, o gün dileklerin kabul olduğu ve belalardan arınıldığı açıklanmıştır. Mayıs yedisinde çocuğu olmayanların büyük bir sacayağından geçirildiği, sacayağının ana rahmini simgelediği belirtilmiştir.

Yedi çift ve bir tek taşın “derdim belam denize” denilerek atıldığı ve dilek dilendiği açıklanmıştır. Bu uygulamadan sonra dereye girilerek baştan aşağıya maşrapayla ırmak suyu döküldüğü ve böylelikle kötülüklerden, hastalıklardan arınıldığına değinilmiştir. Soyun sürdürülmesi ve belaların denize atılması için ada etrafında motorla, kayıkla daireye benzer bir şekilde tur atıldığı ifade edilmiştir.

Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar bölümünde; halk hekimliği, halk baytarlığı, halk inançları, halk takvimi ve meteorolojisi, halkın ölçü ve tartı araç-gereçleri, halk ekonomisi, kahvehaneler, kahve, çay, mutfak, çamaşır ve hamam konuları ele alınmıştır.

Halk hekimliğinin insanların doğa olayları karşısında takındıkları tavırlardan ve ilişkilerden doğduğu ifade edilmiştir. Modern tıpta hastalıkların doğal sebeplerle açıklandığı, halk hekimliğinde ise büyüsel ve tabiatüstü olaylara dayandırıldığı belirtilmiştir.

Bazı uygulamaların tedavi ile doğrudan bir ilgisi bulunmadığı, bazı uygulamaların ise olumlu sonuçlar verdiği belirtilmiştir. Kocakarı ilacı hazırlanırken çevrede yetişen otlardan faydalandığı, bu otlardan bazılarının sadece halk hekimleri tarafından bilindiği açıklanmıştır.

Zehirli hayvan sokmasına karşı uygulanan işleme efsun, hastalığın sebebinin suya bakılarak anlaşılmaya çalışılmasına “bakıcılık”, belirli hastalıkları sağaltma gücü olanlara da “ocaklı” denildiği ifade edilmiştir.

Sonrasında arı sokması, ateş düşürme, astım, ağrılar, baş ağrısı, bronşit, bademcik, böbrek taşı, burun kanaması, dolama, grip, göz arpacığı, ishal, mide ağrısı, mayasıl, nefes darlığı, öksürük, romatizma, yara ve çıban, sırt ağrısı hastalıkları ve tedavi yolları konusunda bilgi verilmiştir.

Halk baytarlığı alt başlığında, geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlayan Türk halkının veteriner olmadığı zamanlarda hayvanları korumak ve tedavi etmek için başvurdukları uygulamalara yer verilmiştir. Nazar, kan tutulması, dili kırkma, kırık ve çıkık, temre,

keçebaş, kelem uyuzu, kelebek hastalığı ve karın şişmesi gibi rahatsızlıklarda yapılan uygulamalar konusunda bilgi verilmiştir.

Halk inançları alt başlığında; çan, iğde nazarlık, kurşun dökme, kurtağzı bağlama, sacayağı, zekeriya sofrası, muska, üzerlik otu, gelin karanfili, kilit, tütsü, at muskası, ceylan derisi, karaçalı, koç boynuzu, nal, dilek ağacı konularındaki inanç ve uygulamalara yer verilmiştir.

Nazardan korunmak, kötü ruhları kaçırmak için çan, iğde nazarlık, üzerlik otu, gelin karanfili, ceylan derisi, karaçalı, koç boynuzu, nal gibi objeleri insanların üzerinde taşıdığı veya haneye astığı açıklanmıştır.

Büyüden kaynaklanan rahatsızlıkların giderilmesi için kurşun döküldüğü, muska yazıldığı belirtilmiştir.

Kilitlerin konuşamayan çocukların konuşması, gelinin bebeğini düşürmemesi, düğünlerde güveyin bağlanmaması için kişilerin başında duayla açıldığı açıklanmıştır.

Tütsünün Denizli’de hastalıktan kurtulmak, Erzurum’da çocuk sahibi olmak, Muğla’da da ölen kişinin ruhunu rahatlatmak için yakıldığı açıklanmıştır. Tütsünün Kahramanmaraş, Tekirdağ, Yozgat, Çankırı’da ise nazardan korunmak için yakıldığı belirtilmiştir.

Halk Takvimi alt başlığında halkın uğraşlarına, doğal olaylara göre gün ve ay isimlerine resmi adlarının dışında farklı isimler verdiği açıklanmıştır. Cuma gününün mübarek kabul edildiği, bu nedenle de isminin değiştirilmediği belirtilmiştir. Gün isimlerinin Denizli ili Çal ilçesi Mahmutgazi köyü ile Uşak ili Dişkaya köyündeki farklı söylemlerine yer verilmiştir. Ay isimlerinin de Malatya Darende ve Giresun Köroğlu köyündeki farklı söylemlerine yer verilmiştir.

Halk meteorolojisi ile ilgili atasözleri sıralanmıştır. Bazı illerdeki hava tahmin örneklerine yer verilmiştir. Mesela Tokat’ta göllerde kurbağalar öterse yağmur yağacağına, şubat sonunda karayel eserse kışın uzun geçeceğine inanıldığı açıklanmıştır.

Halkın ölçü ve tartı araç-gereçleri alt başlığında halkın günlük hayatta yaptığı alışveriş için geliştirdiği ölçü birimleri konusunda bilgi verilmiştir. Ölçü birimlerinden dükkan terazisi, el terazisi, okka, kilogram, yassı kilogram, kantar konusunda bilgi verilmiştir.

Halk arasında tahıl ölçmek için kullanılan ölçü gereçlerinin urupla, mucur, yarumla, çerik, şinik, hakla, kile olduğu ifade edilmiştir.

Halk Ekonomisi başlığında, tarım ve hayvancılıkla geçinen Türk halkının bitkiler ve hayvanlarla ilgili geliştirdiği kimi inanmalara yer verilmiştir. Sonrasında tarım ve hayvancılık faaliyetleri yapılırken kullanılan düven, boyunduruk, kağrı, sabındırık, saban, halka, pulluk, göcek, keser, çapa, depki, baskı, yaba, dirgen, anadut, tırmık, orak, tırpan, bıçkı, tosya bıçkısı, ellik, kurt kapanı, fare kapanı, hıltar, buğnek, zikke, kırbaç, kaşağı, üzengi, yular, gem, köstek, çan, at ve inek süsü, deve süsü, heybe, semer, soku tokmakları, el değirmeni, kalbur, gözer gibi gereçler hakkında bilgi verilmiştir. Varsa bu gereçlerle ilgili söylenen mani, türkü, bilmece ve atasözleri de aktarılmıştır.

Kahvehaneler ve Kahve başlığında, önceleri kahvehanelerin namazı bekleyenler için camilerin yanına yaptırıldığı, kahvehanelerde toplumun ileri gelenlerinin önemli konuları görüştükleri, aşık sohbetlerinin düzenlendiği belirtilmiştir. Günümüzde ise kahvelerin işi gücü olmayanların vakit geçirdiği mekanlar olduğu açıklanmıştır.

Kahve kültürünün 16. yüzyıldan beri olduğu; kahvenin şekerli şekerli, acı gibi türleri bulunduğu değinilmiştir. Sadece Türk kahvesinde kahve taneciklerinin fincanda bırakıldığı, bu nedenle de falına bakılabildiği açıklanmıştır. Kahvenin sohbet etme, dinlenme, dostlukları pekiştirme, kız isteme gibi farklı durumlarda içildiği belirtilmiştir. Sonrasında kahve hazırlanırken ve sunum yapılırken kullanılan kahve kavurma tavası, kahve değirmeni, kahve dibeği ve tokmağı, cezve, kahvedan, kahve fincanı, kahve tepsisi gibi araç gereçler tanıtılmıştır.

Çay alt başlığında, ülkemizde çay ile ilgili geleneklerin çok fazla olduğu, çayın kültür tarihine çok fazla katkı yaptığı açıklanmıştır. Kıtılama çay içmenin ve ince belli cam bardakların, bize has demleme biçiminin bu katkılardan olduğu ifade edilmiştir. Ülkemizde en çok çay içilen ilin Erzurum olduğu açıklanmıştır. Sonrasında çayın hazırlanışı ve sunumunda kullanılan çaydanlık, çay kazanı, semaver, çay tabağı, çay bardağı, çay kaşığı, şekerlik, şeker kaşığı, şeker makası, çay tepsisi, askı gibi gereçler tanıtılmıştır. Çay konusunda söylenen maniler ve fıkralardan örnekler verilmiştir.

Mutfak alt başlığında, mutfakta kullanılan gereçlerden ispirto ocağı, gaz ocağı, mangal, satır, şimşir kaşık, kevgir, kepçe, rende, sarımsak döveceği, karabiber değirmeni, fındık kıracağı, lapera, haşhaş dibeği, terek, kaşıklık, sofrta tahtası, güğüm, sürahi, sitil, maşrapa, helke, tencere, yemek kazanı, sini, saplı tas, lenger, sahan, sefer taşı, yağ

tavası, hoşaf tası hakkında bilgi verilmiştir. Hemen hemen hepsi ile ilgili sözlü kültür ürünlerinden bilmece, atasözü ve mani gibi örneklere yer verilmiştir.

Süt ve süt ürünleri alt başlığında süt ürünlerini hazırlama ve saklama sürecinde kullanılan yayık, yayık yastığı, süt süzgeci, süt süzeği, tıkr, peynir kalıbı, peynir döveci ve küpü, külek gibi gereçler hususunda bilgi verilmiştir. Bu gereçlerle ilgili sözlü anlatımlar aktarılmıştır.

Hamur işleri alt başlığında, hamur işi yapılırken kullanılan hamur teknesi, yassı ağaç, elek, elsiyiran, sacayağı, attırğaç, oklava, sac, tavşan ayağı gibi gereçler konusunda bilgi verilmiştir. Çalışmada bu gereçlerle ilgili sözlü anlatımlar aktarılmıştır.

Sonrasında Türk mutfağında yaygın olarak pişirilen yaprak sarma, yabancı ot olan madımak, Kayseri yöresiyle özdeşleşen mantı, Muharrem ayında pişirilen aşure yemekleri konusunda bilgi verilmiştir.

Hamam alt başlığında, temizlenme mekanlarından olan hamam etrafında bir kültür yaratıldığı belirtilmiştir. Hamam törenleri ve eğlenceleri olduğu, hamamlarla ilgili mani ve türkülerin yazıldığı ifade edilmiştir. Çalışmada hamamla ilgili atasözü ve deyimlere yer verilmiştir. Sonrasında hamam gereçleri olan nalın, peştamal, takunya, hamam tası, kil tası, hamam kesesi, kermip, lif, kemik tarak, şimşir tarak konusunda açıklamalar yapılmıştır.

El Sanatları bölümünde geleneksel el sanatları ve bu meslekler icra edilirken kullanılan araç gereçler konusunda bilgi verilmiştir.

Dokumacılık alt başlığında, eskiden halı, kilim, yatak, yastık örtüsü gibi eşyaların elde dokunduğu ve günlük hayatta kullanıldığı açıklanmıştır. Günümüzde ise dokuma eşyaların genç kızların çeyizini süslediği, günlük hayatta hazır tekstil ürünlerin kullanıldığı ifade edilmiştir. Dokumacılık araç gereçlerinden çedene, yün çubuğu, yün tarağı, ahşap dokuma aleti, çıkırık, sebki, kirmen, kirkit, dem, halı makası, mekik konusunda açıklamalar yapılmıştır. Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde ünlü ve değerli halıların dokunduğu açıklanmıştır. Halılarda yer alan hayat ağacı, muska ve nazarlık, kuş, pıtrak motifleri konusunda bilgi verilmiştir. Dokumacılıkla ilgili sözlü edebiyat ürünlerine yer verilmiştir.

Oymacılık mesleğinin genellikle süsleme amaçlı yapıldığı, oyma işlemi için kayın, gürgen, kavak ve çam ağacının tercih edildiği açıklanmıştır. Oymacılıkta kullanılan iskarpela, rende, törpü, tokmak gibi araçlar hakkında bilgi verilmiştir.

Bastonculuk alt başlığında, baston yapılacak ağacın verimden düşmüş olmasına dikkat edildiği, biçilen ağacın bir yıl bekletildikten sonra şekillendirildiği açıklanmıştır. Anadolu'da yağmur duasına çıkan yaşlıların elinde asa bulunduğu ve dua esnasında asaların göğe doğru kaldırıldığı belirtilmiştir. Bu uygulamanın Şamanist dönemden kalma bir uygulama olduğu, güç sembolü olan asanın ağaç kültü ile ilgili olduğu ifade edilmiştir.

Kaşıkcılık alt başlığında, kaşıkların testere, keser, sıyrık ve törpü kullanılarak yapıldığı ifade edilmiştir. Sonrasında tahta kaşıklara boyayarak estetik kazandırıldığı belirtilmiştir. Kaşıkların şimşir, meşe ve gürgen ağacından yapıldığı açıklanmıştır.

Sepetçilik alt başlığında, sepetlerin saz, söğüt, fındık gibi bükülebilir dallardan yapıldığı, çeşitli boyutlarda yapılan sepetlerin yiyecek ve eşya muhafaza etmek için kullanıldığı ifade edilmiştir. Sepet, fındık sepeti, hasır sepet, arı sepeti, zembil, küfe yapımı hakkında bilgi verilmiştir. Bunlar hakkındaki sözlü edebiyat ürünleri de aktarılmıştır.

Süpürgecilik alt başlığında, Anadolu'daki farklı süpürge adlandırmalarına yer verilmiştir. Süpürge yapım aşamaları aktarılmıştır. Süpürge ile ilgili bilmece, atasözü ve deyimlere yer verilmiştir.

Çalışmada aynalı süpürge'nin Edirne yöresinde genç kızların çeyizini süslediği açıklanmıştır. Süpürge'nin çalışkanlığı, aynanın ise güzelliği simgelediği ifade edilmiştir. Aynalı süpürge'nin evin dışına asılmasının o evde bekar kız olduğu anlamına geldiği belirtilmiştir. Günümüzde minyatür şeklinde yapılan aynalı süpürge'nin hediyelik eşya olarak satıldığı ifade edilmiştir.

Yorgancılık mesleğinin günümüzde hazır yorganların tercih edilmesinden dolayı azaldığı, yine de kız çeyizlerine el emeği yorgan koyma geleneğinin devam ettiği açıklanmıştır. Yorgan yaparken kullanılan malzemeler ve yorgan motifleri sıralanmıştır. Çalışmada meslek icra edilirken kullanılan yüksük, iğne ve çuvaldız açıklanmıştır. Konu ile ilgili sözlü anlatımlar aktarılmıştır.

Çömlekçilik alt başlığında, sıcak mevsimlerde suyu soğuk tutmaya yarayan testi, toprak bardak konusunda bilgi verilmiştir. Anadolu'nun birçok yerinde yapılan zor ve zahmetli iş için en uygun toprağın Nevşehir-Avanos, Denizli-Serinhisar, Mardin-Midyat'ta bulunduğu belirtilmiştir.

Telkarinin altın ve gümüş tellerin birçok uygulamadan geçirildikten sonra, sabır ve emekle işlenmesi sonucunda ortaya çıkan, kafesli kuyumculuk denilen bir el sanatı olduğu açıklanmıştır. Telkari sanatının yapıldığı yöreler arasında Erzincan, Eskişehir, Mardin, Kars, Urfa ve Ankara'nın olduğu belirtilerek, telkari motiflerinin isimleri sıralanmıştır.

Demircilik mesleğinin unutulmaya yüz tutan geleneksel mesleklerden olduğu açıklanarak kullanılan malzemelerden örs, kıskaç, maşa, körük konusunda bilgi verilmiştir. Konuyla ilgili sözlü anlatım örneklerine yer verilmiştir.

Bakırcılık mesleğinin sanayinin gelişmesi sonucunda eski önemini yitirdiği, kalaycılığın da bakır kaplara bakım yapmak için yapıldığı açıklanmıştır. Bakırcılık ve kalaycılık mesleklerinde kullanılan malzemeler konusunda bilgi verilmiştir.

Ayakkabıcılık alt başlığında, ayakkabının Anadolu'daki farklı söylemleri sıralanarak ayakkabının nasıl yapıldığı açıklanmıştır. Ayakkabı yapımında kullanılan ayakkabı örsü tanıtılmıştır. Sonrasında çarık ve mes yapımı anlatılmış ve bunlarla ilgili sözlü anlatım örneklerine yer verilmiştir.

Halk mimarisi başlığında yapı malzemesi olarak bölgenin iklim ve bitki örtüsüne göre ahşap, kerpiç, taş gibi malzemeler tercih edildiği ifade edilmiştir. Geleneksel Türk halk mimarisinde bahçesiz ev olmadığı, alt katın servis alanı olarak kullanıldığı açıklanmıştır. Alt katta odunluk, ayakkabılık, tuvalet bulunduğu belirtilmiştir.

Türk halk mimarisinin karakteristik özelliklerinden birinin evlerin sofalı olması, diğerinin de her odada ya da her katta ocak olması olduğu açıklanmıştır. Ocağın yemek yapmak veya ısınmak için kullanıldığı ifade edilmiştir.

Kapı tokmaklarının yöresel kültürün izlerini taşıdığı, el yapımı ya da döküm oldukları belirtilmiştir. Yurdun çok farklı mekanlarında aynı tip tokmakların görülebildiği belirtilmiştir. Kapıların monte edilmesinde ya da kilitlemesinde kullanılan güllap, rezze, kapı kolu ve kilit başlıkları açıklanmıştır. Konuyla ilgili sözlü anlatımlara yer verilmiştir.

Aydınlatma alt başlığında, geçmişte kullanılan gaz lambası, lüks, fener, idare lambası hakkında bilgi verilmiştir.

Değerlendirme

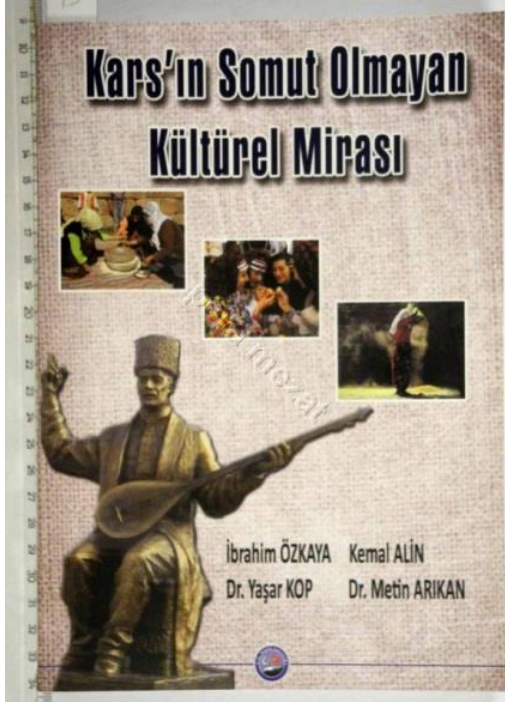
Akademisyenler tarafından hazırlanan çalışmada kültürümüzün kıymetli unsurlarını kayıt altına almak ve gelecek kuşakların bilgisine sunmak amaçlanmıştır.

Çalışmada yer alan başlıklar SOKÜM Sözleşmesi'ne göre belirlenen halk bilimi kadrolarına göre oluşturulmuştur. Çalışmada ziyaret yerleri, adak-kurban uygulamaları, halk hukuku, dünya ve evrenin yaradılışı ile ilgili bilgi ve inançlar, halk biyolojisi, halk botaniği, halk taşımacılığı, halk haberleşme teknikleri, halk tarım ve hayvancılığı ile mitik, şamanik, kozmogonik, eskatolojik halk inanışları başlıklarına yer verilmemiştir. Bununla birlikte bu konulardan bazılarında diğer kültürel unsurlar aktarılırken değinilmiştir.

Çalışmada Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirasından örnekler verilmiştir. Yalnız Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verilirken hangi ölçütlerin göz önünde bulundurulduğu belirtilmemiştir. Türk kültürünün binlerce yıllık geçmişi olduğu, Türkiye'de farklı kültürlerden insanların yaşadığı ve kültürel anlamda çeşitliliğin çok olduğu düşünüldüğünde çalışmada yer alan unsurların nasıl belirlendiği açık değildir. Mesela halk mutfağı ele alınırken yaprak sarması, madımak, mantı, aşure konularında bilgi verilmiştir. Türk yemek kültürünün bu kadar çeşitle kısıtlı olmadığı aşikardır ama bu çalışmada Türkiye'nin yemek kültürünün tamamına yer verilmesi de çok güçtür. Bu nedenle Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirası ele alınırken SOKÜM Sözleşmesi'ne göre belirlenen halk bilimi kadrolarının beş maddesinin her biri için ayrı bir çalışma yapılarak içeriğin daha geniş olması sağlanmalıdır.

311 sayfadan meydana gelen kitapta yer alan kültürel unsurlar için derleme çalışması yapıldığına dair bilgiye yer verilmemiştir. Çalışmada yer alan bilgiler geçmiş yıllarda yapılan çalışmalar sonucu elde edilmiştir. Görseller açısından oldukça zengin olan kitap, sözleşmenin kabulünden sonra yapılmış envanter niteliğindeki ilk çalışma olması ve diğer çalışmalara kaynaklık etmesi açısından önemlidir.

Görsel 2

2. Arıkan, M., Alin, K., Özkaya, İ., ve Kop, Y. (2010). Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası. (Editör: Yılmaz Özkaya), Kanyılmaz Matbaacılık: İzmir.

Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma Yılmaz Özkaya editörlüğünde Kars valiliğinin desteğiyle 2011 yılında yayınlanmıştır.

Çalışmanın **Giriş** bölümünde kültür ve somut olmayan kültürel miras tanımlarına yer verilmiştir. Kültürler arası etkileşimin kaçınılmaz olduğuna değinilerek bu etkileşimin kültürlerin gelişip güçlenebilmesi için gerekli olduğu vurgulanmıştır. Somut olmayan kültürel mirasın korunması için somut olmayan kültürel miras varlıklarının eğitimin her kademesinde ders olarak okutulması, basında konuyla ilgili programlar yapılması, somut olmayan kültürel miras ürünlerinin arşivlenmesi ve müzelenmesi gibi çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bunların dışında alınabilecek bir diğer tedbirin de somut olmayan kültürel miras ürünlerinin alanlarında uzman olan kişilerce, zamanın gerektirdiklerine göre işlenerek milli benlik oluşturma ve kültürel kimliği yaşatma işlevlerine devam etmesinin sağlanması olduğu vurgulanmıştır. Bunun için de önce nelere sahip olduğumuzun tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Çalışmada somut olmayan kültürel mirasın sözlü anlatımları ve sözlü gelenekleri, tür ve şekil özellikleri ve çocuk oyunları konusunda alanında uzman kişilerin makalelerine yer verilerek yöreye özgü örnekler sıralanmıştır.

Nazım bölümünde ilk olarak **Aşıklık ve Aşıklık Geleneği** başlığı incelenmiştir. Bu bölüm Yrd. Doç. Dr. Ferhat Aslan'ın Geçmişten Geleceğe Uzanan Bir Kültür Köprüsü: Kars Yöresi Aşıklık Geleneği makalesiyle ele alınmıştır. Makalenin amacının binlerce yıllık geçmişe sahip olan aşıklık geleneğinin günümüz Türkiye'sindeki en önemli icra merkezlerinden biri olan Kars yöresi aşıklık geleneğinin özelliklerini ana hatlarıyla değerlendirmek olduğu açıklanmıştır. Kars yöresinde aşıklık geleneğinin sözlü kültür ortamında icra edildiği, aşık fasıllarının icracıları ve dinleyicilerinin köylü halk olduğu ve icra edildiği mekanın köy olduğu belirtilmiştir. Aşıklık geleneğinin usta-çırak geleneği ile günümüze kadar taşındığı, aşık fasıllarının yöre halkının en önemli eğlencesi olduğu ve aşık adayları için de geleneği öğrenebilecekleri çok önemli bir icra mekanı olduğu ifade edilmiştir. Kars yöresinde aşıklık geleneğinin günümüze kadar gelmesinde Aşık Şenlik'in çok büyük katkısı olduğu belirtilerek yaşayan ve hayatını kaybeden aşıklar sıralanmıştır. Sonuç bölümünde Kars yöresi aşıklık geleneğinin gelenek içerisinde gerekli olan değişim ve dönüşümü sağlayarak günümüz elektronik ortamında varlığını devam ettirebildiği vurgulanmıştır.

Nazım bölümünde ikinci olarak **Türkü** başlığı incelenmiştir. Bu bölüm Yrd. Doç. Dr. Metin Arıkan ve Gülcan Gülmez tarafından ele alınmıştır. Toplumun kendini ifade etmesinde eşsiz bir vasıta olan türkünün şekil ve tür olmaktan ziyade Türklere özgü, müzikli bir şiir türü olduğu belirtilmiştir. Türkülerin sosyalleşmek, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek, iletişim kurmak, eğitmek, değerleri yeni kuşaklara aktarmak gibi işlevleri olduğu ifade edilmiştir.

Türkülerin ezgilerine göre usullü ve usulsüzler olarak tasnif edilip değerlendirildikleri belirtilmiştir. Konularına göre türküler lirik türküler, anlatı türküler, iş türküler, tören türküler, oyun ve dans türküler, taşlama ve güldürü türküler olarak sınıflandırılmıştır.

Nazım bölümünde üçüncü olarak **Ninni** başlığı incelenmiştir. Bu bölüm Prof. Dr. Naciye Yıldız tarafından ele alınmıştır. Annelerin herhangi bir sanat kaygısı taşımadan içgüdüleriyle başlattığı geleneksel tür olan ninnilerin söyleyenin yaşadığı dönemi ve kültürel çevrenin unsurlarını ele aldığı belirtilmiştir. İlk defa Divan-ı Lügati't-Türk'te yer alan ninnilerde genellikle gelecekle ilgili iyi dileklerle hayata dair beklentilerin dile getirildiği ifade edilmiştir. Ninnilerde ninniye söyleyen kadınların eşlerine veya yakın akrabalarına olan sitemlerini de aktardıkları belirtilmiştir. Ağır bir ezgiyle söylenen ninnilerin anne ruhunda yer alan sınırsız duygu ve düşünceleri dile getirdiği

ifade edilmiştir. Sade bir dille söylenen ninnilerin genelde ev kadınları tarafından söylendiği bu nedenle de mahalli ağızların bozulmadan ninnilerde yer aldığı belirtilmiştir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte meydana gelen hızlı kültür değişmesinin ninnilerin yok olmasına, azalmasına veya tek tip örnek haline gelmesine yol açtığı kaydedilmiştir. Çalışmada yer verilen Kars yöresine ait ninnilerin araştırmacı yazar İbrahim Özkaya ve Kemal Alin tarafından 1966 yılından günümüze köylerde ve şehir merkezinde yaptıkları derlemelerden elde edildiği açıklanmıştır.

Nazım bölümünde dördüncü olarak **Mani** başlığı incelenmiştir. Bu bölüm Yrd.Doç. Dr. Abdulkadir Emeksiz tarafından Türklere Özgü Bir Tür ve Şekil: Mani makalesiyle ele alınmıştır. Mani kelimesinin tanımı yapıldıktan sonra kelimenin kökeni hakkında bilgi verilmiştir. Türk dilinin konuşulduğu bütün coğrafi alanlarda mani türüne rastlanıldığı belirtilmiştir. Çalışmada mani türünün tarihi ve sınıflandırılması konusunda bilgi verilmiştir. Düz maninin en sık kullanılan mani biçimi olduğu açıklanmıştır. Mani söylemenin genellikle kadınlara yakıştırıldığı; düğün, kına ve eğlencelerde kadınlar tarafından söylendiği belirtilmiştir. Mani fasıllarının ise daha çok erkekler tarafından yapıldığı daha profesyonelce olduğu ve İstanbul şehir kültürünü yansıttığı açıklanmıştır. Manilerin genç kızlar, kadınlar, erkekler, kabadayılar gibi toplumun her kesiminden insan tarafından söylendiği belirtilerek konu bakımından sınıflandırılmayacağı açıklanmıştır. Dilimizde mani söylemek, mani yakmak, mani düzmek, mani okumak gibi farklı söylemlerin olduğu belirtilmiştir. Maniye Kars'ta “meni” denildiği ifade edilmiştir. Çalışmada yer verilen Kars yöresine ait maniler 1996 yılından bu yana İbrahim Özkaya ve Kemal Alin tarafından köylerde ve şehir merkezinde yapılan derlemelerden elde edilmiştir.

Nazım bölümünde beşinci olarak **Ağıt** başlığı incelenmiştir. Bu bölüm Doç. Dr. Kemal Üçüncü tarafından ele alınmıştır. Ağıt kelimesinin çeşitli tanımlamalarına yer verildikten sonra farklı yörelerde nasıl isimlendirildiği açıklanmıştır. İnsanlığın ortak ıstırabını canlı bir şekilde ifade eden ağıtlara Kars'ta “bayatı” denildiği belirtilmiştir. Genelde manzum olan ağıt metinleri konularına göre kişiler, sosyal olaylar, hayvanlar, tabiat ve tabiat olayları, mekan, yurt şeklinde sınıflandırıldığı ifade edilmiştir. Sözlü kültürde yaşayan ağıtların değişen ve gelişen toplumla birlikte farklılaştığı belirtilmiştir. Ağıtların evlenme, cenaze, askerlik gibi geçiş dönemlerinde söylendiği açıklanmıştır.

Çalışmada ağıtların olaylar karşısında bireylerin ve toplumun duygu ve düşüncesini ortaya koyduğu ve diğer disiplinlerin yararlanacağı bakış açısı ve bilgileri de içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Nesir bölümünde **Masal** başlığı Doç. Dr. Mustafa Arslan tarafından ele alınmıştır. Anlatmaya dayalı türlerden biri olan masalın tanımı, adlandırmaları, genel özellikleri gibi konularda bilgi verilmiştir. Masalların belli bir gelenek dairesinde hazırlandığı ve sadece sözlü olarak icra edildiği ifade edilmiştir. Masalların zamanla belli bir form kazandığı ve yeniden üretilerek varlığını devam ettirdiği belirtilmiştir. Masalların basit, doğal bir yapısı olduğu vurgulanarak içeriğinin hem bireyi hem toplumu yansıttığı açıklanmıştır. Kars yöresine ait “Şengülüm, Mengülüm, Şüngülüm” masalına, “Yedi Devin Bir Bacısı” masalına, Melehat Demirci ve Orhan Arslan kaynak kişilerinden aktarılan 2 masala yer verilmiştir.

Nesir bölümünde ikinci olarak **Halk Hikayeleri** başlığı Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından ele alınmıştır. Halk hikayelerinin destanla roman arasında geçiş sağlayan bir tür olduğu belirtilmiştir. İlk zamanlarda sadece kahramanlık konularını işleyen halk hikayelerinin sonrasında aşk konularına yöneldiği, son dönemde ise realist halk hikayelerinin görüldüğü belirtilmiştir. Halk hikayelerinde destan, masal, efsane, bilmece, atasözü ve halk şiirleri gibi türlerin izlerine rastlamanın mümkün olduğu belirtilmiştir. Halk hikayelerinin masalı hatırlattığına değinilerek masal ile halk hikayesi arasındaki farklar sıralanmıştır.

Halk hikayelerinin fasıl, döşeme, asıl konu, sonuç ve dua bölümlerinden meydana geldiği açıklanmıştır. Türk halk hikayeleri konularına göre kahramanlık hikayeleri, dini-hamasi hikayeler, dini-ictimai hikayeler, ahlaki hikayeler, aşk hikayeleri olarak sıralanmıştır. Halk hikayeleri kaynaklarına göre Türk kaynaklı halk hikayeleri, Arap-İslam kaynaklı halk hikayeleri, İran-Hint kaynaklı halk hikayeleri olarak sınıflandırılmıştır. Günümüzde 150 civarında halk hikayesinin derlendiği ve bazılarının üzerindeki incelemelerin bitirildiği, halk hikayelerinin anlatılıp yayılmasında meddahların da önemli rolü olduğu belirtilmiştir. Günümüzde halk hikayeciliğinin Azarbeycan’da canlı olarak yaşatıldığı; bizde Kars, Erzurum, Artvin, Sivas, Maraş, Adana ve Antep yörelerinde halk hikayeciliği geleneğini devam ettiren aşıklar olduğu vurgulanmıştır. Kars yöresinden derlenen “Umman ile Hacer Han” hikayesine yer verilmiştir.

Nesir bölümünde üçüncü olarak **Efsane** başlığı Yrd. Doç. Dr. Ferhat Arslan tarafından ele alınmıştır. Efsane kelimesinin kökeni ve tanımı, efsanelerin ortaya çıkışı, efsanelerin tasnifi ve işlevleri konularında bilgi verilmiştir. Efsane tanımlarında yer alan bir şahıs, yer veya olay hakkında olma, inandırıcı olma, tabiat üstü olma özelliklerine değinilmiştir. Çalışmada efsanelerin belirtilen özelliklerinin dışında belli bir şekli olmadığına, kısa olduğuna ve konuşma dilinde yazıldığına dikkat çekilmiştir. Efsanelerin mitolojik, tarihi, dini ve hayali kökleri olabileceği, farklı farklı efsanelerde bu köklerin görülebileceği vurgulanmıştır. Efsaneler türlerine göre dünyanın yaratılışı ve sonu, medeniyet tarihi, tabiat üstü varlıklar ve kuvvetler, dini efsaneler olarak ele alınmıştır. Efsanelerin insanların kendisiyle, ailesiyle, toplumla, din ve Allah'la ilgili düşüncelerinin olgunlaşmasında katkı sağlama işlevi ve eğitici olma işlevi olduğuna değinilmiştir. Araştırmacı yazar İbrahim Özkaya ve Kemal Alin tarafından 1996'dan günümüze köy ve şehir merkezinde yapılan derleme sonucu kaynak kişilerden derlenen 6 efsaneye yer verilmiştir. Bu efsaneler: Urum Papa'nın Yedi Olmaz İşine İlişkin Efsane , Üç Uğuz Kardeşler Efsanesi, Aygır Gölü Efsanesi, Taş Gelin Efsanesi, Ayı Gelin Efsanesi, Bir Efsane.

Nesir bölümünde dördüncü olarak **Fıkra** başlığı Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu tarafından incelenmiştir. Günümüzde canlı olarak yaşayan fıkra türünün Divan-ı Lügat'it Türk'te küğ, külüt kelimeleriyle yer almasının türün ne kadar eskiye dayandığının göstergesi olduğu belirtilmiştir. Anlatımı sırasında kullanılan kelimeler, tasvir biçimi, diyalog çatısı, konu seçimi ve ortaya çıkan kompozisyon nedeniyle diğer türlerden ayrıldığı belirtilmiştir. Fıkra türünün konu olarak günlük hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç olayları, insanlara ait kusurları, çarpıklıkları, zıtlıkları, eski ve yeni arasındaki çatışmaları ince bir mizah yoluyla ele aldığı ifade edilmiştir. Fıkra türünün belirtilen konulardaki aksaklıkları, uyumsuzlukları, kişisel bir tartışma konusu yapmadan kişileri yargılamadan tarafsız bir şekilde uyarılma özelliği olduğu vurgulanmıştır. Bunun dışında samimiyet arttırıcı, soğukluk giderici, maksadın örtülü bir biçimde eğretilme yoluyla söylemek kamuoyu oluşturmak gibi özelliklerinin olduğu belirtilmiştir. Fıkra türünün asgari sözcük sayısı ile çok farklı konuları amaca ulaşacak şekilde işleyen bir yapısı olduğu vurgulanmıştır. Türk sözlü edebiyatında Nasrettin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Bektaş, Aldar Köse, Temel fıkra tiplerinin bulunduğu belirtilerek konuyla ilgili açıklama ve örneklere yer verilmiştir. Çalışmada Kars yöresinde anlatılan

4 fıkraya yer verilmiştir. Bu fıkralar Eğeri Kim Götürecek?, Ya Cilavus, Eye Sen Kimsen?, Günahsız Cenaze, Rusça'yı Öğrenmiş, Maraldur fıkralarıdır.

Nesir bölümünde beşinci olarak **Yemin** başlığı. Dr. Yaşar Kop tarafından ele alınmıştır. Halk edebiyatının küçük türlerinden biri olan yeminin ant etmek, bir şeyi yapmaya veya yapmamaya söz vermek anlamlarına geldiği açıklanmıştır. Daha geniş anlamda ise Allah adına veya herhangi bir kutsal değere verilen söz veya yapılan vaat olduğu belirtilmiştir. Yeminlerin temel amacının kültür birliğini sağlamak olduğu vurgulanmıştır. İlk yemin örneklerinin milattan önce görüldüğu, İslamiyet'in kabulünden sonra ise yeminlerin şeklinde değişiklik yapıldığı belirtilmiştir. İslamiyet öncesi tüfek, kılıç gibi maddi şeyler üzerine yemin edilirken sonrasında yeminlerin dini özellikler taşımaya başladığı ifade edilmiştir. Aşık hikayelerinde dilek, temenni anlam özelliği taşıyan yeminlere yer verildiği, Türklerin gerçek ile yalanı ayırmak için başvurdukları kargış yoluyla da ant içtiği açıklanmıştır. Kars yöresindeki yeminler aile büyüklerinin kıymeti üzerine söylenen yeminler, dini kelimeler ile söylenen yeminler, beddua gibi söylenen yeminler olarak sınıflandırılmıştır. Kars yöresindeki yeminlerin araştırmacı tarafından derlenen ve 3 Nisan 1995 tarihinde yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen veriler doğrultusunda kaleme alındığı belirtilmiştir.

Nesir bölümünde altıncı olarak **Tekerleme** başlığı Prof. Dr. Ali Duymaz tarafından ele alınmıştır. Tekerleme kelimesinin kökeni ve tanımları konusunda farklı kaynaklardan bilgilendirme yapılmıştır. Türkiye'de kullanılan tekerleme kelimesinin Türk dünyasında bu kadar geniş alanda kullanılmadığı, sadece masal tekerlemesi olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Türk topluluklarında sanavaç, düzgü, yanılmaç, çasırtma gibi farklı isimlendirmelerinin olduğu ifade edilmiştir. Boratav'ın oyun, masal, tören ve bağımsız söz cambazlığı tekerlemeleri sınıflandırılmasına yer verilmiştir. Yazar çalışmada belirli bir oyun, tören veya metne bağlı tekerlemeler, yazılı veya gelişmiş edebiyat tekerlemeleri ve diğer tekerlemeler ana başlıklıkları altında alt başlıklar vererek yeni bir sınıflandırma yapmıştır. Çocuk zihninin serbestliği, hayal ve düşler, içki içme, şamanlık esrimesi, tasavvufi alışkanlık, yalan, olağanüstülük, abartma, mizah gibi başlıkların tekerlemelerin kaynağı olabileceği hususuna değinilmiştir. Tekerlemelerin şasırtmak, eğlendirmek, çocukların dil gelişimini sağlamak, dinleyicileri anlatıya hazırlayan girizgah görevi yapmak, anlatılanların uydurma ve gerçek dışı olduğunu sezdirmek gibi işlevleri olduğu belirtilmiştir.

Nesir bölümünde yedinci olarak **Bilmece** başlığı İbrahim Özkaya, Kemal Alin, Yaşar Kop tarafından incelenmiştir. Eski çağlardan beri bütün toplulukların edebiyat ve folklorunda bilmece ve bilmece kültürünün mevcut olduğu belirtilmiştir. Türk kültüründe ise çoğunlukla Orta Asya, İran, Arap ve hatta Yunan bilmecelerinin etkin olduğu açıklanmıştır. Bilmecelerin teknolojinin olmadığı zamanlarda, uzun kış gecelerinde hane halkının eğlenmesi, düşünmesi, beyin jimnastiği yapması ve çocukların eğitimine katkı sağlaması amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir. Bilmecelerin halkın zeka ürünü olduğu açıklanmıştır. İnsanlar, eşyalar, sebzeler, tabiat, hayvanlar, çiçekler gibi sınırsız konuyla ilgili olduğu belirtilerek bunun da milletin zeka seviyesini ve ufkunu ortaya koyduğu açıklanmıştır. Günümüzde şehir ve köy hayatının yakınlaşması, teknolojinin herkes tarafından ulaşılabilir olması, radyo ve televizyon yayınlarının her tarafa ulaşması gibi nedenlerden ötürü folklor oyunlarından bilmecelerin unutulmaya yüz tuttuğu ifade edilmiştir. Kars yöresine ait bilmecelerin araştırmacı yazar İbrahim Özkaya ve Kemal Alin tarafından 1996 yılından günümüze köylerde ve şehir merkezlerinde yapılan derlemelerden elde edildiği belirtilmiştir. Çalışmada kaynak kişi bilgilerine yer verilmiştir. Kars yöresine ait bilmeceler şu başlıklar altında değerlendirilmiştir: İnsanla ve İnsan Organlarıyla İlgili Bilmeceler, Tabiatla İlgili Bilmeceler, Yiyecekler ve Bitkilerle İlgili Bilmeceler, Hayvanlarla İlgili Bilmeceler, Eşyalarla İlgili Bilmeceler, Ölüm ve Dinle İlgili Bilmeceler ve Diğer Bilmeceler.

Nesir bölümünde sekizinci olarak **Atasözleri ve Deyimler** başlığı Prof. Dr. Mehmet Aça tarafından incelenmiştir. Atasözlerinin farklı adlandırmalarına yer verilmiştir. İlk atasözü örneklerine Divan-ı Lügat'it Türk'te ve Uygur dönemi yazılı metinlerinde yer verildiği açıklanmıştır. Atasözlerinin, yazıya geçirilmemiş törelerin ya da örfi hukukun kelimelerle ifadesi olduğu belirtilmiştir. Atasözlerinin tek başına kullanılmadığı, masal, hikaye gibi bir tür içerisinde ya da günlük konuşma esnasında yeri geldiği zaman söylendiği açıklanmıştır. Atasözlerinin sosyal olayların ve tabiat olaylarının nasıl meydana geldiklerini, bunlardan nasıl ders alınacağını hatırlatmak, ahlak dersi ve öğüt vermek, gelenekleri bildirmek, bazı inanışları bildirmek gibi fonksiyonları olduğu belirtilmiştir. Yapı olarak kısa ve açık olduğu belirtilen atasözlerinin genelde manzum oldukları bundan dolayı kalıcı oldukları ifade edilmiştir. Atasözlerini yol göstermek, ders vermek, öğüt vermek gibi amaçları olduğu deyimlerin ise kavramları belli bir kalıpta daha etkili ve güzel anlatma işine yaradığı belirtilmiştir. Genelde master halinde

bulunan, kalıplaşmış sözler olan deyimlerde de atasözlerindeki gibi kelime değişikliklerinin yapılmadığı açıklanmıştır. Çalışmada verilen Kars yöresine ait atasözlerinin araştırmacı yazar İbrahim Özkaya ve Kemal Alin tarafından 1996 yılından günümüze kadar köylerde ve şehir merkezlerinde yapılan derlemelerden elde edildiği açıklanmıştır.

Nesir bölümünde dokuzuncu olarak **Dua ve Beddualar** başlığı Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya tarafından incelenmiştir. İnsan ilişkilerinde karşılaşılan iyilik veya kötülüklere dua ve beddualar ile cevap verildiği ve çok eskilere dayanan bir geçmişi olduğu ifade edilmiştir. Dua kelimesinin Eski Türkçede alkış kelimesiyle karşılandığı açıklanmıştır. Birinin iyiliği için Allah'a yakarma anlamına gelen dualara, ilkel devirlerde büyü veya sihir esnasında başvurulduğu belirtilmiştir. Dua edilirken diz çökmek, elleri göğe açmak, hafifçe sallanmak gibi eylemler yapıldığı belirtilerek çeşitli dinlere göre değişiklik gösterdiği dile getirilmiştir. İslam dininde de ayet ve hadislerle duanın teşvik edildiği Hz. Muhammed'in birçok hadiste bu konuyu vurguladığı açıklanmıştır. Dualar; tarihte ve edebi tarihte dualar, tabiat olaylarıyla ilgili dualar, hayatla ilgili dualar başlıkları altında incelenmiştir. Hemen her şahıs için söylenen duaların sadece iyiliğe karşı değil sevilen ve mutlu olması istenen kişiler içinde söylenebileceği açıklanmıştır. Duaların kısa ve yalın ifade edildiği genellikle kurallı cümle halinde olduğu, ölçülü ve kafiyeli olanlarında olduğu belirtilmiştir.

Türk folklorunda beddua konusunda yeterli çalışmanın yapılmadığı belirtilerek bedduaların çaresiz olan ve acı çeken insanların rahatlamak amacıyla kötü düşüncelerini kapsayan kalıplaşmış sözler olduğu ifade edilmiştir. Bedduaların söyleniş sebepleri yüz kızartıcı hareketler üzerine söylenen beddualar, kişilerin günlük olaylar üzerine birbirine söylediği beddualar, haksızlıklar karşısında söylenen beddualar, milli hislenişlerle söylenen beddualar, karşılıksız sevgi üzerine söylenen beddualar, gurbet acısıyla söylenen beddualar olarak belirtilmiştir. İnsanların insanlara, beldelere, yapılara, hayvanlara, tabiat parçalarına, feleğe, gurbete beddua ettiği açıklanmıştır. Yapı itibarıyla basit ve birleşik cümle olarak kullanılabilen bedduaların aşık şiirlerinde, manilerde, türkülerde, ağıtlarda, ninnilerde ve halk hikayelerinde kendilerine sık sık yer bulduğu ifade edilmiştir. Çalışmada yer alan Kars yöresine ait dua ve bedduaların araştırmacı yazar İbrahim Özkaya ve Kemal Alin tarafından 1996 yılından günümüze kadar köylerde ve şehir merkezlerinde yapılan derlemelerden elde edildiği açıklanmıştır.

Nesir bölümünde son olarak **Çocuk Oyunları** başlığı Yrd. Doç. Dr. Ruhi Ersoy tarafından incelenmiştir. Oyunların insanlar arasında tüm kültürlerde kendini ifade etmek amacıyla gerçekleştirdikleri davranışlar örgüsü olduğu belirtilmiştir. Oyunların büyük çoğunluğunun geleneksel olduğu günümüzde oynanan yarışma oyunlarının bile bazı düzenlemelerle yeniden yapılandırılan yani gelenekten türetilen oyunlar olduğu ifade edilmiştir. Oyunların eğlenme ve eğlendirme, toplumsal değer ve törelere destek verme, eğitim ve kültürü aktarma, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtarma ve iletişim kurma gibi işlevleri olduğu belirtilmiştir. Çalışmada oyunlar incelenirken geleneksel ve anonim olma özelliklerinin dikkate alındığı belirtilerek halk kültüründe oyunların geleneksel çocuk oyunları, geleneksel sporlar, geleneksel temsiller, geleneksel danslar başlıkları altında incelenebileceği açıklanmıştır. Çalışmada verilen Kars yöresine ait çocuk oyunlarının araştırmacı yazar İbrahim Özkaya ve Kemal Alin tarafından 1996 yılından günümüze kadar köylerde ve şehir merkezlerinde yapılan derlemelerden elde edildiği belirtilmiştir. Ayrıca derleme esnasında başvuru kaynak kişiler listesine yer verilmiştir. Kars yöresinde oynanan oyunlar: aşık oyunu, ortada sıçan, vur gozayı, aç gapıyı, guş tahlası, birdirbir, uzun eşek, çüt söbe, birim birlik, misket, baş oyunu, çelik çomah, kemer gızdı, dede gılıcı tut, ayağ daşı, altı daş, beş daş, gozan bul, findık oyunu, live live, menekşe medilim tüşe, mendil gapmaca, istop, yıldırım bir, köşe gapmaca, misafir geldi, gizlenpaç, gondi, gutu gutu pense, havuza sahil, birdimbir, dana gazılı, cim cim çimenlik, don, yüzüh kimde, papağ altı, lebbik, gutu basmaca, dire döyme.

Çalışmanın sonunda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin tam metnine yer verilmiştir.

Değerlendirme

Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmada SOKÜM Sözleşmesi'nde belirtilen halk bilimi kadrolarından sözlü gelenekler ve anlatımlar konusunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Diğer dört halk bilimi kadrosuna çalışmada yer verilmemiştir. Bununla birlikte çalışmanın sonunda toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler maddesinde yer alan çocuk oyunları alt başlığına yer verilmiştir.

Çalışmada incelenen başlıklar alanında uzman kişiler tarafından detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Sonrasında farklı yöntemlerle elde edilen yöreye özgü örnekler yer verilmiştir. Aşıklık ve aşıklık geleneği başlığında sunulan örnekler alanında tanınmış aşıklardan aktarılmıştır. Türkü başlığında verilen yedi örneğin nereden aktarıldığı

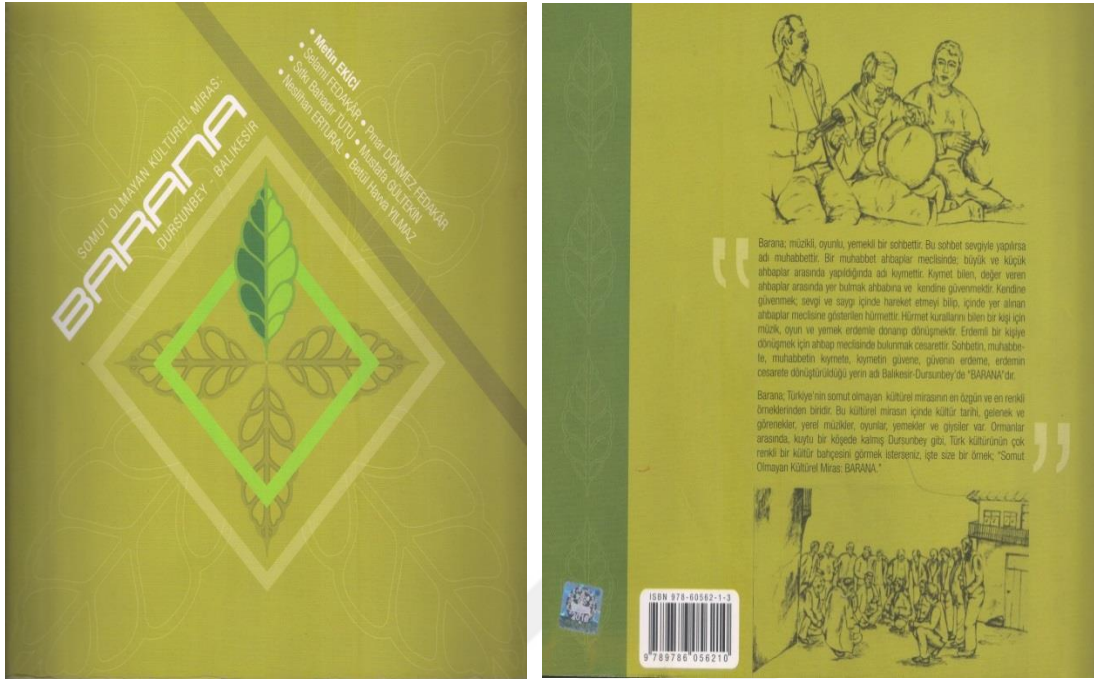
belirtilememekle birlikte türkünün kaynağına, mahlasına yer verilmiştir. Ağıtlar başlığındaki örnekler Fahrettin Kırzıoğlu'nun Edebiyatımızda Kars (1958), masallar bölümünde yer alan örnekler Ahmet Bican Ercilasun'un Kars İli Ağızları (2002), halk hikayeleri bölümünde yer alan örnekler Erdoğan Altınkaynak'ın Sosgertli Aşık Mehmet Hicrani'nin Hikayeleri (1999), fıkra bölümünde yer alan örnekler Mecit Doğru'nun Gül Gülebilirsen (1992) adlı çalışmalarından alınmıştır. Yemin bölümünde yer alan örneklerin derlemelerden ve iki kaynak kişi ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edildiği belirtilmiştir. Ninni, mani, efsane, tekerleme, bilmece, atasözü-deyim, alkış-kargış ve oyun başlıkları altında verilen örneklerin ise araştırmacı yazar İbrahim Özkaya ve Kemal Alin tarafından 1996 yılından günümüze kadar köylerde ve şehir merkezlerinde yapılan derlemelerden elde edildiği belirtilmiştir. Burada dikkat çeken husus yapılan çalışmaların SOKÜM Sözleşmesi'nin kabulünden önce olmasıdır. Buradan yola çıkarak Kars ilinin somut olmayan kültürel mirasının tespit edilmesi ve kayıt altına alınması yönünden sözleşme öncesinde çalışmalar yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle çalışmanın kitabın basıldığı 2011 yılındaki sözlü gelenek ve anlatımları yansıttığını söylemek oldukça güçtür.

Çalışmada Kars ilinde aşıklık ve halk hikayeciliği geleneğinin günümüzde canlı bir şekilde yaşatıldığına değinilmiş fakat güncel bir kaynak kişi görüşüne yer verilmemiştir. Yörede çalışmanın hazırlandığı yıllarda aşıklık yapan bir kişinin anlattığı halk hikayesine yer verilseydi aşıklık kültürünün canlı bir şekilde devam ettiği açık bir şekilde gözler önüne serilebilirdi.

Çalışmanın genelinde herhangi bir görsele yer verilmemiştir. Bu durum sözlü gelenekler ve anlatımlar başlığının yoğun olarak işlenmesine bağlanabilir ama çalışmanın sonunda yer alan oyunlar başlığı ile ilgili de görsele yer verilmemiştir.

Akademisyenler tarafından hazırlanan çalışmanın tamamında 1996 yılında başlayan derleme çalışmalarının sonuçlarından yararlanıldığı vurgulanmıştır. Sözleşmenin 2003 yılında ilan edildiği ve çalışmanın 2011 yılında yayımlandığı düşünüldüğünde kitabın Kars ilinin somut olmayan kültürel miras unsurlarından sözlü gelenek ve anlatımlarını yansıttığını söylemek güçtür.

Görsel 3

3. Ekici, M. Fedakar P. D., Tutu, S. B., Gültekin, M., Ertural, M. ve Yılmaz, B.H. (2011). Somut Olmayan Kültürel Miras: Barana Dursunbey-Balıkesir. Egetan: İzmir.

Çalışma DUFAT, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü iş birliği ile Sinema ve Telif Hakları Genel Müdürlüğü'nün katkısıyla, "Somut Olmayan Kültürel Miras-Dursunbey Barana Sohbetleri" adlı proje kapsamında, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yapılan alan araştırmaları sonucunda hazırlanmıştır.

Bu çalışmada, Ahilik geleneğinin devamı niteliğinde olan geleneksel sohbet toplantılarının kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir rolü olduğuna dikkat çekilmiştir. Barana toplantılarının 1970'li yılların sonundan itibaren yapılmadığı açıklanmıştır. Dursunbey Folklor Araştırmaları Derneği'nin yaptığı çalışmalar sonucunda halkın belleğinde barana kültürünün devam ettiğinin görüldüğü belirtilmiştir. Sonrasında Kültür Bakanlığı'nın da desteklediği "SOKÜM: Balıkesir-Dursunbey Barana Geleneği" adlı bilimsel çalışma ile geleneğin korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla çalışmaların başlatıldığı ifade edilmiştir. Yapılan alan araştırmalarında özellikle "Dursunbey Barana Geleneği"nin günümüzdeki durumunun tespitinin amaçlandığı belirtilmiştir. DUFAD üyeleri, geleneğin canlı olduğu

dönemde barana geleneğine katılmış kişiler ve konu hakkında bilgi sahibi olan Dursunbey halkıyla görüşülmüş ve elde edilen veriler çalışmada kullanılmıştır. Çalışmada kaynak kişilerle karşılıklı görüşme yapıldığı ve yapılan görüşmelerin görsel ve işitsel cihazlarla kayıt altına alındığı belirtilmiştir. Yöre halkının barana geleneğiyle ilgili görüşleri hususunda anket çalışması, yöre düğünleri ve barana toplantısıyla ilgili derleme çalışmasında da gözlem tekniği kullanıldığı ifade edilmiştir. Elde edilen bulguların disiplinlerarası bir yaklaşımla şekil, yapı, içerik ve işlem bakımından mukayeseli bir şekilde incelendiği vurgulanmıştır. Ardından araştırma alanı olan Dursunbey'in konumu, fiziki ve sosyal şartları, ekonomisi gibi hususlarda bilgi verilerek araştırma alanı tanıtılmıştır.

Somut Olmayan Kültürel Miras Geleneksel Sohbet Toplantıları: Ahilik, Sıra Gecesi, Kürsübaşı ve Barana başlığı Metin Ekici tarafından ele alınmıştır. Sosyal ve sivil hayatı düzenlemek amacıyla Selçuklu döneminde kurulan Ahilik teşkilatının devamı niteliğinde olan yaren, sıra gecesi, sıra gezmesi ve barana kurumları ile bu kurumların gelenekleri tanıtılmıştır. Ahi kelimesinin sözcük anlamlarına değinildikten sonra ahilik kurumunun toplumda birlik, beraberlik ve dayanışmayı sağladığı açıklanmıştır. Nitekim kurumun temel amacının başta kendi üyeleri olmak üzere sosyal hayatın diğer alanlarında toplumu oluşturan bireyler arasında dayanışma ve yardımlaşmayı sağlamak olduğu açıklanmıştır. Ahilik kurumunun dini, ahlaki, askeri, siyasi, sosyal ve kültürel işlevleri olduğuna değinilmiştir.

Yaren Teşkilatı: Yaren kelimesinin Farsça dost, ahabap anlamına gelen yar kelimesinden geldiği belirtilmiştir. Yaren teşkilatı ve geleneğinin Çankırı, Kütahya ili Simav ilçesi, Manisa ili Kula ilçesinde yaygın olarak bilindiği açıklanmıştır.

25-35 kişilik belli yaş aralığındaki erkeklerin oluşturduğu yarene, yareni oluşturan kişilerin oy birliğiyle girilebildiği ifade edilmiştir. Yaren grubunda yer alan üyeler ve yaren toplantılarının türleri hakkında açıklamalar yapılmıştır. Ekim ayından mayıs sonuna kadar sürdürülen toplantılar vasıtasıyla bireylerin sosyalleştiği, toplumsal hayatta yer aldığı, bireyler arasında yardımlaşma ve dayanışmanın arttığı ifade edilmiştir.

Sıra Gecesi: Urfa ili ile özdeşleşen sıra gecesinin belli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen sohbet toplantılarından olduğu açıklanmıştır. Bu toplantıların 8-12 kişilik ya da kalabalık sıra denilen 15-20 kişilik gruplardan oluştuğu, haftada bir gün belirlenen sıra arkadaşının mekanında toplandığı ifade edilmiştir. İlk toplantıda sıra

yöneticilerinin belirlendiği ve yıl boyunca yapılacak sıra gecelerinde yapılacak ikramlar, ne kadar para toplanacağı, misafirlik ve cezalar gibi konuların görüşüldüğü belirtilmiştir.

Sıra gecelerinde müzikli, oyunlu ve yemekli eğlencelerin yanında ahilik ve yarende olduğu gibi eğitici, öğretici ve bütünleştirici yönlerin de olduğu ifade edilmiştir.

Kürsübaşı: Elazığ yöresindeki sohbet toplantılarının teşkilat yapısı olmadığı açıklanmıştır. Günümüzde temel özelliğini kaybetmekle beraber yemek, oyun, müzik ve eğlence faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerel bir sohbet toplantısı niteliğinde geleneğin devam ettiği belirtilmiştir.

Barana: Geleneksel bir sivil toplum kuruluşu olan barananın kardeşlik, yardımlaşma ve sosyal dayanışma teşkilatı olduğu açıklanmıştır. Balıksir'in Dursunbey ilçesinde, Konya'nın Sille ilçesinde, Manisa'nın Soma ilçesinde geleneğin yaşatıldığı belirtilmiştir. Sosyal bir kurum olan barananın, toplum içinde oturup kalkma, konuşma ve dinleme, fikir beyan etme, saygı ve sevgi, müzik, yemek ve oyun geleneğini öğrenme ve genç kuşaklara aktarma gibi işlevleri olduğuna değinilmiştir.

Dursunbey Barana Geleneği başlığı Selami Fedakar tarafından ele alınmıştır. Barana sohbetlerinin sosyal yapı içerisinde pek çok işlevi olduğu, belirli sayıdaki kişi katılımıyla sonbaharda başlayıp ilkbaharda sona eren, erkeklere özgü bir toplantı olduğu açıklanmıştır.

Barana kelimesinin kökeni ve anlamı konusunda açıklamalar yapılmıştır. Dursunbey'de gruba barana denilmekle birlikte grubun yaptığı etkinliğe sohbet denildiği açıklanmıştır.

Barana geleneğinin XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başlarından itibaren var olduğuna değinilmiştir.

Barana sohbetlerinin kaynak kişi ifadelerine göre harman sonunda başladığı ve Hıdırellez'de sona erdiği ifade edilmiştir.

İlk toplantının amacının barana meclisinde bulunacakların seçilmesi, kuralların belirlenmesi, görev dağılımının yapılması ve barana yöneticilerinin kimler olacağının belirlenmesi olduğu açıklanmıştır. Barana meclislerinde başkan, başkan yardımcısı ve çavuşun görev aldığı, bazı meclislerde katip ve hakimler bulunduğu belirtilmiştir. Geri kalan üyelerin sohbet ahababı olduğu, sohbet esnasında hizmet edenlere de küçük ahabap denildiği ifade edilmiştir.

Baranada yer alacak kişilerden beklenen özelliklerin doğruluk, dürüstlük, sözünde durma ve iyi ahlaklı olma olduğu kaynak kişilerden aktarılmıştır.

İlk toplantıda baranada hangi müzik aletlerinin çalınacağı da belirlendiği açıklanmıştır. Baranada genellikle dört darbuka, iki zilli maşa ve bir tefin çalındığı kaynak kişilerden aktarılmıştır.

Barana kurallarının ilk toplantıda belirlendiği ve bu kuralların yazılı kurallar olmadığı açıklanmıştır. Yalnız barana toplantılarıyla ilgili bazı şikayetler olduğu için barana tüzüğü hazırlandığı, önceki yıllarda jandarmaya, sonraki yıllarda kaymakamlığa onaylatılarak barana sohbetlerinin düzenlenebilmesi için izin alındığı ifade edilmiştir.

Çalışmada ilk toplantıda barananın adının ve sembolünün belirlendiği açıklanmıştır. Baranaların adını kurucularının adından, ünvanından, lakabından ya da barananın bulunduğu mekandan alabileceği belirtilmiştir. Sembol olarak ise kışın yaprağını dökmeyen defne, şimşir ağacı gibi ağaçların yapraklarının tercih edildiği açıklanmıştır.

Barana sohbetlerinin öncesinde barana sohbetinin yapılacağı evde temizlik ve yemek hazırlıkları yapıldığı açıklanmıştır. Baranalarda kadınların yeri olmadığına değinilmiştir. Sadece evi ve yemeği sohbet toplantısına hazırladıkları belirtilmiştir.

Sohbet günü toplanılırken ikişer üçer kişilik gruplar halinde sohbetin yapılacağı konağın yakınında buluşulduğu belirtilmiştir. Konağa yaklaşırken ay yıldız şeklini alarak “Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele” türküsünün söylendiği belirtilmiştir. Bu esnada evlerden izleyenlerin varsa grupta yer alan sevgililerini gördükleri; yalnız barana sohbet grubundakilerin evlere bakmalarının yasak olduğu açıklanmıştır. İlk türkünün icrasından sonra sohbet yapılacak konağın önünde “Evleri Var Üst Başa” ve “Merdivenim Kırk Ayak” türküleri eşliğinde ağır hava oynandığı belirtilmiştir. Ev sahibinin kabulüyle içeri girildiği, başkan ve başkan yardımcısının ocaklığın yanlarında yerlerini aldıkları açıklanmıştır. Ardından sohbet ekibinin diğer üyelerinin de yaşlarına göre yerlerini aldıkları belirtilmiştir. Hizmet edecek olan küçük ahbabların kapı önünde oturdukları açıklanmıştır. Eve giren ahbabların oturmadan önce yakalarına taktıkları sembolü ocaklıktaki perde ya da örtüye iliştiirdikleri belirtilmiştir.

Sohbet başkanının talimatıyla “Eminemin Çam Dibinde Sesi Var” türküsünün söylendiği ifade edilmiştir. Bu türkünün sohbet boyunca sadece bir kez söylendiği vurgulanmıştır. Cumartesi yatsı namazından sonra yapılan barana sohbetlerine, başka

baranaların baskın yapabileceği belirtilerek baranada kalma sürelerinin iki mola arası kadar olduğu belirtilmiştir. On ikiye kadar devam eden müzik icrasının “Sohbet Övgüsü” adlı türkü ile sonlandırıldığı ifade edilmiştir. Bu türkü ile ev sahibine teşekkür edildiği, aynı zamanda bir dahaki sohbetin kimin evinde yapılacağını duyurulduğu belirtilmiştir.

Müzik icrasının bitiminden sonra müzik oyunu, sekir oyunu, pırasa yattı kalktı oyunu gibi seyirlik oyunların oynandığı açıklanmıştır. Seyirlik oyunlardan sonra varsa önemli meselelerin görüşüldüğü, ardından yemek faslına geçildiği açıklanmıştır. Yemekten sonra başkanın sohbet grubuna bir şikayet olup olmadığını sorduğu ve şikayet durumunda cezanın uygulandığı açıklanmıştır. Genellikle sopa cezası, sohbet ahabına yemek verme cezası ve ağır suçlarda baranadan ihraç cezası verildiği açıklanmıştır. İhraç edilen kişinin elinde yanan çıra ile “Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele” türküsü eşliğinde evden uzaklaştırıldığı belirtilmiştir. Baranadan ihraç edilmenin kişinin toplum içinde itibarını kaybetmesine neden olduğu belirtilmiştir.

Barana toplantılarının sosyal, kültürel ve eğitimsel işlevleri William R. Bascon’un Folklorün Dört İşlevi adlı makalesinden yola çıkılarak değerlendirilmiştir. Barana toplantılarının günlük hayattaki eğlenme, hoşça vakit geçirmeyle karıştırılmaması gereken düzenli ve kurallı bir eğlence anlayışı olduğu açıklanmıştır. Sohbetlerin uzun kış gecelerinde arkadaşlar arasında yemekli, müzikli, oyunlu eğlence ortamları oluşturması nedeniyle eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevlerini yerine getirdiği belirtilmiştir. Barana toplantılarına katılan kişilerin sohbet günü dışındaki günlerde de kurallara uyma gerekliliklerinin toplumsal yapı açısından önemine değinilmiştir. Barana ahabalarının düğünlerde birbirlerine yardımcı oldukları belirtilerek barana sohbetlerinin toplumsal kurallara ve törenlere destek verme işlevini yerine getirdiği ifade edilmiştir. Baranadaki kişilerin yaşadığı toplumun kültürüne ait müzik, halk oyunu, seyirlik oyun, halk edebiyatı ve gelenekleri bu sohbet ortamında öğrendikleri vurgulanmıştır. Barana sohbetlerinin işleyişi bakımından bir terbiye kurumu özelliği taşıdığı, baranada olabilmek ve devamlı kalabilmek için iyi davranışlar sergilenmesi gerektiği açıklanmıştır. Kaynak kişilerin baranaya “Dursunbey’de barana bir okuldur.” dediği ifade edilmiştir. Barana sohbetlerine katılanların toplumda bir itibara sahip olduğu belirtilerek eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması işlevine de sahip olduğu açıklanmıştır. Toplumsal ve kültürel baskılardan kurtulma işlevinde o

toplulukta olmanın kişinin bireyselliğini toplumsal yapı içerisinde ispatlamış olmasıyla açıklanabileceği belirtilmiştir.

DUFAD ve Barana Geleneğinin Güncel Durumu başlığı Mustafa Gültekin tarafından ele alınmıştır. Öncelikle 2001 yılında kurulan Dursunbey Folklor Araştırma Eğitim ve Turizm Derneği (DUFAD) hakkında bilgi verilmiştir. Derneğin yöreye ait bir türkünün TRT radyosunda Kütahya türküsü olarak belirtilmesi üzerine yöre türkülerine sahip çıkmak isteyen Halil Erkek tarafından kurulduğu belirtilmiştir. Derneğin amaçları ve üyeleri konularında ayrıntılı bilgi verilmiştir. DUFAD üyelerinin Dursunbey halk oyunları, türküler ve seyirlik oyunlar üzerinde alan araştırması yaptığı belirtilmiştir. 2004 yılından itibaren dernekte konservatuar öğrencisi tarafından bağlama derslerinin verildiği ifade edilmiştir. Sonrasında halk oyunları dersleri verilerek genç nesillerin barana geleneğine has oyun ve türkülerini öğrenmesinin sağlandığı açıklanmıştır.

DUFAD'ın Dursunbey dışında Bursa, Balıkesir ve Tekirdağ'da yapılan etkinliklere katıldığı belirtilmiştir. DUFAD'ın TRT televizyon yayınlarına davet edildiği ve böylelikle kültürün korunması ve yaşatılmasında teknolojinin ve medyanın da desteğinin alındığı açıklanmıştır.

DUFAD'ın Ege ve Dokuz Eylül Üniversitesi'ndeki etkinliklere katıldığı, kendisini her icra ortamında göstererek geleneği yaşatma uğruna çalışmalar yaptığı vurgulanmıştır.

2010 yılında "Geleneksel Sohbet Toplantıları"nın Türkiye'nin kültürel mirası olarak UNESCO tarafından kabul edilmesinden sonra dernek bünyesindeki çalışmalara hız verildiği belirtilmiştir. DUFAD çalışmaları SOKÜM Sözleşmesi'nin ikinci maddesinin üçüncü fıkrasındaki koruma yaklaşımlarına göre değerlendirilmiştir.

1970'lerde unutulmaya terk edilen baranaların 2000'li yıllarda canlandığı, baranalardaki türkülerin gençler tarafından söylendiği ve halk oyunlarının canlandırıldığı ifade edilmiştir.

DUFAD'ın çalışmaları sonucunda barana geleneği canlanmış olsa dahi barana sohbetlerinin hala eskisi gibi yapılmadığı belirtilmiştir. Buna gerekçe olarak ekonomik hayatta meydana gelen değişimler, eğlence anlayışının farklılaşması, kadınların sosyal hayatta daha fazla yer alması gibi nedenler gösterilmiştir. Küçük bir derneğin yaptığı çalışmalar ile yarattığı farkındalığa dikkat çekilmiştir.

Dursunbey Barana Geleneğinde Müzik başlığında, Sıtkı Bahadır Tutu Dursunbey'deki barana sohbetlerinde icra edilen müziklerle ilgili çalışmalara değinmiştir. Sonrasında barana sohbetlerindeki müzik geleneği, Dursunbey barana havalarının yapısal özellikleri konularında bilgi verilmiştir.

“Sabahtan Kavuştum Ben Bir Güzele” türküsünün Dursunbey barana toplantılarının yapılacağı konağa girmeden önce, bir de barana sohbeti esnasında başka bir barananın baskın yapması durumunda söylendiği ifade edilmiştir. Bu türkünün bu iki durum haricinde başka ortamlarda söylenmediği belirtilmiştir. İkinci türkü olan “Evleri Var Üst Başa” türküsünün evin önünde kaşıkla zeybek oynanırken icra edildiği açıklanmıştır. Eve girilip oturma düzeni alındıktan sonra “Emine'nin Çam Dibinde Sesi Var” türküsü ile devam edildiği belirtilmiştir.

Proje kapsamında izlenen barana toplantısında icra edilen türkülerin listesine yer verilmiştir. Son olarak müzik faslının “Sohbet Övgüsü” türküsü ile sonlandırıldığı belirtilmiştir. Bu türküde konak sahibinin ve gelecek toplantının yapılacağı ev sahibinin isimlerine yer verildiği ifade edilmiştir. Bu türkünün toplantıdaki müzik icrasının bitirilmesi ve gelecek toplantının planlanması açısından önemine dikkat çekilmiştir.

Kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre önceleri barana toplantılarında müzik icrasında vurmali çalgılardan def, bendir, dümbek ve zilli maşa kullanıldığı açıklanmıştır.

Baranaya katılan gençlerin ilk iki türküyü dışarıda icra edildikleri için, diğer türkülerini de düğünlerde icra edildiği için bildikleri ifade edilmiştir. Sohbet Övgüsü adlı türküyü ise baranaya dahil olduktan sonra öğrendikleri belirtilmiştir.

Dursunbey barana havalarının yapısal özellikleri incelendiğinde barana havalarında Karcıgar, Gerdaniye, Tahir, Muhayyer Kürdi, Hüseyini, Uşşak, Beyati ve Hicaz makamlarının görüldüğü açıklanmıştır.

Proje kapsamında izlenen barana sohbetinde seslendirilen havalardan yola çıkılarak 9/8'lik, 9/4'lük, 4/4'lük usulde havaların tespit edildiği açıklanmıştır.

Barana havalarının Dursunbey halkı tarafından benimsendiği ifade edilmiştir. Önemli olanın yerelden ulusala, ulusaldan uluslararası boyutta bilinirliğe gidilirken hiçbir kültür ürününün unutulmaması olduğu vurgulanmıştır.

Barana türkülerinin profesyonel olmayan bir grup tarafından icra edildiği ve türkülerin halkın beğenisini kazandığı açıklanmıştır. Eserlerin koro şeklinde icra edildiği belirtilerek, baranadaki ahbaplar arasında güçlü bir bağ kurduğuna dikkat çekilmiştir.

Çalışmada Dursunbey barana havalarının yapısal özellikleri tablo halinde sunulmuştur. Ayrıca sohbetlerde icra edilen havaların nota bilgilerine yer verilmiştir.

Dursunbey Barana Geneleğinde Halk Oyunları başlığını ele alan Neslihan Ertural, geçmiş yıllarda yapılan çalışmalardan da yola çıkarak Dursunbey’de oynanan halk oyunlarının ağır ve kıvrak zeybekler grubuna giren kaşıklı zeybek oyunları olduğunu açıklamıştır.

Dursunbey yöresinde icra edilen halk oyunlarının isimlerini türkülerden aldığı, halk oyunlarının çizgi ve çember formunda oynandığı belirtilmiştir. Barana geleneğinde icra edilen zeybek oyunun iki kişi ile oynanan bir oyun olduğu belirtilmiştir.

Efe ve zeybek kelimelerinin farklı kaynaklarından tanımlarına yer verilmiştir. Dursunbey yöresinde efe kelimesinin düğün adetlerinden efe başı seçme geleneğinde yer aldığı açıklanmıştır. Efe başının köy gençliğini düğünlerde ve bayramlarda topladığı ve oynanacak oyunları düzenlediği açıklanmıştır. Efe başı olmanın bir ayrıcalık olduğu belirtilmiştir. Efe başlarının önceleri asker olarak görev yapan ve zeybekleri yöneten efelerle görevleri yönünden benzerlik gösterdiğine değinilmiştir.

Baranada oynanan halk oyunlarının yapı olarak mevsimlik toplantı ve eğlence grubunda yer aldığı belirtilmiştir. Barananın eğitim, dayanışma, disiplin, yardımlaşma işlevlerini yerine getirdiğine değinilmiştir.

Barana geneleğinde oynanan halk oyunlarının incelemesi yapılırken eskiden yapılan araştırmaların yanı sıra Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı olarak barana geleneği canlandırıldığı, bir köy düğünü yapıldığı ve barana oyunlarının oynandığı bir şenliğe katılım sağlandığı açıklanmıştır.

Barana geneleğinde icra edilen halk oyunlarından ağır zeybek, kıvrak zeybek, sekme, kırık oyunları konusunda bilgi verilmiştir. Ardından yörede oynanan Evleri Var Üst Başa, Alcak Ceviz Dalları, Yılanı, Koca Kuş, Sekme, Kayalca’nın Taşları oyunları sözleri, oyunun türü, oyunun konusu, oyuncu sayısı, oyunda kullanılan biçimsel form, oyunun icra ortamı, oyuna ait yöresel tavır özellikleri ve oyunun işlevi gibi başlıklar altında incelenmiştir.

Barana sohbetlerinde oynanan halk oyunlarının Dursunbey’de yaşayan erkeklere sağladığı katkılar bölümün sonunda açıklanmıştır. Geçmişte erkeklerin barana terbiyesinden geçtikleri, toplum içerisinde nasıl davranılması gerektiğini bu gelenekle öğrendikleri belirtilmiştir. Barananın gençlere doğruluk, dürüstlük, saygı gibi kişilik özellikleri kazandırdığına değinilmiştir. Gençlerin halk oyunları icra ederken bir birey olarak toplum içinde aktif rol aldıkları ve neticesinde toplumda sosyal bir statü kazandıkları açıklanmıştır. Baranada icra edilen oyunların kişilerin psikolojisinde rahatlamaya neden olduğu belirtilmiştir. Ayrıca barana oyunlarının davul zurna icracılarına ekonomik katkı sağladığı ifade edilmiştir.

Dursunbey Barana Geleneğinde Yemek başlığı, Pınar Fedakar Dönmez tarafından ele alınmıştır. Yemek ve kültür ilişkisi açıklandıktan sonra yemeğin ve sofranın işlevleri konusunda bilgi verilmiştir. Dursunbey’deki yemek kültürü dört farklı başlıkta incelenmiştir.

Yemeklerin Hazırlıkları ve Sunumu alt başlığında, düğün yemeklerinin aşçılar tarafından hazırlandığı, önceden kadın aşçılar varken günümüzde erkek aşçıların yoğunlukta olduğu belirtilmiştir. Yemeklerin ocaklık ve fırında hazırlandığına, günümüz mutfak yapısından dolayı ocaklıkların artık bahçeye taşındığına ya da tamamen kaldırıldığına değinilmiştir.

Yiyeceklerin korunması ve saklanması için kilerlerin; un, yufka gibi ürünlerin saklanması için de ambarların kullanıldığı ifade edilmiştir. Mutfakta kullanılan malzemelerin ilerleyen zamanla birlikte değişim gösterdiği belirtilerek artık bakır tencerelerin kullanılmadığı açıklanmıştır.

Günlük üç öğüne ilaveten akşam yemeğinden sonra uykuluk öğününün de isteğe bağlı olarak yenildiği ifade edilmiştir. Önceleri misafirlere uykuluk adı verilen yemeğin ikram edildiği, günümüzde ise bu alışkanlığın terk edildiği açıklanmıştır.

Geçmişte genellikle yer sofrasında ve aynı tabaktan yemek yeme adeti olduğu, yemeğe büyüğün başlaması ile başladığı, sofrada dua yapıldığı belirtilmiştir. Günümüzde ise bu adetlerin terk edildiği ve yemeklerin masa başında yenildiği açıklanmıştır.

Dursunbey’de ekmek ve hamur işlerinde çeşitlilik olduğu belirtilerek çeşitler hakkında kaynak kişi bilgilerine yer verilmiştir. Yöredeki ekmek ve hamur işleri bayram ekmeği, tokurcun, yaz ekmeği, pide, yufka, bükbe, börek, yapıştırma veya kulak hamuru olarak

sıralanmıştır. Dursunbey’de yapılan sebze ve et yemekleri, çorbalar, tatlılar konusunda bilgi verilmiştir.

Tören yemeklerinde ender, pahalı ve en iyi kalite, zahmetli yiyeceklerin sunulmasının gelenek olduğu açıklanmıştır. Düğün, sünnet, bayram zamanlarında hangi yemeklerin hazırlanacağı belli olduğu, yalnız son yıllarda düğün yemeklerinde değişiklikler yapıldığı ifade edilmiştir. Dursunbey yemek geleneklerinde değişimlerin mevcut olduğu belirtilerek yaşam koşullarının değişmesi ve teknolojide meydana gelen gelişmeler gerekçe olarak gösterilmiştir.

Barana sohbetlerindeki yemek kültürünün geleneği zenginleştirdiği, paylaşmayı sağladığı, iletişimi arttırdığı ve dostluk kurulmasını sağladığı için önemli olduğu vurgulanmıştır.

Dursunbey Barana Geleneğinde Seyirlik Oyunlar başlığı, Neslihan Ertural tarafından ele alınmıştır. Oyun genel kavramının alt dallarından biri olan seyirlik oyunlar konusunda geçmişten günümüze yapılan çalışmalar konusunda bilgi verilmiştir.

Dursunbey yöresinde seyirlik oyunların kapalı mekan oyunları ve açık mekan oyunları olarak ele alınabileceği belirtilmiştir. Açık mekan oyunlarının şenliklerde, düğünlerde, bayramlarda ve asker uğurlarken sergilendiği açıklanmıştır. Deve oyunu, Arap oyunu, horoz oyunu, at oyunu açık mekan oyunu olarak belirtilmiş ve oyunların nasıl oynandığı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Kollu bebek oyunu adlı oyunun geçmişte çocuklar tarafından oynanan açık mekan oyunlarından olduğu, günümüzde ise oynanmadığı ifade edilmiştir. Arap oyunu ve deve oyunu adlı oyunların Türkiye’nin farklı şehirlerinde de icra edildiğine değinilmiştir. 28 Mart 2010 tarihinde gerçekleştirilen şenlikte oynanan deve oyununun nasıl icra edildiği aktarılmıştır. Bu oyunun seyircileri eğlendirerek rahatlattığının tespit edildiği belirtilmiştir. Ayrıca oyunun müzik ve sözlü kültüre ait halk bilgisi ürünlerini, gelecek kuşaklara taşınması yönünden işlevini yerine getirdiği belirtilmiştir.

Dursunbey barana geleneği içinde icra edilen oyunların eğlendirmeye dayalı, din dışı özelliğe sahip oyunlar olduğu, orta oyunu ve muhabbet oyunu olarak da adlandırıldığının tespit edildiği belirtilmiştir. Barana geleneği bağlamında oynanan seyirlik oyunlar yüzük oyunu, hırsız oyunu, ayakkabı yamama oyunu, arı oyunu ve pırasa yattı kalktı oyunu olarak sıralanmıştır. Fincan, cicos, yandım ve zekir adlı oyunların kış sohbetlerinde oynandığı belirtilmiştir. Dilsiz oyunu, mendil kapmaca, tilki

dövüşü, köy katibi, ayı oyunu, domuz oyunu ve ak dara oyunu gibi oyunların geçmişte oynandığı, günümüzde ise oynanmadığı ifade edilmiştir. Barana geleneği içerisinde oynanan yüzük oyunu, pırasa yattı kalktı oyunu, hırsız oyunu, arı oyunu adlı oyunlar; oyunda kullanılan gereçler, oyuna ait kurallar, oyunun içeriği, oyun icra ortamı, oyun icracıları ve oyunun işlevi açısından değerlendirilmiştir. 2010 yılında Dursunbey Orman İşletme Lokali'nde DUFAD ile düzenlenen barana geleneği canlandırma çalışması, İsmailler köyünde yapılan derleme çalışması ve Dursunbey'de düzenlenen şenlikte oynanan seyirlik oyunlar Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı tarafından değerlendirmiştir.

Kapalı mekanlarda icra edilen oyunların şaşırtma, şaka yollu dayak atma ve dayak yeme, ceza alanların taklit yapması ve saklanan bir eşyanın bulunması gibi ortak özellikleri olduğu belirtilmiştir. Açık mekan oyunlarının ise genellikle çocuklar ve erkekler tarafından düğün ve bayramlarda icra edildiği açıklanmıştır. Kapalı mekan oyunlarının Willam R. Bascom modelinde yer alan eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevi ile toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevine sahip olduğu ifade edilmiştir. Oyunların oynayan kişileri ve seyircileri güldürdüğüne ve rahatlattığına değinilmiştir. Ayrıca oyunlardaki ceza sisteminin toplumda yapılan hataların cezasız kalmayacağını hatırlatması bakımından önemine dikkat çekilmiştir. Yörede bu anlamda yapılan çalışmaların oyunların devamlılığını, geleneğin gelecek kuşaklara taşınmasını sağladığı tespit edilmiştir.

Dursunbey Halk Oyunları ve Giysileri başlığı, Neslihan Ertural tarafından ele alınmıştır. Korunma amaçlı giyilen giysilerin zamanla topluma ait bazı sosyal ve kültürel özellikler taşıdığı belirtilerek bu özelliklerin giysilerin kültürel bir ürün olarak ele alınmasına neden olduğu açıklanmıştır. Giysilerin üretim sırasında kullanılan teknik malzemeler açısından halk bilgisine kaynaklık ettiği ifade edilmiştir. Giysilerin toplum içinde yaşayan kişilerin sosyal statüsünü gösterme özelliğine sahip olduğu vurgulanmıştır.

Kadın giysileri başlıklar, gömlek, fermana, üçetek, şalvar, peşkir, peşkir bağı, mendil ve çorap başlıkları altında incelenmiştir. Kadın giysilerinin ev içi ve ev dışı giysiler olarak ikiye ayrıldığı ifade edilmiştir. Özel günlerde ve düğünlerde günlük kıyafetlerden farklı olarak geleneksel kıyafetler giyildiği belirtilmiştir. Toplum içerisindeki bekar kızların

anlaşılması için “saya” denilen bir kıyafet giydiği, gelinlerin ise “poyra” denilen başörtüsü taktığı açıklanmıştır.

Dursunbey yöresi halk oyunları icrasında kullanılan erkek giysilerinin kişinin sosyal statüsünü ortaya koyan giysilerden seçilerek düzenlendiği belirtilmiştir. Halk oyunlarının icrasında damat giysisinin kullanıldığı belirtilmiştir. Damat giysisinde yer alan gömlek, yelek, pantolon, kuşak, ayakkabı, çorap, galçın, çorap bağı ve mendil detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Erkek giysilerinin yöre halk oyunları uzmanları tarafından farklı parçalar eklenerek düzenlendiği ve günümüz barana geleneği icrasında bu kıyafetlerin kullanıldığı belirtilmiştir.

Dursunbey geleneksel giyim ve kuşamında kadına ait ürünlerin çok fazla çeşit içerdiğine değinilmiştir. Kadınların söz ile veremedikleri mesajı kıyafetleriyle karşıya ilettikleri vurgulanmıştır.

Çalışmada yöre kıyafetlerinde kırmızı ve yeşil renklerinin yoğunlukta kullanıldığı belirtilmiş, kaynak kişilerden aktarılan bilgilere göre genellikle yörüklerin kullandığı renkler olduğu için tercih edildiği vurgulanmıştır.

Değerlendirme

Somut Olmayan Kültürel Miras: Barana Dursunbey-Balıkesir adlı çalışma ile barana geleneğinin korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması, özellikle “Dursunbey Barana Geleneği”nin günümüzdeki durumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Barana sohbetleri, SOKÜM Sözleşmesi’ne göre halk bilim kadrolarından gösteri sanatlarının anonim müzik ve gösterimleri alt başlığında yer almaktadır. Barana sohbetleri incelenirken SOKÜM Sözleşmesi’ne göre halk bilim kadrolarından halk oyunları, halk müziği, halk mutfağı, halk tiyatrosu, giyim-kuşam ve süslenme başlıkları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Çalışmada sohbet toplantılarının geçmişi ile günümüzdeki durumu mukayeseli olarak ele almıştır. Baranayla ilgili terk edilen alışkanlıklar ya da değişen unsurlar konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Barana sohbetlerinin tanıtılmasında; baranada yer alan seyirlik oyunların, türkülerin ve halk oyunlarının canlandırılmasında DUFAD’ın yadsınamaz katkısı söz konusudur. Bu çalışmayla somut olmayan kültürel mirasın korunmasında o yörede yaşayan insanların kurdukları derneklerin önemi ortaya

çıkılmaktadır. Sözleşmede de somut olmayan kültürel miras unsurlarının korunmasında sivil toplum kuruluşlarının önemine dikkat çekilmektedir.

Çalışmada somut olmayan kültürel miras unsurlarının tespitiyle birlikte yaşatılmasına yönelik faaliyetler yapıldığı açıklanmıştır. Bu amaçla halk oyunları ve bağlama dersleri verildiği, barana geleneğini tanıtmak maksadıyla televizyon yayınlarına katılım sağlandığı açıklanmıştır. Geleneğin canlandırılması için ne kadar çaba sarf edilse de değişen yaşam tarzları nedeniyle eskisi gibi olamayacağı muhakkaktır. Yine de yapılan çalışmalar ile barnadaki türküler ve halk oyunları hayat bulmuştur. Çalışma SOKÜM Sözleşmesi'nin ikinci maddesinin üçüncü fıkrasındaki koruma yaklaşımını hayata geçirmesi açısından oldukça önemlidir.

Çalışma kaynak kişi görüşmeleri sırasında derlenen bilgilerden meydana gelmektedir. 174 sayfadan meydana gelen çalışmanın arka kapağında Barana Havaları adlı türkü CD'si ile barana sohbetlerine ait çekimlerin yer aldığı, kaynak kişi görüşmelerinin bulunduğu Barana Sohbetleri adlı CD yer almaktadır. Çalışmanın sonunda yer alan CD'ler barana geleneğini görsel ve işitsel anlamda tanıtır mahiyettedir.

Akademisyenlerce hazırlanmış kitap alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kaynaklık edecek nitelikli bir çalışmanın ürünüdür.

Görsel 4

4. Güllüdağ, N. (2011). Kars İlinin Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritalandırılması. Kültür ve Turizm Bakanlığı, BM Ortak Programı ve Kafkas Üniversitesi İşbirliğiyle.

Kars İlinin Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritalandırılması adlı çalışmanın 13.11.2008 tarihinde imzalanan Birleşmiş Milletler Ortak Programı Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine Ulaşma Fonu çerçevesinde, Doğu Anadolu’da Kültür Turizmi İçin İttifaklar Birleşmiş Milletler Ortak Programı Sözleşmesi’nin TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, TC Dış İşleri Bakanlığı, UNDP, UNESCO, UNWTO, UNICEF ortaklığında yürütülmüş bir çalışmanın sonucu olduğu belirtilmiştir. Çalışma kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma Eğitim Genel Müdürlüğü folklor araştırmacıları tarafından 30 Ağustos-5 Eylül 2009 tarihleri arasında ön alan araştırması gerçekleştirildiği açıklanmıştır. 07-10 Ekim 2009 tarihleri arasında kapasite geliştirme çalıştayında Kafkas Üniversitesi ile eş güdümlü çalışma yürütüldüğü ifade edilmiştir. Saha araştırmasını gerçekleştirecek olan Kafkas Üniversitesi öğrencilerine araştırma yöntem ve teknikleri hususunda eğitim verildiği belirtilmiştir. Proje finansmanlığını İspanya Hükümeti’nin yaptığı açıklanmıştır. Kafkas Üniversitesinin UNESCO ve Kültür Turizm Bakanlığı’nın yürüttüğü çalışma ile halk kültürü ürünlerini belgeleme, yayın ve tanıtım yolu ile kamuoyuyla paylaşma çalışmaları yaparak somut olmayan kültürel mirasın somut örneklere dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Türkiye’deki folklor araştırmacılarının arşivini zenginleştirileceği düşünülen bu çalışmada seksen köyde inceleme yapıldığı belirtilmiştir. Çalışma sonucunda yedi bin sayfalık deşifre kaydına, iki bin fotoğraf ve iki yüz elli video kayda ulaşıldığı açıklanmıştır. Bu çalışmanın yerel toplulukların kültürel miraslarının önemi konusunda farkındalık yaratılması, kültürel kimlik ve kültürel ifadelerin çeşitliliğine saygı gösterilmesi konularında teşvik edici olduğu belirtilmiştir. Çalışmada SOKÜM Sözleşmesi’nin ikinci maddesinde kabul edilen halk bilimi kadroları göz önünde bulundurulmuş ve Kars’ın somut olmayan kültürel mirası sözleşmede yer alan beş ana başlık altında incelenmiştir. Çalışmada araştırmanın amacı şöyle açıklanmaktadır: Doğu Anadolu’da Kültür Turizmi İçin İttifaklar Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Kars İlinin Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritalandırılması Projesinin amacı öncelikle kültür turizminin geliştirilmesi, doğru yönlendirilmesi ve korunma ihtiyacı olanların korunmaya alınması ve daha sonra yurt genelinde yapılacak olan diğer çalışmalara da model olması amaçlanmıştır.”

Araştırmada soru-cevap, gözlem başta olmak üzere diğer alan araştırması yöntemlerinin de kullanıldığı belirtilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü olan **Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar** bölümü, Yrd. Dç. Dr. Kürşat Öncü tarafından ele alınmıştır. Bu bölümde aşıklık geleneği, ağıt, masal, halk hikayesi, efsane, mani, bilmece, dua-beddua, fıkra, atasözü ve deyimler, ninni ve tekerlemeler konularına yer verilmiştir. Bu türlerle ilgili kısa bilgi verildikten sonra kaynak kişilerden elde edilen türe ilişkin örnekler aktarılmıştır.

Aşıklık Geleneği: UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi'nde yer alan aşıklık geleneğinin Kars'ta varlığını sürdürdüğü belirtilmiştir. Geleneğin canlı bir şekilde yaşamasının sebebi olarakta Azarbeycan'a yakınlığı ve iklim şartları gösterilmiştir. Aşıklıkta usta-çırak ilişkisinin son yıllara kadar devam ettiği ifade edilmiştir. Teknolojik gelişmelerin olumsuz etkisine rağmen usta-çırak ilişkisi ve kültürel dokunun geleneksel formun korunmasına yardımcı olduğu açıklanmıştır. Konuyla ilgili 2 örnek metne yer verilmiştir.

Ağıt: Ağıt söyleme geleneğinin ilk örneği olarak Alp Er Tunga sagusu gösterilmiştir. Kaybetmenin acısını anlatan ağıtların sözlü geleneklerimizden olduğu belirtilerek yakın zamana kadar yazıya aktarılmadığı açıklanmıştır. Teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla ağıtların kayıt altına alındığı ifade edilmiştir. Ağıt türündeki söylem farklılıklarının incelenebileceği belirtilmiştir. Konuyla ilgili 2 örnek metne yer verilmiştir.

Masal: Masalların köklü bir geçmişe dayandığı ve kültürler arası geçişin yoğun bir şekilde görüldüğü bir tür olduğu belirtilmiştir. Gelişen teknoloji ve kent yaşantısının masal anlatma geleneğini olumsuz yönde etkilediğine değinilmiştir. Günümüzde Kars yöresinde hala masallara ulaşmanın mümkün olduğu ve masal analarına ulaşılabildiği aktarılmıştır. Bölgede masal konusunda bu derece canlılık olması Kafkasya'da bulunan Türk nüfusuyla yakın ilişkilerin devam etmesine bağlanmıştır. Konuyla ilgili 3 örnek metne yer verilmiştir.

Halk Hikayesi: Halk hikayelerinin eskiden roman yerini tuttuğu, konusunu aşk ve kahramanlıktan aldığı belirtilmiştir. Bölgede çok sayıda halk hikayesine ulaşmanın mümkün olduğuna değinilmiş, klasikleşen hikayelerin yanında bölgeye özgü hikayelerin de varlığından söz edilmiştir. Teknolojinin yaygın kullanımı neticesinde halk hikayelerinin dinleyici kitlesinden uzaklaştığı belirtilmiştir. Kars yöresinde

anlatılan masal ve hikaye türlerinde benzerlik olduğu görülmüştür. Masal bölümünde yer alan üçüncü masal ile hikaye bölümünde yer alan birinci hikayede kadınlar zor durumlarda bırakılmış, kadınlar namuslarını koruma pahasına çocuklarının canından vazgeçmiş ve sonunda suçlular at arkasında çekilerek cezalandırılmışlardır. Konuyla ilgili 3 örnek metne yer verilmiştir.

Efsane: Efsanelerin amaçları ve kabulleri yönüyle diğer halk edebiyatı türlerinden farklı olduğu belirtilmiştir. Dini içeriğe ve inandırıcı olma özelliğine sahip efsanelerin anlatımında bir gerginlik olduğuna değinilerek eğlence amaçlı söylenmediği belirtilmiştir. Kars yöresinde yer adına bağlı oluşma, dönüşüm, dini içerik gösteren türbe ve yatırlara bağlı efsaneleri anlatan 10 örneğe yer verilmiştir.

Mani: Kars yöresinde mani söyleyen ve dinleyen sayısının çok olduğu belirtilmiştir. Manilerin edebi türlerin ortaya çıkışına kaynak olarak gösterildiği ifade edilerek söyleme kolaylığı olan bir anlatı türü olduğu açıklanmıştır.

Bilmece: Halk kültürünün kökenleri en eskilere dayanan türlerinden biri olduğu vurgulanmıştır. Bilmecelelerin özellikle çocukların dil eğitiminde kullanıldığına ve kültür aktarımını kolaylaştırdığına değinilmiştir. Çalışmada 47 bilmeceye yer verilmiştir.

Dua-Beddua: İnsanların beğendikleri veya beğenmedikleri durumları dile getirdiklerinde yararlandıkları kalıp sözler oldukları ifade edilmiştir. Dua ve beddua örnekleri sıralanmıştır.

Fıkra: Fıkraların zıtlık prensibine bağlı olan, beklenmedik şekilde sona eren, gülme ve güldürme öğesinin baskın olduğu bir anlatı türü olduğu belirtilmiştir. Fıkra türünün Kars yöresinde yerel olduğu ve bölge insanının unsurlarını barındırdığı açıklanmıştır. Kars yöresinde anlatılan 10 fıkra metnine yer verilmiştir.

Atasözü ve Deyimler: Kars yöresindeki atasözleri ve deyimlerin bölgesel nitelik göstermediği belirtilerek örneklere yer verilmiştir.

Ninni ve Tekerleme: Ninnilerin annenin duygu, düşünce ve isteklerini yansıttığı, yalnızca çocuğa yönelik değil aileye yönelik isteklerin de ninniler vasıtasıyla iletildiği aktarılmıştır. Ninnilerin temelinde çocuk sevgisi olduğu ve sabit bir melodiyle söylendiği belirtilmiştir.

Çalışmanın **Gösteri Sanatları** bölümü Adem Balkaya tarafından ele alınmıştır. Bu bölümde halk müziği, halk oyunları, halk çalgıları ve çalgı yapımı, çocuk oyunları,

sportif oyunlar, geleneksel tiyatro konuları ele alınmıştır. Gösteri sanatlarının toplumun aynası olduğu ve aynı zamanda da toplumu eğlendirdiği belirtilmiştir. Bir toplumun halk müziği çalgılarının ve oyunlarının ne olduğunu bilmesinin o toplum hakkında fikir verdiğine vurgu yapılmıştır.

Halk Müziği: Bir yöredeki halk müziği varlığının o yöredeki kültürel zenginliğin en önemli göstergelerinden biri olduğuna değinilmiştir. Yöreden yöreye değişiklikler gösteren halk müziğinin taklit ve örnek yoluyla ortaya çıktığı açıklanmıştır. Kars ili genelinde uzun havaların yoğun olduğu, kısa havalara da rastlanıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca Sarıkamış'a bağlı Boyalı köyünde ağıt söyleme geleneğinin tespit edildiği açıklanmıştır. Türkülerin dilden dile aktararak öğrenildiği ve türkü hikayelerinin olmadığı belirtilmiştir. Yörede söylenen türkü örneklerine yer verilmiştir.

Halk Oyunları: Halk oyunlarının müzik ve oyun birlikteliği ile toplumun kültürel özelliklerini gelecek kuşaklara aktardığı açıklanmıştır. Bu aktarma sürecinde ait olduğu sosyal çevrenin duygularını, düşüncelerini ve yaşayışını ifade eden estetik hareketlere dayalı bir gösterim ve iletişim aracı olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle de halk oyunlarının icra edildiği yörenin, sosyal hayatın aynası olduğu açıklanmıştır. Kars ili Sarıkamış, Selim ve Susuz ilçelerinde herhangi müzik aleti kullanılmadan demet-çevirme yoluyla halk oyunları oynandığı belirtilmiştir. Oynanan halk oyunlarının serçe parmak tutularak, parmaklar kenetlenerek şekilde tutularak ya da oyunun hızına göre omuz tutularak oynandığı; oyunda cinsiyet ve kişi sayısının sorun teşkil etmediği belirtilmiştir. Oyun adlandırmalarının oynanan türkü ve çalınan müzik veya ayak hareketlerine göre yapıldığı açıklanmıştır. Sonrasında Kars ilinde inceleme yapılan ilçeler ve ilçelere bağlı köylerde tespit edilen oyunlar tablo halinde sunulmuştur.

Halk Çalgıları ve Çalgı Yapımı: Yöreye özgü enstrümanlar olmadığı belirtilerek davul, zurna, divan sazı, bağlama, kısa sap bağlama enstrümanlarının yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Sarıkamış'ta yaşayan Rasim Kaya'nın vürmalı ve üflemlili bütün enstrümanları kullanabildiği ve birçok enstrümanı yapabildiği belirtilmiştir. Kağızman'da yaşayan Halit İpek'in de kaval yapabildiği ve çalabildiği ifade edilmiştir.

Çocuk Oyunları: Çocukların yetişmesinde çocuk oyunlarının oldukça etkili kültür unsurlarından olduğu belirtilmiştir. Oyun oynamanın hayatta karşılaşılabilecek ciddi mevzulara hazırlık mahiyetinde olduğu belirtilmiştir. Oyunun farklı araştırmacılar tarafından tespit edilen işlevlerine değinilmiş, ortak olarak benimsenen noktanın benlik

duygusu olduğu açıklanmıştır. Çocuk ve oyunun birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği, her yaşa ve çevreye göre oyunların ve oyuncakların değişiklik gösterebileceği vurgulanmıştır. Oyuncakların dönemin toplumsal ve kültürel özelliklerini yansıtan önemli kayıtlar olduğu belirtilmiştir. Oyunun unsurlarından birinin oyuncak diğerinin ise tekerleme olduğu açıklanmıştır. Farklı Türk boylarında tekerlemelere ne denildiği açıklanarak terkerlemelerin ana dil açısından önemi vurgulanmıştır. Tekerlemelerin eş veya ebe seçen tekerlemeler ve oyun tekerlemeleri olarak ayrıldığı belirtilerek Kars yöresine özgü örnekler yer verilmiştir. Konuyla ilgili envanter çalışması yapılırken her köyde ses ve video kaydı gerçekleştirildiği, bir erkek ve bir kız çocukla görüşme yapıldığı belirtilmiştir. Çocuk oyunlarında topedar, benim küçük bir bebeğim var, gıda, şili topu, kaz oyunu, ateş, yedi aylık, ezemet yar, kodanı kur beni vur, kemer kızdı, gizgenparç oyunları farklılık gösterdiği için açıklamalı olarak aktarılmıştır. Bu oyunların oyun tekerlemelerine de yer verilmiştir. Kars yöresinde oyun bozan kişilere zebani, kıllı topuz, mızıkçı, hizipçi gibi isimler verildiği açıklanmıştır. Kars yöresinde kız çocuklarının bezden bebek yaptıkları belirtilmiştir. Erkek çocuklarının ise ağaçtan kılıç, bıçak, at; kağıttan uçak, gemi yaptığı açıklanmıştır.

Sportif Oyunlar: Sportif oyunların gençlere ve çocuklara mutluluk verdiği, saldırganlığı ve öfkeyi engellediği, dinç ve dinamik olmayı sağladığı belirtilmiştir. Sportif oyunların sosyal ilişkileri arttırarak gençler ve yaşlılar arasında köprü görevi gördüğü açıklanmıştır. Yörede cirit ve güreş sporunun yıllardan beri düzenli ve profesyonelce yapıldığı belirtilmiştir. Cirit oyununu kuralları ve oynanışı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Oynanan saha, oyun gereci olan cirit, puanlama, oyun süresi ve hakemler, oynanış başlıkları altında detaylı bilgi verilmiştir. Ciritin Selim (Çıplaklı) ve Sarıkamış (Aşağı, Sallapınar) ilçelerinde yaşayan bir spor olduğu ve ciritle ilgili beş tane profesyonel kulüp bulunduğu belirtilmiştir.

Güreş sporunun Sarıkamış'a bağlı Karaorgan köyünde 19 Mayıs tarihinde, Karakucak Güreş Şenlikleri olarak doksan üç yıldır kutlandığı ve güreşlere çevrede yer alan köylerin tamamına yakınının katılım gösterdiği belirtilmiştir. Şenliğe Erzurum, Ardahan, Erzincan, Sivas, Antalya, Ordu'dan yarışma için pehlivanlar geldiğine dikkat çekilmiştir. Karaorgan pehlivanlarının isimlerine yer verilerek bu pehlivanlardan Savaş Yıldırım'ın baş pehlivan olduğu vurgulanmıştır. Güreş sporu konusunda tartı ve katagoriler, hakemler, meydanın özelliği ve güreş kuralları başlıkları altında bilgi

verilmiştir. Geleneğin sürdürülmesinde maddi sebeplerden dolayı sıkıntı yaşandığına dikkat çekilmiştir.

Geleneksel Tiyatro: Yılın belirli zamanlarında, resmi ve dini bayramlarda, düğünlerde, şenliklerde hoşça vakit geçirmek için oynanan köy seyirlik oyunlarının kökenlerinin tarih öncesi devirlere kadar uzandığı ifade edilmiştir. Geçmişten bu yana mevsim geçişlerinde, hayvanların üreme zamanlarında, avcılık dönemlerinde bolluk ve bereket amacıyla temsili karakter taşıyan törenlerin düzenlendiği ve İslamiyet'in kabulünden sonra bu törenlerin köy seyirlik oyunlarına yansıdığı belirtilmiştir. Kars yöresinde, günümüzde köy seyirlik oyunlarına en fazla Sarıkamış, Selim ve Kağızman'ın bazı köylerinde oynandığı tespit edilmiştir. Özellikle Sarıkamış'ta köy seyirlik oyunlarının bütün düğünlerde yaşatıldığı açıklanmıştır. Sergilenen oyunların tarım, hayvancılık, meslekler veya sosyal hayatta karşılaşılan durumlarla ilgili olduğu belirtilmiştir. Kars yöresinde oynanan doktor, sağır-dilsiz, kabak, leylek yuvası, daktilo, ayna, deve, köse, İğdir barı, çatmat adlı oyunların hangi köylerde ve nasıl oynandığı konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışmanın **Doğa ve Evrenle İlgili Uygulamalar** bölümü Nesrin Güllüdağ tarafından ele alınmıştır. Bu bölümde halk takvimi ve meteorolojisi, halk mutfağı, kutsal mekanlar konuları ele alınmıştır.

Halk takviminin bilimsel çalışmalardan binlerce yıl öncesine dayanan, halkın uzun süreli deneyim ve bilgi birikiminin ürünü olan kültürel bir miras olduğu açıklanmıştır. Zaman adlandırılmaları yapılırken doğa olaylarının, dinsel inanışların ve halkın ekonomiyi belirleyen uğraş biçimlerinin etkili olduğu belirtilmiştir. Yörede yaşayan halkın hayvanları, tarlaları ve bitkileri sert soğuklardan korumak için kocakarı soğuklarını, mart dokuzunu ve aprel beşini bilmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanların kirazın yetiştiği aylara kiraz ayı, ekimlerin biçildiği temmuz ayına orak ayı veya koç katımının yapıldığı ekim ayına koç ayı dediği belirtilmiştir. Mart dokuzunun leyleklerin göçüyle ilgili, april beşinin ise tipi yağışından dolayı mimlenmiş günler olduğu ve bu günlerin hikayelerinin olduğu açıklanmıştır.

Halk mitolojisi bölümünde rüzgarlar, yıldızlar, kuşlar, çiçekler, ayın şekillerine göre hava tahminleri, berdelacüs, ülker çarpması, cemre, yağmur duası başlıkları ele alınmıştır.

Halk mitolojisinde kuşların yeri açıklanırken, kırlangıçların geldiği vakit fırtına olduğu, sıvırcıkların gelişinin ise yaz habercisi olduğu belirtilmiştir.

Kocakarı soğukları konusunda birçok kaynak kişi görüşüne başvurulmuş ve konuyla ilgili farklı hikayelere ulaşılmıştır. Mart ayında yaşanan 7-8 günlük şiddetli soğukların kocakarı soğukları olarak adlandırılması Merkez-Esenkent'teki kaynak kişiye göre şöyledir: "Bir kocakarı yemi az olduğu ve bu soğuklara inanmadığı için hayvanlarını otlatmaya dışarı çıkarır. Nihayetinde oğlaklar ölür ve bu soğuklara kocakarı soğukları denir." Merkez-Alaca'da ise Lut kavmini lanetlemek için Allah'ın böyle soğuk rüzgarlar estirdiği, Merkez-Ocaklı'da aynı olayın Nuh kavmine yaşatıldığı kaynak kişilerden aktarılmıştır. Kocakarı soğuklarının Akyaka ve Kürekdere'deki farklı anlatımı ise şöyledir: İsimleri Berde ve Cüz olan karı kocaya gelen bir bela olduğu ve bu karı kocanın beladan kurtulmak için rüzgar, ateş ve su seçeneklerinden rüzgarı seçtikleri, sonuçta da rüzgarın felaketiyle öldükleri belirtilmiştir.

Yağmur duası uygulamasında insanların temizlenerek imamla birlikte köyün yüksek yerine çıktığı açıklanmıştır. Çocukların duasının kabul olacağı düşünüldüğü için onların da götürüldüğü belirtilmiştir.

Mevsimlik bayramlar başlığı altında Nevruz, Hıdırellez ve koç katımı konuları ele alınmıştır. Nevruz'un Kars Alevilerine göre Hz. Ali'nin evlendiği gün olduğu, bu günde ateş yakıldığı, yumurta boyandığı ve yumurta dövüştürüldüğü aktarılmıştır. Nevruz'da pencere dinlendiği, duyulanların yaşlı birine anlatıldığı ve yorumlatıldığı belirtilmiştir. Yine bugün semeni yapıldığı ve semeninin çok lezzetli olduğu ifade edilmiştir.

Hıdırellez'in Nevruz'dan 45 gün önce olduğu, Hıdırellez zamanında kış mevsiminin yarılacağı belirtilmiştir. Hızır ile ilgili yapılan uygulamalar, Hızır geldiğinde atının nalını bassın diye haşıl pişirilmesi ve buğdayın gizli yerlere koyulması şeklindedir.

Nevruza 150 gün kala koçların süslenmesiyle koç katımının başladığı ifade edilmiştir.

Halk mutfağının yaşanan coğrafyanın temel özelliklerini yansıttığı belirtilmiştir. Halk mutfağında iklimin, yörede yetişen bitkilerin ve hayvanların çok büyük etkisi olduğu açıklanmıştır. Kars'ta yemek yapılan yerlere farklı ilçe ve köylerde mutfak, aşkana, tendirlik, öy damı, tandırbaşı ve tandır gibi değişik isimler verildiği belirtilmiştir. Kars yöresinde yiyecek, içecek ve kapkacakların saklandığı yerlere farklı yerleşim yerlerinde kiler, serinlik, terek, soyukluk, ambar damı denildiği aktarılmıştır. Sonrasında yemek

yaparken kullanılan kapkacakların yöre ağzındaki isimlerine yer verilmiştir. Göçme “kepçe”, çömce “tencere” gibi birçok örnek aktarılmıştır.

Yörede yetişen tarım ürünlerinin, sebze meyvelerin neler oldukları ve nerelerde yetiştirildikleri konusunda açıklamalar yapılmıştır. Kars yöresinde hayvancılığın önemli yeri olduğu vurgulanarak süt, yoğurt, kaymak, tulum peyniri, beyaz peynir, tel peynir, çeçil peynir, yağ, çökelek, lor peyniri, yumurta, çoma, yağlı peynir, sarı yağ, ağuz (yeni doğan hayvanın ilk sütü) ve bal gibi hayvansal gıdaların üretildiği belirtilmiştir.

Yörede yetişen yabancı otlar sıralanmış, bu otların hangi yemeklerde nasıl kullanıldığı, taze mi yoksa kurutulmuş mu kullanıldığı, turşusunun yapılıp yapılmadığı gibi konularda bilgi verilmiştir.

Kars yöresinde özel günlerde yemek yemenin gelenekselleştiği açıklanmıştır. Yemek yapan kişiye imeci, kevani, kervani, mutfakçı, aşpaz, yemekçi; yemekçiye verilen paraya da ‘gazanaşma’ denildiği belirtilmiştir. Kars yöresinde tandır kullanımının yaygın olduğu ve tandırın ekmek yapımında sıkça kullanıldığı açıklanmıştır. Kars yöresinde yapılan ekmekler lavaş, tandır ekmeği, fetir, kalın ekmek, pide ekmeği, uzun ekmek, sac ekmeği, katmer, hevrişk olarak sıralanmıştır.

Kars yöresindeki **kutsal mekanlar** konusunda bilgi verildikten sonra, bu kutsal mekanların halk tarafından ziyaret edildiği, bu mekanlarda dilek dilendiği, taş tutturulduğu, adaklar adanıp bez bağlandığı belirtilmiştir.

Çalışmanın **Toplumsal Uygulamalar ve Ritüeller** bölümü Yrd. Doç. Dr. Cengiz Gökşen tarafından ele alınmıştır. Bu bölümde doğum, evlenme, ölüm, sünnet gibi geçiş dönemlerine ve yaylacılık faaliyetlerine yer verilmiştir.

Doğum adetleri ve yapılan uygulamalar bölümünde hamilelik öncesi süreçte çocuk olsun diye, doğum sırasında ve sonrasında yapılan uygulamalara değinilmiştir. Çocuk sahibi olamayan insanlara ‘sonsuz’ denildiği ve birkaç istisna dışında çocuk sahibi olmayan inanların hor görülmediği belirtilmiştir. Çocuk sahibi olabilmek için buğuya veya tandıra oturma, yakı yapıştırma, özel karışımlar içme, türbe ziyareti gerçekleştirme gibi farklı uygulamalar gerçekleştirdiği açıklanmıştır.

Hamile kadına yüklü, gebe, boylu, iki canlı, ağır ayak, gümanlı gibi isimler verildiği ifade edilmiştir. Aşermeye ise ağız pisliliği, ağzı tatsız, yerikleme, ağzı kötü denildiği

belirtilmiştir. Yeni doğum yapan kadınlara nohsa, zaha denildiği, anneye yöresel yemeklerden olan ‘peside’ veya ‘hasıta’ yedirildiği açıklanmıştır.

Yeni doğum yapan kadını al basmasından korumak için evinin önünde at kişnetildiği, bebeğin yanına Kuran ve iğne konulduğu, anneyle bebeğin yanına ekmek konulduğu, evin önüne ateş yakıldığı, lohusa kadınının lokmasını üç kere ağzına götürüp yemeyerek yere attığı açıklanmıştır.

Kırk basması inancının Kars yöresinde günümüzde de devam ettiği açıklanmıştır. Kırkları çıkmamış bebek ve kadınların aynı ortamda bulunmaması, kırk çıkmadan dışarı çıkılmaması, kırk taş toplanarak her taşa bir İhlas Suresi okunması gibi uygulamaların gerçekleştirildiği vurgulanmıştır. Bebekleri uyutmak için söylenen ninnilere ‘layla’ denildiği belirtilmiştir.

Çocuğun ilk dişi çıktığında buğdaydan hedik denilen bir yemek yapıldığı ifade edilmiştir. Yeni doğan çocuğun yüzünün güzel olması için çocuğun yüzüne göbek kanından sürülmesinin Sarıkamış’ta görülen uygulamalardan olduğu belirtilmiştir. Göbek kanının çok tehlikeli bir hastalık olan ‘madavur’dan korunmak için de kullanıldığı ifade edilmiştir. İlk kırk gün ya da altı ay bebeğin tırnağının kesilmemesi, kesilen ilk saçın ağırlığınca fakire para verilmesi gibi uygulamaların olduğu açıklanmıştır.

Kars yöresinde değişen dünya şartlarına rağmen **düğün**lerin geleneksel çizgide yapılmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Evlenme yaşının önceleri çok erken olduğu, günümüzde ise 20-30 yaş arasında evlenildiği açıklanmıştır. Geç yaşta evlenen kızlara kocalmış, erenlik, kartmış, kalık gibi isimler verildiği belirtilmiştir. Geçmişte kız çocuklarının evleneceği kişiyi kesinlikle seçemediği, babanın damatı seçtiği, görücü usulü evlenmenin olduğu açıklanmıştır. Çalışmada konuyla ilgili şu atasözüne yer verilmiş: Yaşlı gözüyle kız, genç gözüyle at al. Önceleri çok sayıda akraba evliliği gerçekleştirildiği, günümüzde ise eğitimin katkısıyla ve sakat çocuk dünyaya getirme kaygısıyla akraba evliliklerinde oldukça azalma olduğu belirtilmiştir. Mübarek olduğuna inanıldığı için kız istemenin perşembe veya cuma günü yapıldığı, kızın verilmesinin ardından şirinlik denilen şerbet ikram edildiği açıklanmıştır. Şerbetten sonra yüzük takma töreninin gerçekleştirildiği ve buna “beh” denildiği kaydedilmiştir.

Önceleri düğünlerin dört gün yapıldığı ve başlık parası uygulamasının olduğu açıklanmıştır. Günümüzde başlık parasının yerini anneye verilen süt hakkı ödemesinin

aldığı belirtilmiştir. Günümüzde Selim, Digor ve Sarıkamış'ta başlık parasının verildiği ifade edilmiştir.

Düğünden önce kız tarafının el emeği ile hazırlanan çeyizinin serildiği ve misafirlere gösterildiği açıklanmıştır. Çeyiz görmeye gelen misafirlerin de gelin kıza hediyeler getirdiği belirtilmiştir. Yapılan bu uygulamaya 'saçı' denildiği açıklanmıştır. Kızın ilderde boşanma olursa geri alabilsin diye çeyizine ne koyduysa hepsini kalem kalem yazdığı belirtilmiştir. Her yerde olduğu gibi Kars yöresinde de sandığa oturma, kapı basma, kazan açma, kol tutma gibi uygulamaların olduğu, bu uygulamaların erkek tarafından peşkeş denilen parayı almak için yapıldığı belirtilmiştir. Kars Arpaçay'da kız çeyizinde mutlaka Kuran ve bayrak bulunduğu gözlemlenmiştir.

Çalışmada önceden dört gün yapılan düğünün günümüzde iki güne düşmesi ulaşımın kolaylaşması ve zamanla yaşanan değişime bağlanmıştır. Eski düğünlerde aşıklık geleneğinin yaşatıldığı, enstürman olarak davul ve zurnanın kullanıldığı ifade edilmiştir. Toy aşıklığının çok zor olduğu belirtilerek aşığın en az üç hikaye bilmesi gerektiği açıklanmıştır. Aşıklık geleneğinin devam ettirilmesi açısından toy aşıklığının önemli olduğu vurgulanarak düğünlerde aşığı izleyen gençlerin aşıktan feyz aldıkları ve usul öğrendikleri ifade edilmiştir. Eskiden düğünlerde kadınlarla erkeklerin birarada oturmadıkları ve oynamadıkları, günümüzde ise salon düğünleri yapıldığı ve topluca oyunlar oynandığı açıklanmıştır. Düğünlerde oynanan oyunlarda Kafkaslara ait motif ve figürlerin bulunduğu belirtilmiştir.

Çalışmada düğünlerde yuvarlak ağaçlardan yapılan bir eşya olan şahın çeşitli çerez ve meyvelerle süslenecek en son kaldığı evden kaldırıldığı; kız evi, erkek evi veya düğün evine götürüldüğü belirtilmiştir. Bu uygulamaya şah kaldırma denildiği açıklanmıştır.

Kağızman Kötek'te damada eski kıyafetlerin üst üste giydirildiği, sonrasında da yırtıldığı ve bu uygulamaya 'henk' denildiği ifade edilmiştir. Digor'da gelin almaya gidilirken önden haber vermek için ruvi (tilki) denilen bir atlın gittiği ve giden kişinin ruvi olduğu kız evine gidip oturmadan anlaşılırsa cezaya çarptırıldığı ifade edilmiştir. Gelinin eve girdiğinde kayınpederinden peşkeş denilen parayı almadan oturmadığı belirtilmiştir. Gelin eve girdikten sonra gelini görmek için ziyaretçilerin geldiği ve gelinin ziyarete gelen küçük büyük herkese ayağa kalkarak selam verdiği belirtilmiştir. Şayet gelin aşiret köyüne gelin gittiye bir yıl sonra veya çocuğu olduktan sonra baba evine ziyarete gidebildiği belirtilmiştir. Geçmişte berdel, al değişik, kaçma, beşik

kertmesi, oturup kalma, eşarp çalma gibi evlenme çeşitleri olduğu ifade edilmiştir. Oturup kalmanın kızın bohçasını alarak erkek evine gidip oturması sonucunda evlenmenin gerçekleşmesi olduğu açıklanmıştır. Eşarp çalmada, erkeğin kızın eşarabını kaçırmaması durumunda kızın o gençle evlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Günümüzde ise bu uygulamaların gerçekleştirilmediği ifade edilmiştir.

Ölümün insan hayatındaki geçiş dönemlerinin sonuncusu olduğu ve insanlar üzerinde büyük bir etkisi olduğu belirtilerek ölü ve ölümlle ilgili ritüeller açıklanmıştır. Kars yöresinde uğursuzluk getirebileceği düşünüldüğü için gün battıktan sonra dışarıya yoğurt, süt, tuz gibi şeyler verilmediği açıklanmıştır. Kars'ta cenaze toprağa verildikten sonra, vahşi hayvanlar gelmesin diye mezarın üzerinde ateş yakıldığı belirtilmiştir. Cenazenin defnedilmesinden sonra cenaze evine gidildiği ve uzaktan gelenlere yemek verildiği belirtilmiştir. Birinde, üçünde, yedisinde, kırkında yemek verme adetinin olduğu ve buna 'ihvan' denildiği vurgulanmıştır. Ölümün ardından yas tutulduğu, yas tutanın giyim kuşamından fark edilebileceği belirtilmiştir. Ölümünden sonraki ilk bayramın kara bayram olduğu açıklanmıştır. Akyaka, Esenkaya'da bir kişi yastaysa ve Nevruz yaklaşıyorsa komşularının yeni yıla yaslı girilmemesi için ölünün yastaki yakınana yas kaldırmaya gittikleri belirtilmiştir. Kars Akyaka ilçesi Boyuntaş ve İncedere köylerinde kültürün mezar taşlarına yansıdığı belirtilmiştir. Ölen kişinin mesleğine, yaşına ve uğraşlarına göre mezar taşlarına figürler işlendiği açıklanmıştır. Çalışmada bu uygulamanın eski Türk inançlarından olan kişilerin şahsi eşyalarıyla mezara gömülmesi uygulaması arasında benzerlik kurulmuştur.

Geçiş dönemlerinden biri olan **sünnetin** Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Kars'ta da çalgı, yemek ve mevlidiyle bir düğün gibi gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Sünnet olan çocuğun tüm ihtiyaçlarının kirve tarafından karşılandığı ve kirveligin yörede çok önemli görüldüğü belirtilmiştir. Kirvenin akraba gibi olduğu ve kirveyle kız alınıp verilmediği açıklanmıştır.

Yaylacılık geleneğinin Kars'ın yüksek konumuna rağmen yapıldığına ve günümüzde de devam ettirildiğine değinilmiştir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de yol, elektrik, su sorununun olduğu; yalnız ulaşımın kolaylaşmasından sonra su sorunun çözüldüğü belirtilmiştir. Yaylada hayvancılık yapıldığı, tek katlı taş evde yaşanıldığı, mayıs veya haziran ayından itibaren üç ay kalındığı ifade edilmiştir. Kadınların süt sağma ve ev işleriyle uğraştıkları; erkeklerin ise yakacak bulma, tamir gibi işlerle uğraştıkları

belirtilmiştir. Hayvancılıktan elde edilen süt, yoğurt ve peynirin Kars'ta kurulan pazarlarda satıldığı açıklanmıştır. Bazı köylerin yaylalarının uzakta olması nedeniyle yaylalarını terk ettiği, bu yaylara başka köylerin yerleştiği ama yeni yayla yerlerinin açılmadığı ifade edilmiştir.

Çalışmanın **El Sanatları** bölümü Alper Bahtiyaroğlu tarafından ele alınmıştır. El sanatlarının bilim ve tıpın ihtiyaçlarını, bölgenin yaşam tarzını ve bölgede bulunun doğal zenginlikleri ortaya koyan en temel uygulamalardan biri olduğu vurgulanmıştır. Günümüzde el sanatlarının teknoloji hayranlığı, endüstürileşme, değişen hayat şartları gibi nedenlerden dolayı giderek unutulmaya yüz tuttuğu ifade edilmiştir. El sanatlarında geleneklerin ve kültürel mirasın izlerinin görülebileceği açıklanmıştır. Bölgede görülen el sanatlarının demircilik, dokumacılık, taş ustalığı, ev eşyası yapımı, el işçiliği ve geleneksel giyim kuşam olduğu belirtilmiştir. Sanyileşme, teknoloji nedeniyle geleneksel el sanatlarının eskisi gibi icra edilmediği belirtilerek şu anki icracıların da kendilerine yetiştirecek çırak bulamadıklarına değinilmiştir. Bütün olumsuzluklara rağmen geçim kaynağı olmaya devam eden ve belirli bir süre daha yaşayacağı düşünülen sanatlar konusunda bilgi verilmiştir.

Eskiden **demircilik** mesleğinin tarım ve hayvancılık için gerekli olan malzemelerin yapımı veya tamiri için gerekliliği olduğu, günümüzde ise mesleğin geleneksel formatından uzaklaşarak yapıldığı belirtilmiştir. Halen demircilik yapan kaynak kişi mesleği babasından öğrendiğini ve kardeşlerine öğrettiğini açıklamıştır. Mesleğe ihtiyaç ve ilginin azalması nedeniyle çırak bulamadığı kaynak kişiden aktarılmıştır.

Kars yöresinde geçmişte küçükbaş hayvancılığın çok fazla yapılmasının **dokumacılık** için gerekli olan hammaddenin temin edilmesini kolaylaştırdığı açıklanmıştır. Halı, kilim, cecim, zili, sumak ve çiğ kilimi gibi çeşitte dokumalar yapıldığı belirtilmiştir. Günümüzde ise küçükbaş hayvancılığın azalması ve ihtiyaç duyulan ürünlerin az zahmetle elde edilmesinden ötürü dokumacılığın azaldığı ifade edilmiştir. Dokuma tezgahına tevni denildiği ve dokuma esnasında hana, kenk, kılınç, külci, kirkit, nazı, makas ve heve gibi malzemenin kullanıldığı belirtilmiştir. İsmi bilinen motiflerin aşık, yelen, yastık, zil, çengelli, lezgi, şirvan, ebenin örneği, gül, sıra çiçeği ve kilise motifi olduğu belirtilmiştir.

Kars yöresinin taş ve toprak yapısının ve iklim koşullarının yapılanmanın taş ve toprak mimari olmasına neden olduğu belirtilmiştir. **Taş ustalığının** en fazla ev ve ahır

yapımında kullanıldığı açıklanmıştır. Uğursuz olduğu düşüncesiyle çarşamba inşaata başlanılmadığı ve kaza bela olmaması için inşaat temeline kurban kanı akıtıldığı belirtilmiştir.

Ev eşyası yapımı konusunda, güveç ve tandır başlıkları incelenmiştir. Bölgenin iklimi nedeniyle ulaşım sıkıntısı yaşanan dönemlerde evde ekmek yapıldığı, bundan dolayı da tandır kullanımının çok yaygın olduğu açıklanmıştır. Günümüzde de kent merkezinden uzak yerlerde tandır kullanımının yaygın bir şekilde devam ettiği belirtilmiştir. 4-5 kadının biraraya gelip tandır yapabildiği belirtilerek tandır yaparken söylenen maniye çalışmada yer verilmiştir.

El işçiliği alt başlığında ise kız çeyizlerinde yer alan, kullanım veya süs amaçlı yapılan oya, kanaviçe, dantel gibi el işi ürünlerine yer verilmiştir. Tarih öncesi çağlardan beri güzellik, güç ve zenginlik göstergesi olan obsidiyen taşının düzenlenen bir proje sonucu işlenmeye başlandığı açıklanmıştır. Taşların gümüş üzerine işlendiği, taşlardan değişik takılar ve süs eşyaları yapıldığı belirtilmiştir. Obsidiyen taşının spa taşı olarak da bilindiği ve sağlık amaçlı kullanıldığı ifade edilmiştir.

Saraçlık alt başlığında ise mesleği babadan öğrenen kaynak kişi bu mesleğin amacının çiftçiye hizmet etmek olduğunu söylemiştir. Atların eyeri, hamutları, gömlekleri, çeki kayışları, at başlığı, kol kayışları, yular, köpek tasma gibi araçların el yapımı araçlar olduğu belirtilerek nasıl yapıldığı açıklanmıştır.

Geleneksel giyim kuşamın terk edilerek modern giyim tercih edildiği kaynak kişilerden aktarılmıştır. Eskiden yaygın olarak başörtüsü takıldığı, saçların uzun kullanıldığı belirtilmiştir. Gelinlerin kayınlarının ve kayınbabalarının yanlarında yaşmak bağladıkları, bunun da saygı göstergesi olarak kabul edildiği açıklanmıştır. Ekmek, peynir yapımı gibi işlerle uğraşan kadınların göğüslük ve kolçak gibi giyimler kullandığı belirtilmiştir. Dul kadınların koyu renkli ve dikkat çekmeyen kıyafetler tercih ettikleri açıklanmıştır. Yöreye özgü soğuktan korunma amaçlı örülen yün çorap ve patiklerin dışında koyun derisinden yapılan çarıkların kullanıldığı ifade edilmiştir.

Değerlendirme

Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritalandırılması adlı çalışma; kültür turizmini geliştirmek, koruma altına alınması gereken somut olmayan kültürel miras

ürünlerini korumaya almak ve yurt genelinde yapılacak olan diğer çalışmalara örnek olmak amacıyla yazılmıştır.

Çalışmada yer alan başlıklar SOKÜM Sözleşmesi'ne göre halk bilimi kadroları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Yalnız çalışmada halk hukuku, halk ekonomisi, halk biyolojisi, halk botaniği, halk matematiği, halk taşımacılığı, halk haberleşme araçları, halk tarım ve hayvancılığı, halk baytarlığı, halk hekimliği ile mitik, şamanik, kozmogonik, eskatolojik halk inanışları konularında bilgi verilmemiştir. Bununla birlikte bu konulardan bazılarında diğer kültürel unsurlar aktarılırken değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan doğa ve evrenle ilgili uygulamalar bölümünde halk takvimi ve meteorolijisi, halk mutfağı ve halk inanışlarından detaylı bir şekilde bahsedilmiş ve kaynak kişi görüşlerine yer verilmiştir. Fakat aynı bölümde yer alan halk hekimliği ve halk baytarlığı başlıklarına yer verilmemiştir. Kars ilinin iklimi, hava şartları düşünüldüğünde soğuk kış aylarında köylerde yaşayan insanların doktor bulamadığı zamanlarda halk hekimliğine başvuracağı aşıkardır. Aynı şekilde hayvancılık yörede geçim kaynağı olarak kabul edilmekte ve yaygın bir şekilde yapılmaktadır. Çalışmada hayvancılıktan elde edilen on altı ürün listelenmiştir. Peyniri, balı meşhur olan Kars'ta halk baytarlığı muhakkak yapılmaktadır lakin çalışmada bu başlığın da incelenmediği görülmüştür.

Çalışmada ana başlık ve alt başlıklarla ilgili bilgilere yer verdikten sonra kaynak kişilerden elde edilen bilgiler aktarılmıştır. Bilginin hangi ilçe ve köyden ulaşıldığına yer verilmiş fakat kaynak kişinin adına bölüm sonunda tablo şeklinde yer verilmiştir. Hangi veriye kimden ulaşıldığı konusunda belirsizlik vardır.

Beş bölümden oluşan çalışmanın sadece toplumsal ritüeller ve uygulamalar bölümünün sonunda bölümün değerlendirmesi yapılmıştır. Bu bölümde görsel azlığının alan araştırması sırasında o uygulamalara denk gelinmemesinden ve yapay ortam oluşturacak zamanın olmamasından kaynaklandığı vurgulanmıştır. Çalışmanın genelinde envanter niteliğinde yapılan diğer çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda görseller açısından eksiklik görülmektedir. 172 sayfadan meydana gelen çalışmanın görsel açıdan en zengin olduğu bölüm halk mutfağının ele alındığı bölümdür.

Belirlenen amaç doğrultusunda kültürel unsurlar halk bilimi kadrolarına göre incelenerek eskiden var olan günümüzde yapılmayan uygulamalar kayıt altına

alınmıştır. Akademisyenlerce hazırlanmış kitap alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kaynaklık edecek nitelikli bir çalışmanın ürünüdür.

Görsel 5

5. Oğuz M. Ö. (2012). Ankara'nın Somut Olmayan Kültürel Mirası. Grafiker Yayınlar: Ankara.

Çalışma Ankara Kalkınma Ajansı'nın 2011 Yılı Mali Destek Programı'nın desteklediği "Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi" projesi kapsamında yapılan çalışmalar sonucu elde edilen verilerden seçilerek hazırlanmıştır. Çalışmaların 2012 yılında başladığı ve altı ay sürdüğü belirtilmiştir. Çalışmanın ortaya çıkmasında Ankara Kalkınma Ajansı, Gazi Üniversitesi, Altındağ Belediyesi katkı sağlamıştır. Alan araştırmasında Gazi Üniversitesi'ndeki akademisyenler; doktora, yüksek lisans ve lisans düzeyindeki halk bilimi öğrencileri ve konuyla ilgili derleme teknikleri açısından özel kurslardan geçirilmiş araştırmacı ve derlemeciler yer almıştır. Alan araştırmasına başlamadan önce Ankara Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi akademisyenleri tarafından çalışma ekibine "Sözel ve Görsel Alan Çalışması Teknikleri" adlı eğitim verilmiştir. Araştırma ekibine kaynak kişi görüşmelerinde yer alacak soruların bulunduğu kılavuz hazırlanmıştır. Çalışmanın Ankara kent merkezinde ve Ankara il sınırları içindeki diğer ilçe ve köylerde gerçekleştirilen alan çalışmalarına dayandığı ifade edilmiştir. Alan çalışmalarının somut olmayan kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara

aktarılması hedefleri doğrultusunda yapıldığı ifade edilmiştir. Alan çalışmasının Bala, Beypazarı, Çamlıdere, Çubuk, Elmadağ, Evren, Gölbaşı, Güdül, Kalecik, Kazan, Kızılcahamam, Nallıhan, Talattı, Şereflikoçhisar, Keçiören ve Akyurt ilçelerinde yürüttüğü ve yaklaşık iki yüz elli kişiyle görüşüldüğü belirtilmiştir.

Elde edilen verilerin Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi arşivinde yer aldığı belirtilerek ortaya çıkan çalışmanın bir seçki niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. Katologta sunulan mirasın Ankara merkezli ürünler olarak değil de Ankara’da yaşayan miras olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başkent olan Ankara’nın yoğun göç alması buna gerekçe olarak gösterilmiştir.

Çalışmanın Altındağ ilçesi Hamamönü semtinde kurulan Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi’nin sergileme alan ve temalarını belirlemek için gerçekleştirilen alan çalışmaları sonucu ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Müzenin kültürel mirası korumak, gelecek kuşaklara aktarmak gibi kültür koruma hedeflerinin bulunduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte Ankara’nın turizm alt yapısı ve faaliyetlerinin çeşitlendirilerek ulusal ve uluslararası alanda canlandırılması ve var olan turizm potansiyelinin tanıtılmasının da amaçlandığı ifade edilmiştir.

Proje kapsamında sözleşmenin ikinci maddesinde yer alan başlıklar incelenmiştir. Çalışmanın alan çalışması yürütmek, geçmişle bugünü kıyaslamak, Ankara’daki kültürel değişimi gözlemlemek açısından oldukça yararlı olduğu proje ekibi tarafından belirtilmiştir.

Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar bölümünde ninni, bilmece, halk hikayesi, masal, mani, şınlama manisi, türkü alt başlıkları ele alınmıştır.

Ninni alt başlığında, annelerinin çocuklarını uyutmak veya ağlamasını durdurmak için söyledikleri ninnilerin çocukların geleceğine dair istek ve dilekleri, gündelik yaşamdaki duyguları yansıttığına değinilmiştir. Çalışmada Ankara köylerinden derlenen 6 ninniye kaynak kişisi belirtilerek yer verilmiştir.

Bilmece alt başlığında, bilmece sorma geleneğinin önceleri zeka savaşı özelliği taşıdığı günümüzde ise eğlence amaçlı olduğu açıklanmıştır. Kalıplaşmış sözcükler olan bilmececinin dikkatli olmayı, çabuk anlama ve kavrama yeteneğini geliştirmeyi sağladığı belirtilmiştir. Ankara’da bilmece sorma geleneğinin yaygın olduğu ve bilmece türünde çok örnek bulunduğu açıklanmıştır. Bilmececinin cevabı bulunamadığında ipucu

istendiği, ipucuna rağmen cevap bulunamazsa pazarlık yapılarak cevabın öğrenildiği ifade edilmiştir.

Sonrasında Koparan Köyü, Velihimmetli Köyü, Uçarı Köyü ve Eskiköy'den derlenen bilmeceler kaynak kişi belirtilerek sıralanmıştır.

Halk Hikayesi alt başlığında, aşıklar tarafından anlatılan halk hikayelerinin genellikle aşk ve kahramanlık konularını işlediği, günümüzde ise geleneğin kaybolmakta olduğu belirtilmiştir. Çalışmada hala hatırlanmakta ve anlatılmakta olan Tahir ile Zühre hikayesine kaynak kişisi belirtilerek yer verilmiştir.

Masal alt başlığında, masalların geçmişte sözlü anlatım ortamının önemli malzemelerinden olduğu belirtilmiştir. Bu malzemenin günümüzde de yazıya geçirilerek, sinemaya aktarılarak kültür endüstürisinde canlı bir şekilde yaşatıldığı vurgulanmıştır. Yalnız günümüz masal kahramanlarının da kültürlerde olduğu gibi tek tipleşmeye başladığına dikkat çekilmiştir. Ankara'da kısmen de olsa masal anlatma geleneğinin devam ettiği belirtilerek 5 masala kaynak kişi bilgileri verilerek yer verilmiştir. Bu masallar Yedi Kardeş, Kaz Paşa, Yoksul Kız, Kız Ali, Pamucak Elli Fatma masallarıdır.

Mani alt başlığında, mani türü hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra manilerin düğünlerde, kınalarda, bayramlarda, Hıdırellez'de, şenliklerde, ramazan gecelerinde, kahvelerde, imecelerde, gençler arasında söylendiği açıklanmıştır. Manilerin toplumda gerçekteşen olayların yansıması olduğu ifade edilmiştir. Kaynak kişisi belirtilerek 2 maniye yer verilmiştir.

Şınlama manisinin Tatar geleneklerinden olan mani yaşışması olduğu belirtilmiştir. Kız ile erkek arasında geçen yaşışmayı en çok mani söyleyen tarafın kazandığı açıklanmıştır. Kaynak kişisi belirtilerek 2 örneğe yer verilmiştir.

Türkü alt başlığında, türkülerin farklı konu, ezgi ve şekillerde yaratılan anonim manzumeler olduğu, ağıt ve ninnin de türkü kapsamına girebildiği açıklanmıştır. Türkülerin düğünlerde, toplantılarda, kafe ve türkü evlerinde icra edildiği belirtilmiştir. Konusunu toplumsal olaylardan alan türkülerden 16 tanesine kaynak kişisi belirtilerek yer verilmiştir. Ayrıca bazı türkülerin hikayeleri de aktarılmıştır. Türkü bölümünde kına türküsü ve kaynana türküsü örnekleri mevcuttur.

Gösteri Sanatları bölümünde Köy Seyirlik Oyunları, Çocuk Oyunları ve Köy Odası alt başlıklarına yer verilmiştir.

Köy seyirlik oyunlarının köy meydanında seyirciler karşısında oynandığı açıklanmıştır. Oyunlarda şapka, tas, baston, deve, sopa, tüfeğin kullanıldığı ifade edilmiştir. Köy seyirlik oyunlarında seyirciyi kandırma, yanıltma, büyüleme gibi amaçların olmadığı, köy seyirlik oyunlarının açık bir şekilde oynandığı ifade edilmiştir. Anadolu'nun birçok köyünde hala oynanan köy seyirlik oyunlarının çok eski tarihlere dayandığı ve günümüz tiyatrosuna kaynaklık ettiği belirtilmiştir.

Tarım toplumu olan insanımızın kışın kıtlığını, yazın bereketini simgeler şeklinde oyunlar, temsiller yaptığı açıklanmıştır. Yaz-kış çatışmasının ak-kara çatışması şeklinde yansıtıldığı, akın yazı karanın da kışı simgelediği belirtilmiştir. **Saya gezmesinde** yazı simgeleyen, aklar giyen çocukların kapı kapı dolaşarak hasat mahsulleri topladıkları açıklanmıştır. Bu esnada da yüzü kara boyanmış Arap'ın onları takip ettiği belirtilmiştir. Sonrasında toplanan hububatla yemek yapıp yenildiği açıklanmıştır. Yemeğin ardından Arap'ın genç bir kızı kaçırdığı, kızın bulunmasıyla şenlik yapıldığı, Arap'ın kovalandığı ifade edilmiştir. Bu seyirlik oyunda kışın kovulması ve yazın gelişinin kutlanmasının canlandırıldığı açıklanmıştır. Köy seyirlik oyunlarından tura, cepheli külah, sin sin, köse, mendilli simit, Karacaoğlan seni kim dövdü, deve, Arap, yüzük, yumurta, ayı, arı, elma oyunları açıklanmıştır.

Eskiden **köy odalarının** gelen misafirleri ağırlamak, misafirlerin ihtiyaçlarını gidermek için kullanıldığı belirtilmiştir. Köyün varlıklı aileleri tarafından yaptırılan köy odalarının köyün sorunlarını ve güncel sorunları görüşmek üzere toplanılan mekanlar olduğu ifade edilmiştir. Günümüzde köy odalarının bu işlevini sürdürmediği açıklanmıştır.

Çocuk oyunlarının önemli bir eğitim aracı olduğu vurgulanmıştır. Büyüklerin eğlendirici, dinlendirici, zaman geçirici bir uğraş olarak adlandırdığı oyunların çocuklar nazarında bir iş olduğu açıklanmıştır. İşini sürekli yapmasının çevresini tanımak, çevresiyle ilişki kurmak, çevresini yeniden düzenlemek ve kendi dünyasını yaratmak açısından önemli olduğu ifade edilmiştir. Sonrasında çocuk oyunlarından gıynız, kırdı bastı, sütlü kemik, uçan halka, basmık, simit, kav, güzel, peynir, depme tura, ebe koşturmaca, tahta bastırmaca, beş atış, çöp çekmece, ilik, kanatlı ceviz, gacırdaklı

salcak, naldırnaç, holi, met, dombik, kale benim, eş gördüm, zıldırzımba oyunları açıklanmıştır.

Toplumsal Uygulamalar bölümünde Doğum, Evlenme, Ölüm, Kutlama ve Bayramlar alt başlıklarına yer verilmiştir.

Doğum alt başlığında, Ankara merkez ve köylerinde doğum ve sonrasında yapılan uygulamalar hususunda bilgi verilmiştir.

Çocuk sahibi olamayan kadınların çocuk sahibi olabilmeleri için uygulanan yöntemler kaynak kişilerden aktarılmıştır.

Çalışmada yeni doğum yapan kadınlara şerbet içirildiği, doğumdan sonra kadının altına ısıtılmış toprak konularak pis kanın kesilmesinin sağlandığı açıklanmıştır. Yapılan uygulamalardan birinin de kadınların kolay doğum yapabilmesi için battaniyede sallanması olduğu ifade edilmiştir. Sütü olmayan annelere soğan, helva, bulgur pilavı yedirildiği; bol su içirildiği belirtilmiştir. Ayrıca çobana ekme verilerek çobanın ekmeği dağda dolaştırmasının istendiği açıklanmıştır. Çobanın ekmeği geri getirmesinin ardından ekmeğin anneye yedirildiği ifade edilmiştir. Bu şekilde anne sütünün artacağına, anne göğsünün açılacağına inanıldığı ifade edilmiştir.

Bebeğin terleyince kokmaması için tuzlama adetinin olduğu açıklanmıştır. Geçmişte basılmadığı ve temiz olduğu için göbek bağının toprak evlerin eşğine gömüldüğü ifade edilmiştir. Göbek bağıyla ilgili farklı bir uygulamanın da erkek çocukların göbek bağının okula, kızların göbek bağının ise camiye gömülmesi olduğu açıklanmıştır.

Önceleri bebek bezi olmadığından bebeklerin ısıtılmış toprak ile kundaklandığı ifade edilmiştir.

Lohusa kadınlarının dışarı çıkarılmadığı, evde tek kalacaksa yanına Kuran ve ekme konulduğu belirtilmiştir. İki lohusanın karşılaşması durumunda bir kötülük olmaması için aralarında hediyeleştikleri açıklanmıştır. Eğer lohusa kadın hastalanırsa “Bismillahsız” yere basmasından kaynaklandığına ve hastalanan lohusalara başı yarım oldu veya hocalık oldu denildiğine değinilmiştir.

Çocuğun doğumundan itibaren üç gün içinde isim konulduğu belirtilmiştir. Çok çocuklu ailelerde son çocuk kız doğarsa Songül, erkek doğarsa Soner isimleri verildiği belirtilmiştir. Şayet ailenin çocukları yaşamıyorsa doğan çocuğa Yaşar veya Yaşasın isimleri konulduğu ifade edilmiştir.

Önceleri bebeğin ilk üç gün emzirilmediği, annenin bu süreçte temizlendiği ve şerbet içerek sütünün geldiği açıklanmıştır.

Kırklama işleminde, camiden veya mezardan getirilen taşların ayna, makas, bıçak veya altın gibi nesnelere birlikte suya konulduğu ve bebeğin bu suyla yıkandığı ifade edilmiştir.

Al basmasının engellenmesi için lohusa kadının başucuna ekmek konulduğu, kırmızı örtü örtüldüğü, yatağının etrafına yüz metre ip bağlandığı, kadının sac ayağından geçirildiği belirtilmiştir. Ayrıca al basmasını engellemek için ekmek ocağından ekmek getirme adetinin olduğu belirtilmiş ve bu adetin nasıl ortaya çıktığı açıklanmıştır. Günümüzde İbiş Emmi Ocağı denilen bu ocağın unutulmaya yüz tuttuğu vurgulanmıştır.

Çocuğun hırsız olmaması için ilk tırnağı kesilmeden önce elinin babasının cebine sokulduğu belirtilmiştir. Geç konuşan çocuğa tat, kekeç veya bazı köylerde ahroz oldu denildiği ifade edilmiştir. Çocukların konuşabilmesi için türbelere, ocaklara götürüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca kurban bayramında kesilen hayvan dillerinin toplanarak çocuğa yedirildiği, bu uygulamayla çocuğun konuşacağına inanıldığı açıklanmıştır.

İlk adımı atan çocukların bir elek içine konulduğu, baş parmaklarının bir ipe bağlandığı, eleğin içinin yemişle doldurulduğu açıklanmıştır. Aile içinden bekar birinin ipleri koparıp kaçması gerektiği, çabuk koparamazsa ceza olarak ıslatıldığı belirtilmiştir. Çocuğun yürüdüğü gün yemek verildiği ve çocuğa ayakkabı hediye edildiği belirtilmiştir. Yapılan bu uygulamaya köstek kesme denildiği ifade edilmiştir.

Diş buğdayının çocuğun ilk dişi çıktığında diğer dişlerinin de ekinin patladığı gibi kolaylıkla çıkması için yapıldığı belirtilmiştir. Diş buğdayında buğday ve bulgur kaynatıldığı, içine farklı bakliyatlar da konulduğu açıklanmıştır. Yapılan diş buğdayının misafirlerle birlikte yenildiği belirtilmiştir. Gelen misafirlerin bebeğe diş hediyesi getirdiği ifade edilmiştir. O gün bebeğin önüne makas, altın, para, ayna gibi nesnelere konulduğu, bebeğin seçtiği nesneye göre ilerideki mesleğinin tahmin edildiği belirtilmiştir.

Sünnetin erkekliğe atılan ilk adım olduğu, küçük yaşlarda yaptırıldığı, sünnet yaşı geçerse ayıp sayıldığı ifade edilmiştir. Önceleri sünnetten sonra mevlit okutulduğu,

günümüzde ise sünnet düğünü yapıldığı belirtilmiştir. Sünnet düğününden önce çocuğa yatak, yorgan yapıldığı, yapılanların çocuğun çeyizine saklandığı açıklanmıştır. Bazı köylerde sünnet kınası yapıldığı, sünnet çocuğunun eskiden at arabasıyla günümüzde ise otomobil ile gezdirildiği, sazlı sözlü eğlence yapıldığı açıklanmıştır. Kirvenin sünnet olacak çocuğun masraflarını karşıladığı ve kirvelik ile iki aile arasında akrabalık gibi bir bağ oluştuğu kaynak kişilerden aktarılmıştır.

Düğün gelenekleri alt başlığında, evlenmenin evlenen erkek ve kadın açısından bireysel, aile ve akrabalık bağlarının kurulması açısından toplumsal bir olay olduğu belirtilmiştir. Evlilik aşamasında yapılan uygulamaların bazen eğlence bazen de ağıt görünümünde olduğu belirtilerek Ankara ve köylerindeki evlenme geleneklerine yer verilmiştir.

Gençlerin evlenme isteklerini belirtmek için farklı yöntemlere başvurduğu açıklanmıştır. Erkeklerin kendi ayakkabılarını ters çevirmesi, babalarının ayakkabılarına çivi çakması, pilava kaşık saplaması ve beğendikleri kıza kına gecelerinde kına getirmesi örneklerine yer verilmiştir. Geçmiş yıllarda kızların evlenme isteklerini beğendikleri erkeklere oyalı mendil vererek ifade ettikleri açıklanmıştır.

Kız isteme adetinde, erkek annesinin kız evine gidip niyetini belirttiği şayet kız tarafı isterse istemeye gidildiği belirtilmiştir. İstemeye aile büyükleri ve imamın gittiği, giderken tatlılık götürüldüğü açıklanmıştır. Kız tarafının teklifi kabul etmesi durumunda, bazı köylerde duasen denilen dua eşliğinde yüzük takma töreni yapıldığı açıklanmıştır. Söz yerine geçen duasenden sonra yaşanacak ayrılığın hoş karşılanmadığı, duasenin imam nikahı gibi görüldüğü belirtilmiştir.

Yılanlı köyünde başlık kesildiği, Büyük Boyalı köyünde ise süt hakkı veya “ kardeş yolu” denilen bir miktar para istendiği açıklanmıştır.

İstmeden sonra karşılıklı bohça verildiği, nişanlıların görüşmelerinin hoş karşılanmadığı açıklanmıştır. Ayrıca evlenilecek kıza güzellikten önce beceriklilik ve temizlik arandığı, erkekte ise evini geçindirecek çalışkanlık arandığı açıklanmıştır.

Düğüne davet etmenin okuma olarak adlandırıldığı ve bir miktar kumaş dağıtıldığı açıklanmıştır. Bu uygulamaya ağırlık, yol veya çit denildiği ifade edilmiştir.

Önceleri istmeden sonra erkek tarafı hazırlık yapabilsin diye birkaç yıl nişanlı kalındığı belirtilmiştir. Nişanda önceleri kapı kapı gezilerek misafirlerin davet edildiği,

günümüzde ise davetin kartla yapıldığı açıklanmıştır. Nişan eğlencesinin erkek kadın birlikte ya da ayrı ayrı yapılan sazlı sözlü eğlenceler olduğu açıklanmıştır.

Kız çocuğunun doğumundan itibaren çeyiz yapılmaya başlandığı, babanın yanında çeyiz yapmanın ayıp sayıldığı açıklanmıştır. Günümüzde yapılmayan uygulamalardan birinin de kız evinin avlusuna asılan çeyizin altına, erkek tarafından gelen çeyizlerin eklenmesi sonrasında arabaya yüklenen çeyizin bayrak ve ayna eşliğinde taşınması olduğu belirtilmiştir.

Kına gecelerinde kına sinisine çerez ve kına konulduğu, kızların bindallı giyindiği açıklanmıştır. Kına yakmak için ihtiyar bir kadın bulunduğu ve gelinin ayağına, ensesine, el ve ayak parmaklarına kına yakıldığı açıklanmıştır. Önceden erkek kınalarının yapıldığı ve kınadan sonra damadın dualar eşliğinde giydirildiği belirtilmiştir. Bu giydirme işleminin önceleri düğün sabahı, günümüzde ise düğünden önceki akşam yapıldığı ifade edilmiştir. Aynı uygulamanın sağdica da yapıldığı belirtilmiştir.

“Baş övülecek” uygulamasında gelinin ortaya oturtulduğu, gelin manisi söylendikten sonra bekar birinin arkası aydınlık olsun diye geline ayna tutulduğu açıklanmıştır. Üzerine boncuklu örtü örtülen gelinin ağlamasının ardından üç kere salavat getirildiği belirtilmiştir. Kına yakan kadınların kötü özelliği olmamasına ve ayrılık yaşamamış olmasına dikkat edildiği belirtilmiştir. Geçmiş yıllarda kına eğlencelerinde def kullanıldığı açıklanmıştır. Yine geçmiş yıllarda erkek ve kız kınasının ayrı ayrı yapıldığı belirtilmiştir. Günümüzde ise damat ve gelinin yan yana oturtularak kına yakıldığı ifade edilmiştir.

Eskiden baş kınasında gelinin başına küçük bir kına konulmuş ve gelen misafirlerin hediye getirdiği açıklanmıştır. Kınanın yapılacağı gün imamın kız evine gelerek çeyizin tutarını belirlediği, buna da “kıvırdım” denildiği açıklanmıştır. Baş kınasından sonraki cumartesi günü büyük kınanın yapıldığı, büyük kınada o sene gelin olanların kınaya gelinlikleriyle geldiği belirtilmiştir. Kayınvalidenin gelinin geleceği yola kumaş serdiği, kumaşın üzerinden geçen gelinin kayınvalidesinin elini öptüğü ve kayınvalidenin kumaşı geline hediye ettiği açıklanmıştır. Kına boyunca gelinin hiç konuşmadan oturduğu; oynamazlık denilen çorap, kumaş, tatlı gibi hediyeleri aldıktan sonra oynadığı açıklanmıştır. Erkek kınalarında seyirlik oyunların oynandığı ve sabaha kadar yemeli içmeli eğlence yapıldığı açıklanmıştır.

Düğünlerin eskiden pazartesi den perşembeye kadar devam ettiği, pazar günü gelin alma töreninin yapıldığı belirtilmiştir. Gelinin önceleri arabadan inmeden tarla ya da hayvan istediği, şimdilerde ise geline takı takıldığı ifade edilmiştir.

Geçmiş yıllarda düğün eğlencelerinin kadın erkek ayrı ayrı tertiplendiği belirtilmiştir. Eskiden altın hediye etme geleneği olmadığı, akraba ve komşuların küçük hediyeler getirdiği açıklanmıştır.

Düğünlerde bayrak taşıyan kişinin bayrağı sıkı sıkı tutarak kaptırmaması, kaptırırsa toprak bastı parası vermesi gerektiği açıklanmıştır. Gelin düğün evine girmeden önce, gelin evine bağlı olsun diye kapıya çivi çakıldığı, dili tatlı olsun diye ağzına bal sürüldüğü, hanesi bereketli olsun diye kapıya yağ sürüldüğü, kötü huyu çıksın diye kapıda testi kırıldığı ifade edilmiştir.

Gelinin eve girmesinin ardından damadın yatsı namazına gittiği, büyüklerin ellerini öpen damadın yumruklanarak gelin odasına sokulduğu vurgulanmıştır. Düğünden sonraki pazartesi günü gelin ve damadın köyü dolaşarak el öpüp harçlık topladığı belirtilmiştir. Geçmiş yıllarda kadınların gelin evinde dua okuduğu, duanın ardından oynayıp eğlence düzenledikleri ve bereketli olsun diye gelinin başından bulgur, mısır döktükleri ifade edilmiştir.

Şeker köyde tatar çayı içildiği, kahve düğünü yapıldığı ve çay içenlerin damada yardım olsun diye tepsiye para bıraktıkları açıklanmıştır. Düğünlere mutlaka gidildiği, gidilmezse anlaşmazlık çıktığı belirtilmiştir. Tatar göçmenlerinin kopuz dediği mızıkanın çalındığı, “Ganaki” denilen halk dansının oynandığı belirtilmiştir. Önceden iki bayram arası düğün yapılmazken günümüzde iki bayram arasında düğün yapıldığı açıklanmıştır.

Düğünlerde gelinlerin beyaz gelinlik giydiği, başlarına kırmızı fes ve kırmızı duvaklık taktıkları belirtilmiştir. Şeker köyde ise her renkten yapılan ve parça kumaşların dikilmesiyle oluşturulan “şıdımlık” denilen giysi giydiği açıklanmıştır.

Düğün yemeklerinde önceden kuzu kesildiği, günümüzde ise öküz kesildiği belirtilmiştir. Sıklıkla yapılan yemeklerin kuru fasulye, pilav, nohut, bamya, sarma, çorba, baklava, salata, börek ve çörek olduğu belirtilmiştir. Düğünün yapıldığı mevsime göre bu yemeklerden seçildiği, yazın karpuz ve üzüm ikram edildiği açıklanmıştır. Eskiden pilav yanına hoşaf ikram edildiği, günümüzde ise hoşafın yerini ayranın aldığı

belirtilmiştir. Düğün yemeklerinde aşçı tutulduğu ya da yemeklerin imece usulüyle yapıldığı belirtilmiştir.

Resmi nikah kıyıldıktan sonra dini nikahın evlenecek gençlerle veya vekalet verdikleri büyükleriyle küçük bir topluluk önünde kıyıldığı belirtilmiştir. Sadıcın damadı ve damadın eşyalarını korumakla görevli olduğu, başarısızlık durumlarında karşı tarafa bahşış verdiği açıklanmıştır. Artık geçmişte kalan uygulamalardan birinin de geline kakhül kesme adeti olduğu açıklanmıştır. Gelinin kakhülünü kesene bahşış verildiği, bu uygulamanın kızıktan kadınlığa geçişi simgelediği belirtilmiştir.

Gelin ve gelin sandığı evden çıkmadan önce erkek tarafından bahşış alma geleneğinin olduğu belirtilmiştir. Gelin ata binerken üzerine kuru soğan atıldığı açıklanmıştır.

Düğün eğlencelerinde eskiden davul ve tef kullanıldığı ifade edilmiştir. Erkek eğlencesi için para toplandığı, toplanan para ile hayvan alındığı açıklanmıştır. Kesilen hayvanın etiyle yemek hazırlandığı ve sabaha kadar eğlenildiği, bu eğlenceye de “elfene” denildiği belirtilmiştir.

Düğünlerde çingene oyunu, deve oyunu, göçebe oyunu, değirmen gibi oyunların oynandığı kaynak kişilerden aktarılmıştır. Düğün gecesi damada bacadan sepet sarkıtma şakası yapıldığı belirtilmiştir. Şakada damat odasına sepet sarkıtıldığı, damadın sepete tavuk butu koyduğu açıklanmıştır.

Düğünün ertesi günü duvak açma töreni yapıldığı; duvağı erkek oklavayla açtığında oğlun olsun, kız erveçle açtığında kızın olsun denildiği belirtilmiştir. Gelinin becerisini ölçmek için geline kirmen çevirttirildiği, ardından küçük bir eğlence yapılarak törenin sonlandırıldığı ifade edilmiştir.

Asker Uğurlama başlığında, asker adayının askere gitmeden bir süre önce işi gücü bıraktığı, yakınları ve akrabaları ile vakit geçirdiği belirtilmiştir. Asker adayının bu zaman zarfında yakınları tarafından yemeğe davet edildiği açıklanmıştır. Asker adayı askere gitmeden önce meydanda ya da camide toplanıldığı ve hoca eşliğinde dua edildiği ifade edilmiştir. Askerin sağ el ayasına ya da serçe parmağına kına yakıldığı belirtilmiştir. Askerin yakınlarından helallik aldığı, onların da askerın cebine harçlık koyduğu açıklanmıştır. Oğlunun askere gideceği gün annesinin ekmek ısıttığı ve oğlunun ayağının altındaki toprağı aldığı ve bunları oğlu gelene kadar sakladığı

belirtilmiştir. Eskiden askerle ailesinin mektupla haberleştiği ve mektup müjdesini getirene ailenin bahşış verdiği ifade edilmiştir.

Ölüm Adetleri alt başlığında, ölümle ilgili ritüellerin Ankara’da günümüzde de canlı olarak yaşatıldığı açıklanmıştır.

Ölüm döşeginde olan kişinin başında Kuran okunduğu, yakınlarına haber verilerek helalleşildiği ve zezem suyu içildiği belirtilmiştir. Ölümün gerçekleşmesinin ardından bir atlın veya küçük bir çocuğun köyü gezerek köylüye haber verdiği, günümüzde ise ölümün camiden duyurulduğu ifade edilmiştir. Ölünün şişmemesi için üzerine demir maşa ya da bıçak konulduğu açıklanmıştır.

Cenazenin defnedilmesinin ardından kıyafetlerinin ihtiyacı olanlara ve saklamak isteyen yakınlarla verildiği, kalanların ise yakıldığı belirtilmiştir. Ölen kişinin odasında sabaha kadar ışık yakıldığı ifade edilmiştir.

Ölümün yedinci, kırkinci ve elli ikinci günleri yemek verildiği, dua okunduğu açıklanmıştır. Cenaze evinde yemek pişirilmediği, komşuların birkaç gün boyunca yemek getirdiği belirtilmiştir. Günümüzde cenaze evinde pide, köfte ve lahmacun dağıtıldığı açıklanmıştır. Ölen kişinin borcu varsa hesaplandığı, buna “devir döndürme” denildiği ifade edilmiştir. Tutamadığı oruç ve yemini için belirlenen kefaret parasının da fakir fukaraya dağıtıldığı açıklanmıştır.

Şeker köyde gençlerin ihtiyarlardan önce evin önünde toplandığı ve ağıt yakarak ağladığı belirtilmiştir. Toplanan grubun ölen kişi hakkında konuşarak öleni yad ettiği açıklanmıştır. Akşamı koyun kesilip, hamur kızartılarak yöreye özgü bağırsak yapıldığı ve mevlit okunduğu ifade edilmiştir. Bağırsak ile birlikte tatar çayı içildiği ve baybaylamanın tamamlandığı belirtilmiştir.

Kutlamalar alt başlığında Hıdırellez, Çiğdem Şenliği, Yağmur Duası, Gözleme Festivali, Koç Katımı, Savaş Gezme, Ramazan ve Kurban Bayramı, Kandil alt başlıkları ele alınmıştır.

Hıdırellez’in Türk kültüründe baharın gelişini kutlamak için yapılan uygulamalardan olduğu açıklanmıştır. Hz. İlyas ile Hz. Hızır’ın ölümsüzlük suyu içtikleri, Hz. Hızır’ın karada ve Hz. İlyas’ın da denizde dara düşenlere yardımcı olduğu bilgisi aktarılmıştır. İlyas ve Hızır’ın 5 Mayıs’ı 6 Mayıs’a bağlayan gece gül ağacı dibinde ya da su

kenarında buluşarak bolluk, bereket dağıttıkları ifade edilmiştir. Hızır ve İlyas'ın sürekli birlikte anılmasından dolayı zamanla Hıdırellez denilmeye başlandığı belirtilmiştir.

Hıdırellez'de yeşillik yerlerde veya su kenarlarında eğlence düzenlendiği, kuzu kesilip yemek yenildiği açıklanmıştır. Eskiden yumurta boyandığı, ateş yakıldığı belirtilmiştir. Hıdırellez'de çobanlara yiyecek verildiğine, bereketli olsun diye yufka açıldığına değinilmiştir.

Hıdırellezde kayanak taşının olduğu yere gidildiği, taşın altından su çıkarsa taşı kaldıran kızın nasibinin açılacağı anlamına geldiği belirtilmiştir. Genç kızların kırkların bulunduğu yere gittiği, buna da "siğire gitme" denildiği açıklanmıştır.

Çiğdem şenliğinde demir bir çomakla çiğdem kazmaya gidildiği ve değişik çiğdem çeşitlerinin toplandığı belirtilmiştir. Günümüzde çiğdem toplamaya gidilmediği vurgulanmıştır.

Yağmur duasının yağışa ihtiyaç duyulan mayıs, haziran aylarında yüksek bir yere çıkılarak türbe veya bir nehir yanında yapıldığı belirtilmiştir. Yağmur duası yapılırken çocukların en önde durduğu belirtilmiştir. Yağmur duası sırasında ellerin aşağıya doğru tutulduğu ve ceketlerin ters giyildiği açıklanmıştır. Bazı köylerde çok miktarda taşın okunarak dereye atıldığı ve evin en küçük çocuğunun suya batırılıp çıkarıldığı belirtilmiştir.

Yağmur duasının bitiminden sonra kurban kesildiği, herkesin getirdiği yiyecek ve malzemelerle topluluk için yemek hazırlandığı ve hep birlikte yemek yenildiği ifade edilmiştir.

Gözleme festivalinin mayısın üçüncü haftasında yaylada yapıldığı, festivalde gözleme yenilip ayran içildiği belirtilmiştir. Festivalde şiir okunduğu, yumurta yarışı yapıldığı ve efelerin oyunlar oynadığı açıklanmıştır. Yine festivalde ağanın koç aldığı ve koçun hep birlikte yenildiği ifade edilmiştir.

Koç katımının haziran ayının son haftasında olduğu, koçların süslendiği ve koçlar bırakıldıktan sonra tören yapıldığı açıklanmıştır. Keçe giyen bir erkeğin türkü söyleyerek para topladığı, kadınların da kendi aralarında oyunlar çıkardığı açıklanmıştır. Erkek çocukların kadın kılığına girip kapı kapı dolaştığı, yiyecek topladığı ve yapılan yemeklerin yoksullara dağıtıldığı ifade edilmiştir.

Geçmiş yıllarda **saya gezmesinin** kışın yapıldığı, çobanın zil ve çanlarla süslediği eşeğine heybe yükleyerek köyde gezdiği açıklanmıştır. Sesi duyan halkın heybeye bulgur, patates, soğan gibi elinden ne gelirse koyduğu belirtilmiştir. Köylünün çobana hediye niyetiyle verdiği bu yiyecekleri, çobanın evine götürdüğü açıklanmıştır.

Ramazan ve kurban bayramlarından önceki günlerde evde temizlik yapıldığı, arife günü mezarlık ziyaretlerinin gerçekleştirildiği ve bayram için özel yemeklerin hazırlandığı belirtilmiştir. Bayramlaşmanın erkekler bayram namazından döndükten sonra yapıldığı açıklanmıştır. Bayram günlerinde çocukların şeker toplamaya gittiği ve eve gelen misafirlere tatlı ikramında bulunduğu belirtilmiştir.

Kandil günlerinde ölülerin un kokusunun evde olmasını istediklerine inanıldığı için un helvası yapılıp dağıtıldığı açıklanmıştır.

Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar bölümünde Halk Hekimliği, Halk Baytarlığı, Türbeler-Efsaneler, Halk Mutfağı alt başlıkları ele alınmıştır.

Halk hekimliği alt başlığında, halk hekimliğinin modern tıptan farklı yöntemlerle insanları maddi ve manevi açıdan rahatlatan, çare bulan uygulamalar olduğu belirtilmiştir.

Halk hekimliği uygulamalarında büyüsel işlemler olduğu, doğaüstü varlıkların hastalıklara neden olduğu düşünüldüğünden bu yöntemlere başvurulduğu açıklanmıştır. Ocaklı denilen kimselerin hastalıkları iyileştirdiği ve bu kişilerin kendinden önce bu işi yapan bir kimseden el almalarıyla yeteneklerinin ortaya çıktığı açıklanmıştır.

Diğer halk hekimliği yönteminin ise kocakarı ilacı denilen ilaçlar olduğu ifade edilmiştir. Doğada kendiliğinden yetişen bitkilerle sağaltma işleminin yapıldığı belirtilmiştir. Sonrasında yara tedavisi, soğuk algınlığı, el-ayak kaşıntısı, yanık, kırık-çıkık, romatizma, baş ağrısı, zatüre, diş ağrısı ve sarılık tedavisinde yapılan sağaltma işlemleri aktarılmıştır.

Kurum ocağı, kösnü boğan ocağı ve bulgur püskürme ocağına vücuttaki yaranın tedavisinde gidildiği belirtilmiştir. Yeşil papuç ocağına konuşamayan, kekeme ya da felçli insanların tedavisinde gidildiği açıklanmıştır. Gelincik ocağına çocuk sahibi olmak ve yeni doğan çocuktaki morlukların giderilmesini sağlamak maksadıyla başvurulduğu ifade edilmiştir.

Halk baytarlığının kırsal kesimde yaşayan insanlar açısından çok önemli olduğu açıklanmıştır. İnsanlar için hayvanlardan elde ettikleri süt, yün gibi ürünlerin çok önemli olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle de hasta hayvanların hünerli kişilere tedavi ettirildiğine değinilmiştir. Ardından kırık-çıkık, kısırlaştırma, nazar, keçebaşın tedavi yöntemleri hususunda bilgi verilmiştir.

Nazarın çocukları, hamileleri ve hayvanları çok etkilediğine, özellikle açık gözlü insanların nazarının daha çok değdiğine değinilmiştir. Nazardan korunmak için dua okunduğu, muska taşındığı ve kafaya kavrulmuş tuz konulduğu belirtilmiştir. Eve asılan nazar boncuğu, üzerlik, muska, ığde ağacından objeler, at nalı ve hayvan kafasının haneyi nazardan koruduğuna inanıldığı aktarılmıştır.

Türk kültüründe ağacın çok büyük bir öneme sahip olduğu ve yaşlı ağaçlara dede denildiği açıklanmıştır. ığde ağacından yapılan boncuk ve gerdanlıkların bebeklere, hayvanlara ve evlerin kapılarına takıldığı ve bu şekilde nazardan korunmaya çalışıldığı belirtilmiştir.

Kurşun dökme ocaklarının nesilden nesile el vererek geçtiği belirtilmiştir. Dökülecek kurşunun eritilmesi için nazarı değdiği düşünülen yedi haneden yakacak çalındığı ve bu yakacakların ateşiyle kurşunun eritildiği ifade edilmiştir. Suya dökülen kurşunun aldığı şekle göre yorumlar yapıldığı ifade edilmiştir.

Kurt ağzı bağlama uygulamasında kaybolan hayvanın kurda kuşa yem olmadan bulunması için ağzı açık çakının bazı duaların okunmasının ardından kapatıldığı ve hayvan geri gelene kadar çakının açılmadığı ifade edilmiştir. Kaybolan hayvan bulduktan sonra çakının açıldığı, böylece yırtıcı hayvanın da serbest kaldığı belirtilmiştir.

Türbeler ve Efsaneler bölümünde Abalı Baba Türbesi, Hasan Basri Türbesi, Dut Dede Türbesi, Alişoğlu Türbesi, Oruç Baba Türbesi, Osmansin Türbesi, Seyit Cemal Türbesi'nin buldukları mevkiye ve türbelerin hikayelerine yer verilmiştir. Gelin Kayası Efsanesi ve Seyit Cemal Türbesi Efsanesi ayrıca ele alınmıştır.

Rahatsızlığı olan insanların türbelerde dua ederek, uyuyarak şifa bekledikleri açıklanmıştır. Mum dikerek dilek diledikleri ve adak adadıkları ifade edilmiştir. Dilekleri kabul olanların türbede kurban keserek adaklarını gerçekleştirdikleri belirtilmiştir.

Halk Mutfağı alt başlığında, Ankara’da yaygın olarak yapılan bazı yemekler, bayram sofrası, hac sofrası ve zekeriya sofrası hakkında bilgi verilmiştir.

Ankara köylerinde yapılan hoşmerim tatlısının adının nereden geldiğine ve tatlının nasıl yapıldığına değinilmiştir. Tirit ve cimcik hamurunun yapılışı anlatılmıştır. Tavuğun çatal köprücük kemiğiyle oynanan lades oyunu hakkında bilgi verilmiştir.

Zekeriya sofrasının Şaban ayında adak adamak, dilek tutmak ve dileği yerine getirmek maksadıyla pişmemiş meyve ve sebzelerle hazırlanan bir sofraya olduğu belirtilmiştir. Sofraya oturmadan önce iki rekat namaz kılındığı, ev halkı ile gelen misafirlerin birbiriyle hiç konuşmadığı, Meryem Suresi okunup sofraya mum dikildikten sonra konuşulduğu açıklanmıştır. Gelen misafirlerin de dilekte bulunmak için mum diktikleri ve ardından mumu söndürerek kaldırdıkları ifade edilmiştir. Şayet dilek kabul olursa dikilen mumun bir dahaki Şaban ayında yine böyle bir sofraya dikildiği açıklanmıştır. Ev sahibinin yaktığı mumun sofraya kalkana kadar yanar vaziyette olması ve bu sofrada 41 çeşit yiyecek bulunması gerektiği açıklanmıştır.

Hacca gidecek olanların bir ay öncesinden yakınları ve akrabaları tarafından yemeğe davet edildiği belirtilmiştir. Ayrıca hacıların hacca gitmeden önce veya hacdan döndükten sonra kavurma, pilav, salata ve ayrandan oluşan hacı yemeği verdikleri açıklanmıştır.

Gölbaşı, Oğulbey köyünde **Ramazan ve kurban bayramında** köy meydanında bulgur pilavı ve kavurma yenildiği belirtilmiştir. Kadınların ayrıca kavun, karpuz ve salata hazırladığı açıklanmıştır. Topluca yenilen yemeğin ardından dua edildiği ifade edilmiştir.

Şereflikoçhisar’ın Geçitli köyünde yazlık ve kışlık olmak üzere iki kez yufka denilen ekmek yapıldığı, bu ekmeklerin sonrasında serin bir yerde muhafaza edildiği açıklanmıştır. Yufka yapılırken her yeri koku sardığından çocuklara ve yoldan geçenlere göz hakkı verildiği belirtilmiştir.

El Sanatları bölümünde, Ankara’da karşılaşılan sanat ve zanaat dalları konusunda bilgi verilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda el sanatlarında geçmişe oranla azalma olduğu, hatta el sanatlarının yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu açıklanmıştır. Artık ustaların mesleği öğretecek çırak yetiştiremediği belirtilmiştir. Buna gerekçe olarak da iş ahlakına sahip, işini seven insanların olmaması gösterilmiştir. Ayrıca

ustaların işlerini sabırla uğraş vererek yaptıkları, fabrikaların ise daha seri bir şekilde yaptığı ve daha ucuza sattığı açıklanmıştır. Yapılan görüşmelerde Ankara köylerinden Geçitli köyünde bir demirciye rastlanıldığı, diğer köylerin hiçbirinde el sanatlarıyla uğraşan usta bulunmadığı belirlenmiştir. Ankara merkezde Saman Pazarı ve Ulus bölgesinde az sayıda atölye olduğu açıklanmıştır. Beylikpazarı ilçesinde belediyenin yaptığı çalışmalarla el sanatlarının yaşatılmaya çalışıldığı ifade edilmiştir.

Geleneksel el sanatları ürünlerinden **bindallıların** düğün ve kına eğlencelerinde tercih edilen kadife üzerine çeşitli nakış ve işlemler yapılarak süslenen geleneksel kıyafet olduğu açıklanmıştır.

Kilimcilik alt başlığında; kilimlerin renkleri, desenleri ve nasıl dokunduğu konularında bilgi verilmiştir. Kilim dokunulurken kullanılan araç gereçler açıklanmıştır.

Ahşap oymacılığının süsleme amaçlı kullanıldığı; el becerisi, dikkat ve sabır gerektirdiği açıklanmıştır. Oymacılık için kullanılacak ağaçların nasıl temin edildiği ve hazırlandığı belirtilmiştir.

Alem yapımının Osmanlı döneminde yaygın olarak görüldüğü açıklanmıştır. Cami, medrese, tekke, türbe, kapalıçarşı, imaret, sancak ve bayrak direklerinde kullanıldığı belirtilen alemlerin ay, yıldız, lale biçiminde olabileceği belirtilmiştir. Alemin hazırlanışı sırasında kullanılan araç gereçler ve yapımı konusunda bilgi verilmiştir. Samanpazarı'nda hala bu iş için emek sarfeden ustalar olduğu ifade edilmiştir.

Elek yapımı için gerekli olan malzemeler belirtilmiş ve eleğin nasıl yapıldığı açıklanmıştır. Aynı yöntemle yapılan fakat farklı amaçlarla kullanılan kalbur ve gözere değinilmiştir.

Telkari yapımında genellikle gümüş kullanıldığı açıklanmıştır. Ustalar tarafından tasarlanan motiflerle takı ve süs eşyası tasarlandığı belirtilmiştir. Genellikle lale, gül, kobra ve Osmanlı motifi kullanıldığı açıklanmıştır. Telkari yapımında kullanılan araç ve gereçlere değinilmiştir.

Fiçı yapımında iyi bir fiçinin çam ağacından yapılması gerektiği ve fiçı yapımının bir ay sürdüğü belirtilmiştir. Tahtadan yapılan fiçilerin yiyecekleri muhafaza etmek için kullanıldığı, günümüzde ise bu ihtiyacın plastik kaplarla karşılandığı açıklanmıştır.

Kalaycılıkta kullanılan araç, gereç ve malzeme konularında bilgi verilmiştir. Kalayın nasıl yapıldığı ve kalaylanan kapların nasıl temizlendiği açıklanmıştır.

Balıkçılık mesleğinin Hirfanlı Barajı kıyısına kurulmuş olan Geçitli köyünde yapıldığı belirtilmiştir. On yedi hane olan köyde, on beş kişinin balıkçılık yaptığı vurgulanmıştır. Levrek, sazan, yayın, kadife gibi balıkların avlanarak Ankara ve çevresine satıldığı belirtilmiştir.

Ankara'da Göçerler alt başlığında Yağcıoğlu köyünde yapılan derleme çalışması aktarılmıştır. Yağcıoğlu köyünün 1954 yılında yerleşik hayata geçtiği belirtilmiştir. Köy halkının havalarda sıcak olduğu dört ay boyunca yaylada kaldığı ve bu süre boyunca kıl çadırlarda yaşadığı belirtilmiştir. Yaylada kadınların gündelik ev işleri, erkeklerin ise geçimi sağlayacak işler yaptığı belirtilmiştir.

Göç sırasında düğün olduğunda oba nerede kurulduysa düğünü orda yapıldığı belirtilmiştir. Ölüm olduğunda da cenazenin obanın olduğu köyde defnedildiği ve birkaç gün köyde kalındıktan sonra göçe devam edildiği açıklanmıştır. Ankara'nın kuzeydoğu köylerinde yaylacılık faaliyetlerinin ağır bastığı belirtilmiştir.

Gündelik Hayat alt başlığında köylerde yapılan derleme çalışmalarında elli yaş üzeriyle görüşme yapıldığı, yaşanan hızlı göç sonucunda genç nüfusun şehirde olduğu belirtilmiştir. Köylerdeki nüfusun yazın iki katına, bayramlarda ise üç katına çıktığı açıklanmıştır.

Köylerde tarım ve hayvancılıkla uğraşıldığı, imece anlayışının yaşandığı belirtilmiştir. Gündelik işlerin bitmesiyle erkeklerin kahve veya köy odalarında vakit geçirdiği kadınların da kendi aralarında toplanarak el işi yaptığı açıklanmıştır. Bazı köylerin dernek çatısı altında toplandığı, köy şenlikleri düzenlediği ve bu şekilde birlik beraberliği sağlamaya çalıştıkları ifade edilmiştir.

Değerlendirme

Ankara'nın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmada, Ankara'nın somut olmayan kültürel mirasını korumak ve gelecek nesillere aktarmak, Ankara'nın turizm açısından gelişimini sağlamak amaçlanmıştır.

Akademisyenler tarafından hazırlanan çalışma bir proje ürünüdür. Projenin amaçları somut olmayan kültürel miras müzesi kurmak, turizm açısından hareketlilik sağlamak, kültür turizminin önemine dikkat çekmek, konuyla ilgili sosyal farkındalığı güçlendirmektir. Proje sonucunda Ankara'da Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi kurulmuştur. Hamamönü semtinde kültürel dokuya zarar vermeden restorasyon

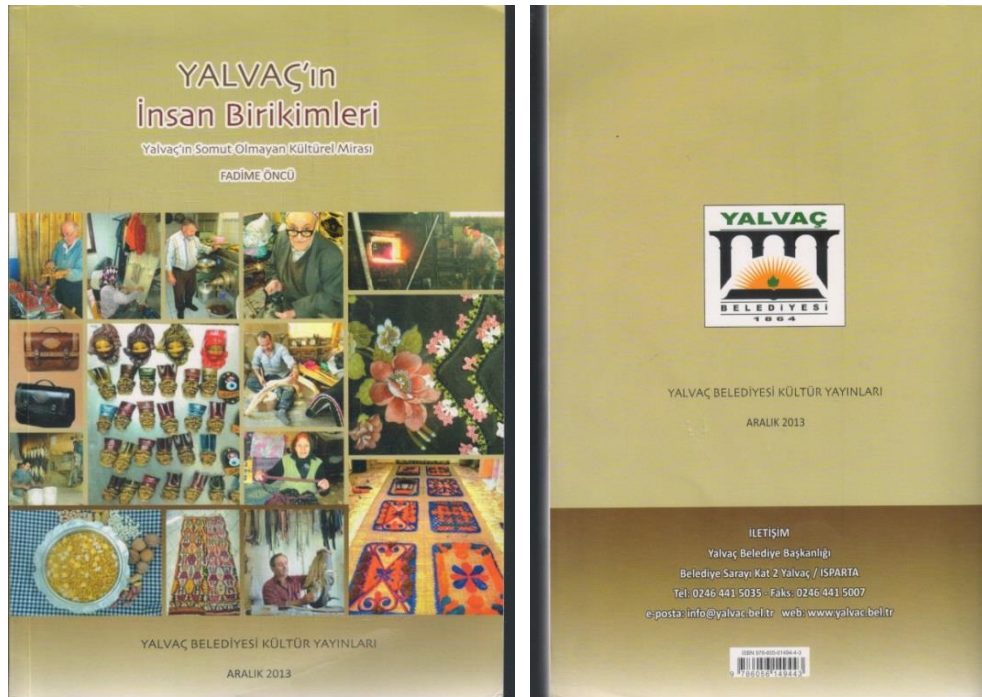
çalışmaları yapılmış ve semt kültür turizmine kazandırılmıştır. Proje bu açıdan değerlendirildiğinde SOKÜM Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 3. bendinde belirtilen kültürel mirasın canlandırılmasına örnek bir çalışmadır.

Çalışmanın amaçları doğrultusunda Ankara'da uzman bir ekip tarafından derleme çalışmaları yapılmıştır. Çalışmada yer alan bilgilerin kaynak kişisine yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda görüşülen kaynak kişilerin listesi mevcuttur.

Çalışmada yer alan başlıklar SOKÜM Sözleşmesi'ne göre halk bilimi kadroları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Yalnız çalışmada halk oyunları, halk müziği, halk hukuku, halk sporları, halk ekonomisi, halk biyolojisi, halk botaniği, halk matematiği, halk mimarisi, halk taşımacılığı, halk haberleşme araçları, halk takvimi ve meteorolojisi, dünya ve evrenin yaratılışı ile ilgili bilgi ve inançlar ile mitik, şamanik, kozmogonik, eskatolojik halk inanışları konularında bilgi verilmemiştir. Bununla birlikte bu konulardan bazılarında diğer kültürel unsurlar aktarılırken değinilmiştir.

254 sayfadan meydana gelen çalışma hazırlanırken 250 kaynak kişiye ulaşılmış olup çalışma görsellerle zenginleştirilmiştir. Akademisyenlerce hazırlanmış kitap alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kaynaklık edecek nitelikli bir çalışmanın ürünüdür.

Görsel 6

6. Öncü F. (2013). Yalvaç'ın İnsan Birikimleri Yalvaç'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası. Yalvaç Belediyesi Kültür Yayınları: Ankara.

Çalışma 2000 yılında Yalvaç Belediyesi, Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL Vakfı, Kültür Bakanlığı, Antalya Mimarlar Odası ve üniversitelerden uzmanların yer aldığı Yalvaç Kültürel-Doğal Değerlerin Korunması, Geliştirilmesi ve Turizmin Çeşitlendirilmesi Projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Yaşayan İnsan Hazinesi bölümünde, **Geleneksel El Sanatları** alt başlığında Yalvaç ilçesinde günümüzde halen yapılmakta olan keçecilik, at arabacılığı, demircilik, saraçlık, semercilik, dericilik ve dokumacılık meslekleri konusunda ayrıntılı bilgi verilmiştir. Sonrasında yaşayan insan hazinesi olarak seçilen kişilerin hayatları ve meslekleri hususunda bilgi verilmiştir.

Geleneksel Türk el sanatlarının Orta Asya'ya kadar uzanan bir geçmişi olduğu, o dönemde yapılan geleneksel el sanatlarının çadır, halı, kilim, eyer takımı ve elbiselere uygulandığı belirtilmiştir. Isparta'ya yerleşen Türk boylarının sanatlarını geliştirerek devam ettirdikleri açıklanmıştır.

Eskiden Yalvaç'ta geleneksel el sanatlarının yaygın olarak icra edildiği, günümüzde ise yavaş yavaş yok olmaya başladığı ifade edilmiştir.

Keçecilik: Mesleğin icra edilebilmesi için hayvancılığın gelişmiş olmasının ve soğuk hava şartlarının yaşandığı bir iklimde yaşanıyor olmasının gerektiği belirtilmiştir. Göçebe hayat süren Türklerin taşınması kolay keçeleri, günlük hayatta kullandıkları açıklanmıştır. Farklı kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, keçenin Türk topluluklarında kullanımının çok eskilere dayandığı açıklanmıştır.

Keçe yapımında kullanılan yünün nasıl olması gerektiği, keçenin yapım aşamaları, keçe yapımında kullanılan desen ve kompozisyonlarla keçede kullanılan renkler konusunda bilgi verilmiştir. Ayrıca keçe yapımında kullanılan araçlar ve araçların kullanım amaçları açıklanmıştır.

Keçe üzerinde bitkisel bezemeli motifler ile figürlü bezemelerin yapıldığı belirtilmiştir. Keçe üzerinde uygulanacak renklerin önceden lak boyalarla yapıldığı, günümüzde ise kimyasal boyalar kullanıldığı ifade edilmiştir.

Isparta'da keçeciliğin sadece Yalvaç'ta yapıldığı belirtilerek Gencer Kandal'ın 22 yıldır mesleği icra ettiği açıklanmıştır. Kandal'ın günümüzdeki tek keçe ustası olduğu,

mesleği babasından öğrendiği belirtilmiştir. Mesleği ekonomik nedenlerden dolayı bırakanları biraraya getirerek, günümüz şartlarına uygun modeller geliştirdikleri ifade edilmiştir. Üretilen malzemelerin ilçe dışına pazarladığı açıklanmıştır.

Gencer Kandal'ın mesleği genç nesillere aktarmak için Halk Eğitim Merkezi, Yalvaç Belediyesi ve SDÜ Yalvaç Meslek Yüksek Okulu ile ortak çalışmalar yaptığı belirtilmiştir.

At Arabası: Türklerin atı ehlileştirerek uygarlık tarihine armağan ettiği, atlı araba kültürünü geliştirdikleri tarihi kaynaklardan aktarılmıştır. Oğuz Kağan Destanı'nda ve Çin kaynaklarında at arabasından bahsedildiğine değinilmiştir.

Selçuklular döneminde Yalvaç'a yerleşen Türklerin geleneğin Yalvaç'ta geliştirerek devam etmesini sağladığı ifade edilmiştir. Motorlu taşıtların yaygınlaşması nedeniyle at arabası kullanımının azaldığı vurgulanmıştır.

Günümüzde ata arabası ustası olarak sadece bir kişinin kaldığına dikkat çekilmiştir. 59 yıldır mesleği icra eden Yaşar Küçüker'in mesleği Akşehir'deki ustasından öğrendiği ve mesleği memleketinde devam ettirdiği açıklanmıştır. At arabasına ilginin azalmasından sonra minyatür at arabaları yapmaya başladığı belirtilmiştir. Daha çok ceviz ağacından yaptığı arabaları Akşehir'de boyattığı ve dükkanında sattığı açıklanmıştır. Mesleğin gelir getirmemesinden dolayı çirak bulunamadığı ve mesleğin unutulma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu belirtilmiştir.

Demircilik: Mesleğin kutsal olduğuna ve Türklerin demirciliği Hz. Davut'tan öğrendiğine inanıldığı açıklanmıştır. Sonrasında konuyla ilgili bir efsaneye yer verilmiştir. Türklerde demirciliğin gelişmesi, Türklerin sürekli savaş halinde olmasıyla ilişkilendirilmiştir.

Çalışmada sıcak demircilikle tarım gereçleri ve günlük hayatta kullanılan balta, keser, kürek, kazma gibi araç gereçlerin yapıldığı ifade edilmiştir. Yalvaç'ta demirciliğin çok eskilere dayandığının müzede yer alan taşlardaki figürlerden anlaşılacağı belirtilmiştir.

Günümüzde Yalvaç'ta dört demirci ustası bulunduğu, yaptıkları araç gereçleri Yalvaç'ta ve çevre illerde pazarladıkları ifade edilmiştir. Sipariş usulü çalışan ustaların talep olduğu zaman iyi gelir elde ettikleri açıklanmıştır.

Günümüzde mesleği icra eden Hasan Hüseyin Çallıoğlu, Muhittin Çallıoğlu, Mustafa Ellidirhem, Mehmet Ali Ellidirhem'in sıcak demirciliğe devam ettiği ve hepsinin mesleği babalarından öğrendiği belirtilmiştir.

Mesleğin beden gücüne dayanmasından dolayı yeni nesil tarafından tercih edilmediği görüşülen ustalardan aktarılmıştır. Demircilikteki teknolojik gelişmelerin sıcak demirciliğin devamlılığını tehlikeye soktuğuna değinilmiştir. Görüşülen demirci ustaları sekiz yıllık eğitimin ardından çırak bulmakta iyice zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Mesleği öğrenmek için altı yıllık bir ıraklık dönemi geçirilmesi gerektiği açıklanmıştır. Yalvaç'ta üretilen malzemelerin Aydın, Denizli gibi illerde satıldığı belirtilmiştir.

Saraçlık: At yetiştirici özelliği ile bilinen Türklerde saraçlık sanatının önemli bir yeri olduğu açıklanmıştır. Saraların koşum ve ayar takımı yapımı dışında, deri ile ilgili başka işler de yaptığı ifade edilmiştir. Günümüzde motorlu taşıtların yaygınlaşması nedeniyle saralığın rağbet görmediği açıklanmıştır. Meslekten elde edilen gelirin azlığı ve mesleğin zorluğu nedeniyle çırak bulma konusunda sıkıntı yaşandığı açıklanmıştır.

Saraların kendi aralarında hamuular, koşumcular ve yularcılar olarak ayrıldığı belirtilmiştir. Saraların kullandıkları deri cinsleri ve kullanılan araçlar konusunda bilgi verilmiştir. Günümüzde halen at, eşek kullananlar olduğu için mesleğin devam ettiği, evre illere de ürün pazarlandığı açıklanmıştır.

Günümüzde mesleği icra eden İbrahim Elkoyunlu, Ali Rıza Ulucan'ın mesleği ustalarından öğrendiği aktarılmıştır. Koşum yapan Elkoyunlu'nun on çırak yetiştirdiği belirtilmiştir. Yalnız kendi çocuklarının mesleği icra etmek istemedikleri ve çırak bulamadığı için artık tek başına çalıştığı aktarılmıştır.

Semercilik: At, eşek, katır gibi yük ve binek hayvanlarının üzerine binmek ve yük sarmak için kullanılan araca semer denildiği belirtilerek semercilik mesleğinin Yalvaç'ta günümüzde de devam ettiği açıklanmıştır. Semercilik mesleğinin incelikleri ve mesleği icra ederken kullanılan malzemeler konusunda bilgi verilmiştir.

Günümüzde mesleği devam ettiren Orhan Köstüklü, Osman Durutürk, Ali Kurucu'nun meslek hayatı konusunda bilgi verilmiştir. Durutürk'ün mesleği babasından, diğer ustaların da ustalarından öğrendiği belirtilmiştir. Mesleği öğretecek çırak bulunamadığı ustalar tarafından belirtilmiştir.

Dericilik: Derinin Türk tarihindeki yeri konusunda bilgi verilmiştir. Deriye verilen önemin ata verilen değerle paralel olduğu açıklanmıştır. Deriden üretilen malzemelerin kıymetine dikkat çekilmiştir. Sonrasında derinin işlenişi ve deri çeşitleri konusunda bilgi verilmiştir.

Yalvaç'ta dericilerin çalıştığı tabakhane bölgesinde teknolojiye ayak uyduramayan bazı dericilerin mesleği bıraktığı açıklanmıştır. Bazı dericilerin de günümüze ayak uydurarak deriden tablo, cüzdan, çanta, kemer, anahtarlık, kalemlik, mask, kolye ve işlemeli deri saatler yaptığı belirtilmiştir. Bazı deri ustalarının da işe yaramayan deri parçalarından pamuğu çekirdeğinden ayırmak için kullanılan çırçır topu yaptıkları ifade edilmiştir.

Deri işlemeciliğini günümüzde de devam ettiren Salih Çetinkaya'nın deriden süs eşyaları yapıp sattığı ve mesleği babasından öğrendiği aktarılmıştır. Mesleği ustasından öğrenen Ramazan Özgür'ün deri işlediği, çoğunlukla da kemer yaptığı ifade edilmiştir. Yavuz Öztaş'ın mesleği babasından öğrendiği, kendi oğlunun da mesleğe ilgi gösterdiği açıklanmıştır. Öztaş'ın üniversitede dericilik eğitimi aldığı, teknolojideki gelişmeleri takip ederek zamana ayak uydurmaya çalıştığı belirtilmiştir. Cahit Benzer'in mask ustası olduğu ve mesleği ustasından öğrendiği açıklanmıştır. Benzer'in yaptığı maskları, eşinin doğal boylarla renklendirdiği ifade edilmiştir. Yaptığı mask ve süs eşyalarını şehir dışına sattığını belirten usta, mesleğin tehlike altında olduğunu açıklanmıştır. Mesleği ustasından öğrenen mesçi Ahmet Güntekin'in 17 yıldır bu işi yaptığı belirtilmiştir. Önceleri sipariş üzerine ayakkabı diktığı, günümüzde siparişin azlığı nedeniyle tamirat yaparak geçimini sağladığı ifade edilmiştir.

Dokumacılık: Dokumacılık mesleği halıcılık, kilimcilik, oya ve nakış işlemeciliği olmak üzere üç kısımda ele alınmıştır. Dokumacılığın yörede çok eskilere dayanan bir tarihi olduğu belirtilerek Aziz Paul'un Yalvaç'a vaaz vermeye geldiği dönemde kıl çadır dokuyarak geçimini sağladığı açıklanmıştır. Halıcılığın Isparta'da XII. yüzyıldan beri ticari amaçlı yapıldığı, dokunan halıların komşu ülkelere ihraç edildiği belirtilmiştir.

Halıcılığın sarma sabit tezgahlarda ya da portatif seyyar tezgahlarda yapıldığı açıklanmıştır. Dokunan halının desenine göre Kandahar, Üzümlü, Saat Kapağı, Havuzlu, Sinekli, Hançerli, Bademli, Şimşekli, Ağaçalı, Beşir, Elvan, Goblen, Goncalı, Çelenkli gibi isimler aldığı ifade edilmiştir.

Kilim dokumacılığının köylerde yaygınlık gösterdiği, yalnız son yıllarda modern örtülerden dolayı talebin azaldığı açıklanmıştır. Gençlerin kilim dokumacılığını tercih

etmedikleri, genellikle otuz beş yaş üstü kadınların dokuma yaptığı belirtilmiştir. Yörede kilim motiflerine yamış denildiği belirtilerek yaygın olarak kullanılan yamış modelleri sıralanmıştır. Önceleri kök boyalar kullanılırken günümüzde suni boyaların ya da hazır iplerin tercih edildiği açıklanmıştır.

Çarpananın devenin hamudunu, eşeğin palandını, atın eğerini hayvana bağlamada kullanılan dokuma ipler olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kadınların bellerine bağladığı kemerlerin ve kolonların da çarpanada dokunduğu açıklanmıştır.

Çarpana dokumacılığı yapan Sümbül Çarkacı'nın mesleği babasından öğrendiği ve geliniyle yiğenine öğrettiği belirtilmiştir. Daha çok mavi rengin kullanıldığı çarpanaların geleneksel kıyafetlerin vazgeçilmez bir parçası olduğu açıklanmıştır. Günümüzde çarpanaya ilginin azaldığı belirtilmiştir.

Yörede kadınların yaygın bir şekilde oya işlemeciliği yaptığı belirtilmiştir. Tığ oyası, firkete oyası, mekik oyası ve az da olsa iğne oyası yapıldığı açıklanmıştır. Yapılan oyalarda çiçek motiflerinin tercih edildiği ifade edilmiştir. Oyalı yazmaların çeyize konulduğu, düğünde dağıtıldığı ve satışının yapıldığı belirtilmiştir.

Yalvaç'ta geleneksel Türk işlemlerinin yapıldığı ve geleneksel Türk işlemlerinin tipik özelliklerini yansıttığı açıklanmıştır. İğne modellerinin kıyafetlere, örtülere, havlu, çevre ve kuşaklara uygulandığı belirtilmiştir.

Çalışmada Yalvaç'ta hala az da olsa devam eden geleneksel mesleklerin devamlılığının sağlanması ve unutulmaması için çaba sarf eden ustaların seçiminde göz önünde bulundurulmuş özellikler konusunda bilgi verilmiştir. Ustanın en az 10 yıldır mesleği icra etmesi, mesleği usta çırak ilişkisi içinde öğrenmiş olması, kendisini mesleğe adanmış olması, mesleğinde gelişmek için çarba sarf etmesi gerektiği belirtilmiştir. Belirtilen özelliklere sahip ustaların yaşayan insan hazinesi olarak nitelendirildiği açıklanmıştır.

Açıklaması yapılan mesleklerin dışında iki yağcı ustasının da yaşayan insan hazinesi olarak seçildiği açıklanmıştır. Haşhaş, ayçiçeği, ve diken çiçeğinden yağ çıkardıkları ve haşhaş ezmesi yaptıkları belirtilmiştir. Yağcılıktan elde edilen gelirin iyi olduğu ve Nuri Kurucu'nun oğullarının mesleği geliştirerek devam ettirmesini istediği açıklanmıştır.

Çalışmanın **Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar** başlığında Doğayla ve Yörede Yaşamış Kahramanlarla İlgili Anlatımlar, Efsaneler, Menkıbeler, Halk Hikayeleri, Deyimler, Atasözleri, Tekerlemeler, Yemin Sözleri, Selamlaşma Sözleri, Adlar, Halk Şiiri,

Ninniler, Maniler, Masallar, Türküler, Ağıtlar, İlahi, Mevlit, Bilmeceler, Dualar, Beddualar ve Halk Hekimliği alt başlıklarında örneklere yer verilmiştir.

Doğayla ve Yörede Yaşamış Kahramanlarla İlgili Anlatımlar alt başlığında; Hamza Sivrisi, Aşık Dede ve Gazi Dede Tepeleri, Yarikkaya ve Su Gözü adlı mekanlar ve bu mekanlarla ilgili inanışlar konusunda bilgi verilmiştir.

Efsaneler alt başlığında Yalvaç'a bağlı Çamharman ve Yarikkaya köylerinde geçen ve çoğunlukla Çamharman köyünde anlatılan Gelincikana Efsanesi'ne yer verilmiştir.

Menkıbeler alt başlığında, keramet sahibi din büyüklerinden Hasan Fevzi Efendi, Emir Ahmet, Cüceoğlu, Derviş Ahmet hakkında bilgi verilmiştir.

Halk Hikayeleri alt başlığında, Yalvaç yöresinde anlatılan fıkralara yer verilmiştir.

Deyimler ve Atasözleri alt başlığında, Yalvaç yöresinde kullanılan örneklere yer verilmiştir.

Tekerlemeler alt başlığında, yörede söylenen 17 tekerlemeye yer verilmiştir.

Yemin Sözleri alt başlığında, Yalvaç'ta yaşayanların bir şey yapacaklarında veya yapmayacaklarında söz ve güvence olarak söyledikleri yemin sözlerine örnekler verilmiştir.

Adlar alt başlığında, ad koymanın tüm toplumlarda görülen bir folklor olayı olduğuna değinilmiştir. Türk ad verme geleneğinin Orta Asya'ya kadar uzandığı açıklanmıştır. Yalvaç'ta çocuklara isim verilirken cuma gününde, cuma selası ile namaz vakti arasında çocuğun kulağına hoca veya aile büyüğü tarafından ezan okunduğu ifade edilmiştir. Çocuklara aile büyüklerinin isminin verilmesinin hala devam ettiği belirtilmiştir. Çocuk mübarek aylarda doğarsa çocuğa Recep, Şaban, Ramazan isimlerinin verildiğine değinilmiştir.

Çalışmada Yalvaç adının kökeni ile ilgili iki görüşe de yer verilmiştir. İlk görüşe göre Yalvaç adının eski Türkçeden türediği belirtilmiştir. Sihir, büyü anlamına gelen "yalvı" kelimesinden türetilen, sihir yapanlar için kullanılan yalvıcı kelimesinin yalvaçlar şeklinde kullanıldığı açıklanmıştır. İkinci görüşe göre de Yalvaç kelimesinin Oğuzların Dağhan boyunun Salur kolundan olduğu ve Eymür Türkmenleriyle birlikte Yalvaç yöresine yerleştikleri ifade edilmiştir. Yörede bulunan mahalle, belediye gibi yer isimlerinin Salur boyunda yer alan isimlerle benzerlik gösterdiği belirtilmiştir.

Sonrasında Yalvaç'ta kullanılan sülale adları ile lakaplar sıralanmıştır.

Halk Şiiri alt başlığında, Yalvaç'ta yetişen halk şairlerinden Osman Hoca, Ahmet Galip Keskin ve divan şiirine örnekler veren Hacı İbrahim Efendi ile Hacı Ali Rıza Efendi'nin hayat hikayesine yer verilmiştir.

Ninniler alt başlığında, bebekleri uyutmak amacıyla söylenen, yöresel dille nenni denilen bir kıtalı ezgili şiirlerden 36 örneğe yer verilmiştir.

Mani alt başlığında, 54 dörtlüğe yer verilmiştir.

Masallar alt başlığında, masal türü ile ilgili kısa bilgi verildikten sonra yörede anlatılan 6 masala yer verilmiştir. Bu masallar Üvey Ana Masalı, Bakla ile Şakla, Keloğlan Masalı, Kocalığında mı Gençliğinde mi Masalı, Anka Kuşu ve Hızır Masalı'dır.

Türküler alt başlığında; türküler konularına, yapılarına göre ele alınmış ve anonim türkülerde yer verilmiştir. Yalvaç türkülerinden 7 tanesinin Ankara Yurttan Sesler Topluluğu sanatçılarından Yalvaçlı Ali Can tarafından, 2 tanesinin de Ankara Devlet Konservatuarı tarafından derlendiği belirtilmiştir. Diğer türkülerin de alan araştırması sonucu derlendiği açıklanmıştır. Alan araştırması sonucu derlenen türkülerden 7 tanesinin Ali Can, 2 tanesinin de Nihat Kaya tarafından notaya alındığı ifade edilmiştir. Notaya alınan türkülerin notaları, kaynak kişisi, notaya alan kişi ve derleyeni konusunda bilgi verilmiştir. Ardından anonim türküler başlığı altında 45 türküyü bazılarının hikayesi açıklanarak yer verilmiştir. Çalışmada yer alan türkülerin yöresi ve kaynak kişisi konusunda da bilgi verilmiştir.

Ağıtlar alt başlığında; eşin, kardeşin, evladın, annenin ölümü ardından yakılan 5 ağıta yer verilmiştir.

İlahiler alt başlığında, ilahilerin Allah'ı övmek için yazıldığı, mevlit okunurken söylendiği belirtilmiştir. Yalvaç'ta gelin alma sırasında söylenen anonim ilahiye, derleyeni belirtilerek yer verilmiştir.

Mevlit alt başlığında, Yalvaçlı Galip Keskin Hoca'nın aruz vezni ile yazmış olduğu mevlitten bazı bölümlere yer verilmiştir. Eserin basılmadığı, Galip Keskin Hoca'nın el yazısı ile kitaplaştırdığı, Hacı Ali Rıza Efendi Kütüphanesi'nde olduğu açıklanmıştır.

Bilmeceler alt başlığında, bilmecelerin uzun kış gecelerinde eğlenmek, hoşça vakit geçirmek amacıyla söylendiği ifade edilmiştir. Bilmecelerin çocukların düş ve düşünce gücüne seslenen zeka oyunları olduğu açıklanmıştır. Yaşam biçimindeki değişiklikler

ve özellikle bilgisayarın evlere girmesinden sonra bilmece kültürünün unutulmaya yüz tuttuğu vurgulanmıştır. Yine de kırsal kesimlerde ve okullarda bilmece söyleme geleneğinin devam ettiği belirtilerek Yalvaç ve çevresinde söylenen 13 bilmeceye yer verilmiştir.

Dualar ve Beddualar alt başlığında, Yalvaç ve çevresinde söylenen dua ve beddua örneklerine yer verilmiştir.

Halk Hekimliği alt başlığında, hastalıklarla baş etmek için doktora gidildiği yalnız basit olduğu düşünülen rahatsızlıkların tedavisinde dini yöntemlerle veya doğadan toplanan bitkilerle çözüm bulunmaya çalışıldığı ifade edilmiştir.

Halk hekimliğinin kırsal kesimlerde insanlar ve hayvanlar için uygulandığı açıklanmıştır. Sonrasında insan hastalıklarının tedavisinde kullanılan yöntemlere örnekler verilmiştir. Hayvanlara nazar değmesin diye çörekotu ve üzerlik otu asıldığı açıklanmıştır. Ardından ineklerde görülen rahatsızlıkların tedavisinde kullanılan yöntemlere değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde **Toplumsal Uygulamalar ve Şenlikler** başlığı ele alınmıştır. Bu bölümde incelenen alt başlıklar Çocuksuzluk ve Çözüm Uygulamaları, Çocuklar Büyürken Uygulanan Gelenekler, Askerlik, Evlilik, Gurbete Çıkma, Hacca Gitme, Ölüm, Kutlamalar, Türbe ve Yatırla İlgili Hikayeler, Komşuluk İlişkileri, Çocuk Oyunları, Kız Çocuğu Oyunları başlıklarıdır.

Üçüncü bölümde ilk olarak çocuksuzluk ve çocuğun dünyaya gelmesinin ardından yapılan uygulamalar konusunda bilgi verilmiştir.

Yalvaç yöresinde çocuk sahibi olmanın soyun devamı için önemli olduğu belirtilmiştir. Çocuğun olmamasının anneden kaynaklığına inanıldığı açıklanmıştır. Annenin çocuk sahibi olabilmesi için hocaya muska yazdırıldığı, annenin hocaya okutulduğu, yaşlı kadınlara çıkı düzdürtüldüğü, sargı sarıldığı ve yatırlara adak adandığı ifade edilmiştir. Günümüzde ise çocuk olmamasının sadece anneye bağlanmadığı ve tedavi yöntemlerine başvurulduğu açıklanmıştır. Yalnız bazı köylerde maddi yetersizlik ve eğitimsizlik gibi nedenlerden dolayı eski adetlerin halen uygulandığı, doktora son çare olarak gidildiği ifade edilmiştir.

Gebe kadınların hamilelik süresince ölüye bakmaması, kimseyi kınamaması, balık yememesi, sakız çiğnememesi, maymuna ve eşeğe bakmaması gerektiğine inanıldığı

açıklanmıştır. Yoksa çocukta farklı rahatsızlıklar veya olumsuz vasıflar olacağına inanıldığı belirtilmiştir.

Maddi yetersizlikten dolayı ya da ayıp olduğu için doktora gidemeyen kadınların evde doğum yaptığı belirtilmiştir. Evde doğum yapan kadının yanında yakınlarından biri olursa doğumun zor olacağına inanıldığına değinilmiştir. Doğum kolay olsun diye doğum yapan kadına ayet yazılı tasta su içirildiği açıklanmıştır.

Doğumdan sonra çocuk kokmasın, eli yüzü düzgün ve terbiyeli olsun diye tuzlama adeti olduğu belirtilmiştir. Yeni doğan çocuğun tatlı dilli olması için ağzına bal sürüldüğü, yumuşak huylu olması için de çocuğa yün sürüldüğü açıklanmıştır.

Emzirme sürecinde annenin sütünün artması için anneye lohusa şerbeti ve lohusa çorbası içirildiği, lohusa peltesi yedirildiği belirtilmiştir.

Yeni doğan bebeklerin eli ayağı düzgün olsun diye kundaklandığı açıklanmıştır. Bebeğin göbeğinin de temiz bir beze sarılarak ailenin tercih ettiği yere gömüldüğü belirtilmiştir. Yeni doğan bebeğe ve anneye al basmaması için lohusa kadının yastığının altına Enam, makas, bıçak konulduğu ifade edilmiştir.

Kırklama uygulamasının yirminci günde ve kırkıncı günde yapıldığı açıklanmıştır. Kırk gün boyunca çocuğun başında lamba yakıldığı ve çocuğun evden dışarı çıkarılmadığı ifade edilmiştir. Kırklı kadınların kırklı kadınlara hatta yeni yavrulayan hayvanlara bakması durumunda çocuğun aydaş yani cılız olacağına inanıldığı açıklanmıştır. Yeni gelinin lohusa anneyi görmesi sonucunda da bebeğin aydaş olacağına ve bebeğin sürekli uyuyacağına inanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca nazar değen çocukların göz aydaşı olacağına ve bu çocukların sürekli ağlayıp zayıfladığına değinilmiştir.

Çocuğa adın mümkünse hoca eşliğinde, hoca yoksa dede veya baba tarafından ezan okunarak konulduğu belirtilmiştir. İlk çocuklara dede veya babanne isminin verildiği ifade edilmiştir.

Bebek ziyaretine kırk gün dolmadan gidilmediği açıklanmıştır. Yeni doğan ziyarete kararlaştırılan günde iki taraftan kadınların geldiği ve misafirler için ikramlar hazırlandığı belirtilmiştir. Yalvaç yöresinde doğacak çocuk için çeyiz hazırlandığı; anneye, damada ve damadın aile bireylerine hediyelikler konulduğu açıklanmıştır. Kız tarafının hazırladığı çeyizin bir odaya serildiği ve gelen misafirlerin odayı gezdiği, kendi hediyelerini de verdikleri ifade edilmiştir. Para ve altın gibi hediyeler için süs

yastığı hazırlandığı belirtilmiştir. Aynı gün mevlit okunduğu, mevlitin ardından hazırlanan ikramların yenildiği açıklanmıştır.

Çalışmada çocuğu yaşamayan ailelerin çocukları uzun ömürlü olsun diye, sağlıklı çocukları olan ailelerden aldıkları kıyafetleri kendi çocuklarına giydirdikleri ifade edilmiştir. Gözleri çapaklanan çocuklara sürme çekildiği, karnı ağrıyan çocuğun sıcak aşaya veya toprağa yatırıldığı belirtilmiştir. Misafirlikte nazar değmesi sonucu ağladığı düşünülen çocuğa, gidilen evdeki kapıdan alınan bir çentiğin veya ev sahibinin kıyafetinden alınan bir parçanın yakıtılarak koklatıldığı açıklanmıştır. Çocukların rahatsızlıklarını gidermek için yapılan bu uygulamalar yöredeki halk hekimliğine örnek uygulamalardır.

Çocuğun dişi çıktığında diş göllesi yapıldığı, yakın akraba ve eş dostun davet edildiği belirtilmiştir. Diş göllesine mısır konulmadığı, konulursa dişlerin çapa gibi olacağına inanıldığı açıklanmıştır. Çocuğun ilk dişini görenin çocuğun dişleri inci gibi beyaz olması için çocuğa beyaz atlet hediye ettiği ifade edilmiştir. Diş göllesine gelenlerin çocuğa ve annesine hediyeler getirdiği belirtilmiştir. Diş eğlencesinde çocuğun önüne çeşitli meslek gruplarını simgeleyen objeler konulduğu ve çocuğun seçtiği malzemenin gelecekteki mesleğini işaret ettiğine inanıldığı ifade edilmiştir.

Yürüyemeyen ya da sık sık düşen çocukların cinler, şeytanlar tarafından engellendiğine inanıldığı belirtilmiştir. Çocuğun yürümesinin sağlanması için cuma günleri sela vaktine kadarki vakit aralığında köstek kesme uygulaması yapıldığı açıklanmıştır. Yürüyemeyen çocuğun evin önün oturtulduğu, bacakları açık konumda tutularak bacaklarına ince bir ip bağlandığı açıklanmıştır. Sonrasında genellikle maddi durumu kötü iki çocuğun seçildiği, bu çocukların zıt yönde koşarak oturan çocuğun yanına gidip ipi kestiği ifade edilmiştir. İlk giden çocuğa hediye verildiği, diğer çocuğun da küçük bir hediye ile avutulduğu belirtilmiştir. Önceden ayak kösteği kesme töreninin üç cuma ard arda yapıldığı, günümüzde ise bu uygulamanın bir cuma yapıldığı ifade edilmiştir.

Sünnet alt başlığında, sünnet olacak çocuğa özel kıyafet alındığı ve çocuğun odasının süslendiği açıklanmıştır. Oynamalı kına gecesi yapıldığı, sünnet düğününün ise cumartesi sabahı mevlüt ile başladığı belirtilmiştir. Mevlütten sonra, gelen konuklara yemek verildiği ifade edilmiştir. Konukların da sünnet çocuğuna altın, para veya farklı hediyeler verdiği açıklanmıştır. Sünnetin ardından horoz kesildiği, içine birkaç bozuk paranın konulduğu hamursuz denilen bir hamur işi yapıldığı belirtilmiştir. Çocuğun

arkadaşlarının yemeğe çağırıldığı ve tavandan iple asılan hamursuzu tutmadan yemeye çalıştıkları açıklanmıştır. Hamursuzu yerken bulunan paranın çocukta kaldığı ifade edilmiştir.

Askerlik alt başlığında, Yalvaç'ta askere gidecek olan gençlerin birkaç hafta önce arkadaşlar arasında eğlence düzenlendiği belirtilmiştir. Askere gideceklerin yakınlar ve arkadaşlar tarafından ağırlandığı, sonrasında da asker görmeye asker evine geldiği belirtilmiştir. Asker görmeye gelenlerin askere iç çamaşırı, kesme şeker, havlu veya kumaş gibi hediyeler getirdiği açıklanmıştır.

Yalvaç'ın Tokmacık kasabasında sancak töreni yapıldığı, askere gideceklerin belediye tarafından anons edildiği, askere gitmeden bir gece önce asker gecesi tertiplendiği belirtilmiştir. Askere gidilecek günün sabahı herkesin asker evine bir miktar çerezle geldiği ve bütün çerezlerin aynı bohçada karıldığı açıklanmıştır. Camiden yapılan anonsla birlikte tüm ahalinin önde bayrak ve sancakla camiye gittiği belirtilmiştir. Ardından ortaklaşa alınan kurbanın kesildiği ve askerlerin kesilen kurbanın üstünden atladığı, bayrak ve sancağı öptüğü ifade edilmiştir. Davul zurna eşliğinde yapılan vedalaşmada askerlere harçlık verildiği açıklanmıştır. Kesilen kurbanın da pilav yapılarak tüm halka dağıtıldığı belirtilmiştir.

Evlilik alt başlığında; görücülük, kız isteme, söz kesimi, nişan ve düğün konuları ele alınmıştır.

Evlenme isteğinin aileye bildirilmesinin ardından istemenin gerçekleştirildiği, kızın verilmediği durumlarda erkek tarafının kız kaçırıldığı bilgilerine yer verilmiştir. Önceleri evlenme isteğinin eşige ayakkabı çakılarak veya pilava kaşık saplayarak bildirildiği açıklanmıştır.

Yalvaç'ta evlenmelerin genellikle görücü usulü gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Kız görmeye sabah erken saatlerde gidildiği, evin düzeninin ve temizliğinin nasıl olduğuna dikkat edildiği açıklanmıştır. Yapılan ziyarette kızın huyu suyu hakkında fikir sahibi olunmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Şayet kız münasip görülürse belirlenen günde aile büyükleri tarafından istemeye gidildiği ifade edilmiştir. Kız evinin ilk istemede değil de iki üç istemeden sonra evliliğe müsaade ettiği açıklanmıştır. İstemenin adını koymak için söz kesim töreni yapıldığı, erkek tarafının kız evine giderken bisküvi ve lokum götürdüğü belirtilmiştir. Yüzüklerin takılmasının ardından şerbet içildiği, bundan dolayı da söz kesimine şerbet içmesi de denildiği ifade edilmiştir.

Nişan töreninden önce nişan alışverişine gidildiği, nişanın hayırlı gün sayılan perşembe veya cuma günü kız tarafınca yapıldığı belirtilmiştir. Merasimin yakınlarla nişan gününden önce okuyucu tarafından ilan edildiği açıklanmıştır. Yine nişandan bir gün önce çerez ve bohçadan oluşan “boğ”un tepsiyle kız evine geldiği belirtilmiştir. Kız tarafının da erkek tarafına güllaç, kesmik baklavası ve hamursuzu boğ olarak gönderdiği ifade edilmiştir.

Nişan törenine “saçı saçma” denildiği, yüzüklerin hoca tarafından takıldığı ve takı töreni yapıldığı açıklanmıştır. Gelinin arkasında takılan takıları yüksek sesle söyleyen bir kadın bulunduğu, nişan sonrasında bu işi yapan kadına yazma veya elbiselik kumaş hediye edildiği belirtilmiştir. Yapılan müzikli eğlence ile törenin sona erdiği ifade edilmiştir. Nişan sabahı nişanlı kızın sağdıçıyla beraber damat evinden gelen çerezi dağıtmak için kapı kapı gezdiği açıklanmıştır. Bu uygulamanın günümüzde sadece bazı köylerde yapıldığı vurgulanmıştır. Günümüzde söz ve nişanın birarada, imkanlara göre salonda ya da kız evinin önünde yapıldığı belirtilmiştir.

Nişanlılık döneminde bayram denk gelirse bayramlık kıyafetin hediye edildiği ifade edilmiştir. Nişanlılıkta kızın çeyiz hazırladığı, çeyiz hazırlarken nişanlı kıza yardım edenlerin dul, boşanmış, çocuğu ölmüş, nişanlısından ayrılmış kadınlar olmamasına dikkat edildiği açıklanmıştır. Gerekece olarak da aynı felaktin nişanlı kızın başına gelmesinden korkulması gösterilmiştir.

Çalışmada düğün hazırlığı için gelin ve damadın aile büyükleriyle birlikte düğün alışverişine çıktığı, bu arada çeyiz eksiklerinin de tamamlandığı açıklanmıştır. Düğün öncesi yeni çiftin oturacağı evin hazırlandığı ve erkek tarafının evi hazırlayanlara yemek verdiği belirtilmiştir. Düğünden bir hafta önce kız evinde çeyiz serildiği, eskiden çeyizin düğün günü serildiği açıklanmıştır. Köylerde gelin gitmeden önce kız evinde, düğün günü de erkek evinde çeyiz serildiği; gelinin damadın yakınlarına hazırladığı hediyelerin de sergilendiği belirtilmiştir.

Erkek tarafının kız tarafına gönderdiği “yuka” denilen bohçanın kız evine ulaşmasıyla düğünün başladığı ve bu geceye “yuka gecesi” denildiği ifade edilmiştir. Ertesi akşam da kız evinde kına gecesi yapıldığı, bu gece genç kızların kına yaktığı ve gelin kızın yanında uyuduğu açıklanmıştır. Sabahında çeyizin serildiği, çeyiz sermeye gelenlerle birlikte davul zurna eşliğinde kız indirme yapıldığı belirtilmiştir. Davul zurna ekibinin kızın yakınlarının bahçesine gittiği ve orada eğlence tertiplendiği açıklanmıştır.

Eğlencenin ardından kızın okşandığı, gelinin büyüklerin elini öpmesiyle topluluğun dağıldığı ifade edilmiştir.

Yalvaç'ta gelin okşamamanın hamamda ve kına gecesinde yapıldığı belirtilmiştir. Hamamda yapılan okşamada erkek tarafından gelen kınanın gelinin başına yakıldığı, ardından gelinin etrafında üç kere dönüldüğü ve türküler söylendiği açıklanmıştır. Günümüzde hamam kültürü kalmadığı için bu uygulamanın da yapılmadığı ifade edilmiştir. Kına gecesinde yapılan okşamada gelinin başının süslü, kırmızı bir örtü ile örtüldüğü ve gelinin etrafında def çalarak türkü söylendiği açıklanmıştır. Bu uygulamanın gelin ve akrabalarını ağlatmak amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir. Çalışmada okşama esnasında söylenen manilere yer verilmiştir.

Düğünden önceki gün erkek tarafının bütçesine göre düğün yemeği verdiği açıklanmıştır. Üçüncü gün fotoğraf çekimi yapıldığı ve ardından gelinin baba evine gittiği belirtilmiştir. Baba evinde gelin kızı uğurlamak için yakınlarının toplandığı, erkek tarafının da kızı almak için konvoyla kız evine geldiği açıklanmıştır. Kız evinin erkek evinden gelenlere lokum ikram ettiği belirtilmiştir. Gelin evden çıkmadan önce babası veya dedesi tarafından tekbir getirilerek gelinin beline kuşak bağlandığı ifade edilmiştir. Gelin evden çıkmadan önce yapılan uygulamalardan birinin de kız tarafından bir erkeğin, erkek tarafından kapı parası istemesi olduğu belirtilmiştir. Gelin konvoyunun çarşı camilerinin olduğu yeri dolaşmasının adetten olduğu açıklanmıştır. Gelin arabadan inince bereketli olsun diye çerez serpildiği ifade edilmiştir.

Kız evinde sahan, kaşık, çatal, tuz ve şekerin külle karıştırıldığı ve çivi çakıldığı açıklanmıştır. Yalnız bu uygulamaların neden yapıldığı konusunda bilgi verilmemiştir. Gelinin düğün evine girerken merdivenlerde bir testiye kırdığı, diğerini de eline aldığı belirtilmiştir. Gelinin dili tatlı olsun diye kapıya yağ ve bal sürüldüğü açıklanmıştır.

1980'li yıllardan önce gelin almadan sonra "gelin ertesi" denilen, sadece kadınlar arasında düzenlenen bir yemek tertiplendiği açıklanmıştır. Sonrasında bu etkinliğin mahalli idareciler tarafından yasaklandığı ve bir daha da yapılmadığı belirtilmiştir. Neden yasaklandığı konusunda bilgi verilmemiştir.

Gurbete Çıkma alt başlığında, Yalvaç'ta genellikle iş nedeniyle dışarı gidildiği, gidenlerin yaz aylarında tatil amaçlı Yalvaç'a geldiği açıklanmıştır. Tatilcilerin dönüşlerinde yöresel ürünlerden bulgur, tarhana gibi yiyecekler götürdüğü ifade edilmiştir.

Hacca Gitme alt başlığında, hacca gidecek olanlara ziyarete gidildiği ve hacı adaylarına hediyeler götürüldüğü açıklanmıştır. Önceden fele pınarı denilen yere kadar arabalarla hacı uğurlamaya gidildiği belirtilmiştir. Günümüzde ise tüm hacıların Devlethan Cami’de toplandığı ve hocanın duaları eşliğinde hacı adaylarının uğurlandığı ifade edilmiştir. Önceden hacdan dönenler için hazırlanan lokma ve pastaların heybelere konulduğu ve hacıların evinin önünde saçıldığı açıklanmıştır. Hacdan dönenlerin de yemek verdiği belirtilmiştir.

Ölüm alt başlığında, Yalvaç’ta ölümle ilgili yapılan uygulamalar hususunda bilgi verilmiştir. Hasta olan evin yakınında baykuş ötmesinin ve köpek ulumasının ölüme işaret olduğuna inanıldığı açıklanmıştır. Evdeki eşyaların kırılmasının veya kapının çatırdamasının da hastanın ölümüne işaret olduğu belirtilmiştir. Ayrıca diş, duvar, kazan, su, çamur ve yangınla ilgili bazı rüyaların da ölüme yorulduğu ifade edilmiştir.

Ölecek kişinin yanında sürekli Kuran okunduğu ve rahat bir şekilde can vermesi için ölüm döşeğindeki kişinin sevmediği insanların ortamdan uzaklaştırıldığı açıklanmıştır. Ölümün sela ile herkese duyurulduğu, ölünün şişmemesi için üzerine satır konulduğu belirtilmiştir. Cenaze evinin ağır kokmaması için günlük yakıldığı ifade edilmiştir. Önceleri cenaze evden çıkmadan ölen kişinin hayattayken yapamadığı ibadetlerin karşılığının hesplendiği, buna da “yemin savun devri” denildiği açıklanmıştır.

Cenaze yerden kaldırıldığında arkada kalanların sağlığı demir gibi olsun diye cenazenin alındığı yere satır konulduğu belirtilmiştir. Cenaze kefenlenmeden önce şeytandan korunması için belirli yerlere çörekotu serpildiği açıklanmıştır. Cenaze evden çıktıktan sonra kazanın ters çevrildiği ve üzerine taş konulduğu, ev süpürülmediği ve dolu su kaplarının boşaltıldığı ifade edilmiştir. Kazanın üzerine bırakılan taşın sağlamlığı temsil ettiği belirtilmiştir. Ev süpürülürse evdeki sağlıklı insanların da haneden çıkacağına inanıldığı açıklanmıştır. Evdeki suların dökülmesinin ise suların acılı olacağına inanılmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir.

Ölümün ardından ölü gecesi denilen yemek tertiplendiği, yemeklerin akraba ve komşulardan geldiği açıklanmıştır. Günümüzde ise ölü evinde de yemek yapıldığı ama dışarıdan gelen yemeğin daha sevap olduğuna inanıldığı belirtilmiştir. Yemekten sonra da mevlüt okunduğu ifade edilmiştir. Yedisinde ve kırkında bir ekmek ile bir pazar helvası dağıtıldığı açıklanmıştır. Elli ikisinde ve senesinde yemek verme adeti olduğu

belirtilmiştir. Ölen kişilere saygısızlık olacağı düşünüldüğünden eğlence araçlarının izlenmediği ve dinlenmediği ifade edilmiştir.

Kutlamalar alt başlığında, bişi ayı ve hasır yakma töreni, bayramlar, oda yakması ve Hıdırellez konuları ele alınmıştır.

Bişi ayının Recep ayının ilk günü yapıldığı ve evlerde bişi denilen ortası delik, mayalı ekmek hamurunun pişirildiği açıklanmıştır. Bişi gününde çocukların yüksek bir yerde toplandığı ve topladıkları öte beriyi hasıra sararak tutuşturdukları belirtilmiştir. Ateşin uzun süre yanmasına ve kendiliğinden sönmesine dikkat edildiği açıklanmıştır. Ateşin üzerinden ne kadar çok atlanırsa o derecede günahlardan arınılacağına inanıldığı belirtilmiştir. Çocukların ellerine bir değnek alarak mani eşliğinde kapı kapı dolaştıkları ve pişi topladıkları ifade edilmiştir. Evlerden toplanan bişilerin değneğe takıldığı ve topluca yenildiği açıklanmıştır.

Dini ve milli bayramlarımız sıralandıktan sonra dini bayramlarımız Ramazan ve Kurban Bayramı'nda yapılan uygulamalar konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışmada bayram hazırlığı olarak evlerde temizlik yapıldığı, bayramlık yiyecek ve giyeceklerin hazırlandığı açıklanmıştır. Yalancı arife denilen günde bayramda ikram etmek için kesmik ve ceviz baklavası yapıldığı, has arife günü ise bişi yapılıp dağıtıldığı belirtilmiştir. Has arife günü ikindi namazından sonra imam eşliğinde mezarlık ziyaretine gidildiği ifade edilmiştir. Bayram namazından sonra bayramın başladığının işareti olarak ramazan topu atıldığı açıklanmıştır. Namazdan sonra camiden çıkan en yaşlı kişinin elinin öpüldüğü ve yaşa göre sıraya girilerek bayramlaşmanın yapıldığı belirtilmiştir. Daha sonra bayramlaşmanın evde devam ettiği açıklanmıştır. İlk gün erkek tarafına, ikinci gün ise kız tarafına bayramlaşmaya gidildiği belirtilmiştir. Şayet damat ilk defa eşinin baba evine bayramlaşmaya gittiyse bozulmamış baklava tepsisinin damadın önüne konulduğu açıklanmıştır. Damadın sininin ortasından bir dilim almasının adetten olduğu ifade edilmiştir.

Kurban bayramında kesilen kurbandan yapılan kavurmanın fakir fukaraya yedirildiği ya da köy odasına yemek götürüldüğü belirtilmiştir. Bayramlarda el öpen çocuklara para, şeker gibi hediyelerin verilmesinin adetten olduğu açıklanmıştır.

Yalvaç'ta geçmişte odaların sosyal dayanışmayı güçlendirmek, eğlenmek ve misafir ağırlamak amacıyla kullanıldığı açıklanmıştır. Odaların kahvelerin olmadığı ya da

tanınmış kişilerin kahveye gitmeyi ayıp saydığı zamanlarda aynı yaş grubundaki kişilerin buluştukları, oturup muhabbet ettikleri yerler olduğu belirtilmiştir. Bu şekilde toplanmaya Yalvaç'ta oda yakması denildiği ifade edilmiştir. Günümüzde bu adetin tamamen unutulduğuna dikkat çekilmiştir.

Odalarda disiplinin sağlanması ve işleyişin kontrol altında tutulması için yarenbaşı seçildiği belirtilmiştir. Seçilen yarenbaşında aranan özelliklerin hoş sohbet, saygılı, zengin ve esnaf olması olduğu açıklanmıştır. Yarenbaşının yetkileri olduğu ve belirlenen kurallara uyulmadığı zaman ceza uygulandığı ifade edilmiştir.

Oda yakmasında odaya katılanların birbiriyle kardeş sayıldığı, odada görüşülen sorunların imece usulüyle çözüldüğü, çözüm bulunamaması durumunda resmi yollarla çözümü için birlikte uğraşıldığına değinilmiştir. Odanın amaçlarından birinin de eğlenmek olduğu ifade edilmiştir. Oda toplantılarında yemek yenildiği, yüzük ve iddia gibi oyunlar oynandığı, sazlı sözlü eğlenceler yapıldığı açıklanmıştır. Odalarda haftanın bir günü verilen ziyafete "herfene" denildiği ifade edilmiştir. Odanın bir diğer amacının da misafir ağırlamak olduğu, köy odalarının misafirsiz kalmadığı belirtilmiştir. Yaz aylarında odalarda köye gelen esnaf ve satıcıların da ağırlandığı açıklanmıştır.

Oda yakma uygulamasının Hıdırellez zamanı, üyelerin kendi aralarında topladıkları parayla düzenledikleri bahçe ziyafetiyle son bulduğu ifade edilmiştir.

Bahar bayramı olarak kabul edilen Hıdırellez'in Yalvaç yöresinde hala kutlandığı belirtilmiştir. Hıdırellez günü Hıdırlık denilen yüksek, ağaçlık yerde piknik yapıldığı, eğlenceler düzenlendiği açıklanmıştır. Eğlence günü annelerin oğulları için kız beğendiği, yatır ziyaretleri yapıldığı ifade edilmiştir.

Hıdırellez'den bir gün önce genç kızların takılarını bir çömleğe koyduğu ve çömleğin gül ağacı dibine gömüldüğü açıklanmıştır. Sabahında çömleğin yaşlı iki kadın tarafından mani söyleyerek açıldığı belirtilmiştir. Önce mani söylendiği sonra çömlekteki takı çıkarıldığı, söylenen maninin takı sahibi için yorumlandığı ifade edilmiştir. Bu uygulamanın çömlekteki takılar bitene kadar devam ettiğine değinilmiştir.

Türbe ve Yatırlarla İlgili Hikayeler alt başlığında evliyalar ile ilgili 5 hikayeye ve Hızır'la ilgili 3 hikayeye yer verilmiştir.

Komşuluk İlişkileri alt başlığında, Yalvaç'ta komşuluk ilişkilerinin hala canlı bir şekilde yaşadığı açıklanarak kültürümüzde önemli bir yeri olan komşuluk ilişkilerinin sosyal dayanışma açısından önemine dikkat çekilmiştir.

Çocuk Oyunları alt başlığında, Yalvaç'ta oynanan çocuk oyunlarından yüzük, çelik çomak, uzun eşek, ip atlama, istop, mendil kapmaca, birdir bir, beştaş, dokuz kiremit, saklambaç, körebe, misket, yumruk yumruk üstüne, yakan top, harpçilik, yağ satarım bal satarım oyunu ve aşık atma oyunları açıklanmıştır.

Kız Çocuğu Oyunları alt başlığında; bezirganbaşı, top oyunu, bir ekmek ver oyunu, elem bellem, leylek leylek havada, kömbemiş oyunu, alaylı oyunu, saklambaç oyunu, saymaca, parmaklar saymaca oyunları açıklanmıştır. Oyunlarda söylenen tekerlemelere yer verilmiştir.

Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar bölümünde Halk Takvimi ve Meteorolojisi, Çamaşırhaneler, Mutfak Kültürü, Beslenme ve Sofra Gelenekleri, Öğünler, Yenen Yemekler ve İçecekler, Kullanılan Mutfak Araçları ve Gıda Saklama Kültürü alt başlıkları ele alınmıştır.

Halk Takvimi ve Meteorolojisi alt başlığında; toplumun yaşam biçimi, inanışları veya yaşadığı yörede önemli olarak kabul edilen olaylar çevresinde oluşan takvime halk takvimi denildiği belirtilmiştir. Yalnız yöredeki kullanımı konusunda bilgi verilmemiştir.

Çamaşırhaneler alt başlığında, önceden her mahallede bir çamaşırhane bulunduğu, çamaşır yıkamak isteyenlerin sırayla çamaşır yıkamaya geldiği açıklanmıştır. Çamaşır yıkarken teneke leğen, Çerkez bakracı, kil, bakır tas, sabun ve meşe külü kullanıldığına değinilmiştir. Mahallelerdeki çamaşırhanelerin zamanla evlerin bahçelerine taşındığı açıklanmıştır. Günümüzde çamaşırhane kalmadığı, herkesin evinde çamaşır makinesi kullandığı belirtilmiştir.

Yalvaç'ta **mutfak kültürünün** ele alındığı alt başlıkta beslenmeyi sağlayan yiyecek ve içeceklerin hazırlanması, pişirilmesi ve tüketilmesi sürecinde yapılan uygulamalar konusunda bilgi verilmiştir.

Yalvaç mutfağının tahıl, sebze ve etle hazırlanan yemek türleri, çorbalar, zeytinyağlılar, hamur işleri, yabani otlarla yapılan yemekler ve av etiyle yapılan yemeklerden oluştuğu açıklanmıştır. Keşkek, su böreği, kesmik baklavası, güllaç, dovga çorbası gibi Yalvaç'a

özgü yemekler olduğu belirtilmiştir. Yemeklerin nasıl yapıldığı konusunda bilgi verilmemiştir.

Üç öğün yemeğin dışında bazı ailelerin uzun kış gecelerinde “yat-geber” denilen bir öğün daha yedikleri açıklanmıştır. Haftasonu kahvaltılarında dönüşümlü olarak keşkek ve bulamaç çorbası yapıldığı ifade edilmiştir. Akşam gelen misafirlere önceden yemek hazırlandığı, günümüzde ise çay ikram edildiği belirtilmiştir. Bazı köylerde günümüzde de gelen misafirlere yemek hazırlandığı açıklanmıştır.

Önceleri yemeğin yerde bakır siniler ya da tahta tablalar üzerinde aynı tasta tahta kaşıkla yenildiği belirtilmiştir. Günümüzde yer sofrasının yanı sıra masada da yemek yenildiği açıklanmıştır.

Çalışmada Yalvaç kasaba ve köylerinde halen devam eden uygulamalardan birinin de sofranın duvarından sonra üç kaşık daha yemek yiyip şükrettikten sonra sofradan kalkmak olduğu ifade edilmiştir.

Önceden yemek yaparken toprak ve bakır tencere kullanıldığı açıklanmıştır. Yemeğin sacayağında, odunla ısıtılan soba ve ocaklarda, tandırlarda pişirildiği belirtilmiştir. Yemek yapılırken ve yenilirken eskiden tahta kaşıklar kullanıldığı ifade edilmiştir. Eskiden genellikle bakır, toprak ve tahta gereçlerin kullanıldığı, günümüzde ise çelik ve porselenden yapılan modern mutfak gereçlerinin tercih edildiğine değinilmiştir. Yalnız bazı köylerde hala odun ateşinde yemek yapıldığı açıklanmıştır.

Besinlerin muhafazası için sırcalı topraktan yapılan küpler, bakır tencereler, bez torbalar, cam kavanozlar ve plastik bidonlar kullanıldığı ifade edilmiştir. Kurutulmuş sebze ve meyvelerin saklanması için de saz ve söğüt dallarından yapılan sepet ve selelerin kullanıldığı açıklanmıştır. Kış için hazırlanan yiyeceklerin tel dolaplarda, kiler ve buzdolabında saklandığı belirtilmiştir. Tarlalardan hasat edilen tahıl ve bakliyatın da evlerdeki tahıl ambarlarında muhafaza edildiği açıklanmıştır.

Yörede kışın tüketmek için sebze ve meyve kurutulduğu; yufka, turşu, salamura, salça, reçel, pekmez, peynir, pastırma ve sızgıç yapıldığı ifade edilmiştir.

Değerlendirme

Yalvaç’ın İnsan Birikimleri-Yalvaç’ın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmada, Yalvaç’ın somut olmayan kültürel mirasının tanıtılması amaçlanmıştır. Belediye

tarafından desteklenen ve bir proje ürünü olan çalışma halkla ilişkiler uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmada ele alınan konular SOKÜM Sözleşmesi'ne göre halk bilimi kadroları doğrultusunda hazırlanmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde alanda hazırlanan diğer envanter çalışmalarından farklı olarak günümüzde artık liste oluşturulmayan yaşayan insan hazineleri konusu ele alınmıştır. Geleneksel el sanatlarından Yalvaç'ta yapılanlar ve bu meslekleri geliştirerek sürdürmeye çalışan ustalar konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışmada halk müziği, halk oyunları, halk tiyatrosu, halk hukuku, halk sporları, dünya ve evrenin yaradılışı ile ilgili bilgi ve inançlar, halk hekimliği, halk baytarlığı ve zoolojisi, halk biyolojisi, halk botaniği, halk matematiği, halk ekonomisi, halk taşımacılığı, halk haberleşme teknikleri, halk tarım ve hayvancılığı, giyim kuşam ve süslenme ile mitik, şamanik, kozmogonik, eskatolojik halk inanışları başlıklarına yer verilmemiştir. Bununla birlikte bu konulardan bazılarında diğer kültürel unsurlar aktarılırken değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde sözleşmede yer alan sözlü gelenekler ve anlatımlar başlığı ele alınmıştır. Bu bölümde halk hikayesi başlığı altında yer alan örneklerin fıkra olduğu görülmektedir. Aynı bölümde, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar bölümünde yer alması gereken halk hekimliği başlığına yer verilmiştir. Bu tespitlerden yola çıkarak çalışmanın bölümleri ve alt başlıklarının oluşturulmasında yanlışlıklar yapıldığı söylenebilir.

Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler bölümünde diğer çalışmalardan farklı olarak "Komşuluk İlişkileri" başlığına yer verilmiştir. Çalışmanın önsözünde Yalvaç'ta proje gereği oluşturulan mahallenin komşuluk ilişkilerine katkısı olduğu belirtilmiştir. Yalnız bahsi geçen bu mahalle halk mimarisi başlığı altında değerlendirilmemiş ve mahallenin görsellerine yer verilmemiştir. Mahallede yaşayan insanlarla görüşme yapıp meydana gelen değişim görseller ile desteklenseydi SOKÜM'ün canlandırma ilkesine yönelik bir örnek olabilirdi.

276 sayfadan meydana gelen çalışmanın sonunda, kaynak kişi listesine kaynakça içerisinde yer verilmiştir. Çalışmada kaynakçada yer alan kaynak kişilerin hangi bilgileri verdiklerine dair bilgi verilmemiştir. Çalışmada yer alan bilgilerin büyük bir kısmı geçmiş yıllarda yapılan çalışmalardan derlenmiştir.

Görsel 7

7. Koç, A., Timur, B., Yılmaz, B. H., ve Demirci, B. (2014). Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi: Eskişehir.

Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma, Eskişehir Somut Olmayan Kültürel Miras Envanterinin Çıkarılması ve Turizme Kazandırılması Projesi kapsamında, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından 2014 yılında yayınlanmıştır.

Editörlüğünü Adem Koç'un yaptığı bu çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi işbirliği ile hazırlanmıştır. Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) "2012 yılı Turizm Tanıtım Mali Destek Programı" kapsamında desteklenen bir proje ürünü olan çalışmanın koordinatörlüğünü Doç. Dr. Yaşar Sarı ve yardımcıları Doç. Dr. Mehmet Kaşlı ve Yrd. Doç. Dr. Adem Koç yapmıştır. Proje kapsamında Eskişehir'de 14 ilçe ve 185 köyde beş ay süren bir alan çalışması yapılmış ve 1400 kaynak kişiyle görüşülmüştür.

Çalışmada SOKÜM Sözleşmesi'nin 2. maddesinde kabul edilen halk bilimi kadroları göz önünde bulundurulmuş ve Eskişehir'in somut olmayan kültürel mirası sözleşmede yer alan beş ana başlık çerçevesinde incelenmiştir.

Eskişehir'in çok göç almasının, teknolojik gelişmelerin olumsuz etkilerinin ve küreselleşmenin doğurduğu kitle kültürü anlayışının kültürleri yok edici etkisi olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle de "Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası" adlı çalışma ile bozulma ve yok olma tehidi altındaki küresel mirasın tespit edilmesi, korunması ve tespit edilen kültürel mirasın turizme aktarılmasının hedeflendiği vurgulanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümü olan **Sözlü Gelenekler ve Anlatım** bölümünde ninni, mani, türkü, ağıt, bilmece, efsane, memorat, masal, halk hikayesi, fıkra, deyim ve atasözü alt başlıklarına yer verilmiştir. Bu türlerle ilgili kısa bilgi verildikten sonra türe ilişkin örneklere kaynak kişiler belirtilerek yer verilmiştir.

Mani alt başlığında, Tatar düğün geleneklerinde yer alan şınlamaya yer verilmiş, Eskişehir'de günümüzde de devam eden Tatar düğün geleneğine dikkat çekilmiştir.

Türkü alt başlığında ise "Karadır Kaşların Ferman Yazdırır" türküsüne hikayesi ile birlikte yer verilmiştir.

Fıkra alt başlığında, Sivrihisar' ın Hortu köyünde doğan Nasrettin Hoca hakkında bilgi verildikten sonra Nasrettin Hoca fıkrasına yer verilmiştir.

Deyim alt başlığında, "Vermedi mabut ne yapsın sana Mahmut" deyimini hikayesiyle açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü olan **Gösteri Sanatları** bölümünde aşıklık, zakirlik, semah, Karagöz, bebek kuklası, köy seyirlik oyunu ve zeybek altbaşlıkları ele alınmıştır.

Aşıklık geleneğinin 2009 yılında İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne alındığı bilgisine yer verilmiştir. Eskişehir'de yaşayan Aşık Nurşah, Aşık Pervane, Aşık Sarıcakız, Mehmet Ali Kalkan ve Rasim Köroğlu'nun hayat hikayelerine ve eserlerine yer verilmiştir. Zakirlerin Alevi-Bektaşî inanç yapısında icra edilen cemlerde görevli olan aşıklar olduğu ifade edilmiştir. Eskişehir'de yaşayan zakirlerden Hasan Ali Uzun, Cengiz-Gönül Kılınç ve İsmail Çam'ın hayat hikayelerine ve

eserlerine yer verilmiştir. Eskişehir'in hoşgörüsünden kaynaklı kadın zakirin olduğu vurgulanmıştır.

Alevi-Bektaşî inanç sisteminde yer alan **Semah** gösterisinin UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne 2010 yılında kabul edildiği açıklanmıştır. Eskişehir'de Kırklar Semahı, Turnalar Semahı, Kalsın Ev Sahibi Samahı, Dem Geldi Semahı, Garipler Semahı, A Canım Semahı'nın tespit edildiği belirtilmiştir.

Sonrasında 2009 yılında İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne kayıt ettirilen **Karagöz** konusunda bilgi verilmiştir. Eskişehir'de yaşayan Hayali Atay Altın'ın çalışmalarına değinilerek yeni Karagöz denemeleri yaptığına dikkat çekilmiştir.

Eskişehir düğünlerinde **bebek kuklası** oynatma geleneği olduğu belirtilerek "Mehmet ile Zeynep'in Düğünü" oyunu ile "Koroğlu" oyunlarının oynatıldığı ifade edilmiştir.

Köy seyirlik oyunlarının köy odasında, köy meydanında ve düğünlerde yapılan oyunlar olduğu açıklanmıştır. Eskişehir'de deve oyunu, Arap oyunu ve tıp oyununun oynandığı belirtilmiştir. Gösteri sanatlarından zeybek oyununun Eskişehir'de kaşıkla oynandığı ifade edilmiştir. Geleneğin geçmişten günümüze aktarımını sağlayan Kırka Zeybek Ekibi'nin düğünlerde, karşılmalarda ve kutlamalarda oyunlarını icra ettikleri açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan **Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler** bölümünde doğum, sünnet, düğün, asker uğurlama ve ölümden yapılan uygulamalar incelenmiştir.

Doğum konusunda çocuk sahibi olma, çocuk düşürme, hamileliğin anlaşılması ve sakınma, doğum yapan kadın, kolay doğum, sütü olmayan kadın, cinsiyet tahmin etme, Meryem Ana, tuzlama, göbek bağı, kundaklama ve toprak bağlama, ad koyma, kırk basması, kırklama, süttten kesme, çocuk emzirme, kırk uçurma, lohusa şerbeti, al basması, sarılık, tırnak kesme, geç yürüyen çocuk, köstek kesme, dış buğdayı konularında kaynak kişilerin bilgi ve birikimleri aktarılmıştır.

Cinsiyet tahmin etme konusunda farklı uygulamalara baş vurulduğu belirtilmiştir. Birçok bölgede olduğu gibi karnın aldığı şekle, annenin cildinin güzelliğine, annenin yediklerine göre tahminlerde bulunulduğu açıklanmıştır. Bunların dışında yapılan gelin

suyu uygulamasında, gelinin düğünden sonraki gün akan su kenarına önceden gömülen bıçak ya da tarağı bulmaya çalıştığı ifade edilmiştir. Bıçağı bulursa oğlu, tarağı bulursa kızı olacağına inanıldığı açıklanmıştır. Buna paça, gelin ardı da denildiği belirtilmiştir.

Doğum sonrası yapılan uygulamalardan olan Meryem Ana uygulamasının çocuklar hastanede doğduğu için yapılamadığı belirtilmiştir. Meryem Ana geleneğinde, çocuğun yerine yatırıldığı ve hemen bir tepsi börek yapıldığı açıklanmıştır. Böreğin yanında çay, çorba gibi başka yiyecek ve içeceklerin de sofraya konulduğu, yakın akrabaların davet edildiği ifade edilmiştir.

Bebeklerin yaşına gelmeden tırnaklarının kesilmemesi, yürüyemeyen çocuğun ayağına ip bağlanması ve ipin kesilmesi, sarılık olan çocuğun sarılığının geçmesi için gelincik çiçeğinin suyuyla yıkanması gibi yöreye özgü uygulamalar aktarılmıştır.

Düğün geleneklerinden evlenme isteğini bildirme, kız bakma, kız isteme, söz kesme, başlık parası, nişan, okuma, çeyiz serme, bayrak kaldırma, kına davarı, kına gecesi, gelin korkutma oyunu, saç alma, gelin hamamı, güvey hamamı, düğün, düğün yemekleri, güvey giydirme, damat tıraşı, gelinlik, nikah, bohça, sandık-kapı parası, düğün eğlencesi, tel şırak-koraz telleme, gelin alma, gelin getirme gibi konularda kaynak kişi görüşlerine yer verilmiştir.

Kız isteme sırasında kız tarafı olumlu düşünüyorsa erkek tarafına mendil verildiği belirtilmiştir. İstemenin ertesi günü alışverişe çıkıldığı ve geline artık sözlü olduğunun nişanı “piştik” denilen bir ayakkabı alındığı ifade edilmiştir. Nişana “yavuk konmuş”, nişan merasimine “eski kesme”, nişan alışverişinde geline alınan malzemelere de “ağırlık” denildiği belirtilmiştir. Eskişehir’de düğünlerin dört gün sürdüğü ifade edilerek perşembe veya pazar günü bayrak kaldırma töreni ile düğünün başladığı belirtilmiştir. Ertesi günün okuntu günü olduğu, eskiden davetiye olmadığı için köyde gezerek okuntu dağıtıldığı ve ahalinin düğüne davet edildiği açıklanmıştır. Aynı gün kız evinde çeyiz serildiği ve erkek tarafının nişanda yemek yapmak için kına davarı getirdiği ifade edilmiştir.

Kına yakma geleneğinin kız ve erkek tarafında ayrı ayrı yapıldığı belirtilmiştir. Güvey kınası yapıldıktan sonra güvey ve sağdıcin kız evine gelinin kesilip süslenen saçını satın almak için gitmeleri yöreye özgü uygulamalardandır.

Kına gecesinin sabahında gelin hamamı yapıldığı, gelinin hamamda pullu peştemal kullandığı belirtilerek günümüzde bu geleneğin unutulmaya yüz tuttuğu ifade edilmiştir. Gelinler erkenden kuaföre gittiği için gelin hamamına gidilemediği açıklanmıştır. Son yıllarda gelin hamamının tekrar gündeme geldiği belirtilmiştir. Gelin hamamı yapmak isteyenlerin düğünden birkaç gün önce hamama giderek geleneği devam ettirdikleri ifade edilmiştir. Kaynak kişinin belirttiğine göre Eskişehir’de düğün geleneği şöyle açıklanmıştır: “ ‘Astar’, kızın kınasının yakıldığı gündür. ‘Dadlaş’ cuma günüdür. Gözleme yapılır, keşkek dövülür ve şekerlenirdi. Erkeklerle sigara, şeker dağıtılırdı ve oynanırdı. ‘Başderesi’nde de pilav ve bulgur yapılırdı. Güvey giydirilir, sabahleyin kız evinde çeyiz asılırdı. Öğleden sonra kızı hamama götürürlerdi. Hamam yoksa çamışırhanede gelin yıkanırdı. Hamamdan gelince evin içinde kızın ayağına, dışarıda da çalgılarla başına ve ellerine kına yakılırdı. Kızın başına kırmızı örtülür; gelinlik ve gece elbisesi giyer, iki kez elbise değiştirirdi. Sarkalar ve düz elbise olurdu. Altı şalvar, belinde kuşak, üstünde cepkeni olan takım giyerdi. Son gün ise ‘gelin’ günüdür. Oğlan evinden gelirler ve kızı alıp giderler.” Günümüzde beyaz gelinliğin tercih edildiği oysa eskiden yeşil veya kırmızı üç etek giyildiği belirtilmiştir. Gelinin erkek evine geldiği gün, halkın kaynana ve kaynataya güreş tutturmaları ve kazanması için kaynanaya yardımcı olmaları bölgeye has bir uygulamadır.

Kırım Tatar düğünlerinin de dört gün sürdüğü belirtilerek horoz telleme ve tel şırak (terazi) yapma geleneği olduğu belirtilmiştir. Süslenen ve kız evinden hediyelerle dönen tel şırağın duvara asılmasıyla düğünün başladığı ifade edilmiştir. Bu uygulamalar dışında düğünlerde canimen oyunu, dürü basma oyunu, palaska oyunu, lambada şişesiz oyunu, şeytan oyunu, asma kesme oyunu gibi oyunlar oynandığı belirtilmiştir. Eskişehir’de düğünün devam ettiği dört gün boyunca değişik oyunların oynanması ve manili türkülü atışmaların yapılması yörenin bu yöndeki zenginliğinin göstergesidir.

Düğün sonrasında gelinin kaynana ve kaynata yanında müsade edilene kadar geçen süreçte konuşmaması dikkat çekmektedir. Farklı yörelerde de gelinin kaynana ve kaynababa yanında saygıdan dolayı izin verilmeden konuşmadığı bilinmektedir.

Kutlamalar, Ziyaretler ve Dini Uygulamalar bölümünde Hıdırellez, Sultan Nevruz, Yağmur Duası, Koç Katımı, Ramazan ve Kurban Bayramı Kutlamaları, Bayram Yeri, Kol Bayramı, Kandil, Ayn-İ Cem, Muharrem Ayı, Çağlayan-Kayapınar Köy Günü,

Evsim Baba Ziyareti, Pir Ahmet Efendi Ziyareti, Sücaeddin Veli Ziyareti, Yunus Emre Ziyareti, Azhava, Sabantoy ve Tepreç, Yörük Şenliği başlıklarına yer verilmiştir.

Kaynak kişilerden edilen bilgilere göre **Hıdırellez**'de yumurta boyama, yuvarlama ve yeme gibi etkinliklerin gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Hıdırellez'de Hıdırellez çiçeği olarak adlandırılan gelinciğin kaynamış suya atıldığı ve o su ile yıkanıldığı belirtilmiştir. Bu yıkanma işlemiyle yenilendikleri, günümüzde ise bu tarz uygulamaların gerçekleştirilmediği açıklanmıştır. Kaynak kişi Hıdırellez'e on gün kala her gün yoğurt mayaladığını, Hıdırellez günü ise sütün sıcaklığını ayarladıktan sonra maya çalmadan sadece dua ederek mayaladığını ve yoğurdunun taş gibi sert tuttuğunu aktarmıştır.

Yağmur duası uygulamasında ise yağmur duası yapılacak yere gidilmeden önce çok sayıda kurban kesildiği ve zomata için yiyecek toplandığı belirtilmiştir. Ayrıca köy içinde büyük bir kese hazırlandığı ve her hanenin bu keseye yoğurt döktüğü belirtilmiştir. Köylünün yoğurt arabasıyla Türkmen Baba'ya gitmek için yola çıktığı ve gidilecek yere varana kadar yoğurdun süzülmesi ifade edilmiştir. Hazırlanan yiyeceklerin duanın okunmasının akabinde bekçinin "Zomata!" diye bağırmasının ardından topluca yenildiği belirtilmiştir. Yemek yenildikten sonra yağmur duasının okunduğu, türbe ve mezarlık ziyaretlerinin yapıldığı ardından da kurban etlerinin hep birlikte yenildiği belirtilmiştir. Yağmur duasına köylünün tamamının katılımının önemli olduğu, dua sonrasında köyün sorunlarının konuşulduğu açıklanmıştır.

Kurban ve Ramazan bayramında namazdan sonra herkesin evde pişirdiği yemeklerden sini hazırlayıp meydana getirdiği ve yemeklerin topluca yenildiği açıklanmıştır. Bayramda öğleden sonra güreş meydanı kurulduğu ve başpehlivanın yapılan müsakabalar sonucunda belirlendiği ifade edilmiştir. Önceden kurban bayramının ikinci günü kesilen hayvanın kolunun pişirilip meydana getirildiği, böylelikle bayramda pay ulaştırılamayanlara pay ulaştırıldığı ve toplu halde yemek yenildiği belirtilmiştir. Bu uygulamaya "**kol bayramı**" denildiği; ancak günümüzde yapılmadığı açıklanmıştır.

Her yıl mayıs ayının son haftasında Çağlan ve Kayapınar köylerinin bir araya gelerek **köy günü** düzenledikleri ifade edilmiştir. Köy gününde oyunlar oynandığı, yemekler yenildiği, semah dönüldüğü ve türkü söylendiği belirtilmiştir.

Eskişehir’de Evsim Baba, Pir Ahmed Yesevi, Sücaeddin Veli, Yunus Emre gibi keramet sahibi zatların türbelerine, mezarlarına büyük saygı gösterildiği belirtilerek kimi zatların belli tarihlerde etkinliklerle anıldığı ifade edilmiştir. Etkinliklerde kurbanlar kesildiği, dualar edildiği ifade edilmiştir. Eskişehir’de Kafkas halklarının katılımıyla gerçekleşen **Azhava şenliği**nde amacın hayat koşuşturmasında bir araya gelemeyen insanların hoşça vakit geçirmelerini sağlamak olduğu ifade edilmiştir. Azhava şenliği ile kültürel mirasın yeni kuşakalara taşındığı, yaşlılar ile gençler arasında bağ kurulduğu belirtilmiştir. Yine bu dönemde çeşitli sorunların görüşüldüğü, karara bağlandığı ve herkes oradayken duyurulduğu açıklanmıştır.

Kazan ve Nogay Tatarları’nda **sabantoy**, Kırım Tatarları’nda ise **tepreç** bayramının kutlandığı belirtilmiştir. Mayıs ayında baharın gelişini kutlamak amacıyla yemekler yenildiği, güreş müsabakaları yapıldığı ve çeşitli eğlenceler düzenlendiği ifade edilmiştir. Günümüzde de devam eden bir uygulama olduğu açıklanmıştır.

Çocuk Oyunları bölümünde aşık oyunu, atlambaç, ayınga, ceviz oyunu, çufalık, dombili, ebe gelir, gıncırdak, gömü met, Hasancık oyunu, konkon çekmez, yedi taş, lades, laleli belkis, met, misket, saklambaç, yerden yüksek, yağlı kayış, sayacık oyunları hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölüm olan **Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar** bölümünde halk hekimliği, ocaklar ve tedavi yöntemleri, diğer halk inançları, türbeler-efsaneler, halk mutfağı, halk baytarlığı ve zoolojisi başlıkları incelenmiştir. Halk hekimliği alt başlığında Eskişehir yöresinde çeşitli hastalıkların nasıl sağaltıldığı kaynak kişilerden edinilen bilgiler ışığında açıklanmıştır. Halk hekimliğinin ulaşımın güç olduğu yerleşim yerlerinde veya tıbbi çözüm bulunamadığında başvurulan bir yöntem olduğuna değinilmiştir.

Eskişehir’de bazı rahatsızlıklara çözüm olan ocakların varlığından bahsedilerek ocakların yaptığı uygulamalar açıklanmıştır. Eskişehir’de bulunan ocaklar: allama ocağı, bulgur püskürtmesi ocağı, köstebek ocağı, gelincik ocağı, şah pabucu ocağı, siğil ocağı, temre ocağı, yakma ve çakma ocağı, yarım ocağı ve el alma, yılan ocağı, yılancık ocağı, yıldırım taşı ocağı.

Türbeler ve Efsaneler alt başlığında Eskişehir ve çevresinde yaşayan insanların ziyaret ettikleri, adaklar adadıkları, dualar ettikleri türbelere efsaneleriyle yer verilmiştir.

Eskişehir’de yer alan on yedi türbe ve tekke konusunda bilgi verilmiştir. Bu türbelerde yatan zatların ya bir keramet gösterdiği ya da savaşlarda şehit veya gazi olduğu belirtilmiştir. Bu tekke ve türbelere ziyarete gelen insanların çeşitli sıkıntılarına (yürüyemeyen çocuğu yürütmek, hamile kalabilmek vb.) şifa bulma gayretinde oldukları belirtilmiştir. Bazı türbelerde, türbe ziyaretinden sonra sıkıntı ortadan kalkarsa adak kesme adeti olduğu belirtilmiştir.

Halk Mutfağı alt başlığında çorbalar, hamur işleri, etli yemekler, meze ve tatlılar başlıklarına yer verilmiştir. Bu yiyeceklerin nasıl yapıldığı ve nasıl tüketildiği açıklanmıştır. Tespit edilen yemeklerde Çerkez, Rumeli, Tatar ve Boşnak mutfaklarından örnekler olduğu görülmektedir.

Halk Baytarlığı ve Zoolojisi alt başlığında halk baytarlığı, çoban kültürü, Akbaş çoban köpeği, arıcılık ve atçılık konularına değinilmiştir. Eskişehir’de küçükbaş hayvancılık yapıldığı ve çoban kültürü olduğu ifade edilmiştir. Günümüzde ise ailelerin çobanlık mesleğine sıcak bakmadığı ifade edilmektedir. Kaynak kişiler çobanlık mesleği ile kısıtlı imkanlarla ve zor yaşam koşullarında yaşadıklarını, çocuklarının da aynı sıkıntıları yaşamalarını istemediklerini ifade etmişlerdir. Hayvancılıkla ilgili birçok bilgiye yer verilmiştir. Hayvanlara takılan ziller ve zillerin isimleri konusunda detaylı bilgi verilmiştir. Kuzular için en küçükten büyüğe doğru çanlar: tıkırdak, boncuklu tıkırdak, çene, gaba (koçlara takılır), gaba çene. Koyunlar için küçükten büyüğe doğru çanlar: tıkırdak (kuzuya takılır), urmeli, orta, yedek. Keçiler için küçükten büyüğe doğru çanlar: zil (oğlaklara takılır), tıkırdak (keçilere takılır), cura, küçük geveze, koca geveze (acar hayvana takılır), ince geveze (keçilere takılır), zağ altı (erkeçe takılır), zağ (erkeçe takılır).

Çoban kültüründe çobanın en büyük yardımcısının Akbaş çoban köpeği olduğu belirtilmiştir. Cins bir köpek olan Akbaş çoban köpeğinin 2009 yılında kaymakamlık ve valilik desteğiyle incelemeye alındığı açıklanmıştır. Yapılan incelemede Akbaşların sayısı ve durumu tespit edilmiştir. 2010 yılında AB destekli bir proje ile 500 Akbaş çoban köpeği üretilerek sahiplendirildiği açıklanmıştır.

Yörede arıcılık, atçılık gibi mesleklerin de icra edildiği belirtilmiştir. Atçılığa üniversitenin de destek verdiği ve Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan atın daha geniş bir çevrede yaygınlaşması için öğrenciler yetiştirildiği ifade edilmiştir.

El Sanatları bölümünde el sanatlarının tamamen el emeği ile ortaya çıktığı ve insanın duygusunu, becerisini, bilgisini ve kültürünü yansıtan geleneksel ürünler olduğu açıklanmıştır. Gelişen teknoloji ve göçlerle birlikte bu ürünlerden bazılarının günümüzde kullanılmadığı ifade edilmiştir. Nalbantlık, dokumacılık, at arabası yapımı, saraçlık, demircilik, süpürgecilik, dericilik, düven taşı yapımı, hancılık gibi mesleklerin birer birer yok olduğu belirtilmiştir.

Ağaç işleciliği yapan iki kaynak kişiyle görüşülmüş ve kaynak kişilerin bu işi para kazanma amacı gütmeyen yaptıkları açıklanmıştır. Kaynak kişi nazardan korunma amaçlı ibrik şeklinde nazarlık yapacaksa sabah ezanında kalktığını ve abdest aldıktan sonra karaağacı kestğini ifade etmiştir.

Bez dokumacılığının önceden yapıldığı (imece usulü ile) günümüzde ise hazır giyimden dolayı yapılmadığı belirtilmiştir.

Eskişehir’de müzik aletlerinden en çok bağlamanın tercih edildiği açıklanmıştır. Murat Akkuş, Ahmet Şen, Sinan Aygün gibi **bağlama yapım ustalarının** olduğu belirtilmiştir. Bu ustalardan ikisinin bağlama yapmayı babalarından, diğerinin ise ustasından öğrendiği açıklanmıştır. Bağlama yapımına devam eden ustaların çırak yetiştirmediği belirtilmiştir. Eskişehir’de kabak kemane ve keman yapan ustaların olduğu ve ustaların kendi çabaları sonucunda bu enstürmanları yapmayı öğrendikleri açıklanmıştır.

Çorap ve patik örmeye günümüzde de devam edildiği belirtilerek çorap örerken has yünün tercih edildiği açıklanmıştır. Bağ bahçe işlerinin olmadığı zamanlarda çorap ve patik örüldüğü belirtilmiştir. Günümüzde kız çeyizlerine 20-30 kadar patik ve çorap bulunduğu ifade edilmiştir. Hediye etmek veya satmak amacıyla da örüldüğü belirtilen patiklerdeki desenlere yanış da denildiği ifade edilmiştir. Küpeli, sepetli, kaynana öremez gelin giyemez, gelin terliği gibi desenlerin olduğu açıklanmıştır.

Çömlekçilik mesleğinin bazı köylerde halen devam ettiği belirtilmiştir. Mihalıççık ilçesinin Sorkun köyünde toprağın verimsizliğinden dolayı çömlekçiliğin devam ettiği ancak az kazanç sağladığı belirtilmiştir. Toprak temini, çamur karma, pişirme ve pazarlama işlerinin erkekler tarafından, çamurun işlenmesi ve şekillendirilmesi işlerinin ise kadınlar tarafından yapıldığı ifade edilmiştir. Çömleklere ebatlarına göre kuzuluk, birerlik, cin, Kayseri, dördü bir, gıdı gibi isimler verildiği açıklanmıştır. Önceden insanların çömlekleri yiyeceklerle takas ettikleri açıklanmıştır.

Yok olmaya yüz tutan mesleklerden biri olan **su değirmenciliğinin** Gürleyik köyünde halen devam ettiği, çok eskiden beri aynı sülalenin bu işle uğraştığı belirtilmiştir. Günümüzde değirmenciliği yapan kişi kendi çocuklarının bu işi öğrenmediğini ve değirmenin yok olmasını istemediğini belirtilmiştir.

Demircilik mesleğinin de günümüzde hala devam ettiği belirtilmiş, bazılarının işi aileden bazılarının da kendi kendilerine öğrendiği açıklanmıştır.

2014 yılında temsili listeye aday gösterilen **ebru sanatını** icra eden Tuba Balcıoğlu ustanın 15. Devlet Türk Süsleme Sanatları Yarışması'nda "Gala Çiçeği" adlı çalışmasıyla başarı ödülü aldığı belirtilmiştir. Tuba Balcıoğlu'nun ustasından icazet aldıktan sonra öğrenci yetiştirmeye başladığı ifade edilmiştir.

Mihalıççık ilçesinin Ilıcalar köyünde Yurttaş Ayaş'ın **geyik boynuzu işlemeciliği** yaptığı, ortaya çıkardığı ürünleri satmadığı, bazılarını hediye ettiği ifade edilmiştir. Kaynak kişi yaptıklarının korunmasını istemiş ve bu tarz çalışma yapan bir sanatçı olarak anılmak istediğini belirtmiştir.

Halk resmi alt başlığında Emine Özcan ve Ahmet Er'in halk resmiyle ilgilendiği, resim eğitimi almadıkları ve eserlerini parayla satmadıkları açıklanmıştır.

Özdemir Şenova'nın kendi çabası ile maddi, manevi özveride bulunarak **hattatlık** yaptığı, atölye kurduğu ve usta öğreticilik yaptığı belirtilmiştir. Şenova, sanatına bu kadar bağlı olmasını rüyasında ustasından el almasına bağlamaktadır.

Eskişehir yöresinde **kalaycılık**la uğraşan tek ustanın Ramazan Kalay olduğu ve kırk yıldır bu işi yaptığı açıklanmıştır. Kalayın pahalı olması, zor bulunması ve artık kalaya ihtiyaç duyulmamasından dolayı mesleğin tercih edilmediği, bundan dolayı da çırak yetiştiremediği belirtilmiştir.

Keçecilik mesleğine günümüzde ilgi duyulmadığı için mesleğin icra edilmediği, gençlerin mesleği öğrenmediği ifade edilmiştir. Hüseyin Direk ve Hacer Sağlam'ın hem talep olmadığı hem de yaşlandıkları için mesleği icra etmedikleri belirtmiştir.

Çalışmada hayatın içinde olan **kilim dokumaların** günümüzde kullanılmadığı, dokuma tezgahlarında da azalma görüldüğü belirtilmiştir. Önceden çeyizlere ölümlük, düğünlük iki kilim konulduğu günümüzde ise bu adetin eskisi kadar yaygın olmadığı ifade

edilmiştir. Eskişehir Han ilçesi, Günyüzü ilçesinin Kayakent köyünde ve Kırka'da dokuma tezgahı bulunduğu açıklanmıştır. Hatice Öztürk, Ayşe Sırasöğüt, Sultan Dinçer, Halide Yıldırım'ın günümüzde halen dokuma yaptıkları, Hatice Öztürk'ün mesleği kızına öğrettiği ifade edilmiştir. Dokumada kullanılan yanırlar: karabalık, kayıklı, büyük kırk budak, küçük kırk budak, burcu beden, çapraz, kıcıkırık, zülüflü, kara direk, elli kollu, ay göbeği, kazıklı, heyal, parmaklı, birli, baca, kırpçe, kayık, tepeli kıvrım, dört ayak, ponçak, ceynak, güllü dalın çıtırlısı, koca başın çıtırlısı, çift dudaklı, gagak, kilim yatağı, gedilge, bıyık, oyna, top. Dokumadan heybe, yastık, kilim, namazlık, torba ve çanta yapıldığı belirtilmiştir. Günümüzde şark köşelerini süslemek amacıyla tercih edildiği açıklanmıştır.

Eskişehir'de çok kaliteli lületaşı bulunduğu, bolluğu nedeniyle de Eskişehir taşı olarak adlandırıldığı açıklanmıştır. Lületaşının kolay işlenen bir maden olduğu belirtilerek yeni nesilin de bu işle meşgul olmasının sağlanması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Eskişehir Valiliği Lületaşı Müzesi ve Odunpazarı Lületaşı Müzesi'nin bu el sanatını sevdirmeye amacı güden olumlu çalışmalar olduğu belirtilmiştir. Eskişehir'de **lületaşı işlemeciliğinin** günümüzde de yapıldığı açıklanmıştır. Yalnız ustaların daha iyi fiziki şartlara sahip atölyelerde sanatlarını daha iyi icra edebilecekleri ifade edilmiştir. Lületaşıyla ilgili efsane ve mani türüne de yer verilmiştir.

Minyatür sanatını icra eden Bülent Yaşar'ın üniversitede eğitim gördüğü ve Odunpazarı'nda dükkanı olduğu belirtilmiştir. Yaşar'ın yurt içine ve yurt dışına eserler gönderdiği ifade edilmiştir. Kendi tarzını oluşturmaya çalıştığı ve büyük ebatlarda minyatür çalışmaları yaptığı belirtilmiştir. Yeni nesilin minyatüre ilgisinin az olduğu, bu nedenle de çırak yetiştirilemediği açıklanmıştır. Üniversitelerin güzel sanatlar bölümünde minyatür bölümünün olmaması büyük eksiklik olarak nitelendirilmiştir.

Nalbantlık mesleğini Hüseyin Ataca'nın halen icra ettiği, bu işi babasından öğrendiği ve altmış yıldır yaptığı belirtilmiştir. Ataca'nın nalbantlık yanında at bakıcılığı da yaptığı açıklanmıştır.

Eskişehir'de **oyaların** iğne, tığ ve mekikle yapıldığı; yazma, krep, nazarlık ve havlu kenarlarında kullanıldığı açıklanmıştır. Genç kızların çeyizlerine oyalı yazma konulduğu; düğün, mevlüt ve sünnetlerde geleneksel kıyafetlerle birlikte kullanıldığı belirtilmiştir.

Sarkanın özellikle kına gecelerinde tercih edilen bir giysi olduğu ve Sivrihisar'da **sarka işlemeciliğinin** günümüzde yapılmakta olduğu ifade edilmiştir. Sarkanın kına gecesi dışında, gelin getirme ve sünnet kinasında da kullanıldığı belirtilmiştir. Çok fazla kullanım alanı olmadığı ve zahmetli bir iş olduğu için icracı sayısının az olduğu açıklanmıştır. Sarka yapımının makine ile de denendiği ama el yapımı kadar güzel olmadığından tercih edilmediği ifade edilmiştir.

Savat işlemeciliğinin takı, aksesuar, tekstil ve mobilyada kullanıldığı açıklanmıştır. Desenlerinde aşk, ayrılık, ölüm konularının işlendiği, bununla birlikte yeni tarzlar da denendiği ifade edilmiştir. Yabancıların savatlı gümüş işlemeciliğine ilgi gösterdiği ama yurt içinde ilginin az olduğu açıklanmıştır. Bu sebepten icracısının az olduğu, günümüzde Hanefi ve Selemi Nesip kardeşlerin savatlı gümüş işlemeciliği yaptığı açıklanmıştır.

Çalışmada günümüzde **yorgancılık** mesleğinin azaldığı, çünkü hazır yorganların daha fazla kullanıldığı belirtilmiştir. Sadece gelin çeyizlerine konulmak üzere el yapımı yorgan yapıldığı belirtilmiştir. Maddi getirisinin az olması, kullanım için tercih edilmemesi ve yapımının zahmetli olması nedeniyle meslek olarak tercih edilmediği açıklanmıştır. Yorganla ilgili deyim (pire için yorgan yakmak) ve fıkra (Yorgan gitti, kavga bitti.) örneğine yer verilmiştir.

Giyim, Kuşam ve Süslenme başlığında Eskişehir yöresinde yaşayan halkların yörelerine has kıyafetler giydikleri belirtilmiştir. Geleneksel kıyafetlerin en çok Muttalıp'ta görüldüğü açıklanmıştır. Kıyafetlerin evli ile bekarı ayırt eden farklılıklara sahip olduğu ifade edilmiştir. Sarka, üç etek, uzun etek, kron gibi çeşitli giyimlerin olduğu belirtilmiştir. Gelinlerin sarka üzerine giydiği dellakın gelini iri gösterdiği ve halk arasında kız beğenilirken "Kendiliğinden dellaklı olsun." denildiği ifade edilmiştir.

Değerlendirme

Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma akademisyenler tarafından hazırlanmış bir proje ürünüdür. Çalışmada Eskişehir'in somut olmayan kültürel mirası kayıt altına alınmıştır. Ayrıca çalışmayla kültürel mirasın turizme kazandırılması amaçlanmıştır.

Çalışmada Eskişehir’de var olan kültürel doku SOKÜM Sözleşmesi’nde yer alan halk bilimi kadrolarına göre ele alınmıştır. Çalışmada doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalardan mitik, şamanik, kozmogonik, eskatolojik halk inanışları, dünya ve evrenin yaradılışı ile ilgili bilgi ve inançlar, halk mimarisi, halk takvimi ve meteorolojisi, halk matematiği, halk taşımacılığı, halk haberleşme teknikleri, halk ekonomisi başlıklarına yer verilmemiştir. Bununla birlikte bu konulardan bazılarında diğer kültürel unsurlar aktarılırken değinilmiştir.

Çalışmada teknolojik imkanlardan faydalanılarak derleme bölümlerine internet üzerinden ulaşılabilmesi için barkod uygulaması yapılmıştır. Bu uygulama ile kaynak kişilerin söylediği türküyü, anlattığı hikayeyi video olarak izleyebilme imkanı sunulmuştur. İnternetteki arama motorlarında Eskişehir’in yaklaşık on dokuz dakikalık tanıtım filmine ulaşmak mümkündür. Bu çalışmalar ile projenin daha geniş kitlelere duyurulması sağlanmıştır.

Çalışmada Eskişehir’in tüm ilçelerinde 5 yıl süren alan araştırması yapıldığı açıklanmıştır. Çalışmanın tamamında kaynak kişilerden ulaşılan bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın somut olmayan kültürel mirası tespit etme amacının dışında kültürel mirasın turizme aktarılmasına yönelik hedefleri de vardır. Son yıllarda Eskişehir’de gerçekleştirilen sosyal, kültürel faaliyetler, şehircilik projeleri ve Eskişehir’e yeniden kazandırılan Odunpazarı tarihi kent merkezi gibi birçok çalışma ile yerli ve yabancı turist sayısında çok fazla artış olduğu görülmektedir. Tespit edilen kültürel unsurların yaşatılarak turizme kazandırılması SOKÜM’ün amaçlarıyla da örtüşmektedir. Bu bağlamda Odunpazarı örneği diğer illere örnek teşkil etmektedir.

Görsel 8

8. Elbas, A. (2014). Bursa Köyleri-I. Bursa Kültür A.Ş.: Bursa.

Bursa Köyleri- I adlı kitapta Bursa Araştırmaları Merkezi'nin 130 köyde yaptığı çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular, Aziz Elbas editörlüğünde 2014 yılında yayınlanmıştır.

Editör Aziz Elbas, Bursa şehir merkezi ve köylerinde 2004 yılından itibaren tarihi ve kültürel mirası canlandırmak ve yaşatmak adına çalışmaların başlatıldığını ifade etmiştir. "Bursa'nın Fethi ve Osman Gazi'yi Anma Etkinlikleri" kapsamında her yıl iki köyün seçildiği ve belirlenen köylerde kültürel değerleri hatırlatma ve köylerde yer alan tarihi yapıları düzenleme, onarma çalışmalarının yapıldığı belirtilmiştir. Yapılan çalışmaların kitaplaştırılarak yöre halkına hediye edildiği açıklanmıştır. Çalışmaların bu şekilde kayıt altına alınması ve kitapların köy halkına verilmesi yeni nesile yöre kültürüyle ilgili veri sağlaması açısından önemlidir. Nitekim yapılan çalışmalar sonucu köyden kente göç edenlerin ata toprağındaki kültürel mirasın farkına vardığı ve insanlarda bilinçlenmeye sebep olduğu açıklanmıştır. Köylerin unutulmasının sosyal ve kültürel kalkınmanın yanı sıra ekonomik kalkınmayı da olumsuz yönde etkileyeceği vurgulanmıştır.

Bursa Köyleri başlığında Hülya Taş, köyler incelenirken köylerin konumları ve tarihçeleri, köyde yer alan tarihi kalıntılar, köylerin gelenek ve görenekleri, köydeki geçim kaynakları ve köyün sahip olduğu teknik imkanlar gibi başlıkların ele alındığını belirtmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda köyden kente göç oranının arttığı, göçe bağlı olarak köy okullarının sayısında düşüş yaşandığı, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde azalma olduğu belirtmiştir.

Çalışmada incelenen 130 köyün bağlı olduğu ilçeler ve köylerin ilçe ile şehir merkezlerine uzaklıkları bilgisi verilmiştir. Köyün yakınındaki mevkilere değinilmiştir. Sonrasında köylerin isimlerinin hikayeleri açıklanmıştır. Köylerin kurucuları ve tarihçeleri hususunda ayrıntılı bilgi verilmiştir. Orada yaşayan nüfusun hangi soydan geldiği ve kitabın yazıldığı dönemde köyde hangi sülalelerin yaşadığı bilgisi aktarılmıştır. Köylerde kaç kişinin yaşadığı, eskiye nazaran çok fazla nüfus düşüşü olan köylerde bu duruma neyin sebep olduğu açıklanmıştır. Köylerde Türkmen, Manav, Uygur, Gürcü, Çerkez ve Abhazaların yaşadığı belirtilmiştir. Mustafakemalpaşa ilçesindeki Ayaz köyünün Cumhuriyet döneminde kurulan ilk köylerden olduğu açıklanmıştır.

Çalışmada köylerde yapılan sosyal ve kültürel faaliyetler açıklanarak yapılan kutlamalar, etkinlikler ve festivaller konusunda bilgi verilmiştir. Köylerde mevcut olan dedeler, yatırlar ve şehitlikler konularında detaylı açıklamalar yapılmıştır. Kore, Kıbrıs ve Çanakkale savaşlarına hangi köylerden kimlerin katıldığı ve şehit olanlar konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışmada çok az sayıda köyde içme suyu ve kanalizasyon şebekesi olmadığı belirtilmiştir. Bazı köylerde şifalı sular bulunduğu ve sülük tedavisi yapıldığına değinilmiştir. Çok az sayıda köyde sağlık ocağı ve sağlık evi bulunduğu bilgisi verilmiştir. Köylerin genelinde PTT şubesi bulunduğu, elektrik ve sabit telefonun olduğu belirtilmiştir. Genel olarak köylerde ulaşım problemi olmadığı, tamamına yakınının asfalt yolu olduğu açıklanmıştır.

Köyün ekonomisi hususunda, geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan köylerde hangi hayvanların beslendiği ve ne yetiştirildiği konuları açıklanmıştır. Önceden yapılmakta olup günümüzde yapılmayan tarım ve hayvancılık faaliyetlerine dikkat çekilmiştir. İpekböcekçiliği ve tütüncülüğün günümüzde neredeyse hiç yapılmadığı belirtilmiştir. Tarımda maddi nedenlerden ötürü ya ekilen ürünün cinsinin değiştirildiği ya da ekimin

tamamen bırakıldığı vurgulanmıştır. Köylerde madencilik, inşaat işçiliği, meyvecilik ve ormancılık gibi mesleklerden de gelir sağlandığı belirtilmiştir.

Köylerde eğitim faaliyetlerinin nasıl yapıldığı incelenmiş ve neredeyse köylerdeki eğitimin üçte ikisinin taşınmalı olarak yapıldığı görülmüştür. Gerekçe olarak son yıllarda köylerden şehirlere göç edilmesi ve genç nüfusun azlığı gösterilmiştir. Köy okulunda eğitim öğretime başlayan, sonrasında eğitimine merkezde devam eden öğrencilerden üniversite okuyanların da olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada köylerde yer alan, sosyal ve ekonomik hayata canlılık katan dernek, spor salonu, bakkal, fabrika, sağlık ocağı, tarımsal kalkınma kooperatifi, demircilik atölyesi, kahve, çocuk parkı ve mandıraların bilgisine yer verilmiştir. Bunların dışında köylerde yer alan höyük, mezar, mağara, hamam, sarnıç, kilise gibi tarihi yapıların mevkileri, hangi dönemden kaldıkları ve günümüzdeki durumları gibi konularda ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Köylerde toplumsal ritüel ve uygulamalardan hangilerinin yapıldığı belirtilmiş, Türkmen köylerinin gelenek ve görneklerini koruyarak günümüze kadar getirdikleri vurgulanmıştır. Bazı köylerde kullanılan deyimler ve atasözlerine yer verilmiştir.

Görsel 9

9. Elbas, A. (2014). Bursa Köylerinde Çocuk Oyunları ve Oyuncakları-I. Bursa Kültür A.Ş.: Bursa.

Bursa Köylerinde Çocuk Oyunları ve Oyuncakları-I adlı kitap Bursa Araştırmaları Merkezi'nin çalışmaları sonucunda elde edilen bulgular ve Aziz Elbas editörlüğünde 2014 yılında yayınlanmıştır.

Bursa Araştırmaları Merkezi'nde gönüllü araştırmacı olan Folklor Araştırmacısı Fahrettin Beşli çocuk oyunlarının evrensel olduğunu, günümüzde oynanan oyunlardan bazılarının Eski Roma'da da oynandığını belirtmiştir. Beşli, gittikleri köylerde çocuklarla bir araya gelerek onları dinlediklerini, oyun oynamalarını istediklerini açıklamıştır. Sonuç olarak köyde en ilginç ve özel oyun anlatan çocuğu ödüllendirerek derleme sürecinin çocuklar açısından eğlenceli hale getirildiği ifade edilmiştir. Derlenen oyunların farklı kriterler baz alınarak tasnif edildiği açıklanmıştır. Oyunların kişi sayısına, cinsiyete, yaşa, oynandığı yere ve oyun esnasında kullanılan materyale göre sınıflandırıldığı belirtilmiştir. Çalışma sırasında çocukların oyun oynarken söyledikleri sayısmaca ve tekerlemelerin de kayıt altına alındığı belirtilmiştir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür Sanat Danışmanı Ahmet Erdönmez, önceden sokak ve mahalle kültürünün olduğunu, çocukların sokaklarda özgürce oynayabildiğini belirtmiştir. Erdönmez, günümüz dünyasında meydana gelen değişikliklerin sokak kültürünü ortadan kaldırdığını ifade etmiştir. UNESCO'nun koruma altına aldığı sokak oyunları konusunda üç yıl içerisinde Bursa'da yüz otuz köy gezilerek bir araştırma yapıldığını ve onlarca çocuk oyununun tespit edildiğini belirtmiştir. Çalışma bulguları sonucunda Bursa köylerinde çocuk oyunlarının özgürce oynandığı ve geleneğin devam ettiği ifade edilmiştir.

Tablo 2

Bursa Köylerinde Çocuk Oyunları

İLÇE ADI	KÖY ADI	OYUN ADI
İnegöl	Akbaşlar, Bayramşah, Dömez, Şehitler, Turgutalp, Yiğitköy	Sek Sek, İp Atlama, Don, Saklambaç, Doma, Kartal, Simit, Birdirbir, Tekerlemeli Birdirbir, Kızlar Birimbir, Zimba, Yalakkaya, Tonga, Bezirganbaşı, Tayfun, Sınırgeçti, Kral, Cız, Kurtbaba, Kurtbaba Dolapta, Eşek Taş

İzmit	Elbeyli,Müşküle, Sansarak	Karakemik, Şapka Tura
Keles	Alpagut, Dağdibi, Dedeler, Delice, Düvenli, Epçeler, Gelemiş, Kemaliye, Kıranışıklar, Sorgun	Ali İstanbul'a Gitti, Zincir Koparma, Zap, Atlar Gidiyor, Haftanın Günleri, Elimin Üstünde Kimin Eli Var?, Dombili, Kurt Kapmaca, Kedi Fare, Bir Elma İki Elma, Menekşe, Kımıldayan Keriz, Ayı-Kurt, Mendil Oyunu, Çember Koyma, Sekmece, Biremen, Tahta Araba Yarışı, Yüzük, Kös, Mert, Uzun Eşek, Kazık, Denge, Süpürtmeç, Gama Topu, Dokuşam, Dalya, Renkli Yumurta, Tura Kimde, VıZVız, Ortada Sıçan, Onbirelli, Çuval Yarışı, Çınçın, Taş Oyunu
Kestel	Ağlaşan, Ümitalan	Babasultan, Balıkağı, Kırmızı Balık, Ümitbilen, Alaylı Bulaylı
Mudanya	Çepni, Işıklı, Kaymakoba, Mirzaoba	Tiktak, Mors, İnikli-İzmit
Mustafakemalpaşa	Ayazköy, Eskikızılelma, Karaoğlan, Kösehoruz, Onaç, Sincansarnıç, Taşpınar, Uğurlupınar	Toplu Kovalamaca, Tarzan Bir-İki-Üç, Renkli İstop, Yakalamalı Saklambaç, Çubuklu Saklambaç, Çırağman, Keşkek, Kabak, Kale Bastı, Saatçi Baba, Kare
Nilüfer	Gölkıyı, Korubaşı,	Vampir, Şişlemece, Birim Yıldız Dağları, Çömlek, Bülbül Kafeste
Orhaneli	Akçabük, Çeki, Çınarcık, Çöreler, Fadıl, Kabaklar, Karaoğlanlar, Sırıl	Kız Kız Çık, Sekizim Sek Sek, Güvercin Taklası, Beş Taş, Kapıcı Memo, Yakan Top, Bom, Yakalamaç, Hocanın Eşeği, Tek Elma Çift Elma, Onbeş Adım, Şarkılı Yerden Yüksek
Yenişehir	Eğerce,Karaamca, Kiblepınar, Terziler	Gazoz Kapağı, Japon Kale, Evlerden, Tilki Tilki Saat Kaç, Yağlı Minder

Görsel 10

10. Elbas, A. (2014). Bursa Köylerinde Ekimden Hasata, Hasattan Sofraya Yemek ve Mutfak Kültürü- I. Bursa Kültür A.Ş.: Bursa.

Bursa Köylerinde Ekimden Hasata, Hasattan Sofraya Yemek ve Mutfak Kültürü- I adlı kitapta Bursa Araştırmaları Merkezi'nin çalışmaları sonucunda elde edilen bulgular Aziz Elbas editörlüğünde yayınlanmıştır.

Çalışma milli aşçı ve dünya şampiyonu İrfan Şimşek'in bazı köy ve ilçelerde geleneğin nasıl devam ettirildiği konusundaki açıklamalarıyla başlamıştır. Ardından Bursa Araştırmaları Merkezi Köy Çalışmaları Gönüllüsü Esra Akgün, alan araştırması yapılan köylerdeki yemek ve mutfak kültürünün köy hayatının kısıtlı imkanlarının etkisi ile çeşitlilik ve orijinallik kazandığına değinmiştir.

Folklor Araştırmacısı Fahrettin Beşli, yemek kültürünün kişinin yaşadığı coğrafyada şekillendiğini ve çocukken yenilen yemeklerin yetişkinlikte de arandığını vurgulamıştır. Sonrasında kendi çocukluğundan hatırladığı mantar, kabak köftesi, kabak papara, ekmek böreği, çam filizi, karakurt ve kahvenin nasıl yapıldığını annesinden öğrendiği şekilde okuyucuya aktarmıştır.

Halk Kültürü Araştırmacısı Cengiz Bütün, sofranın inanışları konusunda Bursa köylerine özgü uygulamalara değinmiştir. Ürünlerin ekim tarihlerine, ekim yapacak kişinin yapması gerekenlere, ne zaman ekim-dikim yapılmadığına derlemelerden örnekler vermiştir. Su kabağı, süpürgelik veya nişasta gibi ürünleri ekmenin uğursuzluk getirdiği, ekim yapanın ya damından ya da hanesinden ölü çıkacağına inanıldığı aktarılmıştır. Sofrada ekmek parçası bırakılmasına “el ucu” denildiği belirtilmiştir. Sofrada el ucu bırakanı köpek kovalayacağı söylenerek çocuklara lokmanın bitirilmesi gerektiğinin nasihat edildiği ifade edilmiştir.

Bursa Araştırmaları Merkezi Köy Çalışmaları Gönüllüsü Ayşenur Türkeş Mentеше, “**Bereket Simgesi Ekmek**” başlığını ele almıştır. Bursa köylerinde genellikle buğday ununun kullanıldığını, evlerin avlularındaki fırınlarda ya da ortak fırınlarda pişirilen ekmeklerin çarşafıya sarılarak on beş gün muhafaza edildiğini açıklamıştır. Dağ köylerinde bereketi kaçmasın diye hamura çörek otu atıldığı ve bayatlamaması için hamura patates eklendiği belirtilmiştir.

Tarhana Baba Mustafa Yeldalı, tarhananın sağlık açısından önemine değinerek tarhananın dünyaca tanınması gerektiğini belirtmiştir. Tarhana denildiğinde akıllara Türkiye gelmesinin gerektiğine dikkat çekmiştir. Tarhananın köylerde güz mevsiminde yapıldığı belirtilerek içerisinde sağlık açısından faydalı bir çok besinin yer aldığı vurgulanmıştır. Tarhananın probiyotik açısından çok zengin olduğu, bir çok rahatsızlığa iyi geldiği açıklanmıştır. Sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için tarhana tüketiminin önemli olduğuna değinilmiştir.

Halk Kültürü Araştırmacısı Özer Güleç, Bursa’da sofranın kuralları ve sofranın şekilleri konusunda bilgi vermiştir. Sofra sofrasında ve sinilerde yemek yenildiği, yemeğe aile büyüğünün başlamasıyla başlanıldığı, sofrada 8-10 çeşit yemeğin yer aldığı belirtilmiştir. Aynı çanakta yemek yenildiğini belirten Güleç, yemek yerken konuşulmadığını ve herkesin karın doyurma derdinde olduğunu açıklamıştır. Kişi sesli yemek yiyorsa “Evin önünden atlı mı geçiyor?” denilerek uyarıldığı açıklanmıştır. Özellikle topluca yenilen düğün ve eğlence yemeklerinde şaka yapılacak kişinin kaşığını saklama ya da misafirin geldiği söylenerek sofradan kaldırma gibi yöntemlerle kişinin yemeklerden mahrum edildiği belirtilmiştir. Bağ dike denilen uygulamada herkesin yemek esnasında bir yiyecekte numune sakladığı ve yemek bitiminde saklanan yiyeceğin istendiği belirtilmiştir. Yemek saklamayı unutan kişinin

cezaya çarptırıldığı, bu uygulamayla kişilere tasarrufun öneminin hatırlatıldığı ifade edilmiştir.

Ekinden Hasada Toplanan Mahsüller bölümünde meyvelerden armut, asma, çilek, incir, kestane, şeftali, zeytin, domates; tahıllardan börülce, buğday, çeltik, fasülye, mercimek, mısır yetiştiriciliği hususunda alanında uzman kişilerden detaylı bilgiye yer verilmiştir. Bu ürünlerin kullanıldığı yerler, bitkisel özellikleri, iklim ve toprak istekleri, yetiştirilmesi, hasadı başlıkları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Yiyeceklerin Korunması ve Saklanması Geleneksel Yöntemler bölümünde ambar, kiler ve yiyecekleri saklama şekli konularına yer verilmiştir. Günümüz teknolojik imkanlarının bulunmadığı dönemlerde kuru bakliyat ve kışın yenilecek yemekleri saklamak amacıyla ağaçtan yapılan ambarların tercih edildiği ifade edilmiştir. Bursa'nın güneyindeki dağ köylerinde hammaddenin kolay temin edilmesi ve pahalı olmaması nedeniyle ağaç ambarların tercih edildiği açıklanmıştır. Halk dilinde yer ev olarak adlandırılan kiler kullanımının yaygın olduğu belirtilmiştir. Kiler yapıken toprak kat seviyesinin altında olmasına, dış tarafının taşla örülmesine serin olması açısından dikkat edildiği açıklanmıştır. Kış için hazırlanan turşu, salça gibi yiyecekler için raf düzeni yapıldığı belirtilerek böcek, fare gibi zararlılarda korumak amacıyla yüksek eşik konulduğu ifade edilmiştir. Günümüz teknolojik ürünlerinin köy hayatında da yaygınlaşması sonucunda kiler kullanımında azalma olduğu vurgulanmıştır. Son yıllarda konserve yöntemiyle saklanan gıdaların önceleri kurutularak saklandığı belirtilmiştir. Sonrasında Bursa köylerinde yapılan yemekler ve yemeklerin tarifleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Görsel 11

11. Elbas, A. (2014). Bursa Köylerinde Gelenek ve Görenekler-I. Bursa Kültür A.Ş.: Bursa.

Çalışmada Halk Kültürü Araştırmacısı Özer Güleç, “Bastonda Titreyen Eller” başlığında kültür tanımlarına, maddi ve manevi kültür farkına değinmiştir. Bursa Büyükşehir Belediyesi Somut Olmayan Kültürel Miras Projesi kapsamında yapılan çalışmalar esnasında yiten, unutulmuş değerleri gördüklerinde yaşanan üzüntüyü, hala yaşayanlarda ise hissedilen umudu dile getirmiştir.

“**Toplumsal Kültürümüzün Temel Dinamikleri**” başlığında Yrd. Doç. Dr. Bülent Gürbüz, iletişimin kültürün oluşması ve aktarılması sürecinde büyük payı olduğuna değinerek kültür ve insan kavramlarının birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğini vurgulamıştır. Toplumda çoğunluğun doğum, evlenme, ölüm gibi geçiş dönemlerinde yaptıkları uygulamaların ritüeller olduğunu belirtmiştir. Ritüellerin sosyal hayatta bütünleştirici etkisi olduğunu vurgulamıştır.

Halk Kültürü Araştırmacısı Mentş Cengiz, “**Erfene ve Danışık**” başlığını ele almıştır. Farsça kökenli erfene kelimesinin arifane davranış anlamına geldiğini belirtmiştir. Erfenelerin kıraathane kültüründen önceki zamanlarda gençlerin buluşarak yeme-içme etkinlikleri yaptıkları, hoşça vakit geçirdikleri, seçilen bir evde veya köy odasında

gerçekleştirilen bir eğlence olduğu belirtilmiştir. Bu eğlencelerde enstürman çalındığı, oyunların oynandığı, yarışmaların ve şakaların yapıldığı belirtilmiştir. Şehirde daha iyi imkanlarla yapılan bu tür eğlencelere “gezek” denildiği ifade edilmiştir.

Düğün sahibinin düğünün planlanması için bazen çalgılı bazen de yemekli tertip ettiği toplantıya danışık denildiği açıklanmıştır. Bu toplantı ile düğüne gelecek misafirlerin kalacak yeri ve yeme içmesinin planlandığı ifade edilmiştir. Düğünün bitimine kadarki süreçte yapılacak işlerin görev dağılımının yapıldığı belirtilmiştir.

Sanat Tarihçisi Resmîye Nur Güney, “**Kız Beşikte Çeyiz Sandıkta**” başlığında el emeği göz nuru, sanat eseri niteliğinde olan çeyizleri ele almıştır. Bağ, bahçe işlerinin olmadığı zamanlarda kızların evlerde dantel, oya, işleme, dokuma gibi el işleri yaptıkları belirtmiştir. El emeği çeyizlerde yaratıcısının ruh halinin görülebileceği açıklanmıştır.

“**Hıdırellez**” başlığını Halk Kültürü Araştırmacısı Dercan Temel ele almıştır. Bir Türk geleneği olan Hıdırellez’in bolluk, bereket, iyi dilek ve zenginlik getiren bahar müjdecisi olduğunu belirtmiştir. Hızır ve İlyas peygamberin buluşma günü olduğunu; Hızır’ın geçtiği yere yeşillik, sağlık, huzur ve bereket getirdiğini açıklamıştır. 6 Mayıs’ta kutlanan Hıdırellez’in değişik toplumlarda da baharın ve doğanın uyandığı ilk gün olarak kabul edildiğini belirtmiştir.

Hıdırellez eğlencelerine genç kızların katılımının yüksek olduğu belirtilerek yüzük saklama, yumurta tokuşturma, salıncak kurma, seyirlik oyunlar oynama gibi etkinliklerin yapıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca Hızır’ın geldiğine inanılan Hıdırellez günü, kapıların açık tutulduğu ve Hızır’ın gelip gelmediğini anlayabilmek için kapıya bir tas su konulduğu açıklanmıştır. Yine Hıdırellez günü ev süpürülmediği ve un elenmediği belirtilmiştir. Hıdırellez’de imece usulü yemek yapıldığı ve hep birlikte yenildiği ifade edilmiştir.

Çalışmanın devamında Bursa köylerindeki sünnet, düğün, nişan, söz, asker uğurlama, delikanlı teşkilatı, hacı uğurlama ve karşılama, cenaze, Hıdırellez, yağmur duası, bayramlar, dede hayrı, yatır-dede ziyaretleri ve geleneksel meslekler ele alınmıştır. Belirtilen uygulamalar her köy için ayrı ayrı incelenmiştir.

Delikanlı Oda Teşkilatı: Köyde delikanlıların demokratik bir şekilde seçilen başkanları nezartinde toplandıkları belirtilmiştir. Kendi sorunlarını veya köy sorunlarını konuşarak

çözümüne bağlamaya çalıştıkları bir örgütlenme olduğu açıklanmıştır. Teşkilatta sevgi, saygı, sadakat, samimiyet, hak, adalet gibi kavramların çok önemli yer tuttuğu açıklanmıştır. Oda kurallarının olduğu ve kurallara uymayan gençlerin yaptırımla karşı karşıya kaldıkları, yaptırımlara karşı çıkanların ise teşkilattan dışlandıkları belirtilmiştir. Teşkilattan dışlanan gençlerin köy halkı, özellikle genç kızlar tarafından hoş karşılanmadığı açıklanmıştır. Oda toplantılarında ortaklaşa alınan yiyeceklerle erfene yapıldığı, bakır çalarak ve seyirlik oyunlar oynayarak eğlenildiği belirtilmiştir. Delikanlı oda teşkilatının köy ihtiyar heyetine destek olmasının birlik ve beraberlik açısından önemli olduğu vurgulanmıştır.

Çalışmada 13 köydeki oda teşkilatı uygulamalarına değinilmiştir. Bu teşkilat ile köyde birliğin sağlandığı, köyün korunduğu, gelenek ve göreneklerin devamlılığının sağlandığı ve gençlere yöneticilik ruhu aşılandığı açıklanmıştır. Köy oda teşkilatının sünnet, düğün gibi topluca yapılan etkinliklerde büyük rol üstlendiklerine değinilmiştir.

Asker Uğurlama: Askere gidecek olan gencin yakınları tarafından yemeğe davet edildiği, gençlerin de kendi aralarında yemekli eğlence tertipledikleri ifade edilmiştir. Askere gidecek olan gencin tüm köyü gezerek helallik aldığı, köylünün de askere harçlık verdiği belirtilmiştir. Bazı gençlerin boynuna kırmızı yazma bağladığı ve düğüne gider gibi uğurlandığı açıklanmıştır. Askerlerin köy çıkışına kadar köy halkı tarafından uğurlandıkları belirtilmiştir.

Hacı Uğurlama ve Karşılama: Köy meydanında toplanan köylünün imamın yaptığı duaya katıldığı, helalleşmeden sonra hacı adaylarının cebine para konulduğu belirtilmiştir. Hacdan dönenlerin pilav yaparak köyü doyurduğu, zezem suyu ve hurma dağıttıkları açıklanmıştır.

Sünnet: Bursa köylerinin bazılarında toplu sünnet geleneği olduğu belirtilmiştir. Şayet tek bir çocuk sünnet olacaksa yalnız kalmasın diye horoz kesme adeti olduğu açıklanmıştır. Sünnet olacak çocuğun sünnetten önce atla gezdirilmesinin de adetten olduğu belirtilmiştir. Çocuğun attan inmeden önce babasından bağ, bahçe, tarla gibi hediye beklediği ve gönü alınıktan sonra attan indiği açıklanmıştır. Çalgılı düğün yapma adetinin olduğu, yemek verildiği ve mevlüt okutulduğu açıklanmıştır. Sünnet olan çocuğun yarasının tedavisi için yaralı yere çürüyen ağaç kökü serpildiği ifade edilmiştir.

Söz-Nişan: Bursa köylerinde genellikle görücü usulü evlenme gerçekleştirildiği, akraba evliliklerinin çok az olduğu, beşik kertmesi adetinin hiç olmadığı açıklanmıştır.

Çalışmada kızın ilk istemede verilmediği, ikinci kez gelindiğinde erkek tarafının kabul edildiği belirtilmiştir. Kızın damat adayına gönlü varsa gelen misafirlere iyi hizmet ettiğine değinilmiştir. Kız isteme uygulamasının genellikle perşembe veya bağlayan gece dedikleri pazar gecesi yapıldığı belirtilmiştir. İstemeye kız tarafı olumlu yanıt verirse sonrasında karşılıklı bohça verildiği ifade edilmiştir. Yine kız isteme olumlu sonuçlanırsa kız tarafının erkek tarafına işlemeli çevre gönderdiği, erkek tarafının ise kıza oyalı yazma verdiği açıklanmıştır. İstemenin ertesi günü gençlerin bu hediyeleri kullandığı ve böylece nişanı köylüye ilan ettiği ifade edilmiştir. Erkek tarafının şeker veya mendil dağıtarak kız evinin önünde yapacağı nişan yemeğine köylüyü davet ettiği belirtilmiştir. Yemeğin ardından dualar okunduğu ve bakır çalınarak eğlence yapıldığı açıklanmıştır.

Nişanda heybe uygulamasının yapıldığı belirtilmiştir. Heybe uygulamasında gelinin ortaya oturtulduğu, gelen misafirlerin geline hediyeler verdiği, heybecinin yüksek sesle kimin ne verdiğini söylediği ve ardından toplanan hediyelerin damat evine gönderildiği açıklanmıştır.

Düğün: Bursa köylerinde düğünden önce köy delikanlılarının toplandığı, başkan ve başkan yardımcısı seçtikleri belirtilmiştir. Seçilenlerin düğün sahibinin yükünü hafifletmek için düğün sürecinde çalıştıkları ifade edilmiştir. Düğün öncesinde dağıtılacak hediyeliklerin alındığı ve düğün ekmeğinin yapıldığı belirtilmiştir. Bu uygulamanın damat evinin düğüne hazır olduğunun habercisi olduğu belirtilmiştir. Hediye olarak dağıtılacak entarilik kumaşların kesildiği, dikilmek üzere komşulara dağıtıldığı ve bu uygulamaya “esvap kesme” denildiği açıklanmıştır. Eksiklikler giderildikten sonra razılık alındığı, buna da “küsteç” denildiği ifade edilmiştir. Köy içerisindeki davetlilerin halka denilen ekmek, köy dışındaki davetlilerin ise mendil (oku) dağıtılarak düğüne davet edildiği açıklanmıştır.

Bursa köylerinde düğünlerin üç gün sürdüğü ve ilk gün danışık yapıldığı ifade edilmiştir. Danışığın üç gün süren düğünü planlamak için yapıldığı açıklanmıştır. Danışıkta dışarıdan gelen misafirlerin kalacağı yerler ve yemeklerin planlandığı, aynı gün geç vakitlere kadar eğlencelerin tertip edildiği belirtilmiştir. Danışığın yapıldığı gün kız evinde gelinin başına kına yakıldığı ve bazı köylerde gelinin perçeminden bir

tutam kesilerek çeyiz sandığına konulduğu ifade edilmiştir. Kına gecesi kız evinde bakır çalınır türkü söylendiği, gelinin ağlatıldığı, sabaha kadar kız eğlencesi yapıldığı belirtilmiştir. Sabahında gelinin kınayı yıkamak için çeşme başına gittiği ve çeşmenin başına çıkın bıraktığı açıklanmıştır. Bu uygulamaya “gelin hayrı” denildiği, çıkını alan kişi kızsız gelinin çocuğunun kız, erkekse çocuğun erkek olacağı inancı olduğu belirtilmiştir. Yine çeşme başına önceden tarak ve bıçak saklandığı ve gelinin seçimine göre cinsiyet tahmini yapıldığı açıklanmıştır.

Düğün akşamı damat evinin önünde ateş yakıldığı, bu ateşin odunlarının köy gençleri arasında düzenlenen yarışma ile civardan toplandığı, fazla gelen odunların ihtiyaç sahiplerine dağıtıldığı ifade edilmiştir.

Gelin almaya at veya öküz arabasıyla gidildiği, öncesinde hayvanların ve at arabasının süslendiği belirtilmiştir. Gelinin kayınpederinden tarla, bağ, bahçe almadan attan veya arabadan inmediği ve aynı şeyi damadın da yaptığı belirtilmiştir. Meyve ve yazmalarla süslenen bir sopayla damat bayrağı yapma adeti olduğu açıklanmıştır. Ayrıca köy delikanlılarının köyü çalgı eşliğinde gezerek para topladıkları ve toplanan parayla erfene yaptıkları ifade edilmiştir.

Dürü uygulamasında ise güveyin sağdıçlarının iki ucunu sopaya gerdikleri bez ile köyde gezdikleri, köylünün de beze para taktığı açıklanmıştır. Takılan takıların dürü defterine kaydedildiği ve damadın babasına teslim edildiği belirtilmiştir. Kimin ne taktığının deftere yazılmasının onların düğününde de en az onların taktığı kadar karşılık verilebilmesi için olduğu ifade edilmiştir.

Gelin alma uygulamasında delikanlıların yorulduk gerekçesiyle damada kendilerini taşıttıkları, damadı çamura düşürdükleri ve sonra da o şekilde oynattıkları açıklanmıştır. Güveye binme denilen uygulamada güveyin kuvvetinin tartıldığı ve bu sürecin geline izlettirildiği belirtilmiştir.

Gelinin uysal olması için eve girmeden önce koyun postunda yürütüldüğü, bir ömür evde kalsın diye başının üzerinde çivi çakıldığı, zürriyeti artsın diye kucağına çocuk verildiği ifade edilmiştir. Gelin ve güvey için yiyecekler bırakıldıktan sonra damadın geline yüz görümlüğü taktığı ve gelini odada bırakarak eğlence yerine gittiği belirtilmiştir. Eğlenceden sonra camiye gidilip namaz kılındığı, damada eve girmeden önce şerbet içirildiği ve su dolu testi kırıldırdığı açıklanmıştır. Testi kırarak damadın geline gözdağı verdiği ve yere saçılan suyun da bereketi temsil ettiği belirtilmiştir.

Sağdıçların sabaha kadar evin yakınlarında durdukları ve sabah ezanından önce damadı uyandırdıkları açıklanmıştır. Bu esnada çalgının da çaldığı ve damadın çalgıcılara sigara, yemek ikram ettiği, gelinin de önceden hazırladığı keseleri çocuklara dağıttığı belirtilmiştir.

Gelinin başının kızıktan kadınlığa geçtiğini simgeleyen bir şekilde bağlandığı, testiyle çeşme başına gittiği ve doldurduğu suyu azar azar dökerek eve döndüğü belirtilmiştir. Bu uygulama ile köye ve düğün hanesine bolluk, bereket geldiğine inanıldığı açıklanmıştır.

Düğün eğlencesinin güveyin dede, baba, amca ve dayısının oynatılmasıyla son bulunduğu ifade edilmiştir.

Paça gününde, üç gün boyunca yemeklerde kullanılan etlerin bitmesi veya azalması nedeniyle kesilen hayvanlardan kalan sakatat, kelle ve ayak kısımlarından paça çorbası ve etli yemek yapıldığı ifade edilmiştir. Yapılan paça çorbası ve yemeklerin topluca yenmesinden sonra misafirlerin yolcu edildiği ve düğünün son bulunduğu açıklanmıştır.

Gezenç uygulamasında ise paça gününden üç gün sonra gelinin su başına götürüldüğü ve gelinin su başındaki herkesin suyunu doldurduğu açıklanmıştır.

Nakil ağacı uygulamasında, geline kına yakılacak yere şimşir ağacından yapılan ve süslenen ağacın konulduğu belirtilmiştir. Nakil ağacının etrafına mumlar yakıldığı, kınaya gelen misafirlerin nakil ağacına takılarını taktıkları açıklanmıştır. Kına yakıldıktan sonra nakil ağacının gelinden önce müjde anlamında damat evine gönderildiği belirtilmiştir.

Cenaze: Ölen kişinin evinin cenaze veya ölü evi olarak adlandırıldığı, ölen kişinin üzerine kötü ruhlar rahatsızlık vermesin diye bıçak konulduğu açıklanmıştır. Bazı köylerde mezarın üzerine susam çiçeği dikme adeti olduğu belirtilmiştir. Cenazenin defnedilmesinin ardından komşular tarafından hazırlanan yemeğin gelenlere dağıtıldığı ifade edilmiştir.

Bayramlar: Bursa köylerinden Belenören'de kurban bayramında temsili bir deve yapıldığı ve devenin ev ev gezdirildiği açıklanmıştır. Gezdirilirken para ve et toplandığı, toplanan etin ihtiyacı olanlara verildiği belirtilmiştir. Paranın ise köyün ihtiyaçlarına harcandığı ya da delikanlı defterine gelir olarak bırakıldığı açıklanmıştır.

Çalışmada bayram günlerinde köy odasında toplanıldığı, yemek yenildiği ifade edilmiştir. Sonrasında askerlik anılarının ve milli mücadele döneminde yaşananların konuşulduğu, güncel konuların ve köy sorunlarının görüşüldüğü, dargınların barıştırıldığı belirtilmiştir. Ardından türküler söylendiğine ve seyirlik oyunlar oynandığına değinilmiştir.

Arife gününde çocukların evleri dolaşarak gözleme, şeker, çikolata topladıkları, buna da adak toplama denildiği ifade edilmiştir. Çınarcık köyünde yaşayan kaynak kişi adak toplamada önceleri elma kurusu, ceviz ve iğde verildiğini belirtmiştir.

Bayramlarda Bükköy’de cingurgeç; Danaçalı köyünde cumburlek, tüymece, top oyunu, sıra kayası, dokuz taş, yüzük oynandığı ve Elmalı köyünde güreş yapıldığı kaynak kişilerden aktarılmıştır.

Hıdırellez: Bursa köylerinde Hıdırellez’in 6 Mayıs’ta ya da mayısın ilk pazarında kutlandığı açıklanmıştır. Belirlenen günde yatır ziyaretlerine gidildiği, dualar okunduğu, kurbanlar kesilip topluca yemek yenildiği ifade edilmiştir.

Yumurta boyama, seyirlik oyunlar, cingurleç gibi etkinliklerin yapıldığı ve bakır çalarak eğlenildiği açıklanmıştır. Kutlamaların bazı köylerde kadın erkek birlikte, bazılarında ise ayrı yapıldığı belirtilmiştir.

Yağmur Duası: Yağmur duası uygulamasında ceketin ters giyildiği ve ellerin aşağı doğru tutulduğu açıklanmıştır. Yağmur yağması için dede ziyaretlerine gidildiği, topluca dua edilip namaz kılındığı ifade edilmiştir. Yine duanın ardından topluca yemek yeme geleneği olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada Akçabük köyünde, dede ziyaretinden getirilen taşın çeşmenin teknesine konulduğu ve ertesi gün konulan taşın yerinde olmadığı rivayet edilmiştir.

Alpagut köyünde çok yaşlı olduğu belirtilen iki ağacın etrafında çocukların “Yağmurcuğum yağa yağa/ Ucu bizim bağa bağa” diyerek döndükleri ve sonrasında çocukların çevredekiler tarafından ıslatıldıkları ifade edilmiştir.

Dağdibi köyünde köy merasından toprak alındığı, toprağı alan kişinin arkasına bakmaması gerektiği, alınan toprağın ıslatılarak dua yapılan yerde taşların üzerine serildiği açıklanmıştır.

Bazı köylerde ise okunan taşların dereye ya da çeşme alanına bastırıldığı belirtilmiştir. Çalışmada çoğu köyde yağmur duası ile ilgili uygulamaların yapıldığı, bazı köylerde bu adetin terk edildiği vurgulanmıştır.

Gavur Küfü: Bu uygulamada Hıdırellez'den bir hafta önce evlere böcek girmemesi için yakılan odun külünün evin etrafına serildiği belirtilmiştir. Gavur küfü uygulamasının Gelemiş ve Kıranışıklar köyünde uygulandığı belirtilmiştir.

Yukarıda belirtilen uygulamaların dışında Bursa köylerinde tespit edilen ama her köyde yapılmayan koyun yıkama, dede hayrı, köy hayrı gibi uygulamalar da vardır.

Koyun yıkama uygulamasının Keles ilçesi Haydar köyünde yılda iki kez yapıldığı, çok eskiye dayandığı belirtilen uygulamada koyunların yıkandığı ve kırıldığı belirtilmiştir.

Dede hayrı, köy hayrı ve pilav hayrının köyde bolluk ve bereket olması için yapıldığı açıklanmıştır. Bu uygulamalarda herkesin yiyecek getirdiği ve topluca yemek yenildiği ifade edilmiştir. Kaynak kişi görüşmelerinden aktarıldığına göre dede hayrı uygulaması Akçapınar, Aksu, Dağdibi köylerinde; köy hayrı Ballıoğlu, Dışkaya, Heceler köylerinde yapılmaktadır.

Ayrıca Fadıl köyünde güreş etkinliklerinin yoğun olduğu, köyde çok ünlü güreşçilerin bulunduğu açıklanmıştır. Köyün bir kısıpeti bulunduğu ve güreşçilerin bu kısıpeti kullandığı belirtilmiştir. Önceleri düğünlerde gelin evden çıkmadan önce güreş yapıldığı ifade edilmiştir.

Köylerde yapılan geleneksel el sanatları ve meslekler aşağıdaki gibidir:

Ağaçhisar Köyü: dokumacılık, terzilik, yağhane işletmeciliği, kalaycılık, tekerlekçilik.

Alpagut Köyü: marangozluk, dokumacılık, demircilik.

Belenören Köyü: hasır dokumacılığı, pekmezcilik, bağcılık.

Dağakça Köyü: odun kömürcülüğü.

Dağdibi Köyü: maşinga soba imalatçılığı; halı, hasır, çul, kilim dokumacılığı.

Danaçalı Köyü: dokumacılık.

Kocakavacık Köyü: dokumacılık, kuşak yapımı ve kaşıkçılık.

Önceleri dokumacılığın daha çok yapıldığına, son yıllarda dokumacılık mesleğinin tehlikede olduğuna, gençlerin bu işi devam ettirmediklerine değinilmiştir.

Görsel 12

12. Elbas, A. (2014). Bursa Köylerinde Geleneksel Mimari ve Arkeoloji-I. Bursa Kültür A.Ş.: Bursa.

Çalışmaya alanında uzman kişilerin Bursa köylerinde mimari ve arkeoloji konularını ele aldıkları yazılar ile başlamıştır.

“Köyler Yaşamalıdır” başlığında ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen uzun zamandır köylerin unutulduğunu, son yıllarda ise ekolojik yaşama duyulan özlemle birlikte insanlarda toprakla yeniden bütünleşme arzusunun ortaya çıktığını belirtmiştir. ÇEKÜL Vakfı’nın hazırladığı “Köyler Yaşamalıdır” çalışması sonucunda ülkemizin farklı coğrafyalarından seçilen köylerin ekonomik ve sosyal güce ulaştırıldığına değinilmiştir. Köylerde yapılacak düzenlemelerle köylerin yaşanılır hale getirilmesi ve böylelikle yaşanan hızlı ve yoğun göçün önüne geçilmesi gerektiği açıklanarak Bursa Araştırmaları Merkezi’nin yapmış olduğu çalışmanın önemine dikkat çekilmiştir.

Bursa’da Kırsal Mimari başlığını ele alan ÇEKÜL Vakfı Başkan Yardımcısı Mithat Kırayoğlu, Anadolu’da köylerin üretim odaklı işlevsel bir gelişim gösterdiğini belirtmiştir. Bursa’da hayvancılıkla geçinen dağ köyleri, orman ürünleri işleyen orman köyleri, tahıl üreten yayla ve bozkır köyleri, balıkçı köyleri, zeytinci köyleri ve bağ, bahçe, bostan işleri yapan ova köyleri olduğunu açıklamıştır. Ayrıca Bursa köylerinde yerleşmelerin yamaca yapıldığı ve sokakların köy meydanlarında birleştiği belirtilmiştir.

Bu başlık ele alınırken son yıllarda turizm açısından büyük gelişme gösteren, ilgi odağı olan Cumalıkızık köy evlerini ve sokak dokusunu yansıtan görsellere yer verilmiştir.

Bursa Evi başlığında, Hüseyin Akdeniz Osmanlı'ya başkentlik yapan Bursa'da yirmi yıl öncesine kadar köy evlerinin korunmakta olduğunu, yeni imar projelerinin Bursa'ya zarar verdiğini belirtmiştir. Bursa köylerinde evlerin genelde iki katlı olduğu, bununla birlikte üç katlı evlerin de görüldüğü açıklanmıştır. Evlerin dış görüntüsünün benzer nitelikte olduğu, iç kısımlarının ise köyde yürütülen tarımsal ve hayvansal faaliyetlere göre farklı şekillerde kullanıldığı ifade edilmiştir.

Çalışmada dağ köylerinde tarım alanlarının küçülmemesi için evlerin birbirine yakın ve küçük bahçeli yapıldığı, alt kısımlarının ise hayvanların bakımının kolay yapılabilmesi amacıyla ahır olarak kullanıldığı açıklanmıştır. Sahil kesimindeki köylerde ipekböcekçiliği ve balıkçılığın yapıldığı belirtilerek önceki yıllarda evlerin ikinci katında ipekböceği kozalıklarının muhafaza edildiği odaların olduğu açıklanmıştır. Yine sahil köylerinde evlerin alt katının ahır olarak kullanılmadığı, yetiştirilen zeytinlerin depolandığı ifade edilmiştir.

Bursa Kırsalında Geleneksel Konut Kavramının Gelişimi, Malzeme Kullanımı ve Problemleri başlığında Restoratör Selda Savcı, köylerde meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin doğurduğu sonuçları değerlendirmiştir.

Günümüz yaşam koşullarında meydana gelen değişiklikler ve ev halkının istekleri doğrultusunda köy evlerinde bölmeler, eklemeler veya dönüştürmeler yapıldığı ifade edilmiştir. Hatta bazen evlerin terk edildiğine değinilmiştir. Burada dikkat çeken hususun bölme, ekleme veya dönüştürme işlemleri yapılırken tarihi doku ve malzeme düşünülmeden günümüz inşaat malzemelerinin kullanılması olduğu vurgulanmıştır. Bu durumun hem köyün mimari dokusuna zarar verdiği hem de teknik olarak birbirine uyumsuz malzemelerin bir arada kullanılmasının köy evlerinin taşıyıcı sistemini riske soktuğu ifade edilmiştir. Köy evlerinin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için bu evlerde yaşamın devam etmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Bursa Dağ Köylerinde Mimari Yapılar başlığı, Sanat Tarihçisi Eser Çalığı tarafından ele alınmıştır. Ele alınan köylerdeki mimari yapılar, yapıların nasıl yapıldığı, yapıların hangi bölümlerinin ne amaçla kullanıldığı, köylerde geleneksel dokuya sahip ne kadar ev olduğu ve bu evlerin fiziksel durumlarının ne olduğu konularını detaylı bir şekilde ele almıştır. Köylerdeki cami, fırın, samanlık, ahır, çeşme gibi yapıların mimari

özellikleri konusunda bilgi vermiştir. Ayrıca köylerde yer alan tarihi eserler ve tarihi ağaçlar konusunda da açıklama yapılmıştır. Köy evlerinde yer alan ağaç oymalara dikkat çekilmiştir. Genel olarak sakıncalı görülenin ise kullanılmayan evlerin yıkılmaya yüz tutması, bazı evlerin yıkılması ve yerine modern binaların inşa edilmesi, orijinaline bağlı kalmadan yenilenmesi olduğu vurgulanmıştır.

Ev Mimarisi ve Bursa Örneği başlığında Sanat Tarihçisi Muhammet Mustafa Şahin, dünya üzerinde ve Anadolu Türk toplumlarında ev mimarisinin ortaya çıkış sürecini açıklamıştır. Ardından Bursa köylerindeki mimarinin yapı malzemeleri, iç mekan özellikleri, fiziki değişimleri konularında bilgi vermiştir. Bursa yöresinde geleneksel köy evlerinin taş, ağaç ve topraktan yapıldığı belirtilmiştir. Bursa köylerinde yapılan somut olmayan kültürel miras çalışmaları sonucunda çok çeşitli yapılarla karşılaştığı, bazı özellikleriyle özgün üsluplara ulaştığı açıklanmıştır. Yapıların yüzyıllardan gelen birikimi kanıtlar nitelikte olduğu vurgulanmıştır.

Uzman kişilerin aktarımlarından sonra Bursa köylerinde mimari yapı ve arkeoloji konusu on altı ilçeden seçilen yüz yirmi iki köyde tek tek ele alınmıştır. Orhaneli ilçesinde 12, Kestel’de 5, Keles’te 19, Osmangazi’de 14, Mustafakemalpaşa’da 13, Nilüfer’de 3, Harmancık’ta 7, İnegöl’de 6, Mudanya’da 6, Büyükorhan’da 6, Gürsu’da 2, Orhangazi’de 6, Yenişehir’de 7, İznik’te 6, Karacabey’de 5 ve Gemlik’te 5 köy ziyaret edilmiştir. Ziyaret edilen köylerde yer alan ev, fırın, değirmen, mezar taşları, samanlık, cami, şadırvan, çeşme, hamam, han, okul, ambar, dibek taşı, çamaşırılık, köprü, ahır, türbe, yatır, cemevi, köy odaları, pekmezlik gibi sosyal hayatın yaşandığı yapılar konusunda açıklamalara ve görsellere yer verilmiştir. Ayrıca yine köylerde yer alan postament, lahit kapağı, arşitrav parçası, kilise, tümülüs, obelisk, hipoje, kale, sütun, adak steli, tarihi yollar, antik dönem kalıntıları ve Bizans dönemi kalıntıları gibi yapıların tarihçesi ve fiziki durumları hususunda bilgi verilmiştir.

Köy evlerinin yapısına, kat planlarına, iç kısımlarına, tavan süslemelerine, ahşap kapı detaylarına, cam bezemelerine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Bursa köylerinden Kızılelma köyünde yaşayan kaynak kişiler çam ağacı ve meşeden yapılan çatma evler konusunda bilgi vermiştir. Çatma evlerin yörük yaşamından yerleşik hayata geçilen dönemde dedeleri tarafından çivi kullanılmadan, sadece balta ve testere kullanılarak yapıldığı açıklanmıştır. Yaklaşık 30-40 yıldır çatma ev yapılmadığı belirtilerek, günümüze kadar gelen çatma evlere “Eski Türk Evi” denildiğine değinilmiştir. Yine

çantı tekniği ile yapılan evlerin Eski Kızılelma köyünde atıl bir şekilde durduğu, bu yapıların yok olmaması ve yaşama yeniden dahil edilmesi için rövölesi alındıktan sonra numaralandırılarak alınan ahşapların Akçalar köyündeki Aktopraklık mevkinde tekrar biraraya getirildiği ifade edilmiştir. Bu çalışma sırasında restorasyon tekniklerinden “taşınarak yaşatma” tekniğinin kullanıldığı açıklanmıştır. Aktopraklık Arkeopark’a taşınan bu yapıların bakım ve onarımlarının düzenli bir şekilde yapıldığı belirtilerek ilgililerin ziyaretine açık olduğu vurgulanmıştır.

Kitabın arka kapağında yer alan 11 dakika 48 saniyelik CD’de Bursa köylerindeki tarihi doku yansıtılmıştır. Videoda köylerde yer alan evler, değirmenler, camiler, köprüler ve tarihi mekanlar tanıtılmıştır.

Görsel 13

13. Elbas, A. (2014). Bursa Köylerinde Halk Hekimliği, Uygulama Örnekleri ve İnanışları -I. Bursa Kültür A.Ş.: Bursa.

Çalışmada Bursa Arştırmaları Merkezi'nin somut olmayan kültürel miras çalışmaları kapsamında üç yıl içinde 130 köyde yaptığı çalışmalar sonucunda kaynak kişilerden elde edilen, geçmişten günümüze kadar ulaşan halk hekimliği uygulama örneklerine, hastalıkların tedavisinde başvurulan geleneklere ve inanışlara yer verilmiştir.

“**Geleneksel Türk Halk Hekimliği**” başlığında, Op. Dr. Ceyhun İrgil çağdaş tıp uygulamaları ve tedavilerinin olmadığı dönemlerde insanların hastalıklara çare bulmak amacıyla tamamen tıbbi, kocakarı ilacı da denilen yarı tıbbi, hem tıbbi hem de büyüsel ve sadece büyüsel usuller kullandıklarını belirtmiştir.

Halk hekimliğinin günümüzde olanaksızlık ya da başka sebeplerden dolayı doktora gidilemiyince veya başka nedenlerden ötürü doktor tercih edilmeyince hastalıkların tanımlanması ve sağaltma amacıyla başvuru yöntem ve işlemlerin tümü olduğu açıklanmıştır. Sonrasında tıbbi yöntemlerle halk hekimliği yöntemlerinin benzer ve farklı yönleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmada geleneksel Anadolu halk hekimliğinde Şamanist yöntemlerden, bitkilerin iyileştirici özelliklerinden yararlanıldığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda hastalıkların sağaltılmasında ocakların ve hocaların da büyük rolü olduğu belirtilmiştir. Lokman Hekim’in Anadolu’da halk hekimlerinin atası olarak kabul edildiği açıklanmıştır. Şamanların da din ve dünya görüşlerini birleştirdiği ve bir şekilde doğaüstü ile ilişkiye geçerek hastayı tedavi ettiğine değinilmiştir. Ocaklıların ise hastalıkları olağanüstü yöntemlerle tedavi etme gücünde olduğu belirtilmiştir. Ocaklılardaki tedavi etme yönteminin kişiye ailede kan yoluyla geçtiğine ya da el verme merasiminden sonra aile üyesi olmayanlara devredildiğine değinilmiştir. Ocakların çoğunlukla büyüsel yöntemler kullanıldığı belirtilerek Anadolu’da sarılık, kurşun dökme, siğil, yılanlık, sıtma, albastı, kabakulak, uçuk, bademcik, kısırlık ocağı gibi birçok ocağın bulunduğu açıklanmıştır. Günümüzde bu ocaklardan bazılarının halen varlığını sürdürdüğü ifade edilmiştir. Dini ve büyüsel nitelikte olan sağaltma işlemleri için hocalara ve büyücülere gidildiği belirtilmiştir. Hocalara muskalar yazdırılarak ya da yatır ve türbe ziyaretleri yaparak hastalıklara şifa arandığı açıklanmıştır.

Halk hekimliğinde geleneksel sağaltmayla ilgili tedaviler için parpılama denilen vücuttan kan akıtma, hayvansal ürünler kullanma, bitkilerden yararlanma, cevherleri ve taşları kullanma, insan organları ve vücut parçalarını kullanma ile değişik maddelerin kullanımıyla tedavi etme gibi metotlar kullanıldığı ifade edilmiştir.

Su’dan Sağlık başlığında Uz. Dr. Resul Özbek suyun tedavi yöntemleri arasında yer aldığını ve tedavi amaçlı kullanımının son yıllarda giderek yaygınlaştığını açıklanmıştır. Su ile şifa yöntemlerinin içme ve banyo tedavisi olarak ikiye ayrıldığını belirterek hangi rahatsızlıkların iyileştirilmesinde kullanıldığına değinmiştir. Çalışmada yerden

kaynayan suların şifa amaçlı kullanımı için hamamlar yapıldığı ve bu tür suların olduğu yerlere kaplıca ya da ılıca denildiği açıklanmıştır. Bireylerin kaplıca olan yerlere tatil amaçlı gitmelerinin bireyde fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden iyi yönde etki bıraktığı ifade edilmiştir.

Nazar başlığında, Ali Kaya nazar inancının tarihi hususunda bilgi vermiştir. Nazar inancının MÖ 4000 yılına kadar giden Mezopotamya kökenli bir inanç olduğunu belirtmiştir. Dünyanın hemen her yerinde gerek kültürel olarak gerekse dini bir inanç olarak nazara inanıldığını ifade etmiştir.

Bursa Köylerinde İnanışlar başlığında Halk Kültürü Araştırmacısı Cengiz Bütün Türk toplumunda sağlıkla ilgili bilimsel dayanağı olmayan, halk arasında uzun yıllardır devam eden alışkanlıklar ve inanışlar bulunduğuna değinmiştir. Bu alışkanlık ve inanışların günlük hayatın akışına yön verebildiğine dikkat çekmiştir.

Salı günü; hamile kalmanın, yeni bir işe başlamanın, temel atmanın ya da çamaşır yıkamanın hayra yorulmadığı açıklanmıştır. Yeni bir işe başlanacaksa perşembe gününün tercih edildiği belirtilmiştir. Dini inanış nedeniyle cuma gününün hayırlı sayıldığı ve o gün yapılacak işlerin hayırlı sonuçlar doğuracağına inanıldığı belirtilmiştir. Bazı köylerde cuma günleri el işi yapmanın, tırnak kesmenin ya da soğan, sarımsak yemenin uygun bulunmadığını ifade edilmiştir. Gavur küfü gününde evin etrafına kül döküldüğü ve bu uygulama ile evin börtü böcekten korunduğuna inanıldığı açıklanmıştır. Hava karardıktan sonra saç yıkama, tırnak kesme, aynaya bakma, ev süpürme gibi işlerin yapılmadığı; evden eve kazan, ekmeç hamuru, ekmeç mayası, tuz, yoğurt ve süt mayası verilmediği belirtilmiştir. Delik taşın uğurlu sayıldığı ve nazar boncuğu olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. Ay, güneş gibi gök cisimlerinin ve mevsimsel olayların gözlemlenmesi sonucunda birçok inanış geliştirildiğine değinilmiştir.

Köylerdeki halk hekimlerinin para karşılığı tedavi yapmadıkları, halk hekimlerinin usta-çırak ilişkisiyle yetiştikleri ya da büyüklerinden gördüklerini uyguladıkları açıklanmıştır.

Köy yerinde hastalıkları tedavi etmek için hacamat, sülük tedavisi gibi yöntemlerin kullanıldığı, kocakarı ilaçlarının yapıldığı, dua okuma suretiyle iyileştirilmeye çalışıldığı belirtilmiştir. Bitkilerin ve şifalı suların gücünden faydalandığına değinilmiştir.

Bursa yöresinde uygulanan güvey bağı çözümü konusunda bilgi verilmiştir. Damadın evliliğinin ilk gecesi eşiyle cinsel münasebete girememesi, nikah günü yapılan art niyetli eylemlere bağlanmaktadır. Dikiş dikmek, düğme iliklemek, ayak ayak üstüne atmak, el parmaklarını birbirine dolamak gibi eylemlerin art niyetli olarak kabul edildiği açıklanmıştır. Sorunun ortadan kalkması için eski beşik ya da karasabanın kırıldığı, yatağın altına un çuvalı serildiği, damadın geceleyin dereden atlatıldığı ya da nikahın tazelendiği ifade edilmiştir.

Anamın Öğrettiği Sıhhat Çareleri başlığında Halk Kültürü Araştırmacısı Fahrettin Beşli, çalışmanın halk hekimliği hakkında bilgi vermek, alan araştırması sırasında ortaya çıkan şifa yöntemlerini okurlara ve gelecek nesillere ulaştırmak amacıyla oluşturulduğunu açıklamıştır.

Annesinin idrar söktürme, bebeklerin gazını çıkarma, solunum yolu rahatsızlıkları, kabızlık, şeker, tansiyon, açık yara tedavisi, sarılık, damar sertliği, yanık tedavisi, kireçleme gibi rahatsızlıklarda ne gibi tedaviler uyguladığı konusunda bilgi vermiştir. Ayrıca dedesinin de köy köy gezerek insanların derdine deva bulmaya çalıştığını açıklamıştır.

Dede Kültüründen Halk Hekimliğine başlığında Halk Kültürü Araştırmacısı Özer Güleç Türklerdeki gök tanrı inancına ve bu inançtan doğan uygulamalara yer vermiştir. Türklerin dilek ve isteklerini gök tanrıya ulaştırmak için şamana başvurduklarını dile getirmiştir. Şamanların dağdaki her şeyin canlı olduğuna ve içinde kendi gücü ve bilgeliğini taşıdığına inandığını açıklamıştır. İnanca göre herkesin bir erk hayvanı olduğu ve bu hayvanın gücünü ve bilgeliğini kişiye aktararak kişiyi hastalıklardan koruduğu ifade edilmiştir. Eski Türklerde kayın ve ardıç ağaçlarının kutsal sayıldığını, tanrıdan bir isteği olan kişinin ağacı vasıta olarak kullandığını belirtmiştir. Oğuzların dağlarla konuştuğuna, dağlara dua ettiğine, dağlardan şifa dilediğine değinmiştir. İslamiyetten sonra İslamiyeti yaymayı kendilerine görev sayan ulu zatların toplum tarafından önder kabul edildiğini belirtilerek bu zatların mezarlarının kutsal sayıldığı açıklanmıştır. Farklı dönemlerde dede, baba ya da veli olarak nitelendirilen bu zatların yüksek yerlerde, ulu ağaçlarla çevrili mekanlarda yer alan mezarlarının bulunduğu, bu zatların çevreyi koruduğuna inanıldığı belirtilmiştir. Bu mekanlara ziyarete gelen kişilerin sıkıntılarından kurtulmak için dua edip adak adadıkları, kurban kestikleri, ulu ağaçlara bez bağlayarak şifa bekledikleri açıklanmıştır. Konuşamayan kişilere, boğmaca

ve felç hastalarına, çocuğu olmayanlara, cilt rahatsızlığı olanlara, sürekli ağlayan bebeklere, mutsuz olan kişilere bu kutsal mekanlarda şifa arandığı ifade edilmiştir.

Bursa Köylerinde Ebelik başlığında Halk Kültürü Araştırmacısı Dercan Temal Bursa köylerinde yapılan araştırmalar incelendiğinde çağa ayak uydurulurken gelenekselin de korunmaya çalışıldığına şahit olduğunu açıklamıştır.

Doğumu kolaylaştırmak maksadıyla el şeklindeki ağacın suya atıldığı ve suyun gebe kadına içirildiği ifade edilmiştir. Sonrasında uygulanan doğum yöntemleri hususunda bilgi verilmiştir. Bebeğin dünyaya gelmesinin ardından mikrop kapmaması için tuzlandığına, belli başlı yerlerine kına sürüldüğüne ve ağzı kokmasın diye ağzına tuzla tereyağı sürüldüğüne değinilmiştir. Anne ve bebeğe zarar gelmemesi için yanlarına Kuran asıldığı; şeytan gelmesin diye kapıya süpürge, annenin koynuna ekmek ve yatağın altına demir konulduğu ifade edilmiştir. Bebeği sarılıktan korumak için üzerine sarı örtü örtüldüğü ya da yüzüne yumurtanın sarısı sürüldüğü açıklanmıştır. Bebek yine de sarılık olursa sarılık kesme uygulaması yapıldığına değinilmiştir. Kırk çıkırma uygulamasında ebenin su kabına sarımsağın yanı sıra cami etrafından toplanan kırk küçük taş, anahtar, zeytin yaprağı gibi şeyler attığı ve yumurta kabı ile kırk kez su döktüğü belirtilmiştir. O su ile anne ve bebeğin yıkandığı, kırk uçurma için hediyelerle birlikte ebeye gidildiği ifade edilmiştir.

Çalışmanın **Bursa Köylerinde Halk Hekimliği ve Şifalı Otlar** alt başlığında Bursa köylerinde hastalıkların şifası için kullanılan otlar ve bu otların hangi hastalıklara iyi geldiği konusunda bilgi verilmiştir. Bitkilerin dışında taşların ve hayvansal ürünlerin de sağaltma uygulamalarında kullanıldığı belirtilmiştir.

Kullanılan bitkiler ve hayvansal ürünler aşağıda belirtilen rahatsızlıkların iyileştirilmesinde kullanılmaktadır: kırık çikık, saç dökülmesi, cilt hastalıkları, dolaşım bozuklukları, damar hastalıkları, diş ve diş eti rahatsızlıkları, böcek sokması, kemik hastalıkları, solunum rahatsızlıkları, çeşitli ağrılar, su çiçeği, kızamık, kabakulak, tansiyon, romatizma.

Bursa Köylerinde İnanışlar ve Uygulamalar alt başlığında, Bursa köylerinde geleneklerin detaylıca anlatıldığı çalışmada de yer alan doğum öncesi ve sonrasındaki inanışlar ve uygulamalar konusuna değinilmiştir.

Bursa Köylerinde Nazar ve Kurşun Dökme alt başlığında, nazar inancının yaygın olduğu ve nazardan korunmak için kurşun döküldüğü belirtilmiştir. Ayrıca nazardan korunmak için çocuklara kül yalatıldığı, mum eritildiği, kına ve ekmek hamurunun suda eritilerek nazar değen kişiye içirildiği, sarımsak ve çörek otunun bir beze sarılarak taşındığı, yılan kemiğinin nazarlık gibi kullanıldığı, bileğe kırmızı ip bağlandığı, gök boncuk taşındığı, civanın bir beze sarılarak taşındığı, dualar okunduğu ifade edilmiştir.

Bursa Köylerinde Sülük İle Tedavi Yöntemleri alt başlığında Ağaçhisar köyünde sülük havuzu ve içerisinde sülüklerin yaşadığı bir göl bulunduğu açıklanmıştır. Sülüğün ağrıyan yere tutturulduğu belirtilerek sülüğün mikrop olmayan yerde tutunmadığı açıklanmıştır. Bu tedavinin damar tıkanıklığı, varis, romatizma, sara, felç, sedef, egzama, saç dökülmesi, göz tansiyonu, migren, yüksek tansiyon, guatr, astım, bronşit, yanık, kangren, işitme kaybı gibi rahatsızlıklar ile bazı yara izlerinin giderilmesinde uygulandığı açıklanmıştır.

Sülük tedavisinin koruyucu tıpta da kullanıldığı, tedavinin grip gibi birçok rahatsızlığın oluşmasını engellediği ifade edilmiştir. Eskikaraağaç, Gelemiş, Gölkiy köylerinde de sülük tedavisinin yapıldığı açıklanmıştır.

Bursa Köylerinde Şifalı Sular, Kaynaklar, Hamamlar alt başlığında Akçabük köyünde yazın soğuk, kışın sıcak akan su olduğu ve bu suyun bulunduğu yerde köylülerin faydalandıkları bir hamam bulunduğu açıklanmıştır. Çocuklarda çıkan yaraların iyileştirilmesi için bu suyun ve suyun etrafındaki kilin kullanıldığı belirtilmiştir.

Belenören köyünde ise İslam ve Hristiyan dinine mensup kutsal kişilerin asalarını yere vurarak su çıkardığına ve bu suya da asa suyu denildiğine değinilmiştir.

Bükü köyündeki Tuzluca Çeşmesi'nde hafif tuzlu su aktığı ve bu suyun cilt rahatsızlıklarına iyi geldiği ifade edilmiştir.

Haydar köyünde yer alan hamamda kaplıca suyu bulunduğu, suya aba ve yara hamamı denildiği belirtilmiştir. Suyun romatizma ve cilt hastalıklarına iyi geldiği açıklanmıştır.

Ilicaksu hamamında şifalı suların bulunduğu belirtilerek kükürtlü suyun birçok rahatsızlığa iyi geldiği ifade edilmiştir.

Karagöz Çeşmesi'nden akan suyun şeker hastalıklarına iyi geldiği belirtilmiştir.

Bursa Köylerinde Adaklıklar-Yatırlar alt başlığında; hasta ve yaramaz çocuklara, çocuğu olmayanlara, her türlü derdi olanlara şifa aramak için yatır ziyaretleri yapıldığı belirtilmiştir. Yatırda dua edildikten sonra adak adandığı ve dua gerçekleşirse kurban kesildiği açıklanmıştır. Bursa köylerinde yer alan 17 yatır konusunda ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Askere gidecek olan gençlerin kaza ve belaya karşı korunmak için İdris Dede Yatırı'ndan aldıkları bir parça toprağı beze sararak üzerlerinde taşıdıkları, asker dönüşünde de toprağı yerine döktükleri açıklanmıştır.

Bel ağrısı olanların kaburga şeklindeki Belağrısı Taşı'na yatarak ağrılarını azalttıkları belirtilmiştir. Çocuğu olmayan kadınların da Ebe Kayası'nda dua ettikleri, duaları kabul olsun diye toprağı kazdıklarında çıkan ilk karınca veya böceği yedikleri ifade edilmiştir. Duanın kabul olması durumunda Ebe Kayası'nda adaklık kurban kesildiği açıklanmıştır.

Görsel 14

14. Elbas, A. (2014). Bursa Köylerinde Maniler, Ninniler, Ağıtlar, Türküler, Giyim Kuşam ve Halk Oyunları-I. Bursa Kültür A.Ş.: Bursa.

Çalışmada Bursa Arştırmaları Merkezi'nin somut olmayan kültürel miras çalışmaları kapsamında üç yıl içinde 130 köyde yaptığı çalışmalar sonucunda kaynak kişilerden derlediği maniler, ninniler, ağıtlar ve türkülerle yer verilmiştir.

Uludağ Eteğinden Türküler başlığında mahalli sanatçı olan Cengiz Bütün, Bursa halkının hayatında halk müziğinin önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir. Köylerdeki müzisyenlerin usta çırak ilişkisi ile yetiştiği açıklanmış, son yıllarda ise yoğun göçün etkisiyle usta çırak ilişkisinin bittiğini belirtilmiştir. Günümüzde kitle iletişim araçlarının baskın etkisi sonucu popüler kültürün ön planda olduğu ama halk kültürünün ve türkülerin popüler kültür gibi gelip geçici olmadığı vurgulanmıştır. Halk müziğinin yapılan çalışmalar ile gelecek nesillere taşınacağı ve ortak mirasın korunacağı ifade edilmiştir. Bursa Arştırmaları Merkezi'nin somut olmayan kültürel miras çalışmaları vesilesiyle Bursa türkülerinin yer aldığı üç türkü CD'si hazırlandığı belirtilmiştir. Çalışmalar sonucu derlenen bu türküler dışında keşfedilmeyi bekleyen nice türkünün de olduğu açıklanmıştır.

Türk Halk Müziği Derlemeleri başlığında Yücel Paşmakçı, aşık kültürünün Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde düğünlerde, asker ocaklarında, köy odalarında, kavehanelerde icra edildiğini belirtmiştir. Cumhuriyet öncesi tarihçilerinin aşıklara hak ettiği değeri göstermediği açıklanarak, Cumhuriyet sonrasında Darü'l Elhan, İstanbul Belediye Konservatuarı ve TRT gibi kurumlar tarafından derleme faaliyetlerinin yapıldığı ifade edilmiştir.

Güvendeler alt başlığında Özlem Elitaş, güvende kelimesinin anlamına ve Bursa köylerindeki kullanımına dikkat çekmiştir. Güvendenin bir kişinin kendisine yakın saydığı, güvendiği bir kişi ile karşılıklı oynadığı bir çeşit zeybek oyunu olduğu belirtilmiştir. Daha çok erkeklerin oynadığı bir oyun olan güvendelerin oyundan önce, müzik olduğu vurgulanmıştır. Yörük kültürünü yansıtan güvendelerin yoğunlukla dağ köylerinde oynandığı açıklanmıştır.

Sonrasında baranalar konusunda bilgi verilerek güvendeler ile ortak olan özelliklerine değinilmiştir. Barana türkülerinin adını "Barana Muhabbetleri"nden aldığı belirtilerek ülkemizde birlikteliği ve dayanışmayı sağlayan barana gibi birçok grubun varlığına dikkat çekilmiştir.

Firaklama başlığında Nihan Tahtaişleyen, firaklama kelimesinin sözlük anlamına ve Bursa köylerindeki kullanımına dikkat çekmiştir. Bursa köylerinde özellikle kadınların üzüntülü zamanlarında duygu ve düşüncelerini doğaçlama olarak söylediği maniye benzer bir tür olduğunu belirtmiştir. Ezgi ile söylendiği için ağıt ve atma türkü ile

benzerlik gösterdiğine değinilmiştir. Kadın meclislerinde kadınların çaldığı bakır ile icra edildiği belirtilerek genellikle yaşlı kadınların bu türü bildiği vurgulanmıştır.

Bursa İli Halk Müziği ve Halk Oyunlarına Genel Bir Bakış başlığında Mehmet Öcal, Bursa halk oyunlarının dağ yöresinden derlendiğini, zeybek oyununa benzeyen oyunların Onyedili, Gelemiş Havası, Dereleri Aldı Tüfek Yankısı adlı oyunlar olduğunu belirtmiştir. Güvende oyunlarının sadece Bursa dağ köylerinde oynandığı ve başka yörelerin oyunları ile benzerlik göstermediği belirtilmiştir. Yörede oynanan Aşağıdan (Güvende Oyunu), Gelemiş (Büyük Oyun) oyunlarının “Aşalım aşalım dağlar aşalım/ Düşelim düşelim ovaya düşelim” isimli ayrılık türküsü eşliğinde oynanan halk oyunu olduğu bilgisine yer verilmiştir. Erkekler tarafından oynanan Köroğlu ve Bıçak oyunlarına değinilmiştir.

Kadınlar arasında yapılan bakır çalma uygulaması hususunda bilgi verilmiştir. Usta kadınların bakır çaldığına ve güzel sesli kadınların türkülerle eşlik ettiğine değinilmiştir. Düğün ve kınalarda bakır çalacak olanların önceden belirlendiği, bakır oyunlarında genellikle iki kişinin karşılıklı oynadığı ve ritme göre yer değiştirdikleri açıklanmıştır.

Bursa köylerinde ordu kökenli oyunların da oynandığı belirtilerek oynanan oyunun Pınarbaşı'ndan Bursa'ya gelen ilk askerlerin sevinçlerini göstermek için kılıçlarıyla yaptıkları eğitimin oyunlaştırılmış hali olduğu belirtilmiştir.

Köyden kente göçün başlamadığı dönemlerde Bursa'nın folklorünü tam anlamıyla koruyabildiği, bunda içine kapanık yaşamasının da etkisi olduğu vurgulanmıştır.

Bölümün sonunda TRT Türk Halk Müziği Repertuarı'na türkü kazandıran 34 kaynak kişinin listesine yer verilmiştir.

Bursa Türkülerinin İcrası ve İcrasında Kullanılan Çalgılar başlığında Erdem Usanmaz, Bursa köylerinde nefesli sazlardan zurna, gırnata, kaval; yaylı sazlardan keman, kemane; tezeneli sazlardan bağlama, cura, üçtelli, divan, cümbüş; vurmali sazlardan davul, kudüm, darbuka, tef, tambura, nağara, koşa, deblek, bakır, kaşık, zil ve zilli maşa kullanıldığını belirtmiştir.

Bursa köylerinde kadınlar ve erkeklerin bir arada oynamadığını, bazı oyunların hem kadınlar hem de erkekler tarafından oynandığını belirten Usanmaz, kadın ve erkek oyunlarını aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır.

Kadın Oyunları: Düz Oyunlar, Sekmeli Oyunlar, Cezayir Oyunu.

Erkek Oyunları: Güvende, Çevirme, Küçük Oyun, Büyük Oyun, Yüksek Oyun, Düz Oyun, Cezayir.

Ayrıca Bursa türküleri icra edilirken Türk icadı olduğu belirtilen kaşığın ritim aleti olarak kullanıldığı açıklanmıştır.

Yücel Paşmakçı başkanlığında oluşturulan Bursa yöresine ait türkülerin yer aldığı CD'nin Bursa türkülerine kaynaklık edecek önemli bir eser olduğu belirtilmiştir.

Özer Güleç **Ağıtlar** başlığında, zamansız ölümlerde geride kalanların ölen ardından yaptıkları eylemler ve yaktıkları ağıtlar konusunda bilgi vermiştir.

Ağıtların ölen kişiyi her açıdan anlattığına değinilmiştir. Ağıtların yazıya aktarılmadığı, ağıt yakanların genellikle okur yazar olmadıkları belirtilmiştir. Buna rağmen ağıtların ölçülü olmasının ve unutulmamasının dikkat çekici olduğu vurgulanmıştır.

Çalışmada 3 ağıda hikayesi ile yer verilmiştir. Bunlar köyde düzenlenen düğün etkinliğinden sonra gittiği evinde kalp krizi geçirip ölen öğretmenin ağıdı, düğünlerdeki tüfek sıkma adeti sonucunda hayatını kaybeden bir kişi ile yaralanan bir kişinin anlatıldığı ağıt ve yine düğünde kazayla kendi canına kıyan gencin ağıdıdır.

Cepken ve Kısa Dizlikli Bursa Erkek Giyimi 'Pırpıt-Kırpıt' başlığında Abdurrahim Karademir, XIX. yüzyıldan itibaren giyim kuşamda Avrupa etkisi görüldüğünü, özellikle kent merkezlerinde gelenksel giyim kuşamdan uzaklaşıldığını belirtmiştir. Bursa'da 9. yüzyıldan beri Anadolu'ya göç eden Türkmenlerin yaşadığı belirtilerek Bursa'daki Türkmen ve yörüklerin giysi kültürünün Batı Anadolu Türkmen ve yörükleriyle benzerlik gösterdiği açıklanmıştır. Çeşitli ve güzel olan geleneksel kıyafetlerin yeterince incelenmediği belirtilmiştir. Folklor biliminin yaygınlaşmasından sonra halk oyunlarının araştırıldığı ve oynanmaya başlandığı, neticesinde ise eğlencelerde oyunların yöresel kıyafetlerle icra edildiği açıklanmıştır.

Bursa-Uludağ yöresi Türkmen ve yörük çevresini halk oyunlarında temsil eden Keles Ekibi'nin kısa dizlikli pırpıt denilen giysilerle gösteri yaptıkları belirtilmiştir. Bu kıyafette başa giyilen fesin çevresine mutlaka oya takılarak fese süslü bir görünüm kazandırıldığı açıklanmıştır. Üst giysisi olarak ten gömleği, içlik zıbın, cebken, kuşak, kuburluk ve dizlik; ayağa tozluk, çorap ve yemeni giyildiği belirtilmiştir. Hançer, saldırma, yatağan, boyun kösteği, para kesesi, tütün kesesi ve tel işlemeli mendilin

giysiyi tamamlayıcı unsurlar olduğu açıklanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar bu şekilde giyildiği sonrasında modern giyime geçildiği vurgulanmıştır. Belirtilen yöresel kıyafetlerin asıllarının müzelerde görülebileceği açıklanmıştır.

Mani başlığında Hülya Taş, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar gelen manilerin işlevlerine, türlerine ve konularına değinmiştir. Çalışmada düğün, ramazan, gelin, Hıdrellez ve bayram konulu manilere kaynak kişileri belirtilerek örnekler verilmiştir.

Ninni başlığında Hülya Taş, bebekleri sakinleştirmek ve uyutmak için belli bir ezgiyle söylenen ninnilerin farklı adlandırmalarına, tür özelliklerine ve konularına değinmiştir. Şehir merkezlerinde ve çalışan annelerin yoğun olduğu yerlerde ninni söyleme geleneğinde azalma olduğunu açıklamıştır. Sonrasında Bursa yöresinde söylenen ninnilere kaynak kişisi belirtilerek örnekler verilmiştir.

Bursa Köylerinde Müzisyenler başlığında Ballısaray, Bıyıklan, Çörel, Dedeler, Dağgüney, Gökçesu, Hacıahmetler, Karaoğlanlar, Karıncalı, Sorgun, Şükriye, Yağcılar köylerindeki müzisyenlerin hayat hikayelerine, çaldıkları enstürmanlara, enstürman çalmayı kimden öğrendiklerine değinilmiştir. Müzisyenlerin enstürman çalmayı usta çırak ilişkisiyle ya da babalarından öğrendikleri belirtilmiştir. Ünlü müzisyenlerden ders alan, TRT menbusu olan müzisyenlerin olduğu açıklanmıştır. Daha çok usta çırak ilişkisiyle enstürman çalmayı öğrenen Bursa köylerindeki müzisyenlerin keman, zurna, cümbüş, klarnet, ud, ritm, bağlama, davul gibi enstürmanları yoğunlukla tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Bursa köylerinde bakır çalma geleneği olduğu belirtilerek, bakır çalan Habibe Ağrıç'ın hayat hikayesinin yer verilmiştir.

TRT Repertuarında Kayıtlı Olan Bursa Türküleri başlığında TRT repertuarında kayıtlı olan 65 Bursa türküsünün repertuar numarası, yöresi, ezgi adı, kaynak kişisi, derleyeni ve notaya alanı tablo halinde sunulmuştur.

Bursa Köylerinden Derlenen Türküler ve Hikayeleri bölümünde Bursa köylerinde söylenen türküler, türkülerin derleyenleri, türküyü notaya alanlar, türkülerin notaları ve hikayeleri hususunda bilgi verilmiştir. Düğünlerde, çalgılı oturak muhabbetlerinde, delikanlı odalarında icra edilen erkeklerin söylediği türküler ile kadınların bakır

eşliğinde söylediği tüymece (sekme), yeğni (düz hava) adı verilen oyun türkülerine yer verilmiştir.

Çalışmada Yunan askerle evlendirilen Nazik'in "Atina'nın Urganı" adlı türküye konu olan hikayesine yer verilmiştir. Evlendirildikten sonra Yunan askerden iki çocuk dünyaya getirdiği fakat vatan hasretiyle yandığından bir kayıkçı ile anlaşıp vatana döndüğü, dönerken de babaları Yunan olduğu ve birgün vatana ihanet edebilme ihtimalleri olduğu için çocuklarını suya attığı aktarılmıştır. Sonrasında da Nazik'in söylediği türküye yer verilmiştir.

Yörede Kullanılan Enstürmanlar bölümünde bakır, bendir, bakır dabruka, zurna, cura, bağlama, cümbüş, davul, gudüm, divan bağlama, kabak kemane, kaval, keman, klarnet, kuş başlı kaşıklar, tongurdaklı kaşıklar, toprak dabruka, zil ve zil maşa görsellerine yer verilmiştir.

Giyim Kuşam bölümünün ilk başlığı "Bursa Köylerinde Geleneksel Giyim Kuşam Örnekleri" Menteşli Cengiz Bütün tarafından ele alınmıştır. Bütün yöre insanının konar göcer yaşam sürerken giyim kuşam materyali olarak keçi kılı ve koyun yünü kullandıklarını belirtmiştir. Yerleşik hayata geçildikten sonra tezgahlarda dokunan kumaşlar üzerine el işçiliği olan oya, işleme, nakış gibi detaylar eklenerek yörenin kültürel özelliklerinin yansıtıldığını açıklamıştır. Eskiden kıyafetlerden yola çıkılarak kadınların evli-bekar, yaşlı-genç ayrımının yapılabildiğini belirten Bütün, günümüzde bu kıyafetlerin çok fazla kullanılmadığını açıklamıştır. Sonrasında kadın ve erkek kıyafetlerinin neler olduğu sıralanmış ve yer verilen fotoğraflarda kıyafetler üzerindeki el emeği göz nuru detaylara dikkat çekilmiştir. Yöresel gelinlik ve damatlığın nasıl olduğuna ayrıca değinilmiş ve görsellerine yer verilmiştir.

Halk oyunları icra edilirken giyilen kadın ve erkek kıyafetleri başa giyilenler, bedene giyilenler, ayağa giyilenler ve takılar başlıkları altında her birinin görsellerine yer verilerek aktarılmıştır. Kıyafetlerin nasıl kullanıldığı, renkleri ve desenleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Ayrıca somut olmayan kültürel miras çalışmaları sürecinde Mustafakemalpaşa, Killik, Sincansarnıç, Eskikızılelma, Uğurlupınar, Korubaşı köylerinden yeni derlenen damak bezi-baş bağı, damak, pullu bez, kesme-yörük üstlüğü, peşkir, peşkir bağı, üç etek, göynek, yörük donu, bel kuşağı, ak kuşak, çetik, yörük çorabı gibi kıyafetlerin görselleri verilmiş, bu kıyafetlerin nasıl kullanıldıkları açıklanmıştır.

Halk Oyunları bölümünde Kenan Çelik 2010 yılında somut olmayan kültürel miras çalışmaları sürecinde iki erkek, dört kadın oyunu ile bir yeni kıyafetin repertuara eklendiğini belirtmiştir.

Bursa'da günümüze kadar mevcut olan erkek oyunları küçük oyun, büyük oyun, algın olur oyunu, Keles sekmesi-aşalım, güvende, sorgun oyunu olarak belirtilmiştir. Oyunların nasıl oynandığı basamak basamak aktarılmıştır. Somut olmayan kültürel miras çalışmaları kapsamında derlenen erkek oyunları aşağıdan, kiremit bacaları, kılıç kalkan oyunudur. Kılıç kalkan oyununun kılıç kalkan sesleri ile enstürmansız oynanmasının oyunu diğerlerinden farklı kıldığına değinilmiştir.

Bursa'da günümüze kadar mevcut olan kadın oyunları sekme-sektirme-tüymece, menekşe, a Fadimem, tren yolu, Azime, Cezayir, ben yemenimi al isterim, deve gelir inişten, acem şalı belinde, düz oyun-yeğni hava olarak belirtilmiştir. Somut olmayan kültürel miras çalışmaları kapsamında derlenen kadın oyunları deniz kenarında harman olur mu, çıktım iğdenin dalına, geçendim a yarım oyunlarıdır. Bu oyunların nasıl oynanacağı görsellerle detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Ardından Bursa yöresinde oynanan oyun figürlerinin yer aldığı fotoğraflara yer verilmiştir.

Görsel 15

15. Elbas, A. (2014). Bursa Köylerinde Sözlü Anlatımlar-I. Bursa Kültür A.Ş.: Bursa.

Üç yıl içinde 130 köyde yapılan araştırmalar sonucunda kaynak kişilerden derlenen efsaneler, masallar, hikayeler, meteoroloji ve ölçü birimleri gibi birçok konuda elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Bu süreçte toplumsal belleğin korunması, kültürümüzün yozlaşmaması ve her açıdan doğru yansıtılabilmesi amacıyla yeni bir tarihsel bellek oluşturulduğu açıklanmıştır.

Ahmet Erdönmez, çalışmanın köyden kente göçün arttığı dönemde yapılmasının unutulmaya başlayan kültürel değerlerin son demlerinin kayıt altına alınması açısından önemine dikkat çekmiştir.

Saadettin Eğri, halk kültürü ile yüksek kültürün beslendiği kaynağın aynı olduğunu, yalnız var olan kaynağı farklı şekillerde yansıttıklarını belirtmiştir. Sözlü anlatımlarda temel kaynağın kültür olduğunu ve dilden dile aktarılan sözlü geleneğin halkın ortak duygularını yansıttığını ifade etmiştir. Gerçek olaylar etrafında gelişen olayların halkın hayal gücü ile zenginleştirildiği bu yolla da kültürel zenginliklerin ortaya çıktığı açıklanmıştır. Çağın getirdiklerinin sözlü geleneklerimizi arka plana attığı, unutulmaya ittiği vurgulanmıştır.

Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

Masal: Hançerli köyünden derlenen bir masala yer verilmiştir. Masalın kaynak kişisi belirtilmemiştir, yalnız köyde yapılan görüşmelerin kaynak kişi listesi Hançerli köyünün sözlü anlatımlarının anlatıldığı bölümün başında yer almaktadır.

Tantancı Baba Masalı, Akçabük köyünde yaşayan Ayten Üstün'den derlenmiştir. Derlenen masal Grimm Kardeşlerin Hansel ve Gratel Masalı'yla benzerlik göstermektedir.

Hürü Kızın Masalı, Avdancık köyünde yaşayan Emine Bayar'dan derlenmiştir.

Avcı ile Şahin Masalı, Belenoluk köyünde yaşayan İsmail Sarı'dan derlenmiştir.

Kuş Masalı, Uğurlupınar köyünden derlenmiştir, kaynak kişi belirtilmemiştir.

Efsane: Sarı Kız Efsansı, Düvenli köyünde yaşayan Raif Arık'tan derlenmiştir ve metnin tamamına yer verilmiştir.

Gedikler köyünden derlenen bir efsanede iftiraya uğrayan bir kızın abilerinin elinden nasıl kurtulduğu aktarılmıştır.

Karaoğlanlar köyünden Evliya Pınarı ve Kaymak Pınarı Efsaneleri derlenmiştir. Derleme yapılan kaynak kişi veya kişiler ayrıca belirtilmemiştir.

Uluçam köyünden derlenen efsaneye ve efsanenin başka bir versiyonuna yer verilmiştir. Görüşülen kaynak kişi belirtilmemiştir.

Hikaye: Belenoluk köyünde yaşayan İsmail Sarı, Fadime Nine'nin anlattığı iki hikayeyi aktarmıştır.

Mani: Aksu köyünde yaşayan Nihat Koştur kışın kar yağdığında gençlerin ve çocukların düzenledikleri eğlence sırasında söyledikleri maniye aktarmıştır.

Halk Şiiri: Mirzaoba köyünden Emin Uz'un, Menteşe köyünden İzzet Arı'nın, Kocakavacık köyünden Süleyman Çavlı'nın şiirlerine yer verilmiştir.

Bunların dışında Mürseller köyünden derlenen bilmece, tekerleme, beddua, hayır duası ve deyimlere; Uluçam köyünden derlenen atasözü, bilmece, tekerleme, ölüme ilişkin deyimlere; Dağakça köyünden derlenen bilmece, atasözü, deyim, tekerleme, beddua, hayır duaları, söyleyiş farklılıkları ve kullanılan farklı sözcüklere; Seferişıklar köyünden derlenen atasözlerine ve Sırl köyünden derlenen bilmecelelere yer verilmiştir. Ayrıca köylerdeki batıl inançlar da tespit edilmiştir. Müşküle köyünde Hıdırellez haftasında çamaşır yıkayanın morarıp öleceğine inanıldığı belirtilmiş ve bu inanişe mor grey denilmiştir. Garipçetek köyünde meşeliğin içinde yatır bulunduğu, yatırdan dolayı da oradaki meşelerin kutsal sayıldığı belirtilmiştir. Kutsal kabul edilen ağaçların kırık dallarının bile yakılmadığı, sadece köy hayrı için yapılan yemekte kullanılabildiği açıklanmıştır.

Eskiden Bursa köylerinde alışveriş yaparken para yerine buğday kullanıldığı açıklanmış ve ölçü birimleri 1 kile 2 teneke, 1 teneke 2 şinik (15kg) ve 2 kabak da 1 pintel (7,5kg) olarak belirtilmiştir.

Bursa köylerinden Bükköy'de doğudan ince bir duman çıkarsa yağmur yağdığı ve yağın yağmurun devamlı olması nedeniyle bu dumana ayaklı duman denildiği belirtilmiştir. Kuşlar yere çok inerse ayaz olduğu ve akşamüstü hayvanlar merada çok ot yerse ertesi gün kar yağdığı ifade edilmiştir. Akbaşlar köyünde ise baykuş akşam öterse

yağmur yağacağına, akşam ezanından sonra horoz öterse havanın ters yönde değişeceğine inanıldığı aktarılmıştır.

Gün isimlerinden bazılarının eskiden farklı söylendiği belirtilmiştir. Pazartesiye gireyi, salıya sal, çarşambaya dernek ve pazara gavur pazarı denildiği açıklanmıştır. Mevsimlerden kışın yoğun yaşandığı Bursa köylerinde Kasım 1- Kış 1, Kasım 35- Karakış, Kasım 45- Zemheri, Zemheri 45- Hemsin olarak adlandırılmış ve Kasım 105'te cemrenin düştüğü belirtilmiştir. Mart dokuzuna kocakarı soğukları denildiği, 22 Nisan'da sitti sevir fırtınası olduğu, 6 Mayıs (Hıdırellez)'in yaz ayının ilk günü olduğu açıklanmıştır.

Değerlendirme

Bursa köylerinin somut olmayan kültürel mirasını ele alan 8 çalışma akademisyenlerce desteklenmiş, halk bilimi araştırmacıları tarafından hazırlanmış bir proje ürünüdür. Çalışmada SOKÜM Sözleşmesi'nde yer alan halk bilimi kadrolarının tamamına yer verilmiştir.

Bursa Köylerinde Ekimden Hasata, Hasattan Sofraya Yemek ve Mutfak Kültürü-I adlı çalışma, Bursa köylerinde yapılan ya da unutulmaya yüz tutmuş köy yemeklerini hatırlatmak ve tanıtmak amacıyla yazılmıştır. 298 sayfadan meydana gelen çalışmada yemek tariflerine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiş olup yemeklerin hangi köylerden derlendiği belirtilmiştir.

Bursa Köylerinde Çocuk Oyunları ve Oyuncakları-I adlı çalışma modern şehir yapılanmaları, teknolojik oyuncaklar ve internette oynanan oyunlar sebebiyle büyük şehirlerde unutulmuş sokak oyunlarını tespit etmek amacıyla yazılmıştır.

246 sayfadan meydana gelen çalışmada Bursa'nın Gemlik, Gürsu ve Yıldırım ilçeleri dışındaki ilçelerden yüz otuz köy ziyaret edilmiş ve köylerden derlenen yüz iki oyunun oynanış basamakları açıklanmıştır. Çalışmada her oyunun oynanışı ile ilgili görsellere, herhangi bir oyunun aktarılmadığı köylerde ise o köyde yaşayan çocukların görsellerine yer verilmiştir. Çocukların derleme çalışmaları sırasında yazdıkları sayısmacalara ve tekerlemelere onların yazdığı şekliyle yer verilmiştir.

344 sayfadan meydana gelen **Bursa Köyleri-I** adlı çalışmada 130 Bursa köyünün coğrafi, ekonomik ve kültürel özellikleri incelenmiştir. Çalışma Bursa köylerindeki ulaşım, su, elektrik, iletişim, eğitim gibi konulardaki olanaklar, köylerin mevkileri ve

tarihçeleri, köylerde yaşayan sülaleler ve nüfus bilgisi, ekonomik şartlar konularında zengin bir içeriğe sahiptir. Fakat Bursa Araştırmaları Merkezi'nin konuyla ilgili sekiz kitap hazırladığı ve bu çalışmada yer alan somut olmayan kültürel mirasla ilgili bilgilerin diğer çalışmalarda da yer aldığı düşünüldüğünde geniş yer kaplayan köy imkanları ile ilgili bilgilerin kapsamın dışında kaldığı söylenebilir.

Bursa Köylerinde Gelenek ve Görenekler-I adlı çalışma tarihi, kültürel, turistik değerler, ekonomik faaliyetler, doğal güzellikler gibi birçok alanda zengin birikime sahip olan Bursa'nın gelenek ve göreneklerinin kayıt altına alınması amacıyla hazırlanmıştır. 422 sayfadan meydana gelen çalışmada somut olmayan kültürel mirasın geçiş dönemleri, bayramlar, Hıdırellez, yağmur duası konularında derleme yapılmıştır.

Bursa Köylerinde Geleneksel Mimari ve Arkeoloji-I adlı çalışma 461 sayfadan meydana gelmektedir. Çalışmada Bursa köylerindeki konaklar, ahırlar, samanlıklar, değirmenler, su yapıları, dini yapılar, mezarlıklar ve mezarlar, çamaşırhaneler, köy odaları gibi mimari oluşumlar hususunda bilgi verilmiştir. Proje kapsamındaki köyler mimari ve arkeolojik yapısı yönünden ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Köylerdeki nüfusun kent yaşamının kolaylığı ve iş imkanının çokluğu nedeniyle yaşanan göçler sonucunda azaldığı belirtilmiştir. Köydeki geleneksel yapının çok fazla emek istemesi veya estetik kaygı duyulmaması gibi nedenlerden ötürü tarihi dokuda bozulmalar olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu olumsuzluklara rağmen Bursa Belediyesi mevcut yapıların korunması, korumalı alana taşınması yönünde çalışmalar yapmıştır. Eskikızıllı köyünde atıl bir şekilde duran çantı evlerinin taşıyarak yaşatma tekniğiyle Aktopraklık Arkeopark'a taşınması ve ziyarete açık olması sözleşmenin canlandırarak koruma yaklaşımına örnek teşkil etmektedir.

Bursa Köylerinde Halk Hekimliği Uygulama Örnekleri ve İnanışları-I adlı çalışmada, Bursa köylerinde hastalıkların tedavisi için başvurulan şifalı bitkiler, otlar ve farklı tedavi uygulamalarında kullanılan malzemeler konusunda elde edilen bilgiler ile inanışlar açıklanmıştır.

201 sayfadan meydana gelen çalışmada derleme sonucu tespit edilen uygulamalar ve inanışların çokluğu göz önünde bulundurulduğunda Bursa köylerinde halk hekimliği uygulamalarının yaygın bir şekilde devam ettiğini söylemek mümkündür.

Bursa Köylerinde Ninniler, Maniler, Ağıtlar, Türküler, Giyim Kuşam ve Halk Oyunları-I adlı çalışmada, Bursa köylerindeki mani, ninni, türkü, ağıt gibi sözlü ürünler ile giyim kuşam ve halk oyunları konularının tespiti amaçlanmıştır.

Somut olmayan kültürel miras çalışmaları sırasında derlenen türkülerden Bursa Türküleri-I, Bursa Türküleri-II, Bursa Türküleri-III adlı üç CD hazırlanmıştır. Bu çalışma ile köyde yaşamayanların da yörsel türkülerine ulaşmaları sağlanmıştır. Türkülerin halkın ulaşabilmesi için CD haline getirilmesi, sadece varolanı tespitle yetinilmediğinin, türkülerin gelecek nesillere taşınarak yaşatılması için uğraş verildiğinin göstergesidir.

404 sayfadan meydana gelen çalışmada sözlü gelenekler ve anlatımlar, halk oyunları ve giyim kuşam konuları ele alınmıştır. Bursa'nın somut olmayan kültürel mirasını ele alan 8 çalışma olduğu düşünüldüğünde farklı halk bilimi kadrolarından konuların birarada verilmesi bilgi karışıklığına sebep olmuştur.

Bursa Köylerinde Sözlü Anlatımlar-I adlı çalışmada, Bursa köylerinin gelenek görenek, örf, adet, sosyal ve kültürel birikimine ışık tutan sözlü anlatımlara yer verilmiştir. Bursa köylerinden derlenen efsaneler, masallar, hikayeler, atasözleri, deyimler, şiirler, batıl inançlar, ölçü birimleri ve hava tahminleri konuları kaynak kişilerden elde edilen bilgiler ışığında sunulmuştur. Belirtilen başlıklar dışında köyde yaşayan savaş gazilerinin ve yaşlı insanların anılarına da yer verilmiştir.

Bu çalışmada sözlü anlatımlar dışında köyün fiziki ve sosyal yapısı ile ilgili konulara da değinilmiştir. Bu denli detaylı ve özenli yürütülen bir çalışma sonucunda çok fazla bilgi elde edildiği görülmektedir. Fakat kitaplaştırılırken fazlasıyla konunun dışına çıkılması sözlü anlatımların diğer konular yanında sönük kalmasına sebep olmuştur.

314 sayfadan meydana gelen çalışmada yer verilen konular sözlü gelenekler ve anlatımlar, halk matematiği ve halk inanışlarıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi sözlü anlatımlar kapsamındaki konuların tek bir kitapta verilmemesi bütünlüğün bozulmasına neden olmuştur.

Bursa konulu 8 çalışma SOKÜM Sözleşmesi'nde yer alan halk bilimi kadrolarını ele almıştır. Yalnız kitaplarda halk bilimi kadrolarına karışık bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Üç yıl içinde yüzlerce kişiyle görüşmüş ve çok kapsamlı derleme çalışmaları yapılmıştır. Bu konuda diğer envanter çalışmalarına göre daha fazla çaba

sarf edildiği ortadadır. Yalnız derlenen kültürel unsurların tasnif edilmesi ve kitaplaştırılması sürecinde yanlış yol izlendiği söylenebilir. Çünkü farklı başlıklarda 8 kitap hazırlanmasına rağmen bilgi aktarımı yönünden bir karışıklık söz konusudur. Kitap adları belirlenirken halk bilimi kadrolarının alt başlıkları göz önünde bulundurulmamış ya da konusu çok net olan kitaplarda bile farklı konulardaki kültürel unsurlara yer verilmiştir.

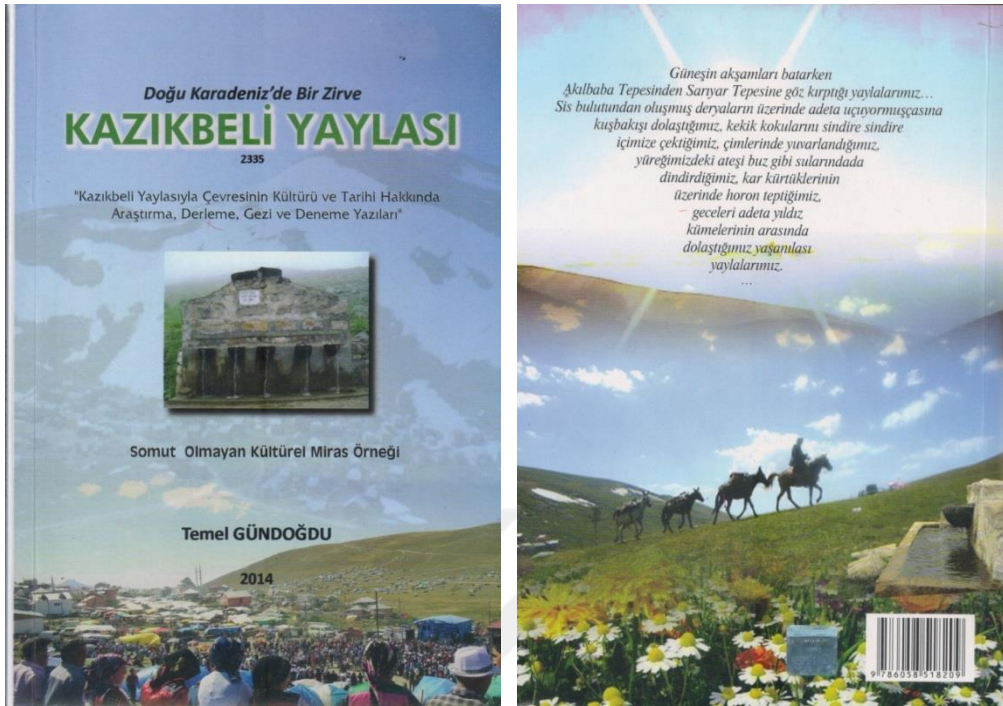
Bursa konulu envanter çalışmalarının tamamı derleme çalışmaları sonucunda elde edilen verilerden meydana gelmiştir. Çalışma kaynak kişileri ve derlemenin yapıldığı mekanlar açısından açıktır.

Bursa konulu kitaplar oluşturulurken konu başlıkları değil de derleme yapılan köyler merkeze alınmıştır. Bu nedenle analiz çalışması yaparken tasnife gerek duyulmuştur. Kültürel unsurların köyler bazında verilmesi ve derleme sonucunda farklı kişilerden elde edilen benzer unsurlara da yer verilmesi çok fazla tekrara düşülmesine sebep olmuştur.

Çalışmalar görseller açısından oldukça zengin olup her çalışmanın ele aldığı konuları özetler mahiyette video görüntüsünün bulunduğu CD'ler kitapların arka kapaklarında yer almaktadır. Bu video görüntülerinde somut olmayan kültürel miras çalışmalarının yapıldığı yerlere, kaynak kişi görüşmelerine ve kayıt altına alınan kültürel unsurlara yer verilmiştir.

Bursa köyleriyle ilgili çalışmaların tamamı göz önünde bulundurulduğunda Bursa Araştırmaları Merkezi'nin somut olmayan kültürel mirasını tespit etmek dışında yaşatarak koruma amacının da olduğu söylenebilir. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin kültürel mirasın tespit edilmesi, korunması ve yaşatılması yönünde yaptığı çalışmalarda maddi ve manevi çok büyük destek sağladığı görülmektedir. Belediyenin gerçekleştirdiği Somut Olmayan Kültürel Miras Projesi diğer belediyelere örnek olacak bir çalışma niteliğindedir.

Görsel 16

16. Gündoğdu T. (2014). Doğu Karadeniz'de Bir Zirve Kazıkbeli Yaylası. Neyir Matbaacılık.

Temel Gündoğdu tarafından hazırlanan çalışmanın, Kazıkbeli yaylasındaki sözlü kültürün kayıt altına alınmasını sağlamak, yörenin geleneksel kültürü ile ilgili çeşitli bilgileri sunmak amacıyla yazıldığı ifade edilmiştir.

Yazar çalışma için veri toplamaya başlamadan önce Kazıkbeli yöresinin kültürüne katkısı olduğunu düşündüğü Giresun, Gümüşhane ve Trabzon illeriyle ilgili araştırma yaptığını belirtmiştir. Bu sayede Kazıkbeli Yaylası'nın tarihi, folkloru ile ilgili veriler elde ettiğini açıklamıştır. Kitapta yer alan kaynak kişi görüşlerinin 2008 yılından itibaren yapılan çalışmalardan elde edildiği belirtilmiştir. Yazarın 1993'ten beri Kazıkbeli Yaylası'nda düzenlenen şenliklere katıldığı, sesli görüntüler ve resimler arşivlediği, çalışmada da bu verilerden yararlandığı açıklanmıştır.

Kazıkbeli Yaylası'nın Gümüşhane ili, Kürtün ilçesi, Söyütel köyüne bağlı olduğu belirtilerek konumu ve çevresinde yer alan yerleşimler hususunda bilgi verilmiştir. Kazıkbeli Yaylası'nda yaşatılan geleneksel yaylacılık göçünün anlaşılabilmesi için Orta Asya'dan gelen Türklerin yerleşik hayata geçiş sürecinin iyi bilinmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Türkmenlerin geçim kaynağının hayvancılık olması nedeniyle bol suya ve otağa sahip yerleri tercih ettikleri belirtilerek Kazıkbeli'nin bu özelliklere sahip olduğu açıklanmıştır. Türklerin XIII. ve XV. yüzyıllar arasında yerleşik hayata geçtiği ve Kazıkbeli'nin Türkmenlerin aradığı özelliklere sahip bir yer olduğu ifade edilmiştir. Ardından Kazıkbeli çevresinde yer alan köyler hakkında bilgi verilmiştir. Kazıkbeli çevresindeki köy isimlerinin tamamına yakınının Türkçe olduğu göz önünde bulundurularak bu yerlerin önce Türkler tarafından yurt edinildiğinin düşünülebileceği belirtilmiştir. Türk dervişlerinin birçok köy kurduğuna, dağ başlarında yerleşim yerleri açtığına, bağ bahçe yaptığına değinilmiştir. Dervişlerin o dönemde Kürtün yöresinin şekillenmesinde sağladıkları katkıya rivayetlerden yola çıkılarak dikkat çekilmiştir. Aynı dönemde bölgede Rumların da yaşadığı açıklanmış, onların da yaylalarının olduğu ifade edilmiştir.

Kazıkbeli Yaylası'na Gümüşhane, Giresun, Trabzon illerinden insanların geldiği ve yaylacılık yaptığı belirtilmiştir. Yaylada elektirik, su, telefon ve internetin bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca dışarıdan gelenlerin kalabileceği otel ve pansiyonların bulunduğu belirtilmiştir. Yaylada on bakkal, yedi kasap, altı lokanta, beş kahve, iki tüpçü, iki berber ve bir manav bulunduğu bilgisi verilmiştir. Yaylaların idari sorumluluğunun Söğüteli muhtarında olduğu belirtilmiş ve geçmişten beri yaylacıların sahip oldukları hayvan sayısına göre "kırtıl" adı verilen bir ücreti muhtara verdiği açıklanmıştır. Önceleri her hanede en az bir büyükbaş hayvan ile yüz üzerinde küçükbaş hayvan olduğu açıklanmıştır. Eskiden yaylaya hayvanlarla çıkıldığı, günümüzde ise arabalar ile gidildiği belirtilmiştir.

Günümüzde köyde yaşayan insan sayısındaki düşüşe bağlı olarak hayvancılığın ve tarımın azaldığı belirtilmiştir. Bundan dolayı da bazı yaylalara gidilmediği ama yayla alanını başkalarına kaptırmamak için muhtar tarafından belirlenen kişilerin yaylada nöbet tuttuğu açıklanmıştır. Kazıkbeli Yaylası'nda nüfusun iki bini geçtiği ama katı ve sıvı atıklar için bir düzenleme yapılmadığı vurgulanmıştır. Açık alanda biriktirilen katı atıklar ile fosseptik ve derelere akıtılan sıvı atıkların yayla ekosistemine zarar verdiği yazar tarafından açıklanmıştır.

Çalışmada yayla göçlerinin uzun süre birbirini göremeyen insanların buluşmalarını sağlamak, insanların farklı insanlarla tanışmasına vesile olmak, farklı yörelerden gelen insanları kaynaştırmak gibi işlevlerinin olduğu belirtilmiştir.

Günümüzde otçu göçlerinin yapılamamasına neden olarak temmuz ayında çay ve fındık yetiştiricilerinin çok yoğun olması gösterilmiştir. Otçu göçünün Kadırğa ve Sıdağı Yaylaları'nda aktif olarak yapıldığı açıklanmıştır. Kadırğa Yaylası'nın yüzyıllardır yaptığı bu etkinliği doğallığının bozulmasından korktuğu için resmiyete dökmediği belirtilmiştir.

Yaylacılığın sadece tarımsal bir etkinlik olmadığı açıklanarak yayla alanlarının temiz doğası, suyu, havası ile insan sağlığı açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. İnsanların yaylada hem dinlenip hem de eğlendiği belirtilerek yaylaların turizm açısından da önemli olduğuna dikkat çekilmiştir. Kazıkbeli Yaylası'nın aktif ve pasif turizm açısından çok uygun bir yayla olduğu belirtilmiştir. Yaz aylarındaki serin havasının ve yeraltı sularının insanı sağlıklı kıldığına, yenilediğine değinilmiştir. Kazıkbeli Yaylası'ndaki Acısu ve Karagöl adlı mekanların doğal maden suyu kaynağı olduğu ve yakın çevredeki halk tarafından rağbet gördüğü açıklanmıştır. Yaylaların turizm amaçlı kullanımı sırasında doğallığını kaybetmemesine ve gelen turistlere göre şekillendirilmemesine dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yazar, Kazıkbeli'nde ilk şenliğin 1993 yılının Temmuz ayının üçüncü haftasında düzenlendiğini belirtmiştir. Otçu göçü şenliklerinin çok eskilere dayanan bir tarihi olduğu, sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı 1980'li yıllarda şenliklerin düzenlenmediği açıklanmıştır. Gündoğdu, yayla şenliklerine eleştirel bir gözle bakıldığında yıllardır yapılan şenliklerde hiçbir ilerlemenin, yeniliğin olmadığını vurgulamıştır. Yazarın eleştirdiği bir diğer konu ise yörenin karakteristik çalgısı olan kemençenin usulüne göre çalınmamasıdır. Kazıkbeli Yaylası'nda yapılan büyük çaptaki etkinliklerde, gençlere örnek olacak, geleneğe sadık ustaların kemençe çalmasını uygun olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca aynı bölgede çok fazla şenliğin düzenlenmesi ve geçmişi çok eskiye dayanmayan bu şenliklerin otçu festivali ile aynı güne denk getirilmesinin üzücü olduğu açıklanmıştır. Bu sebepten ötürü otçu festivaline katılımın düşebileceği vurgulanarak festival tarihlerinde düzenleme yapılması gerektiği dile getirilmiştir.

Çalışmada Kazıkbeli isminin kökeni hususundaki rivayetlere değinilmiştir. Dağ üzerindeki yüksek geçitlere bel denildiği belirtildikten sonra kazığın atlı , çadırı göçebe Türk kültüründeki önemine dikkat çekilmiştir. Atı bağlamak ya da çadırı sabitlemek için kazık kullanıldığı belirtilerek yöreyi yurt tutan Türkmen dervişlerinin buradan yola çıkarak Kazıkbeli ismini verdikleri açıklanmıştır. Bir rivayete göre de yörenin ağaçlık

olmasından dolayı yörede çok kazık yapıldığı, hayvan sayısının çok olduğu zamanlarda hayvanları sabitlemek için çok kazık çakıldığı, bu nedenle de Kazıkbeli denildiği ifade edilmiştir. Başka bir rivayette ise zamanında yörede çok büyük yangın çıktığı, yangın sonrasında bir ağacın sadece bir kısmının yandığı ve kazık şeklinde kaldığı açıklanmıştır. Kar kazığının neresinde diye sorulduğunda kazığın belinde diye cevap verildiği, zamanla da yörenin adının Kazıkbeli olarak kaldığı belirtilmiştir.

Yukarı Kürtün köylerinde arpa, mısır, buğday, yulaf gibi tarım ürünlerinin yetiştirildiği, meraların da çayır olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Yaz mevsimi geldiğinde büyük ve küçük baş hayvanların tarım alanlarına zarar vermemeleri için yaylaya çıkışın köy ihtiyar heyetinin belirlediği tarihte zorunlu olduğu açıklanmıştır. Yaylaya çıkmayan ailelerin hayvanlarının da köy bekçisi tarafından yaylaya sürüldüğü ifade edilmiştir. Yaylaya çıkma vakti gelene kadar da büyükbaş hayvanların sırayla meralarda otlatıldığı ve buna “keşik” denildiği açıklanmıştır.

Kazıkbeli çevresindeki **sözlü gelenekler ve anlatımlardan** efsane türünde Yaşmaklı Yol Efsanesi ile Elik Keçi Efsanesi'ne yer verilmiştir. Yine sözlü anlatımlardan Hasan Şih'a ait Değirmen Menkıbesi ve Menteşe Şih'a ait Elik Keçi Menkıbesi'ne yer verilmiştir. Yörede Kerem ile Aslı şiiirinin bilindiği açıklanmıştır.

Çalışmada **gösteri sanatlarından** yörede oynanan horon hususunda bilgi verilmiştir. Eskiden horonun sadece erkekler tarafından oynandığı, kadınların izleyici olduğu açıklanmıştır. Günümüzde ise kadınların da horon oynadığı belirtilerek kadın oyunlarının erkek oyunlarından türetildiği ifade edilmiştir. Çevrede oynanan horon oyunlarının ufak tefek farklılıklar dışında benzer olduğu belirtilmiştir. Erkek oyunlarına dik horon; kadın oyunlarına ise sallama, yayma ve düz horon denildiği açıklanmıştır. Oyunda yer alan alaşağı bölümünün oyunun patlama noktası olduğu belirtilmiştir. Alaşağı bölümünü yapamayanlara horoncu denilemeyeceği kaynak kişiden aktarılmıştır. Günümüzde eski figürlerin yapılmadığına vurgu yapılmıştır. Yaşlı insanlardan figürlerin doğru öğrenilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yörede **halk çalgılarından** davul, zurna ve kemençenin yaygın olarak çalındığı belirtilmiştir. Eskiden davulun çok çalındığı, günümüzde ise halk çalgılarından kemençenin daha yaygın olduğu ifade edilmiştir. Yerleşik halkın büyük kısmının Türk kökenli bir halk olan Kumanlardan geldiği ve kemençenin yöreye Kumanlardan yadigar olduğu açıklanmıştır. Kaynak kişi Hüseyin Turan ise kemençenin Rum çalgısı olduğu,

Türklerin def çaldığı bilgisini vermiştir. Kaynak kişilerden Muzaffer Arslan kemençenin yörede günah sayıldığını, bağlamanın ise masum görüldüğünü belirtmiştir. Buna gerekçe olarak da kemençe eşliğinde saatlerce oynanan horon oyununda oynayanların çoşarak taşkınlık yapması gösterilmiştir. Günümüzde kemençenin eskisi kadar güzel çalınmadığına dikkat çekilmiştir.

Çalgı esnasında söylenen türkülerin o esnada uydurulduğu, Yukarı Kürtün köylerinin folklorik malzeme yönünden pek zengin olmadığı, bunda mollalık kültürünün etkisi olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada **toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenlerden** düğün, ölüm konusunda bilgi verilmiştir. Gelinin çeyizinde yatak ve sandık çeyizi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca gelinin çeyizinde yer alan keş (süzme yoğurttan yapılan sert bir çökelek çeşidi) ezme teknesinin de yöreye özgü bir gereç olduğu açıklanmıştır. Düğüne davetin kapı kapı gezilerek bazen de havlu, başörtüsü gibi hediyeler gönderilerek gerçekleştirildiği açıklanmıştır. Düğünden önce yapılan kına gecesinde erkek ve kadınların ayrı yerlerde eğlendiği ve kına gecesine kemençeçi geldiği belirtilmiştir. Yukarı Kürtün köylerinde düğünlerin kemençe, davul ve zurna eşliğinde yapıldığı belirtilmiştir. Katılımın yüksek olduğu düğünlerde genellikle aynı havalarda çalındığı açıklanmıştır. Düğüne gelen misafirlerin çalgı eşliğinde karşılandığı, karşılamadan sonra silah atıldığı ve ardından yemeğe geçildiği ifade edilmiştir. Günümüzde salon düğünlerinin tercih edildiği ama aynı zevki vermediği vurgulanmıştır.

Kazıkbeli yöresinde ölen kişinin ardından ekmek ve tahin helvası dağıtıldığı açıklanmıştır.

Kazıkbeli Yaylası'nda yapılan uygulamalardan olan otçu göçünün eskiden nasıl yapıldığı, Tirebolu ilçesi Danışman köyünden Mehmet Kuzu kaynak kişisinden aktarılmıştır. Kuzu, köydeki mısır tarlalarındaki otların kazılmasının ardından hazırlıkların tamamlandığını ve hayvanların süslendiğini belirtmiştir. Göçe katılacak halkın en güzel, en temiz kıyafetleriyle göç yoluna çıktıkları açıklanmıştır. Göç yolcuğuna önceden ayarlanan kemençe ve davul zurna ekiplerinin de katıldığı, yerleşim yerlerine yaklaşıldığında ekiplerin çalmaya başladığı ve silah atıldığı ifade edilmiştir. Kazıkbeli'ne varana kadar iki gece konaklanıldığı ve konaklama yerlerinde horonlar tepilerek eğlenildiği açıklanmıştır.

Yolculuk boyunca mısır ekmeği, ayran, pancar çorbası, armut ve kiraz tüketildiği belirtilmiştir.

Kazıkbeli'ne girişte bıçak oyunu oynandığı, dinamit patlatıldığı, silah atıldığı, horon tepildiği açıklanmıştır. Çalgı eşliğinde girilen yaylada geç saatlere kadar horon oynandığı, kimsenin horonun içine girmediği ve uyum içinde eğlendiği ifade edilmiştir.

Gümüşhane'nin Şiran ilçesi Aksaray köyünde görüşülen Ersin Tosun otçu göçüyle benzerlik gösteren erfene hakkında bilgi vermiştir. Otçu göçünden farklı olarak erfene yayladan dönüşte gerçekleştirildiği açıklanmıştır. Yayla dönüşünde hayvanların semirmiş olması, hayvansal ürünlerin çok olması eğlencenin dönüşte gerçekleştirilmesine neden olarak gösterilmiştir. Erfene için gönüllülerden para toplandığı ve toplanan para ile büyük bir hayvan alındığı açıklanmıştır. Pişirilen etin bütün çadırlara ve yakındaki obalara dağıtıldığı belirtilmiştir. Eskiden yaylada herkesin çadırda kaldığı, önceleri yayla yerinde hiç ev bulunmadığı ifade edilmiştir. Muhtarın belirlediği tarihte herkesin yaylaya çıktığı ve yaklaşık bir ay yaylada kaldığı açıklanmıştır. Yaylada kır pazarı olmadığı, ihtiyaçların köye inilerek ya da yakın çevredekilerle takas yapılarak giderildiği belirtilmiştir. Kazıkbeli yaylasında ise her çarşamba pazar kurulduğu ve yaylada üretilen hayvansal gıdaların pazarda satışa sunulduğu yazar tarafından belirtilmiştir. Yayla pazarında bir ailenin ihtiyaç duyduğu her şeyin temin edilebileceği açıklanmıştır. Kaynak kişilerden eskiden Kazıkbeli Yaylası'ndaki pazarın fazla alkol tüketimi ve bilinçsiz silah kullanımı nedeniyle tehlike arz ettiği, günümüzde ise bu tür olumsuzlukların pek görülmediği aktarılmıştır.

Kazıkbeli Yaylası'nda Ramazan ayında iftardan sonra ve sahurda tömbelek çalarak mani söylendiği, kapı kapı gezildiği açıklanmıştır. Gençlerin özellikle elik keçi olmak üzere çeşitli hayvan kılıklarına girerek eğlendiği ifade edilmiştir.

Yöre halkı tarafından çok eskiden beri kullanılan kuş dilinin bir ıslık dili olduğu ve kuş dili festivali düzenlediği bilgisine yer verilmiştir.

Çalışmada Kazıkbeli yöresindeki **giyim kuşam** konusunda bilgi verilmiştir. Kazıkbeli'nde etek yerine peştamal giyildiği, başa şal yerine keşan denilen örtü örtüldüğü belirtilmiştir. Yörede eskiden beri kuşak bağlama adeti olduğu açıklanmıştır. Kaynak kişi Hüseyin Turan'dan eskiden babannesinin yemek yerken boynuna yallık denilen bir örtü taktığı aktarılmıştır. Yöresel kıyafetleri eskiden herkesin giydiği,

günümüzde ise sadece orta yaş üzerindeki kadınların yöresel kıyafet tercih ettiği açıklanmıştır.

Kazıkbeli Yaylası'ndaki **geleneksel yemeklerin** gücükdene yemeği, sırgan yemeği, yemlik, madımak, karalahana sarması, karalahana çorbası, karalahana pirinçlisi, un yağlaş, peynir yağlaş, kavut yemeği ve kuzu kavurma olduğu belirtilmiştir. Yörede hamur işlerinden mısır ekmeği, fetir, kete ve Kürtün somunu yapıldığı açıklanmıştır. Kazıkbeli'nde dağ çileği, kuşburnu ve mantar yetiştiği ifade edilmiştir. Yayladaki akarsularda kırmızı benekli doğal alabalık bulunduğu açıklanmıştır.

Çalışmada Kazıkbeli Yaylası'ndaki **geleneksel mimari** konusunda bilgi verilmiştir. Yörenin rakımının çok yüksek olmasından dolayı yapıların inşasında taş kullanıldığı açıklanmıştır. Taş ve tahta malzemeden yapılan yapıların belirli süre kullanılmaması durumunda hızla yok olarak doğaya uyum sağladığı belirtilmiştir.

Doğu Karadeniz'de geleneksel yayla evlerine “kelif” denildiği, üst üste konulan taşların üzerinin tahta ve çinko ile kapatılmasıyla oluşturulan basit kulübelere olduğu açıklanmıştır. Yayla evlerinin yanında “bad” denilen küçükbaş hayvan barınaklarının bulunduğu ifade edilmiştir.

İki göz odadan oluşan yayla evlerinde odalardan birinin mutfak, oturma odası, yatak odası olarak diğerinin ise ardiye olarak kullanıldığı açıklanmıştır. Tuvaletlerin evin dışında olduğu ve tahtadan yapıldığı belirtilmiştir. Yakın geçmişte imkanlardaki artış nedeniyle yayla evlerinin iki katlı yapıldığı ve alt katın ahır olarak kullanıldığı açıklanmıştır. Bu evlerin tamamen ahşap döşendiği ve tuvaletin içeride olduğu belirtilmiştir. Son yıllarda geleneksel yayla evlerinin sayısında azalma olduğu, yine artan imkanlar nedeniyle sahil kesimindeki evler gibi evler inşa edildiği ifade edilmiştir.

Kazıkbeli Yaylası'nda suyun bol olmasından kaynaklı çok sayıda çeşme olduğu belirtilmiştir. Suyun tahta veya taştan oyulan çanaklardan aktığı açıklanmıştır. Eskiden en fazla yedi çanaklı çeşme olduğu, günümüzde ise en fazla beş çanaklı çeşme bulunduğu belirtilmiştir. Kemeçe çalmanın zorluğuna dikkat çekmek için eskiden “yedi çanak kırmak gerekir” şeklinde bir söylem olduğu aktarılmıştır. Bu söylemden dolayı çeşme çanaklarının sıklıkla kırıldığı, bu eylemin günümüzde devam etmediği açıklanmıştır.

Kazıkbeli Yaylası'na giderken uzaktan gelenlerin konakladığı Galigandüzü Hanı, Yelecük Hanı, Naldöken Hanı, Sıraca Hanı, Sümbüllü Han'ın bulunduğu belirtilmiştir. Hanların taş duvardan yapılan, hartama denilen ahşap malzeme ile üstü örtülen basit yapılar olduğu ifade edilmiştir. Yayla yollarında handa konaklamaya “düşün etmek” denildiği; düşün edilen hanlarda ihtiyaçların giderildiği, horon oynandığı, silah atıldığı açıklanmıştır. Yörede Rumlardan kalma taş duvarların günümüzde de mevcut olduğu belirtilmiştir.

Kazıkbeli Yaylası'nda **geleneksel mesleklerden** semercilik, demircilik, kalaycılık, nalbantlık gibi mesleklerin günümüzde de yapıldığı ifade edilmiştir.

Çalışmada Kazıkbeli Yaylası'nda uzun zamandır **semercilik** yapan Harun Tosunoğlu'nun yakın zamanda vefat ettiği, mesleği babasından öğrendiği açıklanmıştır. Kaynak kişinin vefat etmeden önce yapılan görüşmede, kendisinden sonra mesleği oğlunun devam ettireceğini düşündüğü bilgisi verilmiştir. Semerci Harun'un yaz aylarında geldiği, Kazıkbeli'nde hem yaylaladığı hem de ekmek parasını kazandığı ifade edilmiştir. Semerci Harun'un mesleğe olan ilginin azlığına dikkat çektiği belirtilmiştir.

Kazıkbeli Yaylası'nın içinde yer aldığı Kürtün ilçesinde **silah ustalarının** bulunduğu değinilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında bu ustalara silah yaptırıldığı bilgisine yer verilmiştir. Yerel ustaların yaptığı silahlarla yayla şenliklerinde atış yaptıkları açıklanmıştır. Günümüzde ise ekonomik kaygıdan dolayı şehire göç edildiği, bu nedenle de silah ustası kalmadığı belirtilmiştir.

Yörede **demircilik** mesleğinin tarımsal faaliyetler nedeniyle yapıldığı belirtilerek orak, bıçak ve tırpan yapıldığı açıklanmıştır.

İsmet Arslan'ın Kazıkbeli Yaylası'nda **nalbantlık** yaptığı bilgisine yer verilmiştir.

Kazıkbeli Yaylası'nda **halk hekimliği** uygulamalarının olduğu belirtilerek yapılan uygulamalar hususunda bilgi verilmiştir. Kazıkbeli Yaylası'nda yer alan dağlarda ocakların bulunduğu, çocuğu olmayanların ocaklara giderek dilek dilediği ve kurban kestiği bilgisine yer verilmiştir.

Çeşitli hastalıklar geçirenlerin, çocuğu olmayanların ilk olarak şeyhe başvurdukları belirtilmiştir. Son yıllara kadar yöre halkının doktordan önce hocaya gittiği

açıklanmıştır. Günümüzde ise eğitim seviyesinin armasıyla bu oranda ciddi bir düşüş yaşandığı belirtilmiştir.

Erişük denilen rahatsızlığın çocuklarda görülen bir çeşit sinir hastalığı olduğu bilgisi verilmiştir. Bu hastalığın tedavisinde aktardan alınan otların kullanıldığı ya da hocaya muska yazdırıldığı ifade edilmiştir.

Kazıkbeli Yöresi'nde halk tarafından kullanılan ve yöresel özellikler taşıyan, halkın yaşayışına göre şekillenmiş **halk takvimi** konusunda bilgi verilmiştir. Rumi takvime göre mart ayının birinci gününde hava nasılsa mart ayının o şekilde geçeceğine, mart ayının ikinci gününde hava nasılsa nisan ayının da o şekilde geçeceğine dair inanış ve tespitin bulunduğu değinilmiştir. Yörede eskiden kullanılan ay adlarına sırasıyla zemheri, gücük, mart, abrul, mayıs, kiraz, orak, ağustos, isavrit, darı, koç, karakış denildiği ifade edilmiştir.

Çalışmada Kazıkbeli'ndeki **halk inanışları** konusunda bilgi verilmiştir. Yörede cinlerle ilgili inanmaların olduğu ve cinlerden kurtulmak için hocalara gidildiği açıklanmıştır. Ay tutulduğu zaman silah atıldığı, teneke çalındığı veya ezan okunduğu belirtilmiştir. Kurt ağzı bağlama uygulamasında iki tahta kaşığın sırt sırta bağlanarak dua okunduğu, bu uygulama ile yabandaki hayvanın korunmaya alındığı aktarılmıştır.

Kazıkbeli Yaylası'nda kaybolan mal ya da eşyaların bulunması için çarşamba günleri tellal bağirtma geleneği olduğu açıklanmıştır. Bilinen en son ve en ünlü tellalın Tellal Salih olduğu açıklanarak işini belli bir ücret karşılığında yaptığı belirtilmiştir. Köye elektrik geldikten sonra tellal bağirtmanın yerini cami hoparlörünün aldığı ifade edilmiştir.

Çalışmanın sonunda yörede yaşayan bazı sülale isimlerine ve kaynak kişi listesine yer verilmiştir.

Değerlendirme

Doğu Karadeniz'de Bir Zirve Kazıkbeli Yaylası adlı çalışmada Kazıkbeli Yaylası'ndaki sözlü kültürün kayıt altına alınmasını sağlamak, yörenin geleneksel kültürü ile ilgili çeşitli bilgiler sunmak amaçlanmıştır.

Çalışmada yaylacılık kültürü, bölgenin tarihçesi, bölgede günlük hayatta karşılaşılan sorunlar, şenlikler ve şenliklerle ilgili sorunlar gibi birçok başlık ele alınmıştır. Çalışmada Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'ne göre belirlenen halk bilimi

kadroları farklı başlıklar altında ele alınmıştır. Kazıkbeli yöresi, yaylacılık ve yaylacı Türklerin tarihi işlenirken yöredeki somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verilmiştir. Çalışmada Kazıkbeli'ndeki halk müziğinden halk oyununa, halk mimarisinden geleneksel mesleklere, halk hekimliğinden halk takvimine, yemek kültüründen geleneksel giyim-kuşama birçok konuya değinilmiştir. Çalışmada geçiş dönemlerinden sadece düğün ve ölüm konuları ele alınmıştır. Bunda yaylada yaşamın yaz kış sürekli olmamasının etkisi olduğu söylenebilir.

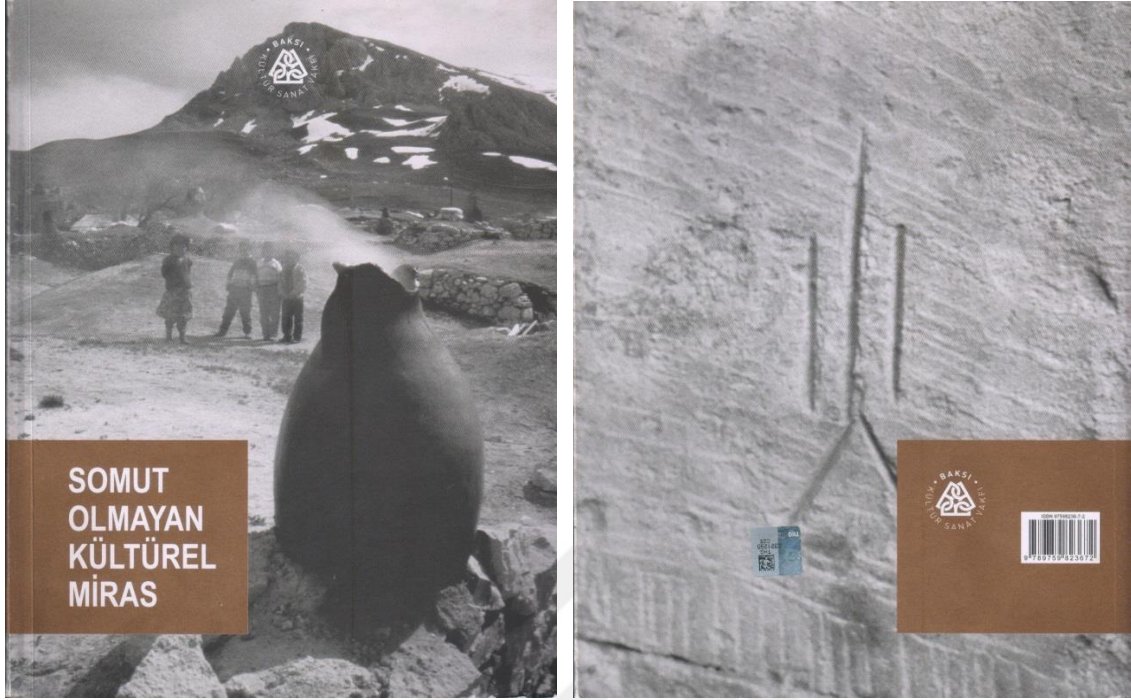
173 sayfadan meydana gelen çalışma görseller açısından zengindir. Çalışmanın sonunda görüşlerine yer verilen 22 kaynak kişinin bilgileri bulunmaktadır. Kitabın yazarı Temel Gündoğdu, çalışmanın yapıldığı yörenin insanıdır. Yıllarca Kazıkbeli Yaylası'ndaki otçu göçlerine katılmış ve yaylacılık faaliyetlerinde bulunmuştur. Bundan dolayı çalışmada bilgisine başvuru kaynak kişilerden birisinin de kendisi olduğu söylenebilir.

Kitabın bireysel bir çalışmanın ürünü olması, yazarın memleketi olan Kazıkbeli Yaylası'nın somut olmayan kültürel mirasını kayıt altına almayı amaçlaması dikkate değerdir. Bu alanda yazılan çalışmaların üniversiteler, belediyeler, dernekler tarafından desteklendiği ya da bir proje ürünü olduğu düşünüldüğünde Temel Gündoğdu'nun alanda bireysel çalışmalar yapılabileceği konusunda örnek teşkil ettiği söylenebilir.

Çalışmada Kaıkbeli Yaylası otçu göçünün uzun yıllar öncesine dayanan bir geçmişi olduğu, yalnız son yıllarda düzenlenen festivaller nedeniyle otçu göçüne gösterilen ilgide ve etkinliğin kalitesinde düşüşler yaşanmaya başladığı açıklanmıştır. Çalışmada somut olmayan kültürel miras unsurlarını tespit etmenin dışında kaybolmaya ve bozulmaya başlayan kültürel unsurların korunması konusunda öneriler sunulmuştur.

Çalışmanın yılın belli dönemlerinde hareketlenen Kazıkbeli Yaylası'nın somut olmayan kültürel mirasını yansıtır nitelikte olduğu söylenebilir.

Görsel 17

17. Çağıldak, A. (2015). Somut Olmayan Kültürel Miras. Baksı Kültür Sanat Vakfı Yayınları: Bayburt.

Çalışma Kuzeydoğu Kalkınma Ajansı'nın desteklediği Geleceğe Açılan Kapılar Projesi'nde yer alan "Somut Olmayan Kültürel Miras" adlı araştırma kapsamında hazırlanmıştır.

Editörlüğünü Ahmet Çağıldak'ın yaptığı çalışmada Bayburt ilinin somut olmayan kültürel mirası incelenmiştir.

Somut olmayan kültürel miras raporunun hazırlanmasında yöredeki araştırmalardan, görüşülen on dört kaynak kişiden elde edilen verilerden ve il kültür müdürlüğünün çalışmalarından yararlandığı çalışmanın sunuş bölümünde belirtilmiştir.

Bayburt ve köylerinde inanışlar, temsiller ve simgeler toplum bilimin yaklaşımı ve geleneksel toplumun yaklaşımı açısından ele alınmıştır. İki bakış açısı arasındaki benzerlikler ve farklılıklara değinilerek giriş yapılmıştır.

Sonrasında Bayburt'un coğrafi konumu dolayısıyla dışa kapalı bir toplum olduğuna değinilmiştir. Bayburt somut olmayan kültürel mirasının, bireysel ya da toplumsal gelenek ve göreneklerinin Orta Asya'dan geldiği ifade edilmiştir.

Bayburt kent merkezinde somut olmayan kültürel miras unsurlarında çözümler olsa da köylerde gelenek, görenek ve inanışların canlılığını koruduğu belirtilmiştir.

İnanış-Temsil: Çalışmada Bayburt'ta geçmişten günümüze kadar gelen inanış ve temsillere büyük saygı duyulduğuna, bu inanış ve temsillerin tam bir teslimiyetle uygulanıldığına değinilmiştir.

Bayburt'ta mevcut sorunların çözümünde yöre insanı tarafından kabul edilen ritüellerin uygulandığı ve olumlu sonuç alınmadığında kadere razı gelindiği belirtilmiştir. Somut olmayan kültürel miras unsurlarının yaygın ve canlı olmasında yöre hakkının kamu tarafından çok desteklenmemesinin payı olabileceği vurgulanmıştır.

Bayburt'ta kötülüklerden korunmak için nazar, tılsım, büyü, iyi olsunlar ve kötü olsunlar kabulleri gibi koruyucu inanışlar olduğu belirtilmiştir. Üzerlik, nazar boncuğu veya pazubentin her türlü belayı uzak tuttuğuna inanıldığı açıklanmıştır.

Dilek: Bayburt köylerinde kişilerin sağlık, evlilik, maddi güç, çocuk, kötülüklerden korunma veya sevmediği insanların işlerinin rast gitmemesi, huzurlarının bozulması için kutsal atfedilen ermiş, türbe, ziyaret yeri, doğa parçası ya da kişiden bireysel ya da topluca istekte bulunma adeti olduğu belirtilmiştir.

Dilek dilemeye gidilen yerlere ziyaret de denildiği ve ziyaret yerine giderken temiz ve gerilik giysi giyildiği açıklanmıştır. Mekana gösterilen saygıdan dolayı sessiz olmaya dikkat edildiği, inançlı bir şekilde dilek dilendiği ve maddi duruma göre adak adandığı ifade edilmiştir. Dilek simgeleri olarak canlı veya cansız adakta bulunmak, dua etmek, mekanın duvarına taş yapıştırmak, çaput bağlamak, söz vermek veya şahsi eşyayı dilek dilenen yerde bırakmak gibi uygulamalar sıralanmıştır. Bayburt'ta yer alan ziyaret yerleri açıklanmıştır.

Adak: Bayburt ve köylerinde insanların dilekleri yerine geldiğinde karşılık olarak kurban kesmek, para bağışı yapmak, bir varlıktan veya kötü bir alışkanlıktan vazgeçmek gibi adaklar adadığı belirtilmiştir. Kişi dileği yerine geldiği halde adağını gerçekleştirmezse başına kötü olaylar geleceğine inanıldığı açıklanmıştır. Adak olarak herhangi bir hayvan kesildiği veya azat edildiği belirtilmiştir. Yöredeki adak simgelerinin saç, tırnak, bayrak, boncuk, kişiyi huzursuz eden bir huydan vazgeçme sözü vermek, herhangi kişisel bir eşya, mum ve bağış olduğu ifade edilmiştir.

Ziyaret: Ziyaret inancının kaynağının atalar kültürü ve çok eski zamanlardaki ölü gömme adetleri olduğu belirtilmiştir. Dini bir boyutu olmamasına, dinen reddedilmesine rağmen geleneğin günümüzde yaygın bir şekilde devam ettirildiğine değinilmiştir.

Ziyaret edilen yerlerin kutsal olduğuna inanılan bir türbe, obje veya mekan olduğu belirtilmiştir. Ziyaret esnasında saygılı davranış göstermenin ve sessiz olmanın en çok dikkat edilen konular olduğuna değinilmiştir. Ziyarete eşige basmadan içeri girmek, bez ya da kişisel bir eşya bağlamak, mum yakmak, türbenin belirli kısımlarına el sürerek niyet dilemek, türbenin duvarına taş yapıştırmak ve ziyaret mekanının etrafında dokuz kez dönmek gibi eylemler yapıldığı belirtilmiştir.

Bir sıkıntıdan kurtulmak veya dilek dilemek için gidilen ziyaret mekanlarında Hıdırellez, herfene gibi etkinliklerin de yapıldığı açıklanmıştır. Bayburt ve köylerinde ziyaretlere inanmayanların cezalandırılacağı inancının mevcut olduğu açıklanmıştır.

Bolluk-Bereket: Bolluk ve bereketle ilgili inanışların Asya'daki eski Türk boylarından günümüze kadar ulaştığı belirtilmiştir. Hıdırellez kutlamalarının, baharın karşılanmasının, harman sonu gelenek ve eğlencelerinin bu bağlamda yapıldığı açıklanmıştır.

Bayburt ve köylerinde yazın gelişiyle ağaçlık yerlere gidilip herfene yapıldığı belirtilmiştir. Yine harman sonlarında mahsul bereketli olsun diye hedik ve kavurga yapıldığı açıklanmıştır. Doğum yapan hayvanın ilk sütüne 'avuz' denildiği ve bu sütün komşularla paylaşıldığı ifade edilmiştir. Eskiden hayvanların bol ve sağlıklı doğum yapması için ahıra alınırken hamile olan hayvana öncelik verildiği, sütü bol olsun diye gözleri bağlı olarak sağıldığı aktarılmıştır. Tarlada ürünün bol olması ve zarar görmemesi için at veya öküz başının sırıkla tarlaya dikildiği açıklanmıştır.

Bolluk ve bereket simgesi olarak günlük hayatta kullanılan kap, kacak, örtü ve kilim gibi objelere hayat ağacı, nar ve gün çiçeği motifleri işlendiği anlatılmıştır.

Bolluk ve bereket simgeleri bebek ayakkabısı, buğday demeti asmak, aynalı süpürge, üzerlik, hetircek, yarma pilavı ve hedik dağıtmak, kavurga kavurup dağıtmak olarak sıralanmıştır.

Uğur ve Uğursuzluk Üzerine İnanışlar: Bu bölümde Bayburt ve köylerinde yapılması sakıncalı olan veya yapıldığında iyi neticeler alınacağına inanılan davranışlar sıralanmıştır.

Nazar: Bayburt ve köylerinde yabancıların, bedensel engellilerin, aşırı hırslı insanların, başarızların ve yaşlı kadınların nazarının daha çok değdiği inancın yüksek olduğu açıklanmıştır. Günümüzde de nazar inancının yaygın olduğu belirtilmiştir.

Nazardan korunmak için nazar boncuğu takmak, tütsü yakmak, kurşun dökmek, kına yakmak, gözlerin etrafına sürme çekmek gibi uygulamalar yapıldığı açıklanmıştır.

Çalışmada nazardan çocukların, hamilelerin ve hayvanların daha çok etkindiği ifade edilmiştir. Evde üzerlik bulundurmak, nazarlık takmak, muska veya koruyuluculuğuna inanılan obje taşımak gibi koruyucu yöntemler uygulandığı belirtilmiştir.

Nazardan korunmak için boncuk, deve pisliği, hurma çekirdeği, yılan kemiği, sarımsak kökü, leylek ve köpek dışkısı, böcek kabuğu, ceviz ağacından nazarlıklar yapıldığı ifade edilmiştir.

Tılsım: Çalışmada tılsımla ilgili bir çok yerleşik adet olduğu açıklanmıştır. Bazılarının eksiksiz uygulanmasına karşın tamamen terk edilen adetlerin de bulunduğu değinilmiştir. Mezarlar ve türbelerin tılsımlı yerler olarak kabul edildiği ve hemen hemen her köyde tılsımlı kabul edilen bir yer olduğu belirtilmiştir. Tılsım simgeleri öküz başı, at başı, yılan dili, kırk bir budaklı değnek, Esab-ı Kehf, Fatma'nın eli, hilye, hamayıl, nal olarak sıralanmıştır.

Büyü: Bayburt ve köylerinde son yıllarda büyüye olan inancın zayıfladığı yine de büyüünün toplumda önemli bir yer tuttuğuna değinilmiştir.

Büyünün iyi ya da kötü niyetle yapılabildiği ve genelde gizlice yapıldığı belirtilmiştir. En yaygın yapılan büyülerden birinin kurt ağzı bağlama büyüü olduğu belirtilmiştir. Bu büyüünün kaybolan hayvanın başına bir bela gelmeden bulunması için yapıldığı aktarılmıştır.

Törenselle Davranışlar: Bayburt ve köylerinde somut olmayan kültürel miras alanına giren çok fazla törenselle davranış ve inanış olduğu belirtilerek günümüzde de bu davranış ve inanışların devam ettiği vurgulanmıştır. Törenselle davranış ve inanışlardan bazıları detaylandırılarak açıklanmıştır.

Çocuk: Çocuklarla ilgili inanış ve adetlerin Bayburt merkez ve yakın çevresinde eskisi kadar yaygın olmadığı açıklanmıştır.

Hamile kadına 'gümanlı' denildiği ve aşerme dönemindeyken istediği yapılmazsa çocuğun eksik doğacağı inancı olduğu belirtilmiştir. Hamilelik döneminde bebeğin

düşmemesi için hocaya kilit kitletiildiği, karnın bağlatıldığı ve anneye sulandırılmış tutkalın içirildiği ifade edilmiştir.

Çocuk yedi günlük olduğunda yemek verildiği ve kırkı çıkmadan evden çıkarılmadığı açıklanmıştır.

Konuşmayan çocukların dilinin açılması için ahıra götürüldüğü, ineğin yularına bağlandığı ve 'Hayvan isen gaba gel, insan isen dile gel.' sözünün söylendiği vurgulanmıştır.

Çocuk yaşına geldiğinde saçlarının dibinden kesildiği ve ailenin maddi gücüne göre saçın ağırlığınca para veya çerez konulduğu, sonrasında paranın fakir insanlara verildiği açıklanmıştır.

Sünnet geleneklerinin köylerde pek uygulanmadığı, merkezlerde uygulandığı açıklanmıştır. Çocuklara sünnet elbisesi diktirildiği, sünnet odası hazırlandığı, araba ya da faytonla şehir turu yapıldığı, çalgılı düğün yapıldığı ve hediye verme adeti olduğu belirtilmiştir. Kirve adedinin bulunduğu ve çocuğun büyüdüğünde de kirveye saygıda kusur etmediği belirtilmiştir. Manevi baba sayıldığından kirvenin kızıyla evlenme gerçekleştirilemeyeceği açıklanmıştır.

Bayburt ve köylerinde bacadaşı, kobal, dodanak, patlangoç, aşuk, cıddi bıddi, beş daş, dokuz daş ve çelik çomak gibi oyunların oynandığı belirtilmiştir.

Delikanlı Geleneği: Her mahalle ve köyün bir delikanlı başı olduğu ve grubun onun sözünden çıkmadığı belirtilmiştir. Delikanlı grubunun düğün, cenaze, konuk ağırlama, hastayla ilgilenme gibi durumlarda ön saflarda olduğu ve ihtiyacı olanlara yardım ettikleri belirtilmiştir. Konuk geldiği zaman karşılama ve uğurlamayı yaptıkları, gelen misafirleri eğlendirmek için seyirlik oyunlar düzenledikleri ve yemek servisi yaptıkları açıklanmıştır.

Bayburt ve köylerinde altmışlı yıllara kadar mahalle dövüşü geleneği olduğu belirtilmiştir. Bir gün öncesinden delikanlı başına haber gönderildiği, belirlenen yer ve saatte delikanlıların ağır ve yaralayıcı olmamaya dikkat ederek dövüştüğü ifade edilmiştir. Dövüş sonrasında hiçbir küslük kalmadığı, eskisi gibi birbirleriyle görüştikleri belirtilmiştir. Günümüzde ise bu uygulamanın yapılmadığı ifade edilmiştir.

Bayburt'un Evlenme ve Düğün Adetleri: Bayburt köylerinde erkek tarafının bir kızı beğendiğinde tertip, düzen ve becerisini görebilmek için erken saatlerde sabah

oturmasına gittiği ve kızın becerisini tarttığı belirtilmiştir. Kız ve erkek tarafının kadınları arasında anlaşma sağlanırsa oğlan tarafının erkeklerinin kızın babasını ziyarete gittiği belirtilmiştir. Kızın babası kabul ettiğinde söz kesilmiş sayıldığı ve kız tarafının oğlan tarafına isteklerinin yazılı olduğu bir pusula verdiği ifade edilmiştir. Kesir de denilen pusulada altın, mobilya ve en denilen elbiselik kumaşların yer aldığı belirtilmiştir. Pusula da anlaşma sağlanınca kahve gününün belirlendiği ve oğlan tarafının kız tarafına şeker, kolonya, kahve ve lokum gönderdiği açıklanmıştır. Erkeklerin tespit edilen bir evde ya da mahalle odasında toplandığı ve herkesin huzurunda kız isteme yapıldığı açıklanmıştır. Bu sırada şeker ve lokum ikram edildiği ifade edilmiştir. Oğlan babasına bir daha kahve getirildiği, oğlan babasının da kahve getiren gençlere bahşiş verdiği belirtilmiştir.

Nişanda alışverişe çıkıldığı ve alınan eşyalara “nişan selesi” denildiği açıklanmıştır. Oğlan tarafının nişan selesini kız evine göndermeden önce, kız tarafının da nişan selesi eve geldiğinde içindeki eşyaları yakınlarla ve komşulara gösterdikleri belirtilmiştir. Nişan gününde oğlan tarafının kız evinde yemekli ağırlandığına, yüzük ve takıların takılmasının ardından eğlenceye geçildiğine değinilmiştir. Kız tarafının nişandan sonra erkek tarafına hediyeler gönderdiği, buna da “nişan selesinin geri dönmesi” denildiği belirtilmiştir. Sonrasında oğlanın peştimal hamamı eğlencesi tertiplediği açıklanmıştır.

Nişan süresi içinde ramazan bayramı denk gelirse on beşinci günü oğlan tarafının kız tarafına altın ve hediyeler götürdüğü, sonrasında hep beraber sahur yemeği yenildiği açıklanmıştır. Kurban bayramı denk geldiğinde de kurbanlık koçun süslendiği ve koçun boynuna altın takılarak kız tarafına gönderildiği belirtilmiştir.

Düğün zamanı gelinlik ve başka ihtiyaçlar için alışverişe çıkıldığı, anneye de süt hakkı adı altında hediye alındığı açıklanmıştır. Düğünden on beş gün önce kız yakınlarının kızı yemeğe davet ettiği ve eğlenceler yaptığı, buna da “kınaya çıkma” denildiği belirtilmiştir. Düğünden birkaç gün önce çeyiz serme adeti olduğu açıklanmıştır. Çeyiz toplanmadan önce oğlan tarafından gelen büyükler ile muhtarın çeyize bedel biçtikleri, buna da “çeyiz yazma” denildiği ifade edilmiştir.

Düğünden iki gün önce gelin hamamı yapıldığı, gelinin o gün sağdıcında kaldığı , ertesi gün de kendi evinde “baş örme” denen kına eğlencesi yapıldığı ifade edilmiştir. Oğlan tarafından gelenlerin baş sağdica el parası toplamasının ardından oğlan tarafının kına evinden ayrıldığı belirtilmiştir. Kına yakma töreninde oğlan tarafından birkaç kızın

bulunduğu ve gelini ağlatma adetinin uygulandığı ifade edilmiştir. Kına gecesinin olduğu gece erkek tarafının sağdıç gecesi yaptığı, sabahı hamama ve tıraşa gidildiği açıklanmıştır. Sonrasında düğün yerine gidilip düğün yemeği yenildiği ve bar oynandığı belirtilmiştir. Gelin almaya erkek tarafından ileri gelenler, yakın ve akrabaların düvürcü olarak gittiği ve kız tarafının da onlara şerbet ikram ettiği belirtilmiştir. Gelin evden çıkmadan önce karşı taraftan kapı parası alındığı açıklanmıştır. Gelin koca evine girerken gelinin başından yemiş, şekerleme ve bozuk para döküldüğüne değinilmiştir.

Gelin eve girince tandır etrafında gezdirildiği, ayağıyla bardak kırdırıldığı, yüzüne ayna tutulduğu ve gelinin duvağı açılarak yüzünün herkese gösterildiği açıklanmıştır. Sonrasında damadın davul zurna eşliğinde eve getirildiği ve oynandıktan sonra yumruklanarak eve sokulduğu vurgulanmıştır.

Yeni Yıl Adetleri: Orta Asya Türk kültüründe Hıristiyanlıktan önce “Yengi Kün” adıyla yeni yıl kutlamaları yapıldığı ve “Ayaz Baba” denen bir dedenin evleri dolaşarak çocuklara hediye dağıttığı açıklanmıştır. Yörük ve Türkmen geleneğinde yeni yıl kutlamalarının yaygın olduğu, günümüzde eski canlılığı korumasa da geleneğin devam ettiği belirtilmiştir.

Yılbaşı için bir gün önceden evin temizlendiği, yılbaşı günü çerezlerin yenip, oyunların oynandığı ve geç vakitlere kadar oturulduğu ifade edilmiştir. Eskiden yılbaşı sabahı ev ya da iş yeri kapısında nar parçalama adeti olduğu belirtilmiştir.

Yılbaşı gecesi ‘Gara Goncol’ denilen hayali bir yaratığın yalnız kalan çocukları kaçırp mağarasına götürdüğüne dair bir inanış olduğu açıklanmıştır.

Köy ve Mahalle Odaları Geleneği: Odaların önceden insanların kaynaştığı ve geleneğin aktarıldığı merkezler olduğu, kültürel faaliyetlerin de odalarda gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Odaların cenaze, nikah, düğün, kahve içme, toplantı, oyun sergileme ve eğlencelerdeki faaliyetlerin yapıldığı büyük mekanlar olduğu belirtilmiştir.

Odaların kültürel birikimleri aktarmak, yaşatmak amacıyla kullanıldığı açıklanmıştır. Bu mekanlarda hikayeler ve masallar anlatıldığı, kitaplar okunduğu, aşık atışmaları yapıldığı, manilerin okunduğu, meddah gösterilerinin yapıldığı ifade edilmiştir.

Yine köy odalarında uzun kış gecelerinde fincan altında yüzük, tukara, grup ateş, kabak, herkes benim gibi olsun gibi oyunlar oynandığı belirtilmiştir.

Çalışmada odalarda eğlenceler esnasında yeme içme etkinliklerinin yapıldığı belirtilerek eğlenceler sırasında yenilen tel helvası, fırıç, ahlat, kavurğa, gah, gulah, elma ve muşmula kurusu, kelem, kete ve hurma hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Köy odalarının gençlerin büyüklerden görgü kurallarını öğrenmesi açısından önemine dikkat çekilmiş ve geleneğin günümüzde de devam ettiği belirtilmiştir.

Masal Geleneği: Masal anlatma geleneğine Bayburt ve köylerinde hekat anlatma denildiği ve her köyde “tatlandırarak” anlatan bir masal anlatıcısı olduğu belirtilmiştir. Masal anlatma geleneğinin sözlü gelenekle kuşaktan kuşağa aktarıldığına değinilmiştir.

Günümüzde son anlatıcılarının da ölümüyle yok olmaya başlayan “öşür” geleneğinin destan veya destansı bir kahramanın maceralarının uyaklı ve melodili bir şekilde anlatılması olduğu belirtilmiştir. Anlatıların çok uzun sürdüğü ve en heyecanlı yerlerinde kesilerek anlatının ertesi güne aktarıldığı belirtilmiştir.

Bayburt'ta bilenen ve anlatılan hekat, öşür ve destanlar açıklanmıştır.

Aşık Geleneği: Aşıklık geleneğinin yazıdan önce var olduğu, geleneğin günümüzde de varlığını sürdürdüğü açıklanmıştır. Geleneğin dilimizin tüm yönlerini kuşaktan kuşağa aktardığı ve aşıkların da kültür taşıyıcısı oldukları ifade edilmiştir.

Uzun kış gecelerinde aşık sohbetlerinin yapıldığı, aşıkarn tek başına çalıp söyledikleri veya ikili atışmalar yaptıkları belirtilmiştir. Bayburt'ta aşıkların saz eşliğinde şiir söylenmesine telden söyleme, sazsız şiir söylemesine de dilden söyleme denildiği belirtilmiştir. Sadece yörede söyleyen aşıklar olduğu gibi gezici aşıkların da bulunduğu açıklanmıştır.

Bayburt'ta aşıklık yapan ünlü aşıklardan Celali, Hicrani, Ağlar Baba, Hilmi Baba, Şaşkuni'nin isimlerine yer verilmiştir. Bayburt'ta aşıkların bağlama, divan, bozuk, çöğür, cura, ruzba gibi çeşitli sazlar çaldığı ifade edilmiştir. Saz dışında kemençe, kaval, tulum ve sipsinin de çalındığına değinilmiştir.

Aşık hikayelerinin günlerce sürdüğüne ve bu süreçte aşıkların buldukları köyde çok iyi ağırlandığına değinilmiştir. Altmışlı yıllara kadar aşık atışmalarının köylerde ve merkezlerde sıklıkla yapıldığı belirtilmiştir.

Sağlık: Bayburt'ta halk hekimliği uygulamalarının yapıldığı ve sağlıklı olmanın “eyi olma” olarak adlandırıldığı açıklanmıştır. Sağlık konusunda çok köklü bir geleneğe sahip

olan Baybut'ta geleneğin kişiden kişiye, ustadan çırağa aktarılarak günümüze kadar ulaştığına değinilmiştir.

Çalışmada Bayburt'ta sağlığı korumak için ykanırken kullanılan suyun ve yiyip içilen gıdaların çok soğuk ve sıcak olmamasına dikkat edildiği belirtilmiştir. Sonrasında çeşitli hastalıkların önlenmesi ya da tedavisi için yaygın olarak kullanılan bazı yöntemlerin nasıl yapıldığı açıklanmıştır.

Ölüm: Köyde veya mahallede ölüm haberi alınca yakınlarla haber verildiği ve cenazenin defni için gerekli işlerin hep birlikte yapıldığı belirtilmiştir. Cenaze zamanında köy odasının açıldığı, ölünün ardından verilecek yemeğin planlandığı ve taziyelerin burada kabul edildiği ifade edilmiştir.

Çalışmada ölen kişinin çenesinin ve ayaklarının bağlandığı, üzerine bıçak konulduğu açıklanmıştır. Ölen kişinin ayakkabılarının kapı önüne bırakıldığına değinilmiştir.

Ölen kişinin erkek akrabalarının birkaç gün traş olmadığı, sonrasında yakınları tarafından çarşıya çıkarılarak yas ortamının dağıtılmaya çalışıldığı ifade edilmiştir.

Değerlendirme

Somut Olmayan Kültürel Miras adlı çalışma üniversitelerle işbirliği içinde hazırlanan bir proje ürünüdür. Editörlüğünü Ahmet Çağıldak'ın yaptığı çalışmaya akademisyenlerin katkı sağlayıp sağlamadığı konusunda bilgi verilmemiştir.

Bayburt'un somut olmayan kültürel mirasını ele alan çalışmada konular SOKÜM Sözleşmesi'ne göre halk bilimi kadrolarında oluşturulmuş, farklı başlıklar altında sunulmuştur. Çalışma incelendiğinde terk edilen ve günümüzde hala canlılığını koruyan uygulamalar açık bir şekilde belirtilmiştir. Çalışmada sözlü gelenek ve anlatımlardan masal, gösteri sanatlarından aşıklık geleneği, toplumsal uygulamalardan geçiş dönemleri, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalardan mitik, şamanik, kozmogonik, eskatolojik halk inanışları konusu ile halk hekimliği konusu ele alınmıştır. Bazı konulara hiç değinilmemekle birlikte bazılarında da kültürün iç içe olduğu düşünüldüğünde diğer konulara değinilirken yer verilmiştir. Çalışmanın bu yöndeki eksikliğini çalışmanın rapor mahiyetinde olmasından ayrıca imkan ve zaman yetersizliğinden kaynaklandığı belirtilmiştir.

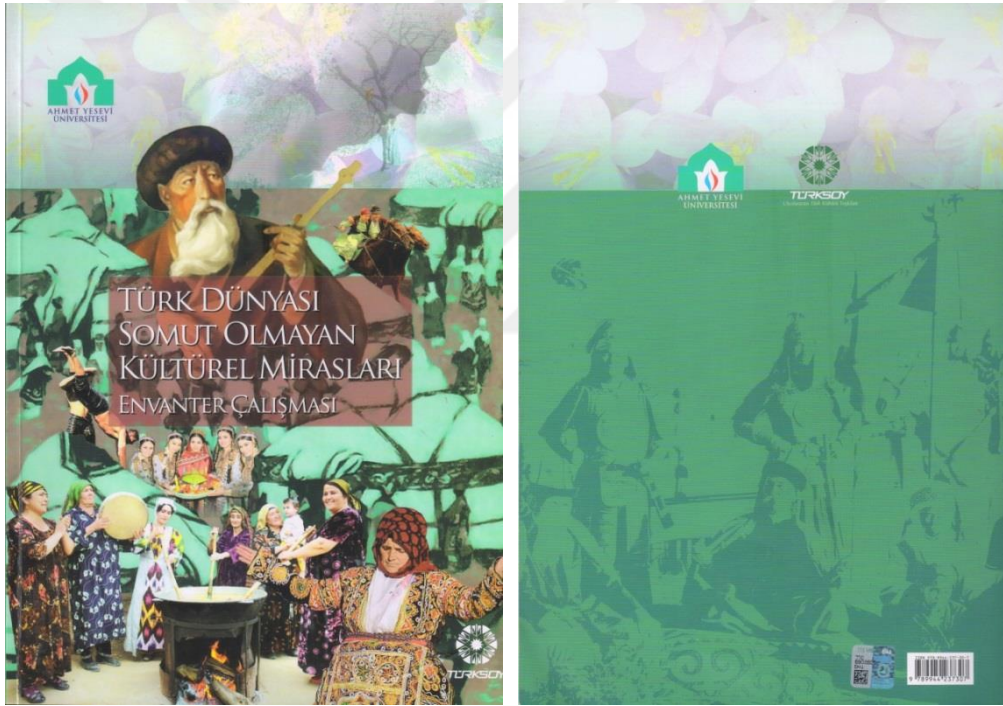
Çalışmada 14 kaynak kişinin bilgisine başvurulduğu belirtilse de kültürel unsurlar aktarılırken hangi kaynak kişinin görüşüne yer verildiği konusunda açık değildir.

Görseller açısından zengin olan çalışmada görsellerin nereye ait olduğu konusunda bilgi verilmemiştir.

94 sayfadan meydana gelen çalışmanın başlığı incelendiğinde başlıkta Bayburt'a yer verilmediği görülmektedir. “Somut Olmayan Kültürel Miras” başlığının çalışmanın amacına göre çok genel olduğu söylenebilir.

Çalışmada Bayburt'un somut olmayan kültürel mirasını meydana gelen teknolojik gelişmeler ve modernleşmeye rağmen büyük oranda koruduğu belirtilmiştir. Bunda Bayburt'un gerek coğrafi koşulları gerekse kültürel yapısı nedeniyle içe kapanık yaşamasının etkisi olduğu söylenebilir.

Görsel 18

18. Yılmaz M. (2015). Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirasları Envanter Çalışması. Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı: Ankara.

Çalışma Dr. Murat Yılmaz editörlüğünde 2015 yılında yayınlanmıştır. İki bölümden meydana gelen çalışmada UNESCO'ya dahil edilmiş Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasları ile UNESCO'ya aday Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasları ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye, Saha Yakut, Türkmenistan, Altay, Başkurdistan, Gagavuz Yeri, Hakas, Kuzey Kıbrıs Türk

Cumhuriyeti, Tataristan ve Tuva Türklerine ait somut olmayan kültürel miras unsurlarından kabul edilenler ve aday olanlar konusunda bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya dahil edilmiş Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasları bölümünde, ilk olarak Azerbaycan ele alınmıştır. Bu bölümde Azerbaycan'a ait UNESCO'ya dahil edilmiş altı unsur konusunda bilgi verilmiştir.

Azerbaycan Mugamı: 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilen Azerbaycan Mugamı'nın doğaçlama tekniğinin ağır bastığı bir müzik türü olduğu belirtilmiştir.

Mugam sanatının Persler, Ermeniler, Gürcüler ve Türk halkları ile Azerbaycan halkının ortak tarihinin izlerini taşıdığı açıklanmıştır. Geçmişte toy, düğün, çeşitli toplantılarda ve özel günlerde icra edildiği ifade edilmiştir. Geleneksel olarak ozanlar tarafından icra edildiği belirtilmiştir. Erkek ya da kadın şarkıcıya tar, dört telli kemençe ve geniş çaplı tef gibi enstrümanlar çalan müzisyenlerin eşlik ettiği, mugamın ülkenin hemen hemen her yerinde icra edildiği açıklanmıştır.

Mugam sanatında sabit bir form olmadığı, usta-çırak ilişkisi ile öğrenildiği ifade edilmiştir. Çağdaş ustaların sanatlarını genç nesillere aktarma biçimlerinin değişmesi ve popüler kültürün de etkisiyle mugam sanatının bazı özelliklerini kaybettiği belirtilmiştir.

Azerbaycan'ın Aşıklık Sanatı: Azerbaycan aşıklık sanatının 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirildiği açıklanmıştır. Sanatın geçmişten günümüze kadar gelen, Azerbaycan kültürünün simgesi niteliğinde geleneksel bir sanat olduğu belirtilmiştir.

Aşıklık sanatının klasik repertuarınının 200 şarkıdan oluştuğu; bununla birlikte 150 müzikli edebiyat, 2000 şiir ve birçok öykünün de bulunduğu ifade edilmiştir.

Düğün ve kutlamaların yanı sıra televizyon programlarında da icra edildiği açıklanmıştır. Aşıklık sanatının Azerbaycan dil, edebiyat ve müziğinin koruyucusu olduğu belirtilmiştir.

Saz ile icra edilen sanatın bölgede yaşayan diğer etnik gruplarla diyalog kurulması konusunda katkı sağladığı açıklanmıştır.

Tar: Çekme Telli, Uzun Saplı Çalgının Yapımı ve Sanatı: Azerbaycan'daki çeşitli topluluklar tarafından yapılan ve kullanılan, geleneksel bir çalgı olan tarın UNESCO

İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne 2012 yılında kaydettirildiği açıklanmıştır.

Usta-çırak ilişkisi ile veya aile içinde nesilden nesile aktarılan tar yapımı için dut, ceviz ve armut ağacının kullanıldığı belirtilmiştir. Sonrasında tarın nasıl yapıldığı ve tar çalma teknikleri konularında bilgi verilmiştir. Tarın Azerbaycan halkının kültürel kimliğinin oluşumunda önemli bir gelenek unsuru olduğu vurgulanmıştır.

Azerbaycan Geleneksel Halı Dokuma Sanatı: 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilen sanatın, yerli halkın gelenek ve göreneklerini yansıttığı belirtilmiştir. Aile içinde nesilden nesile aktarılan geleneksel el sanatı olan halı dokumacılığının aşamaları hakkında bilgi verilmiştir. Çeşitli boyutlarda olan halı ve kilimlerin yöreye özgü motiflerle süslendiği belirtilmiştir. Kullanım amacının dışında hastalık, düğün, doğum ve yas törenleri için dokunan halılar olduğu açıklanmıştır.

Çavgan: Azerbayca'nın Karabağ Yöresine Özgü Geleneksel Atçılık Oyunu: At üstünde oynanan geleneksel bir oyun olan çavganın 2013 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirildiği belirtilmiştir. Oyunun aşamaları, oyun oynanırken giyilen kıyafetler ve oyun esnasında çalan müzik konusunda bilgi verilmiştir.

Çavgan oyununun günümüzde eskisi kadar rağbet görmediği belirtilmiştir. Oyun için gerekli olan Karabağ atlarının sayısındaki azalma, gençlerin oyuna ilgi göstermemeleri, göç sebebiyle oyuncu ve antrenör bulunamaması eskisi kadar rağbet görmemesine neden olarak gösterilmiştir.

Kelagay- İpek Başörtüsü: Geleneksel El Sanatı: 2014 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirildiği Azerbaycan'nın Şeki ve Basgal şehirlerinde günümüzde de yapılan geleneksel el sanatlarından biri olduğu açıklanmıştır. İpek başörtüsünün yapım aşamaları konusunda bilgi verilmiştir. Sanatın usta-çırak ilişkisiyle nesilden nesile aktarıldığı, her ailenin kendine özgü motifleri ve süslemeleri olduğu açıklanmıştır. Başörtü renklerinin değişik anlamlar ifade ettiği belirtilerek düğün ve cenazede kullanılan başörtülerinin farklı renklerde olduğu açıklanmıştır. Kelagay'ın bölgedeki birlik ve beraberliği güçlendiren bir sosyal dayanışma simgesi olduğu belirtilmiştir.

UNESCO'ya dahil edilmiş Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasları bölümünde, ikinci olarak Kazakistan ele alınmıştır. Bu bölümde Kazakistan'a ait UNESCO'ya dahil edilmiş dombra ezgisi konusunda bilgi verilmiştir.

Geleneksel Dombra Ezgisi: 2014 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedtirilmiştir. Dombra ezgisinin dombra enstürmanı eşliğinde tek başına söylenen bir tür şarkı olduğu belirtilmiştir. Dombra ezgisinin, klasik ve doğaçlama söylenen şarkılarla insanlara tarihlerini ve geleneklerini hatırlattığı, manevi ve duygusal bir bağ kurduğu ifade edilmiştir. Dombra ezgisinin Kazak kültürünün gelecek nesillere taşınması bakımından önemine dikkat çekilmiştir.

Geleneksel müziğin temelinde yatan felsefe ve gerektirdiği becerinin var olduğu düşünülen çocukların yetişkinler tarafından küçük yaşlardan itibaren yetiştirildiği açıklanmıştır. Bu sanatın yemeklerde ve müzikli eğlencelerde, bayramlarda icra edildiği belirtilmiştir. Dombra ezgisinin kimlik duygusunu güçlendirdiği, dayanışma ruhu kazandırdığı, anlayış ve hoşgörü geliştirdiği ifade edilmiştir.

UNESCO'ya dahil edilmiş Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasları bölümünde üçüncü olarak Kırgızistan ele alınmıştır. Bu bölümde Kırgızistan'a ait UNESCO'ya dahil edilmiş üç unsur konusunda bilgi verilmiştir.

Akınlar: Kırgız Ozanları: 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedtirilmiştir. Akınların dini törenlerde, mevsimsel ve ulusal kutlamalarda destan anlattıkları belirtilmiştir. Destan anlatımının Kırgız göçebe kültüründe en yaygın kendini ifade etme yöntemi olduğu ve asırlar boyunca nesilden nesile aktarılarak günümüze kadar geldiği belirtilmiştir.

Kırgız destanlarının çok zengin içeriği olduğu, felsefi mesajlar verdiği, Kırgız halkının manevi değerlerinin ve kültürel birikimlerinin yansıması niteliğinde olduğu açıklanmıştır. Akınların bir zamanlar toplumda saygı gören, ozanlık yarışmalarına katılan, anlatım açısından usta kişiler olduğu açıklanmıştır.

Ala-Kıyız ve Şırdak: Geleneksel Kırgız Keçe Halısı: 2012 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedtirilmiştir. Ala-Kıyız ve Şırdak halılarının geleneksel keçe halı sanatı olduğu ve Kırgız kültür mirasının önemli unsurlarından biri olduğu belirtilmiştir.

Evlerin döşemesinde, sıcak ortam oluşturulmasında önemli bir yeri olduğu belirtilerek kırsal kesimde yaşayan yaşlı kadınlar tarafından yapıldığı açıklanmıştır. Yaşlıların geleneksel el sanatını ailedeki genç kızlara öğretmek nesilden nesile aktardığı belirtilmiştir. Geleneksel keçe halı yapımının toplumsal birlik beraberliği güçlendirdiği ifade edilmiştir. Ala- Kızı ve Şırdak keçe halılarının günümüzde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olmasına gerekçe olarak hükümetin yeterince destek olmaması, genç neslin ilgisizliği, ham madde sıkıntısı ve ucuz sentetik halıların yaygınlığı gösterilmiştir.

Üç Bölümlü Kırgız Destanı: Manas, Semetey, Seytek: 2013 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir. Kırgız destanının dağılmış kabilelerin bir araya gelerek tek bir ulus oluşturma serüvenini anlattığı açıklanmıştır. Kadın veya erkek ozanlar tarafından nesilden nesile aktarılan Kırgız destanının ozanlar için korumak ve aktarmak ile yükümlü oldukları bir kültür mirası olduğu açıklanmıştır.

Ozanların destan kahramanlarının gönderdiği bir işaret olarak kabul edilen rüya gördükleri ve bu olaydan sonra ozan olarak anılmaya başladıkları açıklanmıştır. Destanların köy eğlenceleri, ulusal kutlamalar ve resmi günlerde anlatıldığı ifade edilmiştir. Destanın tümünün anlatımının 13 saat sürebildiği ifade edilmiştir. Ozanların halkın manevi desteğe ihtiyaç duyduğu zamanlarda da destan anlattıklarına değinilmiştir. Destanların gençlere kimlik duygusu aşıladığı, gençlerin tarihlerini ve kültürlerini tanımaya yardımcı olduğu belirtilmiştir.

UNESCO'ya dahil edilmiş Türk dünyası somut olmayan kültürel miraslar bölümünde, dördüncü olarak Özbekistan'e alınmıştır. Bu bölümde Özbekistan'a ait UNESCO'ya dahil edilmiş üç unsur konusunda bilgi verilmiştir.

Baysun İlçesi: Baysun ilçesi 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir. Bölgede birçok geleneğin yaşatıldığı açıklanarak ilçenin konumu, tarihi geçmişi ve nüfusu hususunda bilgi verilmiştir. Baysun'da canlı olarak devam eden geleneklerden bazılarının yer verilmiştir.

Sovyet döneminde uygulanan politika nedeniyle Baysun ilçesinin kültür ve sanatını geliştirmesinin zorlaştığı açıklanmıştır. Bu anlamda bölgeye destek olmak adına teknik teçhizat temin edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Baysun ilçesinin geleneklerini korumasının temelinde İpek Yolu'nun önemini yitirmesi ve Orta Asya'da meydana

gelen siyasi değişimler sonucunda bölge hakının içine kapanması neden olarak gösterilmiştir.

Katta Aşula: 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Aşka, evrene ve doğaya dair felsefi ve teolojik kavramlar üzerine kurulu doğaçlama bir şarkı söyleme türü olduğu açıklanmıştır.

Özbekista'nın Fergana Vadisi'nde yaşayan Tacik, Uygur ve Türk halkına özgü olduğu açıklanarak Kırgızistan, Tacikistan ve Kazakista'nın bazı bölgelerinde de söylendiği belirtilmiştir. Bu özelliğinden dolayı kültürler arası diyalogu geliştiren bir unsur olduğu ifade edilmiştir.

En az iki en fazla beş kişi tarafından söylenen Katta Aşula'nın öğrenilmesinin çok zor olduğu ve ustadan çırağa sözlü olarak aktarıldığı ifade edilmiştir. Geleneğın yaşatılması adına Özbekistan Hükümeti ve yerel yönetimlerin yarışma, festival gibi etkinlikler düzenledikleri açıklanmıştır. Katta Aşula sanatının gençlere ve akademisyenlere tanıtılması gereği üzerinde durulmuştur.

Askiya: Atışma Sanatı: Geleneksel atışma sanatı olan Askiya'nın 2014 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirildiği belirtilmiştir. Genellikle erkeklerin icra ettiği ve icracılarından Özbek diline vakıf olmaları, ustaca doğaçlama yapmaları ve dinleyiciyi güldürmeleri beklendiği açıklanmıştır. Özbek köy ve şehirlerinde düzenlenen şenlik, festival ve törenlerde icra edildiği ve bilinen otuz farklı türü olduğu belirtilmiştir. Usta-çırak ilişkisi ile aktarılan sanatın iyi bir şekilde icra edilebilmesi için toplumdaki olayların iyi gözlemlenmesi gerektiği ve toplumsal anlamda önem taşıyan olaylara dikkat çekilmesi gerektiği açıklanmıştır. Mizahi yönünden dolayı eğitici olduğu vurgulanmıştır.

UNESCO'ya dahil edilmiş Türk dünyası somut olmayan kültürel miraslar bölümünde, beşinci olarak Türkiye ele alınmıştır. Bu bölümde Türkiye'ye ait UNESCO'ya dahil edilmiş 11 unsur hakkında bilgi verilmiştir.

Meddahlık Geleneği: 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Meddahlığın halkı eğlendirmek amacıyla doğaçlama hikaye söyleme sanatı olduğu açıklanmıştır. Meddahın retorik yeteneğinin ve seyirciyle kurduğu iletişimin sanatın başarısını etkilediği belirtilmiştir. Ramazan ayında ve sünnetlerde icra edilen geleneğın dönemin aynası niteliğinde olduğu

açıklanmıştır. Meddahların toplumda yaşanan aksaklıkların espirili yollarla düşünülmesini sağladığı ve her hikayenin sonunda seyircinin de onayladığı ahlaki dersler çıkarıldığı ifade edilmiştir.

Mevlevi Sema Törenleri: 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilen Mevlevi Sema Törenleri'nin tasavvufi bir tören olduğu belirtilmiştir. Mevlevi Sema Törenleri'nin bölümleri, müziği ve icracıları hakkında bilgi verilmiştir. İçerdiği mistik öge ve mesajlar nedeniyle farklı kültür ve inançtaki insanların da dikkatini çektiği, evrensel bir nitelik kazandığı açıklanmıştır.

Aşıklık Geleneği: 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Aşıklık geleneğinin şiir, hikaye anlatımı ve müziği barındıran çok yönlü bir sanat olduğu açıklanmıştır. Aşıkların toplumsal olayları, gelenek ve göreneklere, inançları eleştirel bir bakış açısıyla ele alan ve halkı aydınlatan lider kişiler oldukları vurgulanmıştır. Usta-çırak ilişkisi ile öğrenildiği belirtilen geleneğin önde gelen ustalarının isimleri sıralanmıştır.

Karagöz: 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Karagöz oyununun yaratıcısının "hayali" adı verilen sanatçı olduğu ve seyirciye göre oyunu yönlendirdiği ifade edilmiştir. İşlenen konuların abartma, çift anlamlar, ağız taklitleri ve söz oyunları ile eğlenceli hale getirildiği belirtilmiştir. Sonrasında Hacivat ve Karagöz hakkında kısa bilgiye yer verilmiştir.

Geleneksel Sohbet Toplantıları: 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Geleneksel sohbet toplantılarının sanal akrabalık kurulan sosyo-kültürel ve ekonomik işlevli toplantılar olduğu açıklanmıştır. Toplantıların yapılmasındaki amacın iş dışındaki zamanları sohbet ederek ve eğlenerek değerlendirmek, aynı zamanda eğlendirirken de eğitmek olduğu ifade edilmiştir. Topluluğa katılacak kişilerin özelliklerine yer verilmiştir. Sohbetlerin hala canlı olması toplumsal hayat içerisinde üstlendiği önemli role bağlanmıştır.

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali: 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. XIV. yüzyıldan beri yapılan güreş etkinliğinde rol alanlar hakkında bilgi verilmiştir. Pehlivanlığın halk arasındaki değerine "pehlivan gibi" deyiminden yola çıkılarak örnek verilmiştir.

Alevi Bektaşî Ritüeli: Semah: 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Semah'ın Anadolu Alevi-Bektaşî cemlerinde icra edilen on iki hizmetten biri olduğu, müziğin ritmine uygun olarak yapılan mistik ve estetik vucüt hareketlerinden meydana geldiği belirtilmiştir. Kadın, erkek birlikte cem aşıkları olan zakirlerin çaldığı saz eşliğinde icra edildiği ve yapılan hareketlerin sembolik anlamlar içerdiği açıklanmıştır. Tarikat semahları ve avare semahları olarak ikiye ayrıldığı belirtilerek Türkiye'de yaygın olarak görülen türleri sıralanmıştır.

Tören Keşkeği Geleneği: 2011 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Pişirilmeden önce buğdayın, pişirme sırasında ise yemeğin ortak bir ritimle dövülmesinin ritüelin sembolik yönünü oluşturduğu ifade edilmiştir. Keşkeğin geleneksel düğünlerde, sünnet, bayram ve yağmur duası gibi katılımın yüksek olduğu törenlerde yapıldığı açıklanmıştır. Keşkek geleneğinin iş paylaşımında bulunularak yapılan dayanışmacı ve sosyal bir pratik olduğu vurgulanmıştır.

Mesir Macunu Festivali: 2012 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Geleneğin 500 yıldır devam ettiği açıklanarak çeşitli geleneksel uygulamaları barındıran festivalde, şifalı bir yiyecek olarak kabul edilen mesir macununun paylaşıldığı açıklanmıştır.

Kahve Kültürü: 2013 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Kahve kültürünün ülkenin her tarafında ve her yaşta insan tarafından paylaşılan ortak unsurlardan biri olduğu vurgulanmıştır. Türkiye'de yaygın olarak yapılan Türk kahvesi çeşitlerine, kahvenin toplumsal işlevlerine ve kahve içme kültüründen doğan kahvehanelere değinilmiştir.

Ebru Sanatı: 2014 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir. Geleneksel süsleme sanatı olan ebru sanatının nasıl yapıldığına değinilerek klasikleşmiş türlerine yer verilmiştir. Ebru sanatının günümüzde hobi haline geldiği ve bu nedenle de modern tarzda ebruların ortaya çıktığı açıklanmıştır.

UNESCO'ya dahil edilmiş Türk dünyası somut olmayan kültürel miraslar bölümünde, altıncı olarak Saha Yakut (Rusya Federasyonu) ele alınmıştır. Bu bölümde Saha Yakut'a ait UNESCO'ya dahil edilmiş bir unsur hakkında bilgi verilmiştir.

Olonho Yakut Destanı: 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir. Destanın zor şartlarda yaşayan küçük bir ulusun varolma mücadelesine tanıklık ettiği ifade edilmiştir. Yakut halkına ait bir destan geleneği olan Olonho Destanı'nın Saha Cumhuriyeti'nde görüldüğü belirtilmiştir. Aile içinde eğlence ve eğitim amaçlı ortaya çıktığı ve zamanla geliştiği vurgulanmıştır. Şarkı ve şiir bölümlerinden meydana geldiği, on-on beş bin arasında dizeden oluştuğu, çeşitli efsaneleri ve güncel konuları barındırdığı açıklanmıştır.

Ortak Değerler bölümünde Şaşmakam, Nevruz, Yurt gelenekleri hususunda bilgi verilmiştir.

Şaşmakam Müzik Geleneği: 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir. Geleneğin Tacikistan ve Özbekistan'da geliştiği ve altı makam anlamına geldiği açıklanmıştır. Bir veya birkaç kişi tarafından ud, geleneksel keman, def ve kaval eşliğinde söylendiği ifade edilmiştir.

Şaşmakam müziğinin tarihi hakkında bilgi verilerek sanatın icrası için özel eğitim gerekli olduğu ifade edilmiştir. Geleneğin usta-çırak ilişkisi ile aktarıldığı belirtilmiştir. Tacikistan ve Özbekistan'daki birçok şaşmakam sanatçısının yetmişli yıllarda dünyanın farklı ülkelerine göç ettiği vurgulanmıştır.

Nevruz: 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir. Tabiatın canlanmasının Balkanlar'dan Orta Asya'ya geniş bir coğrafyada farklı şekillerde kutlandığı belirtilmiştir. Mevsimlik bahar bayramı olan Nevruz'u kutlayan halkların tarihinde dinsel, kültürel ve sosyal olaylarda yaşanan değişikliklerden dolayı bayramın mitsel açıklamaları ve anlamında değişiklikler olduğu belirtilmiştir. Azerbaycan, Hindistan, İran İslam Cumhuriyeti, Kırgızistan, Pakistan, Türkiye ve Özbekistan'da kutlandığı açıklanmıştır.

Yurt: 2014 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir. Kazak ve Kırgız halklarının göçebe çadırı olan yurtların Kazak ve Kırgız halklarının doğum, düğün ve ölümlerini yaşadığı, geleneksel el sanatlarıyla meydana getirilen çadırlar olduğu vurgulanmıştır. Çadırı yapan kadın ve erkek zanaatçıların aile içinde nesilden nesile veya usta-çırak ilişkisi içerisinde yetiştiği ifade edilmiştir. Çadırın süslenmesinde geleneksel el işi tekniklerinin kullanıldığı belirtilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları konusunda bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Azerbaycan alt başlığında sözlü gelenek ve anlatımlar, gösteri sanatları, el sanatları geleneği, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlıklarından 8 aday unsura yer verilmiştir. Azerbaycan'daki aday unsurlar:

- Sözlü gelenek ve anlatımlardan tapmacalar-bilmeceler
- Gösteri sanatlarında nefesli çalgılar grubundan balabanlar
- El sanatları geleneğinin yaygın olarak devam ettiği, özellikle bakırdan yapılan el sanatlarının meşhur olduğu Lahiç Bölgesi
- El sanatları geleneğinde yapıştırıcı ve çivi kullanılmadan yapılan oymalı ahşap çitalardan ve renkli camlardan meydana gelen şebeke
- El sanatları geleneğinde tarihi çok eskilere dayanan taş işleme
- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlığında bölgede yirmiye aşkın çeşidi olan dolma yemeği
- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalardan bolluk ve bereket simgesi olarak kabul edilen lavaş
- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalardan Nevruz Bayramı'da yapılan şekerbura ve şorgoğalı geleneksel yemekleri konularında bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Kazakistan alt başlığında sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, el sanatları geleneği başlıklarından 4 aday unsura yer verilmiştir.

- Sözlü gelenekler ve anlatımlar başlığında yer alan, hitabet özelliği taşıyan, ölçülü sözlerden şeşendik sözder
- Gösteri sanatları başlığından Kazakların milli ve geleneksel at oyunlarına dahil olmuş kız kovalama oyunu olan Kız Kuu
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler başlığında gelen misafirlerin sanatını sergilemesi için rica edilen Konak Kade

- El sanatları geleneği başlığında yer alan ve kadınların yaş grubuna göre dizayn edilen geleneksel örtüsü kimeşek konusunda bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Kırgızistan alt başlığında gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, el sanatları geleneği başlıklarından 3 aday unsura yer verilmiştir.

- Gösteri sanatlarından kadınlar arasında yapılan atışmalı mani söyleme geleneği Akıyneke-Aytışuu

- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler bölümünde yer alan bebeğin kırkıncı gününde yapılan Kırkın Çıgaruu

- El sanatları geleneğinde Kırgız geleneksel erkek giysisi olan kalpak hakkında bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Özbekistan alt başlığında sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, el sanatları geleneği, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlıklarından 4 aday unsura yer verilmiştir.

- Sözlü gelenekler ve anlatımlardan annelerin icat ettiği halk şarkılarından alla-ninni

- Gösteri sanatlarından düğünlerde kadınlar tarafından söylenen merasim şarkılarından yar-yar

- Geleneksel el sanatları başlığında beşik

- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalardan Nevruz ve ilkbahar mevsimine mahsus bir yemek olan sumalak konusunda bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Türkiye alt başlığında gösteri sanatları, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, el sanatları geleneği başlıklarından 4 aday unsura yer verilmiştir.

- Gösteri sanatları başlığında Karadeniz bölgesinde yaygın olarak görülen yaylı çalgılardan kemençe

- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlığında Türkler arasında çok yaygın olarak kullanılmış olan on iki hayvanlı Türk takvimi

- El sanatları geleneğinde akıtma süslemeli Kınık (Bilecik) çömlekçiliği

- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler başlığında bahar pilavı olarak da bilinen çiğdem pilavı konusunda bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Türkmenistan alt başlığında gösteri sanatları, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, el sanatları geleneği başlıklarından 4 aday unsura yer verilmiştir.

- El sanatları geleneği başlığında altın ve gümüş işlemeli Türkmen takılarından Şayşep-Türkmen Gelin Takısı

- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlığında yaşam otu olarak bilinen semeni

- Gösteri sanatları başlığında iki telli tanburaları ile koşuklar okuyan halk şairleri, bağılık geleneği

- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler başlığında Türkmenistan'da her yıl kutlanan Bedev Bayramı ve dünyaca meşhur Akhal Teke Atları

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Altay (Rusya Federasyonu) alt başlığında gösteri sanatları, sözlü gelenekler ve anlatımlar başlıklarından 2 aday unsura yer verilmiştir.

- Sözlü gelenekler ve anlatımlar başlığında bilmece niteliğinde bir yarışma olan Tabışkak Oyun

- Gösteri sanatları başlığında Altay halkının geleneklerini, kültürünü genç nesillere aktarılmasını sağlayan El Oyun Bayramı

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Başkurdistan (Rusya Federasyonu) alt başlığında gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, sözlü gelenekler ve anlatımlar başlıklarından 3 aday unsura yer verilmiştir.

- Sözlü gelenekler ve anlatımlar başlığında Başkural halkının mitolojisini yansıtan Ural-Batur Destanı

- Gösteri sanatları başlığında milli çalgıları kuray

- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler başlığında bahar mevsiminin geldiği, ekinlerin uzadığı zaman yapılan Sabantoy Bayramı konusunda bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Gagavuz Yeri (Moldova) alt başlığında gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlıklarından 3 aday unsura yer verilmiştir.

- Gösteri sanatlarında günümüzde akordeon ve trompet gibi müzik aletleri ile oynanan horu

- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenlerden 1991 yılından beri festival şeklinde kullanılan ve yeni yılın başlangıcı sayılan Haderlez

- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlığından köy ve kasabalarda herkes tarafından kabul gören bir dayanışma örgütü olan imece konusunda bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Hakas (Rusya Federasyonu) alt başlığında toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, el sanatları başlıklarından 2 aday unsura yer verilmiştir.

- Toplumsal uygulamalar ritüeller ve şöenlerden her yıl haziran ayında düzenlenen ilk süt bayramında denilen Tun Payram

- El sanatları geleneğinde annelerin kızları için düğün öncesinde yaptığı süs olan pogo hakkında bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti alt başlığında toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, el sanatları, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, sözlü gelenekler ve anlatımlar başlıklarından 4 aday unsura yer verilmiştir.

- Sözlü gelenekler ve anlatımlardan halk edebiyatı nazım türü olan mani

- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler başlığında nazardan korunmak için zeytin yaprağı ile yapılan tütünme

- El sanatları geleneğinde buğday saplarının kök boyalarıyla renklendirilmesinin ardından örülmesi ile meydana gelen Seresesta

- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalardan Kıbrıs peyniri olarakta bilinen hellim peyniri konusunda bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Saha Yakut (Rusya Federasyonu) alt başlığında toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlıklarından 2 aday unsura yer verilmiştir.

- Toplumsal uygulamalar ritüeller ve şölenlerden 22 Haziran'da kutlanan bahar bayramı Ishiah Bayramı

- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalardan kımızın muhafazası ve içilmesi için akağaçtan yapılan bir kap olan çoron hakkında bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Tataristan (Rusya Fedetasyonu) alt başlığında toplumsal uygulamalar ritüeller ve şölenler, el sanatları, gösteri sanatları başlıklarından 3 aday unsura yer verilmiştir.

- Gösteri sanatlarından sert ağaçtan yapılan müzik aleti kubız

- Toplumsal uygulamalar ritüeller ve şölenlerden tarihi çok eskilere dayanan tarımla ilgili sorunlara çözüm bulmak için oluşturulan ve sonrasında bayrama dönüşen Sabantoy

- El sanatları geleneğinde işlemeli deri ayakkabı üretimi hakkında bilgi verilmiştir.

UNESCO'ya aday somut olmayan kültürel miras unsurları Tıva (Rusya Fedetasyonu) alt başlığında toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler başlığından 2 aday unsura yer verilmiştir.

- Toplumsal uygulamalar ritüeller ve şölenler Tıva halkının geleneksel sporlarından hüreşe

- Yeni yıl bayramı olan Şagaa Bayramı'na yer verilmiştir.

Değerlendirme

Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirasları Envanter Çalışması, Türk-İslam medeniyetinin manevi hazineleriyle tanışmasına vesile olması ve alanda çalışmak isteyenlere kaynaklık etmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde kayıt altına alınan unsurlar, ikinci bölümünde de aday unsurlar konusunda bilgi verilmiştir. Kayıt altına alınan unsurlardan 13 tanesi gösteri sanatları, 3 tanesi sözlü gelenek ve anlatımlar, 3 tanesi doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, 3 tanesi toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenlerle ilgilidir. Kayıt altına alınan unsurlardan 1 tanesi de geleneklerin canlı bir şekilde yaşatıldığı bir yerleşim bölgesidir.

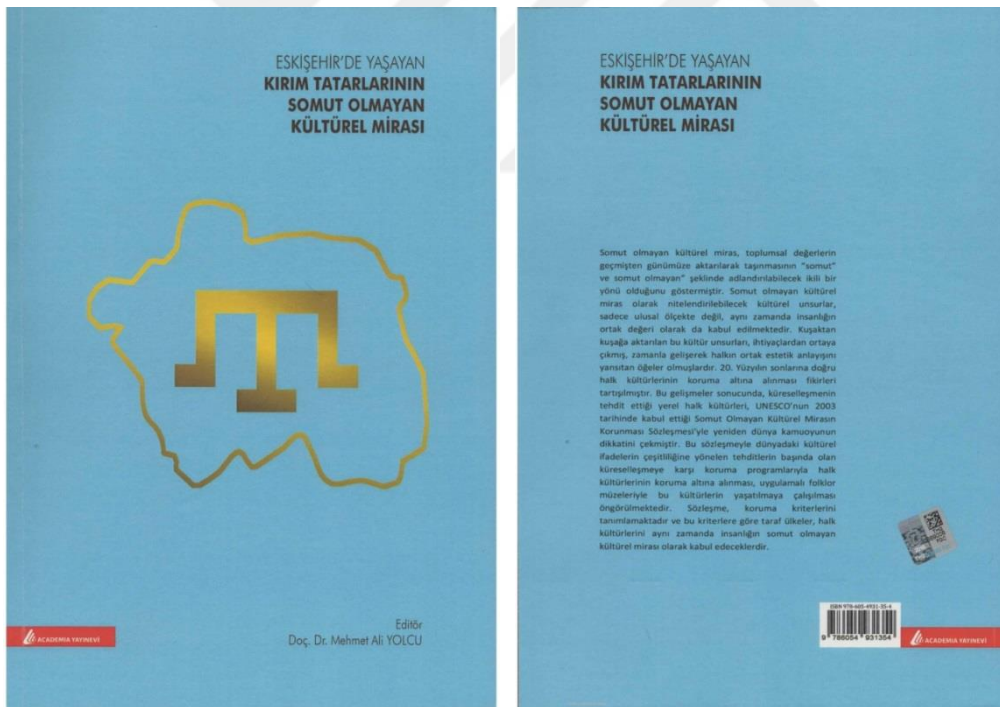
UNESCO'ya aday Türk dünyası somut olmayan kültürel miras unsurlarından 6 tanesi tanesi sözlü gelenek ve anlatımlar, 10 tanesi gösteri sanatları, 11 tanesi doğa ve evrenle

ilgili bilgi ve uygulamalar, 12 tanesi toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenlerle ilgilidir.

114 sayfadan meydana gelen çalışma incelendiğinde, SOKÜM Sözleşmesi'nin ardından farklı coğrafyalarda yaşayan Türk topluluklarının sözleşme bağlamında yaptığı çalışmalar konusunda bilgi sahibi olmamamızı sağladığı görülmektedir. UNESCO'ya dahil edilmiş unsurlar incelendiğinde, Türk dünyasında 11 somut olmayan kültürel miras unsuru ile Türkiye'nin en fazla unsur kaydettiren ülke olduğu görülmektedir. UNESCO'ya aday unsurlar incelendiğinde ise Türk dünyasında 8 aday unsur ile Azerbaycan'ın en fazla aday unsur gösterdiği tespit edilmiştir.

Akademisyenler tarafından hazırlanan çalışma, Türk dünyasında kayıt altına alınan ve aday gösterilen somut olmayan kültürel miras unsurlarını birarada vermesi ve tanıtması açısından önemlidir.

Görsel 19

19. Yolcu M. A. (2016). Eskişehir'de Yaşayan Kırım Tatarlarının Somut Olmayan Kültürel Mirası. Academia Yayınevi: Kütahya.

Editörlüğünü Mehmet Ali Yolcu'nun yaptığı çalışma TUBİTAK SOBAG 1001 Projesi kapsamında yürütülen, 114K112 numaralı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Bağlamında Kırım Tatar Geleneksel Halk Kültürünün Tespiti ve İncelenmesi: Eskişehir Örneği'dir.

Bu alanda yapılan çalışmaların iller bazında yapıldığı, illerde yaşayan özerk kimlik birikimlerinin toplu olarak bir kitapta kataloglandığı belirtilmiştir. Bu çalışmada ise diğer çalışmalardan farklı olarak bir diaspora topluluğu olarak tanımlanan, Eskişehir'de yaşayan Kırım Tatarlarının somut olmayan kültürel mirasının kayıt altına alınmasının amaçlandığı ifade edilmiştir. Çalışmanın finansal desteğinin TÜBİTAK tarafından karşılandığı, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nin de projeye kurumsal destek verdiği ifade edilmiştir.

Çalışmada **Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar** başlığı Erdem Tazegül tarafından ele alınmıştır.

Destan alt başlığında, Kırım tatarları arasında anlatılan masal ve hikaye formuna yaklaşan batır anlatımlarının destan özelliği taşıdığı ifade edilmiştir. Çalışmada Şora Batır, Celkıldek Batır, Ahmet Batır anlatımlarına kaynak kişileri belirtilerek yer verilmiştir.

Efsaneler alt başlığında; belli anlatıcısı olmayan, olağanüstü dini özellikler yansıtan efsanelerin tarihsel süreç içinde değişime uğradığına değinilmiştir. Kırım Tatarlarında derlenen efsane sayısının az olduğu belirtilerek derlenen 4 efsaneye kaynak kişileri belirtilerek yer verilmiştir. Bu efsaneler Ay ile Güneş, Arzı Kız, İbrahim Ethem, İnsan Ömrü efsaneleridir.

Masal alt başlığında, kültürün aktarılmasında önemli işlevi olan masalların bir sonraki kuşağa aktarılmasında zorlandığı ifade edilmiştir. Gerekçe olarak hızlı kentleşme ve kent kültürüne ayak uydurmaya çalışılması gösterilmiştir. Kırım Tatarlarının sürekli göç etmelerinden kaynaklı olarak geleneğin taşıyıcılarının yavaş yavaş kaybolduğu ifade edilerek derlenen 6 masala kaynak kişileri belirtilerek yer verilmiştir. Bu masallar Sırlar, Kap Altında Kurtga, Bey Oğlunun Avı, Ayı Oğlu Dev Ali, Aldatıcı Çoban, Suya Düşen Balta'dır.

Fıkra alt başlığında, fıkraların toplumun mizahi yönünü dil aracılığı ile gelecek kuşaklara aktardığı açıklanmıştır. Kırım Tatarlarında fıkra türünün Ahmet Akay adlı tip çevresinde geliştiği ifade edilmiştir. Çalışmada kaynak kişileri belirtilerek 11 fıkra türüne yer verilmiştir.

Sözlü Tarih alt başlığında, toplumların yaşadığı sosyal, siyasal ve ekonomik olayların bireylerin hafızalarında derin izler bıraktığı ve sözle nesilden nesile aktarıldığı ifade edilmiştir. Bu başlıkta Kırım ve Dobruca'dan Türkiye'ye yapılan göç, yaşayan kaynak kişilerin anlatımlarıyla aktarılmıştır. Görüşülen kaynak kişiler Enver Doğruel, Ramazan Tekkalmaz, İnyet Şolpan, Aliye Örtel'dir.

Bilmece kelimesinin Kırım Türklerindeki karşılığının tapmaca olduğu belirtilmiştir. Bilmecelerin geleneksel düşünce dünyasında bilme ve sorma isteğini yerine getiren sözlü ürünler olduğu açıklanmıştır. Kaynak kişilerden aktarılan 11 bilmeceye yer verilmiştir.

Tekerleme türü açısından Kırım Tatarlarının zengin örneklere sahip olduğu belirtilmiştir. Tekerlemelerin halk hikayelerinde, çocuk oyunlarında, köy seyirlik oyunlarında yer aldığı açıklanmıştır. Tekerlemelerin sözlü kültürün dikkat toplama mekanizması olduğu ifade edilmiştir. Kaynak kişi belirtilerek 6 tekerlemeye yer verilmiştir.

Atasözü ve Deyimler alt başlığında, atasözü ve deyimlerin toplumsal yaşam içinde ortak duygu ve düşünce kalıplarını yansıttığı ifade edilmiştir. Kırım Tatarcasında çok fazla atasözü ve deyim örneği olduğu belirtilerek bazılarının anavatan Kırım'dan taşındığı, bazılarının da Anadolu'da üretildiği açıklanmıştır. Sonrasında kaynak kişilerden derlenen atasözü ve deyim örneklerine yer verilmiştir.

Türkü alt başlığında, türkülerin halk şiirinin ezgi ağırlıklı türü olduğu ifade edilmiştir. Türkülerin toplumun yapısını ve toplumsal hafızayı yansıttığı açıklanmıştır. Kırım Tatarlarının anavatanlarından göç ettirilmeleri, çektikleri sıkıntılar ve Kırım'a duydukları özlemi anlatan türkülerin sözlü tarihin önemli kaynakları olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada 12 türkünün sözlerine yer verilmiştir.

Ninninin çocukları uyutmak, rahatlatmak için söylenen anonim halk şiiri türü olduğu ifade edilmiştir. Kırım Tatarlarında ninni türünün yok olmaya başladığı belirtilerek 5 ninni türüne yer verilmiştir.

Mani alt başlığında, Kırım Tatarlarında mani terimine "mane" denildiği açıklanmıştır. Manilerin daha çok toylarda ve eğlencelerde, eğlenme amacıyla söylendiği ifade edilmiştir. 7+5 hece ölçüsüyle yazılan şının da yaygın olarak söylendiği belirtilmiştir. Şınlamanın erkekler ve kızlar arasında veya karşılıklı gruplar arasında yapılan mani

atışması olduğu, atışmada cevap veremeyen tarafın yenildiği ifade edilmiştir. Kırım Tatarlarının manileri Türkiye Türkçesi ve Kırım Türkçesiyle söyledikleri belirtilmiştir.

Gösteri Sanatları bölümü Muhammed Emin Yıldızlı tarafından incelenmiştir.

Halk Oyunları başlığında, Kırım Tatar halk oyunlarının 1970'li yıllarda unutulmak üzere olduğu, Kırım Türkleri Derneği'nin çalışmaları ve kurulan halk oyunları ekibiyle tekrar canlanma yaşandığı ifade edilmiştir. Derneğin günümüzde aktif olarak çalışmalara devam ettiği ve halk oyunlarının dernek bünyesindeki kol tarafından özel günlerde icra edildiği açıklanmıştır.

Kırım Tatar halk oyunlarının erkekler ile kadınlar tarafından ayrı ayrı veya karma olarak icra edildiği belirtilmiştir. Halk oyunlarına akordion, doli, klarnet, keman ve mızık gibi çalgıların eşlik ettiği ifade edilmiştir. Düğün, kına gecesi, sünnet, asker uğurlaması gibi eğlencelerde davul, zurna, def, dare gibi enstrümanlar kullanıldığı açıklanmıştır. Kırım Tatarlarının oynadığı halk oyunlarının Çoban Oyunu, Bülbül, Yüksek Minare, Emir Celal, Mendil, Kaytarma, Epipe, Türkistan, Dört Kız, Çalaşım, Yazga Çıksam oyunları olduğu ifade edilmiştir.

Kırım Tatarlarında geleneksel çocuk oyunlarından az bir kısmının günümüzde oynanmakta olduğu, diğerlerinin ise tüketim odaklı oynanan oyunlara yenik düştüğü açıklanmıştır. Çocuk oyunlarından ceviz oyunu, şilik şomak, aşık oyunu, köt kazmay, mes, misket, yüzük, turav, çizgi oyunu, çetele, tas, çoban saya, kımğılış, süyek oyunu, taşuaraba, aldaldına kirmece, ismim sende, tındı oyunları hakkında bilgi verilmiştir.

Kırım Tatarlarının geleneksel kuşak güreşinin tarihçesi ve güreşin yapıldığı yerler konusunda bilgi verilmiştir. Düğünlerde, yağmur duası yapılırken, harman kaldırılırken ve şenliklerde yapılan kuşak güreşinin 1950'lerden sonra unutulmaya başlandığı açıklanmıştır. Buna köyden kente yoğun göç yaşanmasının neden olduğu belirtilmiştir. 1980'li yıllardan sonra tekrar canlanma yaşandığı açıklanmıştır. 1988 yılından itibaren Tepreş Şenlikleri'nde her yıl kuşak güreşi turnuvalarının yapıldığı ifade edilmiştir. Kuşak güreşlerinin 2000 yılından itibaren Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'nda resmi olarak tanındığı, 2003 yılında da Eskişehir'de ilk resmi kuşak güreşi şampiyonası yapıldığı açıklanmıştır. Kuşak güreşlerinin yapıldığı alan, güreş teknikleri, güreşte kullanılan terimler konusunda bilgi verilmiştir.

Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler bölümü Tuğba Gönel Sönmez tarafından ele alınmıştır.

Geçiş dönemlerinden biri olan **Doğum** alt başlığında doğum öncesi ve sonrasında yapılan uygulamalar konusunda bilgi verilmiştir.

Kırım Tatarlarında çocuk sahibi olamamanın sorumlusu olarak kadınların görüldüğü ve bu nedenle kadınlara kısır denildiği açıklanmıştır. Eskiden çocuk sahibi olamayan kadınların göbeğine keçi derisi sarıldığı, kadınların su buharına oturtulduğu, adak adandığı açıklanmıştır.

Aşeren kadının canının istediği yiyeceğe göre cinsiyet tahmini yapıldığı belirtilmiştir. Hamile kadının fiziksel özelliklerinden yola çıkılarak da cinsiyet tahminlerinde bulunduğu açıklanmıştır. Hamile kadının başına habersizce tuz döküldüğü; kadının başı kaşınırsa erkek çocuğu, kaşınmazsa kız çocuğu olacağını düşünüldüğü belirtilmiştir.

Doğum sırasında, doğumu kolaylaştırmak için kadının yanına erkek ceketi asıldığı, anneden bir şişeyi kuvvetlice üflemesinin istendiği belirtilmiştir. Göbek bağı ve eşinin çocuğun yaşamında simgesel bir anlamı olduğu düşünüldüğünden ayak basılmayan yere konulmasına dikkat edildiği açıklanmıştır.

Yeni doğan çocukların kokmaması için tuzlama uygulamasının yapıldığı ifade edilmiştir. Bebeklere isim verilirken önceleri büyüklerin isimlerinin verildiği, şimdilerde ise bu adetten vazgeçildiği ifade edilmiştir.

Doğumdan sonra kırk çıkmayan (aydaş) iki bebeğin aynı ortamda bulunması durumunda kırk basacağına inanıldığı belirtilmiştir. Bu durumdan kurtulmak için iki bebek arasında su atıldığı veya bebeğin kırk basma ocağına götürüldüğü ifade edilmiştir.

Lohusa kadınların kırk gün evden çıkmadıkları ve bu sürede eve gelen ziyaretçilere sırtı dönük oturdukları açıklanmıştır. Evde yalnız bırakılmayan kadının başına Kuran ve makas konulduğu, ayakucuna da süpürge bırakıldığı belirtilmiştir. Kırk gün dolduğunda okunmuş kırk taşın ve tesbih tanelerinin bulunduğu suyla yıkanıldığı, kırk adımla evden çıkıldığı açıklanmıştır. Evden çıkan kadının gittiği eve hediye götürdüğü, onların da lohusa kadına hediye ve iki yumurta verdiği belirtilmiştir. Ayrıca kadının başına saç beyazlasın diye un serpmeye adeti olduğu ifade edilmiştir.

Bebeğin kırkı çıkmadan sadece kadınların bulunduğu, lohusa cıyını (bebek göbetesi) etkinliği yapıldığı açıklanmıştır. Konuklara şerbet ve göbete ikram edildiği, onların da bebeğe göz aydınlığı hediyesi getirdiği belirtilmiştir. Günümüzde bu etkinliğin çibörek yapılan evlerde gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.

Dişi çıkan çocuğun beşiğinin üstüne haşlanmış veya patlamış mısır serpildiği, bu uygulama ile dişlerin mısır gibi kolay çıkacağına inanıldığı açıklanmıştır. Uygulamaya yakın akraba ve komşuların davet edildiği, onların da çocuğa diş hediyesi getirdiği belirtilmiştir.

Yürüyemeyen ya da yürümekte zorluk çeken çocukların daha rahat yürüyebilmesi için cuma namazından önce camiye götürüldüğü, çocuğun ayağına kırmızı ip bağlandığı ve camiden çıkan ilk kişinin ipi kestiği açıklanmıştır. Çocuğun ailesinin ipi kesen kişiye bahşiş verdiği ifade edilmiştir. Koşmat Köyü'nde köstek kesme ocağına gidilerek yürüyemeyen çocuğa çare bulunmaya çalışıldığı belirtilmiştir.

Geçiş dönemlerinden **Sünnet** alt başlığında Kırım Tatarlarında eskiden sünnet düğünlerinin üç gün, günümüzde ise bir gün sürdüğü açıklanmıştır. Üç günlük sünnet düğünü sürecinde ilk gün kına yakıldığı, düğünün perşembe günü başladığı, cuma günü at yarışı ve güreşlerin düzenlendiği ifade edilmiştir. Son gün çocuğun gezdirildiği ve ardından sünnetin gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Üç gün boyunca dağıtılan cemaat aşında çorba, fasulye, et, pilav ve incir haşlaması ikram edildiği açıklanmıştır.

Eskiden çocukların tek başına sünnet ettirilmediği, maddi durumu iyi olmayan bir çocukla beraber sünnet ettirildiği belirtilmiştir. Sünnet olacak çocuğa eş bulunamadığında da bir horoz kesildiği ve horozun fakir bir aileye verildiği ifade edilmiştir. Sünnet çocuğuna akrabaları tarafından içinde katlama adlı yöresel çörek, yemiş ve meyve bulunan “katlama sinisi” hazırlandığı açıklanmıştır. Ayrıca sünnet çocuğuna özel yatak hazırlandığı ve hediyeler verildiği belirtilmiştir.

Geçiş dönemlerinden **Asker Uğurlama ve Karşılama** alt başlığında gençler askere uğurlanırken ve askerden dönüşlerinde Seyit Osman Saray türküsünün söylendiği ifade edilmiştir. Askere gidecek gençlerin yemeğe davet edildiği, gençlere kına yakıldığı, eğlence düzenlendiği ve askerin sırtına yazma bağlandığı belirtilmiştir.

Geçiş dönemlerinden **Evlenme** alt başlığında Kırım Tatarlarında evlenecek gençlerin yedi göbek akraba olmamalarına dikkat edildiği ifade edilmiştir. Evlenmek isteyen

erkeğin isteğini ailesine bildirmek için pilava kaşık sapladığı, babasının ayakkabısını çivi ile eşige çaktığı veya ayakkabının içine su doldurduğu açıklanmıştır. Günümüzde ise isteğin yakınlar aracılığı ile aileye bildirildiği belirtilmiştir.

Eskiden aynı köyden evlenme gerçekleştirilmediği, günümüzde ise bu konuda esneklik sağlandığı ifade edilmiştir. Genellikle görücü usulü evlenme olduğu, nadir de olsa berdel ve kaçma yoluyla evlilik gerçekleştirildiği açıklanmıştır. Yakınlar aracılığı ile tavsiye edilen kızın düğün, bayram gibi toplantılarda görüldüğü, ardından da elçilik görevi üstlenen “cavşı”nın kız evine gönderildiği açıklanmıştır. Ailelerin evliliğe olumlu bakmaları durumunda aile büyüklerinin istemeye gittiği, birkaç ziyaretin ardından kızın verildiği belirtilmiştir. Kahvenin içildiği gün kız tarafının erkek tarafına havlu ya da oyalı yazma hediye ettiği ifade edilmiştir. Aynı gün yüzük takılırsa yüzük takılıktan sonra şerbet içme adeti olduğu açıklanmıştır.

Nişan töreninin aile arasında veya büyük bir eğlence şeklinde yapılabildiği açıklanarak karşılıklı bohça verme adeti olduğu belirtilmiştir. Gelin ve damatın yanı sıra aile büyüklerine de bohça hazırlandığı, nişanlılık zarfında bayram denk gelirse geline bohça götürüldüğü ifade edilmiştir. Erkek tarafının kız tarafına bohçanın yanında katlama sinisi de götürdüğü açıklanmıştır. Kız annesine süt hakkı verme adetinin görüldüğü belirtilmiştir.

Eskiden düğünlerin üç dört gün sürdüğü ve perşembe günü başladığı açıklanmıştır. Perşembe günü hayvan kesildiği (sogun soymak), düğün için kahve ve ekmek hazırlığı yapıldığı belirtilmiştir. Düğün yemeklerinin hazırlandığı ve hepsisinin tadına bakıldığı ve buna “ağus tiyer” denildiği ifade edilmiştir. Düğün sırasında misafirlere hizmet edenlere “konakbaylar” denildiği açıklanmıştır. İkinci gün olan cuma günü kızların eğlendiği, gelinin perde arkasında ağlatıldığı, şınlama yapıldığı açıklanmıştır. “Cıyın” denilen uygulamada erkeklerin kızların bulunduğu cama geldiği, kızların da sevdikleri erkeklerin ellerine kına yakarak işledikleri mendil ile ellerini sardıkları ifade edilmiştir. Üçüncü gün olan cumaresi günü kız evinde kına gecesi yapıldığı, erkek evinde meclis kurulduğu ve kız evinin meclise horoz hediye ettiği açıklanmıştır.

Kız evinde çorap, çevre, para kesesi, gömlek, mendil gibi dokuz parça eşyanın eşarp veya bir beze dikilmesi ile oluşan iki “tokuz” hazırlandığı ve bunlardan birinin kayna birinin de gençlere takıldığı ifade edilmiştir.

Kız tarafında erkek evine gönderilmek üzere “horoz telleme” yapıldığı belirtilmiştir. Önceleri başı kesilmeden pişirilen horozun süslenerek hazırlandığına, günümüzde ise maketinin yapıldığına değinilmiştir. Erkek tarafının ise kız tarafına T şeklinde bir sopayı süsleyerek gönderdiği, buna da “telli şırak” denildiği ifade edilmiştir.

Kına töreninde geline kınayı biri erkek biri kız tarafından iki kişinin yaktığı, gelinin hediye almadan elini açmadığı ve kına yakılırken gelinin türkülerle ağlatıldığı açıklanmıştır. Kız evindeki gençlerin erkek tarafından toprak bastı parası aldığı ve parayı erkek tarafının “caşlarbaşı”na teslim ettikleri ifade edilmiştir.

Konak/erkek meclisi uygulamasında “kart ağası” liderliğinde köyün delikanlılarından bir meclis oluşturulduğu açıklanmıştır. Meclisin düzenini sağlamakla görevli kişiler olduğu belirtilip meclis kurallarına uymayanların kart ağası tarafından cezalandırıldığı açıklanmıştır. Mecliste sabaha kadar eğlence düzenlendiğine ve damat için bahşiş toplandığına değinilmiştir. Gençler tarafından oluşturulan çaş meclisi ile orta yaşlılardan oluşan kırcıman meclisinin düğünler dışında da sosyal hayatı düzenleme görevi olduğu ve iki gurubun iletişim halinde oldukları ifade edilmiştir.

Düğünün dördüncü günü gelin almaya gidildiği, önceleri gelinin ocağının ateşi ile birlikte ailesi tarafından getirildiği açıklanmıştır. Gelin evine gelen gençlere tokuz bağlandığı, imam nikahı kıyıldığı, kız babasının kızına gayret kuşağı taktığı belirtilmiştir. Damat gelini götürürken sık sık damadın yolunun kesildiği ve damattan isteklerde bulunduğu açıklanmıştır. Gelinin üzerine buğday, yemiş, para saçıldığı, saçılardan alabilenlere bereket ve uğur geleceğine inanıldığı belirtilmiştir. Aynı gün kuşak güreşlerinin yapıldığı ve dereceye girenlere ödülleri verildiği ifade edilmiştir.

Kiyev kapama uygulamasında damadın yumruklanarak yere düşürülmeye çalışıldığı ve bu esnada dörtlükler söylendiği, sabah olduğunda da beyit eşliğinde evden çıkarıldığı açıklanmıştır. Sonrasında damadın anne ve babasının elini öpmeye gittiği, damada rakı ile kahve ikram edildiği ifade edilmiştir.

Tanış uygulamasında gelinin bir defa olmak üzere küçük büyük herkesin elini öptüğü, el öpme esnasında yere diz üstü oturulup kalkıldığı açıklanmıştır. Düğünden sonra dünürlerin biraraya gelerek misafirlere “marama” denilen başörtüsü dağıttıkları ve iki dünürün birbirine lokum yedirdiği belirtilmiştir.

Düğünlerde çorba, fasulye, pilav, bamyacı çorbası, zerde tatlısı, irmik helvası gibi ikramların hazırlandığı açıklanmıştır.

Düğünlerde mızıkacı, darbuka ve dare eşliğinde dörtlükler söylendiği ifade edilmiştir.

Çeyiz olarak kızın baba evinden duvar örtüsü, karyola örtüsü, kanaviçe, sarma, iğne oyası gibi el işleri getirdiği belirtilmiştir.

Geçiş dönemlerinden **Ölüm** alt başlığında Kırım Tatarlarında köpek ulumasının, evin bacasına baykuş konmasının, yüzün sararmasının ve tırnakların morarmasının ölüme yorulduğu kaynak kişilerden aktarılmıştır.

Kırım Tatarlarında ölüme ekonomik hazırlık amacıyla kefen parası biriktirildiği, cenaze yemeğinde kesilmesi için hayvan beslendiği ifade edilmiştir. Uzun saçlı kadınların kesilen saçlarını sandıkta sakladıkları ve saçların kendileriyle birlikte gömülmesini vasiyet ettikleri açıklanmıştır.

Ölüm döşeğindeki kişiye su içirildiği, içemeyecek durumdaysa dudaklarının ıslatıldığı, başında Yasin okunduğu ve kelime-i şahadet getirildiği belirtilmiştir.

Ölen kişinin üzerine taş, süpürge, bıçak veya makas konulduğu açıklanmıştır. Cenazenin bekletilmemesine dikkat edildiği, beklediği sürede bulunduğu odanın aydınlık ve havadar olmasına özen gösterildiği ifade edilmiştir.

Ölen kişi kadın ise tabuta başörtüsü, erkek ise kilim örtüldüğü, defin işleminden sonra kilimin camiye bağışlandığı açıklanmıştır. Definden sonra ölen kişinin borçlarının ve gerçekleştiremediği ibadetlerinin bedelini ödemek için “ıskat” denilen para toplandığı belirtilmiştir.

Cenaze günü kıygasa, ulkum ve helva hazırlanarak dağıtıldığı ve hayvan kesildiği açıklanmıştır. Kişinin ölümünün 3, 7, 40, 52 ve 100. günlerinde Kuran okunduğu; 3, 7, ve 40. günlerde okuma sonrası yemek verildiği belirtilmiştir.

Cenaze sahibinin kırk gün evinden çıkmadığı, eğlencelere katılmadığı ifade edilmiştir. 37. gün kaşık börek çorbası yapıldığı, yakın akrabaların birer yazma ile cenaze evine geldiği ve cenaze sahibine bu yazmalardan birinin örtüldüğü açıklanmıştır. Bu uygulamaya “baş ağartma” denildiğine değinilmiştir.

Ölen kişinin ayakkabılarının öldüğü gün kapı önüne konulduğu, ceketini ve ayakkabılarının ihtiyacı olanlara verildiği belirtilmiştir. Mezarların başına ahirette

gölgelik etsin diye ağaç dikildiği açıklanmıştır. Ölüme çok üzüldüğü ağlayan kişiye mezarlıktan getirilen toprak yedirildiği ifade edilmiştir.

Kutlamalar, Bayramlar, Dinsel Günler ve Uygulamalar başlığında; Cıyın, Arepena, Navrez, Yavur Yüzü, Hıdırellez, Yağmur Duası, Tepreş, Koç Katımı, Ramazan Ayı, Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Aşure Günü alt başlıkları incelenmiştir.

Cıyın: Genç kızların uzaktan gelen misafirleri ağırlamak için düzenledikleri cıyının kına geceleri, asker uğurlama, bebeğin ilk diş kutlaması ve kırkında da düzenlendiği belirtilmiştir.

Cıyın toplantılarında kızlarla erkeklerin tanıştıkları, eş seçimi yaptıkları açıklanmıştır. Cıyın için hazırlanan katlamalı göbetenin etrafına köyün delikanlılarının isimlerinin yazıldığı ve kızların kura ile isimlerden birini seçtikleri açıklanmıştır. Seçilen kişinin beğenilmesi durumunda muhabbete başlanıldığı ifade edilmiştir. Gece için “tayare” denilen yiyecek hazırlandığı ve şınlama yapıldığı açıklanmıştır.

Arepena: Genç kız, kadın ve erkeklerin kışın ilk karının yağmasından itibaren yaptıkları bir eğlence olduğu açıklanmıştır. Bu eğlenceye davet edilen genç kızların gelirken “tentene” adı verilen tatlı için gerekli malzemeleri getirdikleri ve pişmaniyeye benzeyen tatlı yapıldığı belirtilmiştir.

Navrez: Nevruz çiçeğinin açmasıyla 21 Mart günü kutlanan bahar bayramı olduğu açıklanmıştır. Çocukların Nevruz çiçeğini toplayarak Kırım Tatarlarının kral ağacı dediği akasya ağacına taktıkları, genç kızların da ilk elişilerini akasya ağacına astıkları ifade edilmiştir. Mani söyleyerek kapı kapı gezen çocukların yumurta, para ve hediye topladığı açıklanmıştır.

Yavur Yüzü: Hıdırellezden bir iki hafta önce cuma günü genç kız ve delikanlıların yamaçlara çıktığı, maniler ve şarkılar söylediği, bayırdan aşağıya yuvarlandıkları mevsimsel bir ritüel olduğu belirtilmiştir. Sonrasında ateş yakıp üstünden atladıkları, buna da şam atlama denildiği ifade edilmiştir. Bu uygulamaların günahlardan arınmak, sağlık dilemek ve baht açmak için yapıldığı belirtilmiştir.

Hıdırellez: 6 Mayıs'ta veya katılımın çok olması için 6 Mayıs'a en yakın pazar günü yapıldığı ifade edilmiştir. Bugüne özel yemekler pişirildiği, yemek malzemelerinin herkesten toplandığı ve yemeklerin topluca yenildiği açıklanmıştır. Geleneksel yemeklerden kalakay ve tıgırtmanın özellikle pişirildiği belirtilmiştir. Hıdırellez günü

gül ağacının altına dilek dilendiği, iş yapılmadığı ve yeni işe başlanmadığı ifade edilmiştir.

Yağmur Duası: Yağmur duasının yağışın bolluğuna şükretmek veya kuraklık zamanlarında yağmur dilemek amacıyla yapıldığı açıklanmıştır. Yağmur duasına kadın, erkek, çocuk herkesin katıldığı, çocukların ön saflarda durduğu, duadan sonra çocukların yemiş ve hediyelerle sevindirildiği belirtilmiştir. Sonrasında mezarlık ziyaretlerinde bulunulduğuna değinilmiştir.

Tepreş: Eskişehir'in Fevziye köyünde 1986 yılında ilk defa kutlanan tepreşin hasad önü kutlaması olduğu açıklanmıştır. Kırım'da sürgüne kadar kutlanan tepreşin günümüzde ad olarak bilindiği fakat kutlanmadığı belirtilmiştir. Eskişehir'de tepreş kutlamasına ilginin yıldan yıla arttığı, bu nedenle de merkeze yakın bir parkta yüksek düzey katılımı yapıldığı açıklanmıştır.

Haziranın ikinci haftasına gelen pazar günü yapılan kutlamanın İstiklal Marşı ve Kırım Milli Marşı ile başladığı açıklanmıştır. Gün boyunca kuşak güreşi yarışlarının yapıldığı, kaytarma denilen oyunun oynandığı ve yemek yarışmalarının düzenlendiği ifade edilmiştir. Tepreşte bir ağa seçildiği, seçilen ağanın tepreşin masraflarını karşıladığı, bu nedenle de ağanın ekonomik durumunun iyi olması gerektiği açıklanmıştır.

Koç Katımı: Yeni yavru almak üzere sürüye katılacak koçların süslendiği, dualar eşliğinde ve silah atılarak sürüye katıldığı ifade edilmiştir. Sürü sahibinin maddi durumuna göre hayvan kesip yemek verdiği açıklanmıştır.

Ramazan Ayı: Ramazan ayında davulların çaldığı ve yemeklerin verildiği belirtilmiştir. Ramazan ayında yapılan "Şeramazan" eğlencesinde çocukların sahur vakti komşuları gezerek Şeramazan ezgisiyle un, buğday, yemiş gibi yiyecekler topladıkları belirtilmiştir. "Eşkişik" adlı eğlencede de koç postuna sarılan çocuğun ev sahibini koç gibi süstüğü ve yiyecek topladığı açıklanmıştır. İki eğlencenin de eskiden Ramazan ayının 1, 15 ve 30. gününde yapıldığı ifade edilmiştir.

Ramazan Bayramı: Bayram öncesi temizlik yapıldığı, çocuklara bayramlık alındığı, arife günü "kaygaşa" yapılarak komşulara dağıtıldığı belirtilmiştir. Bayram namazından sonra bayramlaşma yapıldığı ve mezarlık ziyaretlerinin gerçekleştirildiği açıklanmıştır.

Kurban Bayramı: Arife gününde ölen kişilerin yerine kurban kesildiği belirtilmiştir. Bayram günü gücü yetenlerin kurban kestiği ve kesilen kurbanın pişirilerek gelen

misafirlere ikram edildiği açıklanmıştır. Ayrıca kurbanlıkların bayram öncesi Kırım'a gönderildiği, orada dağıtıldığı ifade edilmiştir.

Aşure Günü: Muharrem ayında aşure yapıldığı, komşulara dağıtıldığı ve 10 gün oruç tutmaya çalışıldığı açıklanmıştır.

Doğa ve Evrenle İlgili Uygulamalar bölümü, Mehmet Emin Dede tarafından ele alınmıştır.

Halk Hekimliği alt başlığında, günümüz insanının halk hekimliği algısına değinilmiştir. Halk hekimliği uygulamalarının sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı unutulduğuna ya da uygulamaların yeniden şekillendiğine dikkat çekilmiştir.

Kırım Tatarlarında ocak bulunmadığı yalnız Eskişehir'de yer alan ocakların ziyaret edildiği açıklanmıştır.

Yürüyemeyen çocuklar için yapılan bir uygulamada çocuğun ayağına bağlanan kırmızı ipin camiden çıkan ilk kişiye kestirildiği ve buna "köstek kesme" denildiği belirtilmiştir.

Ağlayan çocuğun yakılmış süpürge ile korkutulması, camiden çıkan iki kişinin örtü içinde çocuğu sallaması, camiden çıkan bir kişinin ayakkabısı ile çocuğun ağzına vurulması ya da gelincik kesmeye giden kişiye çocuğun adının söyletirilmesi gibi uygulamaların çocuğun ağlamasını sonlandırmak için yapıldığı açıklanmıştır.

Konuşamayan çocuklar için büyük dilin bağlı olduğu yeri jiletle kesmek, yedi kurban dilini pişirerek çocuğa yedirmek gibi uygulamalar yapıldığı belirtilmiştir.

Sonrasında birçok rahatsızlığın çözümü için uygulanan halk hekimliği uygulamalarına yer verilmiştir.

Halk Baytarlığı alt başlığında, geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan Kırım Tatarlarının geçim kaynaklarını korumak ve verimi artırmak için hayvanlarla ilgili çeşitli uygulamalar geliştirdiklerine değinilmiştir.

Köylerde hayvanlarda rahatsızlık olduğunda rakı ve katran içirme, soğuk suya batırma gibi uygulamaları yapan deneyimli kişilerin olduğu açıklanmıştır. Sonrasında hayvanlarda görülen çeşitli rahatsızlıkların tedavisi konusunda bilgi verilmiştir.

Halk Botaniği alt başlığında, Kırım Tatarları için özel bir yeri olan kral ağacı denilen akasyanın her yere dikildiği ve bazı yörelerde akasyanın beyaz çiçeğinin ebegümeci ile

birlikte yenildiği açıklanmıştır. Devedikeni bikisinin de soyularak tüketilen bitkilerden olduğu ifade edilmiştir.

Kırım Tatarlarında bitkilere “bambıl” denilen hastalık gelirse ocağa gidildiği ve okutulduğu, çekirge istilasını iyileştiren ermiş kişiler olduğu belirtilmiştir. Tarladaki bitkilere gelen hastalığı ortadan kaldırmak için iki atının uçlarından tuttıkları ipi “Biz geldik, sen git.” diyerek tarlanın üstünden geçirdikleri ifade edilmiştir.

Bereketi artırmak amacıyla çift sürmeye başlamadan önce veya hasat zamanında tarlada kalakay yuvarlandığı açıklanmıştır. Hasatın bereketli olması için lokma veya kaşık börek dağıtıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca salı günleri ekim yapmanın uğursuzluk getireceğine inanıldığı açıklanmıştır.

Halk Takvimi ve Meteorolijisi alt başlığında, halk takviminin geçmişten günümüze, gündelik hayat içerisinde deneyimlerden yola çıkarak oluşturulan zaman olgusu olduğu ifade edilmiştir. Kırım Tatarlarının deneyimlerini geçim kaynakları olan tarımdan kazandıkları ve halk takvimlerini de bu doğrultuda oluşturdukları belirtilmiştir. Sonrasında Kırım Tatarlarının ay, gün ve mevsimlere verdikleri isimler sıralanmıştır.

Mevsimlerin nasıl geçeceğine ilişkin tahminlerin ay, güneş ve hayvanlardan yola çıkılarak yapıldığı belirtilmiştir. Ayvanın bol olmasının kışın hafif geçeceğine işaret olduğuna, koyunların yağmur yağmadan otlamadığına değinilmiştir. Halk meteorolojisi ile ilgili atasözlerine yer verilmiştir.

Ardından kocakarı fırtınası, leylek fırtınası, kırlangıç fırtınası, cemre, ülker düşmesi, sille, kasım doksan, karakış doksan, doksan, yüz on, perdelez, amal, yüz otuz, yüz elli, orak, düven, harman ve beyaz akın hangi zamanlara denk geldiği ve bu dönemlerde nasıl hava olayları yaşandığı konusunda bilgi verilmiştir.

Halk Ekonomisi alt başlığında tarım, hayvancılık, tarım aletleri, ölçü ve tartı birimleri, kışlık hazırlıklar konuları incelenmiştir.

Kırım Tatarlarında göçten önce geniş, verimli düzlüklerde tarımla uğraştıkları, bundan dolayı da tarım aletleri ve tarımsal faaliyetler konusunda bilgili oldukları belirtilmiştir. Göçten sonra Eskişehir’e yerleşen Kırım Tatarlarının bataklıkları kurutarak verimli tarım arazisine dönüştürdükleri ifade edilmiştir. Bu sayede halkın önceleri yaz aylarında yaylaya çıkmaya zorlayan haşerelerden kurtulduğu açıklanmıştır.

Kırım Tatarlarının küçükbaş hayvancılık yaptığı ifade edilmiştir. Tatar olmayan “bekar” denilen çobanlara belirli bir ücret ödendiği ve çobana koyunları kuzulasın diye havlu, çorap gibi hediyeler verildiği belirtilmiştir. Sürüyü korumak için köpek bakıldığı, sürünün çevresinin at ve eşekle çevrildiği, sürünün hareket ettiğini haber veren ana koyunun eğitildiği ve sürüde mutlaka bir tane siyah koyun bulunduğu açıklanmıştır. Hayvanlardan elde edilen yün ile yorgan, yastık yapıldığı belirtilmiştir.

Kırım Tatarlarının kullandığı tarım aletlerinden senek, düven, tırnavuş, saban, pulluk, sandıklı, anadut, yaba, şot, şalgı, şokama, şöküşün yapısı ve kullanım amaçları konusunda bilgi verilmiştir.

Ölçü ve Tartı Birimleri alt başlığında okka, kile, şini, karış, kulaç açıklanmıştır.

Kışlık Hazırlık alt başlığında, kışa hazırlık olarak sogum soyulduğu yani hayvan kesildiği açıklanmıştır. Kesilen hayvanın her yerinin değerlendirildiği belirtilmiştir. Kesilen hayvanın etinden yapılan kavurmanın serin yerde muhafaza edilerek uzun süre kullanıldığı açıklanmıştır.

Günümüzde kışlık hazırlığı olarak salça, turşu ve erişte yapıldığı ifade edilmiştir.

Halk İnançları alt başlığında, günümüzde modern yaşam tarzının ve gelişmenin etkisiyle halk inançlarının sorgulandığına değinilmiştir. Günümüzde hala rastlanan halk inanmalarına yer verilmiştir.

Nazardan korunma amaçlı halk inanışlarından olan kurşun dökme, üzerlik, karazele (çörekotu), nal, tütsü, nazar boncuğu, at başı ve karınca yuvası ile ilgili uygulamalar hususunda bilgi verilmiştir.

Akşam evden dışarıya maya, un, tuz, süt, soğan, sarımsak vermenin uğursuzluk getireceğine inanıldığı ifade edilmiştir. Akşam vakti dışarıya kaynar su, çamaşır ve bulaşık suyu dökmenin iyi olmadığına inanıldığı belirtilmiştir.

Güneş ve ay tutulmasında tenekeler çalındığı, tüfek atıldığına değinilip bu uygulama ile ay ve güneşin kötü ruhlardan kurtarıldığı açıklanmıştır. Hava olaylarından şimşek ve yıldırımın bereketi artırdığına inanıldığı belirtilmiştir. Dolu yağdığında yağın dolu tanesi bıçakla kesilirse dolunun sonlanacağına inanıldığı açıklanmıştır.

Kırlangıç, leylek, saksağan, kaplumbağa ve uğur böceğinin şans getiren hayvanlardan olduğu belirtilmiştir. Kediye peygamber efendimiz sırtını sıvazladığı için, örümceğe de peygamber efendimizi koruduğu için zarar verilmemesi gerektiğine inanıldığı

açıklanmıştır. Baykuşun ötmesi ve köpeğin ulmasının uğursuzluk olarak algılandığı ifade edilmiştir. Sürüye kurt gelirse o koyunlara hastalık gelmeyeceğine inanıldığı belirtilmiştir.

Kırım Tatarlarında bakla falına yaygın olarak bakıldığı belirtilerek nasıl bakıldığı konusunda bilgi verilmiştir.

“Saban potkası” inanişinde tohum ekimine başlanırken kaşık börek çorbası yapılarak komşulara dağıtıldığı ve üzerine yağ sürülmüş ekmeğin köpeğe verildiği belirtilmiştir. Bu uygulamanın bereketi artırdığına inanıldığı ifade edilmiştir.

Halk Mutfağı alt başlığında, Kırım Tatarlarına özgü yemek, tatlı ve içecekler konusunda bilgi verilmiştir. Bu yiyecek ve içeceklerin nasıl yapıldığı ve nasıl tüketildiği açıklanmıştır. Mutfak araç gereçlerinden şöyün kazan, tahta sofrası, sini ve sacayağı konusunda açıklama yapılmıştır.

El Sanatları bölümünde **Geleneksel El Sanatları** alt başlığında demircilik, saraçlık, at arabacılığı, arıcılık meslekleri Serhan Köse tarafından açıklanmıştır.

Gelişen dünyada geleneksel mesleklerin unutulmaya yüz tuttuğuna değinilerek Kırım Tatarlarında çifçiliği yaygın olması nedeniyle geleneksel mesleklerin geçmişten beri az olduğu ifade edilmiştir.

Demircilik alt başlığında, günümüzde Kırım Tatarlarında demircilikle uğraşan çok az sayıda usta kaldığı, demirciliğin de tarım aletlerini tamir etmek için sürdürüldüğü açıklanmıştır. Hala yaşamakta olan demirci ustası Feridun Arol'un mesleğini at arabacılığı ustası olan babasından öğrendiği belirtilmiştir. Feridun Arol'un son sekiz yıldır çırak yetiştirmediği çünkü gençlerin mesleğe ilgi duymadığı tarafından aktarılmıştır. Günümüzde artık yapılmayan at arabacılığının eskiden Feridun Arol tarafından yapıldığı açıklanmıştır.

Saraçlık alt başlığında, mesleğin Kırım Tatarlarındaki son ve tek temsilcisinin Ramazan Tekkalmaz olduğu ifade edilmiştir. Tekkalmaz'ın önceleri ham deriden koşum takımları yaptığı, günümüzde ise deri malzemelerin tamiri ile geçimini sağladığı belirtilmiştir. Kendisinden sonra mesleği icra edecek kimsenin kalmadığı, mesleğin yeni nesil tarafından kabul görmediği ifade edilmiştir.

Arıcılığın günümüzde de devam eden geleneksel mesleklerden olduğuna değinilerek meslekle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

İşleme ve Nakış alt başlığında, etaminle işlenen ve sarma denilen el işleminin, iğne oyası ile yapılan greplerin, duvarlara asılan ve iğneyle yapılan gergerlerin, kaneviçelerin, şerbenti ve çevrelerin günlük hayatta kullanılmak veya çeyize konulmak üzere yapıldığı açıklanmıştır. Eskiden duvar süsü olarak yapılan halıların günümüzde yapılmadığına değinilmiştir. Günümüzde duvarlarda kanaviçe tablolar bulunduğu fakat yapan kişi sayısının çok az olduğu açıklanmıştır.

Giyim Kuşam ve Süslenme alt başlığında, Kırım Tatar kadınlarının geleneksel giysisi olan şalişal, şalvar ve başörtüsü olan marama konusunda bilgi verilmiştir. Kırım Tatar kızlarının eskiden saçlarına kına yaktığı, günümüzde bu adetin uygulanmadığı açıklanmıştır. Kırım Tatar kadınlarının önceleri özel gün ve gecelerde “keribar” dedikleri kolye taktıkları, günümüzde az da olsa keribar kolye takanların olduğu ifade edilmiştir.

Kırım Tatar erkeklerinin geleneksel giysilerinden kölek, çekmen, kalpağın yapılışı ve kullanımı hususunda bilgi verilmiştir. Bu kıyafetlerin günümüzde halk oyunları gösterilerinde kullanıldığı açıklanmıştır.

Geleneksel Alet ve Eşyalar alt başlığında, günümüzde kullanımı olmayan ve biçerdövere benzeyen orak makinası, elektiriğin olmadığı zamanlarda et saklamak için kullanılan fiçi olan meth, aydınlatma için kullanılan fenerlikler, gaz lambası ve lüküs, yün eğirmek için kullanılan urşak hakkında bilgi verilmiştir.

Halk Mimarisi alt başlığında, Kırım Tatar evlerinin yüzünün güneye baktığı, uzun geniş bir bahçeye sahip olan tek katlı kerpiç evler olduğu açıklanmıştır. Eskişehir’deki Kırım Tatar köylerinden bir tanesi hariç hepsinin ovada yer aldığı ifade edilmiştir. Tarımla uğraşan halkın mahsullerini koydukları ambarları ve tarım aletlerini koydukları bir odaları olduğu açıklanmıştır. Bu sebeple geniş bahçeli evler yaptıkları belirtilmiştir. Evlenecek erkek çocuğa yapılacak evin baba evinin geniş ve uzun bahçesine inşa edildiği açıklanmıştır.

Geleneksel Kırım Tatar evlerinin “işger” denilen oturma odası, “ayat” denilen hayat, “aşkana” denilen mutfak, misafir odası ve hamamdan oluştuğu açıklanarak evlerin peş adı verilen sistemle ısıtıldığı ifade edilmiştir.

Çalışmanın sonunda 211 kişiden meydana gelen kaynak kişi listesine ve kaynak kişilerin bilgilerine yer verilmiştir. Ayrıca alan çalışması sırasında kaynak kişilerle

çekilen fotoğraflar ile yaşanan bölgeye ait fotoğrafların yer aldığı fotoğraf albümüne yer verilmiştir.

Değerlendirme

Eskişehir’de Yaşayan Kırım Tatarlarının Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma akademisyenler tarafından hazırlanmıştır ve çalışma bir proje ürünüdür. Çalışmayla Eskişehir’de yaşayan Kırım Tatarlarının somut olmayan kültürel mirasının kayıt altına alınması amaçlanmıştır.

Çalışma incelendiğinde somut olmayan kültürel miras unsurlarının SOKÜM Sözleşmesi’ne göre halk bilimi kadrolarında tespit edilip kayıt altına alındığı, tüm başlıklarda detaylı derleme çalışması yapıldığı görülmektedir.

Envanter niteliğindeki çalışmalarla bir yörenin ya da topluluğun somut olmayan kültürel mirası kayıt altına alınmaktadır. Yalnız sadece kayıt altına almak o kültürel unsurların yaşatılarak korunmasına katkı sağlamamaktadır. Bu anlamda Kırım Tatarlarının belki de ana vatanlarından koparıldıkları için kültürel unsurlarını korumak, onları birarada tutan kültürel değerleri yaşatmak için çalışmalar yaptığı görülmektedir. Buna örnek olarak yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan kuşak güreşlerini ve halk oyunlarını yeniden canlandırmaları gösterilebilir.

Çalışma envanter niteliğindeki diğer kitaplardan sadece Eskişehir’de yaşayan Kırım Tatarlarının somut olmayan kültürel mirasını incelemesi açısından farklılık göstermektedir. Bu çalışma oluşturulurken yörenin somut olmayan kültürel mirası değil de Eskişehir’de yaşayan Kırım Tatarlarının somut olmayan kültürel mirası ele alınmıştır.

Çalışma 181 sayfadan meydana gelmiş olup çalışmada incelenen konularla ilgili 211 kaynak kişi görüşlerine yer verilmiştir. Çalışma görseller açısından da oldukça zengindir.

Bu çalışma ile yeni nesile kültürlerini her anlamda tanıma fırsatı verilmiştir. Akademisyenler tarafından hazırlanan çalışma alanda çalışanlara kaynaklık edecek niteliktedir.

Görsel 20

20. Arslan, M., Çelepi, M. S., Yılmaz, M., ve Sarı, H. (2018). “Yaşayanların Kaybolanlara Yolculuğu” Denizli’nin Somut Olmayan Kültürel Mirası. Boy Yayınları: Denizli.

“Yaşayanların Kaybolanlara Yolculuğu- Denizli’nin Somut Olmayan Kültürel Mirası” adlı çalışma T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Denizli Gençlik Merkezi ve Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Halkbilimi Anabilim Dalı’nın ortak yürüttükleri bir projenin ürünüdür. Çalışmanın Denizli’nin somut olmayan kültürel miras unsurlarının tespit edilmesi, derlenmesi, kayıt altına alınması ve belli yaş aralığındaki öğrencilere miras unsurlarının yerinde gösterilmesi için yapıldığı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Halkbilimi Anabilim Dalı bünyesindeki öğretim üyeleri ve lisansüstü öğrencilerinden bir ekip oluşturulduğu belirtilmiştir. Projenin amaçlarından biri olan Denizli gençliğinin bu konuda eğitilmesinin, unsurların öğrencilere yerinde gösterilmesinin Denizli Gençlik Merkezi tarafından gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.

Beş bölümden meydana gelen çalışmanın birinci bölümünde sözlü gelenekler ve anlatımlar, ikinci bölümünde gösteri sanatları, üçüncü bölümünde toplumsal

uygulamalar, ritüeller ve şölenler, dördüncü bölümünde doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve beşinci bölümde de el sanatları konularına yer verilmiştir.

Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar bölümünde ilk olarak **mani** alt başlığına yer verilmiştir. Çalışmada Denizli yöresinde genellikle kızlar tarafından çeşitli törenlerde ve kız meclislerinde icra edilen ya da aşıklar tarafından özel makamlarla söylenen manilerden 25 tanesine kaynak kişisi belirtilerek yer verilmiştir.

Türküler alt başlığında, günlük hayatın her alanında söylenip dinlenen türkülerin Türk folklorunda önemli bir yeri olduğu ve Denizli'nin de türküler açısından oldukça zengin olduğu belirtilerek TRT repertuarına kaydedilmiş türkülerden 11 tanesine derleyeni ve kaynak kişisi belirtilerek yer verilmiştir. Ülke çapında beğenilerek dinlendiği belirtilen türküler şunlardır: “Denizli'nin Horozları”, “Elindedir Bağlama”, “Kara Üzüm Salkımı”, “Cemile'nin Gezdiği Dağlar Meşeli”, “Gine Yeşillendi Acıpayam Yolları”, “Karabaş Koyunu Güde Güde Getirdim”, “Zobalarında Guru Da Meşe Yanıyor”, “Osmanımın Mendili Saman Sarısı”, “Uzadım Gamiş Oldum”, “Dut Ağacı Dut Verir”, “Kalenin Ardındayım”.

Ninniler alt başlığında, anne ve çocuk arasındaki ilişkiyi güçlendiren ninnilerden Denizli'nin Acıpayam, Çal, Tavas ve Beyağaç ilçelerinde söylenen 6 ninni örneğine yer verilmiştir.

Ağıtların sevilen kişinin ölümünün ardından duyulan üzüntüyü anlatan ve geride kalanların ölenle ilgili duygu ve düşüncelerini yansıtan edebi tür olduğu belirtilerek Denizli yöresinde halen ağıt yakma geleneğinin devam ettiği ifade edilmiştir. Çalışmada Denizli yöresinde söylenmekte olan 4 ağıta yer verilmiştir. Bu ağıtlar Çaya Düştü Tutamadım Kolunu, İnce Mehmet, Gelin Ayşe ve Asker Ağıdı'dır.

Bilmecelerin bilinmezi estetik bir yolla bilinir hale getirdiği, halkın dil kullanımındaki becerisini yansıttığı ifade edilmiştir. Denizli yöresindeki ağız özelliklerinin dikkat çekici olduğu belirtilerek ağız özelliklerinin dile zenginlik kazandırdığı açıklanmıştır. Ardından Denizli ilçelerinden derlenmiş bilmecelere yer verilmiştir.

Atasözlerinin kendi başına bağımsız bir tür olmadığı belirtilerek ya konuşma içerisinde ya da farklı türlerin içerisinde kullanıldığı ifade edilmiştir. Sonrasında Denizli'de yaygın olarak kullanılan atasözleri sıralanmıştır.

Çalışmada **deyimlerin** az kelime ile çok anlam ifade eden, toplumların geleneklerini ve ahlaki kabullerini yansıtan kalıplaşmış söz grupları olduğu ifade edilmiştir. Denizli yöresinden derlenmiş “Medet’e varma, akşama kalma!”, “Efe dayının satışına benzer senin işin!”, “Yukarı Seyit, Aşağı Seyit hiç bulamazsan Çal’a seyit.” deyimlerine hikayeleriyle yer verilmiştir. Ardından Denizli’de derlenen 12 deyim yer verilmiştir.

Tekerlemelerin sadece benzer seslerin tekrarı olmadığı, içeriğinde derin anlamlar barındırdığı belirtilerek Denizli yöresinde söylenen tekerleme örneklerine yer verilmiştir. Ardından Denizli yöresinden derlenen **alkış ve kargışlar** sıralanmıştır.

Masallar alt başlığında, kısa ve yoğun anlatıma sahip olan masalların küreselleşmenin etkin olduğu günümüzde kültürel belleği koruma işlevinin önemine dikkat çekilmiştir. Sonrasında Denizli yöresinde anlatılagelen 10 masala yer verilmiştir. Bu masallar Hatmecikle Yusufçuk, Hava, Darı, Yörük Kızı, Üvey Anne, Tembel Adam, Nohut Mehmet, Kurt, Eşek, Öngürlüle Songürlük masallarıdır.

Efsanelerin toplumun düşüncesine ışık tutması açısından rehber niteliğinde olduğu ifade edilerek efsanelerde ana amacın dini, ahlaki veya kültürel normlarla ilişkili dikkat çekici bir durumun ya da olayın açıklanması olduğu belirtilmiştir. Çalışmada Denizli yöresinde derlenen 10 efsaneye yer verilmiştir. Bu efsaneler Gelin Taşı, Kızılhisar, Kale-Davas, Ali Kurt, Çiçek Baba, Çökelez Dağı, Keloğlan Mağarası, Dedeler Çeşmesi, Çataltepe, Koyun Atlatma efsaneleridir.

Memoratlar alt başlığında, memoratların korku aracılığı ile dini, ahlaki ve kültürel değerleri koruduğuna değinilmiştir. Çalışmada memoratların insanda çarpıcı bir his bıraktığı belirtilerek Denizli yöresinden derlenen 6 örneğe kaynak kişilerin kullandığı yöresel ağızla yer verilmiştir.

Efe Hikayeleri alt başlığında, efe hikayelerinin yakın bir geçmişi olduğu ve o dönem tarihine kaynaklık ettiği ifade edilmiştir. Efeliğin sosyal bir kurum olduğu ve fakirden almamak, askere kurşun sıkmamak, namusa dokunmamak gibi kaidelerinin olduğu belirtilmiştir. Ardından yörede derlenen 5 efe hikayesine yer verilmiştir. Derlenen efe hikayeleri Ahmet Çavuş Efe, Köpekçi Nuri Efe, Akçapınarlı Mehmet Efe, Tilki İbrahim, Zurnacı Ali Efe’dir.

Fıkralar alt başlığında, güldürme amaçlı söylendiği düşünülen fıkraların aslında karşıdaki insanı incitmeden eleştirme işlevi gördüğü belirtilmiştir. Denizli yöresinden

derlenen fıkraların yöre kültürünü, yöredeki dini inancı ve yörenin ahlaki değerlerini yansıttığı ifade edilmiştir. Sonrasında Denizli’de anlatılan 12 fıkraya yer verilmiştir. Bunlar Hoca Abdullah, Mal Müdürü, Say Komşuları, Elin Adamlarına Mı Bakcez?, Hem Beni Dövüyorlar Hem Sana Sövüyorlar, Ver Şu Goyunun Parasını, Kaynana, Gelin, Babadağlı, Halil Bayar, Kel Süleyman, Goca Hüseyin fıkralarıdır.

Gösteri Sanatları bölümünde; Zeybeklik, Denizli Seyirlik Oyunları, Halk Müziği ve Çalgıları, Aşıklık Geleneği, Cura ve Çam Düdüğü Geleneği, Sipsi Geleneği alt başlıklarına yer verilmiştir.

Zeybeklik alt başlığında, zeybekliğin hafızalarda mertlik, cesaret, hürriyet gibi birçok değeri taşıdığı belirtilerek geçmişte sosyal bir yapı olan zeybekliğin danslarla, türkülerle ve halk anlatıları ile günümüze kadar taşındığı belirtilmiştir.

Denizli yöresinde oynanan zeybek oyunlarının 3’lü kolsuz, 5’li kollu ve 1’li poz verme ölçüsüyle sahnelendiği belirtilmiştir. Yörede sahnelenen oyunların daire formunda sahnelendiği ve çift sayıdaki kişilerce oynanmasına özen gösterildiği ifade edilmiştir. Denizli’de sahneye çıkan zeybek oyuncusunun en az üç oyun bilmesi gerektiği, bilmemesi durumunda da bir oyunu üç bölümde sergilemesi gerektiği açıklanmıştır. Zeybek oyununda oyuncunun tanıdığı ya da saygı duyduğu bir kişinin önüne giderek o kişiyi oyuna davet etmesinin gelenekten olduğu belirtilmiştir. Davet edilmeden sahneye çıkmanın hoş karşılanmadığı ifade edilmiştir.

Denizli yöresinde oynanan zeybek oyunları sıralandıktan sonra bu oyunların babasının Tavas Oyunu olduğu açıklanmıştır. Tavas Oyunu’nun yörede oynanan bütün zeybek oyunlarının adım özelliklerini bünyesinde taşıdığı ve yörede yaygın olarak bilindiği ifade edilmiştir.

Köy Seyirlik Oyunları alt başlığında, köy seyirlik oyunlarının toplumların mitik dönemlerinden beri varlığını sürdüren kültürel bir miras olduğu belirtilmiştir. Çalışmada seyirlik köy oyunlarına olan ilginin şehirleşme ve teknolojik gelişmeler nedeniyle azaldığı belirtilmiştir. Denizli yöresinde şehirlerde köy seyirlik oyunlarının ortadan kalktığı, kasaba ve köylerde de gittikçe azaldığı ifade edilmiştir.

Denizli’de oynanan köy seyirlik oyunlarının kadın ve erkek oyunları olarak ikiye ayrıldığı belirtilmiştir. Kadınların oyunlarının zenne, mumcu-çörekçi, desti-bardak; erkek oyunlarının gezekçi, kız kaçırma oyunu, maşala, Arap, deve oyunu adlı oyunlar

olduğu açıklanmıştır. Bu oyunların eğlendirmenin yanı sıra sosyal, ekonomik ve ahlaki mesajlar verdiği, güldürürken düşündürdüğü ifade edilmiştir.

Halk Müziği ve Çalgıları alt başlığında, Denizli yöresindeki müziğin Türk Halk müziği ve Ege Bölgesi örneklerinden izler taşıdığı, bununla birlikte kendine has bir yapısı olduğu açıklanmıştır. Yöre müziğinin Yörük-Türkmen müziği ve Teke yöresi ezgileri için önemli bir yeri olduğu ifade edilmiştir. Yöre müziğinin tanıtılmasında önemli katkıları olan sanatçılara değinilmiş ve yaklaşık iki yüz türkünün TRT repertuarına eklendiği açıklanmıştır. Önceleri kış aylarında yaren geceleri yapıldığına ve bu uzun gecelerde geleneksel halk müziğinin icra edildiğine değinilmiştir. Günümüzde de kahvehanelerde, düğünlerde, panayır ve şenliklerde yaren toplantılarının yapıldığı ifade edilmiştir. Sonrasında yörede kullanılan enstürmanlar sıralanmıştır.

Aşıklık Geleneği alt başlığında, Denizli’de aşıklık geleneğini yaşatan ve günümüze taşıyan Ozan Nihat’ın hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Ozan Nihat’ın çok sayıda eseri olduğuna, yurt içi ve yurt dışında tanındığına ve Ozan Nihat hakkında tezler, belgeseller hazırlandığına değinilmiştir. Ozan Nihat’ın Denizli’de düzenlenen aşıklar bayramlarından birinin düzenli olarak gerçekleştirilmesine öncülük ettiği açıklanmıştır.

Cura ve Çam Düdüğü Geleneği alt başlığında, 2008 yılında “Çam Düdüğü Yapımcısı ve İcracısı” alanında Yaşayan İnsan Hazinesi olarak kabul edilen Hayri Dev’in hayatı hakkında bilgi verilmiştir. 2018 yılında hayatını kaybeden Hayri Dev’in çam düdüğü ve cura yapımını, bu enstürmanları icra etmeyi büyüklerinden öğrendiği belirtilmiştir. Hayri Dev’in geleneği tanıtmada ve geliştirmede büyük katkı sağladığı vurgulanmıştır. Yurt dışında da tanınan Hayri Dev’in sanatıyla ilgili tez çalışması ve belgeseller hazırlandığına değinilmiştir. Dev’in Avrupa’ya konserler vermeye gittiği, yurt içindeki üniversitelerde akademisyenlere ve öğrencilere müziğini tanıttığı açıklanmıştır.

Sipsi Geleneği alt başlığında, küçüklüğünde çobanlık yaparken eğlenmek, hoşça vakit geçirmek için sipsi yapmayı ve çalmayı kendi kendisine öğrenen Halime Özteke’nin hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Doğup büyüdüğü yer olan Beyağaç’ta kendisinden başka sipsi ustası olmadığı, oğlunu çirak olarak yetiştirdiği belirtilerek yaptığı sipsilere kendine has bezemeler eklediği açıklanmıştır. Halime Özteke’nin Denizli İl Kültür Müdürlüğünce Yaşayan İnsan Hazinesi olarak teklif edildiğine değinilmiştir. Özteke’nin yurt içi birçok davette ve yaşadığı bölgedeki etkinliklerde sipsi sanatını sergileyerek sanatını tanıtmaya devam ettiği açıklanmıştır.

Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler bölümünde Geçiş Dönemi Uygulamaları, Kutlamalar, Törenler, Bayramlar, Dini Uygulamalar ve Çocuk Oyunları başlıkları ele alınmıştır.

Geçiş Dönemi Uygulamaları başlığında ilk doğum konusuna yer verilmiş, ardından sünnet, askerlik, evlenme ve ölüm konuları incelenmiştir.

Doğum alt başlığında, Türk kültür coğrafyasında doğumun Tanrı'nın, doğanın ve iyi ruhların insana hediyesi olarak görüldüğü açıklanmıştır. Bu nedenle de çocuğun ve annenin korunmasında otacılara başvurulduğu ve geleneksel adetlerin uygulandığı ifade edilmiştir.

Denizli yöresinde çocuk sahibi olabilmek için dini altyapısı olan türbe ziyaretleri yapmak, bu kutsal mekanlarda dua etmek ve adak adamak gibi ritüeller yapıldığına değinilmiştir. Ayrıca bu kutsal mekanların çevresindeki taş ve ağaçların da kutsal sayıldığı ve etraflarında çeşitli ritüeller uygulandığı açıklanmıştır. Denizli yöresinde uygulanan ve dini altyapısı olmayan uygulamalara da yer verilmiştir. Çocuğu olmayan kadının yeni doğum yapan kadınların evlerinden pirinç topladığı ve topladığı pirinçlerden pilav yapıp yediği aktarılmıştır. Çalışmada, çocuğu olmayan kadının çocuğu olan kadının avucundan su içmesi ya da doğum sancısı çeken kadının ısırdığı elmayı yemesi gibi uygulamaların olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada kadınların hamilelikleri boyunca dikkat etmeleri gereken bazı hususlar olduğu belirtilmiş ve bunların doğacak çocuğun sağlığı için yapıldığına değinilmiştir. Denizli ilinde ciğere ve güle dokunulursa bebeğin vücudunda leke ile doğacağına, ayva yenirse bebeğin gamzesi olacağına ve hayvan kellesi ellenirse çocuğun sümüklü olacağına inanıldığı ifade edilmiştir. Çalışmada Denizli yöresinde, hamile kadının soğan veya yumurta tepelemesinin, yavru köpeğe yaklaşmasının, yılanı bakmasının ve saç kestirmesinin bebeğin ömrünün kısa olmasına ya da doğar doğmaz ölmesine sebep olacağına inanıldığı açıklanmıştır.

Denizli yöresinde, hamilelik döneminde annenin yaptığı kötü davranışların doğacak çocuğa yansıtacağına inanıldığına değinilmiştir. Çalışmada, annenin izinsiz bir şekilde başkasına ait olanı alması veya yiyip içmesi durumunda çocuğun hırsız olacağına inanıldığı ifade edilmiştir. Çalışmada, hamilelik döneminde aşeren kadının yemek istediğini yiyememesi durumunda bebeğin kusurlu doğacağına inanıldığı belirtilmiştir.

Bebeğin cinsiyeti tahmin edilirken Türkiye'nin çoğu yerinde olduğu gibi Denizli'de de annenin fiziksel özelliklerinden yola çıkıldığı ya da geleneksel uygulamalara başvurulduğu açıklanmıştır. Çalışmada, annenin güzelleşmesi durumunda erkek çocuk olacağına, annenin karnı sağa doğru şişerse kız çocuk olacağına inanıldığı ifade edilmiştir. Doğacak çocuğun cinsiyetini tahmin etmek için annenin başına tuz serpildiği, annenin başını kaşması durumunda erkek çocuk olacağına inanıldığı açıklanmıştır.

Denizli yöresinde plasentaya eş, son, gızan eşiği denildiği ve eşin mutlaka toprağa gömülmesi gerektiğine inanıldığı açıklanmıştır. Bu uygulamanın eşi hayvanlardan ve kötü ruhlardan korumak amacıyla yapıldığı, eşin korunamaması durumunda ise bebeğin hastalığa yakalanacağına inanıldığı ifade edilmiştir.

Denizli yöresinde Türk kültür coğrafyasında da olduğu gibi göbek bağı saklanırken geleceğe dair beklentilerin dışa vurulduğu ifade edilmiştir. Kız çocukların göbeğinin evine bağlı olsun diye sandığa saklandığı, temiz olsun diye süpürgeye asıldığı, hamarat olsun diye ekmek tahtasına bağlandığı ve dokuma yapmayı sevsin diye dokuma tezgahına bağlandığı açıklanmıştır. Erkek çocukların göbeğinin de zengin olsun diye zengin evlerinin çevresine gömüldüğü, siyasetçi olsun diye muhtarlık ya da belediye binasına konulduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada ad verme töreninin Denizli'de bazı ilçelerde ilk günde, bazılarında üçüncü günde, bazılarında ise yedinci günde yapıldığı belirtilmiştir. Çocuğun adının babası, dedesi veya namaz kılan bir erkek tarafından kulağına söylendiği ifade edilmiştir.

Denizli ilinde tuzlama adetinin olduğuna ve tuzlamanın çocuğun gelecekte sağlıklı olması, kokmaması, pişmemesi, terlememesi için yapıldığına değinilmiştir. Bebek tuzlama adetinin Denizli ilçelerinde farklı şekillerde uygulandığı belirtilmiştir. Çameli ilçesinde tuzlanan bebeğin okuması isteniyorsa tahsilli biri tarafından bebeğin eline tuz döküldüğü, bebeğin tatlı dilli olması isteniyorsa tatlı dilli birisinin bebeğin diline tuz serptiği açıklanmıştır. Sarayköy'de de bebeğin tuzlandığı gün lokma döküldüğü ve "duz aşısı"ımız var diyerek yakınların davet edildiği belirtilmiştir. Davete icabet edenlerin bebeğe hediyeler getirdiği ve gelen hediyelerin de evin içerisine gerilen ipe asılarak sergilendiği açıklanmıştır.

Çalışmada, Türk toplumlarında lohusalık döneminde olan kadının ve yenidoğan çocuğun tehlikede olduğuna inanıldığı için kırkı çıkana kadar anne ve bebeğin tehlikelerden korunmaya çalışıldığı açıklanmıştır. Lohusalık döneminde anne ve

bebeğin yalnız bırakılmadığı, yataklarının yanına bıçak veya makas konulduğu belirtilmiştir. Kırkı çıkmadan iki lohusanın karşılaşması durumunda da aralarında eşya değiştirmeleri gerektiğine inanıldığı ifade edilmiştir.

Denizli'de anne ve çocuğa albasmasını engellemek için yanlarına çörek otu ve bıçak konulduğu açıklanmıştır. Albasmasının gerçekleşmesi durumunda annenin bir komşusuyla bir parça kumaş değiştirdiği ve başına kırmızı kurdela bağladığı belirtilmiştir. Denizli'de kırklı anne ve çocuğun düğüne gitmediğine, giderse de geline hediye götürmesi gerektiğine değinilmiştir.

Çalışmada, kırkı çıkmayan annelerin biraraya gelmesi ve bebeklerin birbirini görmesi durumunda çocukların gelişim geriliği yaşayacağına inanıldığı ve bu çocuklara da aydaş denildiği açıklanmıştır. Denizli'de aydaş olduğu düşünülen çocukların tedavisi için aydaş aşı pişirildiği, üç cumartesi kavak ağacının altında dua okunduğu, süpürge üzerinde zeytinyağı ile çocuğun vücudunun yağlandığı, Denizli merkezde bulunan ve Deliktaş denilen yerden aydaş çocukların geçirildiği, Akhan denilen yerde dualar okunduğu ve adak kesildiği, aydaş çocukların türbelere götürüldüğü ifade edilmiştir.

Denizli'de doğumdan sonraki kırk gün boyunca anne ve bebeğin tehlikelere açık olduğu ve bu tehlikelerden korunmak için çeşitli uygulamalar yapıldığı ifade edilmiştir. Bunlardan birisinin de kırklama uygulaması olduğu açıklanmıştır. Denizli'de bazı yerlerde kırklamanın her gün yapıldığı, bazı yerlerde ise kırkıncı gün yapıldığı belirtilmiştir. Uygulamanın yirminci günde de yapılabildiği, buna yarı kırklama denildiği ve bu günden sonra anne ve bebeğin misafirlige gidebildiği ifade edilmiştir. Kırklama uygulamasında kullanılacak taşların temiz yerlerden toplanması ve her birine dua okunması gerektiği açıklanmıştır. Okunan taşların banyo suyuna konulduğu, taşın yanı sıra banyo suyuna altın, tarak, anahtar, güzel kokulu bitkiler de konulabildiği belirtilmiştir. Önce bebeğin ardından da annenin bu suyla yıkandığı, kalan suyun eve ya da kırk ağaç altına serpildiği ifade edilmiştir. Kırklama uygulamasından sonra anne ve bebeğin ilk önce erkek tarafına ziyarete gittiğine, bebeğe hediyeler verildiğine değinilmiştir. Bazı yerlerde de kız ve erkek tarafının biraraya gelerek çocuk cesur olsun diye hep birlikte ciğer yediği açıklanmıştır. Kırkı çıkan çocuğa hırsız olmasın diye yumurta hediye edildiği, uzun ömürlü olsun diye çocuğun yüzüne un sürüldüğü açıklanmıştır. Çalışmada, misafir olarak gidilen evlerde çocuğa ve annesine verilen

hediyelere sıçanlık denildiği ve sıçanlık verilmemesi durumunda evi farelerin basacağına inanıldığı belirtilmiştir.

Çalışmada, çocuğun ilk dişinin çıkmasının yavaş yavaş büyüdüğüne işaret olduğu ve bu nedenle de ilk dişin çıkmasının törenle kutlandığı ifade edilmiştir. Denizli’de bebeğin çıkan dişini ilk görenin bebeğe hediye aldığı belirtilmiştir. İlk dişin çıkmasının ardından buğday, mısır gibi tahılların pişirilmesiyle hazırlanan aşı yörede kölle, dişlik, diş diridi, diriltme, diş aşısı, diş tuzlaması, gölle gibi isimler verildiği ifade edilmiştir. Bu aşısı yiyenlerin çocuğun dişleri demir gibi güçlü olsun diye çocuğa metal para verdiği, diş aşısı dağıtılan tabakların boş gönderilmeyerek tabaklara hediyeler konulduğu belirtilmiştir.

Denizli’de çocuğun tırnağı ilk defa kesileceğinde ileride hırsız olmasın diye elinin babasının cebine sokulduğu ve babasının cebindeki paranın avuçlatıldığı ifade edilmiştir. Bazı bölgelerde kesilen tırnaklar saklanırken, bazı bölgelerde de tırnakların toprağa gömüldüğü açıklanmıştır. Çalışmada çocuğun kesilen ilk saçının ağırlığınca çocuğa değerli hediyeler verildiği, çocuğun saçını kesene de bahşış verildiği belirtilmiştir. Bazı yerlerde kesilen saçın çocuğu olmayan ailelere verildiği, onların da verilen saçla türbeye giderek çocukları olsun diye dua ettiği açıklanmıştır.

Çalışmada, köstek kesme uygulamasının yeni yürümeye başlayan çocuklara yürümelerinde herhangi bir kusur olmaması için yapıldığı belirtilmiştir. Denizli’de köstek kesmenin cuma ezanı ile sela arasında yapıldığı ve yörede farklı uygulamalarının görüldüğü açıklanmıştır. Uygulamalardan birinde de yürümeye başlayan çocuğun ayağına, yürüyüşü düzgün bir yetişkinin sela okunurken besmeleyle kırmızı ip bağladığı ve çocuğun yürümesini temenni ederek çocuğu üç defa sallandıktan sonra ipi kestiği belirtilmiştir.

Sünnet alt başlığında, belli yaşa gelen çocukların sünnet töreni için okuntular dağıtıldığı, sünnet töreni yapılacak mekanın hazırlandığı ve sünnet evine mutlaka bayrak asıldığı açıklanmıştır. Sünnet olacak çocuğun tekli yaşlarda olmasına dikkat edildiği yoksa çocuğun ileride erkek çocuğu olmayacağına inanıldığı ifade edilmiştir. Sünnet törenlerinde mevlit okutmanın ve hayır aşısı dağıtmanın adetten olduğu belirtilmiştir. Kale ilçesinde meydana bulunan dibekte delikanlıların buğday dövdüğü ve elde edilen buğdayla yemek yapıldığı ifade edilmiştir.

Askerlik alt başlığında, askere gidecek olan gençler için büyük törenler düzenlendiği açıklanmıştır. Çalışmada askere gidecek gençler için topluca namaz kılındığı, askere

gidecek gençlere uğur parası verildiği, imkan varsa yemek verildiği ve mevlit okutulduğu belirtilmiştir. Acıpayam'ın Yazır köyünde topluca yaylaya gidildiği, yaylada kesilen koçun hep beraber yenildiği açıklanmıştır. Askere gidecek gencin silah tutan parmağına kına yakıldığı, boynuna ay yıldızlı kırmızı yazma takıldığı belirtilmiştir. Geçmiş yıllarda askere gidecek gence yolluk olması için ekmeğin pişirildiği ve ekmeğin bir tanesinin de evin duvarına asıldığı açıklanmıştır. Asılan ekmeğin duvardan düşerse askerin şehit olacağına, düşmezse sağ salim eve döneceğine inanıldığı ifade edilmiştir. Askere gidecek olan gençlerin kutsal mekanları ziyaret ettikleri ve bu mekanlardan aldıkları toprakları yanlarında götürdükleri belirtilmiştir. Askerlik dönüşünde alınan toprağın yerine geri konulduğu açıklanmıştır.

Evlilik alt başlığında, Denizli'de evlilik törenlerinde ziyafetler, yarışlar, eğlenceler düzenlendiği ve düğünlerin geleneklerin en çok uygulandığı törenler olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada gençlerin evlenme isteklerini babalarının ayakkabılarına on tane çivi çakarak, kendi ayakkabılarını babalarınınkinin yanına ters çevirip koyarak ve çatalla pilav yiyerek belli ettikleri açıklanmıştır. Evlenme isteğinin bildirilmesinden sonra uzun süre evlenilememişse kısmetin kapalı olduğuna kaanat getirildiği ifade edilmiştir. Kısmet açmak için Üzüm Dede'nin türbesinin etrafında kilit açıp kapayarak gezildiği, ardından da kilitin suya atıldığı belirtilmiştir.

Çalışmada Denizli'de kız istemeye kız tarafının uygun gördüğü bir günde gidildiği, bazı yörelerde istemeye gitmenin “kayalığa gitmek” olarak adlandırıldığı belirtilmiştir. Kızın evlenmede gönlünün olması durumunda gelen misafirleri çok iyi ağırladığı ve kız evinin hakkınızı ikileyin diyerek erkek evini tekrar çağırdığı açıklanmıştır. Kız istemeye aile büyükleri ve imamın götürüldüğü, isteme gerçekleşirken Denizli'nin çeşitli bölgelerinde birbirinden farklı isteme sözlerinin söylendiği belirtilmiştir. Denizli'de kız verilirse ilk önce tatlı yenildiği, kız tarafının erkek tarafına yağlık denilen mendil içinde lokum verdiği, erkek tarafının da yağlık karşılığı olarak kız tarafına yazma ve kumaş gönderdiği ifade edilmiştir. Kız tarafının söz kesildikten sonra erkek tarafına içinde çeşitli hediyeler olan bohça gönderdiği açıklanmıştır. Denizli'de söz kesiminden sonra karşılıklı hediyeleşildiği ve bu adete “söz mendili” denildiği, kızın söz kesilmesinin ardından “tutu” denilen kendi işlediği mendili erkek tarafına gönderdiği ifade edilmiştir.

Söz kesiminin her zaman kız evinde yapıldığı, kız evinin gelen misafirlere tatlılar hazırladığı, erkek tarafının içinde çeşitli hediyeler bulunan söz tepsi hazırladığı, bazı yörelerde de kızın verilmesinin ardından “söz yalığı” denilen altının kıza takıldığı açıklanmıştır.

Söz kesiminden sonra erkek tarafının kıza birkaç kutu sakız götürdüğü ve kızın sakızı arkadaşlarına dağıtarak sözü yaşadığı çevreye ilan ettiği belirtilmiştir. Denizli Çal ilçesinde de erkek evinin katmer yapıp komşulara dağıttığı ve kız evine de katmer gönderdiği, bu katmer dağıtma işine “söz katmeri” denildiği ifade edilmiştir.

Çalışmada, nişana küçük düğün denildiği ve nişan döneminin verilen sözlerin yerine getirildiği bir dönem olduğu açıklanmıştır. Nişanın kız evinde ya da özel bir mekanda yapıldığı, söz yüzüğünün nişan yüzüğüyle değiştirildiği, yüzüklerin aile büyükleri ya da imam tarafından takıldığı açıklanmıştır. Nişan töreninde içinde yiyeceklerin, kıyafetlerin bulunduğu “dürü” denilen bohça götürüldüğü, yüzüklerin takılmasının ardından yiyip içilerek eğlendiği ifade edilmiştir.

Denizli Güney’de kız ve erkeğin birer sandalyeye oturtulduğu ve başlarına tutulan çarşafa gelen misafirlerin hediyelerini koyduğu, bu adete de “çevirme” denildiği belirtilmiştir. Çal ilçesinde de oğlan evinin kız evine bir sürahi şurup gönderdiği, kız evinin de sürahiyi çerezle doldurup geri gönderdiği ifade edilmiştir. Çalışmada Denizli yöresinde genellikle kız evine bohça gönderildiği, bohçada yiyecek, kıyafet ve altının bulunduğu açıklanmıştır. Kız evinin de erkek evine hediyelerle karşılık verdiği belirtilmiştir. Yörede gerçekleştirilen uygulamalardan biri de kıza gönderilen altınların kıza verilmeden önce yakın akrabalar ve komşu kızlar tarafından takılması olduğu açıklanmıştır.

“Pırtı katma” uygulamasında ise kızın yatak ve yorganının imece usulü hazırlandığı ifade edilmiştir. “Kesim” uygulamasında ise hazırlanan eşyaların sergilendiği, komşu ve akrabaların davet edildiği belirtilmiştir. “Pusat kesme”, “keten kesme” denilen uygulamada da erkek tarafının gönderdiği kumaşların gelin kızın ölçülerine göre kesildiği ve konu komşudan dikiş bilenlere dikilmek üzere dağıtıldığı açıklanmıştır.

Nişanlılık döneminde kurban bayramı denk gelirse arife günü süslenmiş ve boynuzuna altın bilezik takılmış koçun sokaklarda gezdirildiği ve bayram günü kız evine götürüldüğü belirtilmiştir.

Çalışmada nişandan sonraki aşama olan düğün için Denizli'nin tümünde düğüne davet için oku yollandığı, okuyu iki tarafın da yolladığı belirtilmiştir. Oku olarak eskiden kibrit, sabun, mendil, çorap, bardak; günümüzde ise atlet, yazma, havlu, eteklik kumaş, namazlık verildiği açıklanmıştır. Bozkurt ilçesinde oku olarak kolaç denilen küçük ekmeklerin maddi durumu kötü olan bir kadın tarafından herkese dağıtıldığı, kolaçı alanların kadına bir kap un verdiği belirtilmiştir. Şayet bir kişi okuyu kabul etmiyorsa düğün sahibine dargın olduğu anlamına geldiği belirtilmiştir. Denizli'de okuya icabet edenlere “okucu”, oku karşılığı verilen hediyelere de “oku anneçliği” denildiği ifade edilmiştir.

Çalışmada, düğünlerin en önemli aşamalarından birinin düğün yemeği olduğu, her iki tarafın da düğün yemeği verdiği belirtilmiştir. Erkek tarafının düğün aşısı için kız tarafına kurban ve erzak gönderdiği açıklanmıştır. Düğün yemeği ve düğün boyunca yapılacak eğlenceler için kullanılacak olan odunun gençler tarafından imece usulü ile toplandığı belirtilmiştir. Denizli'de en önemli düğün yemeğinin keşkek olduğu, tören keşkeğinin imece usulü hazırlandığı açıklanmıştır. Düğün evinden verilen dövülecek buğdayın sağdıç sırtında, çalgı eşliğinde dibeğe götürüldüğü ve işbirliği ile buğdayın dövüldüğü belirtilmiştir. Düğünlerde keşkek dışında et kavurması, fasulye, nohut, dolma, pilav gibi yemeklerle; Tavas baklavası, ırmik helvası ve hoşaf gibi tatlılar hazırlandığı ifade edilmiştir.

Çalışmada, Denizli'de düğünlerin bayrak dikme töreni ile başladığı belirtilmiştir. Bayrak dikme töreni için öncelikle gençlerin çam ağacından bir dal kestikleri, sonrasında bu dalın üzerine bayrak astıkları, çeşitli meyvelerle süsledikten sonra düğün evinin çatısına astıkları ifade edilmiştir. Kız evinde portakal, üzüm ve çerez gibi şeylerin ipe dizildiği ve çam ağacının dalına asılmak üzere erkek evine gönderildiği belirtilmiştir. Çalışmada, düğünden bir gün önce kız evinden bayraklık kumaş veya bez istendiği açıklanmıştır.

Denizli Tavas'ta düğünden önce kız evinde “minder altı” denilen bir tören yapıldığı, törende gelinin kayınvalidenin getirdiği üç eteği giydiği, ziynet eşyalarını taktığı belirtilmiştir. Ardından gelinin kayınvalidenin getirdiği elbisenin üzerinde yürütüldüğü, buna da “kız yürütme” denildiği, kız yürütmeden sonra kız tarafına katkıda bulunmak için kıza takılar takıldığı açıklanmıştır.

Denizli yöresinde günümüz gelinlikleri dışında geleneksel tarzda gelinlikler hazırlandığı, üç etek giyildiği ve gelinin başına farklı başlıklar yapıldığı ifade edilmiştir.

Çalışmada, gelinin düğünden önce hamama götürüldüğü, hamamda yemek yenildiği ve eğlenceler düzenlendiği açıklanmıştır. Denizli’de damat ve sağdıçın da düğünden önce banyo yaptırıldığı ya da hamama götürüldüğü, yıkanmadan sonra çalgıcılar eşliğinde meydana traş edildikleri belirtilmiştir. Traştan sonra damatlık ve sağdıçlık kıyafetlerini giyen damat ve sağdıçın bir halı ya da seccade üzerinde ayakta durduğu, hocanın yanlarına gelip dua ettiği ve ardından da damat ve sağdıca hediyeler takıldığı açıklanmıştır. Bu uygulamaya Denizli yöresinde “güvey durma”, “güvey donatma”, “sağdıç durma”, “bey durma” gibi adlar verildiği belirtilmiştir.

Çalışmada, düğünün en önemli aşamalarından biri olan kına töreni için hazırlıkların birkaç gün önceden başladığı açıklanmıştır. Kınada ikram edilecek yiyecekleri erkek tarafının karşıladığı, bazı bölgelerde erkek tarafının kız evine çalgı eşliğinde etlik hayvan ve yemeklerin hazırlanmasında kullanılacak malzeme götürdüğü belirtilmiştir.

Çalışmada kına alanına bazen çalgı eşliğinde ve topluluk halinde gidildiği, buna “tongavı” denildiği ifade edilmiştir. Herkes toplandıktan sonra erkek tarafından getirilen kınanın yakıldığı, kına yakma töreninde gelin ve damadın erkek tarafı altın vermeden elini açmadığı, kına yakma esnasında başa al örtü örtüldüğü açıklanmıştır. Kına yakma esnasında ya da sonrasında söylenen türkü ve manilere Denizli genelinde “okşama” denildiği belirtilmiştir. Bu uygulama ile kızın baba evinden ayrılmasından duyulan üzüntünün dile getirildiği ve kına merasiminde bulunanların söylenen ağıtlar, maniler ve türkülerle ağlatıldığı açıklanmıştır. Çalışmada, Denizli yöresinde bütün kınalarda rastlanılan bu okşamalarda söylenen nazım türlerine örnekler verilmiştir.

Kız evinde kına yakılırken erkek evinde de “maşala” yapıldığı, maşalada büyük bir ateş yakılarak çevresinde oturulduğu, zeybek ve seyirlik oyunlar oynandığı belirtilmiştir.

Çalışmada Denizli yöresinde düğün eğlencelerinden bazılarının günümüzde yapılmadığı belirtilerek eskiden at yarışları, karakucak güreşleri, koşu ve atıcılık müsabakaları, Arap, deve oyunu gibi eğlencelerin tertiplendiği ifade edilmiştir.

Denizli’de düğün yerinde oynanan ilk oyunun “kapma” olduğu açıklanmıştır. Oyunun torba içindeki yiyeceklerin ağaç dalına asılması ve hareket ettirilen dalın üzerindeki yiyeceklerin çevredekiler tarafından alınmaya çalışılması şeklinde olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada oyunun ilk gün oynanması nedeniyle düğünün ilk gününe “kapma” denildiği açıklanmıştır. Denizli Balkan’da “ölu oyunu” denilen bir oyunun sergilendiği aktarılmıştır.

Çalışmada gelin alma töreninde hüznle sevincin bir arada yaşandığı, kızın gelin alma öncesi annesi ve arkadaşları tarafından hazırlandığı açıklanmıştır. Ardından da gelini ağlatmak amacıyla hüznü türküler söylendiği belirtilmiştir.

Denizli’de erkek tarafının kız almaya bayraktar önderliğinde gittiği, bayrağın yanına yeşil ve al yazmalar bağlandığı ifade edilmiştir. Çalışmada erkek tarafı kız evine geldiğinde kız tarafının kapıyı açmadığı, erkek tarafından bahşış istediği belirtilmiştir. Bazı bölgelerde de erkek tarafının kız tarafını razı edinceye kadar kapı önünde çalgı eşliğinde oynadığı açıklanmıştır.

Denizli’de gelin almaya gidildiğinde eve genellikle kayınvalidenin girdiği, yüzü örtülü olan gelinin yüzünü kayınvalidenin açtığı belirtilmiştir. Gelinin yengesinin orada bulunan kız ve erkek tarafından topladığı paraları mendil içinde kayınvalideye verdiği belirtilmiştir.

Çalışmada ev içindeki ritüellerin bitiminden sonra gelin babasının dualar eşliğinde kızına al kuşak bağladığı açıklanmıştır. Denizli’de kız evden çıkmadan önce kızın başına al örtüldüğü, babanın kızının sağ ayakkabısına uğur getireceğine inanıldığı için para koyduğu ifade edilmiştir. Gelin evden çıkarken şeker, çikolata atıldığı açıklanmıştır. Gelin evden çıkarma ve binitine bindirme işini kız babasının yaptığı belirtilmiştir.

Çalışmada gelinin erkek evine geldiğinde binitinden hediye almadan inmek istemediği; geline altın, hayvan, tarla veya ev gibi hediyeler verildikten sonra inmeyi kabul ettiği ifade edilmiştir. Gelin binitinden inerken attığı ilk adımın ekmek pişirilen sac, kazan ya da hayvan postuna gelmesinin bereket getireceğine inanıldığı açıklanmıştır. Gelinin binitinden inmesinin ardından bereketli olsun diye çerez, şeker, buğday gibi saç kurbanları verildiği, bazen de gelin eve girerken koyun gibi sessiz olsun diye koyun kurban edildiği belirtilmiştir. Çalışmada, bazı bölgelerde gençlerden birinin sağdıcın sırtına bindiği ve üzenlik denilen harçlığı aldıktan sonra indiği açıklanmıştır.

Gelin eve girerken evin kapısına yağ ve bal sürdürüldüğü, bazı bölgelerde de ocağa yağ sürdürüldüğü belirtilmiştir. Bu uygulamalarda bereket dileğinin esas olduğu ifade

edilmiştir. Ardından gelinin evdeki kalıcılığını pekiştirmek için geline çivi çaktırıldığı açıklanmıştır. Çalışmada gelinden eşikten geçmeden önce de kapıya yığılan kap kacak, elek, yastık gibi bir sürü şeyi alması beklendiği, bu uygulama ile gelinin gücü ve marifetinin ölçüldüğü belirtilmiştir. Gelinin eşikten geçme esnasında çeşitli sözler söylediği, içeri girer girmez geline şerbet içirildiği ve gelinin kolunun altına Kuran ve ekmek verildiği açıklanmıştır. Gelinden çocuk beklendiğinin ifadesi olarak da kucağına bebek verildiği ya da yatağına çocuk konulduğu açıklanmıştır. Damadın namaz kılıp, aile büyüklerinin elini öptükten sonra arkadaşları tarafından yumruklanarak odaya sokulduğu açıklanmıştır.

Çalışmada düğün ertesinde yapılan törenlere “duvak”, “gezeleme”, “kız arkası”, “gılvan” gibi değişik isimler verildiği belirtilmiştir. Düğünden sonra gerçekleştirilen törende duvak kınası yapıldığı, eğlenceler düzenlendiği, gelinin evine gelen misafirlere yazma dağıttığı ve toprak bir bardağa su doldurarak etrafa saçtığı açıklanmıştır.

Denizli’de düğünden sonra gelinin oğlanın baba evine ve komşulara el öpmeye götürüldüğü ve gelinin büyük küçük herkesin elini öptüğü ifade edilmiştir. Düğünden bir hafta sonra kız evine el öpmeye gidildiği, buna da “gezeleme” denildiği belirtilmiştir. Kızın annesinin damada ve sağdıçlara kaburga dolması yaptığı açıklanmıştır.

Çalışmada, doğacak bebeğin cinsiyetini tahmin etmek için gelinin su kenarına götürüldüğü ve gelinden saklanan nesnelere bulmasının istendiği; bıçak bulursa oğlu, tarak bulursa kızı olacağına inanıldığı açıklanmıştır. Bu uygulamaya da “gelin sulama” denildiği ifade edilmiştir.

Ölüm Uygulamaları alt başlığında, ölümü çağrıştıran belirtiler, ölüm esnası uygulamaları, yıkama, kefenleme ve defin konularında bilgi verilmiştir.

Çalışmada Denizli yöresinde bir evin etrafında baykuş öterse, köpek ulursa, atlar eşelenip kişnerse, horoz gece vakti öterse o evden ölü çıkacağına inanıldığı belirtilmiştir. Yörede terliğin ters dönmesinin, makas ağzının açık bırakılmasının, iş bittikten sonra sacayağının bozulmamasının ölüm habercisi olduğu açıklanmıştır.

Denizli’de ölümü yaklaşan kişinin rahat ettirilmesi için sürekli dudağının ıslatıldığı, öleceği anlaşılan kişinin sağ tarafa yatırıldığı ve evde Kuran okunduğu açıklanmıştır.

Ayrıca yörede cenaze evinde buhur yakıldığı, bu uygulama ile hem şeytanın kovulduğu hem de ölümün buhurun yaydığı koku ile mahalleye duyurulduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada ölümün gerçekleşmesinden sonra ölünün üzerine ruhunu göndermek, canı tam olarak çıkmadıysa tekrar gelmesini engellemek, ölünün şişmesini önlemek, şeytanın ölüden uzak durmasını sağlamak amacıyla metal veya demir nesnelere konulduğu ifade edilmiştir.

Denizli yöresinde ölü yıkamasının İslami esaslara göre yapıldığı, bununla birlikte yıkama uygulamalarında bazı inanışların da uygulandığı belirtilmiştir. Çalışmada yıkama yapılırken ağlamanın ölen kişiye azap vereceğinin düşünüldüğü açıklanmıştır. Denizli’de yıkama suyu için yakılan ateşe odunların elle atılmadığı, ateşten kalan sağlam odunların yakılmasının günah olduğuna inanıldığı, ölünün yıkanmasının ardından bir daha ölüm olmasın diye su ısıtılan kazanın ters çevrildiği ifade edilmiştir. Ölen kişi bir kadınsa kadının saçına, ellerine, ayaklarına kına yakıldığı, önceden hazırlanan ölü bohçasından temiz bir kıyafet giydirildikten sonra kefenlendiği açıklanmıştır. Yörede ölünün güzel kokması için yıkama suyuna defne yaprağı, gül kurusu, karanfil gibi güzel kokulu bitkiler konulduğu açıklanmıştır. Çalışmada ölen kişi kadın ise cesedin ellerine gül, nane dalı, kır çiçeği, sarı çiçek gibi bitkiler yerleştirildiği, avuç içine hacı parası üzerine hurma ya da kına konulduğu, kefen kapatılmadan önce cesedin göğsüne evlendikten sonra kesilen zülfü ve istek üzerine hocalara yazdırılan kağıt yerleştirildiği belirtilmiştir.

Çalışmada ölünün defnedilmeye “sal” ile götürüldüğü, üzerine “savan” denilen yeşil bir örtü örtüldüğü açıklanmıştır. Cenaze taşınırken taşıyanların tabutun birçok noktasına değmeye çalıştıkları, bu şekilde son görevlerini en iyi şekilde yaptıklarına inandıkları açıklanmıştır. Cenazenin mezarlığa hızlı gitmesinin yakın tarihte ölüm olmayacağına yorulduğu belirtilmiştir. Kabire toprak atılırken küreğin elden ele verilmediği, verilirse küreği elden alan kişinin de öleceğine inanıldığı açıklanmıştır.

Denizli’de defin işlemlerinden sonra cenazenin çıktığı eve ölü evi denildiği ve ölü evinde üç gün boyunca yemek yapılmadığı açıklanmıştır. Cenazenin çıktığı gün ölen kişiye ait bir takım iç ve dış kıyafeti ile bir çift ayakkabının ihtiyacı olan birine verildiği belirtilmiştir. Denizli’nin bazı bölgelerde ölen kişinin yaşarken gerçekleştiremediği ibadetleri için devir işlemi uygulandığı ve elde edilen paranın fakir fukaraya verildiği ifade edilmiştir.

Çalışmada ölümün gerçekleşmesinden sonra Kuran, mevlüt okutulduğu ve yemek verildiği belirtilmiştir. Bu anma törenlerinin ölümden sonraki 3, 7, 40 ve 52. günlerde ve yıl dönümlerinde yapıldığı açıklanmıştır. Çalışmada tavuklu pilavın dürüm yapılarak köye dağıtıldığı, hayır katmeri yapıldığı, kabir kazanı yemeği denilen pilav hayrı yapıldığı açıklanmıştır.

Çalışmada Bektaşi olan Çalçakırlar'da ölüm uygulamalarına ayrıca yer verilmiştir. Ölünün önce Bektaşi inancına göre yıkandığı, ardından da köy imamı çağrıldığı, Sunni inanişaya göre yıkandıktan sonra defnedildiği belirtilmiştir. Çalçakırlar'da 40. günde "dardan indirme kurbanı" kesildiği, bu uygulama ile ölen kişinin ruhunun rahata ve huzura kavuşacağına inanıldığı ifade edilmiştir.

Kutlamalar, Törenler, Bayramlar, Dini Uygulamalar bölümünde **Tarıma Yönelik Törenler, Hayvancılığa Yönelik Törenler, Ticarete Yönelik Törenler, Zamana Bağlı Törenler, Festivaller ve Şenlikler** alt başlıklarına yer verilmiştir.

Çalışmada Denizli'de tarıma yönelik bereket törenlerinin düzenli olarak yapıldığı belirtilerek yağmur duası, arık arıtma, hasat sonu törenleri ve şükür duaları konularında bilgi verilmiştir.

Denizli'de yağmur duasının nisan ayının son haftalarında yapıldığı, yağmur duasının yapılacağı gün duadan sonra topluca yemek yenildiği, bu etkinliğin kaynaştırıcı bir yönünün olduğu açıklanmıştır. Dua için kutsal mekanların olduğu yüksek yerlerin seçildiği, önceden toplanan taşların okunduktan sonra nehre atıldığı, dua esnasında ellerin aşağıya dönük tutulduğu ve ceketlerin ters giyildiği belirtilmiştir. Dua esnasında ve duadan sonra yenilecek malzemenin toplanması sırasında çocukların ön planda olduğu ifade edilmiştir. Çocukların ellerinde kuklalarla ya da kılık değiştirerek kapı kapı gezdikleri, malzeme isterken çeşitli sözler söyledikleri açıklanmıştır. Evlerinden malzeme verenlerin önce çocukların üzerine su serptikleri; sonra buğday, un, yumurta, yağ gibi yemeklik malzeme verdikleri belirtilmiştir. Duanın ardından kurban kesildiği, imece usulüyle keşkek ve değişik yemekler yapıldığı açıklanmıştır. Günümüzde yağmur duası etkinliğinin bir toy havasında yapıldığı ve bahar şenliğine dönüştüğü ifade edilmiştir.

Çalışmada Denizli Yeşilköy'de sonbahar ve ilkbahar mevsimlerinde arık arıtma töreni düzenlendiği, bu törenle bahçe ve tarla işlerinde lazım olan suyun arıktan kolay akması için kış boyunca taş, yaprak, dal gibi şeylerle dolan arığın temizlenmesinin amaçlandığı

açıklanmıştır. Arık arıtma töreni için köyde bulunan derneğin tarih belirlediği ve herkesten imkanı el verdiğince para toplanarak kurbanlık hayvan aldığı belirtilmiştir. Hayvanın bir perşembe günü “Suyun Pınarı” denilen yerde kesildiği ve imamın hayvanın kanını “Kavağın Dibi” denilen yerde arığa dualarla akıttığı açıklanmıştır. Kurbanın kesilmesinden sonra köylülerin köyde tarımsal faaliyetler için kullanılan arığı aralarında bölüştüğü ve herkesin kendi payına düşen kısmı temizlediği belirtilmiştir. Eğer bir evden kimse arık temizleme işine katılmazsa o hanenin muhtarlığa su kullanma parası vermesi gerektiği açıklanmıştır. Arık temizleme işinin bitmesiyle “Suyun Pınarı” denilen yere gelindiği, önceden kesilen hayvan etinin pişirildiği, yanına pilav ve helva yapıldığı ve topluca yenildiği ifade edilmiştir. Bu törenin ilkbaharda bereket dilemek, sonbaharda şükranları bildirmek için yapıldığı açıklanmıştır.

Çalışmada tarımla uğraşılan bölgelerde hasat törenlerinin yapıldığı, hasat töreninde Allah’a verdiği nimetlerden dolayı şükredildiği ve gelecek hasadın da bereketli olması için dua edildiği belirtilmiştir. Hasat sırasında maniler, türkülerle söyleyerek eğlenildiği, yarışmalar düzenlendiği ve hasadın ardından topluca yemek yenildiği açıklanmıştır.

Tavas’ın Baharlar köyünde ise 200 yılı aşkın zamandır hasat sonrası topluca şükür duası yapıldığı belirtilmiştir. Yörede dua için Dede Ağacı denilen mevkinin seçildiği, dualar edildiği, ağaçlara çaput bağlanarak dilek dilendiği ve kurban kesildiği ifade edilmiştir.

Kale’nin Yeniköy köyünde de şükür duası için Kuş Dede Türbesi’nde toplandı, topluca şükür namazı kılındığı, dua edildiği, kurban kesildiği ve topluca yemek yenildiği açıklanmıştır.

Çalışmada hayvancılığa yönelik törenler başlığı altında koç katımı, saya bayramı, sudan koyun geçirme törenlerinin düzenlendiği belirtilmiştir.

Denizli’de koç katımının hayvanların çok soğuk zamanlarda kuzulamasını önlemek için yılda üç kez yapıldığı açıklanmıştır. Koç katımının ilk basamağı olarak dişi ve erkek koyunların birbirinden ayrı tutulduğu ve uygun zaman geldiğinde hayvanların çiftleşmesinin sağlandığı ifade edilmiştir. Koç katımından önce koçun rengarenk boyanarak süslendiği ve koçun başına kına yakıldığı belirtilmiştir.

Çalışmada saya bayramının koç katımından 100 gün sonra gerçekleştirildiği, koç katımında dilenen yavru kuzuların sağlıklı dünyaya gelişinin saya bayramında kutlanıldığı ifade edilmiştir.

Sudan koyun geçirme töreni için çobanın seçtiği ve özel olarak yetiştirdiği koyuna “el koyunu” denildiği ve yarışma günü çobanın el koyunu ve ardındaki sürü ile sudan geçmesinin beklendiği belirtilmiştir. Sudan en hızlı geçen grubun kazandığı açıklanmıştır. İki gün süren eğlencelerin ilk gününde de çeşitli yarışmaların yapıldığı, kurban kesildiği ve pişirilen yemeklerin topluca yenildiği ifade edilmiştir.

Ticarete yönelik törenler başlığında Denizli'nin geçmişten günümüze ticaret ve ekonomi açısından canlı bir bölge olduğu belirtilmiştir. İslamiyet öncesinde aş verme toyları yapıldığı ve toya geniş katılım sağlandığı açıklanmıştır. İslamiyetin kabulüyle bu toyların hayır yemeklerine dönüştüğü ifade edilmiştir. Denizli Kaleiçi esnafının 30 yıldır düzenli olarak nisan ve mayıs aylarında Ahi Sinan Sofra Hayrı yaptığı, bu hayrın cuma namazından sonra dağıtıldığı açıklanmıştır. Hayır için gerekli paranın toplanmasında ahiliğin temsilcisi sayılan yaşlı bir esnaftan para toplamak için izin istenildiği belirtilmiştir. Toplanan paralarla kurban kesildiği ve binlerce kişinin hazırlanan yemekle doyurulduğu ifade edilmiştir. Yemeğin ardından yakındaki bir camide mevlit okutulduğu açıklanmıştır.

Çalışmada Denizli'de zamana bağlı gerçekleştirilen törenlerden Hıdırellez, Nevruz, Aş Verme Törenleri, Mıdrak Töreni, Babadağ Keşkek Törenleri, Çalçakırlar Hıdırellez Aşı, İftar Sofraları, Eren Günü alt başlıklarına yer verilmiştir.

Denizli'de doğanın yeniden canlandığı kabul edilen 21 Mart tarihinde, doğanın canlanışını kutlamak için törenler yapıldığı, insanların bu tarihte yaratıldığına, Hz. Muhammet'e bu tarihte peygamberliğin müjdelendiğine ve Hz. Ali'nin bu tarihte doğduğuna inanıldığı açıklanmıştır.

Çalışmada Nevruz'un Denizli Çalçakırlar köyünde Bektaşiler tarafından Nevruz Cemi düzenlenerek kutlandığına değinilmiştir. Cem öncesi çevrenin ve bedeninin temizlendiği, insanların temiz su içtiği ve hayvanlara da temiz su içirildiği açıklanmıştır. Nevruz Cemi'nden önce adaklık kurban kesildiği ve yemek hazırlandığı, zikir yapıldığı, Kuran okunduğu ve dualar edildiği belirtilmiştir.

Denizli’de Hıdırellez kutlamalarına 5 Mayıs sabahı temizlik ve güzel yemekler yaparak hazırlanıldığı açıklanmıştır. Çalışmada Hıdırellez günü gül ağacının altına dilenen şeyin resminin çizildiği, ateşten atıldığı, gazete kağıdının para şeklinde kesilip yastığın altına konulduğu, Hıdırellez sabahında toplanan çiğ taneleri ile yoğurt mayalandığı belirtilmiştir.

Hızır ve Ellez’in buluşma günü olan 6 Mayıs’ta geçtikleri tarlalara bereket getireceğine inanıldığı ifade edilmiştir. Hızır’ın oradan geçip geçmediğini anlamak için tepsi içine konulan külün kapı önlerine bırakıldığı açıklanmıştır.

Çalışmada Denizli’de Hıdırellez kutlamalarında kadınların bahtiyar açma denilen bir eğlence düzenlediği belirtilmiştir. Bahtiyar açmada kadınların ufak hediyeler ayarladıkları, bu hediyelerin küpte toplandığı ve küpün gül altına bırakıldığı açıklanmıştır. Sabahında gül altındaki küpün içerisine konulanların maniler eşliğinde çıkarıldığı, küpten çıkan nesne kiminse maninin onun kısmeti olduğu belirtilmiştir. Denizli’de Hıdırellez eğlencelerinde büyük çayırılık alanlara salıncaklar kurulduğu ve bir çeşit tahterevallli olan gıngırgaçlarda eğlendiği ifade edilmiştir. Yörede düzenlenen Mırtlak Töreni’nde keşkek yapıldığı ve mırtlak adının keşkek için önceden ıslatılan buğdayın çıkardığı sestten dolayı verildiği belirtilmiştir.

Çalışmada adı geçen diğer aş verme törenlerinde de kutsal mekanların çevresinde seçilen yerlerde imece usulü ile yemeklerin hazırlandığı, dualar edildiği, eğlenceler düzenlendiği, toplu iftar yemekleri yenildiği açıklanmıştır. Bu tür yemeklerin tertiplenmesiyle beşeri ilişkilerin güçlü tutulduğu belirtilmiştir.

Festivaller ve Şenlikler başlığında Denizli’nin tarım, ticaret ve turizm açısından zenginliklerini tanıtmak ve Denizli’deki canlılığı artırmak amacıyla çeşitli festivaller düzenlendiği açıklanmıştır. Sonrasında Denizli’de gerçekleştirilen tarım ve gıda festivalleri, ürün festivalleri ve turistik festivaller sıralanmıştır.

Çalışmada belirli olayları anmak, beşeri ilişkileri artırmak, ticari veya turistik faaliyetleri çoğaltmak amacıyla şenlikler düzenlendiği belirtilerek yörede düzenlenen şenlikler sıralanmıştır.

Müسابakalar alt başlığında, yörede düzenlenen yağlı güreş müsabakaları, deve güreşleri ve at yarışları konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışmada Türkler için güreşin sadece bir spor değil hayatın içine sinmiş bir uğraş olduğu belirtilmiştir. Yörede düzenlenen Hüseyin Çokal Yağlı Pehlivan Güreşleri, Kale-Davaz Yağlı Pehlivan Güreşleri, Acıpayam Tarihi Yağlı Pehlivan Güreşleri, Karakucak Yağlı Pehlivan Güreşleri hakkında bilgi verilmiştir.

Denizli'nin Çal ve Sarayköy ilçelerinde geniş çaplı deve güreşlerinin düzenlendiği, etkinliğe binlerce kişinin katıldığı, düzenlenen deve güreşleri ile insanların bir araya gelmesinin sağlandığı açıklanmıştır. Çalışmada düzenlenen deve güreşleri ile devenin göçer evli Türk toplumundaki öneminin, kültürel bellekteki yerinin canlı tutulduğu ifade edilmiştir.

Denizli'de Türk kültüründe önemli yeri olan atların yapılan etkinliklerde ve eğlencelerde önemli bir yeri olduğuna değinilmiştir. Denizli'de düzenlenen Babadağ Rahvan At Yarışları ile Tavas'ta düzenlenen Rahvan At Yarışları'nın bölgede çok önemsendiği ifade edilmiştir.

Dini Bayramlar ve Eğlenceleri alt başlığında, dini bayramlar öncesi evde bayram temizliği yapıldığı, evin ve köyün ortak kullanım alanlarının temizlendiği, kişisel temizlik yapıldığı ve bayramlık giysilerin hazırlandığı açıklanmıştır. Çalışmada arife günü mezarlık ziyaretlerinin yapıldığı, bayram yemeklerinin hazırlandığı belirtilmiştir. Bayram günü bayram namazının ardından camide bayramlaşmanın yapıldığı, sonrasında da ziyaretlere gidildiği ifade edilmiştir.

Denizli'nin bazı bölgelerinde arife günü kuşluk vaktinde bütün çocukların biraraya geldiği, bölge halkının da önceden hazırladığı ya da satın aldığı yiyeceklerle hazır bulunduğu, hocanın dua etmesinin ardından getirilen yiyeceklerin çocuklara dağıtıldığı açıklanmıştır. Yöredeki bu uygulamaya “çörek üleşme” veya “amin töreni” denildiği ifade edilmiştir.

Çalışmada çok uzun yıllardan beri bayram günü herkesin evinde yaptığı yemeği bayram yerine getirdiği ve kalabalık bir şekilde topluca yemek yenildiği açıklanmıştır. Bu yemeğe “sıyrat” da denildiği, yemeğin sosyal ve beşeri ilişkileri artırmak amacıyla düzenlendiği ifade edilmiştir.

Dini bayramlarda gıngırkaç denilen tahterevalli ile eğlenildiği, unutulmaya yüz tutan bu eğlencenin Denizli'nin Sıriklı köyünde canlandırılmaya çalışıldığı açıklanmıştır. Gıngırkaç yapımında kullanılan ağaçların yeni ev yapacaklara hediye edildiği

belirtilmiştir. Çalışmada Denizli bayram eğlencelerinde gençlerin salıncak kurdukları, sallanırken mani ve türkü söyledikleri ifade edilmiştir. Eskiden bekar erkeklerin evlerinin önüne salıncak kurduğu ve genç kızların hangi delikanlıda gözü varsa o delikanlının salıncağında sallandığı açıklanmıştır.

Çalışmada Denizli yöresinde yapılan dini törenler arasında Cem Ayini'nin ve aşure gününün de yer aldığı belirtilerek yöredeki uygulamalar açıklanmıştır.

Çocuk Oyunları bölümünde Denizli'de yüzyıllardır öncesine dayanan çocuk oyunlarının günümüzde canlılığını koruduğu, bununla birlikte annecik, gütgüdü ve süldü sümük oyunlarının unutulmaya yüz tuttuğu açıklanmıştır.

Çalışmada oynayış şekillerine göre sınıflandırılmış oyunların atlama, sıçrama ve sekme oyunları, değnek oyunları, şaşırtma oyunları, sessiz oyunlar, taklit oyunları, dramatik oyunlar, kovalama/kapma oyunları, saklanma ve saklama oyunları, taş oyunları, top oyunları ve zeybek oyunları olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada bazı oyunların oynanışı konusunda bilgi verilmiştir. Bu oyunlar çelik-çomak oyunu, kuyu taş oyunu, yassı taş oyunu, annecik oyunu, patlengeç oyunu, ortada sıçan oyunu, gök boncuk oyunu, bebeci dayı oyunu, hoppacık oyunu, ip ip ılgıdık oyunudur.

Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar bölümünde Halk Hekimliği, Halk Baytarlığı, Türbeler ve Menkıbeleri, Halk İnançları, Halk Mutfağı alt başlıklarına yer verilmiştir.

Halk Hekimliği alt başlığında, Denizli yöresinde hastalıkları sağıaltmak için kullanılan yöntemlerden bazılarının tecrübe ürünü olduğu, bazılarının da inanç sisteminden kaynaklandığına değinilmiştir. Denizli yöresinin şifalı sular yönünden zengin yer altı kaynaklarına sahip olduğu ve bu suların hastalıkların tedavisi için kullanıldığı belirtilmiştir. Çalışmada yörede bulunan şifalı suların sağılık turizmi açısından önemine dikkat çekilmiştir.

Çalışmada baş, boğaz, diş, göbek, karın, sırt, göz ve kulak ağrısı; cilt hastalıkları, göz hastalıkları, kırık, çıkık, burkulma, incinme, hayvan ısırıkları ve genel hastalıkların tedavisi için kullanılan bitkiler ile geleneksel yöntemler hususunda bilgi verilmiştir. Ağrıların giderilmesi için papatya, ıhlamur, kekik, adaçayı, ebegümece, ayva, sarımsak, bamya, soğan, nar yaprağı, incir yaprağı, kıızılağaç üzümü, kızıl ardıç, kiraz sapı gibi bitkilerin kullanıldığı açıklanmıştır.

Bitkilerin sağaltma g¼c¼n¼n yanı sıra sihri ve dini uygulamalara da başvurulduğu belirtilmiştir. Uyuz hastalığının tedavisinde ¼ç yol ağzında kurt gibi ulunduğu, ne olduğu sorulduğunda da kurt eşiği buldum diye yanıt verildiği belirtilmiştir. Çalışmada bunu yapan kişinin uyuz hastalığından kurtulacağına inanıldığı ifade edilmiştir. Sihri uygulamalara başka bir ¼rnek de siğil tedavisi için ağza alınan bulgurun dua okunduktan sonra “t¼ t¼¼” diyerek y¼ze ¼flenmesi olduğu belirtilmiştir.

Ocaklı denilen kişilerin sarılık hastalığının tedavisi için sarılık kesme denilen uygulamayı yaptığı açıklanmıştır.

Çalışmada nazardan korunmak için dua okunduğu, kurşun d¼k¼ld¼đ¼, yılan derisi yenildiği veya yılan derisinin nazarlık olarak takıldığı açıklanmıştır.

Halk Baytarlığı alt başlığında, Denizli y¼resinde hayvancılığın ¼nemli bir yeri olduğu, ¼zellikle koyun ve keçi yetiştirildiği belirtilmiştir. Y¼rede yaşayan halkın veterinerlere ulaşamadıklarında veya gitmek istemediklerinde başvurdukları y¼ntemlerin uzun yılların ve deneyimlerin neticesinde oluştuğu açıklanmıştır.

Çalışmada k¼¼k baş hayvanların hamileliği, doğumu ve doğum sonrası hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında hayvanlarda g¼r¼len kan tutması, kelebek, sanrağa, atalaksak, kıl kurdu, uyuz, siğil, bağırsak paraziti, amel, yılan ısırması, g¼neř geçmesi, kene yapışması gibi rahatsızlıklarda uygulanan sağaltma işlemleri konusunda bilgi verilmiştir.

T¼rbeler ve Menkıbeleri alt başlığında eski T¼rk inanç sisteminin biçimlenmesinde ¼nemli bir payı olan Atalar k¼lt¼ne g¼re d¼nyadan ayrılan ecdadın geride kalanlara yardımcı olacağına inanıldığı açıklanmıştır. Çalışmada geçmişte T¼rkmen dervişlerin geçiş noktası olan Denizli’de çok sayıda veli şahsiyetli kişilerin yaşadığı ve g¼n¼m¼zde de bu şahsiyetlerin t¼rbelerinin ziyaret edilmesi suretiyle hastalıklara şıfa arandığı ifade edilmiştir. Denizli y¼resinde yer alan Servergazi, Koyun Baba, Teslim Abdal, Sarı İsmail Sultan, Hacı Hasan Feyzi, İmze Dede Sultan, Avdan Dede, Kazak Abdal, Yatağan Baba, şaban Dede, Mahmut Gazi t¼rbelerinin bulunduğu yerler, t¼rbelerin fiziksel yapıları ve t¼rbelerle ilgili rivayetler konusunda bilgi verilmiştir. T¼rbelere Denizli’den ve evre illerden gelen ziyaretçilerin ocuk sahibi olmak, hastalıklara şıfa bulmak, dilek dilemek, hayır ve adak işlerini yerine getirmek; sağlık, mutluluk, huzur ve bereket istemek gibi nedenlerden ¼t¼r¼ ziyaretlerde bulunduğu açıklanmıştır.

Halk İnançları alt başlığında, şehirleşmenin etkilerine rağmen uğur ve uğursuz sayılan davranışlar, olaylar ve nesnelere karşısında yapılması gereken davranışlar konusundaki inanışların günümüzde halen devam ettiği belirtilmiştir. Çalışmada hayvanlar, haftanın günleri, gece yapılmaması gerekenler, ölüm, bebekler, çocuklar ve kırılan eşyalar gibi değişik konulardaki inanışlara yer verilmiştir.

Halk Mutfağı alt başlığında, Denizli'nin geçim kaynağından biri olan tarımın yemek kültürünün oluşmasında çok büyük bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Ardından yörede tüketilen çorbalar, et yemekleri, sebze yemekleri, baklagil yemekleri, unlu yiyecekler ve tatlıların yapıları konusunda bilgi verilmiştir.

El sanatları bölümünde yöredeki el sanatlarının neler olduğu ve günümüzdeki durumları konusunda bilgi verilmiştir.

Demircilik alt başlığında, Türklerin tarihinde köklü bir yere sahip olan demirciliğin Denizli'de yaygın olarak icra edildiğine değinilmiştir. Özellikle Denizli-Merkez Kaleiçi Çarşısı'ndaki Demirciler Çarşısı'nda ve Yatağan kasabasında demirciliğin hala devam ettiği açıklanmıştır. Osmanlı Dönemi'nde yapılan kılıç, silah ve palaların Yatağan ilçesinde yapıldığı ve özellikle yatağan adıyla anılan palaların dikkat çektiği belirtilmiştir. Günümüzde ise daha çok kırsal kesimin ihtiyacını karşılayacak aletler yaparak ayakta kalmaya çalıştıkları ifade edilmiştir. Çalışmada tarımda gerileme yaşanması ve çirak bulunamaması gibi nedenlerden dolayı mesleğin tehlike altında olduğu açıklanmıştır.

Tarakçılık alt başlığında, manda ve koç boynuzlarından kadınlar için tarak yapıldığı fakat fabrikasyon ürünlerin yaygınlaşmasından sonra taraklara olan ilginin azaldığı belirtilmiştir. Mesleğin tarak yapımında kullanılan boynuzların temin edilememesi ve yeni neslin mesleğe ilgi duymaması gibi nedenlerden dolayı bitme aşamasında olduğu ifade edilmiştir.

Urgancılık alt başlığında, 10-15 yıl önce Serinhisar ilçesinin hemen hemen her sokağında urgan büküldüğü ve urganların Anadolu'nun çeşitli yerlerinde satıldığı belirtilmiştir. Çalışmada urganın hammaddesinin kenevir olduğu ve devlet tarafından kenevir üretimine kota getirildiği açıklanmıştır. Hammadde azlığı ve teknolojiye gelişmelerden dolayı üretimin bitmek üzere olduğu belirtilmiştir.

Testicilik alt başlığında, testiciliğin Denizli'deki geleneksel mesleklerden biri olduğu ve mesleğin ustaların yaşlanması ve çırak yetişmemesi gibi nedenlerden dolayı bitme aşamasında olduğu belirtilmiştir. Çivril Belediyesi ve İŞKUR ortaklığıyla yapılan çalışmalarla mesleğin yaşatılmaya çalışıldığı açıklanmıştır. Serinhisar ve Sarayköy ilçelerinde artık hiç üretim yapılmadığı, Serinhisar'da süs ve dekor amaçlı satılan testilerin Aydın'dan getirildiği ifade edilmiştir. Tavas'ta terra cotta atölyesinin faaliyet gösterdiği ve terra cotta sanatını babasından öğrenen Hasan Hüseyin Savcı'nın sanatı devam ettirdiği belirtilmiştir.

Tel Kırma alt başlığında, 2000'li yıllarda yok olma tehlikesi yaşayan tel kırma sanatının Tavas ve Denizli'deki halk eğitim merkezlerinin yaptığı çalışmalar ile yeniden hayat bulduğu ifade edilmiştir. Çalışmada tel kırma tekniği ile yapılan ürünlerin gelinlik kızların çeyizini süslediği belirtilmiştir.

Debbağlık alt başlığında, geçmişte deriyle çeşitli ürünler üretildiği, günümüzde ise sadece ayakkabı yapıldığı açıklanmıştır. Günümüzde dokumacılık alanında ün yapmış birçok firmanın eskiden dericilik yaptığı belirtilmiştir. Sanayileşmenin ve ticaretin dericiliği olumsuz yönde etkilediği, günümüzde mesleği icra edecek çırak bulunamadığı ifade edilmiştir.

Dokumacılık alt başlığında, Türklerin Denizli yöresine yerleşmesinden önceki dönemlerde de yörede dokumacılık yapıldığı belirtilmiş ve Türklerin sanatı geliştirerek devam ettirdiği açıklanmıştır. Önceleri hemen hemen her evde dokuma tezgahı olduğu, kök boyalar yapıldığı ve özgün motifler dokunduğu ifade edilmiştir. Dünyaca ünlü olan Denizli dokumalarının makineleşme nedeniyle olumsuz yönde etkilendiği ve eski kalitesini kaybettiği açıklanmıştır. Osmanlı döneminde yelken bezi olarak kullanılan Nikfer bezinin artık üretilmediğine değinilmiştir. Günümüzde seri üretim şeklinde hazırlanan giyim, ev tekstili ürünlerinin ihracatında Denizli'nin önemli bir merkez olduğu belirtilmiştir.

Geleneksel Kıyafetler alt başlığında, geleneksel kadın kıyafetlerinin bayramlarda ve özel günlerde, erkek kıyafetlerinin de zeybek oynayanlar tarafından giyildiği belirtilmiştir. Sonrasında geçmişte giyilen kadın ve erkek giysileri başa giyilenler, bedene giyilenler, ayağa giyilenler ve aksesuarlar başlıkları altında sıralanmıştır.

Değerlendirme

“Yaşayanların Kaybolanlara Yolculuğu- Denizli'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası” adlı çalışma bir proje ürünüdür ve akademisyenlerce hazırlanmıştır. Çalışmada Denizli'nin somut olmayan kültürel miras unsurlarının tespit edilmesi, derlenmesi, kayıt altına alınması ve belli yaş aralığındaki öğrencilere miras unsurlarının yerinde gösterilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada yer alan başlıklar SOKÜM Sözleşmesi'ne göre halk bilimi kadroları göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Denizli Çalçakırlar'da yaşayan Bektaşî halkın kültürel uygulamalarına konu başlıklarında yer verilerek yöredeki inanmaya bağlı kültürel çeşitlilik yansıtılmaya çalışılmıştır. Çalışmada doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalardan mitik, şamanik, kozmogonik, eskatolojik halk inanışları; dünya ve evrenin yaradılışı ile ilgili bilgi ve inançlar, halk mimarisi, halk takvimi ve meteorolojisi, halk biyolojisi, halk botaniği, halk matematiği, halk taşımacılığı, halk haberleşme teknikleri, halk ekonomisi başlıklarına yer verilmemiştir. Bununla birlikte bu konulardan bazılarında diğer kültürel unsurlar aktarılırken değinilmiştir. Örneğin yörede gerçekleştirilen tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile yöredeki diğer ekonomik faaliyetlere diğer başlıklarda verilen bilgiler ışığında ulaşılmaktadır. Geçmişte tarım ve hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı Denizli'de yöre halkının hava şartlarına ilişkin inanmaları ve bu inanmalar sonucu geliştirdiği uygulamaları, yöreye özgü ölçü, tartı birimleri olduğu muhakkaktır. Yukarıda adı geçen başlıklara değinilmemesi derleme çalışmaları sırasında kaynak kişilerin bu konularda paylaşımında bulunmamasıyla açıklanabilir.

Çalışmada yer alan somut olmayan kültürel miras unsurları kitabın hazırlanma sürecinde yapılan derleme faaliyetlerinden ve geçmiş yıllarda akademisyenlerce kayıt altına alınan kültürel unsurlardan meydana gelmektedir. Sözlü anlatımlar bölümünde yer alan masal, efsane, memorat ve fıkra türüne ilişkin örnekler ile el sanatları bölümündeki geleneksel mesleklerde kaynak kişi görüşleri aktarılmıştır. Çalışmanın diğer bölümlerinde geçmiş yıllarda, akademik çalışmalar sonucunda kayıt altına alınan kültürel unsurlara yer verilmiştir.

Çalışmanın amaçlarından biri de miras unsurlarının belli yaş aralığındaki öğrencilere yerinde gösterilmesidir. Yalnız bu amaca yönelik yapılan faaliyetlerin bilgisine çalışmanın herhangi bir bölümünde yer verilmemiştir.

Çalışmada somut olmayan kültürel miras unsurlarından canlılığını koruyanların tespit edildiği, unutulmaya yüz tutmuş uygulamaların gelecek kuşaklara aktarılması için çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. Geleneksel el sanatlarından tel kırmanın halk eğitim merkezlerince, testiciliğin de belediye ve İŞKUR desteğiyle açılan kurslarla desteklenmesi; unutulmaya yüz tutmuş gıngırkaç eğlencesinin Sırlıklı köyünde canlandırılmaya çalışılması sözleşmenin canlandırma ilkesiyle bağdaşmaktadır. Ayrıca Denizli’de toplu olarak yapılan etkinliklerin çağa uyum sağlayarak yapılmaya devam ettiği tespit edilmiştir. Denizli’de sanayinin gelişmiş olmasından dolayı köy nüfusunda azalma görüldüğü muhakkaktır. Geleneksel olanın doğal ortamdan çıkıldığında unutulduğu ve zamanla yitip gittiği bilinmektedir. Yapılan bu tür çalışmalar ile kültürel unsurların korunmaya çalışılması örnek teşkil edilecek niteliktedir.

157 sayfadan meydana gelen çalışma hazırlanırken 198 kaynak kişiye ulaşılmış olup kitap görsellerle zenginleştirilmiştir. Akademisyenlerce hazırlanmış kitap alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kaynaklık edecek nitelikli bir çalışmanın ürünüdür.

Görsel 21

21. Cengiz T B. (2018). Gölcük Somut Olmayan Kültürel Mirası. Çınar Ofset: Kocaeli.

Çalışmanın Gölcük Vizyon 2023 Projesi'nin "Kent Kimliği ve Aidiyeti" adlı alt projesinden elde edilen bulgulardan meydana geldiği ifade edilmiştir. Gölcük Vizyon 2023 Projesi'nin Kocaeli Üniversitesi, Gölcük Belediyesi, Gölcük Kent Konseyi ile yürütüldüğü açıklanmıştır.

Gölcük Kent Kimliği ve Aidiyeti Projesinde, saha çalışmalarını Kocaeli Üniversitesi akademisyenlerinin ve öğrencilerinin yürüttüğü belirtilmiştir.

Çalışmanın Tülin Bozkurt Cengiz tarafından yürütüldüğü ve projenin iki çalışmaya imza attığını belirtilmiştir. Birinci çalışmanın Kraliçe Olbia'dan Sultan Anne'ye Geçmişten Günümüze Gölcük'te Kadın, ikinci çalışmanın ise Gölcük Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı kitap olduğu açıklanmıştır.

Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde Gölcük Belediyesi ve Gölcük Vizyon 2023 Projesi konularında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın **Somut Olmayan Kültürel Mirası Üzerine Seçmeler** adlı üçüncü bölümünde Eski Önasya'da Yeni Yıl ve Hasat Bayramları, Türk Kültüründe Matem başlıklarında konuyla ilgili genel açıklamalara yer verilmiştir.

"Kent Kimliklerinin Korunmasında Fen-Edebiyat Fakültelerinin Fonksiyonu" alt başlığında, Prof. Dr. Halis Aygün Gölcük Kent Kimliği ve Aidiyeti Projesi'nin Gölcük kentinin modern yaşamın gerektirdiklerinin ve nüfus artışının etkisiyle yok olmaya yüz tutmuş tarihi ve kültürel mirasını kayıt altına almak amacıyla planlandığını belirtmiştir. Bu amaçla Gölcük'te Kültürel Miras Ofisi açıldığı açıklanmıştır. Fen-Edebiyat Fakültesi'nin ilgili bölümlerinden öğretim elemanları ve öğrencilerin alan araştırması yaptıkları, arşivleri inceledikleri ifade edilmiştir. Yapılan çalışmaların yaklaşık iki yıl sürdüğü ve bu süreçte elde edilen veriler ışığında kitabın oluşturulduğu belirtilmiştir.

Çalışmanın **Gölcük'te Geçiş Dönemleri** adlı bölümünde doğum, evlilik, ölüm alt başlıkları ele alınmıştır.

Gölcük'te topluma yeni bir bireyin katılmasının getirdiği mutluluk çevresinde gelişen adet ve inanmalar **Doğum** alt başlığında ele alınmıştır.

Daha evlenmeden önce genç kızların çocuklarının olup olmayacağını fallardan öğrenmeye çalıştıkları açıklanmıştır. Gölcük'te gebe kalabilmek için dinsel, büyüsel

işlemler yapıldığı, halk hekimliğine başvurulduğu belirtilmiştir. Çocuğu olmayan kadınların buğuya oturtulması ve bellerinin çekilmesi örnek olarak verilmiştir. Ayrıca türbelere ziyarete gidildiği, adaklar adanıp kurbanlar kesildiği, muska yazıldığı ifade edilmiştir. Yapılan uygulamalardan birinde hamile kalmak isteyen kadın için yedi kişiden para toplandığı ve toplanan para ile bebek giysisi alındığı açıklanmıştır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınların verilen hediye için çocuğu olana kadar sakladığı ifade edilmiştir. Yine rüyada yumurta görmenin gebeliğe, yumurtanın kırılmasının ise gebeliğin son bulacağına işaret olduğu kaynak kişilerden aktarılmıştır. İstenmeyen gebelikten korunmak veya kurtulmak için soğan kaynatıp içmek, yüksek yerden atlamak, kına içmek, ağır kaldırmak gibi çeşitli yöntemlere başvurulduğu ifade edilmiştir.

Gebelik döneminde aşeren kadınların isteklerinin yerine getirilmemesi durumunda anne ve bebeğe zarar geleceği inancı olduğu belirtilmiştir. Gölcük yöresinde hamile kadınların saç kestirmedeği, diş çektirmedeği, beş taş oyunu oynamadığı, kurban etine dokundurduğu elini vücuduna değdirmedeği açıklanmıştır. Annenin haram lokma yemesi durumunda çocuğunun hayırsız olacağına inanıldığı ifade edilmiştir. Eşi hamile olan bir erkeğin kan akıtmaması gerektiği yoksa bebeğinin vücudunda yaralar olacağına inanıldığı açıklanmıştır.

Cinsiyet öğrenmek için annenin fiziksel özelliklerinden ve görülen rüyalardan çıkarımda bulunulduğu belirtilmiştir. Ayrıca İrşadiye köyünde tavuk bağırsağının tavana atılması sonucu çıkan şekle göre cinsiyet tahmini yapıldığı açıklanmıştır.

Doğumun kolay geçmesi için “Fatıma” ana eli denilen bitkinin suya konulduğu ve doğum esnasında da suyun anneye içirildiği açıklanmıştır. Doğumun gerçekleşmesiyle göbek bağının kesildiği ve göbek bağının ailenin isteği doğrultusunda uygun yerlere gömüldüğü ifade edilmiştir.

Önceleri bebeklerin kundaklandığı ve annelerin hazırladıkları bezlerle bezlendikleri belirtilmiştir. Bebek giysilerine yer verildikten sonra kundaktan çıkan bebeğe giydirilen zıbının zamana direnen giysilerden olduğu vurgulanmıştır.

Çalışmada doğum sonrası lohusalık döneminde annenin en az yedi gün yalnız bırakılmadığı ve yataktan çıkarılmadığı belirtilmiştir. Bu sayının değişik etkenlere göre farklılık gösterebileceği belirtilerek geleneklere göre annenin kırk gün dinlenmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Gelen misafirlere lohusa şerbeti ikram edildiği, annenin

lohusa kurdelası taktığı, sarılık olmasın diye bebeğe sarı başörtüsü takıldığı, bebek ağlamasın diye okunan yumurtanın evin bir yerine asıldığı ifade edilmiştir. Doğum yapan kadının kırkı çıkmadan baba evine gitmediği, el işi yapmadığı açıklanmıştır. Yeni doğan bebeğin saçları çoksa kesildiği ve saçının ağırlığınca para dağıtıldığı ifade edilmiştir.

Kırkı çıkmayan kadına ve bebeğe al basacağı inancıyla kadın ve bebeğin yanlarına Kuran, makas, iğne, süpürge konulduğu ve onların tek başlarına bırakılmadıkları kaynak kişilerden aktarılmıştır. Düğün alayı geçtiğinde veya cenaze olduğunda al basmasın diye çocuğun ayağa veya yükseğe kaldırıldığına değinilmiştir. Kırk gün boyunca anne ve bebeği kırk basmaması için çeşitli önlemler alındığı açıklanmıştır. Kırk günün ardından anne ve bebeğin içine altın yüzük atılan suyla yıkanarak kırklandığı belirtilmiştir.

Çalışmada çocuğa isminin günümüzde aile büyükleri tarafından değil de anne baba tarafından verildiği, bundan dolayı da kişisel tercihlerin daha yaygın görüldüğü açıklanmıştır. İsim verilirken çocuğun ölmemesi için, çocuk sayısı çoksa daha fazla çocuk istenmediğini belirtmek için bazı isimlerin tercih edildiği belirtilmiştir. Buna da ad büyüğü denildiği ifade edilmiştir.

Çocukların ilk dişi çıktığında ve ilk defa tırnağı kesildiğinde yapılan uygulamalar olduğu açıklanmıştır. Kırkı çıkmadan bebeğin tırnağının kesilmediği, kesilme vakti geldiğinde de hırsız olmasın düşüncesiyle bebeğin elinin babasının cebine sokulduğu belirtilmiştir. Bebeğin kırkı çıktığında ısrırganlı su ile yıkandığı, bu uygulamanın kırk basmasına iyi geldiğinin düşünüldüğüne değinilmiştir.

Çalışmada çocuğu süttten kesmek için yapılan uygulamalar hakkında bilgi verilmiştir. Çocuğun ve annenin hayatta kalması ve sağlıklı olması için yapılan pratiklere yer verilmiştir. Emziren annelerin göğsü şiştiğinde, çocukların ağlamasını önlemek amacıyla, yürümeyen çocukların yürüebilmesi ve çocukların doğumdan sonra ölmemesi için yapılan uygulamalar kaynak kişilerden aktarılmıştır.

Evlenme alt başlığında, Gölcük'te görücü usulü evlenme, dışarıdan evlenme, yedi göbek öteden evlenme, iç güveysi, tercihli evlenme ve tanışıp anlaşarak evlenme gibi evlilik türleri olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada Gölcük'te gençlerin evlenme isteklerini ailelerine açık açık söyleyemedikleri, bu nedenle de evlilik isteklerini yansıtan değişik eylemler yaptıkları

belirtilmiştir. Evlenmek isteyen erkeğin her öğün ezan okuduğu, babasının ayakkabısını çaktığı, sinirli davranışlar gösterdiği, bütün gün uyuduğu veya evlenme isteğini kız kardeşine söylediği açıklanmıştır. Kızların ise evlenme isteklerini bildirmek amacıyla suya gittiklerinde testinin ağzını hafifçe kırdıkları belirtilmiştir. Ayrıca Gölcük'te birbirini beğenen gençlerin düğünlerde, Hıdırellez eğlencelerinde, imecelerde mani atma yoluyla duygularını birbirlerine hissettirdikleri belirtilmiştir.

Çalışmada kız isteme eyleminin aile büyükleri veya toplumun ileri gelenleri tarafından yapıldığı, istemeye gidilirken kılık kıyafete özen gösterildiği açıklanmıştır. Nüzhetiye köyünde kız istemeye emanet koymaya gitmek denildiği, kız tarafına tabanca, yüzük ve ceket gibi emanetler verildiği, emanet kabul edilirse kız tarafının istemeye gönüllü olduğunun anlaşıldığı belirtilmiştir. Saraylı köyünde ise evliliğe onay veriliyorsa kız babasının erkek babasına şase denilen zarfa benzeyen bohça içerisinde beyaz ipek mendil verdiği ifade edilmiştir.

İstemenin çevreye, aileye ve akrabalara duyurulması için kıza kırmızı kurdale ile bağlanmış bohça verildiği açıklanmıştır. Kız ile erkeğin birbirini sevmesi durumunda bohçaya koyulan medile gençlerin isimlerinin baş harflerinin işlendiği ifade edilmiştir. Söz ve nişanda tatlılık olsun diye bir tepsi baklavanın sarılarak erkek tarafına gönderildiği açıklanmıştır.

Nişan merasiminin tek aşamada sadece kız evinde gerçekleşebileceği gibi, iki aşamada da yapıldığı belirtilmiştir. İki aşamada yapılan nişan töreninde ilk aşamasının kız evinde olduğu, erkeğin törene katılmadığı, kız evine bohça getirildiği, kız tarafının da yemek hazırlığı yaptığı açıklanmıştır. İkinci aşamada kız tarafının baklava ve bohça ile erkek evine gittiği buna da çevirme denildiği ifade edilmiştir.

Çalışmada Nimetiye köyünde yeni nişanlanmış çiftlerin imece yaptıkları buna da “nişan mecisi” denildiği açıklanmıştır. Nişan mecisinin ilk aşamasının damat mecisi olduğu, kız ve arkadaşlarının damadın başına veya tarlasına gidip bütün gün çalışarak işi bitirdikleri ifade edilmiştir. Aynı işi erkek tarafının da yaptığı belirtilmiştir.

Gölcük'te kız köy dışına gidecekse düğünden 15 gün önce, köyde kalacaksa 7 gün önce çeyiz serildiği açıklanmıştır. Ulaşlı'da çeyiz alışverişine “esvap düzme” denildiği, çeyizin 40 gün asılı kaldığı ve kızların eğlence düzenlediği belirtilmiştir. Sonrasında erkek tarafının çeyizi alıp yeni kız evine götürdüğü ve düğünden bir hafta sonra kız tarafından gelen kadınların çeyizi kaldırdığı ifade edilmiştir.

Çalışmada düğüne davet için okuyucuların okuntu dağıttığı, Mesuriye köyünde davetin at üstünde davul zurna çalınarak yapıldığı, İcadiye ve Nüzhetiye köylerinde ise daveti küçük çocukların yaptığı açıklanmıştır.

Gelin hamamı uygulamasının Saraylı, Örcün, Halidere, Ulaşlı ve Değirmendere’de yapıldığı, hamamın soğukluk bölümünde evde hazırlanan yemeklerin yenildiği ve “analık” denilen kıyafetin giyildiği belirtilmiştir. Kıyafetin giyilmesinden sonra erkek tarafından kadınların gelinin saçından bir perçem kestiği ve damattan perçem karşılığında bahşiş alındığı ifade edilmiştir.

Kınalanan gelin ve damadın birbirine adanmış olduğuna ve kına gecelerinin cuma akşamları yapıldığına değinilmiştir. Kına gecesinin olduğu akşam “para serpmesi” denilen bir uygulama yapıldığı açıklanmıştır. Bindallı giyen gelin en yakın komşu evine götürülürken başının üstüne çarşaf gerildiği, çarşafın altından geçerken para atıldığı belirtilmiştir. Çarşafa düşen paranın geline, yere düşen paraların da çocuklara kaldığı açıklanmıştır.

Kına töreninde gelinin kayınvalideden bahşiş almadan elini açmadığı, gelini ağlatma adeti olduğu, törende kına ve çerez dağıtıldığı ifade edilmiştir.

Halidere köyünde oğlan evi düğünü yapıldığı ve düğüne çalgı çengi geldiği açıklanmıştır. Çalgı çenginin köyün girişinde çalmaya başladığı ve köydeki kahveleri gezerek bahşiş topladığı ifade edilmiştir. Damat tarafının yemek verdiği, erkek tarafının aldığı hediyeler ve çalgı ile kız evine gittiği belirtilmiştir. Evde saklanan gelinin kayınvalidenin seslenmesiyle geldiği, kayınvalidenin önündeki yastığa oturduğu açıklanmıştır. Sonrasında gelinin avucuna önce kayınvalidenin sonrasında orada bulunanların hediyeler bıraktıklarına ve hediyelerin tellak tarafından anons edildiğine değinilmiştir.

Çalışmada gelin ve arkadaşlarının bindallı giyerek evin ortasında yer alan direğin etrafında yedi kez döndükleri belirtilerek bu ritüelin kızın kötü huylarının baba evinde kalması amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir. Yine kına gecesinde gelinin arkadaşlarının damadın akrabalarına gidip “heyamola” diye bağırarak çerez topladığı açıklanmıştır.

Gölcük’te damada düğün boyunca eşlik eden sağdıçın damadın yakın arkadaşı veya akrabalarından evli birisinin olduğu, kız tarafında bu işi yengelik denen kadının yaptığı

belirtilmiştir. “Telek” adı verilen kadınların düğünün eğlenceli geçmesi için uğraştıkları ifade edilmiştir.

Çalışmada damat tıraşının hamamın önünde yapıldığı, sağdıç ve damadın hamamın önündeki yastıklara oturdukları, yastığın üzerinde fötr şapkalar ve ceketlerin de konulduğu belirtilmiştir.

Gelin almaya köyün delikanlılarından oluşan “makarcılar” denilen atlı grubun gittiği, makarcılara liderlik eden delikanlıya makarcıbaşı denildiği ifade edilmiştir. Gelinin beyaz ata bindirildiği, nazardan korunmak ve düğünün bereketli olmasını sağlamak amacıyla şeker, buğday atıldığı ifade edilmiştir. Gelinin yanında yengenin de yer aldığı belirtilmiştir. Gelin düğün evinin önünde beklerken kız tarafı makarcılarının erkek tarafından bazı isteklerde bulunduğu, istekler gerçekleştirildikten sonra damadın silahını ateşlediği ve gelini gelin odasına bıraktığı belirtilmiştir. Gelin, gelin odasına giderken gelinin abisi veya erkek kardeşinin gelinin üzerindeki şalı genç kızların üzerine fırlattığı ve denk gelen kişinin şalı atanın kısmeti olduğuna inanıldığı açıklanmıştır.

Nüzhetiye köyünde gelinin ayakkabısına para konulduğu, düğün evine gelindiğinde gelinin ayakkabısındaki parayı düğün sahibinin yakınlarından birinin çocuğu tarafından alındığı açıklanmıştır. Gelinin çatkısının kayınvalide tarafından bıçakla kesildiği ve çevredekilerin “Kaynana gelinin dilini kesti.” diyerek bağırdıkları açıklanmıştır.

Çalışmada Halidere’de dini nikahın gelinin eve gelmesinden sonra kıyıldığı belirtilmiştir. Düğünde armonika, kemençe, tulum çalındığı; deli horon, kasap havası, uçayak gibi oyunların oynandığı açıklanmıştır.

Delikanlı örgütünün önceleri dağ köylerinde, mahallelerde gençler arasında birliği sağlamak, yaşlılara yardımcı olmak, düğünlerde ve eğlencelerde asayişi sağlamak gibi görevleri olduğu ifade edilmiştir. Delikanlıbaşının kültürüne bağlı, saygılı, dürüst, açık sözlü olmasının beklendiği belirtilmiştir. Delikanlıbaşının gelin evden çıktığında damadın babasından “toprakbastı” parası aldığı, bu paranın yapılacak eğlenceler için harcandığı açıklanmıştır. Parayı veren damat evinin, düğünün güvenliğini garantiye aldığı ifade edilmiştir.

Çalışmada düğünden bir hafta sonra gelinin baba evine ziyarete gittiği, buna da ayak dönüşü denildiği belirtilmiştir. Gelinin baba evine giderken bir tepsi baklava götürdüğü belirtilmiştir. Damat tarafının kız evine gitmesine enişte daveti, kız tarafının erkek evine

gitmesine de kaynata daveti denildiği açıklanmıştır. Bu davetlerde etli yemek ve tatlı ikram edildiğine değinilmiştir.

Damadın düğünden sonra gittiği ilk cuma namazında veya kayınpederinin evine ilk gittiğinde ayakkabısının saklandığı ve haraç alınarak iade edildiği belirtilmiştir.

Sünnet alt başlığında, eskiden Gölcük'te gezici sünnetçilere toplu sünnet düğünü yaptırıldığı belirtilmiştir. Sünnet olan çocuğu tutan kişiye sünnet babası denildiği ifade edilmiştir. Sünnet düğününden önce çocuğun dua için kutsal mekanlara götürüldüğü, mevlit okutulduğu ve yemek hazırlandığı belirtilmiştir. Sünnet çocuğuna sünnet yatağı hazırlandığı ve gelen misafirlerle hediyelerin burada kabul edildiği açıklanmıştır.

Ölüm alt başlığında, ölümü yaklaşan kişinin yaşadığı ölüm anına "sekerat" denildiği belirtildikten sonra Gölcük'te köpek uluması ve baykuş ötmesinin ölüm habercisi olduğu açıklanmıştır. Ayrıca rüyalarda ölen kişilerin görülmesinin de hayra yorulmadığı ifade edilmiştir.

Ölüm döşeğindeki kişiye sık sık su verildiği veya pamukla dudağının ıslatıldığı böylece imanının şeytandan kurtarıldığı belirtilmiştir. Ölüm döşeğindeki kişinin yalnız bırakılmadığı, başında sürekli dua okunduğu açıklanmıştır. Ölümün gerçekleşmesinden sonra en kısa zamanda cenazenin kaldırıldığı belirtilerek süreç hakkında bilgi verilmiştir.

Cenazenin yıkandığı odanın ışığının yedi gün açık bırakıldığı, ölünün üzerine kadınsa makas erkekse bıçak konulduğu belirtilmiştir. Cenaze evindeki ayakkabıların düzeltilmesinin ölümü çağırmak olarak nitelendirildiği açıklanmıştır. Cenaze evinde üç gün yemek pişirilmediği, el işi yapılmadığı belirtilmiştir. Cenaze kokusu gitsin diye ölüler için helva yapıldığı açıklanmıştır.

Çalışmada cenazenin evden çıkmasından itibaren 7 gün boyunca mevlit okunduğu açıklanmıştır. Ölünün etinin kemiğinden ayrıldığı düşünüldüğünden ölümün 40. gününde, o güne kadar okunan yasinlerin sayısı kadar düğüm atılmış ipin kabire gömüldüğü belirtilmiştir. 52. gün de dualar okunduğu, bu şekilde ölünün acısının azaltıldığına inanıldığı açıklanmıştır.

Çalışmanın **Gölcük'te İnanışlar** adlı beşinci bölümünde, geçmiş dönemlerde toplumların bilme çabasının ürünü olarak ortaya çıkan kültürel pratiklerine yer verilmiştir. Alt başlıklar aşağıda açıklamalı olarak sıralanmıştır.

Ocaklık alt başlığında, bazı hastalıkları mistik yöntemlerle sağaltma gücü olan, bu alanda kendisini geliştiren kişilere “ocaklı” denildiği ifade edilmiştir. Ocaklanma sayesinde el alarak veya el vererek bu birikimin yeni kuşaklara aktarıldığı açıklanmıştır. Terme, kabakulak, siğil, yılcılık, baş ağrısı, gece yanığı, nazar değmesini tedavi ettirmek için ocaklılara gidildiği belirtirtilmiştir.

Gölcük’te Bilinen Büyüler alt başlığında, büyüün gizli güçlerle ilişki kurarak veya bazı doğal nesnelere kullanarak birtakım amaçları gerçekleştirmek gayesiyle yapılan pratikler olduğu ifade edilmiştir. Büyü çeşitlerinden ak büyü ve kara büyü konusunda bilgi verilmiştir. Ak büyülerin iyi amaçlı yapılan büyüler olduğu belirtilmiştir. Ak büyülerin kişisel felaketleri, doğal felaketleri önlemek ve evi-barkı, malı-mülkü, hayvanları, çocukları, lohusaları kötü ve dış etkilerden korumak amacıyla yapıldığı açıklanmıştır.

Ak büyüye ise genç kızların saç tellerini dışarıya atmayarak muhafaza etmeleri, Sultan Baba Zaviyesi’ne taş yapıştırılmaları, kaybolan hayvanı korumak amacıyla kurt ağzı bağlama büyüü yapılması şeklinde örnekler verilmiştir.

Kara büyülerin kötülük yapmak, zarar vermek için yapıldığı ifade edilmiştir. Kara büyü ile sevenlerin ayrıldığı, insanların hayatına, kazancına, hayvanlarına veya sosyal statüsüne zarar verildiği açıklanmıştır. Bunların dışında konuşma, yürüme, uyuma gibi yetilerin de engellenebildiği ifade edilmiştir.

Yeni evlilerin mutsuz olması için bağlama büyüü, kişinin eryip gitmesi için sabun büyüü, beğenilen kişinin başkasıyla evlenmesini engellemek için kara horoz büyüü gibi büyüler yapıldığına değinilmiştir.

Yatırlar ve Din Alimleri alt başlığında, Gölcük’te köklü bir veli kültürü olmadığı ama insanların saygı gösterdiği mekanların bulunduğu belirtilmiştir. Sultan Baba Zaviyesi’nin kurucusu ve zaviye hakkında bilgi verilmiştir. Zaviyeyle ilgili menkıbeler aktarılmıştır. Sultan Baba’nın hastalıkları iyileştirmek, vücut sakatlıklarını gidermek, az yiyecek ile çok kişiyi doyurmak gibi kerametleri olduğu belirtilmiştir. Gölcük’te mezarları bulunan ulvi kişilerin ihtiyacı olanlara, darda kalanlara yardım ettikleri belirtilmiş ve bu ulvi kişiler ile ilgili anlatılara yer verilmiştir.

Düş Yorumları alt başlığında, düşün halk arasında gelecekte haber veren bir uyarıcı olarak kabul edildiği ifade edilmiştir. Bu nedenle rüyaların hayra yorumlanması gerektiği,

kötü rüyaların suya anlatılması gerektiği, ruhani rüyaların ise anlatılmaması gerektiği belirtilmiştir. Sonrasında rüyada görülen hayvan, bitki veya canlı cansız varlıklarla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Güneş, Ay ve Yıldızlar Üzerine İnanmalar alt başlığında, ay ve güneş tutulması olduğunda yapılan pratikler konusunda bilgi verilmiştir. Yıldız kaymasının ölüme yolunduğu açıklanmıştır. Hava durumu tahmini yaparken yıldızlardan faydalanıldığı açıklanmıştır.

Dağlar, Kayalar, Su Kaynakları, Göller ve Irmaklarla İlgili İnanmalar alt başlığında, Gölcük'te bulunan ulvi kişilerin mezarlarının yanında pınarlar olduğu ve bu pınarların isimlerini ulvi kişilerden aldığı ifade edilmiştir. Bazı pınarların suyunun çocuk sahibi olmak isteyenlere, lohusalara, hamile olanlara ve sütünün artmasını isteyenlere iyi geldiği ifade edilmiştir. Asar Dede ile ilgili anılara kaynak kişi belirtilerek yer verilmiştir.

Bitkilerle İlgili İnanmalar alt başlığında, yaşanan coğrafyadaki bitki ve hayvanların hastalıkların tedavisi için kullanıldığı açıklanmıştır. Nazardan korunmak için çörek otu, bereket için mısır koçanı kullanıldığı ifade edilmiştir. Sarılık olan çocuğun sarılık otu ile yıkandığı belirtilmiştir. Meyvelerin azlığı ve çokluğuna göre kışın nasıl geçeceğinin tahmin edildiği açıklanmıştır. Ev çevresinde bulunması tehlikeli olan ağaçlar ve dikkat edilmesi gereken durumlar hususunda bilgi verilmiştir.

Hayvanlar Üzerine İnanmalar alt başlığında, uğurlu ve uğursuz sayılan hayvanlar, gelecekte haber getirdiğine inanılan hayvanlar, evin bereketini arttıran hayvanlar hakkında açıklama yapılmıştır.

Uluyan köpeğin, yılan, tavşan ve baykuşun uğursuz olarak kabul edildiği açıklanmıştır. Örümcek, güvercin, karınca yuvasının bozulmasının haneye kötülük getireceğine inanıldığı ifade edilmiştir. Bazı hayvanların davranışlarından yola çıkılarak hava tahminlerinin yapıldığı belirtilmiştir.

Sayılar Üzerine İnanmalar alt başlığında, insanların bazı sayılara anlam yüklediği belirtilerek rakamlara yüklenen anlamlar sıralanmıştır. Türkiye'de 3,5,7,40 sayılarının taşıdığı özel anlamlar, Gölcük'te yaşayan insanların bu sayılarla ilgili inanmaları, bu sayılarla ilgili kalıplaşmış ifadeler konusunda bilgi verilmiştir.

Haftanın Günleri, Yılın Ayları, Gün ve Gece Üzerine İnanmalar alt başlığında, halk arasında gece yapılmaması gereken davranışlar ve haftanın günlerinde yapılmaması gerekenler hakkında bilgi verilmiştir.

Doğa Olaylarına Ait İnanmalar alt başlığında, hava tahminleri konusunda bilgi verilmiştir.

Rüzgarlı günlerde mısır yatarsa sahibinin durumunun iyi olacağına, buğday yatarsa sahibinin durumunun kötü olacağına yorulduğu açıklanmıştır. Rüyada at görümenin rüzgarın çıkacağına yorulduğu ifade edilmiştir.

İcadiye köyünde gök gürelediğinde veya şimşek çaktığında evde bulunanların yakınındaki kişinin sırtına demir maşa ile vurduğu ve “cuk magara magara” diye dua ettiği belirtilmiştir. Bu uygulamanın kişinin sırtı demir gibi sağlam olsun diye yapıldığı açıklanmıştır.

Cazi, Cin - Peri alt başlığında, komşu kadın veya akrabalarından sıradan kadınların geceleyin cadılaştığı; cadıların insanlara, hayvanlara zarar verdiği açıklanmıştır. Cin ve perilerin ören yerlerinde, dere ve ırmaklarda dolaştıkları belirtilerek cinlerle karşılaşmamak için nelerin yapılmaması gerektiği açıklanmıştır. Kaynak kişilerden cazilerden nasıl kurtulduğuna dair bilgi aktarılmıştır. Konuyla ilgili bir hikayeye de yer verilmiştir.

Çalışmanın **Gölcük'te Doğa Yasalarını Etkileme** adlı altıncı bölümünde aşağıdaki alt başlıklara yer verilmiştir.

Uğur ve Bereket alt başlığında, herhangi bir işe başlamadan önce besmele çekildiği, evin ve yemeğin bereketli olması için söylenen kalıp sözler bulunduğu açıklanmıştır. Bereketin kaçmaması için ekmek kırıntısına basmamaya, bağ-bahçenin ekildiği gün kimseye bir şey vermemeye dikkat edildiği belirtilmiştir. Sonrasında bereket konusunu ele alan bir anlatı kaynak kişiden aktarılmıştır.

Gölcük'te Fal ve Çeşitleri alt başlığında, Gölcük ve köylerinde bakılan kahve falı, sigara külü falı, yüzük falı, yıldız name falı, elma falı, anahtar falı ve tuzlu ekmek falı konusunda bilgi verilmiştir.

İstihare'ye Yatma alt başlığında, istiharenin hayırlı olanı istemek anlamına geldiği, bir şeyden iyilik mi kötülük mü geleceğini bilmek amacıyla yapılan bir uygulama olduğu

açıklanmıştır. Bu uygulamada ilk seferde sonuç alınmazsa yedi kere daha denenebileceği ifade edilmiştir.

Nazar İnancı ve Korunma Yolları alt başlığında, nazardan korunmak için bazı taşların, at nalının veya boncukların asıldığı, yumurta kabuğunun ağaç dalına takıldığı, çeyizin veya yoğurdun üzerine çörek otu serildiği belirtilmiştir.

Çalışmada nazardan korunmak için kapılara sarımsak asıldığı, nazar duası okunduğu, kurşun döküldüğü, üç ya da yedi kadına okutulan tuz ve ekmeğin nazar değen hayvanlara yedirildiği açıklanmıştır. Nazarla ilgili yörede kullanılan deyimlere ve Nüzhetiye köyünde yazılan nazar şiirine yer verilmiştir.

Hastalıklar ve Korunma Yolları alt başlığında, binlerce yıllık bir birikimle, deneme yanılma yoluyla bulunmuş; nesilden nesile aktarılarak varlığını korumuş halk hekimliği örneklerine yer verilmiştir. Sonrasında arı sokması, ateş düşürme, ağrılar, kanın durdurulması, böbrek taşı, kulak ağrısı, bademcik hastalığı, grip, ishal, kabızlık, karın şişliği, öksürük, çıban ve yara, saçın dökülmesi ve saç bakımı, romatizma, burun tıkanıklığı, zayıflama yöntemleri, mide ağrısı, nefes darlığı, yanık, diz ağrısı, guatr, iltihap kurutma hastalıkları için uygulanan yöntemler açıklanmıştır.

Gölcük'te Halk Hekimliğinde Hayvan Sağaltma Yöntemleri alt başlığında, hayvanları sağaltma yöntemlerinin tıbbi, bitkisel ve doğaüstü yöntemler olduğu belirtilmiştir. Kan tutması, üşütme, meme hastalığı, göz ağrısı, kırık çıkık, şap hastalığı, hayvan sancılanması, hayvanın karnının şişmesi, domuzbaşı hastalığı, temre, güneş çarpması, hayvanlardaki kurtlanma, hayvanlara nazar değmesi gibi rahatsızlıklarda kullanılan bitkisel ürünler ve yapılan doğaüstü tedaviler hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca yumurtanın kalitesini artırmak ve yeni doğum yapan hayvanın sütünü artırmak için yapılan uygulamalar hususunda bilgi verilmiştir.

Gölcük'te Bitki (Dal) Sağaltma alt başlığında, aşılama hakkında bilgi verilmiş ve Gölcük'te meyve ağaçlarının çoğaltılmasında göz ve kalem aşısının uygulandığı açıklanmıştır. Ayrıca kenar aşısı, dilcikli İngiliz aşısı, kabuk aşısı, üzüm aşısı hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın **Gölcük'te Halk Yazını ve Dile İlişkin Kalıplar** adlı yedinci bölümde Gölcük'te anlatılan halk hikayeleri, efsane, masal, fıkra, atasözü, deyim, bilmece, hiciv,

ninni, mani, manzum hikaye, türkü, alkış, alkışlar, kargışlar, yeminler ve söylenen lakaplara örnekler verilmiştir.

Çalışmada Gölcük'te 6 tane halk hikayesi tespit edilmiştir. Bunlar Yetiş Haydar Yetiş, Adaletin Değeri, Annenin Tokadı, Molla Hurşit, Karaca'nın Dileği, Yusuf'un Yanılgısı hikayeleridir.

Gölcük'te Eşkiyanın Kalbindeki Kurşun: Zeliha adlı 1 tane efsane derlenmiştir.

Gölcük'te 7 tane masal derlenmiştir. Bu masallar Ayı İdi.. Kocam İdi; Çalı İdi... Evim İdi, Aynı Kızı İsteyen Üç Delikanlı, Karga Kızın Masalı, Dın Dın Eden Kabacık Beni Bırakıp Giden Babacık, Bebeğini Tarlada Unutan Kadın ve Bebeğini Tarlada Bırakan Kadın Masalı, Değirmenci Dede, Tarlada Çalışmaktan Bıkan Adam masallarıdır.

Çalışmada Ayının Kuyruğu adlı 1 fıkra derlenmiştir.

Gölcük'te hiciv türüne ilişkin 3 örnek derlenmiştir. Bunlar Nüzhetiyeli Mülazımoğlu İbrahim'in Hicvi, Hamidiyeli Hacı Oğlu Rüstem'in Hicvi, Nüzhetiyeli İlyas Kuş'un Uyuz Üzerine Hicvi'dir.

Gölcük'te söylenen maniler; düğün aşamaları ile ilgili maniler, adak niyetine söylenen mani, beddua şeklinde maniler, asker sevgiliye söylenen maniler, öksüz çocuklar için söylenen mani, sevdiğine yakınma manileri, sevdiğine kavuşamayanların manisi, üvey anneye söylenen mani, talihsiz evlilik yapanlara söylenen mani, tarlaya yılan gelmemesi için söylenen mani, mecilerde söylenen maniler, buğday mecisinde söylenen mani, mısır mecisinde söylenen mani, tütün dizerken söylenen mani, ramazan ayında mahalle bekçilerinin söylediği maniler başlıklarında kaynak kişi bilgilerine yer verilerek örneklendirilmiştir.

Çalışmada Gölcük'te 1 tane manzum hikaye tespit edilmiş olup adı Necip Enişte'nin Şifanamesi'dir.

Gölcük'te Söylenen 13 türkü tespit edilmiştir. Kına gecesi kızı oynatmak için söylenen türkülerden Dağlar Gazeli Yarım; Dünya Güzeli Yarım'e yer verilmiştir. Kına gecesi kızı ağlatmak için söylenen türkülerden Doldu Vakit Saatler, Annesi, Annesini İssız Koyan, Kuyunun Kapakları'na; düğün türkülerinden Yeşillim Amman, Cilvaloy Nanayda, Şirina Yar, Gelino ve Gelino hızlı versiyonuna; atma türkülerinden Sen Olursun İnşallah, Oy Yaylalar Yaylalar, Yarım Gitti Askere, Başındaki Tülbenti türkülerine yer verilmiştir.

Çalışmanın **Gölcük'te Geleneksel Çocuk Oyunları** adlı sekizinci bölümünde teknolojik gelişmeler sonucu çocukların oyun dünyasında köklü değişikliklerin gerçekleştiği ifade edilmiştir.

Oyun oynayan çocukların sorumluluk duygusunun geliştiği, savunma ve önlem duygusunun arttığı, beklenmedik durumlar karşısında hazırbulunuşluğun arttığı, kendi planını yapabilme becerilerinin geliştiği ifade edilmiştir.

Gölcük'te oynanan ceviz oyunu, yüzük oyunu, öncü vara oyunu, takla oyunu, küp içinde evcilik, kalecilik, domuz oyunu, topuz oyunu, yüzük oyunu, fişek oyunu, kuytuk oyunu, birdirbir oyunu, körebe oyunu, saklambaç oyunu, tongul taş oyunu, yakar top oyunu, beştaş oyunu, metrik oyunu ve üç ayak oyunu hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın **Geçmişten Günümüze Gölcük'te Şenlikler, Yarışlar ve Festivaller** adlı dokuzuncu bölümde, eğlence kültürü ve şenlik olgularının toplumsal yapı ile ilgili kavramlar olduğu, eğlence kültürünün ait olduğu topluma has özelliklerinin bulunduğu açıklanmıştır.

Gölcük'te düzenlenen festivallerde halkı teşvik etmek, bilgilendirmek amaçlarının güdüldüğü ifade edilmiştir. Gölcük Belediyesi Uluslararası Nakışlı Kırk Yama Festivali'nde hayatın bir zorunluluğu olan yamama işinin sanata evrildiği belirtilmiştir. festivale yurtiçi ve yurtdışından katılımın sağlandığı açıklanmıştır.

Bilim ve Sanat Şenlikleri adlı alt başlıkta Değirmendere Şiir Akşamları ve Uluslararası Zühtü Müridoğlu Ahşap Heykel Sempozyumu konusunda bilgi verilmiştir.

Gölcük Belediyesi Temizlik Kampanyası ve Bahar Şenliği'nde temiz bir çevre farkındalığı kazandırmanın amaçlandığı ifade edilmiştir.

Değirmendere Fındık Festivali'nin amacının fındık üretimini desteklemek ve teşvik etmek olduğu açıklanmıştır. Festival kapsamında güzellik yarışması, yüzme yarışması yapıldığı ve konserler düzenlendiği belirtilmiştir.

İhsaniye Yeşil Elma Festivali, Saraylı Köyü Çavuş Üzümü Şenliği'nde de amacın üreticiyi teşvik etmek ve desteklemek olduğu açıklanmıştır.

Soplitavi Şenliği'nde de uzak köylerin kaynaşmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

Bunların dışında Geleneksel Kadırga Yayla Şenlikleri, Geleneksel Altın Kemerli Rahvan At Yarışları, Hamdiye Köyü Deve, At, Horoz Güreşi, İcadiye Boğa Güreşleri, Ulaşlı Yüzme Yarışları konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışmanın **Gölcük'te Uğurlama, Karşılama, Ürün ve Bereket Törenleri** adlı onuncu bölümde aşağıdaki alt başlıklar incelenmiştir.

Askere Uğurlama ve Karşılama alt başlığında, askere gidecek olan genç için yemekler yapıldığı, hayvan kesildiği, sabaha kadar eğlence yapıldığı açıklanmıştır. Askere gidecek gençlerin komşuların kümesinden tavuk çalma adeti olduğu belirtilmiştir.

Askere gitmeden önce kutsal mekanların ziyaret edildiği, dualar okunduğu açıklanmıştır. Gitmeden önce tanıdıklarla helalleştiği, onların da askere gidecek gence harçlık verdiği ifade edilmiştir.

Hacı Uğurlama ve Karşılama alt başlığında, hacı adaylarının hacca gitmeden önce yakınları ve komşularıyla helalleştiği, evde Kuran okuttuğu açıklanmıştır. Hacı adaylarına hediye verildiği, onların da hacdan hediyelerle geldiği belirtilmiştir. Hacdan gelen kişinin üç gün evden çıkmadığı, gelen misafirlere yemek ikram ettiği ve hediyeler verdiği ifade edilmiştir.

Gölcük'te Ürün ve Bereket Törenleri alt başlığında, Hıdırellez ve yağmur duası konuları ele alınmıştır.

6 Mayıs gününün Hıdır ve İlyas kardeşlerin buluşma olarak kabul edildiği ve bugün dara düşenlerin dileklerinin kabul edileceğine inanıldığı açıklanmıştır. Hıdırellez sabahı bütün kapı ve pencerelerin açık bırakıldığı, ateşin üzerinden atlandığı, gül ağacına dilek asıldığı, kumsala istenilen dileğin resminin çizildiği, maniler okunduğu açıklanmıştır. Hıdırellez'de ev süpürme ve çamaşır yıkama gibi işlerin yapılmadığı belirtilmiştir.

Gölcük'te yağmur yağmadığı zaman at kemiğine dua yazıldığı, kemiğin çuvala konulduğu ve akıp gitmesin diye dere kenarına sıkıştırıldığı belirtilmiştir. Sonrasında geniş bir düzlükte hoca eşinde dua edildiği, yağmur yağdığı zaman dua okunan kemiğin dereden alınarak yağmur suyuyla pis yerlere taşınmasının engellendiği açıklanmıştır.

Çalışmanın **Gölcük'te Geleneksel Meslekler** adlı on birinci bölümünde Gölcük'te icra edilen meslekler, icracıları, mesleklerin günümüzdeki durumu konularında bilgi verilmiştir.

Dokumacılık alt başlığında, Gölcük'te Saraylı ve Nüzhetiye köylerinde kilim, Hamidiye ve Lütfiye köylerinde halı dokumacılığı yapıldığı belirtilerek icracıları hakkında bilgi verilmiştir. Gölcük'te ipek, kumaş ve file dokumacılığı da yapıldığı belirtilmiştir. Dokunan halı ve kilimlerin yer yaygısı, duvar süsü olarak kullanıldığı ifade edilmiştir.

Yapı Ustalığı alt başlığında, kırsal kesimde inşaat faaliyetlerini profesyonel olarak yapan kişilerle birlikte akraba, aile ve komşuların da yardımıyla yürütüldüğü açıklanmıştır. Yapı malzemesi olarak ahşap kullanıldığı, dolgu malzemesi olarak da dal örgü, ahşap ve tuğla kullanıldığı belirtilmiştir. Sonra köylerdeki yapı ustalarından bazılarının isimlerine yer verilmiştir.

Sepetçilik ve Küfecilik alt başlığında, sepetlerin genellikle sorgun ağacı, fındık, kamış, kestane ağacından yapıldığı, her türlü malzemenin taşınması için kullanıldığı açıklanmıştır. Sepetlerin kullanım amaçlarına göre farklı şekillerde ve boyutlarda yapıldığı belirtilmiştir. Küfelerin daha ağır yükler taşımaya yaradığı belirtilmiştir. Küfecilik denilince akla gelen ismin Halim Ilgar olduğu açıklanmış ve yaptığı kebir, çift kulplu çavalye, tek kulplu çavalye, kuşaklı küfe, üzüm küfesi, sele, küfe yapımı hakkında bilgi verilmiştir.

Çömlekçilik alt başlığında, Nüzhetiye ve Hamidiye köylerinde günlük yaşamın ihtiyaçlarını karşılamak için toprak testi ve kaplar yapıldığı belirtilmiştir. Hamidiye köyünde öne çıkan ustaların isimleri verilmiştir.

Demircilik alt başlığında, demircilik mesleğinin kara demircilik, nal-mıhçılık ve sıcak demircilik olmak üzere üç alt başlıkta ele alındığı belirtilerek Gölcük köylerinde mesleği icra edenlerin isimlerine yer verilmiştir.

Nalbant alt başlığında, nalbantçılığın eskiden Gölcük'te çok yaygın bir meslek olduğu belirtilerek, icracılarına yer verilmiştir.

Çarıkcılık alt başlığında, Gölcük'te ayakkabı ve kunduranın bulunmadığı zamanlarda insanların kurban derilerinden kendilerine çarık yaptıkları ifade edilerek yörede beğenilen çarık ustasının adına yer verilmiştir.

Saat Tamirciliği alt başlığında, saat tamirciliğini Lütfiye köyünden Molla Muhammed Dayı'nın yaptığı belirtilmiştir.

Sütçülük alt başlığında, yakın tarihe kadar Gölcük'teki köylerin hemen hemen hepsinde, her hanede hayvan beslendiği, sütçülük yapıldığı belirtilmiştir.

Semercilik alt başlığında, semerin yük hayvanlarının sırtına yük bağlamak veya binmek için kullanılan bir üstlük olduğu belirtilerek mesleği icra edenlerden bazılarının isimlerine yer verilmiştir.

Balıkçılık alt başlığında, Gölcük'te küçük ölçekli balıkçılık yapıldığı, avlanan balıkların günlük tüketildiği ya da tuzlanıp saklandığı ifade edilmiştir. Tuzlanan balıkların yaz aylarında tüketildiği açıklanmıştır.

Torlakçılık alt başlığında, odun kömürü yapıcılarına torlakçı denildiği belirtilerek, odun kömürünün yapım aşamaları hakkında bilgi verilmiştir. Gölcük'te torlağın Sofular, Lütfiye Mesururiye köylerinde yapıldığı belirtilmiştir.

İpekböcekçiliği alt başlığında, Gölcük'te ipekböcekçiliği için gerekli olan iklim ve dut ağacı bitkisinin bulunduğu belirtilmiştir. Son yıllarda ipekböcekçiliğinde önemli oranda düşüş olduğu açıklanmıştır. Gerekçe olarak da kullanılan zirai mücadele ilaçlarının olumsuz etkisi, sanayileşme, kentleşme ve göç gösterilmiştir.

Tütüncülük alt başlığında, tütüncülüğün yapım aşamaları konusunda bilgi verilmiştir.

Avcılık alt başlığında, Gölcük köylerinde avcılığın tarım arazilerini hayvanların vereceği zararlardan korumak ve beslenme amaçlı yapıldığı belirtilmiştir.

Bakkallık alt başlığında, köylerde insanların temel ihtiyaçlarını karşıladıkları bakkalların mevcut olduğu açıklanmıştır.

Değirmencilik alt başlığında, geçmişte aktif bir şekilde kullanılan değirmenlerin günümüzde turistik bir değer taşıdığı belirtilerek değirmencilik yapan kişilerin isimlerine yer verilmiştir.

Kabzımallık alt başlığında, meyve ve sebze üretici ve satıcıları arasında aracılık eden kabzımallardan birkaçının ismine yer verilmiştir.

Çiftçilik alt başlığında tütün, buğday, mısır, kiraz, fındık, üzüm, elma, ceviz ve kestane yetiştiren çiftçilerin geçimini bu yolla sağladıkları ifade edilmiştir.

Kaşıkçılık alt başlığında, tahta kaşık yapımında şimşir, meşe veya armut ağacı kullanıldığı belirtilmiştir. Gölcük'te bilinen en usta kaşıkçının Hasan Karakuş olduğu açıklanmıştır.

Arıcılık alt başlığında, arıcılığın Gölcük köylerinde bir iş kolu olduğu belirtilmiştir. Bal, polen, arı sütü ve propolis üretildiği açıklanmıştır. Yörede antiseptik özelliği bulunan kestane balının da üretildiği belirtilmiştir. Sofular, Halidere, Mesruriye, Siyretiye, Kanpara, Nimetiye, Hasaneyn ve Lütfiye köylerinde arıcılık yapıldığı açıklanmıştır.

Tuğla İşçiliği alt başlığında, en eski yapı malzemelerinden biri olan tuğlanın günümüzde Gölcük'te yapılmadığı açıklanmıştır. Eskiden Gölcük ve köylerinde yapılan tuğlaların farklı ilçelere at arabalarıyla nakledilerek satıldığı belirtilmiştir. Tuğla yapımının aşamaları açıklanmıştır. Tuğla ocağında çamurcu, arabacı, tuğla kesici, kalıpcı, meydancıdan oluşan 15 kişilik bir ekibin çalıştığı ifade edilmiştir.

Çalışmanın **Gölcük'te Yemek Kültürü** adlı on ikinci bölümde sofranın sadece yemek yenilen yer olmadığı hazırlanışı, inancı ve edebi ürünleri ile bir kültür olduğu ifade edilmiştir.

Eskiden yemeklerin sahan denilen bakırdan yapılmış derin kaplara, pilav gibi yemeklerin de lenger denilen bakırdan yapılmış yayvan kaplara, ayran ve yoğurdun daha dar kaplara koyulduğu açıklanmıştır.

Kalabalık ailelerde yaşlı kadın ve erkeklerin önce, çocuklar ve gelinlerin sonra yemek yediği belirtilmiştir. Yemeğe aile büyüklerinden birisinin besmele çekip dua etmesiyle başlandığı ifade edilmiştir.

Kahvaltının vazgeçilmezinin tarhana çorbası olduğu belirtilmiştir. Sabah, öğle ve akşam öğünlerinden ayrı yatsılık denilen bir öğün olduğu belirtilmiştir.

Düğün yemeklerinin çeşitli olmasına gayret edildiği açıklanarak durumu iyi olanların hayvan keserek et ikram ettikleri açıklanmıştır. Herisa ve ev baklavasının düğünlerin vazgeçilmez tatlısı olduğu belirtilmiştir.

Sonrasında Gölcük mutfağında sıklıkla kullanılan baklagiller, tahıllar, yağlar, otlar, baharatlar, hayvansal gıdalar , mantarlar ve meyveler sıralanmıştır.

Çalışmanın **Gölcük'te Geleneksel Halk Dansları** adlı on üçüncü bölümünde horon oyunu, kazaska oyunu, kasap oyunu, cilveloy nanayda oyunu, lorke oyunu, harman dalı oyunu ve çifte telli oyunu hakkında bilgi verilmiştir.

Değerlendirme

Gölcük Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma akademisyenler tarafından hazırlanmış bir proje ürünüdür. Çalışmanın amacı Gölcük kentinin somut olmayan kültürel mirasının tespit etmek ve tespit edilen kültürel unsurları kayıt altına almaktır.

Çalışmadaki bulgular SOKÜM Sözleşmesi'ne göre belirlenen halk bilimi kadrolarında tespit edilmiş, 10 ana başlık altında verilmiştir. Çalışmada doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar bölümü Gölcük'te İnanışlar başlığıyla verilmiş olup bu bölümün alanda hazırlanan diğer çalışmalarla kıyaslandığında oldukça kapsamlı olarak ele alındığı görülmüştür. Bununla birlikte çalışmada yörenin mimari özellikleri, yöredeki giyim kuşam alışkanlıkları ve halk matematiği konularında bilgi verilmemiştir. Yörenin kültürel unsurlarının ayrıntılı bir şekilde ele alındığı çalışmada bu konu başlıklarına yer verilmemesinin nedeni kültürel unsurların zamanla yok olmasından kaynaklanmış olabilir.

Bu tür envanter çalışmalarında somut olmayan kültürel miras unsurlarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Yalnız tespit edilen unsurların gelecek kuşaklara aktarılmasına yönelik çalışmaların yapılmaması, kültürel unsurların yakın zamanda unutulup gitmesine sebep olacaktır. Çalışmada somut olmayan kültürel miras unsurlarının yaşatılması yönünde herhangi bir çalışmaya veya öneriye rastlanılmamıştır.

Çalışmada aktarılan tüm kültürel unsurlara derleme sonucu ulaşıldığı her konuda kaynak kişi görüşüne yer verilmesinden anlaşılmaktadır. Çalışma, hazırlanma sürecinde bilgi ve deneyimleriyle kaynaklık eden kaynak kişiler bakımından açıktır. Kitabın sonunda, görüşüne yer verilen 63 kaynak kişinin görseli ile birlikte bilgilerine yer verilmiştir.

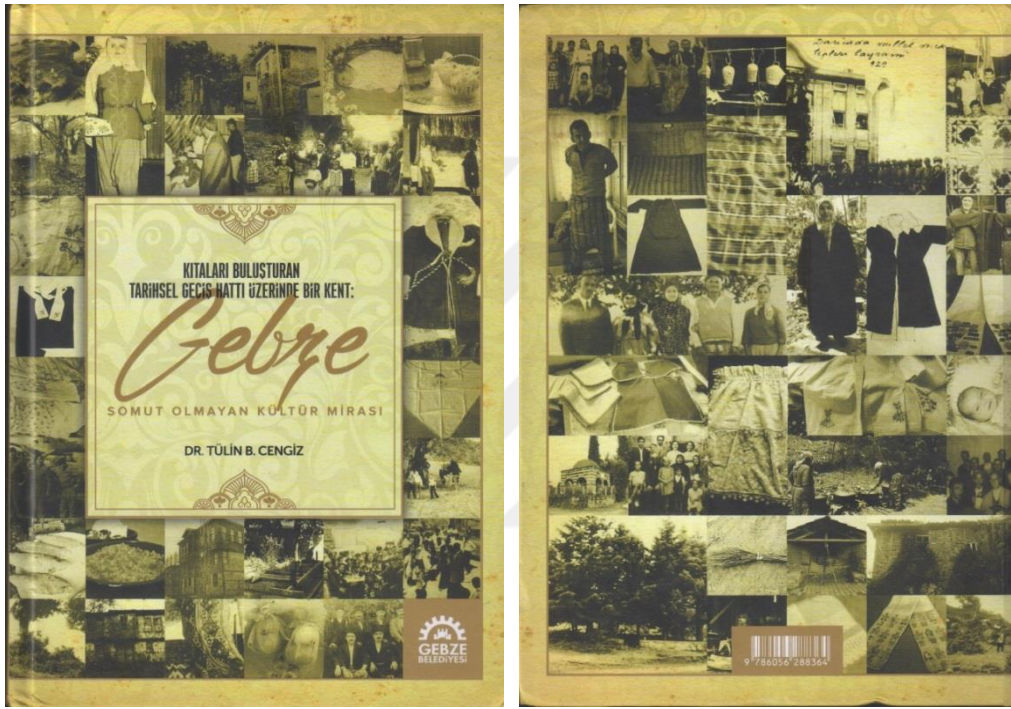
Çalışma 262 sayfadan meydana gelmiş olup görseller açısından zengindir. Çalışmanın 47 sayfa süren ilk üç bölümü Gölcük'ün somut olmayan kültürel mirasını ele almamaktadır. Bu bölümlerde belediyeçilik, somut olmayan kültürel miras ve kitabın meydana çıkmasına vesile olan Gölcük Vizyon 2023 Projesi konularında bilgi verilmiştir. Bu bölümlerin kitabın girişinde geniş yer tutması, çalışmanın odak noktasının dağılmasına sebep olmuştur.

Çalışmanın editörü olan Tülin Bozkurt Cengiz Gölcük Vizyon 2023 Projesi kapsamındaki 2011-98 ve 2013-40 kodlu projelerde yürütücü görevindedir. Aynı

zamanda Kıtaları Buluşturan Tarihsel Geçiş Hattı Üzerinde Bir Kent: Gebze Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmanın da koordinatörlerindedir. Cengiz'in alanda birden fazla deneyime sahip olması çalışmanın niteliğine olumlu yönde katkı sağlamıştır.

Akademisyenler tarafından hazırlanan çalışmanın amacına ulaştığı, alanda çalışanlara kaynaklık edecek nitelikte olduğu söylenebilir.

Görsel 22

22. Cengiz T.B. (2018). Kıtaları Buluşturan Tarihsel Geçiş Hattı Üzerinde Bir Kent: Gebze Somut Olmayan Kültürel Mirası. Mavi Ofset: İstanbul.

Dr. Tülin B. Cengiz tarafından hazırlanan kitabın Kocaeli Üniversitesi ile Gebze Belediyesinin yürüttüğü saha çalışmasının sonucu ortaya çıkan bir ürün olduğu belirtilmiştir. Çalışmada Gebzelilerin hafızasında yer alan deneyimlerin, tanıklıkların, kültürel pratiklerin kayıt altına alınmasının amaçlandığı açıklanmıştır. Bu doğrultuda Gebze köylerinden somut olmayan kültürel miras alanında temsil gücü yüksek köylerin tespit edildiği, sözlü kültürle yetişen yaşlılarla görüşüldüğü ifade edilmiştir. Çalışmanın oluşturulma sürecinde veri toplanırken izlenen yol ve veri toplama yöntemleri hususunda bilgi verilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde somut olmayan kültürel mirasın korunmasında fen edebiyat fakültelerinin önemine dikkat çekilmiş, sözleşme ve sözleşmenin amaçları konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü olan **Gebze’de Geçiş Dönemleri**’nde doğum, evlenme, sünnet ve ölüm başlıkları ele alınmıştır.

Doğum başlığı doğum öncesi, doğum, doğum sonrası ve lousalık başlıkları altında incelenmiştir.

Çalışmada doğumun önemine dikkat çekmek için gelin yatağında bebek yuvarlamak, gelinin kucağına çocuk vermek, gelinin atının arkasına çocuk oturtmak gibi uygulamaların düğün zamanında yapıldığına değinilmiştir. Gebze yöresinde çocuğa evin yemişi, çocuğu olmayan kadına da meyvasız ağaç denildiği ifade edilmiştir. Çocuğu olamayan kadınların toplumdan dışlanmadığı, halk hekimliği uygulamaları ile yardımcı olunmaya çalışıldığı ifade edilmiştir. Yaygın olarak buğu yönteminin uygulandığı açıklanmıştır. Ayrıca çocuk sahibi olmak için türbe ziyaretleri yapıldığına değinilmiştir.

Yörede hamillelik döneminde ve doğum sonrasında anne ile bebeği koruduğu inancı ile ikisine de muska hazırlandığına değinilmiştir. Aşerme olarak adlandırılan sözcüğün aslında aş verme/ aş yerikliği olduğu ifade edilmiş ve kadının aş erdiği yiyeceklerden yola çıkarak bebeğin cinsiyetinin tahmin edildiği açıklanmıştır. Cinsiyet tahmininin annenin fiziksel özellikleri ve yapmış olduğu hareketlerin gözlemlenmesiyle de tespit edilmeye çalışıldığı belirtilmiştir.

Çalışmada doğum sonrasında bebek ile göbeği arasında bir bağ olduğu inancı ile göbek bağının isteğe bağlı olarak özel yerlere gömüldüğü açıklanmıştır. Doğumdan sonra annenin yedi gün yataktan çıkmamasına özen gösterildiği ifade edilmiştir. Doğumdan sonra lohusa şerbeti hazırlandığı ve köylülerin şerbet içmeye davet edildiği belirtilmiştir.

Yörede uygulanan farklı kırklama uygulamalarına yer verilmiştir. Kırklı olduğu süre boyunca anne ve bebeği korumak için odaya süpürge, bıçak konulduğu veya yatılan yatak üzerine Kuran asıldığı belirtilmiştir. Gebze’de doğum yapan kadınların kırkı çıkmadan karşılaşmaları durumunda kırk basmasın diye çeşitli uygulamalar yapıldığı açıklanmıştır. Kırk bastığı düşünülen çocukların kucağına alındığı ya da küllendiği

belirtilmiştir. Kırkıdan sonra gezmeye çıkarılan bebeğin kundağına, dölü bereketli olsun diye yumurta konulduğu ifade edilmiştir.

Gebze yöresinde anne ve bebekle ilgili yaygın olarak görülen inanışlara yer verilmiştir. Konuşmayan çocukların tedavisi için türbe ziyareti yapıldığı veya bulaşık durulama suyunun içine kaşık konulduktan sonra suyun çocuğa içirildiği aktarılmıştır. Hasta çocukların yatır mezarının üzerine yatırıldığında iyileşeceğine inanıldığı ifade edilmiştir. Çocuklara kıyamet gününde göbek adıyla çağırılacakları inancıyla göbek adı konulduğuna değinilmiştir.

Evlenme başlığında kız isteme, nişan, düğün konuları incelenmiştir.

Gebze yöresinde evliliklerin farklı yollarla gerçekleştirildiğine değinilmiştir. Düğün ve bayram zamanlarında gençlerin gezme yolu denilen yerde gezerlerken birbirlerini görüp beğendikleri belirtilmiştir. Birbirlerini beğenen gençlerin birbirlerine küçük şiirler yazdıkları, buna da “beyit atma” denildiği ifade edilmiştir. Yörede evlenecek kız ve erkeğin gönüllü olmasına önem verildiği, bununla birlikte görücü usulü evliliklerin de görüldüğü açıklanmıştır.

Sığırlık Obası yörüklerinde gelin adayını erkek annesinin belirlediği, sonrasında kocasından onay aldığı açıklanmıştır. Erkek annesinin kendisinin belirlediği bir şeyi gelinden dokumasını istediği, bu şekilde gelini sınadığı belirtilmiştir. Sığırlık Obası yörüklerinde geçmişte kaçarak evlenmenin de sık görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca Hıdırellez şenliklerinde gençlerin birbirlerini görüp beğendikleri ifade edilmiştir. Erkeğin beğendiği kıza ayna tuttuğu, kızın gönlü olması durumunda erkeğin önüne bugünler için sakladığı keseyi attığı ifade edilmiştir. Bir kız bir delikanlıya kese atmışsa başkasının o kıza talip olamayacağı belirtilmiştir.

Gebze yöresinde eskiden erkeklerin evlenme istediklerini babalarına açıkça söyleyememelerinden dolayı pilava kaşık saplayarak ya da babalarının ayakkabılarına çivi çakarak niyetlerini açık ettikleri ifade edilmiştir. Sığırlık Obası yörüklerinde ise gençlerin yakınlarını ikna edecek aracı buldukları belirtilmiştir.

Kız istemeye gidilirken aile büyükleri, tecrübe sahibi kişilerle toplumun ileri gelenlerinin tercih edildiği ifade edilmiştir. Eş görücü usulüyle seçilmişse istemeye damat adayının katıldığı, anlaşarak evlenenlerde damatın isteme merasimine katılmadığı vurgulanmıştır. Erkek tarafının istemeye giderken tülbent, patik, çevre gibi hediyeler

götürdüğü buna “pey verme” denildiği belirtilmiştir. Kız tarafının evliliğe olumlu bakması durumunda verilen peyi kabul ettiği ve erkek tarafına pey verdiği ifade edilmiştir. Kız tarafının evlilikten cayması durumunda peyi üç gün içinde göndermesi gerektiği belirtilmiştir.

İstemenin ilan edilip herkese duyurulması için söz kesildiği, söz kesmede iki tarafın da bohça hazırladığı ve gençlere söz yüzüğü takıldığı belirtilmiştir. Ayrıca sözün kesildiği gün evlenecek gençlerin eşyası ve takılacak takı konularının da görüşüldüğü belirtilmiştir.

Nişan gecesinde yapılan eğlencelerde önceleri sini, sonraki zamanlarda def kullanıldığı ; Teke Zortlatması, Konyalım, Saffet Efendi ve Yine Göç Eyledi Avşar Elleri adlı oyunların oynandığı belirtilmiştir.

Düğün haftasında, özellikle çarşamba gününde çörek, baklava veya un helvasının okuyucu tarafından oku olarak dağıtıldığı ifade edilmiştir. Okuntu kelimesinin Türk devletlerinin herhangi bir sebeple kabileleri bir araya toplamak için davet anlamında ok göndermesinden geldiği belirtilmiştir.

Gebze’de çeyiz serme uygulaması yapıldığı, genellikle perşembe gününün tercih edildiği, bazen çeyizin bir hafta serili kaldığı belirtilmiştir. Sığırlık Obası yörüklerinde iki tarafın da çeyiz serdiği, çeyizin sandığa değil de nakışlı yün çuvallara konulduğu, çuvalların sonra giysi dolabı olarak kullanıldığı açıklanmıştır. Gebzeli Kırım Türklerinde ise çeyizdeki Kuran’ın bir çocuğun boynuna asıldığı ve bahşiş alınmadan Kuran’ın verilmediği ifade edilmiştir. Karşı taraftan bahşiş almak için çeyizden yastık kaçırma adetinin olduğu belirtilmiştir.

Cuma günü yapılan kınaya küçük kınası denildiği, daha az kişiyle yapıldığı; cumartesi günü yapılan kınaya da büyük kınası denildiği ve düğüne davet edilen çevre köy ve uzak illerden gelen misafirlerin de katıldığı açıklanmıştır. Gelinin kardeşliklerine erkek tarafının tülbent hediye ettiği ve buna “kardeşlik çıkartma” denildiği ifade edilmiştir. Kına tepsisinde büyükçe bir ekmek ya da çörek bulunduğu ve kayınvalidenin kınayı yaktıktan sonra çöreği misafirlere ikram ettiği açıklanmıştır. Kınanın iyi tutmaması durumunda erkek tarafından tavuk isteme adetinin olduğu belirtilmiştir. Gebzeli Kırım Türklerinde kına gecesinde mahalledeki tüm kızların bir arada uyuduğu belirtilmiştir. Kına gecesinde kardeş olmak isteyen kızların bir türkü eşliğinde oynadığı ve birbirlerine para taktıkları ifade edilmiştir. Yine kına gecelerinde kayınvalidenin oynayan genç

kızlara para taktığı, kızların da kendilerine takılan parayı geline taktığı belirtilmiştir. Kına yakma töreninden sonra kız evinin önünde Heyemol adı verilen türkünün söylendiği, ardından topluca düğün aşçısının hazırladığı yemeklerin yenildiği ifade edilmiştir.

Kırım Türklerinde düğünden bir hafta önce gelinin yemeğe davet edildiği ve her davette diğer yemeklerin yanında mutlaka köbetenin de ikram edildiği açıklanmıştır. Kırım Türklerinde kınanın amca veya dayı evinde, yenge tarafından yakıldığı ve gelinin başına renkli krepler örtüldüğü ifade edilmiştir.

Gebze Sığırlık Yörüklerinin ise gelinin başından bolluk ve bereket sembolü olarak nohut ve buğday saçıldığı; kına esnasında gelinin karşı taraftan buzağı, beygir, yorgan, çadır gibi bahşişler istediği açıklanmıştır. Kına yakılırken gelin çadırı hazırlandığı buna da “yeni ocak açma” denildiği ifade edilmiştir.

Askı asma geleneğinde bohçada bulunan şalvarlık basma kumaşların gelinin üzerine bırakıldığı ya da gelinin hala veya teyzesinin kumaşları kollarına asarak oynadığı açıklanmıştır. Takı takma geleneğinin ortaya serilen çarşafa, misafirlerin hediyelerini bırakmasıyla gerçekleştiği belirtilmiştir.

Çeyiz almanın gelin almayla aynı gün yapıldığı ve sandığa oturarak bahşiş alma adetinin olduğu açıklanmıştır. Düğün günü ikindi saatlerinde damat ve ailesinin camide namaz kıldıktan sonra gelin evine geldiği ve gelin evinde dini nikah kıyıldığı açıklanmıştır. Nikah esnasında, evleneceklerin kısmeti kapanmaması için ellerin ve kolların bağlanmamasına dikkat edildiği belirtilmiştir. Gebzeli Kırım Türklerinde ayrılık getireceği düşüncesiyle nikah kıyılırken yüzükle oynanmadığı, nikaha gelin ve damat yerine vekil tayin edilen aile büyüklerinin katıldığı açıklanmıştır.

Küçük kına günü gelinin kardeşliklerinin gelin hamamı yaptığı, gelini süsleyen ve giydiren kişiye “telek” denildiği açıklanmıştır. Gebze yöresinde geline düğün süresince yardım eden yakın arkadaşlarına “kardeşlik” denildiği ifade edilmiştir.

Çalışmada damat traşının evin önünde yapıldığı, traştan sonra damatın çalgı eşliğinde köyü gezdiği, el öptüğü belirtilmiştir. Köylünün bu sırada hediyelerini verdiği, hediyeleri taşımak için arkadan araba geldiği belirtilmiştir. Eskiden hediye olarak para ve altın değil de yeni evin ihtiyaçlarını karşılayacak eşyaların verildiği ifade edilmiştir. Gebzeli Kırım Türklerinde ise damat traşı esnasında damatın arkadaşlarından birinin

traşı durdurarak kendisini sırtta taşıdığı ve sonrada traş başlasın diyerek traşı devam ettirdiği ifade edilmiştir.

Düğünün damat evine bayrak asarak başladığı buna da “bayrak asma” denildiği belirtilmiştir. Gelinin beline kırmızı kuşak bağlandığı, babası veya erkek kardeşi tarafından bayrak eşliğinde evden çıkarıldığı ifade edilmiştir. Gelin almada damadın delikanlı başına ayak bastı parası verdiği, kız babasının da gelin evden çıktıktan sonra delinkalı başına iğne oyalı havlu ve yüksek miktarda bahşiş verdiği belirtilmiştir. Delikanlıların bahşişten sonra çalgı eşliğinde oynadığı açıklanmıştır. Gençlere süslü tepside kızarmış tavuk ve patates ikram edildiği belirtilmiştir.

Gelin ve damadı nazardan, kötülüklerden korumak için çeşitli uygulamaların yapıldığı ifade edilmiştir. Bunlar bayrak altından geçme, gelinin başından para leblebi şeker gibi şeyler serpmeye, kurban kesip kanını akıtma, geline bardak kırdırma, gelinin şerbete buladığı elini üç defa eşeğe sürmesi gibi uygulamalardır. Ayrıca erkek tarafının geline içinde ekmek olan bohça verdiği, gelinin ailesinin ise bohçayı içine taş koyarak geri verdiği belirtilmiştir. Bu uygulamanın gelinin taş gibi ağır olup yerinde oturması için yapıldığı ifade edilmiştir. Düğün sonrası damadın meşaleler eşliğinde, tekbir çekilerek camiye götürüldüğü belirtilmiştir.

Kırım Türklerinin gelin almaya giden delikanlı başının boynuna, dokuz parçadan oluşan çorap, mendil gibi nesnelere bulunduğu tokozun kızın ailesi tarafından asıldığı ve delikanlı başının düğün sonuna kadar tokozu boynunda taşıdığı ifade edilmiştir. Gelini delikanlı başı liderliğindeki delikanlıların aldığı, sadece gelin arabasının yer aldığı kortejin çok yavaş ilerlediği açıklanmıştır. Yavaş yavaş giden arabanın önüne masa kurulduğu ve delikanlı başı izin verince arabanın hareket ettiği belirtilmiştir. Evin önüne geldiğinde gelinin kayınpederinden hayvan, tarla gibi bir vaat almadan arabadan inmediği belirtilmiştir. Bereketin temsili niteliğinde, gelinin başında ekmek ufalandığı açıklanmıştır.

Gebze Sığırlık Obası yörüklerinde düğünün perşembe günü damat tarafının düğünü ilan etmek için bayrak çekmesiyle başladığı ve üç gün sürdüğü belirtilmiştir. Cumartesi günü gelin alma uygulamasının yapıldığı açıklanmıştır. Gelin ailesinin kızlarının ayakkabısına nasihat içeren bir not ile harçlık koyduğuna değinilmiştir. Gelinin kırmızı ya da yeşil kuşak taktığı, yularını damadın çektiği at ile damat evine geldiği, arkalarından da çeyizi taşıyan atların geldiği belirtilmiştir. Damat evine gelmeden önce

kayınvalide ve kayınpederden bahşiş alındığı, sonra gelinin attan indiği açıklanmıştır. Attan inen gelinin üzerine şeker serpildiği, şekerin olmadığı zamanlarda gelinin üzerine buğday ve nohut serpildiği ifade edilmiştir.

Düğün eğlencelerinde at yarışı ve güreş tertiplendiği belirtilmiştir. Düğünlerde yemeklerden düğün çorbası, etli bir yemek, dolma; tatlılardan zerde, un helvası ikram edildiği açıklanmıştır. Sığırlık Obası Yörüklerinde ise topalak aşı, et haşlama ve hoşmerim ikram edildiği belirtilmiştir.

Çalışmada düğün sonrasında genellikle pazartesi günü kadınların kendi aralarında mevlit okuduğu veya eğlence düzenlediği ifade edilmiştir. Bu esnada geline hediyeler verildiği, buna “duvak” ya da “paça” denildiği açıklanmıştır.

Düğünden sonra damat evinin kız evine börek yemeğe gittiği, bu uygulamaya “evirli” denildiği ifade edilmiştir. Böreği damadın kesmesinin adetten olduğu ve kız babasının damada bahşiş verdiği belirtilmiştir. Ayrıca damadın kız evinde içtiği ilk çaya, tuz atma adeti olduğu belirtilmiştir. Pelitli köyünde damadın ayakkabısının saklandığı ve bahşiş karşılığında iade edildiği açıklanmıştır.

Yeni gelinin bir hafta evden çıkmadığı, bir hafta sonunda köyün çeşmesine götürüldüğü belirtilmiştir. Bu uygulamanın geline tatlı suyun yolunu öğretmek için yapıldığı açıklanmıştır. Bu vesileyle gelinin komşularıyla tanıştığı ve çeşme başında şakalaşmaların gerçekleştiği ifade edilmiştir.

Gelinin saygıdan dolayı aile büyüklerinin yanında diz üstü oturduğu ve odayı terk ederken geri geri yürüyerek çıktığı belirtilmiştir. Kırım Türklerinde önceleri kayınvalide ve kayınpeder uyumadan gelinlerin uyumadığı, bunun saygı göstergesi olarak kabul edildiği açıklanmıştır.

Sünnet alt başlığında Gebze köylerinde sünnet düğünlerinin toplu olarak yapıldığı ifade edilmiştir. Sünnet olacak çocuğa sünnetlik kıyafetler ve düğün yemeğinde ikram etmek için kesilecek hayvan alındığı belirtilmiştir.

Davet için köyde şeker dağıtıldığı, düğün günü süslü sünnet yatağı hazırlandığı ifade edilmiştir. Sünnetten önce çocuğun at ile köyde gezdirildiği, evde mevlit okutulup yemek verildiği belirtilmiştir. Sünnet olacak çocuğa para, altın gibi hediyeler takıldığı açıklanmıştır. Hatipler köyünde sünnet olacak çocukların sünnet öncesi köydeki delikli

taştan geçirildiği ve kıyafetlerinden alınan kumaş parçasının delikli taşın arkasındaki dilek ağacına asıldığı ifade edilmiştir.

Ölüm alt başlığında ölüme işaret sayılan durumlar açıklanmıştır. Çalışmada öleceği düşünülen kişilerin başında Kuran okunduğu, ölüm döşeğindeki kişiyle helalleşildiği ifade edilmiştir. Ayrıca ölüm döşeğindeki kişinin susuz kalması durumunda, şeytan tarafından kandırılacağı düşünüldüğünden su verilerek ya da dudakları su ile ıslatılarak susuzluğunun giderildiği açıklanmıştır. Ölen kişinin kıyafetlerinin cami imamı tarafından evde ya da camide yıkandığı ifade edilmiştir. Erkek cenazesinin üzerinde bıçak, kadın cenazesinin üzerinde makas konulduğu belirtilmiştir.

Kadınların cenaze yıkandıktan sonra tesbih çekmeye başladığı ve defin işlemi başlamadan tesbih çekme işlemi sonlandırmaya dikkat edildiği açıklanmıştır. Buradaki amacın ölen kişinin yaşarken kılamadığı namazları ve çekemediği tesbihleri tamamlamak olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada cenazede yüksek sesle ağlanmadığı, kadın cenazesinin üzerine basma örtüldüğü ve defin işleminden sonra basmanın fakir birisine verildiği ifade edilmiştir.

Ölüm sonrasında 7, 40 ve 52. günde dua okunduğu, yedisinde irmik helvası, Mudarlı köyünde ise helva yerine pilav dağıtıldığı açıklanmıştır. Kırım Türklerinde ise kaygaşa denilen yöreye özgü bir hamur pişirildiği belirtilmiştir.

Cami imamının ölen kişinin küçük günahlarını hesapladığı, buna da “devir” denildiği ifade edilmiştir. Ölen kişinin parası varsa işlemiş olduğu günahların bedeli olarak belirlenen paranın fakirlere verildiği açıklanmıştır.

Çalışmada cenaze dışarıda yıkandıysa karanlıkta kalmasın diye yedi gün boyunca ışık yakılması, cenaze yıkanırken kullanılan kazanın ters çevrilip birkaç gün bekletilmesi, kadınların cenaze günü hamur yoğurmaması gibi uygulamaların olduğu açıklanmıştır.

İkinci bölüm olan **Gebze’de Geleneksel Giysiler** başlığında erkek giysileri, kadın giysileri, çocuk ve bebek giysileri konuları ele alınmıştır.

Erkek giysilerinden keyfiyenin Sığırlık Obası Yörüklerinin kendilerini daha iyi tanıtmak için kullandıkları özel bir boyun bağı olduğu ifade edilmiştir. Keyfiyenin üzerinde bulunan renklerin sembolik anlamları olduğu belirtilmiştir. Sarının ekmek ve başağı, yeşilin İslam dinini, kırmızının Sultan Alparslan’ın savaş flamasını ve Türk bayrağını,

morun hevesi ve geleceğe dair projeleri, beyazın ise saflık ve temizliği temsil ettiği açıklanmıştır.

Erkek, kadın, çocuk ve bebek giysileri her birinin görsellerine yer verilerek açıklanmıştır. Ayrıca çalışmada Sığırlık Obası Yörükleri'nin kullandıkları çeki ve kırklık konusunda detaylı bilgi verilmiştir.

Gebze'de Bayramlar ve Uğurlamalar başlığında Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Hacet Bayramı, Hıdırellez Bayramı, Asker Uğurlama, Hacı Uğurlama, Resmi Bayramlar ve Kutlamalar alt başlıkları incelenmiştir.

Ramazan hazırlıklarının yaz aylarında başladığına değinilmiştir. Ramazan ayında tüketebilmek üzere yufka, makarna, konserve ve komposto hazırlıkları yapıldığı ifade edilmiştir. Ramazan ayında özel yemekler pişirilmediği, yalnız arife gününde fırınlarda ekmek ve baklava pişirildiği açıklanmıştır.

Tavşanlı köyünde yoldan gelip geçenlere Ramazan ayı boyunca yemek verildiği açıklanmıştır. Duraklı köyünde ise cami avlusunda bayrama özel pilav pişirildiği, köy halkının payına düşen pilavı evine götürdüğü ve gelen misafirlerine de ikram ettiği açıklanmıştır.

Kurban bayramında kurban orucu tutma adeti olduğu, kurban kesilip paylar dağıtıldıktan sonra hayvanın böbrek ve ciğerlerinin pişirilip yenmesiyle orucun bozulduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada Hacet Bayramının eskiden 19 Mayıs'ta Yukarı Hereke'de yaylalarda kutlanan bir bayram olduğu açıklanmıştır. Bu bayramda ortaklaşa alınan koyunların kesildiği, yemekleri yapılarak topluca yendiği açıklanmıştır. Yine bu bayramda yağmur duası yapıldığı belirtilmiştir. Bayramda eğlence amaçlı güreş, at yarışı ve halat çekme yarışlarının düzenlendiği ifade edilmiştir.

Gebze'de **Hıdırellez**'in 5-6 Mayıs tarihlerinde kutlandığı belirtilerek Hıdırellez zamanı yapılan birçok etkinlik ve yöredeki inanışlar konusunda bilgi verilmiştir. Hıdırellez'de kuzu kesip yoksullara dağıtma adeti olduğu, bununla birlikte sürüsü olanların peynir yapıp komşulara dağıttığı açıklanmıştır. Hıdırellez'in bulunan mekandan geçip geçmediğini anlamak için mayasız hamur yoğrulduğu, hamurun kabarmasının Hıdırellez'in oradan geçtiğine işaret olduğu belirtilmiştir. Hıdırellez'de kuzu çevirme ve

höşmerim yapıldığı, Hıdırellez akşamı gençlerin ateşten atladığı, Kırım Türklerinde de genç kızların darbuka çalarak sabaha kadar eğlendiği ifade edilmiştir.

Asker Uğurlama alt başlığında, askere gidecekler için eğlence düzenlendiği veya mevlit okutulduğu ifade edilmiştir. Fenari köyünde bazı annelerin oğullarının kirli atletini oğlu askerden dönene kadar odasında asılı tuttuğu belirtilmiştir. Çalışmada askere gidecek gençlerin başka köylerden tavuk çalma adeti olduğu, eğer tavuk çalarken düşerse askerde şehit düşeceğine yorulduğu açıklanmıştır.

Hacı Uğurlama alt başlığında hacı uğurlamaya gidilirken çorap, gömlek gibi hediyeler götürüldüğü ve helalleşildiği belirtilmiştir. Hacıdan dönenlerin de yakınlarına ve komşularına küçük hediyeler getirdikleri açıklanmıştır.

Resmi Bayramlar ve Kutlamalar alt başlığında 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in Eski Hisar'da kutlandığı, 1929 yılında da Maarif Bayramı'nın kutlandığı açıklanmıştır.

İnanışlar bölümünde, Gebze yöresindeki batıl inanışlar farklı başlıklar altında ele alınmıştır. İncelenen başlıklar gün, gece, ay ve mevsimlerle ilgili inanmalar, bereket ve kısmet ile ilgili inanmalar, misafirle ilgili inanmalar, uğur ve uğursuzlukla ilgili inanmalar, ruh üzerine inanmalar, baş ve saça ilişkin inanmalar, gözlere dair inanmalar, kulak ile ilgili inanmalar, avuç üzerine inanmalar, tırnak üzerine inanmalar, nazarla ilgili inanmalar, hayvanlarla ilgili inanmalar, hava olaylarına dair inanmalar, ölüme dair inanmalar, rüyalara dair inanmalar, el ve ayaklara dair inanmalar şeklindedir.

Gebze'de Yatırlar, Türbeler ve Köy Efsaneleri bölümünde türbelerin, yatırların buldukları mevkiler ve bu mekanlarda mezarı bulunan kişilerin hayatları hakkında bilgi verilmiştir. Bazı yatırlara yapılan ziyaretlerin çocuklardaki sıtma ve kabakulak hastalıklarına iyi geldiği, çocuk sahibi olamayanların bu yatırlarda adak adadığı belirtilmiştir. Yörede yer alan 9 türbe ve 6 yatır hakkındaki anlatılara yer verilmiştir.

Köy Efsaneleri başlığında Cumaköy, Kadıllı, Denizli, Pelitli, Duraklı, Hatipler ve Muallimköy köylerinin adları ile ilgili efsanelere yer verilmiştir. Ayrıca yörede anlatılagelen Gelin Pınarı, Dil İskelesi ve Pehlivan Mezarları efsanelerine yer verilmiştir.

Gebze'de Ev Mutfak Kültürü ve Karakteristik Yemekleri bölümünün **Ev** başlığında Gebze'deki kerpiç evler, yığma tuğla köy evleri, çandı evleri ve Sığırlık Obası Yörük çadırları konusunda bilgi verilmiştir.

Kerpiç evlerin zemininin yerden başladığı, evlerin iki veya üç katlı olduğu belirtilmiştir. Üç katlı evlerin zemin katında ahır ile ekmeklik denilen sebze ve meyve muhafazasında kullanılan odaların olduğu ifade edilmiştir.

Yığma tuğla köy evlerinin taş temel üzerine tuğla ile yapılan iki katlı evler olduğu belirtilmiştir. Alt katın ahır ambar olarak kullanıldığı, üst katın ise yaşam alanı olduğu açıklanmıştır. Evlerin ahşap kapı ve pencerelerinin böcek tahribatından korunmak için mavi yağlı boya ile boyandığı belirtilmiştir.

Gebze'nin özellikle Taşköprü köylerinde evsahibi evde olmadığı zamanlarda komşular ihtiyaçlarını karşılayabilsinler diye kapıların kilitlemediği açıklanmıştır. Kapı koluna konulan odunun ev sahibinin evde olmadığı anlamına geldiği belirtilmiştir.

Çalışmada çandı evlerinin bölgede görülen en eski ev tiplerinden olduğu ve bu evlerin çivi kullanılmadan inşa edildiği belirtilmiştir. Evlerin ortasında camsız, hava ve ışık teması olmayan bir bölme olduğu ve buraya çandı denildiği ifade edilmiştir. Günümüzde bu tür meskenlerin kullanılmadığı, depo görevi gören kütükten yapılmış meskenlere, köylerde hala çandı denildiği açıklanmıştır.

Sığırlık Obası Yörük çadırının yörüklerin yaşam biçimine uygun, keçi kılından yapılan kara çadır olduğu açıklanmıştır. Çadırın hammaddesi olan keçi kılının hazırlanışı, dokunuşu ve çadırın yapılışı konularında bilgi verilmiştir.

Mutfak başlığında sabit mutfak gereçleri, sabit olmayan mutfak gereçleri başlıkları ele alınmıştır.

Sabit mutfak gereçlerinden ocağın eskiden evlerdeki odaların bir köşesinde yer aldığı ve yemeğin orada pişildiği belirtilmiştir. Günümüzde ise evlerde hiç ocak bulunmadığı ifade edilmiştir. Taşla örülü fırınların ise dış mekanlara kurulduğu ve günümüzde de kullanımına devam edildiği açıklanmıştır.

Sabit olmayan mutfak gereçlerinin neler olduğu ve ne amaçlarla kullanıldığı açıklanmıştır.

Sofra Düzeni ve Karakteristik Yemekler başlığında, Gebze köylerinde yer sofrasında yemek yenildiği belirtilmiştir. Ayrıca bölgedeki sofrada adabı hususunda da açıklama yapılmıştır. Sonrasında köylerde pişirilen karakteristik yemeklerin tariflerine yer verilmiştir.

Gebze'de Çocuk Oyunları ve Oyuncakları bölümünde met oyunu, pipo oyunu, topaç oyunu, çember oyunu, güvercin takla oyunu, puli oyunu, kibrit oyunu, kırma kaya oyunu, yerden yüksek oyunu, üç taş oyunu, beş taş oyunu, dokuz taş oyunu, çulluk avlama oyunu, kızak kayma oyunu, dokuz kiremit oyunu, el el üstünde oyununun nasıl oynandığı açıklanmıştır. Çocuk oyuncaklarından düdük, gelincik çiçeğinden bebek, mısırsı koçanından erkek bebek, ve oyuncak öküz arabasının nasıl yapıldığı açıklanmıştır.

Gebze'de Sözlü Edebiyatı başlığı altında mani, türkü, ninni, masal, atasözü, bilmece, tekerleme, deyim, alkış ve kargış örneklerine yer verilmiştir. Türkülerden A Benim Nar Çiçeğim, Çukurova Dağları, Yollar Uzun Bitmez Mi adlı 2 türküye yer verilmiştir. Masallardan Dilenci Dede, Hatice ve Yaşlı Adam, Bıdık, Yaşlı Adama Gelin Giden Kız, Ayı İdi Kocam İdi, Fatma ve Kırk Haramiler, Padişahın Oğlu ile Üç Kız Kardeş, Canavar, Fatma ile Padişah, Kırk Haramiler ve Üç Kız Kardeş, Keloğlan ve Anası, Yüzünde Güller Açan Kız adlı 12 masala yer verilmiştir.

Çalışmada Gebze yöresinde söylenen 53 atasözü, 38 bilmece, 7 tekerleme, 40 deyim, 4 alkış ve 5 kargışa yer almaktadır.

Gebze Köylerinde Geleneksel Meslekler bölümünde yörede yapılan dokumacılık, boston ve kaşık yapımı, çarıkçılık, sepetçilik, nalbantlık, demircilik, odun kömürü yapımıcılığı, balıkçılık, üzümçülük, yoğurtçuluk ve çerçilik meslekleri konusunda bilgi verilmiştir.

Dokumacılık alt başlığında, Gebze köylerinde halı ve keten dokumacılığı yapıldığı belirtilmiştir. Dokuma için gerekli olan aletler ve aletlerin özellikleri hususunda bilgi verilmiştir. Gebze köylerinde geçmişte en fazla rastlanan kumaş türleri açıklanmıştır. El dokuması kilimlere kirkir kilim, ketenden yapılan kilimlere çöp kirkir kilim denildiği ve sedir üzerine örtmek için de sedir kilimi yapıldığı belirtilmiştir.

Baston ve Kaşık alt başlığında, baston ve kaşık yapımının Elbizli köyünde yaygın olduğu, kaşık yapımı için genellikle şimşir, meşe, kayın ve armut ağacı kullanıldığı açıklanmıştır. Kaşık dışında ekin biçerken eli ve parmakları korumak maksadıyla yapılan ve ellik denilen gereç konusunda bilgi verilmiştir.

Çarıkçılık alt başlığında, çarıkçılığın Hortipler köyünde yapıldığı ve çarıkçılıkta manda derisi kullanıldığı açıklanmıştır.

Sepetçilik alt başlığında, Gebze köylerinin genelinde sepetçi olduğu belirtilmiştir. Saman küfesi, ekmek küfesi, dışkı küfesi, bostan sepeti, bağ sepeti ve bağ küfesi yapıldığı belirtilmiştir.

Nalbantlık mesleğinin Gebze tarihinde çok önemli bir yeri olduğu belirtilerek Nalbant Sokağı ve günümüzde yıkılmış olan Nalbant Kadir Ağa Konağı olduğu açıklanmıştır.

Demircilik alt başlığında, demirciliği icra eden yaşlı insanların hala bulunduğu belirtilmiştir. Günümüzde mevcut bulunmayan Gebze'nin geleneksel ev tiplerinden biri olan Demirciler Konağı'nın sahibinin demirci olduğu belirtilmiştir. Bunun da demirciliğin Gebze'deki tarihi hakkında bilgi verdiğine değinilmiştir.

Odun Kömürü Yapımcılığı alt başlığında, odun kömürünün nasıl elde edildiği açıklanmıştır.

Balıkçılık alt başlığında I. Dünya Savaşı'ndan önce bölgede yirmi yedi dalyanın olduğu belirtilmiş ve bu dalyaların isimleri verilmiştir. Günümüzde bu dalyaların faal olmadığına değinilmiştir. Darıca'da özellikle çiroz avlandığına, bu işi Rumların yaptığına değinilmiş ve mübadeleden sonra çiroz balıkçılığının hızla ivme kaybettiğine dikkat çekilmiştir.

Üzümcülük alt başlığında Tavşancıl, Muallimköy ve Tavşanlı bölgelerinin toprak yapısının üzüm yetiştirmeye çok müsait olduğu ve Gebze'de her türlü üzüm yetiştirildiği açıklanmıştır. Çavuş üzümünün Cumhuriyet'in ilk yıllarında İstanbul'da çok rağbet gördüğü belirtilmiştir. Kocaeli'de ilk üzüm bayramının Gebze'de yapıldığı, en iyi üzüm yarışması düzenlendiği ve kazananlara ikramiyeler verildiği açıklanmıştır.

Yoğurtçuluk alt başlığında, mesleğin Cumhuriyet öncesine dayanan geleneksel bir meslek olduğu belirtilmiştir. Koyun yoğurtçuluğunun Eskihisar'da yoğun olarak yapıldığı, Gebze'de yapılan koyun yoğurdunun İstanbul'da meşhur olduğu açıklanmıştır.

Çerçilik alt başlığında, çerçilerin ufak tefek eşyaları sırtında, el arabasında veya bir hayvana yükleyerek taşıyan; köyleri, pazarları ve mahalleleri dolaşarak satış yapan gezici esnaflar olduğu açıklanmıştır.

Gebze'de Köy Seyirlik Oyunları ve Köy Eğlenceleri bölümünde; Ayı Oyunu, Yüzük Oyunu, Mendil Saklama, Karagöz ve Hacivat, Çayrık Güreşleri alt başlıklarında bu oyunların ne zaman ve nasıl oynandığı konusunda bilgi verilmiştir.

Gebze’de Halk Hekimliği Bilgisi bölümünde; Sarımsak Kürü, Tuz ve Tuzlu Su, Karanfil, Papatya, Buz, Kocakarı Afarozu, Kırkbudak Kürü, Kudret Narı, Kekik, Patates, Pırasa, Ayva Yaprağı ve Ihlamur Kürü, Sinir Otu, Ketan Tohumu, Sönmüş ve Sönmemiş Kireç, Karalahana, Korkuluka Bakma, Temre Duası, Yoğurt Suyu, Havuç Suyu Kürü, Yumurta Limon Kabuğu, Ballık Otu, Çörek Otu, Kuru Kahve, Zeytin Yağı, Siğil Otu, Tütün, Maydonoz, Balık Yağı, Şeker, Mısır Püskülü, Nane, Zencefil, Kantoron Çiçeği ve Yağı, Kil, Küllü Su, Ihlamur ve Defne Yaprağı Kürü, Anne Sütü alt başlıklarında çeşitli rahatsızlıkların halk hekimliğiyle nasıl sağaltılabileceği açıklanmıştır.

Değerlendirme

Kıtaları Buluşturan Tarihsel Geçiş Hattı Üzerinde Bir Kent: Gebze Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışma, akademisyenler tarafından hazırlanmış bir proje ürünüdür. Gebze’nin somut olmayan kültürel mirasını tespit etmek amacıyla yazılmıştır.

Çalışmadaki bulgular SOKÜM Sözleşmesi’ne göre halk bilimi kadrolarında tespit edilmiş, 11 ana başlık altında verilmiştir. Yalnız çalışmada halk müziği, halk dansları, halk çalgıları, halk takvimi, halk ekonomisi ve halk matematiği konularında bilgi verilmemiştir. Çalışmada evlenme adetleri, geleneksel giyim kuşam ve halk mimarisi konuları oldukça detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Evlenme adetlerinde geçen, bir çeşit düğün davetiyesi olan oku kelimesi, envanter niteliğindeki birçok kitapta yer almaktadır. Bununla birlikte oku kelimesinin kökenine ilişkin açıklamaya sadece bu çalışmada yer verilmiştir.

Çalışmada dikkat çeken husus Gölcük’ün somut olmayan kültürel mirası incelenirken yörede yaşayan farklı kültürlerden toplulukların kültürel mirasına da yer verilmesidir. Yörede yaşayan Gebzeli Kırım Türkleri ve Sığırlık Obası yörüklerinin kendilerine has kültürel pratikleri çalışmada yer almıştır. İncelenen her başlık Gebze’nin, Gebzeli Kırım Türkleri’nin ve Sığırlık Obası yörüklerinin kültürel mirası açısından değerlendirilmiş olup bunun Gölcük’ün somut olmayan kültürel mirasının eksiksiz verilmeye çalışılmasının göstergesi olduğu söylenebilir. Çalışma bu bağlamda yörede yaşayan farklı kültürleri birleştiren, ayırtırmayan bir yapıya sahiptir.

Çalışmada temsil etme gücü yüksek olduğu düşünülen gruplarla yeterli sayıda görüşme yapıldığı belirtilmiştir. Yalnız çalışmada görüşmelerin hangi köylerde ve kimlerle

yapıldığı konusunda bilgi verilmemiştir. Çalışmada yer alan başlıklarda bilgilerin kaynak kişiden aktarıldığını belirtilen bir bölüm yer almamaktadır.

334 sayfadan meydana gelen çalışmanın “Kültürel Miras ve Gebze Üzerine” adlı birinci bölümünde kültürel miras ve Gebze’nin tarihi konusunda ayrıntılı bilgi verilmiş olup bu bölüm 117 sayfadan oluşmuştur. Kitabın tamamı ve başlığı düşünüldüğünde birinci bölüme fazla yer verilerek çalışmanın amacından uzaklaşıldığı söylenebilir.

Çalışmada ele alınan konularla ilgili görsellere yer verilmiş olup görsellerin hangi köylere ait olduğu görselin altında belirtilmiştir. Görüşme yapılan köylerin bilgisine görsellerden yola çıkılarak ulaşılabilir.

Görsel 23

23. Çek, S., Tırıl, A., ve Özdemir, M. O. (2018). Yaşayan Sözlü Edebiyat Ürünleri-Sinop Örneği. Pegem Akademi: Ankara.

Çalışma Sinop Üniversitesi Proje Yönetim Ofisi başkanlığınca desteklenen FEF-1901. 14-03 (2018) numaralı proje çerçevesince oluşturulan “Sinop İli Sözlü Edebiyat Ürünleri Üzerine Bir Değerlendirme” adlı projenin ürünüdür. Projenin yürütücüleri Dr. Songül Çek, Dr. Alpay Tırıl, Folklor Araştırmacısı M. Ozan Özdemir’dir.

Kitabın giriş bölümünde bu projeden önce Sinop ilinin somut olmayan kültürel mirasının tespitine ve korunmasına yönelik çalışma yapılmadığı, bu nedenle de kitabın Sinop’la ilgili yapılan ilk bilimsel çalışma olduğu belirtilmiştir.

Çalışmanın Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi kapsamında halk kültürüne ait sözlü kültür ürünleri, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, doğa ve evrenle ilgili uygulamalar ve el sanatları alanlarında var olan verimleri tespit etmek amacıyla yürütülen projenin ilk adımı olduğu açıklanmıştır. Çalışmada halk edebiyatının anonim mensur, manzum ve hem manzum hem mensur eserlerden Sinop’ta yaşayanlarının tespit edilmeye çalışıldığı belirtilmiştir. Çalışma ile yaşayan veya kaybolmaya yüz tutmuş sözlü edebiyat ürünlerini kayıt altına almaya ve sürdürülmesine katkı sağlamaya çalışıldığı ifade edilmiştir.

Çalışmada sözlü gelenekte yaşatılan her türlü ürünü sadece tespit etmekle kalınmadığı, her türlü ürünün icra edildiği ortamın tespit edilerek değerlendirildiği açıklanmıştır. Elde edilen ürünlerin halkbilimsel analizinin de yapıldığı ve bununla günümüzde halk edebiyatı ürünlerinin canlandırılması için neler yapılabileceğinin ipuçlarının arandığı belirtilmiştir. Kitabın oluşturulması için üç yıl derleme faaliyetleri yapıldığı, 300 kişiyle görüşüldüğü ve 129 kişiye ait derlenmiş bilginin çalışmada kullanıldığı açıklanmıştır. Yöreden çok sayıda mani, efsane; az sayıda masal, eşkiya anlatısı ve ağıt tespit edildiği ifade edilmiştir. Saha ile ilgili ön bilgi edinmek için il ve ilçe halk kütüphanelerindeki dökümanların incelendiği belirtilmiştir. Sonrasında Sinop ilinin sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü olan **Sözlü Edebiyatın Mensur Ürünleri** başlığında somut olmayan kültürel miras çerçevesinde derlenen efsane, menkıbe, memorat, masal, fıkra ve halk hikayeleri türlerine ilişkin bilgi verilmiş, ardından da yörede tespit edilen türlere ilişkin örnekler sıralanmıştır.

Efsane-memorat alt başlığında, çeşitli efsane tanımlarına yer verildikten sonra Sinop’ta kayıt altına alınan efsanelerin bilgisine yer verilmiştir. Sinop ili, Boyabat ve Ayancık ilçelerinin efsaneler bakımından oldukça zengin olduğu, en fazla tarihi efsanelerin kayıt altına alındığı açıklanmıştır. Tarihi konulu efsanelerden ermiş kimselerin özellikleri ile kerametlerinin anlatıldığı efsaneler ile yer adına bağlı efsanelerin Sinop’ta zengin

olduğu belirtilmiştir. Yaradılış, oluşum, dönüşüm efsanelerinden; olağanüstü varlıklar, olaylar, kişiler ve güçler hakkındaki efsanelerden tespit edilen örneklere yer verilmiştir.

Tarihi Konulu Efsaneler alt başlığında konuları tarihi şahsiyetler, din alimleri ve Hızır olan toplam 32 efsane metni derlendiği yer ve tarih belirtilerek verilmiştir.

Yaradılış ve dönüşüm efsanelerinden 6 tanesinin metnine türün derlendiği yer ve tarih belirtilerek yer verilmiştir.

Olağanüstü varlıklar, olaylar, kişiler ve güçler hakkındaki efsaneler de çalışmada yer almış olup bunların dışında bazı efsanelerin varyantına derleme yeri ve tarihi belirtilerek yer verilmiştir.

Memoraların bireylerin başından geçtiğine inandığı birtakım olayları dinleyeni ikna etmek, inandırmak amacıyla anlattığı henüz geleneksel anlatı halini almamış anlatımlar olduğu açıklanmıştır. Çalışmada İbrikli Dede Türbesi, Suva Tepesi Türbesiyle ilgili 2 memorata ve bunların dışında 12 memorata derleme yeri ve tarihi belirtilerek yer verilmiştir.

Masal alt başlığında, masal kelimesinin kökeni ve masal türü hakkında bilgilere yer verilmiştir. Çalışmada günümüzde sözlü kültür unsurlarından masalların kullanım alanının sınırlı olduğu belirtilerek Sinop'ta da bazı masalların kaynak kişilerden hafızada kalan kısımlarıyla tespit edilmeye çalışıldığı açıklanmıştır. Tespit edilen 7 masaldan ilk ikisinin günümüzde sözlü gelenekte yaşayan masallar olduğu, bazı masalların hayvan masalı olduğu, bazılarının tam masal metni olmadığı hafızada kalan kısmın kayıt altına alındığı, bir masalın da Hansel ve Gretel masalının bir varyantı olduğu belirtilmiştir. Canlı bir masal performansı izlenemediğinden masalların icra bağlamlarına dair değerlendirme yapılamadığı ifade edilmiştir.

Fıkra alt başlığında, fıkra kelimesinin kökenine ve fıkra tanımlarına yer verilmiştir. Sonrasında fıkraların gelişen ve değişen sosyo-kültürel koşullara rağmen ayakta kalmayı başaran bir tür olduğu belirtilmiştir. Fıkraların kalıcı olmasının pek çok duygu ve düşünceyi dolaylı olarak anlatma gereksinimini karşılamasından kaynaklandığı açıklanmıştır.

Sinop'tan derlenen fıkraların mahalli tipler çevresinde gelişen fıkralar olduğu belirtilmiştir. Sinop'ta mahalli fıkra tipi olarak kabul edilebilecek tiplerin Eşekli

Mustafa ve Aşık Rıza olduğu ifade edilmiştir. Sonrasında bu tipler konusunda açıklamalar yapılmıştır. Çalışmada Sinop'tan derlenen 50 fıkraya derleme yeri ve zamanı belirtilerek yer verilmiştir.

Halk hikayesi alt başlığında, bölgede halk hikayesi örneğine rastlanmadığı yalnız geçmişte halk hikayelerinin anlatıldığına dair bilgiler edinildiği açıklanmıştır. Yörede kaçak ve eşkiyalari konu alan hikayelere rastlandığı belirtilerek 5 kısa eşkiya hikayesine derleme yeri ve zamanı belirtilerek yer verilmiştir. Sinop'ta avcılığın halen canlı şekilde sürdürüldüğü açıklanarak av ve av hayvanlarıyla ilgili halk anlatmalarına yer verilmiştir.

Manzum Ürünler adlı ikinci bölümde türkü, mani, salavatlama, ninni, ağıt alt başlıklarına yer verilmiştir.

Türkü alt başlığında Sinop ve ilçelerinde söylenen türkülerden yaygın olanların bir hikayeye bağlanarak anlatıldığı ifade edilmiştir. Sinop türkülerinin kırık havalı ezgiler olduğu belirtilerek yörede karşılama ezgilerine rastlandığı, hareketli ve ritimli ezgilerin bulunduğu belirtilmiştir. Sonrasında Tabaklının Deresi, Ayondan'dan Ay Doğdu, Ayancık Eymeleri, Çıra Aldım Çatak'tan, Cabanay'da Tencere, Değirmen Türküsü, Gerze Türküsü, adı verilmemiş bir türkü ve Ayondan'dan Ay Doğdu Türküsü'nün varyantına icra ediliş bağlamı ve hikayeleriyle yer verilmiştir.

Türkülerin en çok icra edildiği ortamlardan birinin düğünler olduğu belirtilerek Sinop'ta düğünlerin üç gün sürdüğü açıklanmıştır. İlk gün kına gecesi, ikinci gün gelin alma yapıldığı ve üçüncü gün "semet" adetinin yerine getirildiği belirtilmiştir. Semette kız tarafının evine gelinerek yemek yenilip eğlence yapıldığı ifade edilmiştir. Çalışmada kına gecelerinde helva pişirilirken söylenen türkülere, gelini ağlatmak için söylenen türkülere, gelin alma türkülerine yer verilmiştir.

Yörede söylenen karşılıklı türkü, asker türküsü, tören-kutlama türküsü örneğine yer verilmiştir. Sinop türkülerinin Türk halk müziğine gönül vermiş kişiler ve konservatuarlar tarafından geçmişte derlendiği belirtilerek 26 derleme türküye yer verilmiştir.

Sinop yöresinde ağıt türküler dışında belirli bir ritimde ve düzende söylenen hareketli ezgilerin daha yaygın olduğu belirtilmiştir. Türküleri icra eden kadınların çoğunun

özellikle düğünlerde söyledikleri türkülerini anne veya büyükannelerinden öğrendiği ifade edilmiştir. Düğünlerde def çalarak türkü söyleyenlerin gelenekte yaşayan manileri, türkülerini küçük yaştan itibaren dinleyerek yetiştikleri ve bu işi sürdürerek doğaçlama geleneğini devam ettirdikleri belirtilmiştir.

Mani alt başlığında, türün farklı adlandırmaları ve özellikleri konusunda bilgi verilmiştir. Sinop yöresinde mani söyleme geleneğinin canlı bir şekilde devam ettiği açıklanmıştır. Bölgede söylenen türkülerin de şekil olarak çoğunlukla mani tipinde olduğu belirtilmiştir. Anonim manilerin dışında yörede mani söylemeleri ile tanınan kişilerin yeni maniler yazdığı ve manileri defterlerine kayıt ettikleri ifade edilmiştir. Manilerin içerik olarak sevgi konusunu merkeze aldığı, bununla birlikte insanın her durumunu yansıtacak şekilde manilerin de oluşturulduğu belirtilmiştir.

Mani söyleme geleneğinin yaşatıldığı “çuval ağzı” uygulamasında çuval ağzından iki gün önce helva yapılıp dağıtıldığı belirtilmiştir. Çuval ağzına geleceklerin ellerinde bir tas unla geldiği ve bütün unların bir çuvala katıldığı açıklanmıştır. Çuvalın ortasına bir oklava konulduğu, maniler eşliğinde oklava çevrilirken oradaki insanların adı söylendiği ve adı söylenen kişinin gelin ve damada yardım olsun diye bahşiş verdiği ifade edilmiştir. Daha sonra düğün yemekleri yenildiği ve eğlenceler yapıldığı açıklanmıştır. Ayrıca bazen misafirlerin getirdiği unlardan börek, çörek gibi yiyeceklerin yapıldığı ve topluca yenildiği belirtilmiştir.

Yöredeki bir başka uygulamanın da köyün kadınlarının bahçede, tarlada çalışırken ya da mısır ayıklarken karşılıklı mani söylemeleri olduğu açıklanmıştır. Çalışırken kadınlar tarafından söylenen bu manilere “müren” manileri denildiği ve kadınların sosyal rolleri etrafında duygu ve düşüncelerini çekinmeden açıkça ifade ettikleri belirtilmiştir. Sonrasında yörede söylenen çok sayıda maniye derleme yeri ve tarihi belirtilerek yer verilmiştir.

Salavatlama alt başlığında, yörede karakucak güreşlerinin bugün de yapılmaya devam ettiği belirtilmiş ve güreşten önce söylenen salavatnamelere ayrıca yer verilmiştir. Salavatnamelerin güreşlerin ilk günü okunan giriş manileri, son günü okunan kapanış manileri ve güreşler devam ederken okunan maniler olduğu açıklanmıştır. Türün içeriğinde geçmişteki pehlivanların övüldüğü, peygamberlerin ve Allah’ın adının anıldığı ve onlardan dua yoluyla yardım istendiği belirtilmiştir. Geçmişte aşıklar

tarafından icra edilen salavatnamelerin güreşçilerin övülmesi ve dua edilmesi açısından değerlendirildiğinde cazgırlara ait eserlerle benzerlik gösterdiği ifade edilmiştir. Salavatnamelerde pehlivanların yanı sıra güreş müsabakalarını izlemeye gelen siyasetçi, belediye başkanı, milletvekili gibi önemli kişilere uygun maniler de söylendiği açıklanmıştır. Ardından yörede söylenen örneklere derleme yeri ve tarihi belirtilerek yer verilmiştir.

Ninni alt başlığında, ninnilerin annelerin ve çocukların hayatlarından kesitler sunan, sözlü kültür ortamında yaratılıp aktarılan türler olduğu ifade edilmiştir. Ninnilerin annelerle bebekler yalnızken icra edildiği belirtilmiş ve bu süreçte kadının kendisini ifade ederek üzerindeki gerilimi azalttığı açıklanmıştır. Sözlü kültür ortamından uzaklaşılması nedeniyle geleneksel ninni icrasından kopulmaya başlandığı, geçmişte bebek uyutulurken yapılan birçok uygulamanın günümüzde yapılmadığı belirtilmiştir. Ninnilerin de içeriğinde birtakım değişiklikler olduğu, günümüzde ninnilerin bebeğin güzelliği ve anne sevgisi çevresinde söylendiği açıklanmıştır. Sinop yöresinden derlenen ninnilere derleme yeri ve tarihi belirtilerek yer verilmiştir.

Ağıt alt başlığında, ağıt türünün farklı adlandırmalarına ve tanımına yer verildikten sonra Sinop yöresinde ağıtlara günümüzde de “sagu” denildiği, ağıt yakmak için de “sagu savmak” denildiği ifade edilmiştir. Ağıtın ölünün başında ya da defin sırasında ailesinden kişilerce veya yakınları tarafından söylendiği belirtilmiştir. Sinop’ta geleneğin canlı şekilde yaşandığı fakat derleme sırasında yeterince örnek tespit edilemediği açıklanmıştır. Bunun ağıtların kayıp anına bağlı olarak doğaçlama şeklinde ortaya çıkmasından ve kaynak kişilerin yapay ortamda ağıtları hatırlayamamasından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Sonrasında yörede söylenen ağıtlara derleme yeri ve tarihi belirtilerek yer verilmiştir.

Manzum veya Mensur Eserler başlığında tekerleme, bilmece, atasözü-deyim ve dua-beddua konuları ele alınmıştır.

Tekerleme alt başlığında, tekerleme tanımlarına yer verildikten sonra tekerlemelerin geçmişte yetişkinler tarafından, günümüzde ise çocuklar tarafından söylendiği açıklanmıştır. Sinop yöresinde söylenen tekerlemelerin çocuk oyunlarında söylenen sayışmaca tekerlemeleri olduğu ve bu tekerlemeleri yetişkinlerin de bildiği belirtilmiştir. Çalışmada Sinop yöresinde oynanan yesir oyunu ve topuz oyununun nasıl

oylandırığı açıklanarak oyunlarda söylenen tekerlemelere yer verilmiştir. Ardından ebe çıkartmak için söylenen tekerlemelere, yağmur duasında söylenen tekerlemelere ve sayışmaca tekerlemelerine derleme yeri ve tarihi belirtilerek yer verilmiştir.

Bilmece alt başlığında, bilmecelerin geçmişte hükümdarların birbirlerine üstünlük sağlamak, zekalarını kanıtlamak amacıyla söylendiği, sonraları uzun kış gecelerinde yetişkinler tarafından oynanan oyunlarda söylendiği açıklanmıştır. Sinop'tan derlenen bilmecelerin çocuklar tarafından söylenen bilmeceler olduğu belirtilmiştir. Yetişkin kaynak kişilerden derlenen bilmecelerin onların çocukluk dönemlerinden hatırladıkları bilmeceler olduğu ifade edilmiştir. Ardından yöreden derlenen bilmece örneklerine derleme tarihi ve mekanı belirtilerek yer verilmiştir.

Atasözü-Deyim alt başlığında, atasözü ve deyim konularında açıklamalar yapıldıktan sonra yöreden derlenen atasözü ve deyim türlerine derleme yeri ve tarihi belirtilerek yer verilmiştir. Sinop'tan derlenen deyimlerin atasözüne benzeyen, temsili karakter gösteren söz ustalığı gerektiren deyimler olduğu açıklanmıştır.

Dua-Beddua/Alkış-Kargış alt başlığında, dua ve bedduaların konuşmayı süsleyen, duyguları belirten ve anlatımı güçlendiren dil öğeleri olduğu belirtilmiştir. Ardından Sinop yöresinden derlenen dua ve beddua örneklerine derleme yeri ve tarihi belirtilerek yer verilmiştir.

Çalışmanın sonunda genel bir değerlendirmenin yapıldığı **Tartışma/Sonuç** başlığı yer almaktadır. Bu başlıkta Avrupa ve Türkiye'deki halk bilim çalışmalarının tarihçesine yer verilmiştir.

Günümüz dünyasında geleneksel olanın olumsuz algılandığını, köylü-kentli arasındaki ayrımın daha da belirginleştiği ifade edilmiştir. Sinop merkezi ve ilçeleri arasında da sözlü edebiyat ürünlerinin yaşatılması konusunda belirgin farklar olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda merkezde halk kültürünün sözlü ürünlerinin ya unutulduğu ya da az hatırlandığı görülmüştür. Buna gerekçe olarak dıştan gelen etkilere daha açık olunması, elektronik ve dijital kültür ortamının biçimlendirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda gündelik yaşantının sürdürülmesi, sözlü edebiyat ortamında yaratılan ve aktarılan ürünlerin mekanından kopması gibi nedenler gösterilmiştir. Yapılması gerekenin sözlü edebiyat ürünlerinin elektronik ve dijital kültür ortamlarında halk bilimi yöntemleri ile halk hayatına yeniden dahil edilmesi olduğu açıklanmıştır.

Sinop'ta sözlü edebiyat ürünlerinden efsaneler, fıkralar, maniler ve türkülerin canlılığını kaybetmediği ifade edilmiştir. Halk hikayesi, masal, ağıt, ninni, tekerleme gibi diğer türlerin ise sözlü kültür bağlamından koptuğu açıklanmıştır. İşlevselliğini kaybetmeyen türleri korumak, unutulmasının önüne geçmek için tespit edilen unsurların açık hava müzelerinde somutlaştırılarak sergilenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca inanç turizmine hizmet edecek çok sayıda türbe ve ziyaret mekanı olduğu belirtilerek bu mekanların korunması ve tanıtılması gerektiği ifade edilmiştir. Sözlü kültür unsurlarının medya aracılığıyla halka ulaştırılması için öncelikle doğru bir şekilde tespit edilmesi gerektiği açıklanmıştır.

Kitabın sonunda çalışmalar sırasında elde edilen arşiv belgelerinin yer aldığı Ek 1, çalışma sırasında çekilen fotoğrafların yer aldığı Ek 2 bölümü ile kaynak kişi bilgilerinin yer aldığı liste bulunmaktadır.

Değerlendirme

Yaşayan Sözlü Edebiyat Ürünleri-Sinop Örneği adlı çalışma akademisyenlerce hazırlanmış ve bir proje kapsamında oluşturulmuştur. Bu çalışmayla Sinop ilinin sözlü edebiyat ürünlerini kayıt altına almak ve sürdürülmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonucu var olan sözlü edebiyat ürünleri derlenerek kayıt altına alınmış ve eserin son bölümde sürdürülebilirliği sağlamak için geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Çalışmada SOKÜM Sözleşmesinin 2. maddesinde yer alan beş başlıktan sadece sözlü gelenekler ve anlatımlar konusu ele alınmıştır. Diğer başlıkların başka projelerde inceleneceği belirtilmiştir.

Çalışmada sözlü kültür unsurları verilirken türlerin icra edildiği ortamlar hakkında da bilgi verilmiştir. Mesela mani konusunda örnekler verilecekse manilerin hangi ortamlarda söylendiğine de değinilmiştir. Bundan dolayı yöredeki sözlü geleneklerle birlikte kısmen toplumsal uygulamalar da ele alınmıştır. Kent yaşamının ve teknolojinin insanları geleneksel sözlü edebiyat ürünlerinin doğduğu ve geliştiği mekanlardan kopardığı ve bu nedenle de sözlü geleneklerin unutulduğu tespit edilmiştir. Çalışma tamamıyla unutulmuş ya da hala canlılığını koruyan unsurları net bir şekilde belirtmesi açısından oldukça açıktır. Kitabın sonunda yörede yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve yapılabilecekler konusunda öneriler sunulması kitabı alanda

hazırlanan diğer çalışmalardan ayırmaktadır. Sözleşmenin tespit etme, kayıt altına alma ilkelernin yanı sıra yaşatma ilkesinin de göz önünde bulundurulması yapılan çalışmanın sözleşmeyle ilişkilendirildiğinin göstergesidir.

129 kaynak kişiyle yapılan görüşmeler sonucu sözlü kültür unsurları tespit edilmiş ve kitabın bütün bölümlerinde derlemenin yapıldığı yer ve zaman konusunda bilgi verilmiştir. Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler esnasında çekilen fotoğraflara zenginleştirilen, 303 sayfadan meydana gelen çalışmada bilimsellik ilkesi ağır basmaktadır. Akademisyenler tarafından hazırlanan kitap alanda çalışma yapmak isteyenlere kaynaklık edecek nitelikli bir çalışmanın ürünüdür.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu çalışmada somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanmış kitap, doktora tezi, yüksek lisans tezi, makale ve bildirilerin bibliyografyası hazırlanmış; envanter niteliğindeki kitapların analizi yapılmıştır. Son yıllarda teknolojinin gelişmesi ve modernleşme sebebiyle tüm dünyada kültürel anlamda yozlaşmalar meydana gelmiştir. Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi ile modernleşme ve teknoloji nedeniyle ortaya çıkan tek tipleşmenin önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi ile kültürel unsurları tespit ederek, kayıt altına alarak, güçlendirerek ve canlandırarak gelecek nesillere taşımak amaçlanmaktadır.

Bu tezde Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında yapılan çalışmaların niceliği ve envanter niteliğindeki kitapların içeriği ele alınmıştır. Envanter niteliğindeki kitapların analizi yapılırken diğer bibliyografya çalışmalarından farklı olarak kitabın geniş özetine yer verilmiş olup alanda çalışan akademisyenlere hız ve zaman kazandırmak amaçlanmıştır.

Somut olmayan kültürel miras konusu temelinde halk bilimi ile ilişkilidir. Halk bilimi bir ülkede ya da bir bölgede yaşayan toplulukların kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar gelen gelenek, görenek ve yaşayış biçimlerini inceleyen bilim dalıdır. Halk biliminin sosyoloji, psikoloji, tarih, tıp, hukuk, antropoloji, edebiyat gibi birçok bilim dalıyla yakından ilişkisi vardır. Bu sebeple somut olmayan kültürel miras konusu disiplinler arası çalışmaya çok uygun bir konudur. Tez çalışması sonucunda tespit edilen bulgular incelendiğinde SOKÜM konusuna disiplinler arası yaklaşımla bakıldığı görülmektedir. Özellikle makale ve bildiri kategorilerinde farklı bilim dallarından çalışmalar yapılmıştır. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısı makale ve bildirilere göre daha az olmasına rağmen bu kategorilerde de disiplinler arası yaklaşım izlenmiştir.

Somut olmayan kültürel miras terimi akademi camiasına yaklaşık 15 yıl önce girmiştir. Bu nedenle alanda kitap, doktora tezi gibi bilimsel çalışmaların az olduğu söylenebilir. Çünkü bu çalışmalar uzun soluklu ve yorucudur. Makale ve bildiri türünde daha fazla bilimsel çalışmanın olması diğer türlere göre daha kısa zamanda hazırlanmasıyla açıklanabilir. Yüksek lisans tezlerinin sayısı son yıllarda artmıştır yalnız yine de yeterli sayıda yüksek lisans tezi olduğunu söylemek güçtür. Oğuz (2013a), üniversitelerde yapılacak akademik ve analitik çalışmalarla bilgi ve birikimleri ortaya koyarak ülkemize ve dünyaya ışık tutabileceğimizi belirtmiştir.

Somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan çalışmaların ilk yıllarda çok az olduğu tespit edilmiştir. Bunun konunun akademik camiada bilinmemesinden ya da yeterince yaygınlaşmamasından kaynaklanmış olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte son yıllarda yapılan çalışmaların sayısında artış vardır. Temelinde insanı ve kültürü ele aldığı için somut olmayan kültürel mirasın daha çok bilimsel çalışmaya konu olacağı düşünülebilir.

Çalışmanın diğer basamağı envanter niteliğindeki kitapların analiziyle ilgilidir. Veriler incelendiğinde envanter niteliğindeki kitapların 14 yerleşim bölgesini ele aldığı görülmektedir. Oğuz (2013b), Türkiye’de her ilin, kendi sınırları içerisinde yaşayan somut olmayan kültürel miras unsurlarının kişi ve konu alanında kayıt altına alınabileceğini belirtmiştir. Oğuz, somut olmayan kültürel miras unsurları belirlenirken illerde kurulacak olan İl SOKÜM Komisyonlarından, sivil toplum kuruluşlarından, üniversitelerden, uzman kişi ve kuruluşlardan destek alınabileceğini belirtmiştir. Sonuçta sözleşmenin 12. maddesinde her devletin envanter hazırlaması ve hazırlanan envanterlerin düzenli olarak güncellenmesi gerektiği belirtilmiştir. Elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda aslında yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu anlamda her ilde yapılacak envanter niteliğindeki çalışmaların il envanterlerinin oluşturulmasında ve ulusal envanter hazırlanmasında kaynaklık edeceği göz ardı edilmemelidir.

Envanter niteliğindeki kitapların analizi yapılırken kitapların somut olmayan kültürel mirasla ilgili bölümlerinin geniş özetine yer verilmiştir. Tezin bu bölümünde alanda çalışan akademisyenlerin somut olmayan kültürel miras konusunda hazırlanan envanter niteliğindeki kitapların ana ve alt başlıklarına ulaşmaları amaçlanmıştır. Analiz çalışmalarının ardından değerlendirme bölümlerine yer verilmiştir. Değerlendirmeler

yapılırken kitaplarda SOKÜM'e göre belirlenen halk bilimi kadrolarına ne kadar yer verildiği, yapılan çalışmaların derleme faaliyetleri sonucunda mı meydana geldiği dikkate alınmıştır. SOKÜM'e göre belirlenen halk bilimi kadrolarından hangilerine yer verilmediği her çalışmada tek tek belirtilmiştir.

Envanter niteliğindeki çalışmalarda araştırmacılar yaşayan, tamamen unutulmuş ya da unutulmaya yüz tutmuş unsurları kayıt altına almışlardır. Ekici ve Fedakar (2014); inanma, gelenek, dönüşüm, endüstri ve usta kavramlarının iç içe olduğunu ve kültürün oluşturmasında ustaların kültürün en alt ve en üst katmanlarında yer aldıklarını, ustaların inanmayı nesneyle, nesneyi gelenekle buluşturan, geleneği kültür endüstrisi alanından gelen taleple dönüştüren kişiler olduklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle envanter çalışmaları yapıldıktan sonra geleneği devam ettiren ustaların desteğiyle kayıt altına alınan unsurların yaşatılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Kitaplar incelendiğinde bazı yerlerde unutulmaya yüz tutmuş unsurların canlandırıldığı görülmüştür. Örneğin Eskişehir'de Yaşayan Kırım Tatar Türklerinin Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmada Kırım Tatarlarının kültürel zenginliklerinden olan kuşak güreşi ve halk oyunlarının unutulmaya yüz tuttuğu yalnız yapılan çalışmalarla tekrar canlılık kazandığı görülmektedir. Bu başarının elde edilmesi, derneklerin etkin çalışmaları vesilesiyle olmuştur. Aynı şekilde Dursunbey'de barana sohbetlerinde söylenen türküler ve oynanan halk oyunları Dursunbey Folklor Araştırma Eğitim ve Turizm Derneğinin çalışmaları sonucunda canlandırılmıştır. Bursa ilinde yapılan somut olmayan kültürel miras çalışmaları sırasında derlenen, unutulmaya yüz tutmuş türkülerin de hazırlanan türkü CD'leri ile yaşatılması amaçlanmıştır. Eskişehir ve Ankara'da da yok olmaya yüz tutmuş tarihi mekanlar aslına sadık kalınarak restore edilmiş ve turizme kazandırılarak bu kültürel mekanlarda canlılık sağlanmıştır. Denizli'de de unutulmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatlarından tel kırmanın İŞKUR ve halk eğitim merkezi tarafından yürütülen çalışmalar sonucu yeni icracılar bulduğu ve tel kırmaya yönelik ilginin arttığı görülmüştür.

Somut olmayan kültürel miras sözleşmesinin 2. maddesinin 3. bendinde mirasın korunması için özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma yapılabileceğine ve bu kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılmasının sağlanabileceğine dikkat çekilmiştir (Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi).

Aral (2018), Slovenya'nın 2018 yılında temsili listeye kaydettirdiği dantel süsleme geleneğinin 2000 yılından beri ilkokul müfredatında seçmeli ders olarak verildiğini, dantel süslemeyle ilgili bir üniversitede atölye çalışması yapıldığını ve yine üniversitede ders olarak okutulduğunu ifade etmiştir. Slovenya'da dantel süsleme geleneğinin gelecek kuşaklara aktarımı için yapılan çalışmaların sözleşme öncesine dayandığı görülmektedir. Bu tür çalışmaların ülkemizde de yapılması kültürel unsurlarımızın yaşatılması için önem arz etmektedir. Ülkemizde halk eğitim merkezlerinde geleneksel el sanatlarına yönelik çalışmaların hemen hemen bütün illerimizde yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte bu çalışmalar yetişkinlere hitap etmekte, okul çağındakileri kapsamamaktadır.

Envanter niteliğindeki çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların genelinde SOKÜM'e göre belirlenen halk bilimi kadrolarının 5 ana başlığının tamamına yer verildiği bununla birlikte bazı çalışmalarda sadece sözlü gelenekler ve anlatımlar başlığının incelendiği görülmüştür.

Çalışmaların 2 tanesi sözlü gelenekler ve anlatımlar başlığıyla sınırlandırılmıştır. Bunlar Kars'ın sözlü gelenek ve anlatımlarını ele alan çalışma ile Sinop'un sözlü gelenek ve anlatımlarını ele alan çalışmadır. Bu çalışmalar kendi aralarında kıyaslandığında yöntem olarak büyük fark olduğu görülmektedir. Kars ile ilgili kitaptaki bilgiler sözleşme öncesi dönemde yapılan derleme çalışmaları sonucu elde edilmiştir ya da önceki yıllarda yapılan bilimsel çalışmalardan faydalanılmıştır. Sinop ile ilgili kitapta ise Sinop'un somut olmayan kültürel mirasını tespit etmek için yapılan derleme çalışmalarının sonucunda elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Ayrıca Sinop ile ilgili kitabın sonunda yer alan tartışma ve sonuç bölümünde, Sinop ilinin sözlü gelenek ve anlatımlarının durumu değerlendirilmiştir. Anlaşılacağı üzere Yaşayan Sözlü Edebiyat Ürünleri Sinop Örneği adlı çalışma ele aldığı yörenin sözlü gelenek ve anlatımlarını sözleşme sonrası yapılan derleme faaliyetleri sonucunda oluşturulması ve öneriler sunması gibi nedenlerden dolayı Kars İlinin Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmadan daha etkili yansıtmaktadır.

Diğer çalışmaların tamamında SOKÜM'e göre halk bilimi kadrolarının beş ana başlığına yer verilmiştir. Kitap analizlerinin altında yer alan değerlendirme bölümlerinde kitaplarda yer almayan alt başlıklar belirtilmiştir. Çoğunlukla halk biyolojisi, halk botaniği, halk matematiği, halk ekonomisi, halk taşımacılığı, halk

haberleşme teknikleri, halk hukuku, dünya ve evrenin yaradılışı ile ilgili bilgi ve inançlar ile mitik, şamanik, kozmogonik, eskatolojik halk inanışları başlıkları çalışmalarda yer almamaktadır. Derleme faaliyetleri yapılırken o alanlarla ilgili soru sorulmaması ya da derleme çalışmaları sırasında bu konularla ilgili görüş bildirilmemesi belirtilen konuların incelenmemesine neden olmuş olabilir.

Envanter niteliğindeki çalışmalarda dikkat edilen bir diğer konu ise kitapta yörenin somut olmayan kültürel mirası olarak belirtilen unsurların derleme faaliyeti sonucu elde edilip edilmediğidir. Ekici (2016), halk bilgisi yaratmalarının belli bir zamanda ve yerde, halk bilimine özgü belli bazı yöntemleri kullanan uzman halk bilimciler veya amatör olarak halk bilimine ilgi duyan kişilerce, kaynak kişilerden sözlü veya yazılı olarak kaydedilmesinin derleme olduğunu belirtmiştir.

Envanter niteliğindeki kitaplardan Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası ile Kars'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı çalışmalar geçmiş yıllarda elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır. Somut Olmayan Kültürel Miras (Bayburt), Doğu Karadeniz'de Bir Zirve Kazıkbeli Yaylası ve Yalvaç'ın İnsan Birikimleri Yalvaç'ın Somut Olmayan Kültürel Mirası adlı kitaplarda kaynak kişi listelerine yer verilmiş yalnız unsurların hangi kaynak kişilerden tespit edildiği belirtilmemiştir. Diğer kitaplar derleme faaliyetleri sonucunda elde edilen bilgilerden meydana gelmektedir. Derleme faaliyetleri sonucu hazırlanan kitaplar, çalışmanın hazırlanma safhasında kaynak kişilerle görüşülüp elde edilen bilgiler ışığında oluşturulmuştur. Bundan dolayı derleme çalışmalarının yörenin somut olmayan kültürel mirasını diğerlerine nazaran daha iyi yansıttığı söylenebilir.

5.2. Sonuç

Akademik çalışmaların vazgeçilmez başvuru kaynaklarından olan bibliyografyalar alanda çalışma yapmak isteyen akademisyenlere halihazırda yapılan çalışmaların neler olduğunu göstermesi açısından büyük öneme sahiptir. Belli bir disiplinde çalışmaya başlamadan önce, çalışılacak konuyla ilgili alanda üretilmiş çalışmalar incelenmektedir. Bibliyografya çalışmaları alanda çalışanlara yol göstermekte, hız kazandırmakta ve araştırmacıyı tekrarlardan korumaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'de somut olmayan

kültürel miras alanında hazırlanan çalışmaların bibliyografyası yapılmıştır. Ardından somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan envanter niteliğindeki çalışmaların geniş kapsamlı analizine yer verilmiştir. Bu bibliyografya çalışması ele aldığı konunun kapsamı nedeniyle SOKÜM konusunda çalışan geniş bir akademisyen kitlesine hitap etmektedir.

Çalışmada kitap, doktora tezi, yüksek lisans tezi, makale ve bildiri kategorilerinde 636 yayının künyesine yer verilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde en fazla yayın türünün makale kategorisinde olduğu, en az yayın türünün de doktora tezi kategorisinde olduğu görülmektedir.

Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında yayınlanan 48 kitap tespit edilmiştir. SOKÜM alanındaki kaynakların türlere göre dağılımı incelendiğinde kitapların %7,5’lik bir orana sahip olduğu görülmüştür. Konularına göre kitaplar alanla ilgili genel ve güncel konuların ele alındığı kaynak kitaplar, bildiri kitapları ve envanter niteliğindeki kitaplar şeklindedir.

Çalışmada Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan 4 doktora tezi tespit edilmiştir. Doktora tezleri somut olmayan kültürel miras alanında yapılan çalışmaların %0,5’lik bir kısmını oluşturmaktadır. Doktora tezlerinden 1 tanesi halk bilimi, 1 tanesi Türk Dili ve Edebiyatı ile Halk Bilimi, 1 tanesi turizm, diğeri ise sosyal bilgiler eğitimi ana bilim dalında hazırlanmıştır. Doktora tezlerinin azlığından dolayı disiplinler arası bir yaklaşımdan söz etmek zordur.

Çalışmada Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan 25 yüksek lisans tezine ulaşılmıştır. Yüksek lisans tezleri somut olmayan kültürel miras alanında yapılan çalışmaların %3,8’lik bir kısmını oluşturmaktadır. Halk biliminin ilgi alanına giren konular birçok disiplini kapsamaktadır. Çalışmada halk bilimi, mimarlık, eğitim ve öğretim, turizm, müzecilik, sanat tarihi, el sanatları, antropoloji gibi alanlarda yayınlar yapıldığı tespit edilmiştir. Yüksek lisans tezlerinde doktora tezlerine nazaran disiplinler arası bir yaklaşım izlendiği görülmektedir. Yüksek lisans çalışmalarında son yıllarda artış meydana gelmiştir.

Çalışmada Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan 423 makaleye ulaşılmıştır. Makaleler somut olmayan kültürel miras alanında yapılan çalışmaların % 66,8’lik bir kısmını oluşturmaktadır. Bununla birlikte somut olmayan kültürel miras hayatın her aşamasında yer aldığı için farklı ana bilim dallarının da çalışma konusu

olmuştur. Makaleler incelendiğinde üniversitelerin halk bilimi, eğitim fakültesi, tıp, turizm, ulaşım, medya, mimarlık, gastronomi, denizcilik gibi birçok bölümünden çalışma olduğu görülmektedir. Makale türündeki çalışmaların fazla olması somut olmayan kültürel miras konusunun çok geniş akademisyen kitlesine hitap etmesinden kaynaklanmaktadır. Makalelerde disiplinler arası bir yaklaşım izlendiği görülmektedir.

Somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan makalelerden 135 tanesi SOKÜM konusunu doğrudan ele almıştır. 288 makalede ise SOKÜM konusuna içerikte yer verilmiştir.

Çalışmada Türkiye’de somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan 136 bildiriye ulaşılmıştır. Bildiriler somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan çalışmaların % 21,4’lük bir kısmını oluşturmaktadır. SOKÜM konusunu doğrudan ele alan bildiri sayısı 86’dir. Tespit edilen 50 bildiride de SOKÜM konusuna içerikte yer verilmiştir. Bildiri kategorisindeki çalışmalarda da disiplinler arası bir yaklaşım izlenmiştir.

Çalışmada bibliyografyanın yanı sıra envanter niteliğindeki çalışmaların geniş kapsamlı analizine ve her analizin sonunda çalışmayla ilgili değerlendirmenin yapıldığı bölüme yer verilmiştir. Envanter çalışmaları 14 yerleşim birimiyle ilgilidir. Çalışmalardan ikisi SOKÜM’e göre halk bilimi kadrolarından sözlü gelenek ve anlatımlar başlığını ele almaktadır. 1 çalışmada ise Türk dünyasında SOKÜM listelerine kaydettirilen ve aday gösterilen unsurlar ele alınmıştır. Diğer çalışmalarda SOKÜM’e göre halk bilimi kadrolarının beş ana başlığına yer verilmiştir.

Bu çalışmada geriye dönük bilimsel yayınlara ulaşarak güncel veri havuzu oluşturulması, akademisyenlere alanda daha farklı neler yapılabileceği konusunda fikir verecektir. Envanter çalışmalarına eleştirel anlamda bakılarak alana katkı sağlamaya çalışılmıştır.

5.3. Öneriler

1. Kültürel unsurların son taşıyıcıları hala yaşarken, somut olmayan kültürel miras unsurları tamamen unutulmadan 81 ilin tamamında envanter niteliğinde çalışma yapılarak tespit edilen somut olmayan kültürel miras unsurları kayıt altına alınmalıdır.

2. Üniversiteler, doktora ve yüksek lisans tez çalışmalarında somut olmayan kültürel miras konusuna ağırlık vermelidir.

3. Somut olmayan kültürel miras alanında hazırlanan makaleler ve bildiriler sayıca fazla oldukları için bibliyometrik bir yaklaşımla değerlendirilebilir. Bibliyometrik analizle;

a) yayınların hangi dönemde yapıldığı,

b) yayınların hangi ana bilim dalında yapıldığı,

c) yayınların hangi kurumlar ya da kişiler tarafından yapıldığı,

d) yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal değeri vb. gibi konular açıklanabilir.

4. Envanter niteliğinde yapılacak çalışmalar projelerle desteklenebilir.

KAYNAKÇA

- Akyol, P. K. (2015). *Somut olmayan kültürel miras (soküm) ve eğitim: halk kültürü dersi örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Aral, A. E. (2018). Somut olmayan kültürel miras ve eğitim: eğitimin periyodik raporlardaki görünümüne eleştirel bir bakış. *Milli Folklor*, 30(120), 59-72. Erişim adresi: <http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=120>
- Arıkan, M., Alin, K., Özkaya, İ., ve Kop, Y. (2010). *Kars'ın somut olmayan kültürel mirası*. Özkaya, Y. (Ed.), İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.
- Arslan, M., Çelepi, M. S., Yılmaz, M., ve Sarı, H. (2018). “Yaşayanların kaybolanlara yolculuğu” *Denizli'nin somut olmayan kültürel mirası*. Denizli: Boy Yayınları.
- Boratav, P. N. (2015). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. Ankara: Bilgesu.
- Cengiz T.B. (2018). *Kıtaları buluşturan tarihsel geçiş hattı üzerinde bir kent: Gebze somut olmayan kültürel mirası*. İstanbul: Mavi Ofset.
- Cengiz T B. (2018). *Gölcük somut olmayan kültürel mirası*. Kocaeli: Çınar Ofset .
- Coşkun, S., Sever, A. U., Adanalı, Y., Erkmen, S. E., Kaynakçı, A. G., Erkal, H., ve Un, H. (2013). *Gelenekten geleceğe Türkiye’de somut olmayan kültürel miras*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çağıldak, A. (2015). *Somut olmayan kültürel miras*. Bayburt: Baksı Kültür Sanat Vakfı Yayınları.
- Çalış, S. (2010). *Unesco ve insanlığın sözlü ve somut olmayan mirası başyapıtları ve kültür politikalarına etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Çek, S., Tırlı, A., ve Özdemir, O. (2018). *Yaşayan sözlü edebiyat ürünleri Sinop örneği*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çokişler, E. (2018). Uluslararası hukuk açısından somut olmayan kültürel mirasın korunması rejimi. *Milli Folklor*, 30(120), 5-18.
Erişim adresi:
https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=trveas_sdt=0%2C5veq=Uluslararası%20C4%B1+hukuk+a%20C3%A7%20C4%B1s%20C4%B1ndan+somut+olmayan+k%20C3%BCIt%20C3%BCrel+miras%20C4%B1n+korunmas%20C4%B1+rejimi.+vebtnG=
- Ekici, M. (2016). Derleme yöntem ve teknikleri. Oğuz, M. Ö. (Ed.), *Türk halk edebiyatı el kitabı* (417-438), Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Ekici, M., ve Fedakar, P. (2014). Gelenek, aktarma, dönüşüm ve kültür endüstrisi bağlamında nazar ve nazar boncuğu. *Milli Folklor*, 26(101), 40-50.
Erişim adresi:
<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=101&Sayfa=37>
- Ekici, M., ve Fedakar, P. (2013). “Ege Üniversitesi” deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası yaşatarak koruma. *Millî Folklor*, 25(100), 50-60.

Erişim adresi:

<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=100veSayfa=47>

Ekici, M., Fedakar P. D., Tutu, S. B., Gültekin, M., Ertural, M. ve Yılmaz, B. H. (2011). *Somut olmayan kültürel miras: Barana Dursunbey-Balıkesir*. İzmir: Egetan.

Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde ekimden hasata, hasattan sofraya yemek ve mutfak kültürü- I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş..

Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde çocuk oyunları ve oyuncakları-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş..

Elbas, A. (2014). *Bursa köyleri-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş..

Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde ninniler, maniler, ağıtlar, türküler, giyim kuşam ve halk oyunları-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş..

Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde sözlü anlatımlar-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş..

Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde gelenek ve görenekler-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş..

Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde geleneksel mimari ve arkeoloji-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş..

Elbas, A. (2014). *Bursa köylerinde halk hekimliği uygulama örnekleri ve inançları-I*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş..

Erkal, H. (2010). *Unesco yaşayan insan hazineleri ulusal sistemleri'nin, somut olmayan kültürel mirasın yaşatılmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına etkisi üzerine bir inceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Gökalp, Z. (2013). *Kültür ve medeniyet Türkleşmek, islamlaşmak, muasırlaşmak*. 3. Baskı, Konya: Gençlik Kitabevi Yayınları.

Güllüdağ, N. (2011). *Kars ilinin somut olmayan kültürel mirasının haritalandırılması*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Gündoğdu T. (2014). *Doğu Karadeniz'de bir zirve Kazıkbeli Yaylası*. Neyir Matbaacılık.

Gürçayır, S. (2011). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi üzerine eleştirel bir okuma. *Millî Folklor*, 23(92), 5-12.

Erişim adresi:

https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=trveas_sdt=0%2C5veq=Somut+olmayan+k%C3%BClt%C3%BCrel+miras%C4%B1n+korunmas%C4%B1+s%C3%B6zle%C5%9Fmesi+%C3%BCzerine+%09ele%C5%9Ftirel+bir+okumavebtn

Karakoç, E. (2007). *Medya aracılığıyla popüler kültürün aktarılmasında toplumsal değişkenlerin rolü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.

Kasımoğlu, S. (2018). Türkiye'de folklor araştırmaları. *Turnalar*, 20(71), 28-42.

Erişim adresi:

https://www.academia.edu/37321376/T%C3%BCrkiye_de_Folklor_Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%C4%B1.pdf

Kocadaş, B. (2006). Kültür ve medya. *Journal of Human Sciences*, 1(1).

Erişim adresi:

<https://j-humansciences.com/ojs/index.php/ijhs/article/view/86>

Koç, A., Timur, B., Yılmaz, B. H., ve Demirci, B. (2014). *Eskişehir'in somut olmayan kültürel mirası*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.

Köprülü, M. F. (2014). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Kutlu, M. (2009). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında eğitime yönelik ilk adım: halk kültürü dersi. *Millî Folklor*, 21(82), 13-18. Erişim adresi: https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=trveas_sdt=0%2C5veq=Somut+olmayan+k%C3%BClt%C3%BCrel+miras%C4%B1n+korunmas%C4%B1nda+e%C4%9Fitime+y%C3%B6nelik+ilk+%09ad%C4%B1m%3A+halk+k%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC+dersivebtnG=

Merriam, S. (2009). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*, (Gözden Geçirilmiş Yeni Basım, Üçüncü Basımdan Çeviri). Çeviri Editörü: Selahattin Turan. Ankara: Nobel Yayınları.

Oğuz, Ö. (2007a). Folklor ve kültürel mekân. *Milli Folklor*, 19(76), 30-32.

Erişim adresi:

<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=76veSayfa=25>

Oğuz, Ö. (2007b). Unesco, kültür ve Türkiye. *Milli Folklor*, 19(73), 5-11. Erişim adresi: <http://www.millifolklor.com/Dosyalar/963dc39dfa884b69827e77822396ef02.pdf>

Oğuz, Ö. (2008). *Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirası*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Oğuz, Ö. (2009). Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. *Millî Folklor*, 21(82), 6-12.

Erişim

adresi:

<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=82veSayfa=3>

Oğuz, Ö. (2012). *Ankara'nın somut olmayan kültürel mirası*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Oğuz, Ö. (2013a). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor*, 25(100), 5-13. Erişim adresi:

<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=100veSayfa=2>

Oğuz, Ö. (2013b). *Somut olmayan kültürel miras nedir?* Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Oğuz, Ö. (2017). Onuncu yılında somut olmayan kültürel miras listeleri: görünürlük, değerlilik ve güvenilirlik. *Milli Folklor*, 29(116), 5-17.

Erişim adresi:

<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=116veSayfa=5>

Oğuz, M.Ö., Ekici, M., Aça, M., Düzgün, D., Akarınar, R. B., Arslan, M., Yılmaz, A. M., Eker, G. Ö., ve Özkan, T. (2016). *Türk halk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Ong, W. J. (2014). *Sözlü ve yazılı kültür*. (S. P. Banon, Çev.). 5. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.

- Owen, M. T. (2005). Folklor ve popüler kültür (S. Gürçayır Çev.). *Millî Folklor*, 17(65), 137-141.
Erişim adresi:
http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/owen_folkor_populer.pdf
- Ölçer Özünel, E. (2013). "Yeni miras"lar ve uluslararası sözleşmelerde sürdürülebilir kalkınma stratejileri. *Millî Folklor*, 25(100), 14-30.
Erişim adresi:
<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=100veSayfa=11>
- Ölçer Özünel, E. (2018). Yeni hümanizm ve kırılğan miraslar: küresel köyün yeni soylu vahşileri ve somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi. *Millî Folklor*, 30(120), 32-45.
Erişim adresi:
<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=120veSayfa=32>
- Öncü F. (2013). *Yalvaç'ın insan birikimleri*. Ankara: Yalvaç Belediyesi Kültür Yayınları.
- Özbay, M. (2005). Bilim ve kültür aktarıcısı olarak yazı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, (2), 67-74.
Erişim adresi:
https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=trveas_sdt=0%2C5veq=Bilim+ve+K%C3%BClt%C3%BCr+Aktar%C4%B1c%C4%B1s%C4%B1+Olarak+Yaz%C4%B1vebnG=#d=gs_citveu=%2Fscholar%3Fq%3Dinfo%3A8hMuo8CZSFAJ%3Ascholar.google.com%2F%26output%3Dcite%26scirp%3D0%26hl%3Dtr
- Özdemir Nebi, (2015). *Medya, kültür ve edebiyat*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Özer, Y. (2010). *Unesco'nun 1989 tarihli popüler ve geleneksel kültürün korunması tavsiye kararı'nın halkbilimi çalışmalarına etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Özteke, V. (2010). *Pertev Naili Boratav'ın ve İlhan Başgöz'ün Türk kültürü üzerine olan araştırmalarının sosyal antropoloji açısından karşılaştırmalı incelenmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Rzayeva, S. (2005). Küreselleşme kapsamında iletişim teknolojileri ve somut olmayan kültürel miras ilişkisi. *Asya Studies*, 5(5), 45-55. doi: 10.31455/asya.416771
- Somut olmayan kültürel miras sözleşmesi. (2005). *Millî Folklor*, 17(65), 163-171.
Erişim adresi:
<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=65veSayfa=160>
- Şimşek, Ç. (2015). *Halk bilimi müzeciliğine bir örnek "Ankara somut olmayan kültürel miras müzesi"*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Şimşek, Y. ve Yıldırım, A. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tan, N. (2013). Türkiye'de halk bilimi çalışmalarının 100. yılını kutlarken. *Folklor/Edebiyat*, 75, 237-243.

Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/255455>

Türkçe Sözlük, (1998). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Teke, S. G. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi listelerinde yaşayan miraslar ve sabitlenen gelenekler. *Milli Folklor*, 30(120), 19-31. Erişim adresi:

<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=120veSayfa=19>

Turhan, S., ve Saral, E. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında Türkiye’de eğitim alanında yapılan bilimsel çalışmalar üzerine bir bibliyografya denemesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 68-78. doi: 10.21666/muefd.354350

Topçu, N. (2016). *Kültür ve edebiyat*. 11. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.

Yıldırım, D. (1994). Türkiye’de folklor araştırmalarının gelişim devreleri. *Millî Folklor*, 21, 1-15.

Erişim adresi:

<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=21veSayfa=1>

Yıldız, T. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinde topluluk katılımının çıkmazları. *Milli Folklor*, 30(120), 73-80. Erişim adresi: <http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=120veSayfa=73>

Yılmaz M. (2015). *Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasları envanter çalışması*. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı.

Yolcu M. A. (2016). *Eskişehir’de yaşayan Kırım Tatarlarının somut olmayan kültürel mirası*. Kütahya: Academia Yayınevi.

EKLER

Ek 1: Dilekçe

Değerli ilgili;

Muğla İli Fethiye İlçesine bağlı Ahmet Nazif Zorlu İlköğretim Okulu'nda Türkçe Öğretmeni olarak görev yapmaktayım. Kişisel ve mesleki yeterliliğimi daha üst seviyelere taşımak amacıyla Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Eğitimimi sürdürmekteyim. “Somut olmayan kültürel miras” kapsamında sözleşmenin kabul edildiği 2006 yılından günümüze kadar belde, ilçe, il düzeyinde yapılmış olan envanter niteliğindeki bilimsel kitapların açıklamalı bibliyografya çalışmasını yapmaktayım.

Yapmış olduğum çalışma ile ilgili 81 il Kültür ve Turizm Müdürlükleri, belediye başkanlıkları ve üniversitelerde bulunan envanter niteliğindeki bilimsel kitapların 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu'nun ilgili maddeleri uyarınca tarafıma gönderilmesi hususunda;

Gereğini takdirlerinize arz ederim.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Elif SARAL

Doğum Yeri ve Tarihi: Bayburt-1983

e-posta: elifkayasaral@gmail.com

Telefon: 533 493 61 64

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Mehmet Niyazi Altuğ Süper Lisesi (2001)

Lisans : Gazi Üniversitesi (2006)

Yüksek Lisans : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı (2019)

İŞ TECRÜBESİ

Türkçe Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, 2006- Devam ediyor.

YAYINLAR

Turhan, S., ve Saral, E. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında Türkiye’de eğitim alanında yapılan bilimsel çalışmalar üzerine bir bibliyografya denemesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 68-78. doi: 10.21666/muefd.354350